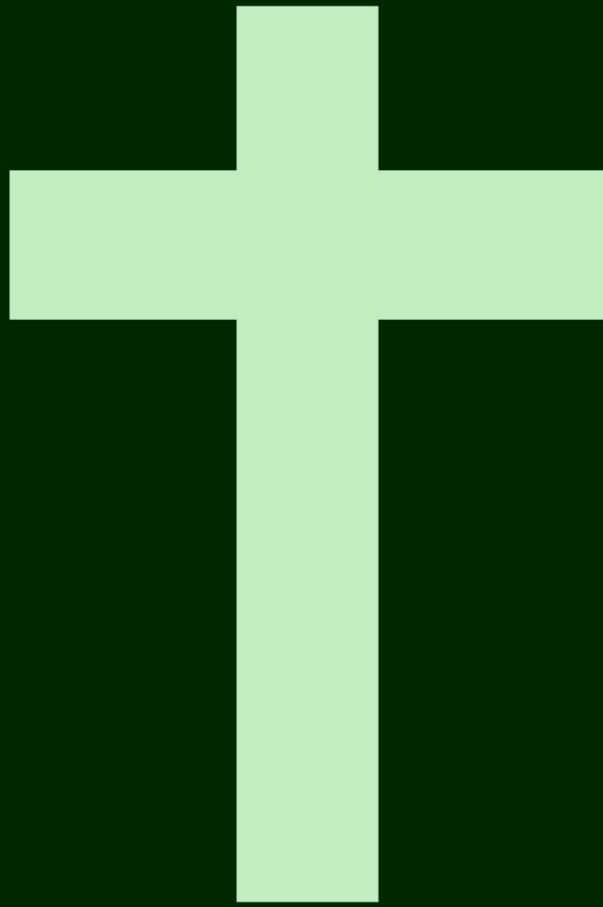

Tupã Je'ẽha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

Tupã Je'êha
New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 1 Dec 2018
b46cc831-baa9-5b98-bd3d-1fb9f0357a11

Contents

MATÉU	1
MAK	73
RUK	115
JUÃ	189
AT	240
HOM	300
1 KORIN	331
2 KORIN	360
NGARA	379
ESE	391
SIRI	402
KORO	409
1 TESARON	416
2 TESARON	422
1 TIMO	426
2 TIMO	435
TIT	441
SIREMÕ	445
EMBERÉU	447
TIAN	470
1 PETU	478
2 PETU	487
1 JUÃ	493
2 JUÃ	500
3 JUÃ	502
JUN	504
APOKARIP	507

Jesu rehe har Matéu mupinim

Matéu kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramūi ta ke (Ruk 3.23-28)

¹ Ko Jesu Kirisutu ramūi ta rer ihē amupinim aī. Ihē Matéu. Kome'ë paper ihē amupinim aī. (“Kirisutu” aja ihē apandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainō ke a'e. (Aja rahā, Ndawi aja kapitā keruhū a'e tī.) Ndawi Amarā rainō. Kuja riki Jesu ramūi ta rer.

² Amarā Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ë ta pái tī.

³ Junda Per ru. Sera ru a'e tī. Junda rakehar Tam. Per Erō ru. Erō Aran ru.

⁴ Aran Amina ru. Amina Nasō ru. Nasō Samō ru.

⁵ Samō Mboa ru. Hambe Samō rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.

⁶ Jese Ndawi ru. Ndawi kapitā keruhū tī.

Ndawi Saromā ru. Saromā māi Uri ambyr rakehar.

Amarā rainō hetaha ke jande jamanga manga rahā, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

⁷ Saromā Homoā ru. Homoā Ambi ru. Ambi Asa ru.

⁸ Asa Josapa ru. Josapa Jorā ru. Jorā Usi ru.

⁹ Usi Jotā ru. Jotā Aka ru. Aka Eseki ru.

¹⁰ Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.

¹¹ Josi Jekoni ru. Imu ta ru tī.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitā keruhū raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitā keruhū raho. Arahā Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainō ta hetaha jamanga manga rahā, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahā Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitā keruhū raho.

¹² Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahā, Jekoni ra'yr u'ar.

A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.

¹³ Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakī ru. Eriakī Asor ru.

¹⁴ Asor Sando ru. Sando Akī ru. Akī Eriu ru.

¹⁵ Eriu Erea ru. Erea Matā ru. Matā Jako ru.

¹⁶ Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokōi her. “Kirisutu” amō her tī. (“Kirisutu” aja ihē apandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harō katu hū ixo ame'ë ke a'e.)

¹⁷ Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahā Jekoni ra'yr ta u'ar. Hainō ta hetaha jamanga manga rahā, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har (Ruk 2.1-7)

¹⁸ Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu māi wan ta. “Mari ke ihē apyhyk ta” aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahā we, Mari pusu pe imembyr ihī, aja a'e ukwa. Tupā'āma'e pyrātāha ihī ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihī. (Awa ke mujā ym.) ¹⁹ “Mā! Imembyr” aja Jose ukwa rahā, Mari ke hijar ta tipe. Anī. Mari ke muhuxī tar ym. Ma'e katu ame'ë ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxī tar ym. A'erehe amō ta ukwa ym ha rupi Mari pe a'e pandu ta: “Nde ke ihē apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa. ²⁰ Aja a'e ukwa ukwa ou rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainō. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupā'āma'e pyrātāha ihī katu ehe, a'erehe Mari imembyr namō ixo. ²¹ Imembyr u'ar ta.

Sawa'e ra'yr ta. “Jesu” aja her emoĩ ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jose pe.

²²⁻²³ Upa aja rahã, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja a'eta mupinim:

“Kũjã ixo te'e ame'ẽ ke imembyr namõ ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.

‘Emanue’ aja her moĩ ta ehe.” [“Emanue” aja pandu rahã: “Jande namõ Tupã ixo” aja ngã ukwa katu.]

²⁴ Pe, Jose upak rahã, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ame'ẽ ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y. ²⁵ Imembyr u'ar ym rahã we, Jose pyta ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. “Jesu” aja her ke Jose moĩ ehe.

2

Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta rehe har

¹ Merẽ ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Arahã Ero jundéu awa tama'e kapitã. Arahã amõ awa sawa'e ta Jerusarẽ ok ta pe uhyk uwyr. (Jundéu awa ym ame'ẽ ta ke a'eta.) Warahy uhemihã koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak usak hũ jahy rata ta rehe tĩ. ² Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ẽ ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ wan ta. Warahy uhemihã koty jande jaxo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe jasad. (A'erehe amõ kapitã keruhũ u'ar ta aja jakwa.) A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

³ Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã: “Mã! Katu ym ihẽ pe” aja jupandu jupe. Inamõ ixo ame'ẽ ta kapitã ta aja tĩ. “Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. (Amõ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ ke jumai ta a'eta namõ, aja Ero ta ukwaha naĩ.) A'erehe: “Mã! Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. ⁴ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero mujy'ar. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja pandu. (“Mu'am ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

⁵ —Merẽ ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim:

⁶ “Merẽ ok ta riki Jundéi ywy rehe ihĩ.

Ame'ẽ ok ta ngi kapitã keruhũ uwyr ta. A'erehe ame'ẽ ok ta ke upa ngã ukwa katu.

Ame'ẽ kapitã keruhũ jundéu awa tama'e ke.

A'e riki ma'e Tupã putar my, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe mujekwa ta” aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim — aja pa'ihu ta pandu Ero pe.

⁷ Warahy uhemihã koty ngi uhyk ame'ẽ ta ke Ero mujy'ar. A'eta jõ mujy'ar. Pe, a'eta namõ Ero pandu pandu. Arahã kuja ukwa. Jahy rata keruhũ uhem, ame'ẽ ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ẽ ke ukwa. ⁸ Upa ukwa rahã, Merẽ ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ẽ ta pe pandu:

—Kurumĩ ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahã, ihẽ pe pepandu pejur. Aja rahã, ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ katu ta ehe tĩ — aja Ero pandu naĩ.

⁹⁻¹⁰ Pe, a'eta oho. Oho ixo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Warahy uhemihã koty ixo rahã, usak. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe hury katu hũ ixo. Hundutar koty ame'ẽ jahy rata weraha keruhũ wata oho ixo. Pe, kurumĩ ra'yr ixo. Ame'ẽ ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe. ¹¹ Hok pe a'eta ixo oho. Kurumĩ ra'yr rehe a'eta usak. Imãĩ namõ ixo, Mari namõ. Pe, a'eta pynarãĩ pe a'eta wapyk uĩ. Aja kurumĩ ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Amõ pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Her mi. ¹² Pe, a'eta ukwer rahã, a'eta ixerai riki. Ame'ẽ pe Tupã mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amõ awa rape rupi hekoha pe jywyr oho.

Eji ywy pe Jose ta tyryk oho

¹³ Sawa'e ta ukwa katu te ame'ẽ ta upa jywyr oho rahã, Jose pe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumĩ ra'yr ke epyhyk. Eji ywy pe ekanim eho, imãĩ namõ. Ero riki kurumĩ ra'yr ke kekar ta. Mahem rahã, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji ywy pe epyta we rĩ. Ihẽ amujekwa rahã jõ ejywyr — aja ipe.

¹⁴ Pe, pahar Jose pu'am. Kurumĩ ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ẽ pytun rahã, Eji ywy pe oho, ta'yn mãĩ namõ, Mari namõ. ¹⁵ A'ep a'eta pyta. Jundéi ywy rehe Ero ixo rahã, a'eta jywyr ym. Ero manõ rahã, jywyr. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ mupinim, aja uhyk. Kuja.

“Ihẽ ra'yr Eji ywy ngi ihẽ amujywyr' aja Tupã pandu” aja amõ mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

¹⁶ Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta Ero koty jywyr ym oho. “Mã! Ihẽ pe te'e” aja Ero ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merẽ ok ta pe peho. Upa katu te kurumĩ ra'yr ta ke pejukwa. Mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa. Upa mokõi warahy 'ar wyr koty ame'ẽ ta ke pejukwa tĩ. Merẽ ok ta rake rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pejukwa tĩ — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta mujekwa ipe. Jahy rata weraha keruhũ uhem rahã, mokõi warahy 'ar aha oho. A'erehe: “Kurumĩ ra'yr ta mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa” aja Ero pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe upa kurumĩ ra'yr ta ke Ero jukwa.) ¹⁷ Aja rahã, yman Jeremi pandu ame'ẽ ke uhyk. A'e pandu:

¹⁸ “Hama ok ta pe jixi'uha rehe amõ hendu.

Imembyr ta manõ, a'erehe Hakéu jixi'u. Marã ka ym muputu'uha” aja riki.

(“Hama ok ta” aja pandu rahã: “Merẽ ok ta” aja ngã ukwa. “Hakéu” aja pandu rahã: “Ame'ẽ ok ta pe har kũjã ta” aja ngã ukwa tĩ.)

Eji ywy ngi Jose ta jywyr

¹⁹ Ero manõ rahã, Eji ywy pe Jose ixo we rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ipe. Ixeraiha pe mujekwa ipe.

²⁰ —Kurumĩ ra'yr ke jukwa tar katu ame'ẽ ta upa manõ. A'erehe jundéu awa tama'e ywy pe ejywyr eho. Kurumĩ ra'yr ke eraho, imãĩ namõ. Pejywyr peho — aja Tupã je'ẽha rahoha mujekwa.

²¹ A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa tama'e ywy pe jywyr oho. Kurumĩ ra'yr ke raho, imãĩ namõ.

²² Ero manõ rahã, henda ke pe Akeráu kapitã. Jundéi ywy pe har tama'e kapitã a'e. Ame'ẽ ke Jose ukwa rahã, ame'ẽ ywy pe a'e oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho tar ym. Pe, ixeraiha pe Tupã mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho. ²³ Pe, Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. Pe, a'ep hok ke a'e mujã. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, aja uhyk. “Nasare ok ta pe har ke a'e” aja Jesu rehe har ngã ukwa. Aja uhyk.

3

Juã mujahukiha panduha ke

(Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28)

¹ Nasare ok ta pe Jesu ixo rĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã mujahukiha uwyr. Ame'ẽ awa nixói te ame'ẽ ke Jundéi ywy rehe ihĩ. (Ixoty heta ngã uhyk uwyr.) ² Ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Apandu pehẽ pe. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak.” Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Ame'ẽ rehe pepyai. Pexoha pyahu ame'ẽ ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja pehẽ pe a'e pandu ta — aja ngã pe Juã pandu pandu.

³ Isai riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim: “Awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu pandu. Kuja:

'Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, pexoha ke pemukatu.) Pe ke pemutatambyk. Aja rahã, oho katu ta a'e' aja pandu" aja Isai mupinim. (Aja rahã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak ta.) Aja Isai mupinim. (Yman ame'ẽ ke a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁴ Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ẽ ke. "Kame" aja ngã rymba rer. (Ymanihar Erima'e mundeha, aja saka ame'ẽ mundeha. Aja rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Juã tĩ, aja mujekwa tĩ.) So'o pirer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ẽ ke a'e u'u. Eir namõ u'u tĩ. ⁵ Jerusarẽ ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty. Jundéi wyy ngi uhyk uwyr ixoty tĩ. Jondã y rake rupi ixo ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty tĩ. ⁶ Tupã pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande py'a ngi ame'ẽ ke ejuhyk — aja a'eta ipe.

Aja pandu ame'ẽ ta ke Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk.

⁷ Parise ta Juã koty uhyk uwyr tĩ. Sanduse ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupã kotyhar ta aja jaxo tar katu tĩ — aja Juã pe.

Ame'ẽ ke Juã ukwa rahã, pandu a'eta pe:

—Kupixa amõ hany rahã, tata ngi mbói ujan oho. Aja mbói aja pehẽ tĩ. Aja Tupã mupyraraha ngi pehem tar katu. Ipy'a ym ehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ mupyraraha ngi pehem peho aja pehẽ pe amõ pandu my. Anĩ. Pehem ym ta. ⁸ Mã peja ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar, aja ngã pe pemujekwa ta kÿ. Aja rahã jõ, Tupã mupyraraha ngi pehem ta.

⁹ —"Amarã riki jande ramüi, a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)" aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta tĩ. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, peme'ẽ ita ta ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ ta ke muhem ta. (Aja rahã, kuja mujekwa. Tupã pyrãtã te hũ. A'e putar rahã, je'ẽha rupi amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem ta. Hendu katu ehe, ame'ẽ ta ke muhem ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ —Ma'eywa jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ hany. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. (I'y mondok, ame'ẽja saka.) Pesarahã! Ji pehĩ aja ngã ke a'e mupyrara tate tĩ. ¹¹ Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja ihẽ amujekwa amõ ta pe. Pesarahã! Ihẽ raikwer rupi amõ uwyr ta. A'e riki pehẽ ke Tupã'ã namõ mujahuk ta. Tata namõ aja tĩ. Mujahuk ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ 'ar koty te we ipy'a hãtã te ha a'e. Katu te ame'ẽ ke a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. ¹² Ahúi aja me'ẽ ngi ipirer ke amõ ombor rahã, urupen py'a pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke ombor. Pe, ixurer matyr rahã, upa katu te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe, ahúi aja me'ẽ ke matyriha renda pe matyr ta. Aja riki awa ta ke tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara tate. Tata keruhũ renda pe mupyrara hũ ta. (Ixurer ke ukwái ta, ame'ẽja saka.) Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta jõ ixoty a'e mujy'ar ta. Inamõ ixo ta — aja Juã pandu. ("Tupã'ã namõ mujahuk ta" aja pandu rahã: "Tupã'ã ke muwyr ta" aja mujekwa. "Tata namõ mujahuk ta" aja pandu rahã: "Mupyrara ta" aja mujekwa.)

Jesu ke Juã mujahuk

(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22; Juã 1.31-34)

¹³ Jondã y rake Juã ixo rĩ. Arahã Jesu uhyk oho ehe. Ngariréi wyy ngi Jesu uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Ihẽ ke emujahuk — aja Juã pe.

¹⁴ —Anĩ. Ihẽ ke nde riki eremujahuk ta me'ẽ te'e. Nde ke ihẽ amujahuk, anĩ riki — aja Juã pandu.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Katu riki. Ihẽ ke emujahuk! Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke jama'e ta — aja.

Juã pandu ipe:

—Hã — aja.

(Pe, Jesu ke mujahuk.) ¹⁶ Upa Juã mujahuk rahã, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa riki pirar, ame'êja saka Juã usak. Tupã'ã wyjy uwyr ehe ame'ê ke rehe a'e usak. Pykahuran aja saka Jesu rehe wyjy uwyr. ¹⁷ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Peme'ê ihê ra'yr. Ihê apy'a katu ehe ame'ê ke a'e. Ihê ke a'e muhury katu — aja Jesu rehe har pandu.

4

Jesu ke Satana manga manga tipe (ãjã ramüi a'e)

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberú 2.18; Emberú 4.15)

¹ Ajame'ê ke awa nixói te ame'ê pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ê ke Satana putar tipe. (ãjã ramüi a'e.) Ame'ê ke a'e manga manga tipe.

² Moköi awa pypa hetaha (40) wera rahã, ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te hũ.

³ Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Kome'ê ita ra'yr ta pe kuja epandu: “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym ta. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Marã ka ym humi'u namõ jõ amõ ixo katuha.

Tupã pandu ame'ê ke namõ amõ ixo katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ A'engi Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana raho. Ok ta katu te ame'ê ke aja ngã ukwa. A'ep uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ê renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ê pe raho. Ame'ê renda kupe rymy'y rehe muhyk raho.

⁶ Pe, pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy rehe e'ar ekwa rahã, ahy ym ta nde pe. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'êha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki.

Aja rahã, nde po rehe a'eta pyhyk ta. Aja rahã, nde py ke ita rehe nde eretukwa ym ta.

Nde eremahy ym ta tĩ.”

Aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe) — aja Satana pandu ipe.

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Apor ym ta. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ima'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ — aja Jesu.

⁸ A'engi ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu ke Satana muhyk raho. Kome'ê ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ê ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Usak rahã, katu te hũ, aja ukwa. ⁹ Pe, a'e pandu:

—Ihê rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu rahã, upa katu te jasad ramõ ame'ê ke nde pe ihê amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ê ta hendu katu ta — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym ta ihê. (Nde rehe ihê py'a amoĩ moĩ ym te ta.) Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu.

A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ.

—A'erehe ihê ngi eho! Nde rehe ihê ahendu ym te ta — aja Satana pe.

¹¹ A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupã je'êha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Usak katu uwyr ehe.

Ngariréi ywy rupi Tupã je'êha ke Jesu pandu pandu oho

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

¹² Kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho. Arahã Ero kapitã a'e. (Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã a'e.) Juã pandu ipe: “Nema'e ma'eha katu ym” aja ipe. A'erehe kyndaha pe Juã ke Ero kynda. “Juã ke kapitã kynda.” Ame'ë ke Jesu pe amõ ta pandu oho. Ame'ë ke rehe hendu rahã, amõ ywy pe Jesu oho. Ngariréi ywy pe oho. ¹³ Ame'ë ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. A'ep Jesu pyta tar ym. A'erehe Kapana'ũ ok ta pe a'e pyta oho. Ypa rake ame'ë ok ta ihĩ. Ypa rer Ngariréi. Ame'ë ok ta wajar Semurõ ywy rake ihĩ. Wajar Natari ywy rake ihĩ tĩ. ¹⁴ Kapana'ũ ok ta pe Jesu pyta rahã, yman Isai mupinim ame'ë ke uhyk. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Isai. Kuja a'e mupinim:

¹⁵⁻¹⁶ “Weraha keruhũ rehe Semurõ ywy pe har ta usak ta. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa ta.)

Natari ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. Ngariréi ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. (Aja rahã, ame'ë pe har ta Tupã rehe har ukwa ta tĩ.)

Jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo a'ep. Tupã rehe har a'eta ukwa ta tĩ.

Y ruwái, Jondã ruwái koty ame'ë ywy ta ihĩ. Ame'ë rupi awa rape asa oho.

Y ramũi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ë ywy pe har ta ukwa ym ma'e. Tupã rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ë ta ke a'eta.

Apo upa ame'ë ta pe Tupã rehe har amõ mujekwa ta. Ipy'a upak aja saka wera katu te hũ ta” aja Isai mupinim. (A'ep Tupã rehe har Jesu mu'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa katu ta.)

¹⁷ Kapana'ũ ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu pandu:

—Tupã mu'am ame'ë ke a'e muwyr. Kapitã keruhũ aja mu'am ame'ë ke. A'erehe peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Ixoty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, ehe har pekwa katu ta — aja ngã pe Jesu pandu.

Pira pyhyk ame'ë ta ke Jesu mujy'ar

(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

¹⁸ Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo, Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokõi sawa'e ta pira pyhyk ixo. Ame'ë ta rehe usak. Mokõi imu namõ ixo. Her Simã. [“Petu” aja amõ her tĩ.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira ke a'eta pyhyk ixo. ¹⁹ A'eta pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kũ. (Pira pepyhyk, ame'ëja saka.) A'erehe ihẽ namõ peho 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

²⁰ Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

²¹ A'engi oho we rahã, amõ mokõi imu ta rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu namõ. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ke ame'ë ta. Jarusu keruhũ pe ipái namõ kyhapari a'eta mukatu uĩ. Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y — aja riki.

²² Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Ipái ke a'eta hijar oho tĩ. Pe, Jesu namõ mokõi imu ta oho.

Tupã rehe har Jesu mu'e

(Ruk 6.17-19)

²³ Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho. Inamõ ixo ame'ë ta oho tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Tupã putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ. ²⁴ Amõ ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Si ywy rupi pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã raho ipe. Upa ame'ë ta ke mukatu. Ko ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ë ta ke raho ipe. Manõ manõ ixo ame'ë ta ke raho ipe tĩ. Upa jupyrãtã rãtã ame'ë ta ke raho ipe tĩ. Upa katu te ame'ë ta ke mukatu. ²⁵ Heta ngã inamõ wata wata oho ixo. Heta ngariréi ywy pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Jande popa ok ta ngi amõ ta wata wata oho ixo. Heta Jerusarẽ ok

ta pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Heta jundéi ywy pe har ta aja tĩ. Jondã y ruwãi kotyhar ta aja tĩ. Inamõ wata wata oho ixo tĩ.

5

Ywy'ã rehe ihĩ rahã, Jesu mu'e ame'ẽ rehe har
(Ruk 6.20-23)

¹ Heta te hũ ngã rehe Jesu usak. A'erehe ywy'ã rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar ta juramã jy'ar tĩ. ² Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e.

Myja me'ẽ rahã hury katu my
(Ruk 6.20-23)

³ Pe, kuja Jesu pandu:

—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja ukwa ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo. Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe, inamõ ixo ta, a'erehe mã peja hury katu ixo.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e, a'erehe pyai ixo. Jixi'u tĩ. Ame'ẽ rehe har Tupã pe pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. A'erehe mã peja hury katu ixo.

⁵ “Jande katu te jande” aja ym pandu ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo.

Ma'e ke Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr ta. Katu ame'ẽ ke muwyr ta.

⁶ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Jyngwéi rahã, y ke u'u ta tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu te rahã, ame'ẽ ta riki hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta.

Upa ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke Tupã muwyr katu ta.

⁷ Amõ ta rehe amõ ta pyrara usak rahã, ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak katu ta tĩ.

⁸ Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Tupã namõ a'eta ixo ta.

⁹ Jumaiha ke mukatu ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Pehẽ riki ihẽ ra'yr ta” aja riki. A'erehe ame'ẽ ta rehe a'e usak katu ta.

¹⁰ Tupã putar ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta. Tupã kotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta a'eta pe.

¹¹⁻¹² —Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Mupyrara ta tĩ. Pehẽ rehe har te'e pandu tĩ. Upa aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Ywa pe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta, a'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo apo. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Se pehẽ nixói rahã, ame'ẽ ymanihar ta ke amõ ta mupyrara hũ. A'erehe ame'ẽ ymanihar ta aja pehẽ ke ngã mupyrara ta apo tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe mupyrara ta pehẽ ke tĩ — aja Jesu pandu.

Jukyr aja saka pehẽ. Weraha aja saka tĩ.
(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)

¹³ Jesu pandu tĩ:

—Jukyr riki ma'e ke muhe'ẽ katu. Pe, jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym he'ẽha amõ mujywy ehe. Jaxer riki. Ombor riki awa. Pe, amõ pyrũ ehe. A'erehe jukyr katu aja katu pexo. “Pehẽ katu” aja Tupã ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahã, jaxer riki pehẽ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pejumuruwak tĩ. Katu ym aja. ¹⁴ Tupã rehe har pemujekwa amõ ta pe, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e muweraha aja saka pehẽ.

—Ywy'ã keruhũ 'ar pe ok ta ihĩ rahã, upa ngã usak katu ehe. Aja saka pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e, ame'ẽ ke rehe upa amõ ta usak katu.

¹⁵ —Araparin ke amõ muwera rahã, kúi wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amõ moĩ. Aja rahã, muwera katu, pe, usak katu ma'e ke amõ. ¹⁶ Aja weraha aja saka pehẽ tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e, ame'ẽ ke ngã pe pemujekwa. Ame'ẽ ke rehe a'eta

usak rahã, jande pái keruhũ pe a'eta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

Moise je'ẽha rehe har

¹⁷ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ẽha ke ihẽ amukanim ajur, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Amukanim ym ta. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke ihẽ amukanim ajur tĩ, aja pekwaha naĩ tĩ. Anĩ. Upa ame'ẽ ke amukanim ym ta tĩ. Upa ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke ihẽ amuhyk katu te ta kũ. ¹⁸ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehĩ rahã, marã ka ym amõ mukanĩha. Upa katu te ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ rahã, aja tĩ. Marã ka ym Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke amõ mukanĩha. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, Moise je'ẽha upa ta. ¹⁹ Arahã Tupã namõ jaxo ta, a'erehe arahã Moise je'ẽha upa. A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Amõ riki Moise je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke a'e. Amõ ta ke mu'e: “Pehendu katu ehe tĩ” aja. Ame'ẽ riki katu te tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe ixo ta rahã, a'e riki katu te aja Tupã mujekwa ta.

—Amõ ta anĩ. Upa katu te Moise je'ẽha rehe amõ hendu ym. Pe, amõ ta pe pandu: “Pehendu ym ehe tĩ” aja mu'e. Ame'ẽ riki Tupã renda rehe ta'yr te mi katu ame'ẽ ke a'e. ²⁰ Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e. Ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Aja rahã: “Pehẽ katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke a'eta putar. Parise ta aja tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Aja rahã: “Pehẽ katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke putar katu tĩ.

—Pehẽ anĩ. Tupã putar aja katu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã jõ, Tupã ixo ame'ẽ pe peho katu ta. Aja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e rahã: “Pehẽ katu” aja Tupã pandu. Ame'ẽ ke peputar katu. A'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu — aja Jesu pandu.

Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amõ mukatu ta me'ẽ te'e
(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juã 2.11)

²¹ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ma'e te, aja Jesu mujekwa.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja riki. “Amõ ke ejukwa ym. Amõ ke jukwa rahã, ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ” aja riki. ²² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu: “Amõ rehe amõ parahy rahã, ame'ẽ ke a'e jukwa” ame'ẽja saka. Aja rahã, ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pe, amõ pe amõ pandu: “Katu ym nde” aja. Aja pandu rahã, ame'ẽ ke kapitã ta mupyrara ta. Pe, amõ pe amõ pandu: “Jaxer ai te'e nde” aja. Aja rahã, ame'ẽ ke tata keruhũ renda pe Tupã mupyrara ta tĩ. ²³⁻²⁴ A'erehe kuja katu. Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, ma'e ke Tupã pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ ke jumu'eha renda keruhũma'e myrape 'ar pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ẽ ke nde erehapy tate rahã, kuja nde erekwa ere'am: “Éi! Ihẽ rehe amõ parahy. Aharái riki” aja. Aja rahã, ame'ẽ ne rymba nde erehapy ame'ẽ ke ehijar py. Myrape ruwa koty emapyk, pe, parahy ame'ẽ koty eho. Pahar eho. Pe, emukatu. Upa rahã jõ jumu'eha renda keruhũ pe ejywyr eho. Pe, ma'e ke Tupã pe hany katu. Aja nde py'a emoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. (Aja rahã jõ nde rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.)

²⁵ Nde pe amõ pandu: “Tamatarer ke ihẽ pe nde emujywyr ym. Kapitã pe nde ke ihẽ araho ta” aja. Aja nde pe pandu rahã, kapitã koty inamõ nde ereho erexo rahã, pahar inamõ pangariha ke emukatu. Kapitã rehe nde erehyk ym rahã we, pangariha ke emukatu. Tamatarer ke emujywyr ipe. Anĩ rahã, kapitã rehe nde erehyk rahã, kapitã pe nde ke ne ruwajan mondo ta. A'engi sonda ta pe nde ke kapitã mondo ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ²⁶ Apandu katu nde pe. A'ep nde erepyta katu ta. Marã ka ym nde erehemihã ingi. Upa katu te tamatarer ke nde eremujoywyr ym rahã, marã ka ym nde erehemihã. A'erehe kapitã rehe uhyk ym rahã we, emukatu — aja Jesu pandu.

(A'erehe amõ ta namõ katu aja pexo. Aja Tupã namõ katu aja pexo tĩ. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym ta tĩ. Kyndaha ngi uhem ym, ame'ẽja saka ame'ẽ.)

Amō rehe peka'u te'e ym pexo
(Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48)

²⁷ (Ma'e ke amō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ame'ẽ ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tĩ.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ẽ ke rehe pehendu. Kuja riki. “Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym. Amō kūjã rehe eka'u te'e ym tĩ” aja. ²⁸ Apo amō kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Kūjã rehe amō usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e ehe. Aja rahã, amō kūjã namō jumusarái aja tĩ. Katu ym aja. ²⁹ A'erehe kūjã rehe nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, katu ym. Esak ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ẽ ke embor, ame'ẽja saka. Esak ym. Nde eresak, pe, nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta. Nde reha nde erembor, ame'ẽja saka esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha.

³⁰ —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e. Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, nde po pe ema'e ym. Nde po emondok, pe, ame'ẽ ke embor, ame'ẽja saka. Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta rahã, katu ym. Nde po embor, ame'ẽja saka exo. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha — aja Jesu pandu.

Hakehar ke hijar ym ta me'ẽ te'e
(Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18)

³¹ (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahã, katu ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihĩ tĩ: “Hakehar ke sawa'e hijar rahã, paper rehe a'e mupinim: ‘Nde ke ihẽ aputar ym apo. Ahijar ta nde ke apo’ aja. Ame'ẽ ke hakehar pe me'ẽ. Pe, hijar” aja riki. ³² Apo amō kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Hakehar riki ka'u te'e ym amō rehe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar rahã, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ẽ kūjã ke amō sawa'e pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ẽ namō kūjã jumusarái. Katu ym aja. Pe, ame'ẽ sawa'e riki hakehar aja ym ame'ẽ namō jumusarái tĩ. Katu ym aja. Ixawa'e py katu ym ame'ẽ ke ma'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ke pandu ame'ẽ ke ma'e ta me'ẽ te'e
(Tian 5.12)

³³ (Ma'e ke amō pandu rahã, ame'ẽ ke ma'e ta me'ẽ te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman amō ta pe jande ramüi ta pandu ame'ẽ ke rehe pehendu. Kuja riki: “Tupã ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke ema'e katu. Ame'ẽ panduha emukanim ym” aja pehendu. ³⁴ Apo amō kotyhar ihẽ apandu. “Ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke nde erema'e katu. Ame'ẽ jō. Ma'e ruwa koty aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo.” Kuja pepandu ym tĩ.

“Ywa pehĩ aja pekwa katu, a'erehe jetehar te japandu” aja pepandu ym.

—Pesarahã! Ywa riki Tupã renda ke. A'erehe: “Ywa pehĩ, jetehar te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tĩ. ³⁵ Ywy keruhũ rehe har aja tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupãma'e ke tĩ. Ipy moĩha aja saka ipe. A'erehe:

“Kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ, a'erehe jetehar te japandu” aja pepandu ym.

—Jerusarẽ ok ta aja tĩ. Sawa'e te renda ke ame'ẽ. A'erehe:

“Jerusarẽ ok ta kohĩ. A'erehe jetehar te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tĩ.

³⁶ —Nde pyahu rahã, marã ka ym nde ra nde eremutuwyrriha. Marã ka ym nde eremutamũiha. Nde tamüi rahã, marã ka ym nde ra nde eremupihũha. Marã ka ym nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu ym:

“Ihẽ ãkã kohĩ aja pekwa katu. A'erehe jetehar te apandu, aja pekwa tĩ” aja epandu ym.

³⁷ —Kuja jō epandu katu: “Jetehar te ke apandu. Ihẽ ama'e katu ta” aja. Anĩ rahã: “Anĩ. Ihẽ ama'e ym ta” aja jō katu. Kuja amō we nde erepandu: “Jetehar te ihẽ apandu ym rahã, ihẽ ke Tupã mupyrara ta” aja nde erepandu rahã, ame'ẽ riki Satana ngi uhem,

ame'ēja saka. Katu ym aja. (A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e pandu ame'ě ke a'e. Ājã ramüi a'e. Aja te'eha te'e pandu ame'ě ke a'e) — aja Jesu pandu.

Mã peja mupyraraha pemujywyr ym
(Ruk 6.29-30)

³⁸ A'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ě ke rehe pehendu. Kuja riki. “Nde reha ke amõ mupuk rahã, ima'e ke emupuk eho tĩ” aja. “Nde rãi ke amõ mupen rahã, ima'e ke emupen eho tĩ” aja riki. ³⁹ Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Nde ke amõ mahy rahã, aja juja katu te nde emujywyr ym te ipe. Nde ruwa ke amõ nupã rahã, aja emujywyr ym te ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar ke a'e nupã tĩ. ⁴⁰ Kapitã ruwa koty nde ke amõ raho, pe, pandu: “Tamatarer mujywyr ym kome'ě. Ima'e kamixa ihẽ aputar” aja ipe. Pe, kapitã pandu: “Ere. Ejo'ok!” A'erehe nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahã, amõ we eme'ě ipe. Nema'e xirur te'e me'ě ipe tĩ.

⁴¹ —Pe, nde pe sonda pandu: “Ihẽma'e sak ke eraho ihẽ pe” aja. Aja peteĩ kiro met nde ererahoha pandu rahã, amõ we eraho. Mokõi kiro met eraho. ⁴² Ma'e ke nde pe amõ pandu: “Ihẽ pe emuwyr” aja. Aja rahã, eme'ě ipe. Pe, amõ pandu nde pe: “Kome'ě araho ta. Pahar ihẽ amujywyr ta” aja. Aja rahã, nde erepandu ipe: “Ere. Eraho” aja riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde erepy'a katu
(Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60; Hom 12.14; Hom 12.17-21)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ě ke pekwa. Kuja riki. “Nde rehe katu ame'ě ta rehe nde erepy'a katu” aja. Amõ we pehẽ ramüi ta je'eha pekwa: “Ne ruwajan rehe eparahy exo” aja pehẽ ramüi ta pandu. ⁴⁴ Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehẽ ke mupyrara ame'ě ta rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu: “Mã peja a'eta rehe esak katu” aja pepandu Tupã namõ. ⁴⁵ Aja rahã, pehẽ riki jande pái keruhũ ra'yr ta. A'e riki ywatehar ke a'e.

—Pesarahã! Katu ame'ě ta rehe warahy ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ě ta rehe warahy ke a'e muwera katu tĩ. Juja katu te Tupã ma'eha. (Aja pehẽ tĩ. Upa katu te amõ ta pe katu ame'ě ke pema'ema'e tĩ.) Katu ame'ě ke amõ ma'ema'e ame'ě ta rehe aman ke a'e mungyr tĩ. A'erehe upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ě ke amõ ma'ema'e ame'ě ta rehe aman ke a'e mungyr tĩ. Juja katu te Tupã ma'eha. (Aja pehẽ tĩ. A'erehe upa katu te amõ ta pe katu ame'ě ke pema'ema'e tĩ.)

⁴⁶ —Pehẽ rehe ipy'a katu ame'ě ta rehe jõ pepy'a katu rahã, pehẽ pe ma'e katu ame'ě ke Tupã me'ě ym ta. Pesarahã! Jaxer ame'ě ta aja ma'e riki. Kapitã rehe tamatarer matyr ame'ě ta riki aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ě ta rehe jõ a'eta ipy'a katu tĩ. Juja katu te mujywyr a'eta pe. ⁴⁷ Pehẽ rehe katu ame'ě ta namõ jõ pepandu rahã, marã ka ym pehẽ katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ě ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ě ta namõ a'eta pandu pandu katu tĩ. (A'erehe pehẽ ruwajan rehe pepy'a katu tĩ.) ⁴⁸ Jande pái keruhũ riki katu te me'ě ke. Ywatehar ke a'e. A'e aja amõ rehe pepy'a katu tĩ — aja Jesu pandu.

6

Ma'e ke me'ěha rehe har

¹ A'e pandu tĩ:

—Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩha ke rehe amõ ta usak, aja peputar. A'erehe amõ ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja rahã: “Peme'ě katu” aja amõ ta pandu ta naĩ. Mã peja aja ym pehẽ. Amõ ta ruwa koty aja pema'e ym. Pema'e rahã, pehẽ pe ma'e katu ame'ě ke Tupã muwyr ym ta. Ywatehar ke a'e.

² —A'erehe ima'e ym te ame'ě pe ma'e ke nde ereme'ě rahã, ma'e tyapu ym ha rupi eme'ě. (Amõ ta ukwa ym ha rupi eme'ě.) Tyapu rahã, amõ ta nde rehe usak ta, aja nde erekwa. Usak rahã: “Mã! Katu peme'ě sawa'e” aja nde rehe har pandu naĩ. Aja riki mokõi

ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ë pe tamatarer me'ë. Ame'ë ke rehe amō ta usak, aja a'eta putar. (Usak rahā: “Mā! Peme'ë katu” aja pandu naī.) Aja mokōi ukwaha ta putar.

—Awa rape rupi wata ixo rahā, ma'e ke me'ë rahā, aja tī. A'eta rehe amō ta usak, aja putar. Usak rahā, amō ta pandu ta: “Mā! Sawa'e katu” aja pandu naī. Ame'ë panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ë pyhykiha. Tupā anī. Ma'e ke ame'ë ta pe muwyr ym te. A'erehe mokōi nde erekwaha aja exo ym nde. ³ Ima'e ym te ame'ë pe ma'e ke nde ereme'ë rahā, amō ta ukwa ym ha rupi eme'ë. Nde rehe katu ame'ë ukwa ym tī. Aja rahā, katu. ⁴ Aja rahā, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ë ukwa katu tī. Pehē mokōi jō ukwa katu. Amō ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pái keruhū usak ta tī. Pe, a'e riki nde pe ma'e katu ame'ë ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

Myja me'ë Tupā namō pandu pandu rahā, katu my
(Ruk 11.2-4)

⁵ A'e pandu tī:

—Mokōi ukwaha ta Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta pu'am, pe Tupā namō pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahā, Tupā namō pandu pandu tī. Aja rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amō ta usak rahā, pandu: “Mā! Sawa'e ta katu” aja naī. Ame'ë panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ë pyhykiha. A'eta pe Tupā riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupā namō pepandu pandu rahā, mokōi pekwaha ym pehē.

⁶ —Tupā namō nde erepandu pandu rahā, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda. Pe, jande pái keruhū namō epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amō ta ukwa ym ha rupi Tupā namō nde erepandu pandu rahā, nde rehe jande pái keruhū usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ë ke nde pe a'e muwyr ta. ⁷ Tupā namō pepandu pandu rahā, amō we amō we aja ym pepandu pandu inamō. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta pandu pandu. Ima'e tupā namō a'eta pandu pandu rahā, i'i pandu pandu. Aja rahā, tupā hendu ta aja ukwaha naī. ⁸ Ame'ë ta aja ym pehē. Tupā namō pepandu ym rahā we, upa a'e ukwa katu. Ma'e ke pehēma'e nixói te, ame'ë ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ë rehe har i'i ym inamō pepandu. ⁹ Tupā namō pepandu rahā, kuja pepandu: Jande pái keruhū! Ywa pe har ke nde. Nde rehe har amō hendu rahā, mā peja pandu: “Mā katu te” aja.

¹⁰ Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ë angaha ke rehe ihē aharō hū axo.

Nde ereputar ame'ë ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mā peja kome'ë ywy keruhū pe har ta aja tī. Ma'ema'e katu tī.

¹¹ Kome'ë werā rahā, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ë ke jande pe emuwyr.

¹² Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'e rahā, ame'ë ta rehe jande py'a jamujywywyr ta. Aja jamujywywyr jaxo rahā, jande rehe nde py'a emujywywyr katu tī. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujywywyr katu tī.

¹³ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahā, ame'ë ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahā, jama'e ym ta.

Jande ke Satana manga tar katu rahā, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitā keruhū te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrātā te hū ame'ë ke nde.

Katu te hū ame'ë ke nde tī.

Aja te'e ta nde erexo tī.

Amen. A'e tỹ.]

—Upa aja Tupā namō pepandu pandu katu. ¹⁴ Pehē pe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, pehē py'a pemujywywyr katu ehe. Aja rahā, pehē rehe ipy'a ke jande pái keruhū mujywywyr ta tī. Ywatehar ke a'e. ¹⁵ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amō ta rehe pehē

py'a pemujuwyr ym rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujuwyr ym ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e pe'uha ke pehijar rahã, amõ ta usak ame'ẽ ke peputar ym

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahã, pyai te aja ame'ẽ ta rehe amõ ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amõ ta usak. A'erehe amõ ta pandu: “Mã! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupã namõ pandu pandu ixo” aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ta rehe amõ ta usak rahã: “A'eta katu” aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã muwyr ym te ta ma'e ke. (A'erehe mokõi pekwaha ym pehẽ.)

¹⁷ —Tupã namõ nde erepandu pandu tar katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde erehijar rahã, y pe nde ruwa ekutuk. Nde'a emutyrõ tĩ. ¹⁸ Aja rahã, nde ere'uha ke nde erehijar, aja amõ ta ukwa ym. Tupã namõ nde erepandu pandu aja amõ ta ukwa ym tĩ. Jande pái keruhũ jõ ukwa katu ta. Usak ym ehe awa ame'ẽ ke a'e. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'e, ame'ẽ ke rehe jande pái keruhũ ukwa. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ

(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberú 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, heta ym pehẽma'e ke pematyr. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta matyr. A'eta ta aja ym pehẽ. Se tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hũ tĩ. Pehẽ rok pe ma'e mukanĩha ixo tĩ. Pe, upa mukanim raho. A'erehe heta ym pehẽma'e ke pematyr. ²⁰ Kuja katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke pema'e rahã, Tupãma'e ma'eha ke pema'ema'e katu. Ima'e je'ẽha rehe pehendu katu. Aja rahã, ywa pe ma'e ke pematyr katu, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽ rury katuha pematyr, ame'ẽja saka. A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tĩ. (A'erehe mujaxer ym te ta tĩ.) Mukanĩha nixói te ta tĩ. (A'erehe raho ym te ta tĩ.) ²¹ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, myja Tupã ke pemuhury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ta pexo — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ma'e weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

²² A'e pandu tĩ:

—Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.) A'erehe pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka. ²³ Pehẽ reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e ym ta tĩ.) Pe, weraha uwe rahã, pytun aja saka. Aja rahã, mâte hũ pytun. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

Pehẽ rehe Tupã usak katu

(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Marã ka ym mokõi ijar pe te'e paraky ame'ẽ paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteĩhar jar je'ẽha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'ẽha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi jar aja saka tĩ.) Upa pyrãtãha namõ tamatarer ke matyr tar katu te hũ ixo. Aja rahã, marã ka ym Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'eha tĩ. (Mokõi jar aja saka tĩ.)

²⁵ —Pehẽ mi'u rehe har pejumupyai ym pexo. “Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym. Ixoha namõ amõ ixo

rahã, ame'ẽ riki humi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. A'erehe pehẽ mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

²⁶ —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ẽ rehe pesarahã! Ma'e ra'ĩ ke ame'ẽ ta jyty m. Ma'eywa matyr ym tĩ. Matyriha renda pe mupyta ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe jande pái keruhũ usak katu. Ame'ẽ ta rehe ipy'a katu tĩ.

—Pesarahã! Ma'ewyra ta 'ar koty te we pehẽ rehe jande pái keruhũ ipy'a katuha. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ, aja mujekwa katu.) ²⁷ “Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman rahã pexo te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

²⁸ —“Ma'e jande jamunde ta my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. Ka'a rupi ma'eputyri ihĩ. Ame'ẽ rehe pesarahã! Paraky ym riki. Ima'e mundeha ke mujã ym tĩ. ²⁹ Katukwer aja amõ usak. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Saromã riki ima'ehũ namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehẽ pe. Peme'ẽ ma'eputyri katu te ha riki Saromãma'e mundeha 'ar koty te we katu te ha. ³⁰ Tupã riki kupi'i ke mujã. Katukwer aja mujã. Apo pehĩ. Koĩ tata renda pe amõ hapy. Kupi'i rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, i'ar koty te we pehẽma'e mundeha ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Mã! Tupã rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e. ³¹ A'erehe kuja ym pepandu: “Ma'e ihẽ a'u ta my? Myja me'ẽ ihẽma'e mundeha ke ihẽ ajo'ok ta my?” Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ta pehẽ pe. ³² Ame'ẽ rehe har jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mã peja aja ym pehẽ. Upa pehẽma'e ke nixói, ame'ẽ ke jande pái keruhũ ukwa katu. A'erehe pehẽ atu pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ pe a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke. ³³ Kuja katu pehẽ pe. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta my tĩ? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo tĩ. Aja rahã, upa pehẽma'e ke nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Pehẽma'e mundeha rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa ym tĩ. A'e muwyr ta. ³⁴ A'erehe koĩ har rehe har pekwa pekwa ym pexo. “Koĩ myja me'ẽ ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo. Apo kome'ẽ weraha rehe jõ pesak katu. Koĩ har rehe har anĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu pandu.

7

Mã peja amõ ta rehe pehẽ juru ai ym

(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

¹⁻² A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ẽ ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ẽ amõ ta rehe har pepandu, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. Myja me'ẽ amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja ngã pe.

³ (Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ riki myra kurer aja saka, aja Jesu mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mäte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo. ⁴ Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ, ame'ẽja saka. A'erehe kuja ym nde mu pe epandu: “Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta” aja epandu ym. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ẽ ke mã peja ehijar” aja nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mäte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu erema'ema'e, aja nde eremujekwa.) ⁵ Mã! Nde katu, aja nde erekwa nde jupe. Anĩ. Mokõi erekwaha namõ erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ejujo'ok py nde jupe. (Aja rahã, mäte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, ame'ẽ ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Aja rahã, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi

nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ẽ ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ta pe pemujekwa ym. Hendu tipe rahã, putar ym. Jawar jarõ aja saka jumai mai ta. Je'ẽ je'ẽ hũ ta.

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ ke amõ ta jaxer, aja ukwa rahã, ame'ẽ ta pe pepandu ym tĩ. Kure aja saka riki. Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrũ ehe aja saka ta. “Ihẽ amu'e ame'ẽ ke te'e” aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Putar ym tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta pe pepandu ym tĩ) — aja Jesu pandu.

Tupã namõ pepandu pandu

(Ruk 11.9-13)

⁷ Tupã namõ pandu pandu, ame'ẽ rehe har Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Pehẽma'e nixói te rahã, ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. Aja rahã, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Tupã namõ pepandu rahã, pekekar, ame'ẽja saka. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã, pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar.) Tupã namõ pepandu pandu rahã, hukwen pirar ame'ẽja saka. Pirar rahã, pepandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. ⁸ Upa inamõ pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta. Amõ kekar rahã, mahem ta. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta. Aja saka riki. ⁹ Ipái pe ta'yr pandu: “Papa! Mbeju ihẽ aputar. A'u ta” aja. Aja rahã, ta'yr pe ita ra'yr ke ipái me'ẽ my? Anĩ. Aja ym ta. Mbeju me'ẽ ta ipe. ¹⁰ Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ẽ ihẽ aputar. A'u ta” aja. Aja rahã, ta'yr pe mbói ke ipái me'ẽ ta my? Anĩ. Aja ym ta. Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe. ¹¹ Awa ta ke te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pe, pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke jande pái keruhũ me'ẽ ta. Ma'e ke amõ pandu ipe, ame'ẽ ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

¹² —Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe amõ ta ma'e, aja amõ ta pe pema'e katu tĩ. Aja riki Moise je'ẽha mu'e. Aja ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mu'e tĩ — aja Jesu pandu.

Tupã koty ohoha

(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

¹³⁻¹⁴ A'e pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ẽ pe ohoha riki hukwen rupi asa oho, ame'ẽja saka. Asa oho rahã, uhã te hũ aja ixo. Ame'ẽ hukwen riki ta'yr mi. Ame'ẽ hape aja tĩ. Ta'yr mi tĩ. Ame'ẽ hape ohoha riki janam, ame'ẽja saka. Marã ka ym ohoha, ame'ẽja saka. Heta ym ame'ẽ rupi oho ame'ẽ ta ke.

—Mupyraraha renda pe ohoha anĩ. Hukwen riki tiha. Hape riki aja tĩ. Tiha tĩ. Ame'ẽ rape ohoha riki sorok katu hũ, ame'ẽja saka. Pe, heta te hũ ame'ẽ rupi wata oho ame'ẽ ta ke — aja riki.

Ma'eywa ame'ẽ rehe har

(Ruk 6.43-44; Juã 15.4; Tian 3.11-12)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe har mã peja pekwa katu. Arapuharan ipy'a pitu te'e aja a'eta ixo tĩ. (Aja rahã, katu ame'ẽ ta aja pehẽ koty uwyr naĩ.) A'engi ma'e so'o jarõ aja a'eta rehe har amõ ukwa. Ma'e ke jukwa, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehẽma'e ke te'e raho tar katu tĩ.) ¹⁶ Myja ame'ẽ ta rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha namõ pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrary po'ok ym tĩ. ¹⁷ Ma'eywa'y riki katu rahã, i'a katu. Aja amõ katu rahã, ima'e ma'eha katu tĩ. Ma'eywa'y katu ym rahã, anĩ. I'a ym. Aja amõ katu ym rahã, ima'e ma'eha katu ym tĩ. ¹⁸ Ma'eywa'y riki katu rahã, marã ka ym i'a ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahã, marã ka ym i'a katuha. I'a ym ta. ¹⁹ Ma'eywa i'a ym te rahã, jaxer rahã, ame'ẽ'y ke ijar mondok. Pe, myra ke hany. Upa ukwái ta. Aja amõ jaxer rahã,

Tupã mupyrara ta tĩ. (Myra ke hapy, ame'ēja saka tĩ.) ²⁰ Aja riki Tupã je'êha pandu ame'ê ta ran rehe har pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta tĩ. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym. A'erehe ame'ê ta rehe har pekwa katu ta. A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa katu ta — aja Jesu mujekwa.

Tupã renda pe oho ame'ê ta ke

(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

²¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta pandu: “Nde riki jandema'e sawa'e te” aja ihẽ pe pandu naĩ. Upa katu te ame'ê ta Tupã ixo ame'ê pe oho ym ta. Amõ amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihẽ pái keruhũ putar ame'ê ke amõ ma'ema'e. Ame'ê ta jõ henda pe oho katu ta. Ihẽ pái riki ywatehar ke a'e. ²² Ngã ke Tupã mupyrara rahã, heta ihẽ pe pandu ta: “Sawa'e! Nde je'êha rupi Tupã je'êha ke japandu pandu riki. Nde je'êha rupi ãjã ta ke amõ ta py'a ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'êha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke nema'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki” aja ihẽ pe. ²³ Pe, ame'ê ta pe ihẽ apandu ta: “Anĩ. Pehẽ rehe har ihẽ akwa ym te. Ihẽ kotyhar ta ym pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ê ta ke pehẽ. Sengi peho. Ihẽ ngi peho” aja riki — aja Jesu pandu.

Ma'e ok mujã ame'ê ta ke

(Ruk 6.47-49)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ je'êha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e rahã, ukwa katu ame'ê ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok kangwer aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe katak ym te. ²⁵ Pe, aman ukyr hũ. Ywytu keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tĩ. Upa munde. Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tĩ. Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe u'ar ym ame'ê ok.

²⁶ —Pe, amõ riki ihẽ je'êha rehe hendu tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e ame'ê ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã. ²⁷ Pe, aman ukyr hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ê ok u'ar. Tũ! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'êha rehe amõ hendu katu ta me'ê te'e. Je'êha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ê te'e tĩ.)

Jesu ukwa katu

(Mak 1.22)

²⁸ Upa aja me'ê Jesu pandu rahã, hendu ame'ê ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu! ²⁹ Moise je'êha mu'e, ame'ê ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'êha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

8

Ahy ixo ame'ê ke Jesu mukatu

(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

¹ Upa mu'e rahã, ywy'ã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata. ² Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ê ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ê ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ê ke pahar upa ka'ê oho ipe. ⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihẽ amukatu, ame'ê ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ê. Ame'ê ke pa'i hapy ta Tupã pe. Upa ukwái ta. Aja rahã, upa nema'e pere ka'ê oho aja ngã pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu
(Ruk 7.1-10)

⁵⁻⁶ Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitã ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽma'e miasu ixhya pe túi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tĩ. Emukatu ihẽ pe — aja ipe.

⁷ Jesu pandu:

—Hã! Nde rok pe ihẽ amukatu ta aho — aja ipe.

⁸ Kapitã pandu:

—Anĩ. Sa'e! Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe eho ym. Sengi epandu: “Epu'am!” Aja rahã, ihẽma'e miasu katu ta oho. ⁹ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Kuja. Amõ pe ihẽ apandu: “Eho!” Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: “Ejur sel!” Pe, pahar a'e uwyr tĩ. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: “Ereparaky eho!” Pe, a'e paraky katu oho tĩ. Aja ihẽ je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahã, ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

¹⁰ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã: “Mã! Katu” aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ko apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Aja me'ẽ jurujar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem ym. ¹¹ Ihẽ apandu. Tupã ixo ame'ẽ pe heta ngã oho ta tĩ. Warahy uhemihã koty ngi heta oho ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. Amarã namõ hury katu ta ixo. Isak namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Jako namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. ¹² Tupã ixo ame'ẽ pe Amarã namõ jundéu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anĩ. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor ta. A'ep ahy hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Tupã rehe parahy hũ tĩ, a'erehe hái ke su'u su'u hũ — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, kapitã pe a'e pandu:

—Nde jõ nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kÿ. Ne miasu upa ihẽ amukatu riki — aja ipe.

Arahã pahar kapitãma'e miasu katu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.
(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Petu rok pe Jesu uhyk oho rahã, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe túi. Haku a'e. ¹⁵ Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kÿjã pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

¹⁶ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, (jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Heta te hũ raho ipe. Ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. A'e pandu.

—Ehem eho ingi! — aja.

Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ. ¹⁷ Ngã ke a'e mukatu rahã, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman kuja a'e mupinim:

“Jandema'e ahyha ke a'e jo'ok mondo. Jandema'e pyaiha ke mukanim tĩ” aja mupinim.

Ame'ẽ riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe
(Ruk 9.57-62)

¹⁸ Ixoty heta ngã jy'ar. Ame'ẽ rehe Jesu usak rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Ypa ruwái koty jahorahã! — aja.

—Ere — aja jumu'eha ta.

¹⁹ Pe, oho tate rahã, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Ko ihẽ axo. Ne namõ ihẽ aho ta kÿ tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ Jesu pandu ipe:

—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã, ok nixói ta, aja mujekwa. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ẽ ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

²¹ Pe, amõ jumu'eha pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ne namõ aho ym we ta rĩ. Ihẽ rok pe ajywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajytym ta. Upa rahã, ne namõ ihẽ aho ta kŷ — aja Jesu pe.

²² A'e pandu ipe:

—Anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ ta ke jytym ta. Nde anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y — aja ipe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

²³ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta inamõ opor oho tĩ. ²⁴ Oho ixo rahã, pahar ywytu keruhũ ypa rupi peju uwyr. Pe, jarusu keruhũ pe y ke oho rã. Amõ ta kyje riki. Jesu anĩ. A'e ukwer ou. ²⁵ Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak. A'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Jande jamanõ tate riki. Emukatu, aja rahã, jamanõ ym ta — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu:

—Mã! Pekyje ym pe'am. Tupã rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e — aja.

Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhũ pe a'e pandu:

—Mã peja eputu'u katu ihẽ pe! — aja.

Pe, ywytu keruhũ ke upa putu'u. Y kotok keruhũ pe a'e pandu tĩ:

—Mã peja ewapyk katu! — aja.

Pe, y kotok keruhũ ke wapyk katu. ²⁷ Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Amõ ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke Jesu mukatu
(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

²⁸ Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahã, Jera ywy pe uhyk oho. Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, mokõi sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Kangwerupa rupi har ta ke ame'ẽ ta. Itakwar rupi ixo ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ sawa'e ta py'a rehe ãjã ta ihĩ. Parahy war ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi wata ym awa. ²⁹ Jesu rehe ãjã ta usak rahã, pahar hãtã a'eta pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Jande pe ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk ym we rĩ. A'erehe jande ke emupyrara ym we rĩ — aja Jesu pe pandu.

³⁰ Petete kure ta i'ãi. Heta te hũ i'ãi. Kãpĩ u'u ixo. ³¹ A'erehe Jesu pe ãjã ta pandu:

—Jande ke nde eremuhem eremondo rahã, kure ta koty jande ke emondo — aja pandu.

³² ãjã ta pe Jesu pandu:

—Peho! — aja.

A'erehe sawa'e ta ngi ãjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa. ³³ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe upa pandu pandu. “Kure ta upa manõ. Amõ ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke amõ sawa'e mukatu” aja riki pandu pandu. ³⁴ A'erehe upa ok ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe usak rahã, a'eta pandu:

—Jande ywy ngi eho! — aja Jesu pe.

(Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke kohĩ, aja ukwa, a'erehe kyje ingi. Amõ we a'etama'e kanim ta, aja a'eta putar ym tĩ. A'erehe: “Eho” aja Jesu pe a'eta pandu.)

9

Upa jupyrātā rātā ame'ē ke Jesu mukatu
(*Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26*)

¹Jarusu keruhū pe Jesu opor oho tī. Ypa aha oho tī. Hekoha pe a'e jywyr oho. Kapana'ū ok ta pe jywyr oho. ²Pe, upa jupyrātā rātā ame'ē ke sawa'e ta hupir werur. Kyha aja me'ē ke pe a'eta werur. Amō ke Jesu mukatu ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

³Ame'ē ke Moise je'ēha mu'e ame'ē ta hendu rahā, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu ym a'e pandu. Tupā jō riki amō ta pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu a'eta jupe.

⁴Ame'ē ipy'a pe ukwa ukwa uī ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehē py'a pe pekwa pekwa ym peī. ⁵Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.) ⁶Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwha. Tupā jō riki ipy'a mujywywyr katu ngā rehe aja pekwha tī. Apo ihē tī. Ihē riki Tupā mu'am ame'ē ke aja ihē amujekwa ta apo 'y. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Epu'am. Nde kyha aja me'ē ke emupu'a. Nde rok pe ejywywyr eho — aja Jesu.

⁷Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho. ⁸(Jesu riki Tupā aja mujekwa sawa'e pe.) Ame'ē ke amō ta ukwa rahā, pandu: “Mā! Katu tiki!” aja. Pe, Tupā pe a'eta pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki pyrātāha ke sawa'e ta pe nde eremuwywyr katu — aja.

“Ihē namō eho” aja Matéu pe Jesu pandu

(*Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32*)

⁹A'engi Jesu oho ixo rahā, Matéu rehe a'e usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke a'e matyr matyr uī. Matyriha renda kapy pe a'e wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, inamō oho.

¹⁰Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uī rahā, amō heta kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta inamō wapyk uī tī. Inamō jumu'eha ta ma'e ke u'u uī tī. Amō ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta inamō wapyk uī tī. ¹¹Ame'ē ke parise ta usak rahā, jumu'eha ta pe je'ē je'ē:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja parise ta.

¹²A'eta pandu ame'ē ke rehe Jesu hendu. A'erehe a'e pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, anī. Ame'ē ta ihē rehe uhyk ym.)

¹³Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

“Ihē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ma'e hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr ke. Ame'ē ke ihē aputar ym.

Kuja katu te. Amō ta rehe awa pyrara usak, ame'ē ke ihē aputar katu” aja panduha ihī.

—Aja Tupā pandu ame'ē ke pekwa peho. (Tupā je'ēha rehe pesak peho.) Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ē ta pe kuja ym ihē apandu: “Tupā koty pehē py'a

pemuruwak pemondo” aja apandu ym. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu katu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar, ame'ẽ rehe har

(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

¹⁴ Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta Jesu pe pandu uwyr:

—Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hijar jaxo. Amõ amõ rahã, jahijar. (Aja japyaiha ke jamujukwa Tupã pe.) Tupã namõ japandu pandu rahã aja tĩ. Ma'e ja'uha ke jahijar tĩ. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tĩ. Pe, ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

¹⁵ A'e pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, a'eta mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

¹⁶ —Kamixa ymanihar sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ẽ ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho. ¹⁷ Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru pyahu ame'ẽ pe awa purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

“Ihẽ rajyr emukatu” aja Jái pandu

(Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42)

¹⁸ Jesu mu'e uĩ rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihẽ rajyr manõ ramõ. Ihẽ rok pe ehorahã! Nde po ke iãkã rehe emujar! Aja rahã, kwera katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹ —Hã! Aho ta kÿ — aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamõ oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ.

Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'ẽ kÿjã rehe har

(Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48)

²⁰⁻²¹ Oho ixo rahã, Jesu raikwer rupi amõ kÿjã oho. Jai ha pupuriha namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

—Ima'e mundeha ke ihẽ apyhyk rahã jõ, ihẽ katu ta aho — aja kÿjã jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk. ²² Aja rahã, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahã, pandu ipe:

—Éi kÿjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y — aja kÿjã pe.

Arahã kÿjã katu oho.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu

(Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56)

²³ Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã rok pe Jesu ixo oho rahã, takwar ra'yr peju ame'ẽ ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amõ manõ rahã, takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amõ ta mutyapu hũ ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa tĩ.)

²⁴ A'e pandu:

—Kar pe upa pehem peho! Kūjātāi manō ym riki. Ukwer te'e ou riki — aja Jesu a'eta pe. (Kūjātāi manō te aja Jesu ukwa katu tī.)

A'eta puka puka hū ehe. Manō te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe. ²⁵ Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahā, kūjātāima'e kapy pe Jesu ixo oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, kūjātāi kwera katu. Pe, pu'am. ²⁶ Ame'ē mukweraha rehe har amō ta pandu pandu oho. Ame'ē ywy rupi amō ta pandu pandu oho.

Mokōi sawa'e ta eha ym te ame'ē ta ke Jesu mukatu

²⁷ A'engi Jesu wata oho ixo rahā, mokōi sawa'e ta eha ym te ame'ē ta haikwer rupi oho. Hātā a'eta pandu:

—Sa'e! Ndawi rainō ke nde! Tupā mu'am ame'ē ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrātāha namō jande ke emukatu — aja. (“Tupā mu'am me'ē ke” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ok pe Jesu ixo oho rahā, eha ym te ame'ē ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

—Pehē ke ihē amukatu ame'ē ke ihē akwa katu. Ame'ē rehe pejurujar katu my? — aja Jesu.

—A'e tŷ. Jajurujar katu — aja a'eta pandu.

²⁹ Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

—Ma'e ahyha ihē amukatu, ame'ē rehe pejurujar katu. Aja mā peja uhyk apo 'y — aja mokōi sawa'e ta pe.

³⁰ Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hātā Jesu pandu:

—Pehē ke ihē amukatu, ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym! — aja pandu tipe.

³¹ Anī. A'eta uhem oho rahā, Jesu rehe har upa ame'ē ywy rupi pandu pandu oho.

Sawa'e je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³² Sawa'e ta uhem oho ixo rahā, sawa'e je'engai ame'ē ke Jesu rehe amō ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ājā ihī, a'erehe je'engai ame'ē ke a'e. ³³ Ājā ke Jesu muhem mondo rahā, sawa'e rembe katak katu tī. Pandu pandu u'am tī. Pe, upa amō ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Jundéu awa tama'e ywy rupi aja me'ē jasak ramō te — aja.

³⁴ Pe, parise ta pandu:

—Ājā tama'e kapitā riki pyrātāha ke muwyr ipe. A'erehe ājā ta ke a'e muhem mondo — aja pandu naī.

Heta ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak

³⁵ Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hū rupi a'e oho tī. Amō amō rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. “Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu tī. ³⁶ Heta ame'ē ta rehe a'e usak rahā, ame'ē ta rehe pyrara usak. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara. Usakiha ta nixói tī. A'erehe ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ē ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ēja saka. Katu ym aja. ³⁷ A'erehe inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Ahúi aja me'ē itawa hū tipe. Pe, matyr ame'ē ta heta ym. ³⁸ Tupā riki ahúi aja me'ē jar aja saka. A'erehe iar namō pepandu: “Kupixa pe matyr ame'ē ta ke emondo. Ahúi aja me'ē ke matyr ta” aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahā, heta ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ta heta hū ixo. Ahúi aja me'ē ta heta hū, ame'ēja saka. Ehe har pandu ame'ē ta heta ym tī. Matyr ame'ē ta heta ym tī. A'erehe Tupā namō pandu ta me'ē te'e: “Nde rehe har pandu pandu ame'ē ta ke emondo” aja Tupā pe. Aja Jesu mujekwa.)

¹ Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokōi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:

—Pejur! Pesarahā! Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihē je'ēha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

² Pe, ame'ē ta ke a'e mondo. Awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simā. Petu aja amō her tī. Amō Andere tī. Simā mu a'e. Amō Tian tī. Semende ra'yr a'e. Imu amō tī. Her Juā. ³ Amō Siri tī. Amō Matoroméu tī. Amō Tome tī. Amō Matéu tī. Amukwehe homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. Amō Tian tī. Apéu ra'yr a'e. Amō Tandéu tī. ⁴ Amō Simā tī. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun Ikario amō tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

*Awa py mokōi sawa'e ta pandu pandu oho
(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)*

⁵ Ame'ē awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tī. ⁶ Jundéu awa ta koty jō peho. Tupā rehe har mu'e ame'ē ta nixói ngā pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ē ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ē ta pe jō pepandu pandu peho. ⁷ Kuja pepandu peho: “Ixoty ipy'a ke ngā muruwak rahā, Tupā pandu ta: ‘Pehē rehe ihē rury katu. Ihēma'e ta ke pehē’ aja. A'erehe mā peja pehē py'a ke ixoty pemuruwak” aja pepandu peho. ⁸ Pepandu pandu peho rahā, kuja pema'ema'e tī. Upa ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu. Manō ame'ē ta ke pemukwera katu tī. Pereran ma'e u'u hū ame'ē ta ke pemukatu tī. Ipy'a rehe ājā ta ihī ame'ē ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem pemondo tī. Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe ame'ē pyrātāha namō amō ta ke pemukatu tī. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

⁹ —Tamatarer ke peraho ym. ¹⁰ Pehē kupe pe ma'e ryru peraho ym tī. Mokōi kamixa peraho ym tī. Mokōi sapat peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho ym tī. (Myra rehe te'e wata ame'ē ke.) Pehē po te'e peho. Pesarahā! Ma'e nixói ame'ē ke parakyha pe ijar muwyr ta me'ē te'e. A'erehe ma'e ke peraho ym. Ma'e ke Tupā riki muwyr ta pehē pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta, ame'ēja saka.)

¹¹ —Amō ok ta pe pehyk rahā, hok pe pehē ke muxe ame'ē ke pekekar. Mahem rahā, a'ep pepyta we rī. Ame'ē ok ta pe pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta. Amō amō ok ta pe peho rahā, aja pema'ema'e tī. ¹² Amō ta rok pe pexe peho rahā, kuja pepandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja. ¹³ Pe, ame'ē rok wyr pe har ta pandu: “Ko pejur katu” aja. Pehē po ke pyhyk katu pehē ngi rahā, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta.

—Pe, ame'ē rok wyr pe har ta hok pe pehē ke muxe tar ym rahā, ame'ē ta rehe Tupā hury ym ta. ¹⁴ Hok pe amō ta pehē ke muxe ym rahā, peho rahā, pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupā ke putar ym ame'ē ta ke ko, aja pemujekwa ngā pe tī.) Ok ta pe har ta pehē ke putar ym rahā, aja pemujekwa tī. Pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor tī. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta ke Tupā putar ym tī, aja pemujekwa ngā pe tī.)

¹⁵ —Ko ihē apandu pehē pe. Yman rahā ngā ke Tupā mupyrara ta. Sondo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta. Ngomo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta tī. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar koty te we pehē ke putar ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe Jesu pandu.

*Pehē ke amō ta mupyrara ta
(Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16)*

¹⁶ A'e pandu tī:

—Pehendurahā! Jundéu awa ta koty pehē ke ihē amondo axo. Amō amō ta Tupā je'ēha putar ym tī. Parahy ta. So'o jarō, ame'ēja saka. A'erehe pesak katu peho. Mā peja pesak katu ký! Pehē riki peparahy ym tī. ¹⁷ Pesak katu ký. Pehē ke amō ta pyhyk ta. Pe, kapitā

ruwa koty pehē ke raho ta. Pehē rehe har je'ē je'ē hū ta. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehē ke raho ta tī. A'ep pehē rehe har je'ē je'ē hū ta tī. So'o pিরer pu'i pe pehē ke pirok ta tī.

¹⁸ —Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe kapitā keruhū ruwa koty pehē ke amō ta raho ta tī. Pehē rehe har a'eta je'ē je'ē hū ta. Pe, mahy ta. Kapitā ruwa koty aja tī. Pehē ke mupyrara ta tī. Arahā myrandu katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pepandu ta tī. ¹⁹ Kapitā ta ruwa koty pehē ke pyhyk raho rahā: “Ma'e ke jande japandu ta my? Myja me'ē jande japandu ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo tī. Arahā ma'e pepandu ta ame'ē ke pehē pe Tupā mujekwa ta. ²⁰ Arahā pepandu rahā, pehē je'ēha aja ym ta. Anī. Tupā'ā muwyr ame'ē je'ēha ke pepandu ta. Jande pái keruhū l'ā ke muwyr ta pehē pe.

²¹ —Arahā amō ke kapitā pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tī. Kapitā pe ta'yr ta ke raho ta tī. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tī. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tī. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tī. ²² Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē rehe upa amō ta parahy ta. Ihē rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, Tupā namō pexo katu ta. ²³ Pehē ke ok ta pe har ta mupyrara rahā, amō ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehē pe. Upa katu te ok ta rupi peho. Ame'ē upa rahā, ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

²⁴ —Pesarahā! Jumu'eha 'ar koty te we mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ē 'ar koty te we ijar katuha tī. ²⁵ A'erehe mu'eha aja jumu'eha ixo rahā, katu tiki tī. Ijar aja te'e paraky ame'ē ixo rahā, katu tiki tī. Pehē riki aja tī. (Ihē riki mu'eha aja. Pehē riki jumu'eha ta.) Ihē rehe har amō ta pandu: “Nde riki Satana” aja naī. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, ihē 'ar koty te we pehē rehe har ma'e jaxer ai ame'ē ke amō ta pandu ta — aja Jesu mujekwa. Awa py mokōi jumu'eha ta pe mujekwa.

Sawa'e ta ngi pekyje ym. Tupā ngi pekyje.
(Ruk 12.2-7)

²⁶⁻²⁸ Awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu tī:

—Pehē ke amō ta mupyrara ta. Anī. Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehē pe ihē apandu ame'ē ke amō ta ukwa ym. Yman rahā upa ame'ē ke amō ta pe pepandu pandu ta. Upa amō ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehē jō pehendū ame'ē ke amō ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ē ke upa mujekwa ta amō ta pe. Amō ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ē ke upa pemujekwa ta a'eta pe tī.

—Pesarahā! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehē ke a'eta jukwa rahā, ame'ē jō riki. Pehē'ā ke marā ka ym mahyha. Tupā anī. Pkyje ingi. Pehē ke a'e jukwa rahā, amō we tī. Mupyraraha renda pe pehē ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

²⁹⁻³¹ —Mokōi ma'ewyra ra'yr rehe amō muhepy rahā, petēi tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ē ma'ewyra ra'yr rehe har Tupā usak katu. Jande pái keruhū pandu ym rahā, ma'ewyra ra'yr manō ym ta. (Aja rahā, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehē rehe jande pái keruhū usak katu.) Pehē aja tī. Pehē ākā rehe pehē'a ihī. Ame'ē hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ē ke ukwa rahā, upa katu te pehē rehe har a'e ukwa katu tī, aja mujekwa katu. A'erehe pehē rehe Tupā usak katu te we ta, aja mujekwa katu tī) — aja Jesu pandu.

Kirisutu rehe har ukwa katu ame'ē ta rehe har
(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

³² A'e pandu tī:

—Mupyrara ame'ē ta namō amō ixo rahā, kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihē” aja pandu. Aja rahā, kuja ehe har ihē riki apandu ta tī: “Ihē kotyhar te ke a'e” aja ihē pái keruhū pe ihē apandu ta. (Aja rahā, ame'ē ke ihē pái keruhū putar katu tī.) Ywatehar ke a'e. ³³ Pe, mupyrara ame'ē ta namō amō ixo rahā, kuja pandu: “Ihē anī. Jesu ke ihē akwa ym. Ixotyhar ym ihē” aja pandu. Aja rahā, kuja ehe har ihē apandu ta tī: “Peme'ē anī. Ihē

akwa ym peme'ě. Ihě kotyhar aja ym a'e" aja ihě pái keruhū pe ihě apandu ta. (Aja rahā, ame'ě ke ihě pái keruhū putar ym tī.) Ywatehar ke a'e — aja Jesu pandu.

Ianam ta jumai ta ame'ě rehe har

(Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27)

³⁴ A'e pandu tī:

—Kome'ě ywy keruhū pe har ta jumai mai ixo. Ame'ě ke ihě amuputu'u ajur, aja pekwaaha my? Anī. Aja ym ajur. Ihě ajur, a'erehe amō amō ta jumai mai ta. ³⁵ Ipái ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ě je'ě hū ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imāi ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kūjā ta je'ě je'ě hū ta tī. (Huwajan ta aja saka ta tī.) Ixawa'e māi ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ě ta je'ě je'ě hū ta tī. (Huwajan ta aja saka ta tī.) ³⁶ Ihě rehe amō jurujar katu rahā, hok wyr pe har ta je'ě je'ě hū ta. (Huwajan ta aja saka tī.) Amō ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

³⁷ —Ipái rehe amō ipy'a katu, ame'ě 'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihě kotyhar te a'e. Imāi rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Pe, i'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihě kotyhar te a'e tī. Ta'yr rehe aja tī. Tajyr rehe aja tī. Ame'ě ta 'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihě kotyhar te a'e tī. ³⁸ Ihě kotyhar aja amō ixo rahā, ame'ě ke amō ta jukwa tar katu. Ame'ě ngi kyje ym rahā, ihě kotyhar aja ixo ta. ³⁹ Amō riki ihě kotyhar wan ta. A'erehe ame'ě ke amō ta jukwa tar katu. A'erehe ihě rehe jurujar tar ym. Hijar, a'erehe jukwaaha ke amō muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ě ke Tupā putar ym. Inamō ixo ym ta. Aja ihě tī. Aputar ym tī. Amō riki ihě rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Jurujar katuha ke hijar ym. Aja rahā, Tupā namō a'e ixo katu ta. Uhā te hū aja a'e ixo ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ě ke Tupā muwyr ta

(Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juā 13.20; Emberéu 13.1-3; 3 Juā 5-8)

⁴⁰ A'e pandu tī:

—Ihě rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehē pe amō pandu: “Ihě rok pe pepyta katu” aja. Aja pehē ke hok pe muxe katu rahā, ihě ke a'e muxe katu, ame'ěja saka tī. Tupā ke a'e muxe katu tī, ame'ěja saka tī. Ihě ke Tupā muwyr. ⁴¹ Tupā je'ěha pandu ame'ě ke ko, aja amō ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahā, ma'e katu ame'ě ke Tupā muwyr ta ipe. Tupā je'ěha pandu ame'ě pe ma'e katu ame'ě ke Tupā muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tī. Juja katu te muwyrriha ke. “Ko sawa'e katu” aja amō ukwa. A'erehe hok pe ame'ě sawa'e ke muxe katu rahā, ma'e katu ame'ě ke Tupā muwyr ta ipe tī. Sawa'e katu ame'ě pe ma'e katu ame'ě ke Tupā muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ě ke ok jar pe Tupā muwyr ta tī. Juja katu te muwyrriha ke. ⁴² Pesarahā! Kuja pekwa katu pexo. “Ko Jesu kotyhar ke” aja amō ukwa. A'erehe jyngwéi rahā, kúí pe y rysā me'ě ipe. (Aja rahā ipy'a katu ehe aja mujekwa.) Aja rahā y me'ěha pe ma'e katu ame'ě ke Tupā riki muwyr ta tī — aja Jesu pandu.

11

Jesu koty sawa'e ta ke Juā mujahukiha mondo

(Ruk 7.18-35)

¹ Awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu upa pandu rahā, ame'ě ok ta ngi a'e oho. Hake rupi amō ok ta ihī. Ame'ě rupi a'e mu'e oho. ² Kyndaha pe Juā mujahukiha ixo. Upa ma'e Jesu ma'ema'e ame'ě rehe har hendu rahā, sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. Inamō jumu'e ixo ame'ě ta ke Juā mondo. ³ Ame'ě ta uhyk rahā, Jesu pe pandu:

—“Amō sawa'e uwyr ta” aja jande pe Juā pandu. Nde riki ame'ě sawa'e ke my? Ame'ě ym rahā, amō sawa'e rehe jaharō ta my? Emujekwa katu jande pe — aja Jesu pe sawa'e ta pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Juā koty pejywywyr peho. Pesak ramō ame'ě ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ě ke upa pepandu ipe tī. ⁵ Kuja. “Eha ym te ame'ě ke apo ma'e ke rehe usak katu tī. Wata ym

te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë namõ ixo ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta kwera katu uhem tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. ⁶ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo.” Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu. “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁷ Juã muwyr ame'ë ta jywyr oho ixo rahã, Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:

—Amukwehe awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e. ⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo. Ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok rehe jõ ixo. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja ym namõ ixo.) ⁹ Ihẽ pe pepandurahã! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e riki. Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã katuha. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ë te'e.)

¹⁰ Juã rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, amõ ta py'a ke ihẽ koty a'e riki muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

¹¹ —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Apo amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ë ta ixo. Myrandu katu ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Juã pandu ame'ë ke i'ar koty te we katuha. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ukwa ym ame'ë ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta katu te, aja Tupã pe. ¹² Myrandu ke Juã pandu pandu. “Ixoty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihẽma'e ta ke pehẽ’ aja Tupã pandu” aja Juã pandu. Pe, Tupã koty heta ipy'a ke muruwak. Apo ihẽ apandu ame'ë ke rehe amõ ta heta te hũ jurujar katu tĩ. Putar katu hũ tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke muruwak katu. ¹³ Juã uwyr ym rahã we, upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu tĩ. Myja me'ë Tupã kotyhar aja muruwak ta my? Ame'ë rehe har pandu pandu. Aja Moise je'ëha mujekwa tĩ. ¹⁴ Ame'ë ta je'ëha rehe pejurujar tar katu rahã, kuja pekwa ta. Juã riki Eri. Eri riki uwyr ta kÿ, aja yman amõ mupinim. Juã riki ame'ë Eri aja saka. ¹⁵ Pekwa tar katu rahã, pehendu apo.

¹⁶ —Ihẽ ke putar ym ame'ë ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: ¹⁷ “Jande rury katuha ke jajyngar tipe. Pepurahái ym. Japyaiha jajyngar tipe. Pejixi'u ym” aja wajar ta pe. ¹⁸ Hury ym kurumĩ ra'yr ta. Aja riki ihẽ ke putar ym ame'ë ta tĩ. Juã uwyr rahã, amõ amõ rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawĩ ke a'e u'u ym te tĩ. Pe, ehe har amõ ta pandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Katu ym a'e” aja naĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

¹⁹ —Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko ihẽ ajur rahã, upa ma'e ke ihẽ a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawĩ ihẽ a'u tĩ. Pe, ihẽ rehe har amõ ta pandu: “Pesak eherahã! Ma'e u'u hũ ame'ë ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ë ke a'e” aja naĩ. Amõ we tĩ. “Ma'e jaxer ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki naĩ. Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke amō amō ok ta pe har ta putar ym
(Ruk 10.13-15)

²⁰ Amō amō ok ta pe marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu tipe. Heta hū ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ym. Tupā koty ipy'a ke muruwak ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu pandu:

²¹ —Korasī ok ta pe har ta! Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta aja tī! Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta te hū pehē ruwa koty ihē ama'ema'e tipe. Pehē ruwa koty ihē ama'ema'e, ame'ē ke ymanihar Tir ok ta pe ihē ama'ema'e ta tipe rahā, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ē ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Tatimbuk ke iākā rehe ombor ta tipe tī. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.) Ymanihar Sinō ok ta pe har ta aja tī. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.)

²² —Ko ihē apandu. Ngā ke Tupā mupyrara rahā, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Mupyrara ta tī. Ame'ē ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasī ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihē rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tī.) Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tī. (Ihē rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tī.)

²³ —Kapana'ū ok ta pe har ta tī. “Jande anī. Katu te jande” aja pekwaha naī. Upa pehēma'e ok ta ke Tupā mumba ta tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pehē pyter pe ihē ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar Sondo ok ta pe ihē ama'ema'e ta tipe rahā, ame'ē ok ta apo ixo ta tipe tī. ²⁴ Pehē pe ihē apandu katu. Ngā ke Tupā mupyrara rahā, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē 'ar koty te we Kapana'ū ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihē rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tī) — aja Jesu pandu.

Pehē py'a ke ihē amuhury ta
(Ruk 10.21-22)

²⁵ Arahā Jesu pandu:

—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde eremujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Nde eremujā tī. Ihē amu'e ame'ē ke paper rehe jumu'e ym ame'ē ta pe nde eremujekwa katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja apandu nde pe. “Jakwa katu jande” aja ukwa ame'ē ta pe anī. Nde eremujekwa ym tī. “Upa jande jajumu'e” aja ukwa ame'ē ta pe anī tī. Nde eremujekwa ym tī. ²⁶ Aja riki nde ereputar ame'ē ke uhyk riki. Papa! Katu aja — aja ipái keruhū pe Jesu pandu.

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu tī:

—Upa katu te ma'e ke ihē pe ihē pái keruhū muwyr. Ta'yr ke ihē. Ihē rehe har ukwa ym awa. Ihē pái jō ukwa katu. Aja ihē pái rehe har ukwa ym awa. Ihē jō akwa katu. Pe, ihē aputar ame'ē ta pe ehe har ihē amujekwa katu. Aja rahā, ame'ē ta ukwa katu ta ehe har tī.

²⁸ —Pehē ramūi ukwaha ke pehendu tipe. Hātā riki ame'ē pema'eha. Pehē re'ō, ame'ēja saka tī. A'erehe ihē koty pejur. Pehē py'a ke ihē amuhury katu ta. ²⁹ Ihē apandu ame'ē ke pema'e. Hātā ym ame'ē pema'ema'eha. A'erehe ihē namō pejumu'e katu. Hātā ihē aje'ē ym ta. Ihē katu. A'erehe ihē namō pejumu'e katu. Aja rahā, pehē py'a ke ihē amuhury katu ta. ³⁰ Ihē apandu ame'ē ke pema'e rahā, hātā ym riki ame'ē pema'eha. Ihē amu'e ame'ē ke pema'e rahā, ame'ē hātā ym tī — aja Jesu pandu.

12

Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe har
(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)

¹ Heta ym ukwer rahā, ahúi aja me'ē ty rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namō wata ixo. Arahā jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúi aja

me'ẽ ke a'eta po'ok. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor.) Pe, u'u ixo. ² Ame'ẽ rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u. Ame'ẽ mbeju Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ẽja saka. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. Katu ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Ndawi ta pa'i ta ym. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym.)

⁵ —Amõ we tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te pa'i ta paraky ixo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahã, paraky rahã, katu ym, aja Moise je'ẽha rehe pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ẽ katu pehẽ pe. A'erehe: “Mã peja pa'i ta paraky” aja pepandu.

⁶ —Ko amujekwa pehẽ pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu. I'ar koty te we amõma'e katuha kohĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. (A'erehe ihẽma'e jumu'eha ta ma'eha katu.) ⁷ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. (Tupã pandu:)

“Ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pehẽ rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe pepyrara pesak. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu” aja panduha ihĩ.

—Ame'ẽ pinĩha ke pekwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym ta tipe. ⁸ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu — aja Jesu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

⁹ A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. ¹⁰ A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke a'e. Amõ sawa'e ta ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ ke amõ mukatu rahã, katu ym, aja Moise je'ẽha mujekwa my? — aja ipe.

¹¹⁻¹² Jesu pandu:

—Anĩ. Katu, aja mujekwa. Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ riki arapuharan namõ ixo. Putu'uha 'ar rahã, ywykwar pe ame'ẽ u'ar rahã, ame'ẽ ke hykíyi ta muhem riki. (Ame'ẽ ke paraky te'e, aja pekwa.) Arapuharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan 'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha 'ar rahã amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu te tiki, aja Moise je'ẽha mujekwa — aja Jesu.

¹³ Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Wajar aja katu oho. ¹⁴ A'engi parise ta uhem oho. Pe, a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa ta — aja parise ta jupe.

Tupãma'e miasu ke

¹⁵ A'e ke amõ ta jukwa tar katu, aja Jesu ukwa rahã, ame'ẽ renda ngi oho. Kapana'ũ ok ta rake ngi oho. Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. ¹⁶ Pe, ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu. Ihẽ Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ ke ngã pe pepandu ym — aja Jesu.

¹⁷ Aja ahy ixo ame'ë ta ke mukatu rahã, yman Tupã pandu, ame'ë panduha uhyk. Je'ëha ke Isai mupinim. ¹⁸ Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ko ihëma'e miasu ke. Ihë kotyhar aja ajo'ok. Ihë apy'a katu ehe. Ihë ke a'e muhury katu tĩ.

Ihë'ã ke ihë amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe ihë rehe har a'e pandu ta.

¹⁹ Hãtã a'e pandu ym ta ngã pe. Je'ë je'ë ym ta tĩ. Awa rape rupi hãtã a'e je'ë je'ë ym tĩ.

²⁰ Amõ pitu te'e ame'ë ta pe wewe katu ma'e ke a'e ma'e ta.

Pyrãtã ym ame'ë ta rehe a'e pyrara usak ta tĩ. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta. Aja rahã, myrandu katu ke upa ngã ukwa katu ta.

²¹ Pe, ehe har amõ ta mujekwa. A'erehe upa amõ ta ukwa katu ta ehe har tĩ” aja Tupã pandu ame'ë ke Isai mupinim.

Jesu rehe har. Satana rehe har tĩ (ãjã ramüi a'e.).

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

²² Ajame'ë ke eha ym te ame'ë ke amõ ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe eha ym te. Ame'ë je'engai tĩ. Pe, ame'ë ke Jesu mukatu rahã, ma'e ke sawa'e pandu katu tĩ. Upa ma'e ke rehe usak katu tĩ. ²³ Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ë ke a'e! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nahã my? Jaharõ hũ ehe ame'ë ke — aja amõ ta pandu.

²⁴ Ame'ë ke parise ta hendu rahã, pandu:

—Anĩ. Aja ym. Satana riki pyrãtãha ke muwyr ipe, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki naĩ.

²⁵ Ame'ë ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anĩ. Aja ym. Ihë pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te. (Ãjã ramüi a'e.) Pesarahã! Ihë amujekwa ta. Ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngã juehe rahã, pahar jumumba ta ngã juehe riki. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok ta pe har ta aja tĩ. Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ãjã ta jumai mai a'eta juehe rahã, Satana koty har ta amõ koty koty ixo, aja mujekwa. Aja rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihë pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te.) ²⁷ ãjã ramüi riki ihë pe pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ãjã ta ke ihë amuhem amondo, aja pepandu naĩ. Pesarahã! ãjã ta ke ihë amuhem amondo. Pehë kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Aja rahã, awama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihë aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym ihë tĩ. A'erehe pehë je'ëha pejawy te'e aja pehë kotyhar ta mujekwa katu pehë pe. ²⁸ Pesarahã! Ihë pe Satana pyrãtãha ke muwyr ym te. Tupã'ã riki ihë pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ãjã ta ke amuhem katu amondo. Aja rahã, ihë riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë aja pekwa katu ta me'ë te'e. Peharõ katu pexo ame'ë ke ihë.

²⁹ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ë jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihë riki tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihë riki amuhem. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha ke ihë riki amuputu'u aja ihë amujekwa.)

³⁰ —Ihë kotyhar aja amõ ixo ym rahã, ihë namõ jumai ame'ë ke a'e. Tupã koty ihë namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, ame'ë riki amõ koty ihë ngi muhãi mondo a'e. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo. ³¹ Ko ihë apandu pehë pe. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahã, ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ. Tupã'ã rehe juru ai rahã, ame'ë rehe marã ka ym Tupã ipy'a jywyrriha.

³² Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Tupã'ã rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahã, jywyr ym te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa rehe har

(Ruk 6.43-45)

³³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahã, i'a hũ ta. Ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym ta. A'erehe i'a hũ rahã, ma'eywa'y riki katu aja amõ ukwa katu. ³⁴ Parise ta! Mbóí aja saka pehẽ! Katu ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe mbóí aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ rehe har: “Mã! Katu tiki” aja pepandu ym te. Pehẽ py'a pe peka'u te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe ame'ẽ ke pepandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu. ³⁵ Sawa'e katu ame'ẽ ke ipy'a pe katu ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, katu ame'ẽ ke pandu katu. Sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pandu. Pehẽ parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu ym ame'ẽ ke pepandu. (Ma'eywa'y katu ym, ame'ẽja saka pehẽ.)

³⁶ —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara rahã, upa ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu, ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e panduha ke a'e mujekwa ta. ³⁷ Ma'e pepandu ame'ẽ ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara ta. “Nde katu ym” aja a'e pandu rahã, a'e mupyrara hũ ta. “Nde katu” aja a'e pandu rahã, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ẽ pepandu apo, ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo. (Katu ame'ẽ ke jõ pepandu katu) — aja Jesu pandu.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke rehe

*Amõ ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)*

³⁸ Ajame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tĩ. Upa ame'ẽ ta Jesu pe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Jasad ta. (Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja jakwa katu ta) — aja ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Anĩ. Pehẽ ruwa koty ama'e ym ta. Mã! Tupã rehe har pekwa ym te. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe pesak tar katu. Anĩ ta. Pesarahã! Jon riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman pira keruhũ pusu rehe Jon túi. (Manõ ym.) A'erehe uhem ingi rahã: “Ihẽ ke Tupã muwyr” aja Jon mujekwa ngã pe. Jon aja ihẽ tĩ. Aja jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe tĩ. Amanõha ngi akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem, ame'ẽja saka ihẽ tĩ.) ⁴⁰ Pira keruhũ pusu pe Jon túi. Mokõi ukwer rahã, a'ep túi. Aja ihẽ amanõ rahã, mokõi aker rahã, itakwar keruhũ pe ihẽ rete pete'e túi. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.

⁴¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu katu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha. Anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu ym. (A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.)

⁴² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ kũjã pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. Amõ wata oho rahã, heta ukwer. Warahy jurukwã koty ngi uwyr. Iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ẽha rehe. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ājã ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Amõ py'a ngi ājã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym. ⁴⁴ A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihẽ ahem ajur. Ame'ẽ pe ajywyr ta aho. Ihẽ rok aja saka ihẽ pe” aja jupandu jupe. Pe, jywyr oho. Pe, uhyk rahã, hok pe nixói amõ. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja saka ipy'a ke. ⁴⁵ Ame'ẽ ke rehe usak rahã, amõ ājã ta rehe oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha muhyk. Ame'ẽ ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho tĩ. A'erehe ame'ẽ sawa'e mâte jaxer te apo 'y. Ājã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Juehe ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

Jesu mõi rehe har. Imu ta rehe har tĩ.
(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11-13)

⁴⁶ Ngã pe Jesu pandu pandu uĩ rahã, imãi uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tĩ. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amõ pe pandu:

—Jesu namõ japandu tar katu. Epandu eho — aja imãi ta.

⁴⁷ [A'erehe amõ pandu Jesu pe:

—Esarahã! Soroka pe ne mõi i'ãi. Ne mu ta i'ãi tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja riki.]

⁴⁸ Pe, Jesu pandu:

—Awa riki ihẽ mõi my? Awa riki ihẽ mu ta my tĩ? — aja a'eta pe pandu.

⁴⁹ Pe, jumu'eha ta koty iyywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mõi. Ko riki ihẽ mu ta tĩ. ⁵⁰ Ihẽ pái keruhũ riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja saka tĩ. Ihẽ mõi aja saka tĩ — aja Jesu pandu.

13

Ma'e ra'ĩ ke muhãĩ ame'ẽ rehe har
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)

¹ Ame'ẽ wera rahã, ame'ẽ ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngã ke mu'e uĩ. ² Heta ngã juramã jy'ar ehe. Heta te hũ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ẽ pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngã pu'am u'am. ³ Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my, ame'ẽ ke ngã pe Jesu pandu uĩ. Kuja riki:

—Ma'e ra'ĩ ke amõ sawa'e muhãĩ oho. ⁴ Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãĩ rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi a'ep. Pe, ha'ĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywõi. ⁶ Pe, warahy haku rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manõ. ⁷ Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ĩ hywõi rahã, hury ym, a'erehe i'a ym. ⁸ Amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Pe, hywõi rahã, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Ame'ẽ upa rahã, a'e pandu:

—Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja riki.

Myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu
(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

¹⁰ I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahã, pandu ipe:

—Ngã pe nde erepandu pandu rahã, myja me'ë ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ë ke, ame'ëja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak ame'ë ke a'e putar katu. “Ihëma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ë ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupã pandu ihë pe. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ë ma'e ke my aja apandu pandu.) ¹² Amõ ukwa wan rahã, amõ we ukwaha ke Tupã muwyr ta ipe. Aja rahã, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amõ ukwa rahã, ame'ë ta'yr te mi ukwaha ke Tupã mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.) ¹³ Myja me'ë ma'e ke my aja ngã pe ihë apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ã tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki. ¹⁴ A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ë:

“Peme'ë ta Tupã je'ëha rehe hendu hendu tipe. Ukwa ym riki. A'eta usak usak tipe. Ukwa ym ma'e ke.

¹⁵ Iãkã riki ianam rãĩ, a'erehe pyhyk ym. Ukwa ym.

Ipyakwar ke kynda, ame'ëja saka. Hendu tar ym.

Eha ke jupyk tĩ, ame'ëja saka tĩ. Usak tar ym.

Upa aja ym rahã, upa ma'e ke usak ta. Upa ma'e ke rehe hendu katu ta. Upa ma'e ke ukwa katu ta.

Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak ta.

Aja rahã, ipy'a ke Tupã mujywywyr ta a'eta rehe” aja Isai pandu.

¹⁶ —Pehë anĩ. (Pehë riki ihëma'e jumu'eha ta ke.) Upa ihë ama'ema'e ame'ë ke rehe pesak. Upa ihë apandu pandu ame'ë ke rehe pehendu tĩ. A'erehe jetehar te ke pekwa katu riki. A'erehe pehë rury katu ame'ë ta ke pehë. ¹⁷ Ko apandu pehë pe. Ihë rehe pesak. Aja ihë rehe heta ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta usak tar katu te riki. A'eta usak ym. (Pesak, a'erehe pehë rury katu ame'ë ta ke pehë.) Ihë je'ëha rehe pehendu. Aja ihë je'ëha rehe heta ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta hendu tar katu te tĩ. A'eta hendu ym. (Pehendu, a'erehe pehë rury katu ame'ë ta ke pehë) — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ĩ jytym ame'ë rehe har Jesu mujekwa

(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Pehendu katu! Myja me'ë ma'e ra'ĩ my aja ihë apandu ngã pe. Ame'ë ke ihë amujekwa ta pehë pe. ¹⁹ Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ë ke, ame'ëja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ë ke a'e putar katu. “Ihëma'e a'e” aja a'e pandu. Ame'ë rehe har amõ hendu tipe. Ukwa ym. Ame'ë riki ma'e ra'ĩ awa rape rupi u'ar, ame'ëja saka. Tupã je'ëha rehe hendu tipe. Pe, ãjã ramüi uhyk rahã, ame'ë ke a'e upa mukanim ingi. (Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ëja saka.)

²⁰ —Ita ty rupi amõ ma'e ra'ĩ u'ar. Ame'ë riki kuja saka. Tupã je'ëha rehe hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõĩ, ame'ëja saka.) ²¹ Ame'ë Tupã je'ëha ke ipy'a pe pyta ym. Hury wan riki. Tupã je'ëha rehe a'e jurujar katu, a'erehe ame'ë ke amõ ta mupyrara rahã, pahar jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ëja saka.)

²² —Juruwe ty rupi amõ ma'e ra'ĩ u'ar. Ame'ë riki kuja saka. Tupã je'ëha rehe amõ hendu tipe. Ima'e ixoha rehe har a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihë a'u ta my? Ma'e ihë amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Tamatarer ke a'e matyr tar katu hũ tĩ. A'erehe upa Tupã je'ëha ke mukanim, ame'ëja saka. Upa harái riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ëja saka.) Aja rahã amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.

²³ —Ywy katu, ame'ë pe amõ ma'e ra'ĩ u'ar. Ame'ë riki kuja saka. Tupã je'ëha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahã, amõ hymbo rehe i'a katu. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Së (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ë

ke ma'ema'e katu te hū tī. Hymbo rehe i'a heta ihī, ame'ēja saka) — aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

Ahúí aja me'ē ran rehe har

²⁴ Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Apo apandu ta pehē pe. Yman rahā, upa katu te ngāma'e ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ī katu ame'ē ke sawa'e jyty, ahúí aja me'ē ra'ī ke. ²⁵ Amō pytun rahā, amō ta ukwer rahā, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúí aja me'ē pyter pe ahúí aja me'ē ran ra'ī ke jyty. Pe, oho. ²⁶ Ahúí aja me'ē tiha oho. Pe, hymbo uhem tate rahā, ahúí aja me'ē ran tiha oho tī. ²⁷ Ame'ē ke miasu ta usak rahā, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: “Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e ra'ī katu ame'ē ke jande jalyty. Myja me'ē ahúí aja me'ē ran uhem my?” aja ijar pe. ²⁸ Miasu ta pe ijar pandu: “Ihē ruwajan riki jyty” aja ijar pandu. Miasu ta pandu: “Ahúí aja me'ē ran ke jande jahykí ta jaho my? Aja nde ereputar my?” aja. ²⁹ “Anī. Ahúí aja me'ē ran ke pehykí pemuhem rahā, ahúí aja me'ē'y ke pehykí pemuhem ta my tī. Juja katu te saka. ³⁰ A'erehe mā peja ihī. Ahúí aja me'ē namō ahúí aja me'ē ran pyta. Ahúí aja me'ē itawa ym rahā, mā peja ihī. Itawa rahā, parakyha ta pe ihē apandu ta: ‘Ahúí aja me'ē ran ke pemondok py. Pekakwar. Pe, upa hany. Upa rahā, ahúí aja me'ē ke pemondok tī. Pe, ame'ē ke matyriha renda pe pematyr’” aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

Amō ma'e ra'ī rehe har (mosata ra'ī)

(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)

³¹ Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ē ke sawa'e jyty. Mosata ra'ī ke. ³² Amō ma'e ra'ī wyr koty te we ta'yriha ame'ē. Ame'ē hywōi. I'y tiha te hū oho rahā, kupixa pyter pe tiha te ame'ē ke a'e. Myra aja tihaha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujā ehe. Hākā rehe mujā — aja pandu.

(Aja rahā, Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. I'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa.)

Ma'e mupururukiha rehe har

(Ruk 13.20-21)

³³ Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē riki kuja saka. Ahúí aja me'ē ku'i pe ma'e mupururukiha ke kūjā mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahā, upa ahúí aja me'ē ku'i pururuk hū — aja pandu.

(Aja rahā, Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahā, heta te hū, aja mujekwa.)

Myja me'ē ma'e ke my aja Jesu pandu. Ma'erehe my?

(Mak 4.33-34)

³⁴ Ngā pe myja me'ē ma'e ke my aja jō Jesu pandu pandu. ³⁵ Aja rahā, yman Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja me'ē uhyk. Kuja riki:

“Ngā pe ma'e ke ihē apandu pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja ihē apandu ta. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā, ame'ē ngi har ma'e ke amō ukwa ym. Ame'ē ke ihē apandu pandu ta ngā pe” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē panduha uhyk apo 'y.

Ahúí aja me'ē ran rehe har Jesu mujekwa

³⁶ Ngā ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixo oho. Jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ahúí aja me'ē ran rehe har nde erepandu. Ame'ē ke jande pe emujekwa katu — aja ipe.

³⁷ Jesu pandu:

—Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ra'ī katu ame'ē ke sawa'e jyty. Ihē riki ame'ē sawa'e ke. ³⁸ Kupixa riki kome'ē ywy keruhū aja saka. Ma'e ra'ī katu ame'ē riki Tupā kotyhar ta aja saka. Ahúí aja me'ē ran riki Satana kotyhar ta aja saka. ³⁹ Ahúí aja me'ē ran ra'ī ke sawa'e ruwajan jyty. A'e riki Satana. (Ājā ramūi a'e.) Itawa rahā, ijar matyr. Ame'ē riki 'ar rehe angaha uhyk. Parakyha ta riki Tupā je'ēha rahoha ta ke. ⁴⁰ Ahúí aja me'ē ran ke parakyha ta kakwar. Pe, hapy. Aja riki 'ar rehe angaha uhyk ta rahā, (Satana kotyhar ta ke mujy'ar ta tī.) Kuja. ⁴¹ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Tupā je'ēha rahoha ta ke ihē amondo ta. Parakyha ta aja amondo ta. Kome'ē ywy keruhū pe ihē amondo ta. Pe, kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta. Amō ta pe ngā pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'erahā!” aja. Aja pandu ame'ē ta ke Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta tī. ⁴² Pe, upa mujy'ar rahā, tata keruhū renda pe ombor ta. A'ep ahy te hū ta, a'erehe jixi'u hū ta. Ahy te hū, a'erehe hāi ke su'u su'u rāi. ⁴³ Tupā kotyhar ta anī. Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta tī. Pe, jande pái keruhū koty hury katu te ta. Tupā ixo ame'ē pe hury katu te ta. Warahy hendy katu rahā, hury katu awa. Aja Tupā kotyhar ta hury katu te ta. Pehē pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Kupixa pe ma'e katu ame'ē ke amō mahem

⁴⁴ A'e pandu tī:

—Tupā ixo ame'ē pe amō oho tar katu te hū. Ame'ē riki kuja saka. Kome'ē ywy keruhū pe har kupixa pe tamatarer hū ke amō mukanim. Jyty riki. Ame'ē ke amō riki mahem. Pe, amō renda pe mutyryk. Jyty tī. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e ke a'e muhepy. Pe, ame'ē tamatarer pe kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Tupā ixo ame'ē pe oho tar katu te hū, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ē riki tamatarer keruhū 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

⁴⁵ Jesu pandu tī:

—Tupā ixo ame'ē pe amō oho tar katu te hū. Ame'ē riki kuja saka tī. Pu'yr aja ame'ē ke. Pero ke. Ituwyr ame'ē. Ma'e ra'ī jupu'a. Ame'ē ke amō sawa'e kekar. Kome'ē ywy keruhū muhepyha renda rupi kekar kekar ixo. Katu te ame'ē ke kekar. ⁴⁶ Pe, amō katu te ame'ē ke sawa'e mahem rahā, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy. Pe, ame'ē tamatarer pe ame'ē pero ke jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu.

(Aja rahā, Tupā ixo ame'ē pe oho tar katu te hū, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ē riki pu'yr hepy te hū 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

⁴⁷ A'e pandu tī:

—Yman rahā, ngā rehe har Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Ame'ē riki kuja saka tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk. ⁴⁸ Kyhapari tyryhem rahā, ypa rymy'y rehe hykí raho. Pe, wapyk rahā, pira ke amō koty koty matyr. Amō u'u katu ame'ē ke wasākā pe mou. U'u ym ame'ē ke ombor. ⁴⁹ 'Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta tī. Tupā je'ēha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Katu ame'ē ta Tupā koty pyta ta. ⁵⁰ Katu ym ame'ē ta anī. Tata keruhū renda pe ombor ta. (Ahy hū ta,) a'erehe jixi'u hū ta. (Ahy te hū ta,) a'erehe hāi ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

Ma'e pyahu ame'ē ke. Ma'e kwehehar ame'ē ke tī.

⁵¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ë ihë apandu ame'ë ke pekwa katu my? — aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

⁵² Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ë ke, aja saka. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta Tupã kotyhar ta aja jumuruwak rahã, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehũ namõ ixo. Pe, ame'ë ngi ma'e pyahu ame'ë ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ë ke muhem tĩ. (Ame'ë riki ma'e ke mu'e, ame'ëja saka tĩ) — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu rehe har jetehar te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ë riki ma'e pyahu, ame'ë ke muhem, ame'ëja saka. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke jetehar te mu'e ta tĩ. Kwehehar ame'ë ke muhem, ame'ëja saka tĩ. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

⁵³ Myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu upa pandu rahã, ame'ë ok ngi oho. ⁵⁴ Hekoha pe a'e jywyr oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu te. Mã! Jande aja awa te'e a'e tĩ. Myja ame'ë ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tĩ.) ⁵⁵ Myra rehe ma'eha ame'ë ra'yr Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohĩ tĩ, jande rekoha pe. Tian. Jose amõ tĩ. Jun amõ tĩ. Simã amõ tĩ. ⁵⁶ Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tĩ. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym) — aja Jesu rehe har pandu.

⁵⁷ A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupã je'ëha pandu ame'ë ke upa amõ ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anĩ. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tĩ. Katu ym aja usak ehe tĩ. (Aja ihë ke ihë rekoha pe har ta putar ym tĩ) — aja Jesu.

⁵⁸ Awa te'e a'e, aja jõ a'eta ukwaha naĩ. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

14

Juã mujahukiha manõ ame'ë rehe har

(Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)

¹ Jesu ke amõ ta putar ym. Arahã Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngariréi wyy pe har tama'e kapitam. ² Inamõ ixo ame'ë ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke manõha ngi Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naĩ.

³⁻⁴ Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ë imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ë panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kũjã pandu:

—Kyndaha pe Juã ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juã ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

⁵ A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke aja jundéu awa ta ukwa katu. Juã ke jukwa rahã, jundéu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundéu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rĩ.

⁶ (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imãĩ pusu ngi Ero u'ar. Ame'ë u'ariha ke ukwa ukwa uĩ ngã. A'erehe huryha amõ ta mujã. Arahã Erondi membyr riki purahãi. Imembyr kũjã ke. Ame'ë rehe Ero usak rahã, hury katu. ⁷ (A'erehe kũjãtãi pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ë ke nde pe ihë ame'ë ta. Jete katu te atu ihë apandu. Ihë ame'ë ta nde pe. Jete katu te atu ihë apandu ym rahã, mã peja Tupã ihë ke jukwarahã! — aja Ero pandu.

⁸Pe, kŭjãtãi pe imãi pandu: “Juã ãkã ke epandu ipe, Ero pe” aja. A'erehe kŭjãtãi pandu: —Juã mujahukiha ãkã ihë aputar. Ita paratu 'ar pe ihë pe erur apo — aja Ero pe.

⁹Ame'ë ke rehe Ero hendu rahã, pyai riki. Juã ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramõ: “Ma'e ke nde ereputar ame'ë ke ihë ame'ë ta nde pe” aja kŭjãtãi pe. Ame'ë ke rehe upa inamõ ixo ame'ë ta hendu tĩ. Panduha aja ma'e ym rahã, huxĩ ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kŭjãtãi putar ame'ë ke pema'e peho — aja Ero.

¹⁰A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juã ãkã ke mondok ingi. ¹¹Ita paratu 'ar pe iãkã ke sonda ta werur. Pe, kŭjãtãi pe me'ë. Ame'ë ke imãi pe kŭjãtãi raho. (A'erehe Juã manõ te, aja Erondi ukwa katu 'y.) ¹²Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jytyr raho. Upa rahã, Jesu pe a'eta pandu oho. “Juã ke sonda ta jukwa” aja Jesu pe pandu oho.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ë

(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

¹³“Juã ke amõ ta jukwa” aja Jesu hendu rahã, jarusu keruhũ pe opor oho. Y ruwãi rehe oho. Awa nixõi te ame'ë pe oho. Jesu oho ame'ë ke rehe ngã hendu. A'erehe ok ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tĩ. ¹⁴Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, heta ngã rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngã rehe. Pe, ahy ixo ame'ë ta ke mukatu. ¹⁵Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixõi te ame'ë ke ko. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

¹⁶A'e pandu:

—Anĩ. Ame'ë ke pehẽ atu peme'ë ngã pe. Aja rahã, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

¹⁷Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar peteihar upa jõ kohĩ. Pira ka'ë mokõi jõ kohĩ tĩ. Marã ka ym ngã rehe uhykiha.

¹⁸—Ame'ë ke ihë pe perur — aja Jesu.

¹⁹Ngã pe Jesu pandu:

—Kãpĩ 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar peteihar upa a'e pyhyk, mokõi pira ka'ë namõ. Ywa rehe a'e ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

²⁰Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kuja, awa py mokõi hetaha a'eta matyr. ²¹Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kŭjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta jõ hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

Y 'ar rupi Jesu wata te'e

(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)

²²Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngã ke ihë amujwyr ta amondo axo rahã, ypa ruwãi rehe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihë aho ta kŷ — aja riki.

²³Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejwyr peho — aja ngã pe.

Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã 'ar pe jeje Jesu oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. Pytun ramõ rahã, a'ep jeje a'e ihĩ. ²⁴Arahã, ypa pyter pe jarusu keruhũ ihĩ. Ywytuhu juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupã hũ ehe. ²⁵Sapukãi je'ë tate rahã, Jesu uhyk uwyr

ixo a'eta rehe. Y 'ar rupi a'e pyrũ oho ixo. ²⁶ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak rahã, mukahem hũ ingi. Kuja pandu:

—Ăjã riki peme'ẽ — aja ukwaha naĩ.

Ahem hũ tĩ. ²⁷ Pahar a'eta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ te'e ko. Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ py'ahu te'e — aja Jesu.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Nde te rahã, ihẽ pe epandu: “Y 'ar rupi ihẽ koty ejur” aja epandu — aja Jesu pe.

²⁹ —Ejur! — aja Jesu ipe.

Pe, jarusu keruhũ ngi Petu uhem oho. Pe, y 'ar rupi Jesu koty a'e wata we oho tipe.

³⁰ Ywytu keruhũ jupeju hũ. Ame'ẽ ke a'e ukwa rahã, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e jypypyk. Hãtã pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke epyhyk! — aja Jesu pe.

³¹ Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:

—Mã! Tapijar te'e we nde erejuruar katu ta me'ẽ te'e. Ma'erehe ihẽ rehe nde erejuruar ym my? Katu ym aja — aja Jesu pandu.

³² Jarusu keruhũ pe a'eta mokõi opor oho. Pe, ywytuhu ke putu'u. ³³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta ihĩ. Jesu rehe a'eta py'a ke moĩ moĩ katu. A'eta pandu:

—Jetehar te riki. Tupã ra'yr nde — aja jumu'eha ta.

Jenesare ywy pe ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

(Mak 6.53-56)

³⁴ Ypa ke a'eta aha oho rahã, Jenesare ywy pe uhyk oho. ³⁵ A'ep pe har ta usak ehe rahã, pandu:

—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.

A'erehe ame'ẽ renda juramã rupi amõ ta pandu oho:

—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke peraho ipe — aja.

A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã werur. ³⁶ Jesu pe ngã pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ẽ ta pyhyk. Mã peja mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja riki.

Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ẽ ta upa katu te katu oho.

15

Jundéu ramũ je'ẽha rehe har

(Mak 7.1-13)

¹ Ajame'ẽ ke parise ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi Jesu rehe uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:

² —Ma'erehe jande ramũ mu'e ame'ẽ ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ẽ ta u'u rahã, jande ramũ mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

³ Pe, parise ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym tĩ. Pe, pehẽ atu pemu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. ⁴ Tupã pandu:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ” aja riki.

—Amõ we tĩ:

“Papa! Nde jaxer' aja amõ pandu rahã, ame'ẽ ke jundéu awa ta jukwa ta me'ẽ te'e.

‘Mãi! Nde jaxer' aja pandu rahã, aja tĩ. (Aja rahã, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ẽja saka.)

Ame'ẽ ke jukwa tĩ” aja Tupã pandu.

⁵ —Apo amõ koty pemu'e. Ma'e ke pehĩ. Ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak katu ta me'ẽ te'e. Anĩ. “Ko Tupãma'e apo 'y. Tupã pe ihẽ ame'ẽ ta, ame'ẽja saka. A'erehe pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ym ta apo 'y” aja ipái ta pe. ⁶ Aja rahã, ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym. “Nde pái rehe epy'a katu” ame'ẽ rehe pehendu ym. Anĩ. Pehẽ pemu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. ⁷ Parise ta!

Moise je'êha mu'e ame'ê ta! Mokõi pekwa pereko ame'ê ta ke pehê! Yman pehê rehe har Isai mujekwa. Ame'ê riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupã pandu:

⁸⁻⁹ “Peme'ê ta riki ihê pe pandu: ‘Ne jô riki katu te me'ê ke' aja tipe. Anĩ. Hendu ym ihê je'êha rehe. Ihê rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ym tĩ.

Hamũi ta je'êha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ê riki Tupã je'êha aja a'eta mu'e naĩ” aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

—Aja riki pehê tĩ. (Tupã je'êha rehe pehendu ym tĩ) — aja parise ta pe Jesu pandu. Moise je'êha mu'e ame'ê ta pe pandu tĩ.

Ma'e mujaxeriha rehe har
(Mak 7.14-23)

¹⁰ Ngã pe Jesu pandu:

—Se pehê pejur. Pehendurahã! Aja rahã, pekwa katu ta. Ipo kutukiha rehe har amujekwa ta. ¹¹ Ma'e ke juru pe amõ moĩ. Ipo pe moĩ. Ame'ê ke amõ py'a ke mujaxer ym. Anĩ. Ma'e ke amõ pandu ame'ê ke juru ngi uhem, ame'êja saka. Ame'ê riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu — aja ngã pe.

¹² Pe, jumu'eha ta jô uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupã je'êha ke nde erepandu ramõ. Arahã nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ê ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

¹³ A'e pandu:

—A'e tỹ. Akwa riki. Pesarahã! Ihê pái keruhũ riki ywatehar a'e. Parise ta mu'e ame'ê ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihê pái keruhũ jyty m rahã, ame'ê ke a'e hykýi muhem ta. (Aja rahã, parise ta mu'e naĩ, ame'ê ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.)

¹⁴ Ame'ê parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ê tama'e kapitã ta ke a'eta. Eha ym te, ame'êja saka riki. Eha ym te ame'ê ke amõ eha ym te ame'ê hykýi raho rahã, mokõi riki janãha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁵ Amõ py'a ke mujaxer, ame'ê rehe har Petu pandu:

—Ma'e amõ u'u ame'ê ke rehe har nde erepandu. Ame'ê ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Mã! Amõ ta aja pekwa ym my tĩ. ¹⁷ Pekwa ta me'ê te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amõ juru pe moĩ rahã, ame'ê ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahã, uhem tĩ. ¹⁸ Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahã, ame'ê riki ma'e pandu, ame'êja saka. Aja rahã, ipy'a ngi muhem, ame'êja saka. Ame'ê riki amõ ke jaxeriha mujekwa. ¹⁹ Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ê ke a'e ma'ema'e tĩ. Ko amõ ke jukwa tar katu. Amõ kũjã rehe ka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Amõ ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tĩ. Amõma'e ke mukanim tar katu tĩ. Te'e pandu tar katu tĩ. Amõ rehe juru ai tar katu tĩ. Upa aja ukwa ukwa ixo rahã, ame'ê ke ma'ema'e ta tĩ. Katu ym aja. ²⁰ Upa ame'ê riki amõ ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamũi ta mu'e, aja ipo ke amõ kutuk ym ha namõ ma'e ke u'u rahã, ame'ê ke amõ py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jundéu awa aja ym ame'ê jurujar katu ehe
(Mak 7.24-30)

²¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Pe, amõ ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ê pe oho. Sinõ ok ta rake ame'ê ywy tĩ. ²² Ame'ê ywy pe har uhyk uwyr ehe. Kũjã ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ê ke a'e. Hekoha te riki amõ ywy ke. Kanaã ywy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ê ke nde. Pyrãtãha namõ nde erexo, a'erehe ihê membyr ke nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihê rehe epyrara esak! Ihê membyr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe mãte ixo — aja kũjã pandu.

²³ Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kūjā wata ixo. Mutyapu hū riki. Jixi'u hū riki — aja Jesu pe.

²⁴ A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jō ihē ke Tupā mondo, a'erehe ihē amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kūjā. Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ēja saka riki. Tupā ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ēja saka — aja Jesu.

²⁵ Ame'ē ke rehe kūjā hendu rahā, uhyk uwyr ehe. Ipynarāi pe wapyk uī. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihē rehe epyrara esak. Ihē membyr emukatu — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja kūjā pe. (Aja rahā, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe me'ē rahā, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

²⁷ Kūjā pandu:

—Sa'e! Ame'ē riki jete har te ke. Anī we rī. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ē ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, jawar aja ma'e katu ame'ē ke rehe kūjā harō ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihē rehe nde erejuru jar katu te. Ne membyr ke ihē amukatu ame'ē ke nde ereputar. Ame'ē ke ihē ama'e ta kŷ — aja ipe.

Arahā imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngā ke Jesu mukatu

²⁹ A'engi Jesu oho tī. Ypa rymy'y rake rupi wata ixo. Ngariréi ame'ē ypa ke. Pe, ywy'ā rehe jupir rahā, wapyk. ³⁰ Heta ngā uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ē ta ke a'eta werur. Wata katu ym ame'ē ta ke werur tī. Eha ym te ame'ē ta ke aja tī. Werur ipe tī. Ipy pyrātā ame'ē ta ke aja tī. Je'engai ame'ē ta ke aja tī. Werur ipe tī. Heta ahy ixo ame'ē ta ke werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ē ta ke a'e mukatu. ³¹ Je'engai ame'ē ta pandu pandu katu. Ipy pyrātā ame'ē ta wata katu tī. Wata katu ym ame'ē ta wata katu tī. Eha ym te ame'ē ta upa ma'e ke rehe ma'ā katu tī. Ma'e ke rehe usak katu tī. Upa aja ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu te hū! — aja riki.

Pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja Tupā pe.

Tupā rehe ipy'a ke jundéu awa ta moī moī. Ame'ē Tupā pe ngā pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

4.000 hetaha ma'e ke u'u (Mak 8.1-10)

³² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehē! Pesarahā! Peme'ē heta ame'ē ta ihē namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngā mi'u nixói ngā pe. A'erehe ngā rehe apyrara ihē asak. Hok pe amujywyr amondo rahā, myjahyha ixangwer ym. Ngā mi'u ke ihē ame'ē ym rahā, hok pe amujywyr tar ym amondo — aja.

³³ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ē pe jande jaxo. Myja me'ē heta ame'ē ta pe ngā mi'u ke jame'ē ta my? My ngi jajo'ok ta my? — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokōi hetaha kohī. Pira ka'ē ta'yr mi kohī tī — aja.

³⁵ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pewapyk — aja.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ē namō. Pe, Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ě ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Jesu pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ě mupen tĩ. Ame'ě ke jumu'eha ta pe me'ě me'ě. Pandu:

—Ngā pe peme'ě me'ě peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ě me'ě raho. ³⁷ Pe, upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pyta we ame'ě ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasākā pe matyr. Kuja wasākā, awa po wajar mokōi hetaha a'eta matyr. ³⁸ Sawa'e ta u'u. Kūjā ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta hetaha ke jō amō manga rahā, kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha. ³⁹ Pe, ngā ke Jesu mujywyr mondo, hok pe. Pe, jarusu keruhū pe a'e opor oho, jumu'eha ta namō. Pe, amō ywy pe oho, Mangandā ywy pe.

16

Marā ka ym amō ma'eha, ame'ě ke Jesu ma'e

Ame'ě ke amō ta usak tar katu

(Matéu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)

¹ Amō parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe. Moise je'ěha mu'e ame'ě ta uhyk uwyr ehe tĩ. Johu ngā pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha, ame'ě ke mā peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde erema'e rahā, nde ke Tupā muwyr aja jakwa katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahā, marā ka ym ma'eha rahā, a'e ke Tupā muwyr ym, aja ngā pe pandu ta tipe. A'erehe a'eta manga tipe. ² Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahā, pepandu: “Ywa riki pirā, a'erehe koĩ warahy katu ta” aja. ³ Pytuniwe pepandu: “Ywa riki pirā. (Aman pihun tĩ.) A'erehe apo aman ukyr ta” aja. Mā! Aman ukryiha rehe har pekwa. Ywa rehe pesak rahā, pekwa. Ihē rehe har anĩ. Ihē ke Tupā muwyr ame'ě ke pekwa ym. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ě ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Ame'ě ke rehe pesak tipe. Anĩ. Ihē riki Tupā muwyr ame'ě ke ihē aja pekwa ym.] ⁴ Mā! Katu ym pehē. Tupā rehe har pekwa ym tĩ. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ě ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Ame'ě ke rehe pesak tar katu. Anĩ. Ihē amujesak ym ta pehē pe. Kuja jō ihē amujekwa ta pehē pe. Yman Jon pira keruhū pusu rehe ihĩ. Mokōi a'ep ukwer. Pe, katu jywyr tĩ. Aja rahā, a'e ke Tupā mondo, aja mujekwa ngā pe. Aja ihē tĩ — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tĩ. Jesu manō te rahā, katu jywyr ta tĩ. Manōha ngi kwera katu uhem tĩ. Aja rahā, Jesu ke Tupā muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahā, parise ta ke Jesu hijar oho. Amō koty oho.

Parise tama'e mupururukiha rehe har

(Mak 8.14-21)

⁵ Jarusu keruhū pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahā, mbeju ke raho ym. Harái riki. ⁶ Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'ěha mu'e ame'ě tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁷ A'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

⁸ A'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ě ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ě rehe har pepandu ym pexo. Mā! Pehē mi'u ke ihē riki ame'ě katu, ame'ě rehe pejurujar ym riki. Katu ym aja. ⁹ Pehē mi'u ke ihē ame'ě katu, pehē pe, ame'ě ke pekwa ta me'ě te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteihar upa ihē amopok. Pe, ihē ame'ě. Ame'ě rehe har pekwa pekwa pexo. Pyta ame'ě ke heta wasākā pemutyryhem. Ame'ě rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. ¹⁰ Amō we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokōi ihē amopok. Ihē ame'ě. Ame'ě rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pyta ame'ě ke heta wasākā pemutyryhem tĩ. Ame'ě rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. ¹¹ Mbeju rehe har ihē apandu ym riki. Mā! Ame'ě ke pekwa ym.

Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e kŷ. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tĩ. Pesak te'e kŷ tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Arahã jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amõ moĩ. Ame'ẽ rehe har Jesu pandu ym, aja a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ẽ ke mbeju mupururukiha aja saka. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke rehe usak te'e kŷ. “Pejumu'e ym” aja mujekwa. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke rehe aja tĩ. “Pesak te'e kŷ. Pejumu'e ym tĩ” aja a'eta ukwa tĩ.

Jesu rehe har Petu pandu
(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

¹³ Sesaréi Siri ok ta rake amõ henda túi. A'ep Jesu oho. Arahã jumu'eha ta pe a'e pandu: —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har amõ pandu rahã, myja pandu my? — aja.

¹⁴ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke” aja je. Amõ ta: “Jeremi nde” aja tĩ. Amõ ta: “Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde” aja je — aja ipe.

¹⁵ Jesu pandu:

—Pehẽrahã! Myja me'ẽ ihẽ rehe har pekwa my? — aja.

¹⁶ Simã Petu pandu:

—Kirisutu nde. Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Tupã ra'yr ke nde. Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja ipe. (“Tupã mu'am ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja mu'am, aja mujekwa katu.)

¹⁷ —Katu tiki, Simã. Juã ra'yr nde. Ihẽ rehe har jetehar te nde erekwa. Ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har mujekwa ym nde pe. Anĩ. Ihẽ pái keruhũ nde pe mujekwa. Ywa pe har a'e. ¹⁸ Petu! Ko apandu nde pe. Ita aja saka nde. Ihẽ rehe har nde erepandu, a'erehe amõ amõ we hũ ngã ke ihẽ amu'e katu ta. (Aja rahã, ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manõ tipe rahã, pyta ym ta. Yman rahã, kwera katu ta uhem tĩ. ¹⁹ Ihẽ je'ẽha ke nde pe ihẽ amondo. Pe, ihẽ je'ẽha rupi nde erepandu rahã, ihẽ rehe amõ ta jurujar katu ta. Nde erepandu: “Peme'ẽ ema'e ym.” Aja rahã, ame'ẽ ma'eha ke Tupã putar ym tĩ. Nde erepandu: “Ere. Peme'ẽ katu.” Aja rahã, ame'ẽ ma'eha ke Tupã putar tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym — aja Jesu.

Jesu ke amõ ta mupyrara ta
(Mak 8.31-33; Ruk 9.22)

²¹ Arahã har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

—Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta me'ẽ te'e. Ihẽ ke jundéu awa tamüi ta mupyrara hũ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Mupyrara hũ ta ihẽ ke tĩ. Pe, ihẽ ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, mahapyrihar wera rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja riki.

²² Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykýi raho. Pe, pandu ipe:

—Anĩ. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amõ ta jukwa ym ta. Tupã putar ym aja — aja Jesu pe naĩ.

²³ Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:

—Mã! Nde riki Satana aja saka. (Ãjã ramüi a'e.) Ihẽ ruwajan aja saka. Eho ihẽ ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ẽ ke Tupã muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde erepandu. A'erehe ihẽ ke nde eremupyta tar katu naĩ. Katu ym aja — aja ipe.

Jesu kotyhar ta ke
(Mak 8.34-9.1; Ruk 9.23-27)

²⁴ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar. Pe, Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Pe, ihẽ namõ oho. ²⁵ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anĩ.

Jesu rehe ajurujar ym ihē” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihē rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e ixo. ²⁶ Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke ihĩ. Ame'ë ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha. Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

²⁷⁻²⁸ —Ywa ngi ihē ajywyr ta tĩ. Awa ihē tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihē pái keruhũ katuha namõ ajywyr ta. Tupã je'ëha rahoha ta namõ ajywyr ta. Arahã ma'e katu ame'ë ke ihē ame'ë me'ë ta. Katu ame'ë ke amõ ma'ema'e katu rahã, ame'ë pe ihē ame'ë hũ ta. Katu ame'ë ke amõ ma'ema'e we mi rahã, ame'ë pe ihē ame'ë we mi ta tĩ. Aja myja me'ë amõ ma'ema'e, aja ihē ame'ë ta ipe.

—Ko apandu katu pehẽ pe. Se amõ ta ixo. Ihē riki kapitã keruhũ, aja a'eta usak ta kÿ. Ame'ë ke usak ym rahã we, manõ ym we ta rĩ — aja Jesu pandu.

17

Amõ koty Jesu uwak

(Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)

¹ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e raho tĩ. Tian amõ tĩ. Imu amõ tĩ. Her Juã. A'eta jõ oho. ² A'eta usak ixo ehe rahã, amõ koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te tĩ. Hendy hũ. ³ Pe, Moise ta rehe mahapyr jumu'eha ta usak. Jesu namõ Moise pandu pandu u'am. Eri amõ tĩ. ⁴ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde ereputar rahã, xipa ihē amujã ta. Mahapyr amujã ta. Nde pe amõ. Moise pe amõ tĩ. Eri pe amõ tĩ. (Aja rahã, pepyta we ta rĩ) — aja riki.

⁵ Ame'ë ke Petu pandu u'am rahã, ywa takãxiha hendy ame'ë ke jupyk. Pe, ame'ë ngi panduha uwyr:

—Ko riki ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihē ke a'e muhury katu. A'e pandu ame'ë ke rehe pehendu katu — aja.

⁶ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, mukahem riki. Pe, ywy rehe u'ar oup. Ywy koty huwa ke ihĩ. ⁷ Mahapyr sawa'e ta rehe Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe. Pe, pandu:

—Pepu'am! Pkyje ym ingi! — aja.

⁸ A'erehe a'eta ma'ã tĩ. Nixói awa. Jesu rehe jõ a'eta usak. ⁹ Ywy'ã keruhũ ngi wyjy uwyr ixo rahã, Jesu pandu:

—Pesak ramõ ame'ë ke amõ ta pe pepandu ym te. Moise ta namõ ihē apandu ame'ë ke. Manõha ngi ihē ke Tupã mukwera katu ta muhem. Arahã jõ pepandu katu — aja.

¹⁰ (Eri rehe Petu ta usak ramõ,) a'erehe Jesu pe pandu:

—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri riki uwyr py, aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr ym rĩ — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihē Kirisutu. Ihē ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe pandu pandu, aja rahã, ihē rehe ngã jurujar katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta. ¹² Ko pehẽ pe ihē apandu. Eri uwyr riki. Ngã ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihē ke ngã mupyrara ta tĩ. Awa ihē tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã riki Eri aja tĩ, aja jumu'eha ta ukwa.

Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu

(Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)

¹⁴ Ywy'ã keruhũ ngi jywyr rahã, heta ame'ë ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã, amõ sawa'e uhyk ehe, Jesu rehe. Ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ¹⁵ Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ihẽ ra'yr rehe epyrara esak. Manõ manõ a'e ixo. Aja rahã, tata pe a'e u'ar. Amõ rahã, y pe a'e u'ar. ¹⁶ Nema'e jumu'eha ta pe ihẽ ra'yr ke ihẽ arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e pandu.

¹⁷ Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejuruar ym! Katu ym pehẽ! Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ym ta. Aja te'eha pejuruar ym ha ihẽ aputar ym. Kurumĩ ihẽ pe erur — aja ipe.

¹⁸ Æjã pe Jesu hãtã pandu. Arahã Æjã uhem oho ingi. Pe, kurumĩ katu u'am. ¹⁹ Pe, Jesu pe jumu'eha ta jõ pandu oho. Heta ame'ẽ ta nixõi rahã, pandu oho. Kuja:

—Ma'erehe Æjã ke jande jamuhem ym jamondo my? — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha rehe pejuruar katuha uhyk katu ym. Ko apandu pehẽ pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e ra'ĩ riki ta'yr te mi, mosata ra'ĩ ke. Ame'ẽ ta'yriha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu: “Sengi paite etyryk eho!” aja. Aja rahã, tyryk ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta. ²¹ [Peme'ẽ kurumĩ py'a rehe Æjã ihĩ. Ame'ẽ ke amõ muhem mondo rahã, Tupã namõ pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar hijar tĩ. Aja jõ rahã, Æjã ke pemuhem katu ta pemondo] — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe. (“Ywy'am” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

“Ihẽ amanõ ta” aja Jesu pandu tĩ

(*Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45*)

²² Ngariréi ywy pe Jesu namõ jumu'eha ta jy'ar uwyr. Arahã Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe sawa'e ta ke amõ muhyk ta werur. ²³ Pe, ihẽ ke ame'ẽ sawa'e ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, a'eta pyai ixo.

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer rehe har

²⁴ Kapana'ũ ok ta pe jumu'eha ta namõ Jesu uhyk uwyr rahã, Petu koty amõ ta uhyk. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe tamatarer ke a'eta matyr. (Ame'ẽ tamatarer namõ jundéu awa tama'e pa'i ta ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ẽ ta Petu pe pandu:

—Nema'e mu'eha tamatarer me'ẽ my? Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe a'e me'ẽ my? — aja riki. (“Nema'e mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja ukwa.)

²⁵ —A'e tỹ. Me'ẽ katu a'e — aja Petu.

Ok pe Petu ixo oho. (Tamatarer ke rehe oho.) Arahã Jesu pandu py ipe:

—Simã! Myja me'ẽ nde erekwa my? Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ pe awa riki tamatarer me'ẽ ipe my? Awa ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi pyhyk my? Amõ ta ngi pyhyk my? — aja Petu pe. (“Ta'yr ta” aja pandu rahã: “Ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

²⁶ A'e pandu:

—Amõ ta ngi tamatarer ke a'e pyhyk — aja Jesu pe.

—Aja rahã, ta'yr ta kapitã keruhũ pe tamatarer me'ẽ ym ta riki. Aja ihẽ tĩ. Tupã ra'yr ihẽ. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ ame'ẽ ym ta me'ẽ te'e. ²⁷ Anĩ. Peme'ẽ tamatarer matyr ame'ẽ ta ke jamuparahy tar ym. A'erehe tamatarer jame'ẽ ta. A'erehe ypa pe eho. Pinda embor. Pira nde erepyhyk py, ame'ẽ jurukwar rehe esak katu. A'ep tamatarer nde eremahem ta. Ame'ẽ ejo'ok. Pe, tamatarer matyr ame'ẽ ta pe eme'ẽ. Ame'ẽ riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e ke. Uhyk katu ta. Nema'e ke rehe uhyk katu ta. Ihẽma'e ke rehe aja tĩ. Uhyk katu ta tĩ — aja Petu pe Jesu pandu.

Amõ 'ar koty te we katu ame'ẽ rehe har

(*Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5*)

¹ Arahã, Jesu rehe jumu'eha ta uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Nde namō jande riki kapitā keruhū aja jaxo rahā, jande ngi har awa riki amō ta 'ar koty te we katu te me'ē ke my? — aja Jesu pe.

² Pe, ta'yn pe a'e pandu:

—Ejur — aja.

Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e mupu'am. ³ Pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehē. Aja ym pehē pexo rahā, ihē namō kapitā keruhū aja pexo ym ta tī. ⁴ Ihē namō kapitā keruhū aja amō ixo rahā: “Katu te ame'ē ke ihē” aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ē riki amō ta 'ar koty te we katu ame'ē ke. ⁵ Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta rehe amō hury katu rahā, Jesu rehe hury katu tī, aja mujekwa katu.)

“Tupā rehe nde erejurujar katuha ke ehijar”

Aja mu'e ame'ē ke katu ym te

(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)

⁶ Jesu pandu tī:

—Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā! Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahā, mā peja pandu ame'ē jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahā, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manō rahā, Tupā mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupā mupyrara rahā, mupyrara te hū ta. ⁷ Mā! Kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihē rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahā, mā katu ym. Aja ihē rehe jurujar katuha ke hijar ame'ē ta ixo. Pe, amō pandu: “Tupā rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja. A'erehe hijar. Aja rahā, mâte hū pandu ame'ē ke Tupā mupyrara ta. “Ehijar” aja pandu ame'ē ke mā katu ym te — aja pandu.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu ame'ē rehe har

(Mak 9.43-48)

⁸ Jesu pandu tī:

—Nde po pe amō amō ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, ame'ē nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahā, nde po ke nde eremondok, ame'ēja saka. Nde po peteī nixói, aja Tupā koty nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde po rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

—Nde py aja tī. Amō amō ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, eho ym. Nde ereho ym rahā, nde py nde eremondok, ame'ēja saka. Nde py peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde py rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

⁹—Amō amō ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahā, nde reha nde erejo'ok, ame'ēja saka. Nde reha peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde reha rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

Arapuharan kanim ame'ē rehe har

(Ruk 15.3-7)

¹⁰ A'e pandu tī:

—Kome'ē ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehē pe. Ima'e Tupā je'ēha rahoha ta riki ihē pái namō ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihē pái namō a'eta pandu pandu. Ihē pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. (“Ta'yn ta rehe har” Jesu pandu rahā: “Ixotyhar ta rehe har” a'e pandu.)

¹¹ [Jesu pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ē ta ke ihē amuhā ajur. (Ame'ē ta riki kanim ame'ē ta aja saka.)]

¹² —Pesarahā! Heta arapuharan ta namō amō ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteihar kanim oho rahā, myja me'ē ijar ma'e ta my? Myja me'ē pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ē ta ke ijar mupyta. Ywy'ā rehe kāpī u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ē ke a'e kekar kekar oho. ¹³ Mahem rahā, hury katu a'e. Ko apandu pehē pe. Heta ame'ē ta kanim ym. Pe, ame'ē peteihar kanim ame'ē ke rehe heta ame'ē ta 'ar koty te we huryha. ¹⁴ Aja riki pehē pái keruhū tī. Ywa pe har a'e. Kome'ē ta'yn ta riki kanim oho ame'ē ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, amō ke mupyraraha renda pe oho, ame'ē ke Tupā putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
(Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

¹⁵ A'e pandu tī:

—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahā, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. “Mā peja ehijar” aja ebandu ipe. Pehē jō mokōi pe'am rahā, pepandu pehē jupe. Amō ta ukwa ym ha rupi pepandu pehē jupe. Nde rehe hendu katu rahā, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta. ¹⁶ Nde rehe a'e hendu ym rahā, amō mokōi sawa'e ta ne namō nde ereho. Mokōi nixōi rahā, peteī eraho. Aja rahā, ame'ē ta riki ne mu pe nde erebandu ame'ē ke rehe hendu ta tī. Pe, ame'ē ta pandu ta tī. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tī. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

“Katu ym nde erema'e' aja amō pe nde erebandu rahā, ame'ē ke amō mokōi hendu katu tī. Mokōi ym rahā, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erebandu, ame'ē ke a'eta mujekwa katu ta tī” aja riki panduha ihī.

¹⁷ —Pe, ame'ē mokōi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ē ke rehe ne mu hendu ym rahā, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ē ta pe nde erebandu tī. Upa ne mu rehe har ebandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ē ta ne mu pe pandu ta tī. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tī. Ame'ē rehe ne mu hendu ym rahā, a'e riki jaxer ai ame'ē ke, aja pekwa ehe har. Tupā rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tī. Jaxer ame'ē riki ne mu, aja pekwa ehe har tī — aja Jesu pandu. (“Amō imu rehe har” Jesu pandu rahā: “Ixotyhar rehe har” a'e pandu.)

Tupā kotyhar ta ixoha rehe har
(Matéu 16.19; Juā 20.23)

¹⁸ A'e pandu tī:

—Ko pehē pe ihē apandu. Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta pe pepandu: “Pema'e ym” aja. Aja rahā, aja Tupā pandu ta tī. Pe, Tupā kotyhar ta pe pepandu: “Katu. Ma'e ke pema'e katu” aja. Aja rahā, aja Tupā pandu ta tī. ¹⁹ Ko amō we ihē apandu. Ma'e ke Tupā namō pepandu pandu. Pehē ngi har mokōi ame'ē ta juja katu te pandu rahā, ame'ē ma'e ke jande pái keruhū muwyr ta ame'ē ta pe. Ywa pe har a'e. ²⁰ Pe, ihē rehe ipy'a ke amō ta moī moī tar katu, a'erehe jy'ar uī. Pehē ngi har mahapyrihar jō jy'ar rahā, ame'ē ta namō ihē axo ta tī. Mahapyrihar nixōi rahā, mokōihar jō jy'ar rahā, ame'ē ta namō ihē axo ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Amō rehe ipy'a ke mujywyr ym
(Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32; Koro 3.13)

²¹ Jesu pe Petu pandu uwyr:

—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ē ke ihē pe ihē mu ma'e rahā, ihē py'a ihē amujywyr ehe. Myja hetaha ihē py'a amujywyr ta ehe my? Awa po wajar mokōi hetaha my? — aja ipe.

²² Jesu pandu:

—Anī. Awa po wajar mokōi jō aja ym. Heta te hū nde py'a emujywyr ehe. Marā ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujywyr ehe. ²³ Amō ta rehe Tupā ipy'a jywyr katu. Ame'ē ke pehē pe ihē amu'e ta. Kuja riki. Yman amō ywyma'e kapitā keruhū ixo. Myja

tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ë ke kapitã keruhũ ukwa ta. ²⁴ A'erehe miasu ta ke amõ ta werur werur ipe. Kapitã keruhũ ukwa ukwa uĩ ramõ rahã, amõ ke amõ ta muhyk. Ame'ë riki tamatarer heta te hũ kapitã keruhũ ngi jo'ok. Mujoywyr ym riki. ²⁵ Marã ka ym mujoywryiha. Nixói te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitã keruhũ pandu: “Kome'ë miasu ke emuhepy eho. Amõma'e wan ta. Amõ pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ihẽ pe erur. Hakehar ke emuhepy tĩ. Ta'yr ta aja tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Upa ima'e ke aja tĩ. Emuhepy. Pe, tamatarer ihẽ pe erur. Muhepyha riki” aja kapitã keruhũ pandu tĩ. ²⁶ Pe, ipynarãi pe miasu wapyk. Kapitã keruhũ ruwa koty wapyk. Pandu ipe: “Eharõ we rĩ. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihẽ amujywyr ta” aja miasu. ²⁷ Kapitã keruhũ pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: “Katu. Upa ihẽ aharái apo 'y. Tamatarer ihẽ pe emujywyr ym ta me'ë te'e. Eho te'e 'y” aja.

²⁸ —Soroka pe ame'ë miasu oho ramõ rahã, ianam ke rehe a'e usak, amõ miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ë mujoywyr ym. Pe, ame'ë jurupy rupi miasu hãtã pyhyk. Pandu ipe: “Ihẽ ngi tamatarer nde ereraho. Ame'ë ke emujywyr” aja. ²⁹ Ipynarãi pe ame'ë ianam wapyk. Pe, pandu: “Eharõ we rĩ. Pe, upa tamatarer nde pe ihẽ amujywyr ta” aja. ³⁰ Miasu pandu: “Anĩ. Aharõ ym ta” aja. Pe, ianam ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te tamatarer mujoywyr ym rahã, uhem ym ta riki.

³¹ —Ame'ë ke amõ miasu ta ukwa rahã, parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta pandu oho. ³² A'erehe miasu ke ijar muhyk tĩ. Pandu ipe: “Mã! Jaxer ame'ë ke nde. Tamatarer heta te hũ ihẽ pe nde eremujoywyr ym. Upa katu te ihẽ aharái riki. Nde erepandu ihẽ pe. ‘Marã ka ym ihẽ amujywryiha nde pe. A'erehe eharái katu’ aja riki. A'erehe upa katu te ihẽ aharái. ³³ Nde rehe apyrara ihẽ asak, aja amõ miasu rehe nde erepyrara eresak ta me'ë te'e” aja ijar. ³⁴ Ame'ë miasu rehe kapitã keruhũ parahy. Amõ rehe ame'ë miasu pyrara ym usak, a'erehe parahy ehe. (Amõ sawa'e pe pandu:) “Kyndaha pe peme'ë ekynda eraho. Tamatarer upa katu te ihẽ pe mujoywyr ym rahã, a'ep a'e ke nupã ta amõ” aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

³⁵ A'e pandu tĩ:

—Ame'ë kapitã keruhũ aja ihẽ pái keruhũ tĩ. Pehẽ mu rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, aja pehẽ ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ta tĩ. A'e riki ywa pe har a'e — aja Jesu pandu.

19

Hakehar ke hijar ame'ë rehe har

(*Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11*)

¹ Ipy'a jywryiha rehe har upa pandu rahã, Ngariréi ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tĩ. Oho rahã, Jondã y ruwái rehe oho. ² Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Pe, ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu a'ep. ³ Amõ parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr tipe. A'e jawy rahã, a'eta pandu ta tipe: “Jaxer ame'ë ke nde erepandu” aja. A'erehe kuja a'eta pandu:

—Upa ma'e amõ putar rahã, hakehar ke a'e hijar katu my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa my? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ëha rehe pesak riki. Kuja amõ mupinim:

“Ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke a'e mujã. Kũjã ke mujã tĩ” aja riki.

⁵ —Amõ we tĩ:

“Jumendar rahã, ipái ta ke sawa'e hijar, pe, hakehar namõ ixo katu. Ame'ë mokõihar riki peteihar aja ixo apo 'y” aja.

⁶ —A'erehe ame'ë ta riki mokõi ym. Peteihar aja ixo apo 'y. A'erehe peteihar aja Tupã riki mujã. Ame'ë ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym tiki — aja Jesu. (“Mumokõi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

⁷ Parise ta pandu ipe:

—Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my: “Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe mupinim: ‘Nde ihẽ rakehar ym apo 'y' aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namõ” aja riki Moise — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Jundéu awa ta iãkã jumujanam ngã juehe. Tupã je'ẽha rehe hendu tar ym, a'erehe Moise pandu: “Hakehar ke amõ hijar rahã, katu we” aja. Ma'e ke Tupã mujã py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã, katu ym arahã. ⁹ A'erehe apandu pehẽ pe. Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym aja — aja Jesu.

¹⁰ Jumu'eha ta pandu:

—Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu tiki — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta. ¹² Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym jumendaraha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi har aja riki. Marã ka ym jumendaraha. Ehe ihĩ ame'ẽ ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ ta amõ koty. Ame'ẽ ta ngi ehe ihĩ ame'ẽ ke amõ ta mondok, a'erehe marã ka ym jumendaraha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã rehe har pandu pandu oho. Ame'ẽ riki ima'e ma'eha. Ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe har Jesu pandu katu

(Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17)

¹³ Ta'yn ta ke amõ ta werur ipe. Ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar ame'ẽ ke a'eta putar. (Ipo mujar rahã, Tupã usak katu a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'yn ta rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu, ame'ẽ ke a'eta putar tĩ. A'erehe werur ipe. Anĩ. Jumu'eha ta je'ẽ je'ẽ:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja riki.

¹⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ẽ ta'yn ta aja me'ẽ Tupã kotyhar wan ta tĩ — aja jumu'eha ta pe. (Ta'yn ta aja ixo rahã: “Katu te ame'ẽ ta ke jande” aja ym ukwa, a'erehe pahar Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa katu.)

¹⁵ Pe, ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar mujar. Upa rahã, a'engi a'e oho.

Ima'ehũ namõ ixo, ame'ẽ rehe har

(Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁶ Amõ rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja me'ẽ katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁷ A'e pandu:

—Katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e, ame'ẽ rehe har mã peja ihẽ pe epandu ym. (Nde erekwa riki.) Katu te ame'ẽ ke peteĩhar jõ ixo. Tupã a'e. Nde ke Tupã muhã katu, ame'ẽ ke nde ereputar rahã, a'e pandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.

¹⁸ —Ma'e Tupã pandu my? — aja sawa'e pandu ipe.

Jesu pandu:

—Amõ ke ejukwa ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõma'e ke emukanim ym. Amõ rehe har te'e epandu ym. ¹⁹ Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ — aja ipe.

(“Ne namõ ixo ame'ẽ ta” aja Jesu pandu rahã: “Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e” aja mujekwa katu.)

²⁰ Sawa'e pandu:

—Upa aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. Myja amõ we ihẽ ama'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja riki.

²¹ Jesu pandu ipe:

—Katu te aja nde erexo tar katu rahã, upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe, tamatarer nde erepyhyk rahã, upa katu te ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe te'e eme'ẽ me'ẽ. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã koty nema'ehũ ta. Pe, ihẽ namõ eho — aja ipe.

²² Ame'ẽ ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai riki. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (Ame'ẽ ke te'e me'ẽ tar ym) a'erehe pyai oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tĩ.)

²³ Ame'ẽ ke rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta mã Tupã putar aja ixo tar ym te. ²⁴ Ko apandu tĩ. Awi jupiha kwar rupi marã ka ym amõ rymba asa ohoha. Kame, ame'ẽ rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta i'ar koty te we marã ka ym Tupã putar aja ixoha — aja Jesu pandu.

²⁵ Ame'ẽ ke jumu'eha ta hendu rahã, pandu:

—Mäte hũ puki! Aja rahã, awa ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Amõ ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁷ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, ne namõ jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe Tupã muwyr ta my? — aja Jesu pe.

²⁸ A'e pandu:

—Hã! Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Upa ma'e ke Tupã mupyahu rahã, kapitã keruhũ aja ihẽ axo ta. Ngã ke ihẽ amondo mondo ta axo. Arahã pehẽ riki kapitã wan ta tĩ. Pehẽ awa py mokõi sawa'e ta. Jundéu awa tama'e kapitã ta ke pehẽ tĩ. A'eta ke pemondo mondo ta tĩ.

²⁹ —Ihẽ rehe har amõ pandu tar katu, a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Hendyr ta ke hijar tĩ. Ipái ke hijar tĩ. Imã ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Aja rahã, upa katu te aja ixo ame'ẽ ta pe ma'e heta te hũ Tupã mujwyr ta. Pe, ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta.

³⁰ —Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ ta. Tupã kotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

20

Kupixa rehe paraky ame'ẽ ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Yman rahã, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ me'ẽ. (Juja katu te ngã rehe a'e usak katu ta.) Ame'ẽ ma'ema'eha kuja riki. Pytuniwe te rahã, parakyha ta pe amõ sawa'e pandu oho. Ame'ẽ ta rehe usak rahã, sawa'e pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho. ² Peteĩ wera rahã, peparaky. Peteĩ wera rahã muhepyha, ame'ẽ tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ta” aja kupixa jar pandu. “Katu. Jaho ta kũ” aja parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar mondo.

³ —Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Te'e ixo. ⁴ Kupixa jar pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu ihẽ akwa, aja pehẽ pe ihẽ amuhepy ta” aja ijar. “Hã!” aja sawa'e ta. A'erehe ame'ẽ ta kupixa pe paraky oho tĩ.

⁵ —Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke kupixa pe mondo tĩ.

—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo tĩ.

⁶ —Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Ijar pandu: “Ma'erehe te'e pexo se my?” aja sawa'e ta pe. ⁷ Sawa'e ta pandu: “Peparaky

peho. Amuhepy ta” aja jande pe pandu ym awa, aja kupixa jar pe. “Aja rahã, ihẽma'e kupixa pe peparaky peho apo” aja riki kupixa jar. A'erehe ame'ẽ ta paraky oho tĩ.

⁸ —Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer usakiha ame'ẽ miasu pe kupixa jar pandu: “Parakyha ta ke emujy'ar. Tamatarer ke eme'ẽ me'ẽ. Kupixa pe a'ejõhar oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ py. Ka'aruk koty oho ame'ẽ ta pe tamatarer eme'ẽ py. A'engi warahy ywa ku'a ihon rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi warahy jandar rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. Pe, a'ejõhar pytuniwe rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ” aja kupixa jar.

⁹ —Ka'aruk koty paraky oho ame'ẽ ta pe tamatarer ke miasu me'ẽ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha me'ẽ riki. ¹⁰ A'erehe amõ ta kuja: “Éi! Ame'ẽ ta 'ar koty te we japaraky, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we tamatarer japyhyk ta” aja pytuniwe rahã paraky oho ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu me'ẽ tĩ.

¹¹ —A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ẽ je'ẽ hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ẽ je'ẽ hũ. ¹² A'eta pandu: “A'ejõhar paraky oho ame'ẽ ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty oho ame'ẽ ta ke. Jande anĩ. Warahy haku rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u. Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te nde ereme'ẽ me'ẽ. Katu ym aja” aja kupixa jar pe.

¹³ —Je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩhar pe kupixa jar pandu: “Sa'e! Ehendurahã! Nde pe upa ihẽ amuhepy riki. Te'e ym ihẽ. Nde ereparaky ereho rahã, peteĩ wera rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta, aja nde erekwa. Aja japandu katu riki. ¹⁴ Nema'e tamatarer eraho. Nde rok pe ejywyr eho. Kome'ẽ a'ejõhar paraky oho ame'ẽ pe nde aja ihẽ ame'ẽ tar katu tĩ. ¹⁵ Ihẽma'e tamatarer namõ ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Amõ ta rehe ihẽ riki akyty'y ym. Pehẽ rehe anĩ, aja pekwaha naĩ, a'erehe nde ereje'ẽ je'ẽ hũ ihẽ rehe my. Katu ym aja” aja kupixa jar — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Kupixa jar aja Tupã tĩ. Ixotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

“Thẽ ke amõ ta jukwa ta” aja Jesu pandu tĩ

“Thẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja pandu tĩ

(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

¹⁷ Jerusarẽ ok ta pe a'e oho ixo rahã, jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ẽ ta ngi har jumu'eha ta awa py mokõi jõ mujy'ar. A'eta wata oho ixo rahã, kuja Jesu pandu:

¹⁸⁻¹⁹ —Pehendurahã! Jerusarẽ ok ta pe jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta kotyhar ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kotyhar ta aja tĩ. Ihẽ rehe muhyk ta werur tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Upa ame'ẽ ta ihẽ ke pyhyk ta. Pe, ihẽ pe a'eta pandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke ame'ẽ ta raho ta. Pe, ihẽ rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta puka puka hũ ta. Ihẽ ke pirok ta tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Tian ta mõi pandu Jesu pe

(Mak 10.35-45)

²⁰ Semende rakehar uhyk uwyr ehe. Mokõi imembyr werur. (Imembyr rer Tian. Juã amõ tĩ.) Ipynarãi pe imõi wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Ma'e ke ihẽ apandu ta nde pe — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Ma'e nde pe? — aja ipe.

Tian mõi pandu:

—Nde riki kapitã keruhũ rahã, ko mokõi ihẽ membyr nde rake wapyk ta. Ame'ẽ ke emanga katu ihẽ pe apo. Nde jywa katu koty peteĩ wapyk ta. Nde jywa'i koty amõ wapyk

ta tĩ — aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk rahã, amõ ta 'ar koty te we je'êha te reko, aja mujekwa.)

²² A'e pandu:

—Mã! Upa pepandu ame'ẽ ke pekwa katu ym. Ihẽ rake pewapyk tar katu rahã, amõ we ta pehẽ pe tĩ. Kuja. Ihẽ apyrara hũ ta axo. Ihẽ aja pepyraraha ke pepyhyk ta katu my tĩ? — aja Jesu.

Tian ta pandu ipe:

—A'e tỹ. Japyhyk katu ta — aja.

²³ Jesu pandu:

—A'e tỹ. Jete! Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ihẽ ke mupyrara hũ aja ta pehẽ tĩ. Pesarahã! Ihẽ rake pewapyk, anĩ. Apandu ym ta ame'ẽ. “Se ihẽ jywa katu koty ewapyk. Se ihẽ jywa'i koty ewapyk” aja ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ ke ihẽ pái jõ pandu katu. A'e riki ame'ẽ renda mukatu — aja Tian ta pe.

²⁴ Ame'ẽ ke rehe jande popa jumu'eha ta hendu rahã, imu ta rehe parahy, Tian ta rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe parahy.) ²⁵ A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pe, pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ta mondo mondo hũ ngã ke. Ima'e je'êha rupi kapitã ta mondo mondo hũ ngã ke tĩ. ²⁶ Pehẽ anĩ. Aja kapitã ta aja pexo rahã, katu ym. Amõ riki kapitã keruhũ aja ixo tar katu rahã, amõ ta namõ ma'e ke ma'ema'e katu ixo. Te'e paraky ame'ẽ ta aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki. ²⁷ Pe, pehẽ ngi har peteĩ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahã, a'e riki pehẽ rehe te'e paraky aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki. ²⁸ A'e riki ihẽ aja ta tĩ. Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ihẽ namõ ma'e ke amõ ma'ema'e, a'erehe ihẽ ajur my? Anĩ. Aja ym. Amõ ta namõ ihẽ ama'ema'e. A'erehe ko ihẽ ajur. Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. A'erehe heta ngã ke Tupã muhã katu ta — aja Jesu.

Mokõi eha ym te ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

²⁹ Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo rahã, haikwer rupi heta ngã oho tĩ. ³⁰ Awa rape rake mokõi eha ym te ame'ẽ ta wapyk uĩ. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu. A'erehe hãtã a'eta pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa.)

³¹ Mokõihar ta pe heta ame'ẽ ta pandu:

—Pepandu ym aja — aja tipe.

Eha ym te ame'ẽ ta i'ar koty te we hãtã pukáiha:

—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki.

³² Jesu pyta. Pe, pandu:

—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihẽ ama'e ta pehẽ pe my? — aja.

³³ A'eta pandu:

—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha ke emukatu. Jasak tar katu — aja.

³⁴ Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta oho tĩ.

21

Jerusarẽ ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho

(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19)

¹ Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, Metaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ẽ riki ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'engi mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo.

² Mokõihar ta pe pandu:

—Jande ruwa koty ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Pehyk rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Imembyr namõ i'ãi. Ame'ẽ mokõi

pejirar. Pe, se ihē pe pemuhyk perur. ³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amō pandu rahā, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo” aja. “Hā!” aja a'e pandu ta. Pahar pehē namō jumen ta ke a'e mondo ta — aja Jesu pandu.

⁴ Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō mupinim, aja uhyk tī. Kuja riki:

⁵ “Siā ok ta pe har ta pe pepandu: ‘Pesarahā! Pehēma'e kapitā keruhū petur ixo apo 'y. A'erehe peta kŷ.

“Katu te me'ē ke ihē” aja ym ame'ē ke a'e.

Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitā keruhū a'e, aja pekwa katu ta' aja.” (“Siā ok ta” aja pandu rahā: “Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

⁶ Upa Jesu pandu rahā, mokōi jumu'eha ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e.

⁷ Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke werur tī. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta mou. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk uī. Pe, oho. (Kamixa mou rahā, a'e riki kapitā keruhū aja a'eta ukwa.)

⁸ Awa rape rupi heta ngā kamixa ke mou mou tī. Amō ta pindo ro aja me'ē mondok. Ame'ē ke awa rape rupi mou mou tī. (Aja rahā, kapitā keruhū ko tur. Jumai ym ha aja uwyr, aja mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho. ⁹ Jesu ndutar koty heta ngā wata oho. Haikwer rupi aja tī. Heta wata oho tī. Upa ame'ē ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Sawa'e te je'ēha rupi nde erejur ame'ē ke nde. Mā peja nde rehe Tupā usak katu. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e — aja ngā pandu pandu.

¹⁰ Jerusarē ok ta pe Jesu ixo oho rahā, ngā mutyapu tyapu hū. Amō ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngā.

¹¹ Amō ta pandu:

—Ko Jesu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja. Nasare ok ta riki Ngariréi wyw rehe ihī.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

¹² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho. Pe, upa ma'e ke muhepy ame'ē ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke muhepy jo'ok ame'ē ta ke muhem mondo ingi tī. Tamatarer muruwak ame'ē tama'e myrape ke mujere tī. Aja upa tamatarer ke muhāi ombor. (Amō wyw ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ē tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy ame'ē tama'e myrape ke mujere tī. ¹³ Upa ngā pe a'e pandu:

—Mā! Mukanīha renda aja se pemuruwak. Sengi pehem peho. Tupā pandu ame'ē ke amō mupinim. Kuja riki Tupā pandu:

“Se ihēma'e jumu'eha renda keruhū ke.

Ihē namō ngā pandu pandu, ame'ē renda ke se” aja Tupā pandu.

—Pehē anī. Ame'ē ke amō koty pemuruwak. Ma'e ke mukanīha renda aja pemuruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta muhepy rahā, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanīha aja ame'ē ta tī.)

¹⁴ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu i'āi. A'ep eha ym te ame'ē ta uhyk ehe. Wata katu ym ame'ē ta uhyk ehe tī. Upa ame'ē ta ke a'e mukatu. ¹⁵ Aja ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. Ame'ē rehe parise ta usak rahā, parahy ehe riki. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Parahy ehe tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kurumī ra'yr ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitā keruhū nde. Nde riki katu te me'ē ke — aja Jesu pe pandu. Kūjātāi ra'yr aja tī. Pandu pandu tī.

Ame'ē ke rehe parise ta hendu rahā, Jesu rehe parahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Parahy ehe tī. ¹⁶ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Kurumī ta pandu ame'ē ke rehe nde erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tŷ. Ahendu katu. Tupã je'êha rehe amõ mupinim, ame'ê rehe pesak riki. Kuja: “Kurumĩ ra'yr ta ke nde eremu'e, a'erehe a'eta pandu katu: ‘Nde riki katu te me'ê ke.’ A'erehe ame'ê panduha aja a'eta pandu katu tĩ” — aja Jesu pandu. (Kurumĩ ra'yr ta Tupã rehe har pandu katu, aja Jesu mujekwa. Kũjãtãi ra'yr aja tĩ.)

¹⁷ Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Mak 11.12-14; Mak 11.20-24)

¹⁸ Ku'ê rahã, pytuniwe rahã, Jerusarê ok ta pe Jesu jywyr oho ixo rahã, myahy a'e. ¹⁹ Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak. Sik'y ke. A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'ãi. A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa nixói te ta — aja riki.

Pahar ame'ê sik'y xirik oho. ²⁰ Ame'ê ke rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta pandu:

—Mâte hũ puki! Pahar sik'y xirik oho! Myja me'ê my? — aja.

²¹ Jesu pandu:

—Ko apandu pehê pe. Ame'ê sik'y ke ihê amuxirik. Tupã rehe pejurujuar katu rahã, aja pema'e ta tĩ. Pejurujuar katuha ke pehijar ym. Aja rahã, ihê ama'eha aja pema'e katu ta tĩ. Ame'ê jõ ym. Kome'ê ywy'ã pe pepandu: “Eho! Ejumbor eho y ramüi pe!” aja. Tupã namõ pepandu, pe, pejurujuar katu ehe tĩ. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Aja rahã, ame'ê ywy'ã opor ta oho. ²² Pejurujuar katu ehe rahã, ma'e ke pepandu pandu inamõ, ame'ê ke pehê pe Tupã muwyr ta — aja Jesu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'ê ke amõ ta ukwa tar katu

(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta uhyk uwyr ehe tĩ. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'êha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja ipe.

²⁴ Jesu pandu:

—Ihê aja tĩ. Pehê pe ihê apandu ta tĩ. Pe, ihê pe pepandu py rahã, awa je'êha rupi ma'e ke ihê ama'ema'e, ame'ê ke ihê apandu ta pehê pe tĩ. ²⁵ Apo pepandu py ihê pe. Sawa'e je'êha rupi Juã mujahuk ngã ke my? Awa Juã ke mondo my? A'e ke Tupã mondo my? Sawa'e mondo my? Pepandurahã! — aja Jesu.

Ame'ê ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, se koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu pandu ngã jupe. Kuja:

—Mã! Myja japandu ta ipe my? “Tupã je'êha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ê ke rehe pejurujuar ym my?” aja jande pe Jesu pandu ta. ²⁶ Anĩ. “Sawa'e je'êha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande rehe ngã parahy ta. Mahy ta jande ke tĩ. Juã riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e, aja ngã ukwa katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu. A'erehe jande rehe parahy ta. Mã! Myja japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.

²⁷ A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahã, ihê aja tĩ. Awa je'êha rupi ma'e ke ihê ama'ema'e, ame'ê ke pehê pe ihê apandu ym ta tĩ — aja pa'ihu ta pe. Kapitã ta pe pandu tĩ.

Mokõi ta'yr ta ame'ê rehe har

²⁸ Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu tĩ:

—Myja pekwa my? Amõ rahã, ipái namõ mokõi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ê pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja. ²⁹ “Aho ym ta ihê” aja ipái pe. I'i atu rahã ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe ta'yr paraky oho. ³⁰ Pe, amõ ta'yr pe ipái pandu

oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja riki. Ta'yr pandu: “Aho ta kÿ” aja tipe. Anĩ. Oho ym riki. ³¹ Mokõi ta'yr ta ngi har awa riki ipái putar ame'ẽ ke ma'e my? — aja Jesu.

—U'ar py ame'ẽ ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tĩ:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta'yr ta rehe har amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ta jaxer ai te aja pekwaha. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta ke. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta jaxer ai aja pekwaha tĩ. Ame'ẽ ta Tupã koty ipy'a ke muruwak, a'erehe Tupã kotyhar ta aja muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ẽja saka.) ³² Myja Tupã kotyhar aja amõ muruwak my? Ame'ẽ rehe har Juã mujahukiha mujekwa uwyr pehẽ pe. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Pehẽ pa'ihu ta. Pejurujar ym ehe tĩ. Kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe tĩ. Ame'ẽ ke rehe pesak tipe. Anĩ. Pehẽ py'a ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehẽ tĩ.) Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym, a'erehe Tupã kotyhar ta aja pemuruwak ym tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa ty usakiha ta rehe har

(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)

³³ Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu tĩ:

—Amõ myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ apandu ta. Pehendurahã! Amõ sawa'e ixo. Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe, ma'eywa'y rãkã ra'yr ke a'e jytym. Uwa'y rãkã ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda ke pykũi tĩ. Kupixa my'y pe myta mujã tĩ. (Ywate ame'ẽ ke mujã. Ame'ẽ ngi usakiha usak usak katu.) Upa mujã rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja. “Ere” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho. (Paxia oho.)

³⁴ —I'a tyarõ rahã, miasu ta ke kupixa jar mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we ta tipe oho. ³⁵ Miasu ta ke usakiha ta pyhyk. Amõ ke a'eta nupã riki. Amõ ke jukwa. Amõ rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe me'ẽ ym te ma'e rykwer ke. ³⁶ Amõ miasu ta ke kupixa jar mondo tĩ. Mondo py, ame'ẽ 'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ẽ ta ke usakiha ta juja katu te mahy. Amõ ke nupã. Amõ ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe me'ẽ ym te ma'eywa rykwer ke.

³⁷ —Pe, a'ejõhar ta'yr ke kupixa jar mondo. “Ihẽ ra'yr rehe a'eta hendu katu ta, aja ihẽ akwa” aja a'e jupe. A'erehe ta'yr ke mondo tipe. ³⁸ Ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, a'eta pandu pandu a'eta jupe: “Ko riki kupixa jar ra'yr. Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ẽ ke. Aja rahã, kupixa riki jandema'e wan ta” aja a'eta jupe. ³⁹ A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe, kupixa ngi hykýi raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke jukwa.

⁴⁰ —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahã, usakiha ta pe myja me'ẽ a'e ma'e ta my? — aja Jesu.

⁴¹ —Ame'ẽ jaxer ame'ẽ ta ke kupixa jar jukwa ta. Pe, amõ ta pe a'e pandu ta: “Ihẽma'e kupixa rehe pesak katu” aja ta. Pe, i'a tyarõ rahã, ame'ẽ ta riki ma'eywa rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e rykwer ke me'ẽ ta — aja a'eta pandu ipe.

⁴² A'eta pe Jesu pandu:

—Aja ta riki. Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha pesak katu riki. Kuja: “Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ẽ ita ke’ aja.

Anĩ. Tupã pandu: ‘Peme'ẽ riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu te aja jakwa katu” aja panduha ihĩ.

⁴³ —A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Je'ẽha pyahu ke Tupã muwyr. Aja Tupã kotyhar ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym, a'erehe pehẽ ke a'e putar ym tĩ. Pe, amõ awa ta pe a'e pandu ta: “Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ẽ ta putar katu ta. Pe, katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta. Tupã putar aja a'eta ma'ema'e ta. ⁴⁴ [Kome'ẽ ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta] — aja Jesu pandu.

(“Ita rehe har” Jesu pandu rahā: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahā: “Jesu ke amō ta putar ym” aja mujekwa. Amō rehe ita u'ar rahā, ame'ē ke Jesu mupyrara hū ta, aja a'e mujekwa katu.)

⁴⁵ Myja me'ē kupixa usakiha ta my, ame'ē ke Jesu pandu. Ame'ē rehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta hendu rahā, a'eta rehe har Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe har a'e pandu tī, aja a'eta ukwa tī. ⁴⁶ A'erehe a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Jesu riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e, aja heta ame'ē ta ukwa katu, a'erehe heta ame'ē ta ngi parise ta kyje. A'erehe Jesu ke pyhyk ym arahā.

22

Ta'yr riki jumendar ame'ē rehe har
(Ruk 14.15-24)

¹ Ngā pe pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja Jesu pandu pandu. Kuja:

² —Tupā pandu: “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ē ke putar ame'ē ta kuja riki. Amō rahā, sawa'e ixo. Kapitā keruhū a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe imi'u ke ipái matyr. Huryha mujā. ³ Pe, miasu ta pe kapitā keruhū pandu. “Pepandu peho. Kwehe amō ta pe ihē apandu: ‘Ihē mi'u ke pe'u pejur’ aja. Ame'ē ta pe pepandu peho: ‘Pe'u pejur apo’ aja.” A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar ym ngā.

⁴ —A'erehe amō miasu ta ke kapitā keruhū mondo. Kwehe pandu: “Pejur” ame'ē ta pe miasu ta pandu we ta oho tī. Kuja pandu ta: “Kapitā keruhū pandu: ‘Ihē mi'u ke upa amatyr hū. Tapi'iruhu upa ihē ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ē ke ajukwa tī. Upa amuka'ē riki. Myrape 'ar pe ihī apo. Ihē ra'yr jumendariha rehe pesak pejur’ aja riki.” Aja miasu ta pandu tipe. ⁵ Ame'ē rehe ngā hendu ym tī. Pe, ima'e ma'ema'e oho. Amō riki kupixa pe paraky oho. Amō riki ima'e muhepyha renda pe paraky oho. ⁶ Amō ta riki miasu ta ke pyhyk. Pe, nupā hū. Pe, jukwa. ⁷ Ame'ē ukwa rahā, kapitā keruhū riki parahy. A'erehe sonda ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ē ta ke sonda ta jukwa tī. Ame'ē ta rekoha ke sonda ta hapy tī. Upa ukwái.

⁸ —Pe, amō miasu ta ke kapitā keruhū mujy'ar. A'e pandu: “Jumendariha rehe ihē mi'u ke ihē amatyr. Kwehe ihē apandu: ‘Pejur’ ame'ē ta uwyr rahā, katu ym ta tipe. Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahā, katu ym. ⁹ Apo awa rape rupi peho. A'ep amō ta ke pemahem rahā, pepandu: ‘Kapitā mi'u matyriha rehe pe'u pejur’ ” aja kapitā keruhū pandu. ¹⁰ A'erehe miasu ta oho. Awa rape rupi oho. Pe, ame'ē rupi wata ame'ē ta mujy'ar. Katu ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Jaxer ame'ē ta ke mujy'ar tī. Pe, jumendariha renda ke mutyryhem.

¹¹ —Uwyr ame'ē ta rehe kapitā keruhū usak oho. Pe, amō rehe usak. Ma'e mundeha nixói riki. (Jumendariha rehe amō oho rahā, ma'e mundeha katu ame'ē ke ijar me'ē ngā pe.) Ame'ē ke pyhyk ym. Putar ym, a'erehe munde ym. ¹² Kapitā keruhū pandu ipe: “Sa'e! Jumendariha rehe amō oho rahā, ma'e mundeha katu ame'ē ke munde. (Ihē ame'ē, ame'ē ke nde eremunde ym.) Myja se nde erexe my?” aja ipe. Ame'ē sawa'e je'ē ym. ¹³ Pe, miasu ta pe kapitā keruhū pandu: “Sawa'e po ke pepukwar. Ipyta ke pepukwar tī. Pe, soroka pe pembor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo, a'erehe jixi'u hū ta. Ahy hū, a'erehe hāi ke su'u su'u rāi” aja kapitā keruhū pandu — aja Jesu pandu.

(“Ta'yr jumendariha rehe oho” aja pandu rahā: “Tupā renda pe ohoha” aja mujekwa. “Ma'e mundeha katu ame'ē ke Tupā me'ē” aja pandu rahā: “Ipy'a juhyk” aja mujekwa. Aja ym rahā, marā ka ym Tupā koty amō ohoha.)

¹⁴ Pe, Jesu pandu tī:

—Heta te hū ame'ē ta pe Tupā pandu: “Ihē renda pe pejur” aja. Anī. Heta te hū ame'ē ta oho ym. Heta ym ame'ē ta rehe a'e katu usak. Ixotyhar ta jō aja jo'ok riki — aja pandu.

Kapitā keruhū pe tamatarer me'ē ame'ē rehe har
(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

¹⁵ Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu a'eta jupe. “Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe, je'êha a'e jawy rahã, japyhyk ta” aja riki pandu pandu a'eta jupe. ¹⁶ A'erehe ima'e jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu kotyhar ta ke a'eta mondo tĩ. Ame'ê ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, ame'ê ke jakwa katu. Myja me'ê amõ ixoha ke Tupã putar, ame'ê rehe har jetehar nde eremu'e. Amõ ngi nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. ¹⁷ Apo jande pe epandu. Myja me'ê nde erekwa my? Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ê rahã, katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Myja me'ê jundéu awa ta je'êha mujekwa my? “Pehê peme'ê katu” aja mujekwa my? “Peme'ê ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe — aja Jesu pe.

¹⁸ A'eta riki katu ym ame'ê ke ma'e tar katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:

—Mã! Mokõi pekwaha ta ke pehê! Ihê ke pemuka'u te'e tar katu. ¹⁹ Kapitã keruhũ pe tamatarer ke amõ me'ê. Ame'ê tamatarer ke ihê pe pemujesak — aja parise tama'e jumu'eha ta pe.

Tamatarer ke a'eta werur ipe. ²⁰ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ê tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer ngã mupinim ko my? — aja.

²¹ —Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

A'erehe Jesu pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ê katu. Tupãma'e ke rahã, pehê py'a pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. Ame'ê riki ma'e ke peme'ê, ame'êja saka — aja pandu.

²² Ame'ê ke rehe a'eta hendu rahã, pandu:

—Mã! Ukwa katu a'e! — aja.

Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

*Ngã ke Tupã mukwera katu muhem ame'ê rehe har
(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)*

²³ Jesu namõ parise tama'e jumu'eha ta pandu uwyr. Ame'ê wera rahã, sanduse ta uhyk ehe tĩ. Ame'ê ta manõha ngi amõ kwera ym te ta, aja ukwa ame'ê ta ke a'eta. ²⁴ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mujekwa:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.

Ame'ê ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka ngã ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁵ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ê ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ. A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. ²⁶ Mokõihar aja tĩ. Sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. Ame'ê aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. ²⁷ Upa awa po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ tĩ. ²⁸ Apo epandurahã! Yman rahã, manõ ame'ê ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk — aja sanduse ta pandu.

(“Manõ ame'ê ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ê ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ê panduha ke sanduse ta pandu.) ²⁹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Tupã je'êha pekwa ym. Tupãma'e pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehê je'êha ke pejawy. ³⁰ Yman rahã, ngã kwera katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupã je'êha rahoha ta ixo. Ame'ê ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ. ³¹ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupã pandu ame'ê rehe har pekwa riki. Paper rehe pesak riki. Tupã pandu:

³² “Ihẽ rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã.

—Pesarahã! Ixuwe ixo ame'ẽ ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. Yman riki manõ. I'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kÿ, aja Tupã mujekwa katu — aja Jesu pandu.

³³ Ame'ẽ ke rehe sanduse ta hendu rahã, pandu:

—Mã! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ẽha katu te me'ẽ ke ame'ẽ rehe har

(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

³⁴ Sanduse ta je'ẽha ke Jesu mukanim, aja parise ta hendu. A'erehe a'eta jy'ar uwyr ehe. ³⁵ Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu ipe. Jesu je'ẽha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja pandu ipe:

³⁶ —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Moise je'ẽha ke jande jakwa jaxo. Ame'ẽ ngi har myja me'ẽ riki katu te me'ẽ ke my — aja Jesu pe.

³⁷ A'e pandu:

—Tupã rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoĩ moĩ katu ehe tĩ. Aja epy'a katu te ehe. ³⁸ Ame'ẽ riki Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke. Amõ 'ar koty te we katuha ame'ẽ. ³⁹ Mokõi katu te ame'ẽ ke ihẽ apandu py aja tĩ. Kuja. Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu. Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ ta rehe epy'a katu tĩ. ⁴⁰ Ame'ẽ mokõi riki katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ mokõi rehe amõ hendu katu te rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽja saka — aja Jesu pandu parise ta pe. (“Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e” aja Jesu pandu rahã: “Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e” aja mujekwa katu.)

Kirisutu rehe har Jesu pandu

(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

⁴¹ Amõ parise ta jy'ar uwyr. Arahã kuja Jesu pandu ngã pe:

⁴² —Kirisutu rehe har, myja me'ẽ pekwa my? Awa rainõ ke a'e my? Myja ehe har pekwa my?

—Ndawi rainõ ke a'e, aja ehe har jakwa — aja parise ta pandu.

⁴³ Jesu pandu:

—A'e tÿ. Awa a'e tĩ. A'erehe Ndawi rainõ ke a'e. Amõ we tĩ. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Ndawi pandu: “Ihẽma'e sawa'e te” aja Kirisutu pe. (Aja rahã, Tupã a'e tĩ.) Kuja Ndawi pandu:

⁴⁴ “Ihẽma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:

‘Se ihẽ rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke nde, aja amujekwa.) Ne ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta.

Ame'ẽ ym rahã we, se ewapyk eĩ.

Nde rehe a'eta hendu ym rahã we, se ewapyk eĩ tĩ” aja Ndawi pandu.

⁴⁵ —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu. Aja rahã, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja mujekwa katu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa katu tĩ.) Aja jõ ym. A'e riki hainõ ke tĩ. (Aja rahã, awa a'e tĩ, aja mujekwa tĩ) — aja Jesu mujekwa.

⁴⁶ Jesu pe marã ka ym je'ẽha ke amõ mujywyriha. A'engi ma'e ke amõ ta pandu ym ipe.

23

Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'ẽ rehe har

(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

¹ Heta ngã pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe pandu tĩ:

² —Moise mupinim, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta mujekwa ngã pe. Parise ta aja tĩ. Mujekwa ngã pe tĩ. ³ A'erehe a'eta mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ

te'e. Ame'ē ta mu'e, aja pema'ema'e katu tī. Kuja jō anī. Parise ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja a'eta ma'ema'e ym. Mokōi ukwaha aja a'eta ixo. ⁴ A'eta mu'e ame'ē ke kuja pandu: “Mā peja jande jamu'e ame'ē ke pema'ema'e katu” aja riki. Ame'ē riki mā hātā te hū ma'eha. Ame'ē riki ma'e puhýi ame'ē ke xupe pe hupir raho, ame'ēja saka. “Pehē namō jama'e ta. Pehē rehe japy'a katu” aja pandu ym te parise ta. (Aja rahā: “Pehē namō pehēma'e puhýiha ke jahupir ta” aja pandu ym te ta. Katu ym aja.) ⁵ Ma'e ke parise ma'e ixo rahā, ame'ē ke rehe amō ta usak. Ame'ē ke a'eta putar katu. Amō ta usak rahā: “Mā! Pehē katu” aja amō ta pandu naī. Amō we tī. Tupā je'ēha ke paper rehe a'eta mupinim. Ame'ē ke mupu'a, pe, iyywa rehe pukwar. Ipykā pyter pe pukwar tī. Tiha ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tī. Puku ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.) ⁶ Ngā mi'u matyriha ke amō mujā rahā, kapitā keruhū rake jō a'eta wapyk tar katu. Kapitā ta jupe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahā, kapitā ta rake jō a'eta wapyk tar katu tī. “Jande katu te ame'ē ke jande” aja mujekwa tar katu naī. ⁷ Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: “Sa'e ta! Ko pexo. Katu pehē” aja amō ta pandu. Ame'ē ke putar katu tī. A'eta pe amō ta pandu: “Ngā mu'eha pehē” aja a'eta putar katu tī.

⁸ —Pehē anī. Ihēma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē pe: “Ngā mu'eha pehē” aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Pehē riki pehē mu pehē juehe, a'erehe pehē pe: “Ngā mu'eha pehē” aja mā peja pandu ym. Peteī riki pehēma'e mu'eha. (Ihē ame'ē.) ⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har pe: “Ihē pái keruhū” aja pepandu ym ta me'ē te'e tī. Peteī riki pehē pái keruhū. Ywa pe har jō riki ame'ē, a'erehe ywy pe har pe pepandu ym: “Ihē pái keruhū.” ¹⁰ Pehē pe: “Ihēma'e jar keruhū” aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Peteī riki pehēma'e jar keruhū. Kirisutu jō riki pehēma'e jar keruhū. (Ihē ame'ē.) ¹¹ Pehē pyter ngi har peteī riki katu te ame'ē ke aja putar rahā, mā peja amō ta rehe te'e paraky aja ixo. ¹² “Katu te” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu ym” aja Tupā ukwa. “Katu ym ihē” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu” aja Tupā ukwa — aja Jesu pandu.

*Parise ta riki mokōi ukwaha reko ame'ē ta ke, aja Jesu pandu
(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)*

¹³ A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Parise ta! Pehē ke aja tī. Tupā mupyrara ta tī. Upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu. Parise ta! Pehē anī. Ame'ē ke peputar ym. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē aja tī. Peputar ym tī. Amō ta anī. Putar katu. Ame'ē ta ke pemuka'u te'e, a'erehe Tupā kotyhar ta aja muruwak ym. Ame'ē ta pe: “Anī. Pemuruwak ym” aja pepandu. Katu ym aja. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta.

¹⁴ —[Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Te'e peje'ē, pe, ixawa'e manō ame'ē rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e pejo'okiha ke amō ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupā namō pepandu pandu tipe. Aja rahā, katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwaha naī. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we pehē ke mupyrara ta.]

¹⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteī jundéu awa ym ame'ē ke pehē kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahā, pehē 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Pehē 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e.) Mā pehē johu Tupā mupyrara ta.

¹⁶ —Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē johu riki eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykíy peraho pexo. Kuja pemu'e: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe itatawa ihī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahã, itatawa rehe har pandu. A'erehe ame'ẽ panduha ke a'e ma'e te ta, aja pekwa. Anĩ. Jumu'eha renda keruhũ jõ pepandu rahã, amõ koty pemu'e. Itatawa pandu ym. Kuja amõ pandu:

“Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. A'erehe apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta” aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, itatawa rehe har pandu ym. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta nahã my? Ma'e ym ta nahã my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mã katu ym pemu'eha. ¹⁷ Mã! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ! Ma'e riki katu te my? Itatawa riki katu te my? Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu te my? Pesarahã! Jumu'eha renda keruhũ riki katu te tiki. Ame'ẽ riki itatawa ke mukatuha, ame'ẽja saka, a'erehe itatawa 'ar koty te we jumu'eha renda keruhũ katuha. ¹⁸ Kuja pemu'e tĩ:

“Myrape 'ar pe ma'e hymba ke hapy, Tupã pe. Ame'ẽ ke pekwa, a'erehe jete katu te atu apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa katu.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e te ta, aja pekwa. Aja pemu'e. Myrape jõ pandu rahã, anĩ. Ma'e ym ta nahã my. Ukwa ym awa. Kuja amõ pandu:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy. Ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu ym. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta nahã my? Ma'e ym ta nahã my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mã katu ym pemu'eha. ¹⁹ Mã! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Ma'e riki katu te ame'ẽ ke my? Tupã pe hymba ke hapy ame'ẽ ke katu te my? Myrape riki katu te ame'ẽ ke my? Pesarahã! Myrape riki katu te. Ame'ẽ riki ma'e hymba ke mukatuha, ame'ẽja saka. ²⁰ A'erehe:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy, ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, upa myrape 'ar pe moĩ, ame'ẽ ke pandu. Myrape ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e. ²¹ Pe, amõ pandu:

“Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã: “Tupã pete'e ixo, aja pekwa” aja pandu, ame'ẽja saka. Tupã riki jumu'eha renda keruhũ pe ixo, ame'ẽja saka. Pe, jumu'eha renda keruhũ ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e tĩ. ²² Pe, amõ pandu:

“Ywa pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, ywa pe Tupã ihĩ, aja amõ ukwa. Wapyka ngi je'ẽha mondo mondo, aja ukwa tĩ. A'erehe aja pandu rahã, ame'ẽ panduha aja ma'e ta me'ẽ te'e.

²³ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Mokõi pekwaaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehẽma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke Tupã pe peme'ẽ me'ẽ. Pehẽ mi'u muhembkykiha ke peme'ẽ. Ky'in. Ma'ero muhe'ẽ ame'ẽ ke. Aja peme'ẽ me'ẽ. Katu ame'ẽ. Amõ we anĩ. Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe pehendu ym. Katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'e ym. Amõ ta rehe pepyrara ym pesak. Mã! Kuja riki katu te me'ẽ ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ẽ te'e. Te'e peje'ẽ ym. Katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Amõ ta rehe pepyrara pesak ta me'ẽ te'e tĩ. Pehẽma'e ta'yr mi Tupã pe pemujywyr ta me'ẽ te'e tĩ. Mã! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara ta. ²⁴ Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Pe, amõ ta ke pehykĩ peraho aja saka. Pehẽ pekwaaha ke pemu'e, a'erehe pehykĩ peraho aja saka. Moise je'ẽha ta'yr te mi, ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe pehendu ym. Katu ym aja.

²⁵ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Mokõi pekwaaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. Kúi soroka ke pejuhyk katu. Ita rekúi ra'yr soroka aja tĩ. Soroka ke pejuhyk tĩ. Jywĩ pe anĩ. Upa ma'e ka'u te'eha pehĩ. Ame'ẽja saka pehẽ. Pehẽ pejahuk riki. Soroka jõ pekutuk katu. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pehĩ, ame'ẽja saka. (Pehẽ py'a juhyk ym, aja pexo.) Amõ tama'e ke pemukanim peraho. Ame'ẽ namõ pexo. Katu ym aja. Amõ

ta rehe pekyty'ym tĩ. Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta. ²⁶ Parise ta! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ! Jywĩ ke pekutuk py, aja pexo. (Aja rahã, pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta.) Aja rahã, soroka xi'a ym ta tĩ, aja pexo tĩ. Pehẽ py'a pe ma'e katu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Aja rahã, upa juhyk, ame'ẽ ta aja pexo ta tĩ.

²⁷ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaaha namõ pexo ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Kangwerupa pe ita ke amõ mupu'am. “Ko kangwerupa” aja mujekwa. Ame'ẽ ke amõ mutuwy. Amõ usak rahã, katu aja ukwa. Ywy jywĩ pe ixangwer heta ihĩ. Inẽha pehĩ tĩ. ²⁸ Aja saka riki pehẽ. Pehẽ rehe amõ usak rahã, katu, aja ukwaha naĩ. (Kangwerupa pe ita pehĩ, ame'ẽja saka.) Pehẽ py'a riki upa peka'u te'eha ihĩ. (Ywy jywĩ pe ixangwer pehĩ, ame'ẽja saka.) Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Mokõi pekwaaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

Parise ta ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ rehe har
(Ruk 11.47-51)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e me'ẽ ta! Parise ta! Pehẽ katu te aja pekwaaha pehẽ jupe! Anĩ. Jaxer ame'ẽ ta ke pehẽ! Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am. Ymanihar katu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am tĩ. Ngã harái ym, ame'ẽ ukwaha ke. Ame'ẽ ke pemukatu. Aja rahã, ngã pandu: “Mã! Katu te” aja. ³⁰ Pe, pepandu: “Jande ramũi namõ jaxo ta tipe rahã, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe. Ymanihar ta aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jajukwa ym ta tipe tĩ” aja pepandu. ³¹ Mã! Aja rahã, jukwaha ta rainõ ta ke pehẽ, aja pepandu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramũi ta jukwa. Ame'ẽ jukwaha ta rainõ ta ke pehẽ. (Aja rahã, ame'ẽ ta aja pema'e ta tĩ, aja pepandu.) ³² Pehẽ ramũi ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'e apo tĩ. Mã peja pehẽ ramũi ma'eha ke pemumbarahã! Ihẽ riki Tupã je'ẽha apandu, ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ ke pejukwa ta. Aja rahã, pehẽ ramũi ta ma'eha ke pemumba ta tĩ, aja ta tĩ.

³³ —Mbói aja pehẽ tĩ! Mbói ra'yr aja pehẽ tĩ! Amõ ke mbói ahy su'u rahã, mahy, aja amõ ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym aja. Mupyraraha renda pe pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Marã ka ym pehemihã.

³⁴ —Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ koty Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Ukwã katu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta tĩ. Tupã je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta tĩ. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ke pejukwa ta. Amõ ta ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pejukwa ta tĩ. Amõ ta ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pemupirok hũ ta tĩ. Hok ngi amõ ta ke pemujan ta pemondo. Amõ amõ ok ta rupi pemujan ta pemondo. ³⁵⁻³⁶ Aja rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Yman katu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Pehẽ riki upa katu te ame'ẽ mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu riki katu ame'ẽ ke a'e. A'e ke amõ jukwa. A'engi amõ amõ heta katu ame'ẽ ta ke pehẽ ramũi ta jukwa. Pe, a'ejõhar Sakari rehe uhyk. A'e ke pejukwa tĩ. Mbaraki ra'yr ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ mupyraraha ke pehẽ aja amõ ta pyhyk ta tĩ. Pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehẽ pe. Yman katu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Upa katu te ame'ẽ jukwaha mupyraraha ke pehẽ aja ame'ẽ ta pyhyk ta tĩ — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ẽ myrape 'ar pe hymba ke hapy. (A'ep ixo rahã, a'e ke jukwa ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Jukwa riki. Katu ym aja.)

Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe Jesu ipy'a katu
(Ruk 13.34-35)

³⁷ Jesu pandu tĩ:

—Mã! Jerusarẽ ok ta pe har ta! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pejukwa. Tupã muwy ame'ẽ ta ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehẽ rehe ihẽ jywa ke ihẽ amaman tar katu tipe.

Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imái moĩ. Aja saka pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tipe. Anĩ. Peputar ym ihẽ ke. ³⁸ A'erehe pehẽma'e Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ngã hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym te ta ngã tĩ.) ³⁹ Ko apandu pehẽ pe. Apo har ihẽ rehe pesak ym te ta. “Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi tur ame'ẽ rehe mã peja Tupã usak katu” aja pepandu rahã jõ, ihẽ rehe pesak ta tĩ — aja Jesu pandu.

24

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta
(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahã, jumu'eha ta pandu ipe:

—Esarahã! Mã! Katu jumu'eha renda keruhũ ke — aja ipe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ. Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Ko apandu pehẽ pe. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhã ta — aja jumu'eha ta pe.

Ngã mupyraraha ame'ẽ rehe har

(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

³ Jumu'eha renda keruhũ ngi uhem rahã, ywy'ã 'ar pe jupir oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep Jesu wapyk uĩ. Pe, amõ ta nixói rahã, jumu'eha ta jõ pandu uwyr ipe. A'eta pandu:

—Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahã, nde erejywyr ta, aja jakwa ta my? Ma'e uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja jakwa ta my tĩ? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Pesak katu kỹ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁵ Heta uwyr ta. “Jesu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Pe, heta ngã ke a'eta muka'u te'e ta. ⁶ Jumai ha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ym we rĩ. ⁷ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta. Amõ amõ ywy pe ngã mi'u nixói te ta. Amõ amõ ywy katak hũ ta. ⁸ Upa aja riki ahy py, ame'ẽja saka. Kujã imembyr u'ar tate rahã, ahy py. Aja ahyha mangaha riki. I'i we rahã, ahy te ta. (Aja rahã, amõ we mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)

⁹ —'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Sonda ta koty pehẽ ke mondo ta. Pehẽ ke a'eta mahy ta. Pehẽ ngi har amõ amõ ke a'eta jukwa ta tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe ngã parahy ta. Putar ym ta tĩ. ¹⁰ Arahã, ihẽ rehe jurujar katuha ke heta hijar ta. Pe, ame'ẽ ta sonda ta pe pandu ta: “Pehĩ. Peme'ẽ riki Jesu kotyhar ta ke tĩ. Pepyhyk peho” aja. Ame'ẽ ta parahy ta ngã juehe tĩ. ¹¹ Pe, heta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran uwyr ta. Heta hũ ngã ke ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ta. ¹² Ma'e ka'u te'eha ke i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupã rehe ipy'a katuha hijar hijar ta oho. ¹³ Pe, a'ejõhar rehe tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. ¹⁴ Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ẽ pe: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi ihẽ kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa ngã hendu ta. Aja rahã jõ 'ar rehe angaha uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta

(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)

¹⁵ 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ẽ rehe har Jesu pandu tĩ:

—Ma'e jaxer ai te ame'ẽ rehe pesak ta tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo ta. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo ta. Ame'ẽ rehe har Ndanie mupinim yman. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. [Kome'ẽ paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa katu exo.]

¹⁶ Ame'ë jaxer ai te ame'ë rehe ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷ —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁸ Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã peja hok pe jywyr ym oho. Kamixa pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁹ —Ame'ë 'ar rahã, ipusu pe imembyr ixo, ame'ë ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ë, ame'ë ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.)

²⁰ Tupã namõ pepandu katu: “Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã, jande jajan tar ym)” aja. Kuja tĩ. “Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã jundéu awa ta wata ym riki)” aja Tupã namõ pepandu. ²¹ Ame'ë jaxer ai te ha 'ar rahã, ngã pyrara te hũ ta. Arahã jõ pyrara te hũ ta. Aja pyrara ke amõ ukwa ym riki. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ame'ë ngi har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã, aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jõ pyrara te hũ ta ngã.

²² —Arahã jõ aja ahyha keruhũ 'ar ke Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo. A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym ta. ²³ Pe, pehẽ pe amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu kotete ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujar ym. Amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu paite ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujar ym tĩ. ²⁴ Kirisuturan uhyk ta. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e ta tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u te'e tar katu. ²⁵ Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ pe upa ihẽ apandu. Upa ihẽ amujekwa ko. ²⁶ Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. “Pesarahã! Awa nixói te ame'ë pe a'e ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujar ym. (A'ep peho ym.) Amõ pandu: “Pepaite a'e kanim ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujar ym tĩ.

²⁷ —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Yman rahã, ihẽ ajoywyr ajur rahã, upa ngã ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã, warahy uhemihã koty ixo ame'ë ta ukwa katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ë ta ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu. Aja ihẽ ajoywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu ta tĩ. ²⁸ Pesarahã! So'o inem ame'ë ke pehĩ rahã, pahar xumukape ukwa katu. (Pe, jy'ar oho ehe.) Aja ihẽ ajoywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Jesu jwyryriha rehe har

(Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Ame'ë ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy wera ym ta tĩ. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta tĩ. Ywa pe ihĩ ame'ë ke Tupã mukatak hũ ta.

³⁰ Ame'ë upa rahã, ihẽ ajoywryriha ukwaha ke ywa pe ihẽ amoĩ ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa takãxiha 'ar pe ihẽ ajoywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajur ta. A'e katu te ha namõ ajur ta tĩ. Pe, ihẽ rehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta usak rahã, jixi'u ta. (“Jande ke mupyrara ta apo” aja ukwa, a'erehe jixi'u ta.) ³¹ Tupãma'e jumi'a keruhũ tyapu ta. Tupã riki ima'e je'ëha rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ rupi muwyr ta. Pe, upa katu te Tupã kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta — aja Jesu pandu.

Jesu jwyryriha ke ma'eywa'y mujekwa ta ngã pe

(Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33)

³² A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajoywryriha ke ma'eywa'y mujekwa ta pehẽ pe. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ³³ Aja ihẽ ajoywryriha riki. Ihẽ apandu ramõ, ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak. Upa aja pesak rahã, ihẽ riki ajoywyr tate, aja pekwa katu ta tĩ. (Hãkã rehe hokyr uhem, ame'ëja saka.) ³⁴ Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta ixo. Upa aja me'ë uhyk ta kÿ. Manõ ym ta rĩ. Upa usak ta. (Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.) ³⁵ Ywa upa kanim ta. Kome'ë ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke anĩ. Ame'ë ke kanim ym te ta. (Aja ihẽ

je'êha rehe jurujar katu ame'ê ta tapijar te'e we ixo ta kÿ.) Apandu, aja me'ê upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Myja rahã Jesu jywyr ta my?

(*Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15*)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihê ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ê ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo Tupã je'êha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihê riki akwa ym tĩ. Ihê pái jô ukwa katu. ³⁷ Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ihê ajwyriha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahã aja saka tĩ. ³⁸ Y keruhũ upa ngã ke jukwa. Kuja riki. Y keruhũ uhyk tate rahã, aja te'eha ngã ixo. Amõ ta kekar oho. Pe, so'o ke jukwa rahã, ame'ê ke u'u riki. Sawa'e ta kÿjã ta ke pyhyk. Kÿjã ta sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhũ pe Noe ixo ym rahã we, aja te'e ngã ixo. ³⁹ Y keruhũ uhyk ta, aja ngã harõ ym. Pe, y keruhũ uhyk rahã, upa katu te y jukwa. Aja ihê ajywyr rahã, ngã harõ ym rahã, ihê ajywyr ta. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur.

⁴⁰ —Ihê ajywyr rahã, kuja ta tĩ. Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'êha rahoha ta raho ta. ⁴¹ Paratu rok pe mokõi kÿjã ta paraky u'am. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'êha rahoha ta raho ta. ⁴² A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Ihê ajwyriha angaha ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihê riki pehẽma'e sawa'e te. ⁴³ Ma'e mukanĩha uwyr ame'ê ke ok jar ukwa rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Hok pe mukanĩha ixo tate rahã, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo. ⁴⁴ A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Peharõ ym pexo rahã, ihê ajywyr ta. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur — aja Jesu pandu.

Miasu katu me'ê ke. Katu ym ame'ê ke tĩ.

(*Ruk 12.41-48*)

⁴⁵ (Miasu katu ame'ê ta aja ixotyhar ta ixo ta me'ê te'e tĩ. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu:

—Myja me'ê miasu riki ukwa katu ame'ê ke my? Myja me'ê miasu riki ijar pandu ame'ê ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, a'eta mi'u ke eme'ê me'ê katu a'eta pe” aja ijar. Pe, ijar paxia oho. ⁴⁶ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ê ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ê miasu hury katu ta. ⁴⁷ Pesarahã! Ihê apandu pehẽ pe. Ame'ê miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ê ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁸ —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ê ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihê jar pepaite oho. Yman rahã jywyr ta” aja jupe. ⁴⁹ Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe, jaxer ame'ê ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ê ta namõ u'u uĩ. Ka'u tĩ. ⁵⁰ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ê wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. ⁵¹ Ame'ê miasu jaxer ame'ê ke ijar pirok hũ te ta. Mokõi ukwaha ta ke amõ ta mupyrara hũ, aja ame'ê miasu ke ijar mupyrara hũ ta tĩ. (Ahy te hũ,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ,) a'erehe hã ke su'u su'u ta tĩ — aja Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu jwyriha rehe ixotyhar ta harõ katu ta me'ê te'e tĩ.)

25

Jande popa kÿjãtãi ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Ihê ajywyr rahã, kuja riki Tupã ma'eha. Awa riki inamõ ixo ta my? Awa riki inamõ ixo ym te ta my? Ame'ê ke amujekwa ta. Kuja. Amõ rahã, jande popa kÿjãtãi ta ixo. Pytun rahã, araparin ke kÿjãtãi ta raho. Sawa'e jumendar ame'ê rehe usak oho. ² Awa po wajar peteĩhar upa kÿjãtãi ta ukwa katu ame'ê ta ke. Amõ awa po wajar peteĩhar upa anĩ. Ukwa katu ym riki. ³⁻⁴ Awa po wajar peteĩhar upa kÿjãtãi ta riki ukwa katu ame'ê ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer tyryhem raho. Amõ kÿjãtãi ta

anĩ. Ukwa katu ym ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer raho ym. ⁵ Sawa'e jumendar ame'ẽ ke pyta we rĩ. Uhyk ym we rĩ. I'i hũ pyta. A'erehe kũjãtãi ta pyhĩ hũ. Pe, ukwer tĩ.

⁶ —Pytun pyter pe amõ pandu: “Petur. Sawa'e jumendar ta ame'ẽ ke petur. Peho. Pesak pehorahã!” aja riki. ⁷ Upa kũjãtãi ta upak. Pe, araparin hapy tĩ. ⁸ Pe, kũjãtãi ukwa katu ame'ẽ ta pe amõ ta pandu. Ukwa katu ym ame'ẽ ta pandu: “Jandema'e araparin uwe Tate. Jande pe tykwer pemuwyr we mi” aja. ⁹ “Anĩ. Pehẽ pe jame'ẽ rahã, jandema'e uwe ta tĩ. Upa jande pe uhyk ym tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho” aja ukwa katu ame'ẽ ta pandu.

¹⁰ —A'erehe ukwa katu ym ame'ẽ ta jo'ok oho. A'eta nixói rahã, sawa'e jumendar ame'ẽ ke uhyk uwyr. Awa po wajar peteihar upa kũjãtãi riki araparin hapy, aja ixo. Pe, sawa'e namõ ixo oho. Ngã mi'u matyr ame'ẽ rehe ixo oho. Huryha rehe ixo katu. Upa ixo rahã, hukwen ke amõ kynda katu.

¹¹ —I'i rahã amõ kũjãtãi ta uhyk uwyr tĩ. “Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki. ¹² “Anĩ ta. Pehẽ ke ihẽ akwa ym” aja sawa'e jumendar ame'ẽ ke pandu — aja Jesu pandu.

¹³ A'e pandu tĩ:

—Aja riki ihẽ ajoywryha. Myja rahã, ihẽ ajoywyr ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym. My warahy rahã, ihẽ ajoywyr ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym tĩ. A'erehe pesak katu kũ. Peharõ katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

Mahapyr miasu ta ame'ẽ rehe har

(Ruk 19.11-27)

¹⁴ Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ kotyhar ta ma'ema'e katu rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta a'eta pe. Ame'ẽ rehe har amujekwa ta apo. Kuja riki. Amõ sawa'e ixo. Pepaite paxia Tate rahã, miasu ta pe a'e pandu: “Upa ihẽma'e ke rehe pesak” aja. ¹⁵ Pe, tamatarer ke a'e me'ẽ me'ẽ. Amõ miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ẽ. Amõ pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ. Amõ pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ. Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ẽ me'ẽ. Upa me'ẽ rahã, pepaite paxia oho.

¹⁶ —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu pahar oho. Ame'ẽ tamatarer namõ muhepy hepy. Pe, muheta. Amõ 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.) ¹⁷ Aja amõ miasu tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke. Tamatarer namõ a'e muhepy hepy tĩ. Pe, muheta tĩ. Pe, amõ 2.000 itatuwyr tamatarer ke a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.) ¹⁸ Amõ miasu anĩ. 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke. Ywykwar ke a'e pykũi oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e mou. Jupyk tĩ.

¹⁹ —Yman rahã, miasu jar jywyr uwyr. Pe, miasu ta ma'ema'eha ke a'e ukwa ta. ²⁰ Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr tamatarer ke a'e mujwyr. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde ereme'ẽ. Esarahã! Ko amõ 5.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe. ²¹ “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²² —Pe, amõ miasu uhyk uwyr tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke a'e. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ kohĩ. Esarahã! Amõ we 2.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe. ²³ “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²⁴ —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu uhyk uwyr tĩ. Pandu: “Sawa'e! Amõ rehe nde erepyrara nde eresak ym ame'ẽ ke nde, aja akwa. Amõma'e kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym ym, ame'ẽ kupixa ngi. Amõma'e ke nde

erematyr tĩ. Nde erejytym ym ame'ẽ ke, amõ riki jyty. (Aja rahã, amõ riki paraky ame'ẽ ke nde erepyhyk.) ²⁵ Nde ngi ihẽ akyje. A'erehe nema'e tamatarer ke ywykwar pe ihẽ amukanim araho. Esarahã! Ko 1.000 itatuwyr tamatarer nema'e ke” aja ijar pe. ²⁶ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, ijar pandu ipe: “Mã! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ẽ ke nde. Ihẽ ajytym ym, ame'ẽ kupixa pe har ma'e ke ihẽ a'u. Ihẽ ajytym ym, amõ jyty ame'ẽ ke ihẽ amatyr, aja nde erekwa katu. Amõ paraky ame'ẽ ke ihẽ apyhyk, aja nde erekwa katu. ²⁷ Aja rahã, tamatarer renda pe ihẽma'e tamatarer ke nde eremupyta ta me'ẽ te'e. Aja rahã, amõ ta riki ihẽma'e tamatarer namõ paraky ta tipe. Aja muheta ta tipe. Aja rahã, ihẽ ajywyr rahã, i'ar koty te we ihẽma'e tamatarer muheta ta tipe” aja ijar pandu. ²⁸ Pe, amõ miasu pe ijar pandu tĩ: “Tamatarer ejo'ok ingi. Miasu katu ym ame'ẽ ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000 hetaha namõ ixo ame'ẽ pe eme'ẽ. ²⁹ Ma'e ta'yr mi ame'ẽ namõ amõ ma'ema'e rahã, amõ we hũ amõ me'ẽ ta ipe. Aja rahã, ima'ehũ ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ẽ namõ amõ ma'ema'e ym rahã, ame'ẽ ta'yr mi ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi. Aja rahã, nixói te ta ima'e ke. ³⁰ Apo kome'ẽ miasu jaxer ame'ẽ ke embor eho, soroka pe. Pytuniha renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u ta. Ahy te ta, a'erehe hãi ke su'u su'u ta” aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã kotyhar ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ namõ ma'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

*Ngã ke Jesu mupyrara ta, a'ejõhar ame'ẽ ke
(Apokarip 20.11-14)*

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Kapitã keruhũ aja ihẽ ajywyr rahã, Tupã je'ẽha rahoha ta ihẽ namõ uwyr ta tĩ. Arahã myrape katu te ame'ẽ pe ihẽ awapyk ta aĩ. ³² Pe, upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mujy'ar ta. Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Ihẽ ruwa koty mujy'ar ta. Pe, ngã ke ihẽ amondo mondo ta. Se koty amõ ta ke ihẽ amondo ta. Amõ ta amõ koty. Arapuharan usakiha ta aja saka. Arapuhame ta ke arapuharan ta pyter ngi mondo mondo. Aja ngã ke ihẽ amondo mondo ta tĩ. ³³ Katu ame'ẽ ta ke ihẽ jywa katu koty ihẽ amondo ta. Amõ pyta ame'ẽ ta ihẽ jywa'i koty ihẽ amondo ta. ³⁴ Ihẽ riki kapitã keruhũ. Pe, ihẽ jywa katu koty i'ãi, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ta: “Pejur! Pehẽ riki ihẽ pái ke muhury katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ihẽ pái renda pe pexe peho. Ame'ẽ renda ke yman a'e mukatu. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã rahã, ame'ẽ renda ke a'e mujã pehẽ pe tĩ. Apo pexe peho a'ep. ³⁵ Pesarahã! Ihẽ myahy rahã, ihẽ pe pehẽ mi'u peme'ẽ. Ihẽ hyngwéi rahã, y ke ihẽ pe peme'ẽ tĩ. Ihẽ rehe pesak ramõ rahã, pehẽ rok pe ihẽ ke pemupyta katu tĩ. ³⁶ Ihẽma'e mundeha nixói rahã, pehẽma'e mundeha ihẽ pe peme'ẽ tĩ. Ihẽ ahy axo rahã, ihẽ pe puhã peme'ẽ katu tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ rehe pesak pejur tĩ” aja ihẽ apandu ta.

³⁷ —Aja rahã, ihẽ jywa katu koty i'ãi ame'ẽ ta pandu ta. Katu ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Kuja pandu ta: “Sawa'e! Myja rahã nde myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ẽ my? Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi, pe, nde pe y jande jame'ẽ my tĩ? Jakwa ym tĩ. ³⁸ Myja rahã, nde rehe jasad ramõ, pe, jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói, pe, jandema'e mundeha ke jame'ẽ nde pe my tĩ? Jakwa ym tĩ. ³⁹ Myja rahã, nde ahy nde erexo, pe, nde pe puhã jame'ẽ katu my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã kyndaha pe nde erexo, pe, nde rehe jasad jaho my? Jakwa ym tĩ” aja ihẽ pe.

⁴⁰ —Pe, ihẽ apandu ta. Ihẽ riki kapitã keruhũ. Kuja apandu ta: “Ko apandu pehẽ pe. Ko ihẽ kotyhar ta ixo. Ihẽ mu ta aja riki. ‘Katu ym’ aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, ihẽ pe pema'ema'e katu, ame'ẽja saka. A'erehe ihẽ pái renda pe pehẽ rury katuha namõ pexe peho” aja ihẽ apandu ta.

⁴¹ —Pe, ihẽ jywa'i koty i'ãi, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ta: “Peho ihẽ ngi! Pehẽ riki Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke pehẽ. Tata keruhũ renda pe peho. Ame'ẽ tata uwe ym te ta. Ame'ẽ renda ke Tupã mujã. A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ãjã ramüi ke a'e.) Ame'ẽ renda ke tata keruhũ renda. Satana kotyhar ta ke a'e mupyrara ta a'ep tĩ. Ame'ẽ renda

pe peho. ⁴² Pesarahã! Ihẽ myahy rahã, pehẽ mi'u ihẽ pe peme'ẽ ym. Ihẽ hyngwéi rahã, y ke ihẽ pe peme'ẽ ym tĩ. ⁴³ Ihẽ rehe pesak ramõ rahã, pehẽ rok pe ihẽ ke pemupyta ym tĩ. Ihẽma'e mundeha nixói rahã, pehẽma'e mundeha ke ihẽ pe peme'ẽ ym tĩ. Ihẽ ahy rahã, ihẽ pe puhã peme'ẽ ym tĩ” aja ihẽ jywa'i koty i'ãi ame'ẽ ta pe apandu ta.

⁴⁴ —Pe, a'eta pandu ta ihẽ pe: “Sawa'e! Myja rahã, nde myahy my? Pe, jande mi'u jame'ẽ ym nde pe my. Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi my? Pe, y jame'ẽ ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde rehe jasak ramõ my? Pe, jande rok pe nde ke jamupyta ym my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ẽ ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde ahy my? Pe, puhã jame'ẽ ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, kyndaha pe nde erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my? Jakwa ym tĩ” aja ta.

⁴⁵ —Ihẽ riki kapitã keruhũ. Kuja ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta. “Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ kotyhar ta kohĩ. ‘Ame'ẽ ta katu ym’ aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihẽ pe ma'e ke pema'ema'e ym tĩ, ame'ẽja saka” aja ihẽ apandu ta. ⁴⁶ Pe, ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe ihẽ pái mondo ta. A'ep ahyha upa ym te ta. Katu ame'ẽ ta anĩ. Ihẽ pái namõ aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta — aja Jesu pandu.

26

“Jesu ke japyhyk ta” aja pa'ihu ta pandu pandu
(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

¹⁻² Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Pe, ame'ẽ ta ihẽ ke jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja Jesu.

³ Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa tamũi ta namõ jy'ar oho. Kái rok keruhũ pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ⁴ A'eta pandu pandu a'eta jupe: “Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande jajukwa ta. ⁵ Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ” aja a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhẽ
(Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

⁶ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe ihĩ. Ame'ẽ Simã riki yman pere ma'e u'u hũ ame'ẽ namõ ixo. Apo anĩ. Upa ka'ẽ katu. ⁷ Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ẽ hepy hũ ame'ẽ ke. Hyru pe werur. Ame'ẽ hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke. Pe, kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhẽ. ⁸⁻⁹ Ame'ẽ rehe jumu'eha ta usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ẽ tykwer ke amõ muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe amõ me'ẽ me'ẽ katu ta tipe — aja riki.

¹⁰ Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa. A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:

—Kũjã rehe har aja ym peje'ẽ je'ẽ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e. ¹¹ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ tar katu rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta ixo koropi. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym ta. ¹² Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihẽ rehe tĩ. Ihẽ amanõ ym rĩ. Ko ihẽ ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihẽ rehe pyaiha apo mujesak rahã, katu tiki.) ¹³ Pesarahã! Apo ihẽ apandu katu. Ihẽ rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ẽ kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho
(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)

¹⁴ Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun oho. Jun amō her Ikario. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. ¹⁵ A'e pandu:

—Jesu rehe pehẽ ke amuhyk araho rahã, myja tamatarer hetaha peme'ẽ ta ihẽ pe my?
— aja pa'ihu ta pe.

—Jande pypa, amō jande popa hetaha (30) jame'ẽ ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.

Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta manga. Kuja, 30 hetaha me'ẽ Jun pe. ¹⁶ A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ẽ angaha ke rehe Jun harō ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ

(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)

¹⁷ Pasuko 'ar rahã, jundéu awa ta arapuharan ra'yr ka'ẽ ke u'u. Arahã mbeju ke mupururukiha nixōi ame'ẽ ke u'u py. Ame'ẽ 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ẽ ke nde ere'u ta. Ame'ẽ ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹⁸ Jesu pandu:

—Paite awa ok ta hũ ihĩ, Jerusarẽ ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e ixo. Pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha pandu: ‘Ihẽ ahoaha angaha rehe uhyk. Ihẽma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ẽ ke ihẽ a'u ta kÿ. Nde rok pe a'u ta kÿ’ aja ipe” — aja jumu'eha ta pe pandu. (“Ohoaha angaha” aja pandu rahã: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

¹⁹ Jesu pandu ame'ẽ ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr. ²⁰ Pytun ramō rahã, ame'ẽ renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokōi jumu'eha ta namō Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ẽ ke u'u. ²¹ A'eta u'u uĩ rahã, Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

²² Ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta pyai uĩ. Peteĩ teĩ Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke ame'ẽ my? — aja ipe.

²³ Jesu pandu:

—Ihẽ namō arapuharan ra'yr rykwer namō mbeju ke mururu, ame'ẽ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur. ²⁴ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myja ihẽ amanō ta my, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rehe amō mupinim. Ame'ẽ panduha aja ihẽ amanō ta. Aja ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ẽ ke mã Tupã mupyrara hũ ta. Ame'ẽ imãi pusu ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁵ Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke ame'ẽ my? — aja.

—A'e tÿ — aja Jesu pandu.

Jesu manõha ke ukwa ukwa uĩ ame'ẽ rehe har

(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ A'eta mi'u ke u'u uĩ rahã, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupã namō a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ẽ katu” aja. Upa rahã, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ẽ riki ihẽ rete — aja Jesu.

²⁷ Upa rahã. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tĩ. Ame'ẽ pe ma'eywa rykwer ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã namō pandu tĩ: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ẽ katu” aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ẽ. A'e pandu:

—Pehẽ johu pe'u. ²⁸ Kome'ẽ riki ihẽ ruwy. Ihẽ ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu katu ta: “Ihẽ ra'yr rehe amō jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja Tupã pandu. Ihẽ ruwy uhem ta, a'erehe heta ngã rehe ipy'a ke Tupã mujywyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe ipy'a ke a'e mujywyr katu ta. ²⁹ Ko apandu pehẽ pe. Uwa rykwer ihẽ a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke ihẽ pái keruhũ mu'am ta kÿ. Arahã jō pyahu ame'ẽ ke pehẽ namō a'u ta kÿ tĩ — aja Jesu.

³⁰ Tupã rehe har upa jyngar rahã, ywy'ã koty a'eta oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty.

*“Jesu ke akwa ym” aja Petu te'e pandu ta
(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)*

³¹ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ẽ pytun rahã, upa katu te ihẽ ngi pejan ta peho kÿ. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Arapuharan usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho” aja amõ mupinim.

—Aja ihẽ ke jukwa rahã, upa ihẽ ngi pejan ta peho tĩ. ³² Pe, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem rahã, Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty ihẽ aho ta — aja Jesu.

³³ Petu pandu ipe:

—Nde ke ihẽ ahijar ym te ta. Nengi upa amõ ta ujan ta oho. Ihẽ anĩ ta. Nde namõ apyta ta kÿ — aja Jesu pe.

³⁴ Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ẽ pytun upa ym rahã we, sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: “Jesu ke akwa ym ihẽ” aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

³⁵ —Anĩ. Aja ihẽ apandu ym te ta. Nde namõ ihẽ ke amõ ta jukwa rahã: “Nde rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amõ jumu'eha ta aja pandu ipe tĩ.

*Ngese renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu
(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)*

³⁶ Pe, amõ renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ. A'e pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Kotete Tupã namõ apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

³⁷ Pe, iãkã koty we Petu ke a'e raho. Mokõi Semende ra'yr ta ke a'e raho tĩ. Tian ke. Juã amõ. Pyai te riki Jesu. ³⁸ Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hũ ihẽ ke. Amanõ aja ihẽ apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Peker ym we rĩ — aja.

³⁹ A'engi a'e oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Pe, Tupã namõ pandu pandu:

—Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke emuhem kÿ. Anĩ. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ẽ ke ema'e katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ, Petu ta rehe. A'eta ukwer ou. Mupak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Mã! Peker peju. Ta'yr mi ihẽ namõ pesak ym we rĩ. ⁴¹ Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu. Aja rahã pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihẽ namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e — aja Jesu pandu.

⁴² Pe, Petu ta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ. Kuja:

—Papa! Ihẽ apyraraha ke marã ka ym aha oho ihẽ ngi rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta kÿ. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kÿ — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. A'eta ukwer ou tĩ. Pyhýi riki.

⁴⁴ Pe, a'eta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ. Ipái namõ pandu ramõ, aja a'e pandu tĩ. Mahapyrihar ke a'e pandu. ⁴⁵ Pe, upa rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. Mupak rahã, a'eta pe pandu:

—Mã! Peker peju. Mã! Peputu'u peju we rĩ. A'ewan pekeriha. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk oho. ⁴⁶ Pepu'am. Jahorahã! Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ ke petur ixo — aja Petu ta pe Jesu pandu.

*Jesu ke amõ ta pyhyk
(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)*

⁴⁷ Jesu pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jun namõ heta amõ ta ixo. Tamarã a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur tĩ. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo. Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamüi ta mondo tĩ. ⁴⁸ Ame'ẽ ta pe Jun pandu ramõ:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihê apyter. Ame'ê riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke — aja.

⁴⁹ Jun uhyk rahã, pahar Jesu rehe uhyk oho. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ko nde ere'am — aja.

(Pe, huwa ke a'e pyter.) ⁵⁰ Jesu pandu:

—Mã! Sa'e! Ame'ê rehe pejur — aja Jun pe.

Pe, ngã uwyr. Jesu jywa ke hãtã a'eta pyhyk. ⁵¹ Jesu namõ ixo ame'ê ta ngi har amõ riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ê pe amõ nambi ke mopok ingi. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. ⁵² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Hyru pe nema'e kyse puku emujywyr. Kyse puku namõ jumai ame'ê ke kyse puku pe amõ jukwa ta. ⁵³ Ihê pái pe apandu rahã, pahar ihê pe Tupã je'êha rahoha ta ke muwyr ta. Ame'ê ke nde erekwa riki. Heta te hũ a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta. Ame'ê ta ihê namõ jumai ta. Anĩ. Ame'ê ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.)

⁵⁴ Tupã je'êha rahoha ihê pe a'e muwyr ta tipe rahã, Tupã je'êha rehe panduha ihĩ, aja uhyk ym ta. Ihê apyrara ta, aja uhyk ym ta. A'erehe: “Tupã je'êha rahoha ta ke emuwyr” aja apandu ym ta ihê pái pe — aja jumu'eha pe pandu.

⁵⁵ Ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e mukanĩha aja ihê ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihê amu'e axo. Arahã ihê ke pepyhyk ym. ⁵⁶ Apo ihê ke pepyhyk. Katu 'y. Aja rahã yman Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu pandu.

Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan oho ingi.

Ngã panduha renda pe Jesu ke amõ ta raho

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juã 12.15-16; Juã 18.19-24)

⁵⁷ Jesu ke amõ ta pyhyk. Ame'ê ta jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rer Kái. Moise je'êha ke mu'e ame'ê ta jy'ar a'ep. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jy'ar a'ep tĩ. ⁵⁸ Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok soroka pe jõ uhyk oho. A'ep harõha ta namõ a'e wapyk. Ma'e Jesu namõ amõ ta ma'e ta my, ame'ê ke Petu ukwa tar katu uĩ tĩ.

⁵⁹ Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ê ta ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ê ta aja tĩ. Pandu te'e ame'ê ta mahem rahã, ame'ê panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta. ⁶⁰ Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe har tipe. Pe, mokõi sawa'e ta pandu uwyr. ⁶¹ Kuja a'eta pandu:

—Peme'ê sawa'e kuja pandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ihê upa amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ê ke ihê amujã ta” aja peme'ê sawa'e pandu — aja mokõi sawa'e ta pandu.

⁶² Pa'i keruhũ pu'am. Pandu Jesu pe:

—Mokõi sawa'e ta pandu. Myja me'ê nde erepandu ta apo my? — aja ipe.

⁶³ Jesu pandu ym. Amõ we pa'i keruhũ pandu ipe:

—Tupã je'êha rupi ihê apandu nde pe. Uhã te hũ ame'ê ke a'e. Jetehar te nde erepandu ym rahã, mã peja nde ke Tupã mupyrara. Apo jande pe epandu katu. Kirisutu ke nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ê ke nde my? Tupã ra'yr nde my? — aja.

⁶⁴ Jesu pandu ipe:

—A'e tỹ. Apandu pehẽ pe. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Apo har kupe koty Tupã rake ihê awapyk ta aho kỹ. Ame'ê ke pekwa ta. Ywa takãxĩha 'ar pe ihê azywyr ta ajur tĩ. Ame'ê rehe pesak ta tĩ — aja pandu. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa.)

⁶⁵ Jesu pandu ame'ê ke rehe pa'i keruhũ hendu rahã, ima'e mundeha ke pa'i keruhũ musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja mujekwa naĩ.) Pe, pandu:

—Mã! Pehendu my! Peme'ê riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ê rehe har amõ pandu ame'ê ke jakekar ym ta apo 'y. ⁶⁶ Myja pekwa my? — aja.

Amō ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁷ Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymū. Nupā tī. (Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke nupā. Ame'ē ta pandu:

⁶⁸ —Kirisutu! Awa nde ke nupā my? Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e

(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juā 18.17-18; Juā 18.25-27)

⁶⁹ Soroka pe Petu wapyk uī rahā, jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e parakyha uhyk uwyr ehe. Kūjā ke. Kuja pandu ipe:

—Jesu namō nde erexo ame'ē ke nde. Jesu ngariréi ywy pe har namō — aja.

⁷⁰ Pe, Petu te'e pandu:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ē ke akwa ym ihē — aja.

⁷¹ Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake. Amō kūjā parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'āi ame'ē sawa'e ta pe a'e pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamō ixo ame'ē kohī — aja.

⁷² Amō we Petu te'e pandu tī:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Jetehar te ihē apandu. Akwa ym ehe har. Jetehar te apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mupyrara katu — aja.

⁷³ A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahā, ame'ē ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu ipe:

—A'e riki. Peme'ē ta ngi har nde tī. Nde je'ēha riki ngariréi ywy pe har je'ēha aja jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tī, aja jakwa — aja pandu.

⁷⁴ Petu te'e pandu tī:

—Jetehar te ihē apandu. Jesu rehe har ihē akwa ym. Jetehar te ihē apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mupyrara — aja.

Upa Petu pandu rahā, sapukái je'ē. ⁷⁵ Pe, Jesu pandu ame'ē ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja: “Sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr kuja nde erepandu ta: ‘Akwa ym ehe har’ aja ihē rehe har nde erepandu ta.” Ame'ē panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo. A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hū. Huxī, a'erehe jixi'u hū.

27

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ē rehe har

(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juā 18.28-32)

¹ Pytuniwe te rahā, upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamūi ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja: “Jesu ke jajukwa ta” aja. ² Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta pukwar. Pe, kapitā pe raho. Her Pirat. (Homa awa tama'e kapitā a'e.)

Jun manō ame'ē rehe har

(At 1.16-19)

³ Jun riki ngā ke Jesu rehe muhyk raho. Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa rahā, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu ta koty a'e oho. Tamūi ta koty oho tī. Tamatarer ke a'e mujywyr raho. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke a'e raho. ⁴ A'e pandu:

—Katu ym ihē. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te, ame'ē ke pehē pe ihē arur, Jesu ke. Ame'ē ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ē. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

⁵ Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manō.

⁶ Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ë tamatarer riki amõ ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer renda pe jamoĩ rahã, katu ym. Aja jundéu awa je'ëha rehe panduha ihĩ — aja pa'ihu ta jupe.

⁷ Pe, a'eta pandu a'eta jupe rahã, kuja a'eta ukwa. Ame'ë tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ë ywy riki tujuk pander mujãhama'e ke. Pe, amõ awa ta manõ rahã, a'ep amõ ta jytyym ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ë ta jõ a'ep jytyym ta.) ⁸ A'erehe ame'ë ywy rehe har ngã pandu: “Huwy namõ muhepy, ame'ë ywy ke” aja. Aja apo ixo tĩ.

⁹ Aja yman Jeremi mupinim ame'ë ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim: “Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke pyhyk. Ame'ë riki muhepyha ke.

A'eta pandu: ‘A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahã, kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke jame'ë ta nde pe’ aja.

¹⁰ Ame'ë tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujãhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihẽ pe” aja Jeremi mupinim.

Jesu namõ Pirat pandu

(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juã 18.33-38)

¹¹ Homa awa tama'e kapitã ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

¹² Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ë je'ë hũ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Ame'ë ta rehe je'ëha ke Jesu mujywy ym te. ¹³ Pirat pandu ipe tĩ:

—Mãte nde rehe har ame'ë ta je'ë je'ë hũ. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

¹⁴ Jesu pandu ym te. A'erehe kapitã jupandu jupe: “Mã! Ma'erehe pandu ym my?” aja jupe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juã 18.39-19.16)

¹⁵ Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ngã matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta. ¹⁶ Arahã kyndaha pe amõ ihĩ. Upa ngã ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba. ¹⁷ Pe, ngã jy'ar rahã, Pirat pandu:

—Awa ke pehẽ pe ihẽ amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ë katu pehẽ pe my? Anĩ rahã, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngã pe pandu.

¹⁸ A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe. Aja Pirat ukwa katu. ¹⁹ Ngã panduha renda pe Pirat wapyk uĩ rahã, myrandu ke hakehar muwyr ipe. Kuja riki:

—Peme'ë sawa'e ke ma'e katu ym ame'ë ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahã, ihẽ kerai ehe. A'erehe a'e ke nde erejukwa rahã, pyraraha uhyk ta jande rehe aja ihẽ akwaha. A'erehe ihẽ aker ym te ihẽ — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

²⁰ Ngã pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamũi ta ngã pe pandu tĩ.

²¹ Pe, kapitã pandu ngã pe:

—Mokõi sawa'e ta kohĩ. Awa ke ihẽ te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

²² Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihẽ ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngã mupi'a ame'ë ke rehe ejukwa — aja.

²³ Pirat pandu:

—Ma'ewã my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hãtã ngã pandu:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja.

²⁴ Pirat pandu pandu tipe. Pe, ngã mutyapu tyapu tate, aja a'e ukwa rahã, Pirat pandu: “Y ihẽ pe erur” aja sonda pe. Werur rahã, ame'ẽ pe ipo ke a'e kutuk. Ame'ẽ ke rehe ngã usak. Pe, Pirat pandu:

—Ko ihẽ po ihẽ akutuk. Aja rahã kome'ẽ sawa'e ke ihẽ ajukwa tar ym, aja ihẽ amujukwa pehẽ pe. Pehẽ riki kome'ẽ sawa'e ke pejukwa tar katu — aja Pirat.

²⁵ Ngã pandu ipe:

—A'e ke jajukwa rahã, mã peja jande rehe pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tĩ — aja.

²⁶ Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e muhem mondo. Amõ sonda ta pe a'e pandu:

—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahã, jukwa ta ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

Aja mahy hũ. Upa rahã, sonda ta pe Jesu ke Pirat me'ẽ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(Mak 15.16-20; Juã 19.2-3)

²⁷ Pe, homa awa tama'e kapitã rok keruhũ pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta ngã jy'ar jy'ar uwyr a'ep. ²⁸ Upa katu te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi. Pe, pytangwer ame'ẽ ke moĩ ehe. (Kapitã keruhũma'e aja saka. Aja puka puka hũ ehe. “Ko kapitã keruhũ” aja riki puka puka hũ ehe.) ²⁹ Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har a'eta mujã. Ame'ẽ ke iãkã rehe a'eta moĩ. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moĩ tĩ. (Kapitã keruhũma'e aja saka.) Pe, huwa koty ipynarãi pe a'eta wapyk. “Ko kapitã keruhũ” aja puka puka hũ ehe. Katu katu ipe. Kuja pandu ipe tĩ:

—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja riki puka puka hũ ehe.

³⁰ A'eta tymũ ehe tĩ. (Aja jaxer ai ame'ẽ ke a'e, aja a'eta ukwaha naĩ.) Pe, myra ra'yr pe iãkã ke nupã nupã. Japekã rãkã rehe nupã. (Aja mahy.) ³¹ Upa a'eta puka puka rahã, mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer ame'ẽ ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta mujywyr ipe tĩ. Pe, soroka pe raho. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta raho.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

³² Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:

—Kome'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simã pe. (Jesu ke ngã mahy hũ, a'erehe arahã Jesu pyrãtã ym. A'erehe Simã raho.)

³³ Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho. Ame'ẽ renda rehe awa usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã ke aja saka. ³⁴ A'ep kawĩ namõ puhã mupara. Iro riki ame'ẽ. (Ahyha muputu'u ame'ẽ ke.) Ame'ẽ ke Jesu pe sonda ta me'ẽ ta tipe. Jesu manga rahã, u'u ym. Putar ym.

³⁵ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta ombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk.

³⁶ Pe, upa rahã, a'ep a'eta wapyk. Jesu manõha ke rehe a'eta harõ uĩ.

³⁷ Jesu ãkã 'ar koty ngã ukwaha ke amõ mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ riki kome'ẽ”

aja mupinim.

³⁸ A'ep mokõi ma'e mukaniha ta ke a'eta jukwa tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ. Ijywa'i koty amõ ke jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa tĩ. ³⁹ A'ep wata oho ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke a'eta mukatak katak ipe. (Aja puka hũ ehe.) Katu katu ipe. Pandu ipe tĩ:

⁴⁰ —Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu. Nde riki Tupā ra'yr rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjy ejur. Aja rahā, nde eremanō ym ta — aja puka puka hū ehe. Katu katu ipe.

⁴¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta aja tī. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Puka puka hū ehe tī. ⁴² A'eta pandu pandu:

—Amō ta ke a'e mukatu. A'erehe manō ym. Mukatu riki. Mā! Jumumanō ym juehe. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū. Apo myra ngā mupia ame'ē ngi wyjy uwyr rahā, jande jajurujar katu ta ehe. ⁴³ Tupā rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: “Tupā ra'yr ihē” aja. Apo jasak ta. A'e ke Tupā mujy ta muwyr my? Jasak ta — aja puka puka hū. Katu katu ipe tī.

⁴⁴ Aja ma'e mukanīha ta puka puka hū ehe tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe i'āi ame'ē ta ke a'eta. Katu katu ipe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har

(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30)

⁴⁵ Warahy jandar rahā, ame'ē ywy pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho. ⁴⁶ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

⁴⁷ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwaha. A'erehe pandu:

—Ymanihar Eri pe a'e pukāi — aja a'eta ukwaha nāi.

⁴⁸ A'eta ngi har peteī sawa'e ujan oho. Mandeju aja me'ē pe ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke u'ywa aja me'ē rehe pukwar. Pe, me'ē ta tipe ipe. ⁴⁹ Pe, amō ta pandu:

—Anī we rī. Eharō we! Jrasahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

⁵⁰ Pe, Jesu ahem hū. Pe, manō.

⁵¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kyndaha ihī. Pan janam te hū ke. Ame'ē hukwen pehī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha apo katu aja mujekwa.) Ywy ke katak hū tī. Ita keruhū owok hū tī. ⁵² Kangwerupa opok tī. Yman manō, ame'ē ta ngi har amō amō Tupā kotyhar ta ke Tupā mukwera katu muhem. ⁵³ Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahā, Jerusarē ok ta keruhū pe a'eta ixo oho tī. A'ep a'eta rehe heta ngā usak.

⁵⁴ Jesu manō ame'ē ke rehe sonda tama'e kapitā usak u'am. Sonda ta aja tī. Usak u'am tī. Pe, ywy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ē ke rehe usak tī. Arahā a'eta pandu:

—Jetehar te ke. Tupā ra'yr te riki peme'ē sawa'e — aja.

⁵⁵ Paite we kūjā ta usak u'am. A'eta riki Ngariréi ywy ngi Jesu namō uwyr. Inamō ma'e ke a'eta ma'ema'e. ⁵⁶ Ame'ē kūjā ta namō Mari Mandare usak u'am. Amō Mari usak u'am tī. Tian māi ke ame'ē. Jose māi tī. Semende ra'yr ta māi usak u'am tī.

Jesu rete ke mou ame'ē rehe har

(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juā 19.38-42)

⁵⁷ Pytun tate rahā, amō sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ke a'e tī. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. ⁵⁸ Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihē aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amō pe:

—Jesu rete ke eme'ē ipe — aja.

⁵⁹ Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ē pe hete ke pukek. ⁶⁰ Ima'e itakwar keruhū pe hete ke Jose mou. Pykūi ramō ame'ē ke ame'ē. Pe, itahu pe hukwen

ke Jose kynda. Pe, a'engi oho. ⁶¹ Itakwar keruhũ rukwen koty Mari Mandare wapyk uĩ. Amõ Mari inamõ wapyk uĩ tĩ.

Itakwar keruhũ rehe harõha ta harõ

⁶² Ku'ẽ rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namõ parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tĩ. ⁶³ A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ke se ixo rahã, kuja pandu: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja. Ame'ẽ riki te'e aja jakwa ja'am apo. ⁶⁴ A'erehe kuja sonda ta pe epandu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu pexo. Mokõi peker rahã, peharõ pexo. Pesak katu ehe kũ.” aja epandu a'eta pe. Aja rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho. Mukanim rahã, ngã pe a'eta te'e pandu ta: “A'e manõha ngi kwera katu uhem” aja te'e pandu ta. Ame'ẽ riki: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” ame'ẽ 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

⁶⁵ Pirat pandu:

—Pehẽ atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu te pexo. Pesak katu kũ” aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

⁶⁶ A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyndaha ke yraity aja me'ẽ pe kynda. Ita keruhũ riki kyndaha ke. Yraity aja me'ẽ pe mujar. (Amõ pirar rahã, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: “Se peharõ katu pe'am. Aja rahã, ixo ym ta awa” aja riki.

28

Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har

(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahã itakwar keruhũ rehe Mari Mandare usak oho. Amõ Mari namõ usak oho tĩ. ² Pahar ywy ke katak hũ. Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk uĩ. ³ Hendy riki ima'e mundeha. Tupã weraha aja hendyha. Mandeju aja ituwyr te hũ tĩ. ⁴ Sonda harõha ta a'ep ixo rĩ. A'eta ryrýi. Kyje riki, a'erehe ryrýi. A'eta manõ ame'ẽja ywy rehe u'ar oup. ⁵ Pe, kũjã ta pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihẽ akwa. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ⁶ A'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejur! Mouha renda rehe pesak pejur. Se a'e nixói te 'y. ⁷ Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho apo. Kujã: “A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty a'e oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe.” Ihẽ apandu ame'ẽ ke peharái ym — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁸ Pe, pahar itakwar keruhũ ngi a'eta oho. Kyje riki. Pe, hury katu tĩ. Jumu'eha ta pe pandu oho. Ujan riki oho. ⁹ Oho ixo rahã, pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

Ixoty a'eta uwyr. Ipy ke a'eta pyhyk. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe, Jesu rehe. ¹⁰ A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihẽ mu ta pe kuja pepandu peho: “Ngariréi ywy pe peho. A'ep ihẽ rehe a'eta usak ta tĩ” aja pepandu — aja kũjã ta pe pandu. (“Ihẽ mu ta” aja pandu rahã: “Upa katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke” aja mujekwa.)

Harõha ta te'e pandu ame'ẽ rehe har

¹¹ Itakwar keruhũ ngi kũjã ta oho ixo rahã, sonda ta ngi har amõ ta uhyk oho tĩ. Jerusarẽ ok ta keruhũ pe harõha ta uhyk oho tĩ. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe upa katu te pandu. Ywy katak hũ. Itahu rukwen kyndaha amõ mujere mondo. Ame'ẽ ke upa katu te pandu. ¹² Tamüi ta namõ pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta jupe. Pe, kuja a'eta ukwa. Sonda ta pe tamatarer ke a'eta me'ẽ me'ẽ hũ. ¹³ Pandu:

—Kuja pepandu ngã pe. “Pytun rahã, jande jaker rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pepandu. ¹⁴ Ame'ẽ ke homa awa tama'e kapitã hendu rahã, japandu

ta ipe: “Sonda ta anĩ. Ame'ẽ ta ke emupirok ym” aja. A'erehe pekyje ym ingi. Pehẽ ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta pe.

¹⁵ Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta pyhyk. Te'e pandu ame'ẽ muhepyha ke. Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu pandu oho tĩ. A'erehe sonda ta pandu, aja jundéu awa ta pandu pandu naĩ apo rĩ. “Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pandu pandu naĩ apo rĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu mujesak

(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Jesu mujekwa ame'ẽ ywy'ã pe awa py peteĩ jumu'eha ta oho. Ngariréi ywy pe ame'ẽ ywy'ã ihĩ. ¹⁷ Jesu rehe usak rahã, a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ kuja: “Kome'ẽ Jesu my? Kwera katu uhem ame'ẽ ke my?” aja amõ ta ukwa ukwa u'am. ¹⁸ A'eta koty Jesu oho. Pe, pandu a'eta pe:

—Ihẽ pe Tupã pandu: “Ywa pe upa katu te nde erema'e tar katu. Ame'ẽ ke ema'e katu. Peme'ẽ ywy keruhũ pe aja tĩ. Ema'e katu tĩ” aja ihẽ pe. ¹⁹ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu: “Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe pepandu peho. Ihẽ rehe har pepandu pandu peho. Aja a'eta ke ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak ta. Ame'ẽ ta ke pemujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke, aja pemujekwa ta ngã pe.) Jande pái keruhũ je'ẽha rupi pemujahuk. Ta'yr je'ẽha rupi pemujahuk tĩ. Tupã'ã je'ẽha rupi pemujahuk tĩ. ²⁰ Upa pehẽ pe ihẽ amu'e ame'ẽ ke amõ ta pe pemu'e katu tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta hendu katu ta tĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ. Wera rahã pame katu te pehẽ namõ ihẽ axo ta kũ. 'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we, aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ta kũ” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Upa.

Jesu rehe har Mak mupinim

Mak kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Mak mupinim.

Juā mujahukiha rehe har

(Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18; Juā 1.19-28)

¹ Myrandu katu ke Mak mupinim werur. Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupā ra'yr a'e.] ² Kuja riki a'e uwyriha. Yman paper rehe Isai mupinim. Tupā je'ëha ke a'e mupinim tī. (Kuja, Ta'yr pe Tupā pandu.)

“Ihë je'ëha pandu ame'ë ke amondo py ta kÿ. Kuja ngā pe pandu py ta oho: ‘Jandema'e sawa'e te uwyr Tate, a'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo katu 'y)' aja ihë je'ëha pandu ame'ë ke pandu ta.

Ame'ë raikwer rupi nde ereho ta” aja Ta'yr pe Tupā pandu.

³ Kuja awa nixói te ame'ë pe amō pandu u'am:

“Kapitā keruhū uhyk Tate rahā, ma'e ke upa mukatu. Aja jandema'e sawa'e te uhyk Tate. A'erehe pexoha ke pemukatu.

A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar” aja pandu u'am. Aja riki Isai mupinim. (Yman aja a'e mupinim rahā, Juā rehe har mupinim.)

⁴ Pe, awa nixói te ame'ë pe Juā mujahukiha uhyk uwyr. (A'ep heta ngā uhyk uwyr ehe.) Ame'ë ta pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Katu ame'ë ke pema'ema'e katu 'y. Aja rahā, pehë rehe ipy'a ke Tupā mujywywyr ta. Pe, pehë ke ihë amujahuk ta — aja Juā pandu.

⁵ Juā koty heta ngā uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi heta ngā uhyk uwyr ehe. Heta Jerusarë ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe tī. “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke upa jande jahijar 'y” aja pandu ame'ë ta ke Juā mujahuk. Jondā y pe mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa.)

⁶ Juāma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujā ame'ë ke. “Kame” aja ngā rymba rer. Ame'ë ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar Erima'e mundeha aja ame'ë mundeha. Aja rahā, Tupā je'ëha pandu ame'ë ke Juā tī, aja mujekwa.) So'o pirer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ë ke a'e u'u. Eir namō u'u tī. ⁷ Juā pandu:

—Ihë raikwer rupi amō tur. Katu te hū me'ë ke a'e. Ihë anī. Aja ym ihë. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihë katu ym ihë jupe ihë. ⁸ Y pe pehë ke ihë amujahuk. A'e anī. Pehë ke Tupā'ā namō mujahuk, ame'ëja saka — aja ngā pe Juā pandu. (“Tupā'ā namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juā mujahuk

(Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22)

⁹ Arahā Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe, Juā rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Pe, y pe Jesu ke Juā mujahuk. Y rer Jondā. ¹⁰ Pe, y ngi Jesu uhem rahā, pahar ywa pirar, ame'ëja saka Juā usak u'am. Pe, Jesu rehe Tupā'ā wyjy uwyr. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. ¹¹ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Nde riki ihë ra'yr. Nde rehe ihë apy'a katu. Ihë ke nde eremuhury katu — aja Ta'yr pe Tupā pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr

(Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13)

¹² Pahar awa nixói ame'ë pe Tupā'ā Jesu ke muhyk raho. ¹³ A'ep heta ukwer rahā, ixo. Kuja, mokōi awa pypa (40) hetaha wera rahā, a'ep ixo. Arahā, Satana uhyk uwyr ehe. (Ājā ramūi a'e.) Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. Manga manga tipe. Anī. Jesu ma'e ym te. Ame'ë renda pe so'o jarō ame'ë ta ixo tī. Pe, Jesu rehe Tupā je'ëha rahoha ta wyjy uwyr. Usak katu uwyr ehe.

*Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar**(Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11)*

¹⁴ Ajame'ẽ ke kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho rahã, Ngariréi ywy pe Jesu uhyk oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupã rehe har pandu oho. ¹⁵ Kuja pandu:

—Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta ke pehẽ, aja Tupã putar. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Pexoha pyahu ame'ẽ ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehẽ ke a'e muruwak ta. Ame'ẽ myrandu katu rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁶ Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahã, pira pyhyk ame'ẽ ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi. Mokõi sawa'e ta ixo. Her Simã. Imu rer Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa pe ombor ombor ixo. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y. Pira pepyhyk ame'ẽ ta ke pehẽ. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke amu'e ta. Pe, ngã py'a ke Tupã koty pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simã ta pe.

¹⁸ Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

¹⁹ A'engi Jesu oho we rahã, ame'ẽ ypa pe amõ mokõi sawa'e ta rehe uhyk oho tĩ. Tian ta rehe uhyk oho. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe kyhapari mukatu uĩ. ²⁰ Ame'ẽ ta rehe usak rahã, pandu:

—Pejur. Ihẽ namõ peho — aja Jesu Tian ta pe.

Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her. Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tian ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ me'ẽ ke**(Ruk 4.31-37)*

²¹ A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ. ²² Amõ ta Moise je'ẽha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwa katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu ame'ẽ ta pandu: “Mã! Je'ẽha te reko aja pandu katu” aja ngã.

²³ Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixo uwyr. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Pe, hãtã pandu:

²⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã koty ngi nde erejur ame'ẽ ke nde. Ima'e je'ẽha ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe, aja akwa katu — aja hãtã pandu.

²⁵ Pe, ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ẽ ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho — aja ãjã pe.

²⁶ Pe, ãjã sawa'e ke mukatak katak hũ. Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi. ²⁷ A'ep ixo ame'ẽ ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e mu'eha ko. Ima'e je'ẽha rupi pandu, pe, ãjã ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.

²⁸ Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi ywy rupi ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu oho.

*Petu pen ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe har**(Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)*

²⁹ Ajame'ẽ ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ. Pe, Simã rok pe ixo oho. Ame'ẽ ke Andere rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amõ oho tĩ. ³⁰ A'ep Simã pen haku. A'erehe ixyha pe túi. Jesu uhyk rahã, pahar amõ ta pandu ipe. “Simã pen haku hũ” aja ipe. ³¹ A'erehe hake Jesu oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

*Heta ngã ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe har**(Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41)*

³² Ame'ë pytun ramō rahā, upa warahy u'ar rahā, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke upa katu te ngā werur ipe. Ipy'a rehe ājā ihī ame'ë ta ke ngā werur ipe tī. ³³ Ok ta pe har ta māte hū hukwen rake rupi i'āi. ³⁴ Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hū. Ipy'a rehe ājā ihī ame'ë ta ke upa mukatu tī. Jesu rehe har ājā ta ukwa katu, a'erehe hātā Jesu pandu: “Epandu ym ihē rehe har” aja ājā pe.

Tupā je'ēha ke Jesu pandu pandu oho
(Ruk 4.42-44)

³⁵ Ame'ë ku'ē rahā, sapukái je'e py rahā, Jesu pu'am. Simā rok ngi uhem oho. Pe, paite we awa nixói te ame'ë pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu. ³⁶ Pe, Simā upak rahā, Jesu ke kekar oho. Inamō ixo ame'ë ta kekar oho tī. ³⁷ Pe, usak ehe rahā, Simā ta pandu ipe:

—Upa ngā nde ke kekar ixo tipe — aja.

³⁸ Jesu pandu:

—Amō ta renda rupi jaho ta me'ë te'e. A'ep pe har ta pe Tupā rehe har apandu ta me'ë te'e tī. A'erehe ihē ajur. Jahorahā! — aja Simā ta pe.

³⁹ A'erehe upa Ngariréi wyw rupi wata oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu oho. Amō ta py'a ngi ājā ke muhem mondo tī.

Pereran ma'e u'u hū ame'ë ke mukatu
(Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16)

⁴⁰ Pereran ma'e u'u hū ame'ë ke Jesu rehe uhyk uwyr. Ipy'arāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahā, ihē ke nde eremukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

⁴¹ Pырara Jesu usak ehe. Pe, iyywa ke mupuku. Pe, sawa'e ākā rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihē amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja sawa'e pe.

⁴² Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ē oho ipe. ⁴³⁻⁴⁴ Pe, hātā Jesu pandu ipe:

—Ehendurahā! Nde ke ihē amukatu, ame'ë ke amō ta pe epandu ym we rī. Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde rehe pa'i usak ta. “Katu apo 'y” aja pandu ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i pe eme'ë. Aja rahā, upa nde pирer katu, aja ngā ukwa ta tī — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo. ⁴⁵ Pe, sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.) Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marā ka ym Jesu ixeha. Upa ngā ukwa katu ehe har. A'erehe amō koty pyta. Awa nixói te ame'ë pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngā uhyk oho ehe.

2

Upa jupyrātā rātā ame'ë ke Jesu mukatu
(Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26)

¹ Ku'ē rahā ha pe we Kapana'ū ok ta pe Jesu jywyr oho. “Hok pe apo ihī” aja amō ta pandu pandu oho. ² A'erehe heta te hū ngā jy'ar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói te. Hukwen rupi soroka nixói te tī. Pe, ngā pe Tupā je'ēha ke Jesu pandu pandu uī. ³ Arahā tumeme sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'ë ta upa jupyrātā rātā ame'ë ke muhyk werur. ⁴ Māte hū ngā i'āi. A'erehe marā ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ë ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar ihī rahā, upa jupyrātā rātā ame'ë ke ame'ë rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ë 'ar pe sawa'e túi. Tupaham rehe mujy mondo. Pe, Jesu rake mou. ⁵ Ma'e ahyha Jesu mukatu. Ame'ë rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ë ke Jesu ukwa rahā, jupyrātā rātā ame'ë pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu.

⁶ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ë ta wapyk uī tī. Jesu pandu ame'ë ke rehe hendu rahā, kuja ipy'a pe ukwa ukwa uī:

⁷ —Mā! Aja pandu rahā, katu ym. Tupā jō riki ngā pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my? Katu ym aja — aja a'eta py'a pe a'eta ukwa ukwa uī.

⁸ Pe, pahar ame'ē ta ukwaha ke Jesu ukwa tī. A'erehe pandu:

—Mā! Pehē py'a pe ma'e ke pekwa pekwa ym peī. ⁹ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Ewata inamō eho!” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.)

¹⁰ —Pesarahā! (Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwhaha. Tupā jō riki ngā rehe ipy'a mujywyr katu aja pekwhaha tī.) Apo ihē tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē aja ihē amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo. Amujesak ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

¹¹ —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

¹² Pe, upa ngā usak usak uī rahā, sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē ke mupu'a. Pe, pahar uhem oho. A'erehe ngā pandu:

—Mā! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupā pe pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Mā! A'eramō te aja mukatuha jasad py 'y. Katu! — aja ngā.

Jesu namō Rewi oho ame'ē rehe har

(Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)

¹³ A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y rehe jywyr oho tī, Ngariréi ypa rehe. A'ep heta ngā jy'ar oho ehe tī. Ame'ē ta ke mu'e uī. ¹⁴ A'engi wata oho ixo rahā, amō sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr matyr. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamō oho.

¹⁵ I'i atu rahā, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta u'u uī. Heta tamatarer matyriha ta inamō uwyr tī. Amō heta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta aja tī. Inamō uwyr tī. Ame'ē ta ngi har heta Jesu namō ma'e ke u'u uī. Jumu'eha ta u'u uī tī. ¹⁶ Pe, amō Moise je'ēha mu'e ame'ē ta i'āi tī. Parise kotyhar ta ke ame'ē ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ē ta je'ē je'ē:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pandu.

¹⁷ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym ixo rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ēja saka. Katu jupe ame'ē ta anī. Ame'ē ta ihē rehe uhyk ym.) Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja — aja Jesu pandu.

U'uha ke hijar ame'ē rehe har

(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)

¹⁸ Amō rahā, Juā mujahukiha namō jumu'e ixo ame'ē ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar ixo tī. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Pe, amō ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. Nde namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta anĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, imi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. ²⁰ (Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽ jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha mujekwa ta.)

²¹ —Amõ we tĩ. Kamixa ymanihar ke sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ẽ ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok riki tiha we ta oho. ²² Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe amõ purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru katu ame'ẽ pe amõ purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise ta mu'e aja ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

Ahúi aja me'ẽ ke jumu'eha ta po'ok ame'ẽ rehe har

(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

²³ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha ta namõ oho ixo rahã, jumu'eha ta amõ amõ po'ok oho. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ẽ ke u'u.) ²⁴ Pe, Jesu pe parise ta pandu:

—Anĩ. Katu ym kamyrikiha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, ame'ẽja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja ipe.

²⁵⁻²⁶ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha Tupã je'ẽha rehe pesak riki. Ame'ẽ pekwa riki. Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Ndawi ixo. A'ep mbeju ihĩ. Ame'ẽ ke Ndawi u'u. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ tĩ. Ame'ẽ ta u'u tĩ. Arahã Amiata pa'i keruhũ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Ame'ẽ mbeju ke Tupã ruwa koty aja saka pa'ihu moĩ. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym) — aja parise ta pe Jesu pandu.

²⁷ Pandu tĩ:

—Putu'uha 'ar ke Tupã mujã py my? Anĩ. Aja ym. Awa ke a'e mujã py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahã, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ẽja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym. ²⁸ A'erehe putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja Jesu.

3

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)

¹ Amõ wera rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixo oho tĩ. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke ihĩ. ² A'ep amõ ta ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu ta my? Ame'ẽ ke ukwa tar katu. Mukatu rahã: “Katu ym. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha” aja Jesu pe pandu ta tipe. A'erehe ame'ẽ ta Jesu rehe usak usak uĩ. ³ Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ pe Jesu pandu:

—Se ejur. Ngã ruwa koty ejur e'am — aja riki.

⁴ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Myja me'ē Moise je'ēha pandu katu my? Myja me'ē putu'uha 'ar rahā, amō ma'e my? Ko katu ame'ē ke amō pe ma'e my? Anī rahā, katu ym ame'ē ke ma'e my? Ko amō rehe pyrara usak my? Anī rahā, amō ke jukwa my? Myja me'ē katu pehē pe my? — aja ngā pe.

Anī. Je'ē ym ngā. ⁵ Ame'ē ta rehe Jesu juramā ma'ā. Parahy ngā rehe. Katu ame'ē ke ame'ē ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngā rehe. Amō we tī. Pyrara usak ngā rehe a'e tī. Jumen saka jurupy hātā, aja ngā ixo. Hendu tar ym. Jetehar te ke putar ym tī. A'erehe pyrara usak ngā rehe a'e tī. Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde po epīrar 'y — aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. ⁶ A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero kotyhar ta namō jy'ar oho. Ame'ē ta namō pandu pandu.

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja riki parise ta jupe.

Y rymy'y rehe heta te hū ngā jy'ar

⁷ A'engi ypa pe Jesu oho tī, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamō tī. Haikwer rupi heta te hū ngā oho tī. Ngariréi ywy ngi heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. ⁸ Jerusarē ok ta ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. Inuméi ywy ngi aja tī. Uhyk oho ehe tī. Jondā y ruwái pe har ta aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. Tir ok ta rake ixo ame'ē ta aja tī. Sinō ok ta rake ixo ame'ē ta aja tī. Heta te hū uhyk oho ehe tī. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngā hendu, a'erehe johu ngā uhyk oho ehe. ⁹⁻¹⁰ Mā heta te hū ngā ixo. Ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu hū. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'ē ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo ke mujar tar katu ehe. (Aja rahā, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hū oho ixo ngā. A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhū pemuhyk perur — aja riki.

Pe, jumātā hū ngā uwyr ehe rahā, jarusu keruhū pe Jesu opor ta oho. (Aja rahā, jusosokiha rupi jukwa ym ta.) ¹¹ Ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ājā ihī, ame'ē ta usak ehe rahā, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahā, katu te ame'ē ke kohī, aja mujekwa katu.) Pe, hātā pandu:

—Nde riki Tupā ra'yr — aja.

¹² Anī. Hātā Jesu pandu:

—Pepandu ym ihē rehe har — aja ājā ta pe.

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar (Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16)

¹³ Ajame'ē ke ywy'ā rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'ē ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe. ¹⁴ Kuja, awa py mokōi sawa'e ta ke jo'ok. “Ko ihē amondo ame'ē ta ke” aja Jesu. Ame'ē ta pe pandu tī:

—Amō ta ngi har pehē ke ihē ajo'ok. Ihē namō pepyta ta. Amō ta renda rupi pehē ke ihē amondo ta tī. Ame'ē rupi Tupā je'ēha ke pepandu pandu ta peho tī. ¹⁵ Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu tī. Awa ta py'a ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

¹⁶ Jo'ok ame'ē ta kuja sawa'e ta rer. Ko Simā. [Amō her Jesu moī ehe. “Petu” aja ipe.]

¹⁷ Amō sawa'e Tian. Imu Juā. Semende ra'yr ta ame'ē ta. [Ame'ē ta rehe amō her ke Jesu moī tī. “Mboane” aja a'eta pe. Ame'ē je'ēha: “Pahar ipy'a pihun” aja.] ¹⁸ Amō sawa'e Andere. Siri amō tī. Amō Matoroméu tī. Amō Matéu. Amō Tome tī. Tian amō tī. Apéu ra'yr ame'ē. Tandéu amō tī. Simā amō tī. Sero aja her tī. (“Sero” pandu rahā: “Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem” aja a'e.) ¹⁹ Amō Jun Ikario tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ājā ramūi a'e) (Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10)

²⁰ Ajame'ẽ ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta te hũ ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha pandu pandu hũ. Mukatu hũ ngã ke. Heta te hũ ngã uwyr ehe. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha uĩ. Jumu'eha ta aja inamõ ixo tĩ. ²¹ Ame'ẽ rehe har ianam ta hendu rahã, Jesu ke oho piam tipe. Amõ ta pandu u'am:

—Ka'u te'e riki a'e — aja naĩ.

A'erehe oho piam tipe. (Anĩ. A'eta namõ Jesu oho ym.)

²² Jerusarẽ ok ta ngi amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta pandu pandu u'am:

—Ipy'a rehe Mesembu ihĩ, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu naĩ. (“Mesembu” aja pandu rahã: “Satana ke” aja ukwa. ãjã ramũ a'e.)

Amõ ta pandu:

—Satana je'ẽha rupi ãjã ke a'e muhem mondo tĩ — aja pandu naĩ tĩ.

²³ Pe, ngã ke Jesu mujy'ar. Myja me'ẽ ãjã ta my, ame'ẽ ke pandu pandu:

—Satana jumuhem ym jumondo. ²⁴ Ka'a rupi har ta jumai mai ngã juehe rahã, jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) ²⁵ Ok wyr pe har ta jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

²⁶ Aja ixotyhar ta namõ Satana jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe. A'erehe Satana je'ẽha rupi ãjã ta ke ihẽ amuhem ym amondo.)

²⁷ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim ta oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem tĩ. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha 'ar koty te we ihẽma'e pyrãtãha, aja ihẽ amujekwa katu.)

²⁸ —Ko apandu katu pehẽ pe. Upa ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. “Tupã! Nde katu ym” aja pandu ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a jywyr ta tĩ. ²⁹ Tupã'ã pe anĩ. “Tupã'ã! Nde katu ym. Nde erema'eha katu ym” aja pandu ame'ẽ ke rehe anĩ. Ame'ẽ rehe jõ Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.

³⁰ A'eramõ amõ ta pandu: “ãjã ipy'a rehe ihĩ” aja Jesu rehe har pandu naĩ. A'erehe myja me'ẽ ãjã ta my, ame'ẽ rehe har Jesu pandu.

Jesu anam ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11)

³¹ Imã uhyk uwyr ehe. Imu ta amõ tĩ. Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amõ pe imã pandu: —Jesu pe ebandu eho: “Se ejur” aja ipe — aja imã.

³² Heta ngã juramã jy'ar ixo ehe. Amõ ta pandu ipe:

—Soroka pe ne mãi i'ãi, ne mu ta namõ. Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mãi. Amõ ta ihẽ mu ta aja tĩ. ³⁵ Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja tĩ. Ihẽ mãi aja tĩ — aja Jesu pandu.

4

Ma'e ra'ĩ muhãi ame'ẽ rehe har

(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)

¹ Amõ rahã, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e mu'e uĩ tĩ. Heta hũ ngã jumãtã katu te jy'ar ehe, a'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. A'ep wapyk uĩ. Y pe jarusu keruhũ túi. Ypa rymy'y rehe upa ngã wapyk uĩ. Aja Jesu mu'e hũ ngã ke. ² Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ ta my ame'ẽ ke pandu uĩ. Mu'e rahã, kuja pandu:

³ —Pehendu katurahã! Ma'e ra'ĩ ke amõ muhãi oho. ⁴ Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãi rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi. Pe, ha'ĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe

pahar hywōi. ⁶ Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Pe, amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rupi u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihī. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Pandu tī:

—Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī ame'ē rehe har mujekwa

(*Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10*)

¹⁰ Jesu jeje ixo rahā, awa py mokōi jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amō ta aja tī. Pandu uwyr ipe tī.

—Jande pe emujekwarahā! Myja me'ē ma'e ra'ī ta my, ame'ē ke emujekwa katu — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak, ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke apandu pandu. Ame'ē ke rehe jō ngā hendu tipe. ¹² Aja rahā:

“A'eta usak usak tipe. Anī. Ukwa ym riki. Hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym riki tī. Ukwa rahā, Tupā rehe ipy'a ke muruwak ta tipe. Pe, ame'ē ta rehe ipy'a ke Tupā mujywyw ta tipe” aja ta — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī rehe har

(*Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15*)

¹³ Pe, a'e pandu tī:

—Ko ma'e ra'ī rehe har pekwa ta me'ē te'e. Pekwa ym rahā, amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke ihē apandu rahā, pekwa ym ta tī. A'erehe ko amujekwa ta. ¹⁴ Ma'e ra'ī ke amō muhāi oho. Ame'ē riki Tupā je'ēha pandu pandu oho. ¹⁵ Ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar. Ame'ē riki kuja. Tupā je'ēha rehe amō ta hendu. Pe, hendu rahā, pahar Satana mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ēja saka.)

¹⁶ —Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē kuja. Tupā je'ēha rehe hendu tipe. Hendu rahā, hury katu tipe. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.) ¹⁷ Tupā je'ēha pyta katu ym, a'erehe tapijar te'e we jurujar ym. Tupā je'ēha rehe jurujar, a'erehe amō ta parahy ehe. (Warahy haku, ame'ēja saka.) A'erehe pahar Tupā je'ēha ke hijar. Amō ta puka puka hū ehe, a'erehe pahar Tupā je'ēha ke hijar tī. Katu ym aja.

¹⁸ —Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Ame'ē kuja. Tupā je'ēha rehe hendu tipe. ¹⁹ Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihē a'u ta my? Ma'e ihē amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer matyr tar katu hū. Upa ma'e ke matyr tar katu hū. Upa ame'ē ke Tupā je'ēha ke mukanim. (Juruwe jukwa, ame'ēja saka.) Tupā rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe ma'e i'a ym, ame'ēja saka. (Aja rahā, amō we Tupā rehe har ukwa tar ym.)

²⁰ —Amō ma'e ra'ī ywy katu rupi u'ar. Ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha rehe hendu katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō amō heta we hū. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō heta te hū. Sē (100) aja hetaha. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e hū tī. Hymbo rehe i'a ihī, ame'ēja saka) — aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.

Araparin rehe har

(*Ruk 8.16-18*)

²¹ Jesu pandu tī:

—Araparin amō hany rahā, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahā, ok pe amō ta ixo rahā, wera katu a'eta pe. ²² Ihē amu'e ame'ē ke ame'ēja saka. Apo mukanim, ame'ēja saka. I'i atu rahā, upa mujekwa ta ngā pe. Wera katu, ame'ēja saka riki. Apo jupyk, ame'ēja saka. I'i atu rahā, upa pirar ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, juehe har Tupā mujekwa ta ngā pe. Wera katu, ame'ēja saka.) ²³ Pekwa tar katu rahā, pehendu katu 'y — aja Jesu pandu.

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Amō pandu rahā, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahā, pehē pe Tupā mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahā, pehē pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty te we mujekwa katu ta pehē pe. ²⁵ Kuja riki. Amō ukwa katu rahā, amō we ukwa katuha ke Tupā muwyr ta ipe. Amō ukwa tar ym rahā, ta'yr mi ukwa, ame'ē ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahā, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ĩ hywōi ame'ē rehe har

²⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Ihē amu'e ame'ē ke myja my? Ame'ē rehe har pehē pe apandu ta. Ame'ē ke kuja. Ywy rehe ma'e ra'ĩ ke amō muhāi. ²⁷ Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo. Pytun rahā, aja. Wera rahā aja tĩ. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tĩ. Aja ixo rahā, ma'e ra'ĩ hywōi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa. ²⁸ Jeje ywy ngi uhem. Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hākā. A'engi hymbo. Pe, i'a. ²⁹ Tyarō rahā, amō matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ē ke rehe jurujar katu te rahā, ixoha amō koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

Ma'e ra'ĩ jytym ame'ē ke tĩ

(*Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19*)

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Se Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē rehe har pehē pe apandu ta tĩ. ³¹ Kuja ma'e ra'ĩ aja saka. Mosata ra'ĩ ame'ēja saka. Ha'ĩ riki ta'yr te mi. ³² Pe, amō jytym rahā, hywōi katu. Pe, i'y tiha te hū oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ē ke a'e. Hākā ke pia pia hū. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hākā rehe. Pytun atu ame'ē wyr pe ma'ewyra ta ihĩ — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ēja saka. Pe, i'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa katu.)

³³ Pe, ngā ukwa katu rahā, amō amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu ngā pe. ³⁴ Aja jō ngā pe pandu. Jumu'eha ta anĩ. Ame'ē ta namō jō ixo rahā, upa katu te mujekwa. Myja me'ē ma'e ke my ame'ē ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

Ywytu keruhū ke Jesu muputu'u ame'ē rehe har

(*Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25*)

³⁵ Ame'ē pytun ramō rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Y ruwái rehe jaha jaha — aja.

³⁶ Y rymy'y rehe heta ngā ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhū pe Jesu ihĩ. Ame'ē pe jumu'eha ta opor oho tĩ. Pe, y ruwái rehe oho. Amō jarusu keruhū pe amō ta oho tĩ.

³⁷ Pe, oho we rahā, ywytu keruhū uhyk ehe. Y kotok keruhū katak hū tĩ. Y ke oho rāi ipe. Tate jere oho. ³⁸ Jarusu keruhū tangwa koty Jesu ukwer ou. Iākā renda rehe iākā mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amō mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande ke jajere tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

³⁹ Pe, pu'am rahā, hātā ywytu keruhū pe Jesu pandu.

—Mā peja ym! Eputu'u katu ihē pe — aja riki.

Y kotok keruhū pe pandu tĩ:

—Mā peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhū putu'u. Y ke wapyk katu te tī. ⁴⁰ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mā! Pekyje ym ta me'ē te'e. Ihē rehe pejurujar ym my rī — aja Jesu.

⁴¹ Anī. Jumu'eha ta kyje hū. Pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ē ke kohī! Je'ēha rehe ywytu keruhū hendu katu! Y kotok keruhū aja tī. Hendu katu ehe tī. Mā! Myja me'ē sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

5

Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu
(*Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39*)

¹ A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera ywy pe. ² Jarusu keruhū ngi Jesu uhem oho rahā, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe. ³ Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ē ke a'e. Ngā pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahā, pyta ym. ⁴ Amukwehe te ita tupaham pe iyywa ke mujere pukwar pukwar. Itymā ke pukwar tī. Anī riki. Iyywa pukwariha ke mohok riki. Ten! Itymā pukwariha ke mohok tī. Ten! Aja tī. Pyrātā te hū. A'erehe parahyha ke marā ka ym ngā mukaniha ingi. Parahy te'e ixo. ⁵ Pytun rahā, ahem hū. Wera rahā, ahem hū tī. Itakwar kangwerupa rupi ahem ixo. Ywy'ā rupi ahem ixo tī. Hātā ita pe jumu'i mu'i.

⁶ Paite we Jesu rehe usak rahā, ixoty ujan oho. Hake ipynarāi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ⁷⁻⁸ Jesu pandu ixo:

—Ājā! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja riki.

A'erehe hātā je'ēha uhem ingi:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar te a'e. Ihē pe ema'e ym ma'e ke. Tupā je'ēha rupi apandu: “Ihē ke emahy ym” — aja riki hātā pandu.

⁹ Pe, Jesu pandu:

—Ma'e nde rer? — aja.

Sawa'e pandu:

—Jande reta ame'ē ke jande, a'erehe: “Heta” aja riki jande rer — aja Jesu pe.

¹⁰ Jesu pe pandu pandu u'am:

—Kome'ē renda ngi ājā ta ke emujan ym emondo — aja.

¹¹ Ame'ē ywy'ā rehe kure ta mäte hū ixo. Kāpī ke u'u ixo. ¹² Ājā ta pandu:

—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta rehe jande jāi ta — aja Jesu pe.

¹³ —Ere. Peho — aja Jesu.

Pe, sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Pe, kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te y jukwa. Heta te hū kure ta manō. Kuja, 2.000 hetaha manō.

¹⁴ Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi pandu pandu oho. Ma'e usak ramō, ame'ē rehe har pandu pandu oho. Amō amō awa renda rupi pandu oho tī. Pe, a'ep pe har ta usak uwyr. ¹⁵⁻¹⁶ Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe ngā usak. Ame'ē sawa'e ngi ājā ta uhem ramō. Wapyk uī. Ka'u ym apo 'y. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Myja sawa'e ka'u ame'ē ke katu oho. Ame'ē ke rehe usak ame'ē ta upa pandu pandu ngā pe. Kure ta ka'u oho, ame'ē rehe har upa pandu tī. (Pyrātā te hū ame'ē ke pehī, aja ukwa. A'erehe ngā kyje ingi, Jesu ngi. Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ē ke putar ym tī.) ¹⁷ A'erehe pandu ipe:

—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.

¹⁸ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho ixo rahā, ājā ta uhem ramō ame'ē sawa'e pandu:

—Ne namō ihē aho ta — aja Jesu pe.

¹⁹ —Anī. Nde rekoha pe ejywyr eho. Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ē rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde rehe pyrara usak, ame'ē ke epandu tī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²⁰ Pe, sawa'e jywyr oho. Amō amō ok ta rupi pandu pandu. “Jesu ihē ke mukatu” aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta, ame'ē rupi upa pandu pandu oho. Sawa'e panduha rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu te hū — aja ngā.

“Ihē rajyr emukatu” aja Jái pandu

(Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42)

²¹ Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tī. Jarusu keruhū pe aha oho. Pe, heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Y rymy'y rehe pyta. ²² Amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Jesu rehe uhyk rahā, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pandu ipe:

²³ —Ihē rajyr manō tate. Ihē rok pe eho! Iākā rehe nde po nde eremujar rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

²⁴ Pe, oho inamō. Oho ixo rahā, heta ngā Jesu rake rupi tuka tuka hū oho ixo.

Kūjā ke Jesu mukatu ame'ē rehe har

(Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48)

²⁵ Pe, amō kūjā oho ixo tī. Ma'e ahyha namō ixo. Jaiha ke pupur rāi namō ixo. Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokōi (12) warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. ²⁶ Ahyha mukatuha koty oho oho hū tipe. Ame'ē ta pe upa tamatarer me'ē me'ē tipe. Mukatu ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ē ta. Pe, katu ym oho ipe rī. ²⁷⁻²⁸ Jesu rehe har ngā pandu pandu, ame'ē ke hendu. “Jesu mukatu” aja kūjā hendu. A'erehe kuja ipy'a pe ukwa ukwa ixo:

—Ima'e mundeha rehe ihē po amujar rahā, ihē katu ta aho — aja kūjā.

Pe, ngā pyter rupi kūjā wata oho ixo. Pe, xupe rehe uhyk oho. ²⁹ Pe, Jesuma'e mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha ke pupur ame'ē ke putu'u ingi. Upa katu, aja ukwa. ³⁰ Pe, pahar Jesu ukwa. Amō ke mukatu, aja ukwa. A'erehe uwak u'am. Pe, pandu:

—Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar my? — aja.

³¹ —Nde rake rupi heta ngā juramā u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hū u'am. Ma'ewā nde erepandu my: “Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar” aja — aja jumu'eha ta pandu ipe.

³² Anī. Jesu usak usak we rī. Awa mujar my? Kekar we rī. ³³ Katu apo, aja kūjā ukwa katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrýi tī. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.

³⁴ —Éi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo. Jaiha pupur ame'ē ke upa putu'u katu te nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'ē rehe har

(Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56)

³⁵ Kūjā namō pandu u'am rahā, Jái rok ngi amō ta uhyk uwyr.

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. (“Mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

³⁶ Tajyr manō ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e exo. Ihē rehe tapijar te'e we ejurujar katu — aja ipe.

—Hā! — aja Jái.

³⁷ A'engi Jái rok pe oho inamō. Heta ngā anī. Mupyta.

—Se pepyta — aja.

Kuja jō oho. Kūjātāi pái. Petu oho. Tian oho tī. Imu oho tī. Her Juā. Ame'ē ta jō inamō oho. ³⁸ Pe, Jái rok pe uhyk rahā, heta ngā i'āi a'ep. Ngā mutyapu tyapu hū. Jixi'u xi'u hū ngā. Ahem amō tī. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Ame'ē ke rehe Jesu usak. ³⁹ Pe, pandu:

—Mā! Pemutyapu tyapu hū ym. Pejixi'u ym tī. Kūjātāi manō ym. Ukwer ou riki — aja Jesu.

⁴⁰ Pe, ngā puka puka hū ehe. Manō te aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe. A'erehe soroka pe upa ngā ke Jesu muhem. Pe, kūjātāi tūi, ame'ē kapy pe oho. Mahapyr jumu'eha ta ke raho inamō tī. Kūjātāi pái raho tī. Imāi raho tī. Ame'ē ta jō kapy pe ixe oho. ⁴¹ Uhyk rahā, ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Tarita kumi — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Kūjātāi! Nde pe apandu, epu'am!” aja. ⁴² Pahar kūjātāi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke kūjātāi. Kweraha rehe usak ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ē ta.

⁴³ Pe, Jesu pandu:

—Pehē py'a rupi te'e pereko — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Ma'e ke eme'ē ipe. Kūjātāi u'u ta — aja.

(Ma'e ke u'u rahā, ixuwe katu a'e, aja ukwa katu ta, a'erehe: “Ma'e ke eme'ē ipe” aja Jesu pandu ipe.)

6

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30)

¹ A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho, Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho inamō tī. ²⁻³ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'e oho. Heta ngā ixo a'ep. Pe, hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha ukwa my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! (Jande aja awa te'e a'e tī.) Myja ame'ē ke a'e ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) Jesu riki peme'ē. Myra rehe ma'eha peme'ē. Mari membyr ke a'e. Imu ta ko jande namō ixo tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. Hendyr ta jande namō ixo tī — aja ngā pandu.

Hekoha pe har ta aja Jesu tī, aja ngā ukwa, a'erehe Jesu ke putar ym. ⁴ A'erehe Jesu pandu:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō hekoha pe pandu oho rahā, ame'ē ta hendu katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahā, anī. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym. Hok wyr pe har ta aja tī. Hendu ym tī. Amō ianam ta aja tī. Hendu ym tī. Putar ym tī — aja ngā pe pandu.

⁵ Ngā putar ym, a'erehe mukatu hū ym a'ep. Peteī teī ma'e ahy ixo ame'ē ta rehe ipo mujar. Aja mukatu. ⁶ Ipy'a pe Jesu ukwa ixo:

—Mā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Aja ihē ke Tupā muwyr, aja amujekwa. Anī. Peme'ē ta jurujar ym ihē rehe. Mā! — aja jupe.

Pe, a'engi amō ta hekoha rupi mu'e mu'e oho.

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

⁷⁻⁹ Ajame'ē ke awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehē ke ihē amondo ta. Pehē mokōi mokōi peho. Ihē je'ēha rupi peho. Amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem katu ta. Peho rahā, ma'e ke peraho ym. Pehē mi'u peraho ym. Pehē kupe pe ma'e ryrū ke peraho ym tī. Tamatarer peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho katu. (Pehē re'ō rahā, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehē py rehe har pemunde. Peteī kamixa namō peho katu.

¹⁰ —Amō rekoha rehe pehyk rahā, amō pandu ta: “Ko pejur katu. Se ihē rok pe pepyta katu” aja. Ame'ē rok pe pepyta katu. A'ep pepyta pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta katu.

¹¹ —Amō rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehē ke. Pehē je'ēha rehe hendu tar ym tī. Aja rahā, ame'ē hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahā, ywy ku'i pehē

py ngi pejuhyk katu. Ame'ë ke ngã usak rahã, kuja ukwa ta. Tupã ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Pe, jumu'eha ta oho. Mokõi pame a'eta oho. Amõ ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehë py'a pemuruwak — aja pandu oho.

¹³ Heta ãjã ta ke ngã py'a ngi muhem mondo tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ë ta rehe ma'e ka kytyk tĩ. Ipykã rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ë. Aja ngã ke mukatu hũ.

Juã mujahukiha ke jukwa ame'ë rehe har

(Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

¹⁴ Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngã pandu pandu. Ame'ë ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapitam. Amõ ta kuja pandu:

—Peme'ë riki Juã mujahukiha ke. Manõha ngi Tupã mukwera katu muhem. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu — aja riki.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Eri. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke jywyr — aja riki tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ymanihar aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tĩ — aja tĩ.

¹⁶ Amõ koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahã, kuja pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Juã mujahukiha ke. A'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. Amukwehe te we amõ pe ihë apandu: “Juã ãkã ke emondok eho ingi” aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naĩ.

¹⁷⁻¹⁹ Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ë imu rakehar ke Ero jo'ok raño ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Mã peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ë ke Erondi ukwa tĩ. A'erehe parahy ehe, Juã rehe. Jukwa tar katu tĩ. Ame'ë ke Ero putar ym, a'erehe marã ka ym Juã ke hakehar jukwaha. ²⁰ Juã riki sawa'e katu ame'ë ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ë ke nixói ipe aja ukwa tĩ, a'erehe kyje ingi, Juã ngi. A'erehe amõ renda pe Juã ke Ero mupyta. (A'erehe marã ka a'e ke hakehar jukwaha.) Juã je'ëha rehe Ero hendu tar katu tĩ. Hendu katu tipe. Amõ amõ rahã, hendu rahã: “Mã! Myja me'ë ihë ama'e ta my?” aja Ero pandu jupe.

²¹ Pe! Juã jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imãi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ë rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tĩ. Pe, kapitã ta ke mujy'ar. Sonda tama'e kapitã ta ke mujy'ar tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Ame'ë ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ë ta ihĩ. ²² Ame'ë renda pe Erondi membyr ixo uwyr. Kũjãtãi keruhũ a'e. Pe, purahái. Upa kapitã ta ke muhury. Ero hury katu tĩ. Pe, kũjãtãi pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ë ke ihë riki ame'ë ta nde pe — aja Ero.

²³ Pandu pandu riki tĩ:

—Ko Tupã ruwa koty aja jaxo. Apandu katu. Upa nde ereputar ame'ë ke ihë riki ame'ë ta nde pe. Esarahã! Upa katu te ihëma'e ihĩ. Nde ereputar rahã, ame'ë ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

²⁴ Imãi pe kũjãtãi pandu oho:

—Mãi! Ma'e ihë apandu ta my? — aja.

Imãi pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ke epandu ipe — aja.

²⁵ Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu ipe:

—Juã ãkã ke ihë aputar. Ita paratu 'ar pe ihë pe erur apo — aja kũjãtãi.

²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, Ero pyai te hũ. (Juã ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai te hũ. Ero je'ëha rehe upa kapitã ta hendu ramõ te: “Tupã ruwa koty aja jaxo. Nde ereputar

ame'ë ke ihë riki ame'ë ta” aja. A'erehe kūjātāi pe: “Anī. Ama'e ym ta” aja marā ka ym panduha. Pandu rahā, huxī hū ta tipe. ²⁷ A'erehe pahar sonda pe pandu:

—Juā ākā ke emondok erur — aja.

Kyndaha pe sonda oho. Pe, iākā mondok ingi. ²⁸ Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kūjātāi pe me'ë. Ame'ë ke imāi pe kūjātāi raho. ²⁹ Juā ke amō jukwa, aja Juā namō jumu'e ixo ame'ë ta hendu rahā, hete ke oho piam. Pe, kangwerupa pe jytyr raho.

Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'ë rehe har

(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juā 6.1-14)

³⁰ Ajame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta jywyr uwyr ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ë ke pandu ipe tī. ³¹ Pe, heta ngā uhyk uwyr ehe tī. Pe, hekoha pe ame'ë ta jywyr oho tī. Amō ta uhyk ehe tī. Ame'ë ta jywyr oho tī. Amō amō ta uhyk tī. Aja riki ixo. A'erehe marā ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hū ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu pandu:

—Jande jō ngā nixói te ame'ë pe jaho. A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe pandu.

³² Pe, ngā nixói te ame'ë pe a'eta jō oho ixo. Jarusu keruhū pe oho, y ruwái rehe. ³³ Amō ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja ame'ë ta ukwa. A'erehe pe rupi ngā ujan oho. Y rymy'y rupi ujan oho. Ok ta ngi upa ngā ujan oho. Pe, ngā nixói te ame'ë pe uhyk py oho. ³⁴ A'ep Jesu uhyk rahā, heta te hū ngā rehe usak. Usak rahā, pyai. Ame'ë ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha nixói, ame'ëja saka. (Aja rahā, ngā rehe usakiha nixói tī, aja mujekwa.) A'erehe Jesu pyai. A'erehe pyrara ngā rehe usak. A'erehe Tupā je'ëha ke mu'e hū ngā pe. ³⁵⁻³⁶ Ka'aruk koty rahā, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngā mi'u nixói te, a'erehe pandu ipe:

—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói te, ame'ë renda ke se. Ngā ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja ipe.

³⁷ —Anī. Ngā mi'u ke pehē atu peme'ë me'ë katu — aja jumu'eha ta pe pandu.

—Mā! Kuja, 200 wera rahā, paraky. Aja tamatarer pyhyk. Ame'ë tamatarer pe mbeju jajo'ok. Pe, ngā pe jame'ë me'ë. Aja nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.

³⁸ —Myja mbeju hetaha pehī my? Pesak peho — aja Jesu.

Usak rahā, pandu ipe:

—Kuja pehī. Awa po wajar peteihar upa mbeju hetaha. Pira ka'ë, kuja, mokōi jō — aja jumu'eha ta pandu.

³⁹ Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngā pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Ngā pe jumu'eha ta pandu:

—Amō koty koty pejy'ar aja pewapyk — aja.

Pe, kápī ra'yr 'ar pe ngā wapyk. ⁴⁰ Ko 50 hetaha wapyk. Se koty amō 100 hetaha. Se koty amō 50 hetaha. Se koty amō 100 hetaha. Aja upa katu te ngā wapyk uī. ⁴¹ Pe, awa po wajar peteihar upa mbeju ke Jesu pyhyk, pira ka'ë namō. Pe, ywa rehe ma'ā. Tupā namō pandu:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ë. Ame'ë ke ngā pe jumu'eha ta me'ë me'ë raho. Aja mokōi pira ka'ë ke me'ë me'ë tī. ⁴²⁻⁴³ Pe, upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Upa u'u rahā, jumu'eha ta pyta we ame'ë ke matyr. Kuja, awa py mokōi wasākā tyryhem matyr. Mbeju pyta we ame'ë ke matyr. Pira ka'ë aja tī. Pyta we matyr tī. ⁴⁴ Ngā mi'u u'u, ame'ë ta heta te hū. Sawa'e ta jō manga rahā, kuja, 5.000 hetaha ngā ixo.

Y 'ar rupi Jesu wata oho

(Matéu 14.22-33; Juā 6.15-21)

⁴⁵ Ajame'ë ke pahar jumu'eha ta ke Jesu mondo. Jarusu keruhū pe mondo. Pandu:

—Hok pe ngā ke ihë amujywywyr ta amondo axo rahā, ypa ruwái koty peho. Mesái ok ta pe peho. Jarusu keruhū pe peho. I'i atu rahā we, ihë aho ta kŷ — aja Jesu.

Pe, jarusu keruhū pe jumu'eha ta opor oho. Pe, aha oho ixo. Jesu pyta we rī. Pe, amō ta pe pandu:

—Pehē rok pe pejywyr peho — aja ngā pe.

⁴⁶ Upa ngā hijar oho rahā, ywy'ā rehe Jesu jeje jupir oho. Tupā namō a'e pandu pandu oho. ⁴⁷ Pytun rahā, ywy rehe Jesu jeje ixo rī. Jarusu keruhū ke ypa pyter pe ihī. Ame'ē pe jumu'eha ta ihī. ⁴⁸ Ame'ē ta rehe ywytuhu juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykūi hū tipe. Henda te'e ihī. Paite ngi ame'ē ta rehe Jesu usak. Pe, sapukái je'ē ramō rahā, a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho. ⁴⁹ Y 'ar rupi wata uwyr ixo ame'ē ke rehe jumu'eha ta usak. Ame'ē riki Jesu aja ukwa ym, a'erehe ahem hū:

—Ājā pe tur ixo — aja jumu'eha ta ukwaha naī.

⁵⁰ Upa usak ehe rahā, mukahem hū. Pe, pahar Jesu pukái:

—Pekyje ym! Pehē py'ahu te'e pexo. Ihē Jesu — aja.

⁵¹ Pe, jarusu keruhū rehe uhyk, pe, opor oho. Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Y 'ar rupi wata katu! — aja riki.

⁵² Pyrātāha namō ngā mi'u ke Jesu muheta. Ame'ē ke jumu'eha ta ukwa ym, (a'erehe pyrātāha namō y 'ar rupi Jesu wata katu tī. Ame'ē ke ukwa ym tī.) Iākā riki janam rāi te'e.

Jenesare ywy pe har ta ke Jesu mukatu

(Matéu 14.34-36)

⁵³ A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare ywy pe. A'ep jarusu keruhū pukwar. ⁵⁴ Pe, jarusu keruhū ngi uhem oho rahā, ame'ē ta rehe heta ngā usak. Pe, pahar ngā ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

⁵⁵ Pe, ame'ē hekoha rupi upa ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā oho piam. Muhyk werur ehe. Kyha aja me'ē pe werur tī. “Paite ixo apo” aja hendu rahā, a'ep ahy ixo ame'ē ta ke raho ngā. ⁵⁶ Pe, amō amō hekoha rupi Jesu oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhū rupi oho tī. Awa renda rupi oho tī. Upa ame'ē rupi oho rahā, soroka pe ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā mou. Pete'e túi. Ame'ē ta pandu:

—Mā peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ē ta pyhyk. Mā peja nema'e mundeha apyr rehe jō pyhyk — aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ē ta upa katu te katu oho.

7

Hamūi je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ke

(Matéu 15.1-9)

¹⁻⁴ Hamūi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta kutuk ym rahā, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha a'eta ma'eha. (Hamūi ta mu'e aja ipo ke kutuk rahā, Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.) Parise ta aja tī. Upa ymanihar hamūi ta mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Ma'e muhepyha renda ngi hok pe jywyr rahā, ma'e ke u'u ym rī. Ipo ke kutuk py, pe, u'u. Aja amō amō heta ymanihar hamūi ta mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Ko y u'uha ke kutuk. Pander ke aja tī. Ita pander ke aja tī. Hamūi ta mu'e aja upa kutuk riki tī. (Aja rahā, Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise ta riki hamūi mu'eha rehe hendu katu te ame'ē ta ke a'eta.) Jundéu awa ramūi ta je'ēha ukwa, ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu namō ame'ē ta je'ē je'ē. Hamūi ta mu'e aja ipo ke jumu'eha ta kutuk ym. Aja te'e ma'e ke u'u. ⁵ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Ma'erehe jande ramūi mu'e ame'ē ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ē ta u'u rahā, jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

⁶ —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahā! Yman pehē rehe har Tupā je'ēha rehe Isai mupinim, aja mokōi pekwha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Ame'ē rehe har a'e mupinim. Kuja Tupā pandu:

“Ihē rehe har ngā katu pandu tipe. Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe.

⁷ Ihē rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e riki. Hamūi je'ēha ke ngā mu'e ixo.

‘Kome'ē riki Tupā je'ēha’ aja ngā mu'e naī” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

⁸—Tupā je'ēha ke pehijar. Apo ymanihar pehē ramūi ta mu'e ame'ē ke rehe jō pehendu katu. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁹ A'e Pandu tī:

—Mā! Tupā je'ēha ke pehijar. A'erehe ymanihar pehē ramūi ta mu'e, ame'ē ke pemu'e katu ta, aja pekwaaha naī. Aja rahā, pekwa katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwaaha naī.

¹⁰ Yman Moise mupinim:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī.

Kuja tī. ‘Papa! Nde jaxer’ aja amō pandu rahā, ame'ē ke ejukwa.

‘Māi! Nde jaxer’ aja pandu ame'ē ke ejukwa tī” aja Moise mupinim. (“Jaxer” aja pandu rahā: “Ipái ta rehe ipy'a ym” aja mujekwa.)

¹¹⁻¹³—Anī riki. Ame'ē rehe pehendu ym te. Pesarahā! Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. “Ko Tupāma'e ke apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y” aja ipái ta pe pandu. Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Haihu ym ta apo 'y. A'erehe Tupā je'ēha rehe pehendu ym. “Pehē pái ta rehe pepy'a katu” ame'ē rehe pehendu ym. Katu ym aja. Aja amō amō we pemu'e ame'ē ke pehī. Aja Tupā je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Ma'e mujaxeraha rehe har

(Matéu 15.10-20)

¹⁴ (Pe, ipo ke kutuk ym ha namō ma'e ke u'u. Ame'ē ke mujekwa.) Kuja heta ngā pe Jesu pandu:

—Se pejur! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta. ¹⁵ Soroka pe ma'e ke ihī. Ame'ē ke amō juru kwar rupi oho rahā, ipy'a ke mujaxer ym. Ma'e ke amō pandu, ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeraha ke mujekwa katu. ¹⁶ [Pekwa tar katu rahā, pehendu katu] — aja ngā pe.

¹⁷ Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe ixo oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē amō py'a jaxer ame'ē rehe har emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁸—Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī! Ko amujekwa ta pehē pe. Ma'e ke amō u'u rahā, juru kwar rupi oho. Ame'ē mujaxer ym amō py'a ke. ¹⁹ Ipy'a pe oho ym, a'erehe ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja pandu rahā, upa ma'e ke ngā u'u ame'ē ke katu, aja mujekwa.)

²⁰ Pandu tī:

—Amō jywī ngi ma'e ke uhem rahā, ame'ē riki amō ke mujaxer. ²¹ Amō jywī ngi uhem. Aja rahā, ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Upa rahā, ame'ē ke ma'ema'e. Ko amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amōma'e ke mukanim. Amō ke jukwa tar katu. ²² Hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái. Ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái. Amōma'e ke rehe ipy'a moī hū. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke mujesak ame'ē rehe huxī awa. Katu ym aja. Kyty'ym. Amō ta rehe juru ai. “Ihē jō katu me'ē ke” aja jō pandu. Ko ka'u te'e hū ame'ē ke. ²³ Upa katu te aja jaxer ame'ē ke amō jywī ngi uhem. Ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Upa ame'ē ke mujaxer awa ke — aja Jesu mujekwa.

Jesu rehe amō awa kūjā jurujar katu

(Matéu 15.21-28)

²⁴ A'engi Jesu uhem oho. Amō ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē ywy tī. Pe, amō rok pe ixo oho. A'ep a'e ixo aja amō ta ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. Anī. Marā ka ym mukaniha. “Pete'e ixo” aja ngā ukwa riki. ²⁵⁻²⁶ A'e uhyk aja amō kūjā hendu. Pe, uhyk oho ehe. Amō koty je'ēha kūjāma'e ke. Ngere ywy pe har je'ēha ke ame'ē. Jundéu awa ym a'e. Siro-seni ywy pe har a'e. Ame'ē membyr py'a rehe ājā ihī,

kūjātāi ra'yr ke a'e. Pe, Jesu rehe kūjā uhyk rahā, pahar huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihē membyr ngi ājā ke emuhem emondo — aja Jesu pe.

²⁷ —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amō me'ē py. Ta'ŷma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja Jesu. (Aja rahā jundéu awa ta namō Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Kūjā pandu:

—Sa'e! Esarahā! A'eta mi'u ke ta'yn ta mukurer kurer riki. Ame'ē ke jawar ra'yr ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e katu ame'ē ke amō awa ta pyhyk ta, aja kūjā mujekwa katu. “Jawar ra'yr” aja pandu rahā: “Amō awa ta” aja mujekwa katu.)

²⁹ —Mā! Nde erepandu katu. Nde rok pe ejywyr eho. Ne membyr py'a ngi ājā uhem oho apo 'y — aja Jesu.

³⁰ Pe, hok pe kūjā jywyr oho. Uhyk rahā, imembyr rehe usak. Myrape 'ar pe nino ou. Jete. Ipy'a ngi ājā uhem oho, aja kūjātāi túi. (Jesu pandu, aja me'ē uhyk katu 'y.)

Je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³¹ Ajame'ē ke ame'ē renda ke Jesu hijar oho. Ame'ē renda Tir ok ta rake ihī. Oho rahā, Sinō ok ta rupi asa oho. Ngariréi ypa pe oho ixo. “Jande popa ok ta” ame'ē rupi asa oho ixo tī. ³² A'ep pe har ta sawa'e ke muhyk raho ehe. Ame'ē ipyakwar ym. Hembe ke hātā tī. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.

³³ Heta ame'ē ta ngi Jesu sawa'e ke hykíi raho. A'eta jō ixo. Pe, sawa'e pyakwar rupi ipo ke pu'ē. Ipo rehe tymū tī, ame'ē namō sawa'e rembe rehe mujar. ³⁴ Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. He'ōha mupuk. (Aja pyrara usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Epata” aja Jesu. Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Epirar” aja. ³⁵ Pahar sawa'e pyakwar sorok katu. Hendu katu ma'e ke. Hembe imembek katu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y. ³⁶ Pe, hātā Jesu pandu ipe:

—Amukatuha rehe har amō ta pe pepandu ym — aja ngā pe tipe.

Anī. Pandu pandu hū ngā. Amō we Jesu pandu tipe:

—Pepandu ym — aja.

Anī tī. Pandu pandu we hū ngā. ³⁷ Hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e katu tiki. Mā! Ipyakwar ym ame'ē ke mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai ame'ē ke mukatu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y — aja ngā jupe.

8

4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Matéu 15.32-39)

¹ Ajame'ē ke amō heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Ma'e ke ngā u'u ame'ē ke nixói te rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. ² Pesarahā! Peme'ē heta ame'ē ta ihē namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngā mi'u nixói te ngā pe. A'erehe ngā rehe apyrara ihē asak. ³ Hok pe amujywyr amondo rahā, myahyha ixangwer ym. Amō ta paite ngi uwyr — aja Jesu.

⁴ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ē pe jande jaxo. Myja heta ame'ē ta pe mbeju jame'ē ta my? — aja ipe.

⁵ —Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja Jesu.

—Kuja. Awa po wajar mokōi hetaha kohī — aja jumu'eha ta.

⁶ Heta ame'ē ta pe Jesu pandu:

—Pewapyk — aja.

Pe, mbeju ke pyhyk. Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, upa mbeju mopok rahā, jumu'eha ta pe me'ē. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja.

⁷ Pe, jumu'eha ta me'ẽ me'ẽ raho. Heta katu ym pira ka'ẽ ke pehĩ tĩ. Ame'ẽ rehe Tupã pe Jesu pandu tĩ:

—Ne jō riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja tĩ.

Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Kome'ẽ ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho tĩ — aja.

⁸ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pe, pyta we ame'ẽ ke matyr. Kuja, awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem matyr. ⁹ Arahã heta ngã u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngã heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyр peho — aja.

¹⁰ Upa ngã oho rahã, pahar jarusu keruhũ pe opor oho, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ pe y ruwái rehe oho. Namanu ywy pe uhyk oho.

Ma'e ke parise ta usak tar katu

(Matéu 12.39; Matéu 16.1-4)

¹¹ Amõ parise ta uhyk ehe. (Parise ta ymanihar hamũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu te ame'ẽ ta ke a'eta.) Pe, Jesu namõ je'ẽ je'ẽ hũ. Parise ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'ema'e. Jasak ta. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe nde ke Tupã muwyr, aja jakwa ta — aja Jesu pe.

(Marã ka ym Jesu ma'eha rahã, Tupã muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ẽ manga ta tipe.) ¹² He'õha ke Jesu mupuk hũ. (Parise ta ãkã janam rãi aja ukwa, a'erehe he'õha mupuk.) Pe, pandu:

—Anĩ. Ama'e ym ta. Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pesak tar katu. Ma'ewã my? Anĩ ta. A'ewan. Amujesak ym ta pehẽ pe — aja Jesu pandu.

¹³ Upa pandu rahã, ame'ẽ ta ke hijar oho. Pe, jarusu keruhũ pe opor oho. Huwái koty jywyр oho.

Mbeju mupururukiha rehe har

(Matéu 16.5-12)

¹⁴ Jumu'eha ta mbeju ke harái. Raho ym riki. Mbeju peteĩ jō jarusu keruhũ pe raho.

¹⁵ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:

—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja Jesu.

¹⁶ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu — aja a'eta jupe.

¹⁷ Ame'ẽ panduha ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Mbeju nixói. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu ym ta me'ẽ te'e. Mã! Pekwa ym my rĩ. Pehẽ ãkã janam rãi. Pepyhyk ym ma'e ke. ¹⁸ Pehẽ reha pehĩ. Pesak ym ma'e. Pehẽ pyakwar pehĩ. Pehendu ym ma'e. Aja pexo. Ihẽ ama'ema'eha ke peharái my? ¹⁹ Awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke 5.000 hetaha ame'ẽ ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta we ame'ẽ ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa py mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja.

²⁰ —Pe, awa po wajar mokõi mbeju ke 4.000 hetaha ame'ẽ ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta we ame'ẽ ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja ipe.

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta pe.

(“Mbeju mupururukiha” Jesu pandu rahã: “Ame'ẽ riki parise ta mu'e ame'ẽ ke” aja mujekwa. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta me'ẽ te'e, aja mujekwa katu.)

Eha ym te ame'ẽ ke Jesu mukatu

²² Ajame'ẽ ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk uwyr, jumu'eha ta namõ. Jesu rehe eha ym te ame'ẽ ke amõ ta muhyk werur. Amõ ta pandu:

—Nde po emujar ehe — aja ipe.

²³ Pe, eha ym te ame'ẽ po Jesu pyhyk. Pe, hykýi raho. Ame'ẽ ok ta ngi a'eta jõ uhem oho. Pe, eha rehe tymũ. Ipo ke mujar tĩ, eha rehe. Pandu ipe:

—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.

²⁴ Eha ym te ame'ẽ ke ma'ã. Pandu:

—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak. Myra aja ihẽ asak. Wata ixo — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tĩ. Pe, sawa'e ma'ã katu. Eha katu oho 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak katu apo 'y. ²⁶ Pe, hok pe sawa'e ke mujywyr mondo. Pandu ipe:

—Mesái ok ta pe ejywyr ym eho — aja sawa'e pe.

(Ame'ẽ ok ta pe ehe har ngã pandu pandu, ame'ẽ ke Jesu putar ym. A'erehe sawa'e pe pandu: “Ejywyr ym eho” aja.)

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21)

²⁷ Ajame'ẽ ke amõ renda pe Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Sesaréi Siri ok ta rake ihĩ, ame'ẽ pe oho. Oho ixo rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har amõ ta pandu rahã, myja pandu my? — aja.

²⁸ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri ke nde. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde” aja je. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde” aja ngã je — aja ipe.

²⁹ —Pehẽ rahã! Myja pekwa my? — aja Jesu.

Petu pandu:

—Kirisutu nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja ipe.

³⁰ —A'e tỹ. Ihẽ rehe har amõ ta pe pemujekwa ym — aja hãtã jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27)

³¹ Arahã har ngi jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ta. Jundéu awa tamũi ta putar ym te ta ihẽ ke. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ ke tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ ke tĩ. Ihẽ ke jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.

³² Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe, jumu'eha ta ngi Petu Jesu ke hykýi raho. Pandu ipe:

—Anĩ. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa — aja ipe.

³³ Pe, Jesu uwak, pe, amõ jumu'eha ta rehe usak. Pe, Petu pe pandu:

—Nde riki Satana aja saka. (Ajã ramũi a'e.) Ihẽ ruwajan aja nde tĩ. Eho ihẽ ngi. Nde erekwa erekwa e'am, ame'ẽ ke Tupã muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde erepandu. A'erehe ihẽ ke nde eremupyta tar katu naĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har

(Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27)

³⁴ Pe, heta hũ ngã ke Jesu mujy'ar, jumu'eha ta namõ. Pandu ngã pe:

—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ẽ te'e. Pe, Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Ima'e putariha ke mukanim ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, ihẽ namõ oho katu. ³⁵ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihẽ” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihẽ rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ jukwa tar katu. Tupã je'ẽha ke pandu oho, a'erehe ame'ẽ ke amõ jukwa tar katu tĩ. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe amõ jukwa. Manõ. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta ixo. ³⁶ Upa katu te kome'ẽ wyw keruhũ pe ma'e katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ.

Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te. Aja rahā, marā ka ym katuha. ³⁷ Uhāha rehe marā ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e. ³⁸ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja ngā ixo apo. Tupā nixói, aja ukwaha naī, aja ngā ixo apo tī. Ame'ē ta ruwa koty ihē ngi amō huxī rahā, ihē ruxī ta ingi tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahā, ame'ē sawa'e ngi ihē ruxī ta tī. Ihē ajoywyr rahā, ihē ruxī ta ingi. Katu te ha rupi ihē ajoywyr ta. Papama'e katu te ha rupi ajoywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha rupi ajoywyr ta tī. Arahā ihē ngi huxī ame'ē ta ngi ihē ruxī ta tī — aja Jesu pandu.

9

¹ A'e pandu tī:

—Jetehar te ke pehē pe apandu. Ko riki amō ta ixo apo. Ame'ē ta manō ym we ta rī. Pyrātā te ha namō ihē riki kapitā keruhū, ame'ē rehe usak py ta. Manō ym we ta rī — aja jumu'eha ta pe.

*Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.
(Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36)*

² Awa po wajar peteī ukwer rahā, Jesu oho. Petu ke raho inamō. Tian amō tī. Juā amō tī. Ame'ē tumeme jō a'eta oho. Ywy'ā keruhū rehe jupir oho. Pe, Jesu rehe Petu ta usak u'am rahā, amō koty a'e uwak oho u'am. ³ Ima'e mundeha hendy hendy. Ituwyr te. Kome'ē ywy keruhū pe ame'ē tuwyrriha ke rehe uhyk ym. ⁴ Pe, Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tī. (Ame'ē mokōi ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta.) Jesu namō mokōi sawa'e ta pandu pandu u'am. ⁵ Pe, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Mahapyr xipa jamujā ta. Ko nde pe peteī. Amō Moise pe tī. Amō Eri pe tī. (Aja rahā pepyta we ta rī) — aja ipe.

⁶ Petu ta mukahem hū ingi, a'erehe myja pandu rahā, katu my? Ukwā ym, a'erehe aja pandu. ⁷ Pe, a'eta rehe ywa takāxīha uhyk. Ame'ē pytuniha te'e Petu ta i'āi. Pe, takāxīha ngi panduha uwyr:

—Peme'ē ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu — aja riki.

⁸ Pe, pahar Petu ta juramā usak. Nixói awa. Jesu jō pete'e ixo.

⁹ Pe, ywy'ā keruhū 'ar ngi wyjy uwyr ixo rahā, hātā Jesu pandu:

—A'eramō pesak ame'ē ke amō ta pe pepandu ym we rī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ke amō ta jukwa ta. Pe, ihē akwera katu ta ahem. Arahā jō pesak ramō ame'ē ke pepandu katu ngā pe — aja Petu ta pe.

¹⁰ Petu ta hendu katu ehe, a'erehe amō ta pe pandu ym. Petu ta jupe:

—“Akwera katu ta” aja a'e. Ma'e ame'ē my? — aja a'eta jupe.

¹¹ Pe, Jesu pe a'eta pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja pandu: “Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu uwyr ta” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? — aja ipe.

¹² Jesu mujekwa:

—Ame'ē panduha jetehar te ke. Eri uwyr py ta. Ngā py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahā Kirisutu uwyrriha rehe ngā harō katu ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ke amō ta mupyrara ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ihē ke amō ta putar ym ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī. ¹³ Ko pehē pe apandu katu. Amō riki upa uwyr. Eri aja a'e tī. Amō ta putar, aja a'e ke amō ta mupyrara riki. Yman Tupā je'ēha mujekwa ehe har, aja amō ta muhyk ehe — aja Jesu pandu.

(Eri te rehe har pandu ym. Anī. Eri rehe har Jesu pandu rahā, Juā mujahukiha rehe har pandu. Eri aja Juā tī, aja mujekwa.)

*Kurumī ra'yr py'a rehe ājā ihī
(Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43)*

¹⁴ A'engi amō jumu'eha ta rehe a'eta uhyk rahā, heta hū ngā rehe usak. Ngā heta ame'ē ta pyter pe jumu'eha ta ixo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō je'ē je'ē hū u'am. ¹⁵ Jesu rehe heta ame'ē ta usak rahā, pandu:

—Mā! Pewe tur! — aja ngā.

Pe, huryha namō ixoty ujan oho. Pe, ipo pyhyk pyhyk ingi.

—Mā! Ko nde erejur — aja ngā pandu.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe peje'ē je'ē hū pexo my? — aja ngā pe.

¹⁷⁻¹⁸ Amō pandu ipe:

—Sawa'e! Ihē ra'yr py'a rehe ājā ihī, a'erehe je'engai. Ājā ihī katu rahā, ihē ra'yr ke ombor mungwa. Tyjúi hū táí. Hāi hātā su'u su'u riki. Pe, upa jupyrātā rātā oho. Nde pe arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe nema'e jumu'eha ta pe apandu: “Ājā ke pemuhem pemondo ingi” aja tipe. A'eta manga tipe. Anī riki. Muhem ym mondo — aja Jesu pe.

¹⁹ —Mā! Tupāma'e pyrātāha rehe pejurujar ym. Heta hū jahy rahā, pehē namō ihē axo riki. Mā! Ihē rehe pejurujar ym we rī. Pehē ke ihē amu'e hū tipe. Anī. Ihē rehe pejurujar ym we rī. Katu ym aja! Ere! Kurumī ke ihē pe erur — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, amō ta werur ipe. Jesu rehe ājā usak rahā, pahar kurumī ke mumanō manō. Kurumī wyy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere oup. Tyjúi hū táí. ²¹ Kurumī pái pe Jesu pandu:

—Myja jahy rahā ājā ihī ehe my? — aja.

—Ta'yn rahā har aja te'e. ²² Māte hū jukwa ta tipe. Tata pe kurumī ke ityk, aja jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk tī. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe nde eremukatu tar katu rahā, jande rehe epyrara esak. Emukatu katu — aja Jesu pe.

²³ —Hā! Nde tī. Tupā rehe nde erejurujar katu rahā, upa katu te ma'e ke nde erema'e katu ta — aja Jesu.

²⁴ Pahar kurumī pái jixi'uha namō pandu:

—Ajurujar katu we riki ihē. A'ewan ym rī. A'erehe ihē pe emujekwa katu, aja rahā, ajurujar katu te ta tī — aja ipe.

²⁵ Heta ngā ujan uwyr. Juramā uwyr. Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa. A'erehe hātā ājā pe pandu:

—Ājā! Nde pe ihē apandu. Ehem eho ingi. Kurumī ke emupyakwar ym te apo. Emuje'engai ym tī. Eho ingi. Ejywyr ym te ehe kŷ — aja Jesu.

²⁶ Ājā riki ahem hū. Pe, kurumī ke mumanō manō. Pe, uhem oho ingi. Pete'e kurumī tui. Manō me'ē aja tui, a'erehe ngā pandu:

—Manō apo 'y — aja ukwaha nāi.

²⁷ Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am. Pu'am katu kurumī.

²⁸ Ajame'ē ke amō rok pe Jesu ixo oho. A'ep jumu'eha ta pandu ipe:

—Mā! Marā ka ym ājā ke jamuhemiha. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Aja me'ē ājā ke kuja jō muhem mondo. Tupā namō pepandu pandu katu. Ma'e pe'uha ke pehijar tī. (Aja Tupā rehe pehē py'a pemoi moī katu.) Aja rahā jō, aja me'ē ājā ke pemuhem katu pemondo. (Pyrātā te ame'ē ke a'e, a'erehe aja rahā jō pemuhem katu pemondo) — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu tī

(Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45)

³⁰⁻³¹ A'engi oho tī. Ngariréi wyy ke asa oho. Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu u'am, a'erehe ohoha ke ngā ukwa, ame'ē ke putar ym. Jumu'eha ta pe jō pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta werur. Pe, ihē ke ame'ē sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, akwera katu ta ahem tī — aja Jesu.

³² “Kwera ta” ame'ē je'ēha ke jumu'eha ta ukwa ym.

—Emujekwa jande pe — aja pandu tar ym.

Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ẽ rehe har
(*Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48*)

³³ Kapana'ũ ok ta pe uhyk uwyr. Amõ rok pe ixo oho. A'ep jumu'eha ta pe Jesu pandu: —Pe rupi jande jajur jaxo rahã, peje'ẽ je'ẽ pexo pehẽ jupe. Ma'erehe peje'ẽ je'ẽ my? — aja pandu.

³⁴ A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo rahã, kuja jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe: —Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my? — aja riki.

A'erehe ame'ẽ ke pandu tar ym Jesu pe. ³⁵ A'e wapyk. Awa py mokõi jumu'eha ta ke mujy'ar. Pandu:

—Pejur se! Pesarahã! “Apo ihẽ py kÿ” aja amõ putar katu rahã, a'ejõhar aja ixo ta me'ẽ te'e. Pe, upa amõ tama'e miasu aja ixo ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e aja ixo — aja Jesu pandu.

³⁶ Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha ta pyter pe raho. Peteĩ iyywa jurupy rupi pyhyk. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

³⁷ —Kome'ẽja ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu, aja tĩ. Amõ we tĩ. Ihẽ pái ke hok pe mupyta, aja tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr — aja Jesu mujekwa.

Jesu namõ ixo me'ẽ ke
(*Ruk 9.49-50*)

³⁸ Amõ rahã, Juã pandu ipe:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasad. Nde je'ẽha rupi ãjã ta ke a'e muhem katu mondo. Jande namõ ixo ym, a'erehe japandu ipe: “Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ẽha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja ipe — aja Jesu pe pandu.

³⁹ —Anĩ. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ihẽ namõ ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, pahar ihẽ ruwajan wan uwak ym ta. ⁴⁰ Jande namõ jumai ym rahã, jande kotyhar ta ke aja ixo. ⁴¹ Pesarahã! Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe y ke pehẽ pe amõ me'ẽ, ita rekúí ra'yr pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e ka'u te'eha rehe har
(*Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2*)

⁴² A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã peja Jesu rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja mu'e. A'erehe ta'yn hijar. Aja rahã, mã peja jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahã, ta'yn ke mu'e ym ta.) ⁴³ Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ẽ nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ẽja saka. Ema'e ym. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde po mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym tiki. Ame'ẽ renda pe tata uwe ym te. ⁴⁴ [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁵ —Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ẽja saka. Eho ym. Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde py mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki. ⁴⁶ [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁷ —Nde reha aja tĩ. Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, mã peja ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok, ame'ẽja saka. Esak ym. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde reha mokõi

namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki. ⁴⁸ Ame'ē renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tī. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta aja mujekwa katu.)

⁴⁹ —(Jundéu awa ta Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, hymba hapy. Upa ukwái. Arahā jukyr ke ombor ehe.) Ame'ē jukyr aja johu ngā rehe tata ke Tupā ombor ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, johu ngā ahyha manga ta. Tata ombor, ame'ēja saka. Aja ipy'a katuha ke Tupā manga ta.) ⁵⁰ Jukyr namō ma'e ke katu. Jukyr he'ēha kanim rahā, marā ka ym mujywyriha. Pehē aja tī. Jukyr katu, aja pexo. Aja rahā, pexoha katu aja pexo katu. Amō ta namō pejumai ym aja pexo katu — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

10

Jumendar ame'ē rehe har
(Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)

¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Jundéi ywy ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y rer Jondā. Heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Jesu mu'e uī tī. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo tī.

² Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:
—Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa my? — aja Jesu pe.

³ —Yman ame'ē rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? — aja Jesu pandu.

⁴ —Kuja mupinim. Hakehar ke amō hijar oho rahā, kuja je'ēha paper rehe mupinim. “Nde ihē rakehar ym apo 'y” aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namō, aja panduha mupinim — aja parise ta pandu.

⁵ Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehē ākā janam rāi. Tupā putar ame'ē ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim. ⁶ Yman ma'e ke Tupā mujā py rahā, sawa'e ke mujā. A'engi kūjā ke mujā tī. ⁷ A'erehe sawa'e jumendar rahā, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namō ixo katu. ⁸ Ame'ē mokōihar riki Peteihar aja ixo. A'erehe ame'ē ta riki mokōihar aja ym saka. ⁹ A'erehe Peteihar aja Tupā mujā rahā, ame'ē ke sawa'e mumokōi rahā, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. (“Mumokōi” aja pandu rahā: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

¹⁰ Ok wyr pe jywyr oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē je'ēha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

¹¹ —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amō kūjā pyhyk rahā, hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái aja riki. Katu ym aja. ¹² Kūjā aja tī. Ixawa'e ke kūjā hijar oho, pe, amō sawa'e ke pyhyk rahā, ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái tī, aja tī. Katu ym tī — aja Jesu pandu. (Aja rahā, hakehar ke ixawa'e hijar rahā, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahā, katu ym tī, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak
(Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17)

¹³ Jesu pe ta'yn ta ke ngā muhyk werur. Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar, ame'ē ke ngā putar. (Aja Tupā usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anī. Ame'ē ke jumu'eha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngā pe.

¹⁴ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, jumu'eha ta pe pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta Tupā kotyhar wan ta tī. ¹⁵ Ko apandu katu. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iākā rehe ipo mujar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupā usak katu — aja.

Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ rehe har

(*Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7; Tian 5.1-3*)

¹⁷ Pe, Jesu oho tate rahã, amõ sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ẽ ke nde. Ma'e ihẽ ama'ema'e rahã, Tupã ihẽ ke muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁸ —“Katu te ame'ẽ ke nde” aja ihẽ pe nde erepandu. Tupã jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e. Awa ke anĩ. Ihẽ Tupã aja nde erekwa my? ¹⁹ Esarahã! Tupã je'ẽha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihĩ.

“Amõ ke ejukwa ym.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõma'e ke emukanim ym.

Amõ rehe har te'e epandu ym.

Ma'e te'e nde erepandu, aja amõma'e ke emukanim ym.

Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu ehe tĩ” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumĩ rahã har upa Tupã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu — aja ipe.

²¹ Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amõ ma'e ke ema'e we rĩ. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe te'e eme'ẽ me'ẽ. Aja rahã, Tupã koty nema'ehũ ta. A'engi eho, ihẽ namõ ejur — aja Jesu pandu.

²² Ame'ẽ je'ẽha ke rehe hendu rahã, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehũ aja ixo. (Ame'ẽ ke me'ẽ tar ym, a'erehe pyai te.)

²³ Jumu'eha ta rehe Jesu juramã usak. Pandu:

—Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta mã ma'e tar ym te — aja Jesu.

²⁴ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu:

—Mã! Aja ym my? — aja pandu.

Jesu pandu tĩ:

—Sa'e ta! Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja mã ma'e tar ym te. ²⁵ Awi jupiha kwar rupi marã ka ym awa rymba asaha oho. Kame, ame'ẽ hymba asaha oho. Pe, ima'ehũ ame'ẽ ke Tupã putar, aja ixo tar katu rahã, i'ar koty te we marã ka ym ma'eha — aja Jesu.

²⁶ Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:

—Mã! Aja rahã, awa ke Tupã muhã ta my? — aja Jesu pe.

²⁷ A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁸ Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, nde namõ jande jaxo 'y — aja ipe.

²⁹⁻³⁰ —Hã! Apandu katu pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ẽ pe ma'e ke Tupã mujwyr hũ ta. Tupã je'ẽha ke amõ pandu oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ẽ pe ma'e ke Tupã mujwyr hũ ta tĩ. Ko hok ke amõ hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Ianam ta ke hijar tĩ. Imãi ta ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ame'ẽ ixo rahã, Tupã mujwyr hũ ta ipe. Ko heta ok ke mujwyr ta. Heta imu ta ke mujwyr ta tĩ. Heta ianam ta ke mujwyr ta tĩ. Heta imãi ta ke mujwyr ta tĩ. Heta ta'yn ta ke mujwyr ta tĩ. Heta hekoha ke mujwyr ta tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Puka puka hũ ta ehe tĩ. Pe, 'ar ke upa rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Uhã te hũ aja ixo ta. ³¹ Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ ta. Tupã kotyhar ta aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar ta aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

*Manōha rehe har Jesu pandu tī, mahapyrihar ke
(Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)*

³²⁻³³ Pe, Jerusarē ok ta pe Jesu oho ixo, pe rupi. Jumu'eha ta oho ixo inamō tī. Hundutar Jesu oho ixo. Amō ta jumukahem. Jumu'eha ta aja tī. (Māte we uhyk ta, aja ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Jerusarē ok ta pe oho ixo! Ohoha ngi kyje ym a'e — aja.

Pe, awa py mokōi jumu'eha ta jō Jesu raho we tī. Kuja pandu ixo:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihē ke amō raho ta. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe aja tī. Ihē ke raho ta tī. Upa ame'ē ta ihē ke pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: “Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke ame'ē ta raho ta. ³⁴ Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ahem hū ta tī. Tymū ta ihē rehe tī. Hātā pirok katu te ta ihē ke. Pe, ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, akwera katu ta ahem tī — aja Jesu pandu.

*Tian ta panduha ke
(Matéu 20.20-28)*

³⁵ Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namō, Juā namō. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe pandu: —Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu. Ame'ē ke jande pe nde erema'e, aja japutar — aja Tian ta pandu.

³⁶ Jesu pandu:

—Ma'e peputar my? — aja.

³⁷ —Nde riki kapitā keruhū te rahā, ame'ē renda katu te hū ta riki. Arahā kuja japutar. Nde rake jande mokōi riki jawapyk tar katu. Nde jywa katu koty peteī. Ko nde jywa'i koty amō tī — aja Tian ta.

³⁸ Jesu pandu:

—Mā. Pekwa ym pepanduha ke. Amō ta ihē ke mahy hū ta. Amō ta ihē ke jukwa ta. Ihē aja pehē ke rahā, ihē rake pewapyk tar katu rī? — aja Tian ta pe.

³⁹ —A'e tỹ! — aja ipe.

Pe, Jesu pandu:

—A'e riki. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke amō ta mahy hū ta. Pehē ke amō ta jukwa ta tī. Ihē aja pehē ke tī. Pepyrrara ta tī. ⁴⁰ Ihē rake amō wapyk, ame'ē apandu ym ta. “Se ihē jywa katu koty ewapyk. Se ihē jywa'i koty ewapyk” aja ihē apandu ym ta. Ame'ē ke ihē pái jō riki pandu katu. Ame'ē renda ke a'e riki mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja Jesu pandu.

⁴¹ Ame'ē je'ēha rehe amō jande popa jumu'eha ta hendu rahā, Tian ta rehe parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.) ⁴² Pe, upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ēha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī. ⁴³ Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. (Amō ta ke pemondo mondo rahā, katu ym.) Amō riki kapitā keruhū, aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahā, katu tiki. ⁴⁴ Pe, pehē ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe paraky te'e aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. ⁴⁵ A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Matime reha ke Jesu mukatu
(Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43)*

⁴⁶ Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamō tī. Heta ngā uhem oho inamō tī. Pe rake amō sawa'e wapyk uī. Her

Matime. Time ra'yr a'e. Eha ym te ame'ë ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ. ⁴⁷ Pe, amõ ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngã.

Ame'ë ke rehe hendu rahã, Matime pukái hũ uĩ:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainõ ke. Epyrara esak ihë rehe — aja riki. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁴⁸ Amõ ta hãtã je'ë ipe:

—Epukái ym — aja.

Anĩ. Matime pukái we hũ:

—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Epyrara esak ihë rehe — aja.

⁴⁹ Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihë pe emuwyr — aja ngã pe.

Pe, Matime pe amõ ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! “Ejur” aja nde pe Jesu pandu. Epu'am. Eho — aja ipe.

⁵⁰ Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk. ⁵¹ Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihë ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ë ke pandu:

—Sawa'e! Ihë reha ym te. Ihë reha emukatu — aja Jesu pe.

⁵² —Hã! Upa ma'e ahyha ke ihë amukatu, ame'ë ke rehe nde erejurar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namõ oho.

11

Jumen 'ar pe Jesu oho

(*Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19*)

¹ Ajame'ë ke Jerusarë ok ta pe uhyk tate rahã, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ë rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ë ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Ame'ë ywy'ã rehe uhyk rahã, hundutar koty mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo. ² Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty amõ ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehë mokõi peho. Pehyk rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ë rehe amõ pukwar. Ame'ë jumen 'ar pe amõ oho ym rĩ. Pejirar, pe, se ihë pe pemuhyk perur. ³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amõ pandu rahã, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe” — aja mokõihar ta pe Jesu pandu.

⁴ Pe, mokõihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amõ pukwar. Pe, iham jirar. ⁵ A'ep amõ ta i'ãi. Ame'ë ta ngi har amõ pandu:

—Ma'erehe jumen pejirar my? — aja.

⁶ Jesu panduha aja mokõihar ta pandu:

—Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe — aja ipe.

—Ererahã! — aja riki a'ep pe har pandu.

⁷ Jesu pe jumen raho. Uhyk rahã, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moĩ. Ame'ë 'ar pe Jesu wapyk oho. ⁸ Awa rape rupi kamixa ke heta ngã mou mou tĩ. Amõ ta myra rãkã mupen ame'ë ke mou mou tĩ. (Kapitã keruhũ jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ë mujekwa katu.) Ame'ë 'ar rupi jumen pyrũ oho. ⁹ Hundutar oho ame'ë ta pukái pukái oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ë ta pukái pukái oho ixo tĩ. Kuja pukái:

—Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te je'ëha rupi uwyr ame'ë ke. Mã! Katu te ame'ë ke a'e. Tupã riki katu te ame'ë ke a'e tĩ. ¹⁰ Ymanihar Ndawi aja kapitã keruhũ nde tĩ. Aja nde ke Tupã mu'am ta. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Tupã riki katu te ame'ë ke a'e — aja ngã pukái pukái oho ixo.

¹¹ Jerusarë ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo oho. Upa ma'e ke rehe juramã usak. Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarë ok ta ngi uhem oho. Mbeta ok ta pe jywyr oho tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta oho inamõ tĩ.

Sik'y ke Jesu muxirik
(Matéu 21.18-19)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Mbeta ok ta ngi a'eta uhem oho. Oho ixo rahã, Jesu myahy. ¹³ Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe usak. Ame'ẽ'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahã, i'a nixói te. I'a angaha rehe uhyk ym we rĩ. Ho te'e jō ihĩ. ¹⁴ Pe, sik'y rehe har pandu:

—Peme'ẽ myra ngi i'a ke po'ok ym te ta tĩ. U'u ym te ta awa — aja Jesu.

Ame'ẽ je'ẽha rehe jumu'eha ta hendu tĩ.

Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo
(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22)

¹⁵ Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ixo oho tĩ. Ma'e ke muhepy ame'ẽ ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok ame'ẽ ta ke muhem mondo tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. (Ame'ẽja upa tamatarer ke muhãĩ ombor. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak, ame'ẽ ta myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ.

¹⁶ Kuja pandu:

—Koropi peraho ym pehẽma'e ke. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rupi peraho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ngã ke mu'e rahã, kuja pandu:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Kuja Tupã pandu: “Jumu'eha renda rehe har upa katu te ngã pandu ta: ‘Ko riki Tupã namõ pandu panduha renda ke’ aja riki.” Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pemuruwak riki. Katu ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanĩha aja ame'ẽ ta.)

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta hendu tĩ. Ngã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu tĩ. Kuja ngã:

—Mã! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.

Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu tĩ. Jesu kotyhar aja ngã uwak ta, ame'ẽ ngi pa'ihu ta kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:

—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu a'eta jupe.

¹⁹ Pytun ramõ rahã, Jerusarẽ ok ta ngi Jesu uhem oho, jumu'eha ta namõ.

Sik'y manõ ame'ẽ rehe har
(Matéu 21.20-22; Juã 14.13-14; Juã 16.24; Tian 1.6-8)

²⁰ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, a'eta wata oho ixo. Ma'eywa'y rehe usak tĩ, sik'y ke rehe. Upa katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manõ tĩ. Hapo manõ tĩ. Upa katu te 'y. ²¹ Kwehe sik'y pe Jesu pandu, ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa ixo. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Kwehe sik'y pe: “I'a ym te ta apo 'y” aja nde erepandu. Ame'ẽ ke upa katu te manõ apo 'y — aja Jesu pe.

²²⁻²³ A'e pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã rehe pejurujar katu rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu katu: “Ere. Eho! Ejumbor eho y ramũĩ pe” aja. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ ywy'ã opor ta oho. Pepanduha aja Tupã muhyk katu ta. ²⁴ A'erehe apandu katu pehẽ pe. Tupã namõ ma'e ke pepandu pandu rahã: “Pehĩ apo 'y. Uhyk katu apo 'y” aja pejurujar katu rahã, upa katu te pehẽ pe Tupã muhyk katu ta — aja Jesu pandu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Pe, Tupã namõ pepandu pandu pe'am rahã, amõ rehe pehẽ py'a pemujuwyr katu. Amõ rehe pemujuwyr ym we rĩ. Arahã pahar pemujuwyr katu. Aja rahã, ywa pe har jande pái keruhũ pehẽ rehe ipy'a ke mujuwyr katu tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pehẽ rehe ipy'a mujuwyr katu ta. ²⁶ [Amõ rehe pehẽ py'a pemujuwyr ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a ke mujuwyr ym ta tĩ] — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Awa je'ẽha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my
(Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8)*

²⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu wata ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. ²⁸ Johu ngã pandu:

—Kwehe ngã ke nde eremuhem eremondo sengi. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

²⁹⁻³⁰ —Anĩ we rĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ. Pesarahã! Yman Juã ambyr mujahuk, ngã ke. Myja pekwa my? Tupã je'ẽha rupi mujahuk my? Anĩ rahã, sawa'e je'ẽha rupi mujahuk my? Ame'ẽ ke ihẽ pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

³¹ Pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe:

—Mã! Myja japandu ta my? “Tupã je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja a'e pandu ta. ³² Anĩ. “Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, ngã parahy te ta jande rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. (Juã ambyr ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke, aja upa ngã ukwa katu, a'erehe heta ame'ẽ ta ngi pa'ihu ta kyje. Ngã parahy ta, aja ukwa.)

³³ A'erehe a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja pa'ihu ta.

Pe, Jesu pandu tĩ:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi ngã ke amuhem amondo, ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja a'e pandu.

12

*Ma'eywa ty usakiha rehe har
(Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)*

¹ Pe, myja me'ẽ ma'eywa ty usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu pandu uĩ:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rãkã ra'yr ke ijar jyty. Uwa'y rãkã ke jyty. Kupixa rymy'y rupi mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda pykũ tĩ. Kupixa rymy'y rehe myta mujã tĩ. Ywate ame'ẽ ke mujã. (Ame'ẽ ngi usakiha usak usak katu.) Pe, amõ ta pe ijar pandu: “Pepaite ihẽ apaxia ta aho. Ihẽma'e kupixa rehe pesak pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja ijar. “Erẽ” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, ijar oho. ² I'a tyarõ rahã, miasu ke kupixa jar mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer rehe miasu oho piam. ³ Anĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty mujuwyr mondo. Ipo te'e jywyr oho. I'a me'ẽ ym te. ⁴ A'engi amõ miasu ke kupixa jar mondo. Ame'ẽ ke iãkã rupi usakiha ta nupã nupã. Muhuxĩ ame'ẽ ke tĩ. Pe, mujuwyr mondo. ⁵ Pe, amõ ke ijar mondo. Ame'ẽ ke usakiha ta jukwa. A'erehe amõ amõ miasu ta ke ijar mondo. Pe, amõ amõ ke usakiha ta nupã hũ tĩ. Amõ amõ ta ke jukwa tĩ.

⁶ —Amõ sawa'e ijar namõ ixo. Ta'yr ke ame'ẽ. Ipái ipy'a katu ehe. Ame'ẽ ke usakiha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: “Ko ihẽ ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe” aja ipái naĩ.

⁷ Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahã, ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe: “Peme'ẽ riki ijar ra'yr. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta.) Jahorahã! Jajukwa ta peme'ẽ. Aja rahã,

kupixa riki jandema'e wan ta” aja usakiha ta jupe. ⁸ A'erehe ta'yr ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa kupe koty hete ke ombor.

⁹—Mā! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my? Pesarahā! Ijar te uwyr, pe, upa katu te usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amō usakiha ta pe kupixa me'ē ta. Ame'ē ta kupixa rehe usak usak katu ta ixo. ¹⁰ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha pesak katu.

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ē ita ke' aja.

Tupā pandu: ‘Anī. Peme'ē ita riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

¹¹ Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu aja jakwa” aja panduha ihī — aja Jesu pandu.

¹² Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta pyhyk ta tipe. Ame'ē ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ē — aja ukwa.

(Ame'ē ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anī. Heta ame'ē ta hury katu, Jesu panduha rehe. Jesu ke pyhyk rahā, heta ame'ē ta parahy ta. A'erehe heta ame'ē ta ngi kapitā ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

Kapitā keruhū pe tamatarer me'ē katu my?

(Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26)

¹³ Ajame'ē ke Jesu koty parise ta ke jundéu awa tama'e kapitā ta mondo. Ero kotyhar ta ke mondo ixoty tī. Jesu je'ēha rehe hendu. Pe, je'ēha jawy rahā: “Katu ym nde erepandu” aja pandu ta. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)

¹⁴ Jesu rehe uhyk rahā, ame'ē ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ē sawa'e my, ame'ē rehe nde eresak eresak ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar amō mukanim ym. Muka'u te'e ym nde ke. Jetehar rupi Tupā putar ame'ē ke nde eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu jande pe. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer jame'ē rahā, katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa katu my? “Pehē peme'ē katu” aja mujekwa my? “Peme'ē ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.

¹⁵ Ame'ē ta mokōi ukwaha namō ixo, aja Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:

—Ma'erehe ihē akwa katuha ke pemanga te'e pexo my? Ita tamatarer ihē pe perur. Ihē asak ta — aja Jesu.

¹⁶ Pe, werur ipe. Jesu pandu:

—Kome'ē tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer amō ta mupinim ko my? — aja parise ta pe.

—Homa awa tama'e kapitā keruhū 'ā kome'ē. Sesa'ā ke — aja ipe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁷ —Aja rahā, kapitā keruhūma'e ke kapitā keruhū pe peme'ē katu. Tupāma'e rahā, Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu. (Ame'ē riki ma'e ke peme'ē ipe, ame'ēja saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, parise ta pandu:

—Mā! Ukwa katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu.

Pe, oho ingi.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40)

¹⁸ Pe, amō sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Sanduse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa aja ame'ē ta ukwa. Jesu pe pandu:

¹⁹ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rī. Pe, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk.

Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁰ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rī. Pe, manō. ²¹ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Mokōihar aja tī. Sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe tī. A'erehe imu mahapyrihar kūjā

ke pyhyk tĩ. Ame'ẽ aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. ²² Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Upa awa po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ tĩ. ²³ Apo ebandurahã! Yman rahã, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa awa po wajar mokõi imu ta riki pyhyk — aja sanduse ta pandu. (“Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ẽ ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ẽ panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁴ Jesu pandu:

—Mã! Tupã je'ẽha pekwa ym. Tupãma'e pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehẽ je'ẽha ke pejawy. ²⁵ Yman rahã, ngã kwera katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ame'ẽ ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ. ²⁶ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju pirã'y rehe har Moise mupinim. Ame'ẽ rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihĩ. Moise pe Tupã pandu:

“Ihẽ rehe Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Ihẽ rehe Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ihẽ rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã pandu.

²⁷ —Pesarahã! Ixuwe katu ixo ame'ẽ ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta 'ã ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ. A'eta 'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe: “Amarã ta ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ” aja Tupã pandu. (A'eta 'ã pehĩ.) A'erehe manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kũ, aja Tupã mujekwa. A'erehe pehẽ pekwa pejawy riki — aja Jesu mujekwa.

Je'ẽha katu te ame'ẽ ke

(Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

²⁸ Jesu namõ sanduse ta pandu pandu ame'ẽ ke amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namõ Jesu pandu, aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupã je'ẽha rehe har pandu:

—Myja me'ẽ riki katu te ame'ẽ ke my? — aja ipe.

²⁹ —Kuja riki katu te me'ẽ ke.

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!

Tupã riki jandema'e sawa'e te. A'e jõ riki sawa'e te.

³⁰ Tupã rehe nde py'a emoĩ moĩ katu.

Tupã rehe har nde erekwa erekwa exo rahã, epy'a katu ehe.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'ema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.”

³¹ —Mokõihar Tupã je'ẽha katu te ame'ẽ ke kuja.

“Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ rehe epy'a katu tĩ.”

—Ame'ẽ mokõi je'ẽha riki katu te ame'ẽ ke. Aja me'ẽ amõ je'ẽha uhyk ym — aja Jesu ipe.

³² Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pandu:

—Sawa'e! Katu nde erepandu. Jetehar nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jõ riki Tupã. Amõ Tupã aja nixói te. ³³ A'erehe Tupã rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. Upa ukwa katuha namõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa ma'e ke pyrãtãha namõ amõ ma'e rahã, Tupã rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, inamõ ixo ame'ẽ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Juehe aja amõ rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ mokõi je'ẽha rehe hendu katu rahã, katu te ame'ẽ ke. Ma'e hymba hapy, aja ymanihar ta aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ katu we. Amõ ma'e heta ma'e ke hapy, aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu we tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu katuha riki i'ar koty te we katuha — aja sawa'e pandu.

³⁴ Ukwa katuha namõ sawa'e pandu, aja Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:

—Awa ixoha amõ koty Tupã putar. Jetehar rupi amõ ixo katu, aja a'e putar. Ame'ẽ ke nde erekwa nahã my, aja akwa. A'erehe ixotyhar aja nde eremuruwak tate nahã my — aja sawa'e pe.

Jesu mu'e katu te, a'erehe arahã har ngi ma'e ke ngã pandu ym ipe tĩ.

Ndawi rainō rehe har
(*Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44*)

³⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī rahā, kuja pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja pandu: “Kirisutu Ndawi rainō. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my?

³⁶ Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Ndawi pandu. Kuja.

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Ihē rake ewapyk eī.’ (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)

Nde ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta” aja.

³⁷ —Kirisutu rehe har Ndawi pandu: “Ihēma'e sawa'e te” aja. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja me'ē Kirisutu Ndawi rainō aja ixo my tī? (Aja rahā, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngā pe Jesu pandu.

(Anī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ym ma'e ke.) Heta ame'ē ta anī. Jesu je'ēha rehe upa ngā hendu. Hury katu ngā ehe.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har
(*Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47*)

³⁸ Ngā ke Jesu mu'e rahā, kuja pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja mā peja ym pehē tī. Ame'ē ta ima'e mundeha katu te aja putar katu. (Aja rahā, kapitā jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Amō we tī. Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: “Ko nde erexo. Nde katu” aja je'ēha putar katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) ³⁹ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe wapyk rahā, kapitā ta rake wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e huryha amō mujā rahā, imi'u matyr. Ame'ē pe oho rahā, aja tī. Kapitā ta rake wapyk tar katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.) ⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē ta pe a'eta pandu: “Pehē ke jahaihu tar katu” aja naī. Anī. Te'e riki. Kūjāma'e ke te'e pyhyk raho. Hok ke te'e jo'ok ingi tī. Pe, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i Tupā namō pandu pandu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke aja ngā ukwaha naī.) Mā! Ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manō ame'ē ke tamatarer ke purakar
(*Ruk 21.1-4*)

⁴¹ Pe, tamatarer purakariha renda koty Jesu wapyk uī. Henda pe tamatarer ke ngā purakar. (Aja Tupā rehe ipy'a moī moī katu.) Jesu usak usak uī rahā, ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta purakar. ⁴² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke uhyk uwyr a'ep. Tamatarer ta'yr mi namō ixo. Mokōi jō ita tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ē mokōi ta'yr te mi. ⁴³⁻⁴⁴ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Pesarahā! Amō ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ngi har a'eta jo'ok, pe, henda pe purakar. Ima'e ke pyta we hū rī. Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke anī. Tamatarer heta ym te. Mokōi jō namō ixo. Ame'ē ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta ym te. Nixói te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta tipe. Anī. Upa katu te ame'ē ke henda pe moī. (Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu te hū, a'erehe upa katu te henda pe moī.) Upa katu te moī, a'erehe amō ta 'ar koty te we kūjā moī katu — aja Jesu pandu.

13

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe har
(*Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6*)

¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namō. Ame'ē ta ngi har amō pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahā! Jumu'eha renda keruhū katu te. Ita keruhū ke te'e mujā ame'ē ke. Mā! Katukwer — aja Jesu pe.

² Jesu pandu:

—A'e tÿ! Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Peme'ë ke amõ ta upa mujaxer ta kÿ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta kÿ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta pe pandu.

Jumai mai ame'ë rehe har

(*Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14*)

³ Ywy'ã rehe Jesu wapyk uĩ, Oriwéi ywy'ã rehe. Arahã Petu uhyk ehe. Tian aja tĩ. Juã amõ tĩ. Andere amõ tĩ. Uhyk ehe tĩ. A'eta jõ Jesu namõ ixo. Paite we Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Usak katu ehe. Ame'ë rehe har jumu'eha ta pandu:

⁴ —Jande pe ependurahã! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ë ke uhyk Tate, aja jakwa katu ta my? — aja Jesu pe pandu.

⁵ Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kÿ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁶ Kuja. Heta uwyr ta. “Jesu je'ëha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Heta ngã ke muka'u te'e ta tĩ. ⁷ Kotete jumaiha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai mai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kÿ. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ. ⁸ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta tĩ. Amõ amõ ywy katak katak hũ ta. Amõ amõ ywy rehe ngã mi'u nixói te ta tĩ. Aja ahyha uhem ramõ. Ahy py, ame'ëja saka.

⁹ —Pesak katu pehẽ juehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta. “Jaxer pehẽ” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep ngã petek hũ ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe homa awa tama'e kapitã ta ruwa koty pepu'am ta. Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ta tĩ. Ame'ë ta pe pepandu ta: “Jesu rehe jõ amõ jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu ta” aja pepandu ta. Ame'ë myrandu katu pepandu ta. ¹⁰ Ame'ë myrandu katu ke upa katu te ngã pe amõ ta pandu pandu ta me'ë te'e. Pe, 'ar rehe angaha uhyk ta. ¹¹ Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta kÿ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty raho ta tĩ. Arahã pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pe'am: “Ma'e jande japandu ta my? Myja me'ë katu my?” aja pekwa pekwa ym pe'am. Kapitã ta ruwa koty pepu'am rahã, je'ëha amõ muwyr ame'ë ke pepandu katu. Arahã pehẽ atu je'ëha pepandu ta my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ã riki mujekwa ame'ë ke pepandu katu ta. ¹² Arahã kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. ¹³ Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ke Tupã namõ ixo ta. Manõ. Anĩ. Tupã namõ ixo katu ta — aja Jesu pandu.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta ame'ë rehe har

(*Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3*)

¹⁴ A'e pandu tĩ:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahã!] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe amõ ta ma'e jaxer ai te ame'ë ke moĩ ta. Katu ym a'ep. Ame'ë ke rehe pesak rahã, jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ã koty ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁵ Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok pe ixo ym oho. Pyhyk ym oho ima'e ke. I'i pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁶ Kupixa pe ixo rahã, ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁷ Arahã ipusu pe imembyr namõ kÿjã ixo rahã, mã pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby u'u ame'ë ke namõ ixo rahã, aja tĩ. Mã pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.) ¹⁸ “Aman ndy'ar rahã, ahyha emuhyk ym” aja Tupã pe pepandu. (Aman ukyr rahã, rysã. A'erehe marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁹ —Arahã ngã rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Yman kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har ngi aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we

rĩ. Uhyk ym we rĩ. Arahã jõ uhyk katu ta. Ahyha keruhũ upa rahã, aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym ta tĩ. Uhyk ym ta tĩ. ²⁰ Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhũ ke mumba ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe ngã nixói te ta tipe. Anĩ. Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. A'erehe pahar ahyha keruhũ ke jandema'e sawa'e te mumba ta.

²¹ —A'engi amõ ta pehẽ pe pandu ta: “Ko Kirisutu ixo. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am me'ẽ ke” aja pandu naĩ. Amõ: “Pete'e ixo apo” aja ta naĩ tĩ. Ame'ẽ rehe pejurujar ym pehẽ. Te'e ame'ẽ ta. ²² Amõ ta te'e pandu ta uwyr: “Ihẽ Kirisutu” aja naĩ. Amõ: “Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke ihẽ” aja riki te'e pandu ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta. Aja Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe. Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.” Ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe. ²³ A'erehe pesak katu kũ! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ta uhyk ym we rĩ. Upa katu te ame'ẽ rehe har ihẽ amujukwa pehẽ pe apo 'y — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe har

(Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mäte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta tĩ. Jahy wera ym ta tĩ. ²⁵ Ywa ngi jahy rata ta u'ar u'ar ta tĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mukatak hũ ta.

²⁶ —Ajame'ẽ ke ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxiha 'ar pe apu'am ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyr ta. Hendy hũ aja ajywyr ta. ²⁷ Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amondo ta. Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke peme'ẽ ta. Aputar ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta” aja. Ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Upa katu te ame'ẽ ta ke mujy'ar ta. (Pe, Tupã namõ ixo ta) — aja Jesu pandu.

Ma'eywa putyr ame'ẽ rehe har

(Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33)

²⁸ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki pehẽ pe mujekwa ta. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku Tate, aja pekwa. ²⁹ Aja ihẽ ajywyriha pekwa ta tĩ. Warahy uwe, ame'ẽ rehe har apandu ramõ. Aja pesak rahã, ywa ngi ajywyr Tate, aja pekwa ta. ³⁰ Ko apandu katu. Upa pehẽ pe apandu ramõ, aja uhyk ta. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ. ³¹ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kũ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha angaha rehe har

(Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10)

³² A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái jõ ukwa katu. ³³ Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajywyriha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta kũ.

³⁴ —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ẽja saka. Oho rahã, hok ke hijar oho. Oho Tate rahã, miasu ta pe pandu: “Ihẽ rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rĩ” aja ijar pandu. Hukwen rupi harõha pe pandu tĩ: “Eharõ katu e'am” aja. ³⁵ Aja pexo tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pesak katu pexo.” Ywa ngi ihẽ ajywyr rahã, ihẽ ajywyriha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramõ rahã, ajywyr ta nahã my. Pytun pyter pe, ajywyr ta nahã my. Sapukái je'ẽ ramõ rahã, ajywyr ta nahã my. Pytuniwe rahã, ajywyr ta nahã my. Pekwa ym ta, a'erehe peharõ katu pexo. ³⁶ Ajywyriha riki pahar ta. Ajywyr rahã, peker aja pehẽ rehe asak rahã, katu ym ta. ³⁷ A'erehe pehẽ pe apandu katu: “Peharõ katu pexo.” Amõ we tĩ. Upa katu te ngã pe apandu tĩ: “Peharõ katu pexo” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

14

*Jesu ke pa'ihu ta jukwa tar katu**(Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)*

¹ Pe, mokõi ukwer rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahã jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ẽ ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu. ² Ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ngã mi'u matyr rahã, heta ngã ixo. Arahã japyhyk ym we ta rĩ. Arahã japyhyk rahã, jande rehe ngã parahy ta. Jande namõ jumai ta — aja a'eta jupe.

*Jesu ãkã rehe mupiheha kũjã jyhẽ**(Matéu 26.6-13; Juã 12.1-8)*

³ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ, Simã rok pe. Yman pere ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ Simã ixo. Apo anĩ. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uĩ rahã, ita parasuku ke kũjã muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihĩ. Pihe katu te ame'ẽ! Muhepy hũ ame'ẽ tĩ. Parasuku kyndaha ke kũjã mopok. Pe, Jesu ãkã rehe tykwer jyhẽ. ⁴ Ame'ẽ rehe usak rahã, amõ ta je'ẽ je'ẽ kũjã rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'erehe tykwer ke te'e jyhẽ my? ⁵ Peme'ẽ rykwer muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta. Pe, ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu ta tipe — aja a'eta jupe.

A'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. ⁶ Anĩ. Jesu pandu:

—Mã peja ym pehẽ. Peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ jupe. Katu ym aja. Kũjã rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe kũjã ma'e. ⁷ Pesarahã! Ima'e ym te ame'ẽ ta kote'e ixo. Ame'ẽ ta pe tamatarer peme'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Ihẽ anĩ. Pehẽ namõ aja te'eha apyta ym ta. ⁸ Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihẽ rehe tĩ. Ihẽ amanõ ym we rĩ. Ko ihẽ ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihẽ rehe pyaiha apo mujekwa rahã, katu tiki.) ⁹ Pesarahã! Apo apandu katu. Ihẽ rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ẽ kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja a'eta pe Jesu pandu.

*Pa'ihu ta koty Jun oho**(Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6)*

¹⁰ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Pa'ihu ta pe pandu:

—Jesu koty pehẽ ke ihẽ araho ta — aja Jun.

¹¹ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu. Pe, pandu ipe:

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, nde pe tamatarer jame'ẽ ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

*Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ**(Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)*

¹² Ajame'ẽ ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ẽ 'ar rahã, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. (Aja ipy'a pe Tupã rehe har ukwa ukwa uĩ.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ẽ ke nde ere'u ta. Ame'ẽ ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹³ Mokõi jõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ mokõi ihẽ amondo ta. Paite awa ok ta hũ ihĩ, Jerusarẽ ok ta ke. A'ep peho. A'ep amõ sawa'e rehe pesak ta. Iãkã 'ar pe y ke ame'ẽ raho. Ame'ẽ sawa'e namõ peho. Ijar rok pe a'e ixo ta. ¹⁴ Ame'ẽ rok pe inamõ pexe peho tĩ. Ok jar rehe pesak rahã, kuja pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha kuja me'u: ‘Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar katu. My u'uha renda ihĩ my? Ihẽma'e jumu'eha ta namõ arapuharan ra'yr ka'ẽ ke a'u ta’ ” aja ijar pe pepandu. ¹⁵ Ywate pyrũha renda ke ijar mujesak ta pehẽ pe. Upa ma'e ke pehĩ. (Myrape,

ita rekúí. Upa pehĩ.) A'ep jande rehe jande mi'u pematyr — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁶ Jerusarẽ ok ta pe mokõi sawa'e ta oho. Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.

¹⁷ Pytun ramõ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho, awa py mokõi jumu'eha ta namõ. ¹⁸ Ma'e ke u'u uĩ rahã, Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur. Muhyk ta ame'ẽ ko ihẽ namõ u'u uĩ apo — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ẽ rehe hendu rahã, a'eta pyai. Peteĩ teĩ pandu ipe:

—Mã! Ihẽ ke ame'ẽ my? — aja upa pandu ipe.

Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu. ²⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokõi hetaha pehẽ. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Ita rekúí pe ihẽ namõ mbeju ke munde, ma'e rykwer pe. Ame'ẽ riki ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur. ²¹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myja ihẽ amanõ ta my? Kuja. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja amanõ ta. Aja uhyk ta. Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke pyrara te hũ aja ixo ta. A'erehe imãĩ pusu ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja Jesu pandu.

Jesu rete ame'ẽ ke. Huwy ame'ẽ ke tĩ.

(Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Ma'e ke u'u rahã, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ẽ ke mopok. Jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ. Pandu:

—Pe'u! Kome'ẽ ihẽ rete — aja Jesu.

²³ Ita rekúí ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa rykwer ita rekúí ra'yr pe ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ tĩ. Johu u'u. ²⁴ A'e pandu:

—Kome'ẽ ihẽ ruwy. Upa ngã rehe ihẽ ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu ta: “Ihẽ ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja ngã pe pandu ta. ²⁵ Ko apandu katu pehẽ pe. Uwa rykwer ihẽ a'u ym ta tĩ. Kapitã keruhũ te aja ihẽ ke ihẽ pái keruhũ mu'am ta kũ. Arahã jõ pyahu ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kũ tĩ — aja Jesu pandu.

²⁶ Upa u'u rahã, Tupã rehe har jyngar. A'engi uhem oho. Oriwéi ywy'ã koty a'eta oho.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ ke upa pehijar ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

“Arapuharan ta usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãĩ ta oho” aja amõ mupinim.

—(Aja ta pehẽ ke tĩ. Amõ ta ihẽ ke jukwa rahã, upa pehẽ pehãĩ ta peho tĩ.) ²⁸ A'engi ihẽ akwera katu ahem rahã, Ngariréi ywy pe ihẽ aho py ta — aja Jesu pandu.

²⁹ Petu pandu:

—Nde ke ihẽ ahijar ym te ta. Upa amõ ta ujan ta oho nengi. Ihẽ anĩ ta. Nde namõ apyta ta kũ — aja riki.

³⁰ Pe, Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ẽ pytun, sapukái mokõihar je'ẽ ym rahã, kuja te'e nde erepandu ta: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.

³¹ Anĩ. I'ar koty te we hãtã Petu pandu:

—Anĩ. Aja apandu ym te ta. Nde namõ ihẽ ke amõ ta jukwa rahã: “Nde rehe har ihẽ akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.

Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tĩ.

*Ngese renda ke**(Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46)*

³² Ajame'ë ke amõ renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Tupã namõ ihẽ apandu ta aho — aja.

³³ Pe, iãkã koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tĩ. Juã ke raho tĩ. Ame'ë mahapyr jõ raho. Pe, Jesu pyai te hũ. Mãte hũ ukwaha. ³⁴ Mahapyrihar ta pe pandu:

—Apyai te hũ ihẽ! Amanõ aja ihẽ apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Pesak katu pexo. (Aja rahã, amõ uhyk ym ta jande rehe) — aja Jesu.

³⁵⁻³⁶ A'engi jeje Jesu oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupã namõ pandu:

—Papa! Ihẽ apyraryha uhyk tate, ihẽ rehe. Nde ereputar rahã, ame'ë ngi ihẽ ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu. A'erehe pyraryha ngi emuhem katu ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ë ke ihẽ ama'ema'e ta kũ — aja Tupã pe Jesu pandu.

³⁷ A'engi mahapyrihar ta koty jywyr oho. Uhyk rahã, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahã, Petu pe pandu:

—Simã! Mã! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rĩ. ³⁸ Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu! Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihẽ namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e — aja Jesu.

³⁹ Pe, Jesu oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ:

—Papa! Ihẽ apyraryha ngi emuhem ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ë ke ihẽ ama'e ta — aja Jesu pandu tĩ.

⁴⁰ Pe, jywyr tĩ. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ. Ukwer ou tĩ. Pyhýi te hũ. Upak rahã, je'ëha ke uhem ym.

⁴¹ Jesu oho we tĩ. Pe, jywyr tĩ. Mahapyrihar ta koty jywyr rahã, a'eta ukwer ou tĩ. A'e pandu:

—Mã! Peker peju tĩ. Peputu'u peju tĩ. A'ewan pekeriha. Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ë angaha ke rehe uhyk apo 'y. ⁴² Pepu'am! Jahorahã! Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur ame'ë ke petur ixo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Jesu ke ngã pyhyk**(Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)*

⁴³ A'e pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jun namõ heta ngã uhyk. Kyse puku namõ ngã uwyr. Tamarã namõ uwyr tĩ. Ame'ë ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta mondo tĩ. Jundéu awa tamũi ta mondo tĩ. ⁴⁴ Ngã pe Jun pandu ramõ:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihẽ apyter, ame'ë riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho — aja Jun pandu.

⁴⁵ Pe, Jun uhyk rahã, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:

—Sa'e! — aja Jesu pe.

Pe, huwa ke pyter. ⁴⁶ Pe, Jesu ke ngã pyhyk. Hãtã pyhyk. ⁴⁷ Pe, amõ a'ep ixo. Ame'ë riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhũma'e miasu ke nupã. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe. ⁴⁸ Ngã pe Jesu pandu:

—Kyse puku namõ pejur, tamarã namõ. Aja ma'e mukanĩha ke amõ ta pyhyk. Mã! Aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. Aja ym ta tipe rahã, katu. ⁴⁹ Pesarahã! Kwehe we amõ amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ amu'e aĩ. Pehẽ pyter pe axo. Amõ amõ ku'ë rahã we, ihẽ amu'e aĩ tĩ. Amõ ku'ë rahã we, aja tĩ. Amu'e aĩ tĩ. Arahã pepyhyk ym ihẽ ke. Anĩ. Apo ihẽ ke pepyhyk. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk apo 'y. Aja ihẽ ke pepyhyk apo tĩ. Mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ — aja Jesu pandu.

⁵⁰ Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ë ke

⁵¹ Jesu ke ngā raho rahā, haikwer rupi amō sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jō hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amō ta pyhyk a'e ke. ⁵² Anī. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 18.13-14; Juā 18.19-24)

⁵³ Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe Jesu ke amō ta raho. A'ep upa pa'ihu ta jy'ar uī. Upa jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar uī tī. Upa Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jy'ar uī tī. Pa'ihu ta namō jy'ar uī tī. ⁵⁴ Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Pe, pa'i keruhū rok pe uhyk, soroka pe. Pa'i keruhūma'e parakyha ta namō Petu wapyk uī. Tata rake jumaku uī. ⁵⁵ Pa'ihu ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē rehe usak ame'ē ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ē ta rupi kekar kekar tipe. Anī. Mahem ym riki. Mahem rahā: “Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja Jesu pe pandu ta tipe. Anī. Mahem ym. ⁵⁶ Amō amō pu'am. Te'e pandu, Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marā ka ym Jesu pe pandu: “Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja.

⁵⁷ Pe, amō sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har te'e pandu. ⁵⁸ Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ē ke rehe jahendu: “Kome'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke sawa'e ta mujā. Ihē amai ta. Mokōi aker rahā, amō ke ihē amujā ta. Ame'ē ke sawa'e mujā ym ame'ē ke. Ipo pe te'e mujā ym ame'ē ke” — aja jahendu.

⁵⁹ Ame'ē sawa'e ta panduha juja ym tī.

⁶⁰ Pe, pa'i keruhū pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amō ta je'ē je'ē hū. Nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁶¹ Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhū pandu tī:

—Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? Ngā pandu: “Nde riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe. Ame'ē ra'yr nde my tī? — aja Jesu pe.

⁶² —A'e tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Hake ihē awapyk ta aī. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kī. Ywa takāxīha 'ar pe ihē apyrū ta ajur. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kī tī — aja Jesu pandu. (“Tupā rake” aja Jesu pandu rahā: “Tupā a'e tī” aja mujekwa.)

⁶³⁻⁶⁴ Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'i keruhū parahy ehe. A'erehe ima'e mundeha ke musak. (Aja rahā, Tupā parahy tī, aja mujekwa naī.)

—Mā! Pehē johu pehendu riki. Peme'ē riki Tupā aja jupe. Katu ym aja. Peme'ē rehe har amō ta pandu ame'ē ke japutar ym apo. Myja pekwa my? — aja pa'i keruhū pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ē ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁵ A'engi amō ta tymū ehe. Pan pe eha ke jupyk. Pe, hātā ipo pe huwa ke nupā. Pandu ipe:

—Awa nde ruwa nupā my? — aja Jesu pe.

Hukwen harōha ta aja tī. Huwa ke nupā tī. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juā 18.15-18; Juā 18.25-27)

⁶⁶ Soroka pe Petu ihī tī. Arahā pa'i keruhūma'e parakyha uhyk uwyr ehe. ⁶⁷ Petu rehe usak. Jumaku uī a'e. Kūjā usak katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namō nde erexo ame'ē ke nde. Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

⁶⁸ Petu pandu:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ē ke akwa ym ihē — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahā sapukāi je'ē. ⁶⁹ Kūjā usak ehe tī. A'ep ixo ame'ē ta pe pandu:

—Peme'ē riki amō tī. Jumu'eha ta ngi har amō tī — aja.

⁷⁰ Petu te'e tī:

—Anī. Aja ym ihē — aja pandu te'e.

I'i atu rahã, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pandu tĩ:

—Jetehar te ke. Jumu'eha ta ngi har nde tĩ. Ngariréi ywy pe har je'ẽha aja nde ereje'ẽha, a'erehe inamõ nde erexo aja jakwa — aja Petu pe.

⁷¹ Pe, Petu kuja tĩ:

—Jetehar te ke pehẽ pe apandu katu. Ihẽ akwa ym te ehe har. Jetehar te ke apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy — aja te'e pandu.

⁷² Pejot sapukái je'ẽ, mokõihar ame'ẽ. Pe, Jesu je'ẽha ke Petu ukwa ukwa u'am: “Sapukái mokõihar je'ẽ ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: ‘Jesu rehe har ihẽ akwa ym’ aja nde erepandu ta.” Ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa u'am. Te'e pandu ramõ aja Petu ukwa katu, a'erehe jixi'u hũ a'e.

15

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ẽ rehe har

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juã 18.28-38*)

¹ Pytuniwe te rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamüi ta namõ pandu pandu tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu tĩ. Amõ sawa'e ukwa katu ame'ẽ ta namõ pandu pandu tĩ. Johu ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe uĩ:

—Homa awa tama'e kapitã pe Jesu ke jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.

Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat. ² Jesu pe Pirat pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

—A'e tỹ — aja Jesu.

³ Pa'ihu ta te'e je'ẽ je'ẽ hũ:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ ma'ema'e hũ — aja Pirat pe.

⁴ A'erehe ame'ẽ rehe har Jesu pe Pirat pandu tĩ:

—Mã! Mãte nde rehe har ngã je'ẽha ke. Nde juehe har nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁵ Anĩ. Jesu pandu ym te ipe tĩ. A'erehe Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:

—Mã! Ma'ewã je'ẽ ym my? — aja ipy'a pe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(*Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juã 18.39-19.16*)

⁶ Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi peteĩ sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e poir. Ngã pandu ame'ẽ sawa'e ke poir. ⁷ Arahã kyndaha pe amõ sawa'e ixo. Her Mahamba. Homa awa tama'e kapitãma'e sonda ta namõ jumai. Ame'ẽ ta namõ ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitãma'e sonda ta namõ jumai rahã, amõ sawa'e ke Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.) ⁸ Pirat rehe ngã uhyk. Pandu ipe:

—Kome'ẽ wera rahã, kyndaha ngi sawa'e ke nde eremuhem. Kome'ẽ wera rahã pame katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke epoir emondo apo tĩ — aja Pirat pe.

⁹⁻¹⁰ Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu awa tama'e kapitã ta jyty'ym aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe, aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Pirat pandu:

—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ apoir te'e ta my? — aja a'eta pe.

¹¹ Anĩ. Ngã ke pa'ihu ta muparahy. Aja muka'u te'e ngã ke. Ngã pe pandu:

—“Mahamba ke te'e emuhem” aja Pirat pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe ngã pandu:

—Mahamba ke te'e emuhem — aja.

¹² Ngã pe Pirat pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja Jesu rehe har amõ ta pandu. Myja ihẽ ama'e ta my? — aja.

¹³ Hātã ngã pukái:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja ngã pukái.

¹⁴ —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Jukwa rahã, katu ym — aja Pirat. Anĩ. I'ar koty te we ngã pukái hũ:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja riki.

¹⁵ Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu. A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke pepirok — aja.

(Pirok rahã, jukwa ta ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok rahã, ame'ẽ sonda ta pe Pirat me'ẽ. Ame'ẽ ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(Matéu 27.27-31; Juã 19.2-3)

¹⁶ Homa awa tama'e kapitã rok wyr pe Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto renda pe. Sonda ta pyta we ame'ẽ ta pe pukái tĩ.

—Pejur — aja.

¹⁷ Pan pytangwer ame'ẽ ke pe Jesu ke pukek. (Kapitã keruhũma'e aja saka pan pytangwer.) Iãkã rehe har moĩ ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e aja saka tĩ.) Ame'ẽ iãkã rehe har sonda ta japekã rãkã ke te'e mujã. Ame'ẽ ke moĩ ehe. ¹⁸ Pe, puka puka hũ ehe.

—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

¹⁹ U'ywa aja me'ẽ pe iãkã ke nupã, japekã rãkã 'ar pe. (Aja mahy.) Tymũ ehe tĩ. (Aja rahã, jaxer ai ame'ẽ ke a'e aja mujekwa naĩ.) Ipynarãi pe sonda ta wapyk tĩ. (Aja rahã, sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naĩ.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

²⁰ Upa puka puka hũ ehe rahã, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyr ipe. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa raho.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

²¹ Jukwaha renda koty ngã raho reko rahã, amõ sawa'e wata oho ixo tĩ. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokõi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amõ Hu. Amõ renda ngi hok pe Simã jywyr ixo. Arahã sonda ta pandu ipe:

—Kome'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke eraho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simã jixi'y 'ar pe moĩ. ²² Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ẽ renda pe usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã aja saka. ²³ A'ep kawĩ namõ mi puhã mupara. Ame'ẽ puhã ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ẽ kawĩ Jesu pe me'ẽ ta tipe. Anĩ. U'u ym a'e. ²⁴ Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, piniha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

²⁵ Warahy uhemihã koty ywa ku'a tate rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. ²⁶ Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ẽ ngã ukwaha ke iãkã 'ar koty Pirat mupinim. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ kome'ẽ” aja mupinim.

²⁷ Ame'ẽ renda pe mokõi ma'e mukaniha ta ke sonda ta mujar mu'am tĩ, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteĩ. Amõ iyywa'i koty mujar mu'am.

²⁸ Yman Tupã je'ẽha ke amõ mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke ngã mupyrara. Ame'ẽ ta namõ a'e ke ngã mupyrara ta tĩ” aja amõ mupinim.

²⁹ A'ep wata ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke ngã mukatak katak hũ ipe tĩ, aja puka puka hũ ehe. Pandu tĩ:

—Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu. ³⁰ Pengi ejujo'ok ewyjy! Myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjy ejur! Aja rahā, nde eremanō ym ta! — aja ngā puka puka hū ehe.

³¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Puka puka hū ehe tī. Upa ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Amō ta ke a'e mukatu hū. (A'erehe manō ym.) Apo jumumanō ym juehe. ³² A'e Kirisutu rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjyrahā! Tupā mu'am ame'ē ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, ewyjyrahā! Aja rahā, jajurujar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hū ehe tī.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe amō mokōi sawa'e ta jixiko u'am tī. Ngā aja ame'ē ta puka puka hū ehe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har

(*Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30*)

³³ Warahy jandar rahā, ame'ē ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ³⁴ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

³⁵ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahā! Eri pe pukái — aja ukwaha naī. (Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Eri.)

(Anī. Eri pe pukái ym.) ³⁶ Pe, amō ujan oho. Mandeju aja me'ē namō ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'ē. Juru rehe mujar. Amō pandu:

—Anī we rī. Eharō we. Jasarahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

³⁷ Jesu ahem hū. Pe, manō.

³⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pan rātā ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'ē ihī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha katu apo aja mujekwa katu.) ³⁹ Amō sonda tama'e kapitā myra ngā mupia ame'ē koty i'āi. Jesu ahem hū, pe, manō. Myja manō my. Ame'ē rehe usak. A'erehe pandu:

—Jetehar te ke. Tupā ra'yr te peme'ē sawa'e — aja.

⁴⁰⁻⁴¹ Amukwehe Jerusarē ok ta hū pe heta kūjā ta Jesu namō uhyk uwyr. Paite ngi ame'ē ta Jesu rehe usak u'am, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Mari usak u'am. Mandare ok ta ngi ame'ē. A'erehe Mari Mandare aja her. Amō kūjā Sarome. Amō Mari usak u'am tī. Ame'ē Jose māi. Tian māi tī. Ame'ē Tian sawa'e pyahu aja her tī. Amukwehe Ngariréi ywy pe Jesu wata ixo rahā, ame'ē kūjā ta inamō wata tī. Amō heta kūjā ta inamō wata tī. Arahā Jesu ta namō ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tī.

Jesu rete ke mou ame'ē rehe har

(*Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juā 19.38-42*)

⁴² Pytun tate apo. Ngā mi'u matyr, ame'ē weraha tate upa aha oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'ē wera rahā, jundéu awa ta putu'u ta. (Paraky ym te ta.) Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. ⁴³ Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja jundéu awa tamūi ta ukwa. Jesu kapitā keruhū te aja Tupā mu'am ta, ame'ē rehe Jose harō katu tī. A'erehe Tupā koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'ē Jose ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:

—Jesu rete ke ihē aputar. Amou ta araho — aja Jose.

⁴⁴ Pirat pandu jupe: “Mā! Manō te apo my?” aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:

—Sonda tama'e kapitā ke emuhyk se — aja.

Sonda tama'e kapitā uhyk rahā, Pirat pandu ipe:

—Jesu manō apo my'y? — aja ipe.

⁴⁵ —Manō riki 'y — aja kapitā.

⁴⁶ Jesu rete ke Pirat me'ē, Jose pe. Jose oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra ngā mupia ame'ē ngi. Muhepyha renda ngi pan tuwyr katu ame'ē ke jo'ok. Ame'ē pe Jesu rete ke pukek. Pe, itakwar keruhū pe hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhū pykūi, ame'ē rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe Jose kynda. Mujere kynda. ⁴⁷ Kūjā ta mouha rehe usak u'am. Ko Mari usak u'am. Ame'ē Mari Mandare. Amō Mari usak u'am tī. Ame'ē Jose māi.

16

Jesu kwera katu uhem ame'ē rehe har
(Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juā 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa rahā, puhā pihe ame'ē ke Mari Mandare jo'ok oho. Sarome oho inamō tī. Amō Mari oho inamō tī. Ame'ē Tian māi. Puhā pihe ame'ē namō Jesu rete ke mupihe ta. Aja te'eha jundéu awa ta ma'eha. ² Pe, nomin pytuniwe rahā, itakwar keruhū koty kūjā ta oho. Warahy uhem ramō te mi rahā, oho. ³ Kwehe hukwen ke itahu pe amō kynda. A'erehe kūjā ta oho ixo rahā, pandu pandu a'eta jupe:

—Awa jande pe ame'ē itahu ke mujere jo'ok ta my? — aja a'eta jupe.

⁴ Uhyk rahā, usak katu rahā, kyndaha ke hukwen rake túi. Itahu te kyndaha ke. ⁵ Pe, itakwar keruhū pe ixo rahā, Tupā je'ēha rahoha rehe kūjā ta usak. Sawa'e wan aja usak. Kūjā ta jywa katu koty wapyk uī. Kamixa puku namō ixo. Ima'e ke ituwyr te! Pe, kūjā ta jumukahem ingi! ⁶ Kūjā ta pe pandu:

—Pejumukahem ym ihē ngi. Jesu rete ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō a'e. Anī. Se nixói te a'e. Kwera katu uhem riki. Pesarahā! Mouha renda ke te'e ko. Nixói te Jesu se. ⁷ Apo peho. Jumu'eha ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tī. Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty Jesu oho ta. A'ep pehē johu pesak ta ehe. Aja kwehe pehē pe pandu: “Ngariréi ywy pe ihē aho py ta kŷ” aja johu pehē pe Jesu pandu — aja kūjā ta pe pandu.

⁸ A'erehe itakwar keruhū ngi kūjā ta uhem oho. Ujan oho ingi. Ryrŷi riki. Kyje! Mukahem tī. A'erehe ujan oho. Kyje hū, a'erehe amō ta pe pandu ym.

Jesu rehe Mari usak ame'ē rehe har
(Matéu 28.9-10; Juā 20.11-18)

⁹ [Nomin pytuniwe te rahā, Jesu kwera katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py. Amukwehe te ame'ē Mari py'a ngi ājā ta ke Jesu muhem mondo. Kuja ājā hetaha. Awa po wajar mokōi hetaha muhem mondo ingi. ¹⁰ Upa Jesu rehe usak rahā, jumu'eha ta pe Mari pandu oho. Ame'ē ta pyai. Jixi'u tī. (Kweraha ukwa ym we rī, a'erehe pyai we rī. Jixi'u we rī.) ¹¹ Ame'ē ta pe pandu:

—Jesu kwera katu uhem! Ihē asak ehe — aja Mari.

Anī. Mari je'ēha rehe ame'ē ta jurujar ym.

Jesu rehe mokōi jumu'eha ta usak ame'ē rehe har
(Ruk 24.13-35)

¹² Ajame'ē ke Jerusarē ok ta ngi mokōi sawa'e ta wata oho ixo rahā, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahā, amō koty saka, a'erehe usak py rahā, Jesu ke ukwa ym. ¹³ Pe, ukwa katu rahā, amō ta rehe ame'ē mokōi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasad ehe! — aja riki mokōi sawa'e ta pandu.

Anī. Ame'ē je'ēha rehe jumu'eha ta jurujar ym tī.

Awa py peteī jumu'eha ta pe Jesu jumujesak
(Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juā 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁴ I'i atu rahā, awa py peteī jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ē ta ma'e ke u'u uī. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mā! Pejuruĵar ym riki amō ta je'ēha reĥe. Ihē akwera katu rahā, amō ta ihē reĥe usak. Ame'ē ta je'ēha reĥe pejuruĵar ym. Mā! Katu ym aja. Jumen jurupy hātā, aja peĥē. Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu pandu tī:

—Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peĥo. Ihē reĥe amō juruĵar katu. Pe, ame'ē ke amō mujahuk. (Aja rahā, ihē kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihē reĥe juruĵar katu ame'ē ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē myrandu katu ke pepandu pandu peĥo. Amō juruĵar katu eĥe rahā, Tupā muhā katu ta. Amō juruĵar ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyra ta. ¹⁷ Ihē reĥe juruĵar katu ame'ē ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrātā te ha ke Tupā muwyr, ame'ē namō ma'e ke ma'ema'e ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu ta. Aja rahā, Tupā inamō ixo, aja mujekwa ta ngā pe. Ko ihē je'ēha rupi āĵā ta ke muhem ta mondo. Amō koty koty awa ta je'ēha ke pandu ta tī. ¹⁸ Pe, mbói ahy hū ame'ē ke pyĥyk tar ym ha rupi pyĥyk rahā, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ē rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahā, manō ym ta tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ākā reĥe ipo muĵar. Aja rahā, katu ta oĥo ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr raho

(Ruk 24.50-53; At 1.9-11)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahā, ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr raho. Hake wapyk oĥo. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

²⁰ Ajame'ē ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oĥo. Tupā je'ēha ke pandu pandu raho. Ame'ē ta je'ēha ke jetehar te ke, aja jandema'e sawa'e te mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrātā te ha ke muwyr. A'ereĥe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke jumu'eha ta ma'ema'e katu. Aja je'ēha riki jetehar te ke aja mujekwa katu ngā pe.]

Upa.

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

¹ Teo! Nde riki katu me'ē ke. Ko paper pinim nde pe ihē amondo axo. Ihē Ruk. Jumu'eha ta namō Jesu ixo rahā, a'e ma'ema'e, ame'ē ke rehe ngā usak. Ame'ē rehe har amō ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ē ke upa amō mupinim katu. ² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ē ta pandu pandu jande pe. Ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tī. Ame'ē ke amō ta hendu. Pe, ame'ē ke amō ta mupinim.

³ Ihē aja tī. Jesu ma'ema'eha rehe har amō ta pandu py. Ame'ē ta rehe ihē ahendu katu te tī. A'erehe nde pe ihē amupinim rahā, jetehar te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ē ke ihē amupinim aī. A'engi mokōihar a'e ma'e, ame'ē ke ihē amupinim aī tī. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ē ke amupinim aī tī. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ē ke ihē amupinim aī tī. ⁴ Ko nde pe ihē amupinim aī, a'erehe nde erekwa katu te ta. Nde ke amō mu'e mu'e katu, ame'ē rehe har nde erekwa katu te ta tī. Jetehar te ke aja nde erekwa katu te ta tī.

“Juā u'ar ta kŷ” aja Tupā je'ēha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitā rahā, amō sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke a'e tī. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tī. ⁶ Katu ame'ē ta ke a'eta. Aja Tupā ukwa katu tī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu te tī. ⁷ Isambe imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamūi te tī.

⁸⁻⁹ Amō wera rahā, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupā rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tī, ame'ēja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. “Awa oho ta my?” aja manga manga rahā, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ē ke hany oho. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī ngā.) ¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ē ke Sakari hany u'am rahā, Tupā namō heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhū soroka pe pandu pandu u'am. ¹¹ Pe, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hanyha renda rake pu'am u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am. ¹² Pe, Sakari usak ehe rahā, jumukahem ingi. (Sakari harō ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.) ¹³ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihē ngi! Tupā pe nde erepandu: “Ihē pe ihē ra'yr emuwyr” aja nde erepandu Tupā pe. Ame'ē ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kŷ'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kŷ. U'ar rahā: “Juā” aja her emoī ehe. ¹⁴ U'ar rahā, nde rury katu te ta. Heta ngā hury katu te ta tī. ¹⁵ Sawa'e katu ame'ē wan ta a'e, aja Tupā ukwa katu tī. Kawī u'u ym ta me'ē te'e a'e. Kawī aja muka'u ame'ē ke u'u ym ta me'ē te'e tī. Ta'yn rahā har ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ta. ¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupā koty a'e muruwak ta mondo. Tupā riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu ta oho tī. Yman Eri Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Ame'ē Eri aja pyrātāha ke Tupā muwyr ta ipe tī, Juā pe tī. Eri aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Kuja ta tī. Ipái namō ta'yr ke a'e muhury katu ta tī. Katu ame'ē ke ukwa katu, ame'ē ta ma'ema'e. Ame'ē ta koty hendu ym ame'ē ta ke a'e muruwak ta mondo tī. Aja rahā, katu ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta tī. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngā py'a ke a'e muruwak ta. Aja rahā, hanyha namō sawa'e te rehe harō ta ngā — aja ta'yn wan ta ame'ē rehe har Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihē ra'yr ta my? Myja ihē akwa ta my? Ihē riki tamūi te. Ihē rakehar a'i te tī. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'êha rahoha pandu:

—Ihê rer Ngambie. Tupã pandu ame'ê ke ihê ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihê. Nde koty ihê ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihê apandu ajur. ²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihê apanduha aja me'ê uhyk ta kÿ. Apo ihê apandu ame'ê ke rehe nde erejuru jar ym, a'erehe ne je'êha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'êha ke uhemihã ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'êha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ê ke ngã pe ipo te'e pandu 'y. ²³⁻²⁴ Pe, jumu'eha renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e ma'eha upa rahã, hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahã, hakehar imembyr. Pe, awa po peteĩ jahy rahã, hok pe te'e ixo. ²⁵ Pandu:

—A'eramõ ihê membyr. Ihê rehe Tupã ipy'a katu. Yman ihê membyr ym te ihê, a'erehe ihê ke amõ kũjã ta muhuxĩ. Apo ihê rehe Tupã usak katu. A'erehe ihê membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“Jesu u'ar ta kÿ” aja Tupã je'êha rahoha pandu

²⁶ Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteĩ jahy kanim. Arahã ima'e je'êha rahoha ke Tupã muwyr. Her Ngambie. Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ê ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ²⁷ Kũjã koty muwyr. Her Mari. Amõ sawa'e pe ipái pandu katu ame'ê ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose. Ndawi rainõ a'e. Ame'ê Ndawi ymanihar kapitã keruhũ. ²⁸ Pe, kũjã rehe Ngambie uhyk rahã, pandu ipe:

—Ko ajur. Nde rehe Tupã katu usak. Ne namõ a'e ixo katu — aja Mari pe.

²⁹ Ame'ê ke rehe Mari hendu rahã, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mã! Ma'erehe ihê pe aja pandu my? — aja jupe.

³⁰ Tupã je'êha rahoha pandu ipe:

—Mari! Ekyje ym ihê ngi. Nde rehe Tupã katu usak. ³¹ Esarahã! Ne membyr ta apo kÿ. Sawa'e ra'yr ta kÿ. U'ar rahã, her emoĩ ehe: “Jesu” aja. ³² A'e riki katu te ame'ê ke a'e. “Tupã ra'yr” aja riki her tĩ. Tupã ywate te ixo, ame'ê ra'yr ke a'e. Kapitã keruhũ aja a'e mu'am ta tĩ. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tĩ. Ndawi ymanihar hamũi ke. ³³ Jesu jundéu awama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitã keruhũ aja te'e ta ixo. Ame'ê ke upa ym ta — aja Tupã je'êha rahoha pandu.

³⁴ Mari pandu ipe:

—Myja ihê membyr ta apo my? Ihê axo te'e me'ê te'e ihê — aja ipe.

³⁵ Tupã je'êha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupã'ã ihĩ katu ta kÿ. Tupãma'e pyrãtãha ne namõ ixo katu ta kÿ. A'erehe ne membyr ta kÿ, pe, ta'yn u'ar rahã, ame'ê riki katu te ame'ê ke ta. “Ihê ra'yr” aja Tupã pandu ta. ³⁶ Esarahã! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amõ ta pandu: “Imembyr ym te ame'ê ke a'e” aja. Apo anĩ. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteĩ jahy kanim ipe. A'i rahã, imembyr. ³⁷ Tupã putar rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

³⁸ Pe, Mari pandu:

—A'e tÿ. Tupã pandu ame'ê ke ihê ama'e ta. Tupãma'e miasu aja ihê. Nde erepandu, aja mã peja ihê rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupã je'êha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahã, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amõ ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ã ty rupi ame'ẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. ⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahã, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihẽ asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ẽ rehe Isambe hendu rahã, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. ⁴² Hãtã Isambe pandu:

—Mã! Kũjã ta ngi har nde rehe jõ Tupã katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihĩ, ame'ẽ rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴³ Nde riki ihẽma'e sawa'e te mãi wan ta. Ihẽ rehe nde eresak erejur. Mã katu! Ihẽ rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihẽ asak ta ajur” aja. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ pusu pe ihẽ membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.) ⁴⁵ Tupã je'ẽha ke Tupã je'ẽha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kÿ. Ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupã rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupã rehe har Mari pandu:

—Ihẽma'e sawa'e te riki katu te ame'ẽ ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihẽ muhãha, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ima'e te'e aparaky ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. Ihẽ rehe a'e harái ym, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ tĩ.

Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke tĩ.

Ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngã pandu ta: “Hury katu me'ẽ ke a'e” aja ihẽ rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amõ ipy'a ke moĩ moĩ ehe. Ame'ẽ ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amõ riki juehe jõ katu ame'ẽ ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ẽ ukwaha ke Tupã mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitã keruhũ ke a'e mutyryk. “Katu ym ihẽ jupe” aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e me'ẽ katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'e mujywywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupã manga katu: “Yman rahã, jundéu awa ta namõ ihẽ axo ta” aja Tupã manga katu jande ramũ ta pe. Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namõ Tupã ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta namõ ixo katu.

⁵⁵ Amarã rainõ ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngã rehe.

Upa katu te hainõ ta rehe pyrara usak tĩ. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ẽ ke a'e — aja Mari pandu Tupã rehe har.

⁵⁶ Pe, mahapyr jahy rahã, Isambe namõ Mari pyta ixo rĩ. Upa rahã, a'engi hok pe jywywyr oho.

Juã u'ariha ke

⁵⁷ Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar. ⁵⁸ Tupã pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ukwa tĩ. A'erehe imãi ta namõ a'eta hury katu.

⁵⁹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke a'eta jupã uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahã ipái rer ngi har amõ ta moĩ ta tipe. A'erehe: “Sakari” aja muher ta tipe. ⁶⁰ Imãi pandu:

—Anĩ. “Juã” aja jamuher ta — aja ngã pe.

⁶¹ Amõ ta pandu ipe:

—Ma'erehe: “Juã” aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ẽ nixói te — aja imãi pe.

⁶² Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoĩ ta my? — aja ipo te'e ngã pandu ipe.

⁶³ Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ẽ ke erur — aja.

Pe, amõ werur rahã, ipái mupinim. Her: “Juã” aja mupinim. A'erehe upa ngã pandu:

—Mã! Juã tiki kome'ẽ ta'yn rer! Mã! — aja.

⁶⁴ Ta'yn rer Sakari mupinim rahã, pahar je'ẽha uhem ipe. Je'ẽha jywyr tĩ. Pe, katu Tupã rehe har a'e pandu pandu u'am. ⁶⁵ Ame'ẽ rehe hendu rahã, upa hok rake ihĩ ame'ẽ ta pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Tupãma'e pyrãtãha usak, a'erehe pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, upa ame'ẽ rehe har upa ok ta rupi ngã pandu oho. Jundéi ywy'ã rupi ixo ame'ẽ ta rupi pandu oho tĩ. ⁶⁶ Ame'ẽ rehe upa hendu ame'ẽ ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn namõ Tupãma'e pyrãtãha ixo te, aja ngã ukwa, a'erehe pandu:

—Mã! Sawa'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke kome'ẽ ta'yn ra'yr ma'ema'e ta kũ — aja ngã ukwa.

Sakari je'ẽha ke

⁶⁷ Ipái py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupã je'ẽha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

⁶⁸ —Mã peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupã a'e. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe ame'ẽ ke a'e.

Ixotyhar ta namõ Tupã ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwajan ta ngi a'e poir uwyr tĩ.

⁶⁹ Jande muhãha pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e, aja a'e ke Tupã mu'am tĩ. Ndawi rainõ ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

⁷⁰ “Muhãha muwyr ta” aja ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu. Ame'ẽ ta katu ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe je'ẽha ke Tupã muwyr. Kuja ame'ẽ ta pandu tĩ:

⁷¹ “Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke muhãha mupoir ta. Upa pehẽ rehe parahy ame'ẽ ta ngi aja tĩ. Mupoir ta tĩ” aja.

⁷² “Jande ramũi ta rehe pyrara Tupã usak ta” aja a'e pandu.

“Ymanihar manga katuha ke ihẽ akwa akwa ta axo. Ihẽ aharái ym ta” aja a'e pandu katu tĩ. Manga katuha katu te ame'ẽ ke ame'ẽ.

⁷³⁻⁷⁴ Ymanihar Amarã pe Tupã manga katu. Amarã ymanihar jande ramũi ke.

Kuja Tupã manga katu te: “Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke ihẽ apoir ta, aja ihẽ amanga katu. Pehẽ ke ihẽ apoir ta, a'erehe ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ta.

Ame'ẽ ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihẽ rehe pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta” aja Tupã manga katu te.

⁷⁵ Aja rahã, jande py'a juhyk. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta.

A'e pandu: “Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Jande jaxo rahã, aja jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe — aja Sakari pandu.

⁷⁶ A'e pandu tĩ:

—Juã! Ihẽ ra'yr nde! Kuja nde pe Tupã pandu ta: “Ihẽ je'ẽha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ẽ ke ihẽ” aja Tupã pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde erho py ta. Tupã koty ngã py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahã jandema'e sawa'e te uwyr rahã, ngã hendu katu ta ehe.

⁷⁷ Kuja Tupã kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: “Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe. Pe, a'eta ke Tupã muhã katu ta” aja nde erepandu ta ngã pe.

⁷⁸ Jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tĩ. A'erehe jande pe muhãha ke a'e muwyr ta.

⁷⁹ Aja rahã, upa manõha ngi kyje, ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta uwyr tĩ. (Aja rahã, kyje ym ta ngã.)

Myja Tupã namõ jande juehe katu jaxo my, ame'ẽ ke a'e mu'e ta uwyr tĩ — aja Sakari pandu.

⁸⁰ Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ẽ ke a'e. Ukwa katu te we oho tĩ. Sawa'e rahã, awa nixói te ame'ẽ pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rĩ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe pyta we rĩ.

2

Jesu u'ariha rehe har (Matéu 1.18-25)

¹⁻³ Imãi pusu ngi Juã u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahã my. Arahã amõ kapitã keruhũ je'ẽha ke mondo. Homa awa tama'e kapitã keruhũ mondo. Her Angu. Amõ amõ wpy pe har kapitã keruhũ a'e tĩ. Ame'ẽ rupi je'ẽha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngã hetaha ke ihẽ akwa ta. Myja ngã hetaha my? Myja hetaha ihẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehẽ rer ke pemapyk peho. Aja rahã ngã hetaha akwa ta — aja je'ẽha ke mondo.

Ame'ẽ ke ngã hetaha mapyk py ame'ẽ ke. Arahã Sirẽ kapitã tĩ. Si ywy pe har tama'e kapitã ke a'e. Angu ke je'ẽha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngã mapyk oho. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe ngã jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

⁴ A'erehe Jose jywyr oho tĩ. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merẽ. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Yman te a'ep Ndawi imãi pusu ngi u'ar tĩ. Jose Ndawi rainõ tĩ. A'erehe Merẽ ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahã, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. ⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namõ oho. Mari ke ipái me'ẽ katu ta ame'ẽ ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar tate. ⁶ Merẽ ok ta pe a'eta ixo rahã, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y. ⁷ A'eta pe ukweriha renda nixói te. Amõ rok pe nixói te. Heta te hũ ngã ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ẽ ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imãi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupã je'ẽha raho uhyk

⁸ Merẽ ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahã, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kãpĩ ty rupi usak usak u'am. ⁹ Pe, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ẽ rupi wera hũ. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hũ, a'erehe usakiha ta mukahem hũ! ¹⁰ Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ arur. Ame'ẽ muhury katu te ta pehẽ ke. Upa katu te ngã ke muhury katu te ta tĩ. ¹¹ A'eramõ Merẽ ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngã ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramõ. Yman te a'ep Ndawi u'ar tĩ. Apo ame'ẽ Merẽ ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ẽ ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tĩ. A'e riki pehẽ ke muhã katu ta. ¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. Pan pe imãi pukek. Aja pesak rahã, ngã muhãha petúí aja pekwa katu ta — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹³ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, ywatehar ta uhem uwyr tĩ. Heta te hũ uwyr. Uwyr py Tupã je'ẽha rahoha rake uwyr. Upa Tupã rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

¹⁴ —Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ẽ ta pe ipy'a hurryha nde eremuwyr. (Aja rahã, katu ngã juehe ixo) — aja a'eta pandu.

¹⁵ Pe, ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahã, arapuharan ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahã! Merẽ ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ẽ ke rehe jasak jaho. Tupã riki jande pe mujekwa ame'ẽ ke rehe jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tĩ. Mahem rahã, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imãi namõ, Mari namõ. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi.

¹⁷ Pe, a'eta usak ehe rahã, upa Tupã je'ẽha rahoha pandu ame'ẽ ke a'eta pandu pandu

ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke a'eta pandu pandu tī. ¹⁸ Arapuharan ta usakiha ta pandu, ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja ngā.

¹⁹ Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ē ke Mari upa katu te ipy'a pe moī. Ame'ē ke harái ym ta. ²⁰ Pe, arapuharan ta usakiha ta jywyr oho. Arahā Tupā rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu oho ixo tī. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tī. A'erehe Tupā rehe har katu a'eta pandu pandu oho ixo. Tupā je'ēha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

²¹ Awa po wajar mokōi ukwer rahā, ta'yn ra'yr rehe ihī ame'ē pirer jupāha angaha rehe uhyk oho. Arahā: “Jesu” aja her ipái ta moī. Ame'ē her ke Mari pe Tupā je'ēha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahā we, ame'ē her ke mujekwa ipe.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ke Jose ta raho

²²⁻²³ Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Mari ixo katu ta tī.) Pe, ame'ē juhykiha upa rahā, Jerusarē ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta raho. Jesu ke raho. Tupā ruwa koty raho, ame'ēja saka a'e ta raho. A'erehe Tupā pe Mari ta pandu: “Kome'ē ta'yn jande pe nde eremuwyr. Ko nema'e ke” aja imāi ta. Yman te Moise pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke Moise mupinim:

“Sawa'e jepy ke Tupāma'e ke. Aja pame katu te ima'e ke” aja mupinim.

²⁴ Pe, Jose ta ma'e ke me'ē oho tī. Ma'e ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupā je'ēha ke Moise mupinim, aja Jose ta me'ē raho. Kuja me'ē raho. Mokōi pykahuran ta. Ame'ē nixōi rahā, mokōi pykahuran ra'yr ta. Ame'ē ke jundéu awa tama'e pa'i pe me'ē raho. Ame'ē ke pa'i ta jukwa. Pe, hapy. Aja rahā Mari ipy'a juhyk katu, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

²⁵ Jesu ke Jose ta raho rahā, Jerusarē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simeā. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amō mupoir ta. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke muwyr ta. Ame'ē angaha ke rehe Simeā harō ixo tī. Ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. ²⁶⁻²⁸ Yman Tupā'ā mujekwa katu ipe:

—Nde eremanō ym ta rī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ym rahā we, nde eremanō ym ta rī. Yman Tupā pandu: “Ihē amondo ta kŷ” aja riki. Ame'ē ke rehe nde eresak py ta kŷ — aja Simeā pe yman mujekwa.

Apo Simeā pe mujekwa tī:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeā oho, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupā ruwa koty raho, ame'ēja saka Jose ta werur. Arahā Simeā uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe Simeā pandu. ²⁹ Pandu tī:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: “Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ta kŷ” aja ihē pe. Aja uhyk apo 'y. Ihē asak 'y.

A'erehe ihē rury katu. Ajaha ihē amanō ta. Ihē riki nema'e miasu.

³⁰ Ko ngā muhāha rehe ihē asak. Nde eremuwyr ame'ē ke rehe asak. Ihē atu asak katu.

³¹ Heta ngā usak ta ehe tī.

³² Nde rehe har amō awa ta pe a'e mujekwa ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe mujekwa ta.

Aja rahā, katu jundéu awa ta rehe har amō ta pandu ta tī. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupā pe Simeā pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeā pandu. Ame'ē rehe har Jose ta hendu rahā, jupandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeā pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Kome'ē ta'yn rehe Tupā usak katu. A'e pandu: “Ihēma'e ko” aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ē ta'yn muhā katu ta kŷ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kŷ tī. “Tupāma'e ko” aja ngā ukwa tī. A'erehe heta ngā je'ē je'ē hū ta ehe har tī. Putar ym ta tī. ³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke amō ukwa ym. Anī. Ame'ē ke ngā pe kome'ē ta'yn mujekwa ta kŷ tī. A'erehe ngā je'ē je'ē hū ta ehe har.

—Mari! Ne rahā tī. A'e ke ngā mupyrara ta tī, ame'ē ke rehe nde eresak ta tī, a'erehe nde ke mupyai ta kŷ tī — aja Mari pe Simeā pandu.

³⁶ A'ep amō kūjā ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainō ke a'e. A'i te apo 'y. Awa po wajar mokōi warahy 'ar rahā, ixawa'e namō ixo. ³⁷ (Pe, ixawa'e manō.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahā, ixo te'e a'e 'y. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, Tupā namō pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja ipy'a moī moī katu ehe tī.) ³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahā An uhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ē ke. Ihē asak ehe tī. Ne jō riki katu te me'ē ke — aja An.

Pe, amō ta ixo. Huwajan ta ngi Tupā mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ē angaha ke rehe a'eta harō ixo. Ame'ē ta pe kuja An pandu tī:

—Ko uwyr 'y. Tupā muwyr ame'ē ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupā je'ēha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahā, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta. ⁴⁰ Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrātā oho ixo tī. Tupā riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tī.

Kurumī rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahā pame katu te Jerusarē ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko. ⁴² Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke Jesu. Arahā Pasuko 'ar uhyk oho tī. Ame'ē pe Jose ta oho tī. Aja te'eha a'eta oho. ⁴³ Pe, ngā mi'u matyriha upa rahā, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anī. Jerusarē ok ta pe a'e pyta we rī. Ame'ē ke Jose ta ukwa ym we rī. ⁴⁴ Johuha ta namō a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naī. A'erehe peteī wera rahā, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahā, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ē ta rupi kekar kekar tipe oho tī. ⁴⁵ Anī. Mahem ym, a'erehe Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tī. ⁴⁶ Pe, mokōi ukwer rahā, mahem. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namō Jesu wapyk uī. Mu'eha ta rehe hendu uī. Ame'ē ta pe pandu pandu uī tī. ⁴⁷ Jesu pandu rahā, ukwa katu te ha namō pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ē ta pandu:

—Mā! My kome'ē kurumī ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahā, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tī.

—Mā! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imāi pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereī my? Nde ke akekar axo rahā, nde rehe ihē apyai te axo. Nde pái aja tī — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imāi ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewā ok ta rupi ihē ke pekekar pexo my? Ihē pái keruhū rok pe ihē axo ta me'ē te'e, aja pekwa ta me'ē te'e — aja imāi ta pe Jesu.

⁵⁰ Anī. Ame'ē panduha rehe har imāi ta ukwa ym. (Tupā ra'yr a'e, aja imāi ta ukwa ym we rī, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ē ke Nasare ok ta pe Jose ta namō kurumī ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imāi moī. Harái ym ta. ⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tī. Tupā usak katu ehe tī. “Katu ame'ē ke a'e” aja ukwa. Aja ngā ukwa tī. “Katu ame'ē ke a'e” aja ngā pandu Jesu rehe har tī.

3

Juã mujahukihama'e panduha ke

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juã 1.19-28)

¹ Awa py wajar upa warahy 'ar rahã, Timbe kapitã keruhũ. Ame'ẽ awa py wajar upa rahã, Juã pe ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Arahã Jundéi ywy pe Pon Pirat kapitã. Ngariréi ywy pe Ero kapitã tĩ. Imu Ituréi ywy pe kapitã a'e tĩ. Takoni ywy pe aja tĩ. Imu rer Siri. Ambiri ywy pe Risa kapitã a'e tĩ. ² Arahã Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Kái pa'i keruhũ a'e tĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã ixo. Juã Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr ipe. ³ A'erehe ame'ẽ ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ẽ rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

⁴ Yman Tupã je'ẽha ke Isai mupinim. Isai Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ẽ pe pandu pandu u'am.

Kuja: ‘Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tĩ.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amõ mujã rahã, ywy'ã ke mupe. Ywy typy ame'ẽ ke mutyryhem tĩ.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tĩ. Ita heta rahã, jo'ok tĩ. Aja pehẽ tĩ. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

⁶ Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã, myja me'ẽ ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ẽ ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ẽ pe ngã pe pandu pandu.” (Yman ame'ẽ Isai mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁷ Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbói aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hany rahã, mbói ujan oho.) Aja pehẽ tĩ. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ẽ ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tĩ.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta, aja pekwaha naĩ. Aja amõ pandu pehẽ pe naĩ. ⁸ Anĩ. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. “Amarã riki jande ramüi, (a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, kome'ẽ ita ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ muhem ta. (Tupã riki pyrãta te hũ ame'ẽ ke a'e. Putar rahã, je'ẽha rupi amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ẽ ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.)

⁹ Ma'eywa'y jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ hany riki. Pe, upa ukwái. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate. Aja rahã, ngã ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) — aja Juã pandu ngã pe.

¹⁰ Pe, Juã pe amõ ta pandu u'am:

—Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ngã.

¹¹ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokõi pehẽma'e mundeha namõ pexo rahã, ima'e ym te ame'ẽ pe peteĩ peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehẽ mi'u heta rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tĩ) — aja ngã pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Ame'ẽ ta pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ipe.

¹³ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitā keruhū pandu, ame'ē jō ngā ngi tamatarer pepyhyk katu. Amō we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ē ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tī:

—Jande riki! Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja Juā pe.

A'e pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo tī.) Kuja. Penupā aja amō tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amō rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amōma'e tamatarer ke pepyhyk ym tī. Pehē pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitā keruhū me'ē. Ame'ē namō jō pehē rury katu pexo — aja sonda ta pe Juā pandu.

¹⁵ Juā pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngā ukwa ukwa u'am.

—Mā! A'e riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nahā my. Jaharō ame'ē ke my? Apo Juā pandu ta — aja ngā ukwaha naī.

¹⁶ Anī. Ngā pe Juā pandu katu:

—Ihē riki aja ym. Kirisutu ym ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Y pe pehē ke ihē amujahuk. Amō uwyr ta ixo. Tupā'ā namō pehē ke mujahuk ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē py'a rehe Tupā'ā muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namō mujahuk ta tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihē 'ar koty te we pyrātāha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ¹⁷ Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer ke peir tī. Ame'ē ke tata pe hapy indo. Ame'ē tata uwe ym te ame'ē ke. Pe, matyriha renda pe ahūi aja me'ē ke matyr ta. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahā ima'e te ame'ē ta ke inamō raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ēja saka. (Ima'e ym ame'ē ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hapy, ame'ēja saka. Tata keruhū a'ep ihī. Uwe ym te ame'ē — aja Juā pandu.

¹⁸ Aja me'ē pandu pandu hū ngā pe.

—Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo — aja ngā pe. Myrandu katu ke pandu pandu tī.

¹⁹ Ero kapitā a'e. Pe, Juā je'ē je'ē hū ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ē mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juā pandu ipe:

—Mā! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mā peja amō amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juā pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ē ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juā ke pekynda peraho — aja.

(A'erehe Juā ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juā mujahuk

(*Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹⁻²² Pe, kyndaha pe Juā ixo ym rahā we, heta ngā ke a'e mujahuk u'am. Arahā Jesu ke a'e mujahuk tī. Pe, Tupā namō Jesu pandu pandu u'am rahā, ywa ngi Tupā'ā wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde. Ihē ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramūi ta ke

(*Matéu 1.1-17*)

²³ Kuja, tirī ta (30) warahy 'ar tate nahā Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahā my. Arahā ngā ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngā ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naū ra'yr. Naū Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

- ²⁷ Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.
- ²⁸ Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr. Emanã Er ra'yr.
- ²⁹ Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.
- ³⁰ Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr. Jonã Eriakĩ ra'yr.
- ³¹ Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr. Natã Ndawi ra'yr.
- ³² Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasõ ra'yr.
- ³³ Nasõ Amina ra'yr. Amina Amĩ ra'yr. Amĩ Ani ra'yr. Ani Erõ ra'yr. Erõ Per ra'yr. Per Junda ra'yr.
- ³⁴ Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarã ra'yr. Amarã Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.
- ³⁵ Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.
- ³⁶ Sa Kainã ra'yr. Kainã Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.
- ³⁷ Rame Metusarẽ ra'yr. Metusarẽ Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainã ra'yr.
- ³⁸ Kainã Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anã ra'yr. Anã Tupã mujã ame'ẽ ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe (Ãjã ramũĩ a'e)

(Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondã. Oho rahã, ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. ² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũĩ a'e.) A'erehe manga manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahã, manga manga tipe. Arahã Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahã, myahy te hũ. ³ Pe, Satana pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, kome'ẽ ita pe ebandu. “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ebandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Apandu ym ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Marã ka ym imi'u namõ jõ amõ ixoha” aja panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak. ⁶⁻⁷ Pe, pandu ipe:

—Upa ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu. Ihẽma'e ke. Tamatarer hũ ame'ẽ rupi ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ riki ihẽma'e tĩ. Upa ihẽ pe amõ muwyr ame'ẽ ke. Ihẽma'e ke. Ihẽ aputar rahã, upa ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ katu. Apo ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, upa katu te ame'ẽ ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta kÿ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Anĩ. Katu ym aja. Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ kupe ipe katu.) Ame'ẽ kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejõhar ihĩ ame'ẽ pe muhyk raho. Iwyr koty upen te hũ ame'ẽ ke ihĩ. Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahã, ahy ym ta nde pe. ¹⁰ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta” aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe.)

¹¹ —Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ tĩ:
 “Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta” aja panduha ihĩ —
 aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'êha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:
 “Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ê ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũi a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Upa manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho

(Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Ajame'ê ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ jywyr oho. Upa ame'ê ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa ukwa. ¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. “Peme'ê sawa'e katu” aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

¹⁶ Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ê ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixo oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'êha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am. ¹⁷ Pe, Isai mupinim ame'ê ke amõ me'ê ipe. Isai ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ê rehe muhyk. Kuja:

¹⁸ “Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: ‘Ihẽma'e ke nde’ aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ê ta pe ihẽ apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ê ta marã ka ym hijariha. Kyndaha pe ixo, ame'êja saka. Ame'ê ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ê ta eha ym te, ame'êja saka. Ame'ê ta pe jetehar te ke amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amõ. Myja ame'ê ke mukanim my, ame'ê ke ihẽ amujekwa aho tĩ.

¹⁹ Jundéu awa ta pe ihẽ apandu tĩ. ‘Pehẽ ke jandema'e sawa'e te muhã katu ta’ ” aja panduha ihĩ.

²⁰ Pe, paper pinim ame'ê ke Jesu maman. Pe, kapitã pe mujywyr rahã, wapyk. Mu'e ta. Upa jy'ariha renda pe ihĩ ame'ê ta usak katu ehe uĩ. ²¹ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Apo ramõ Tupã je'êha ke ihẽ apandu. Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahã! — aja ngã pe.

²² Hendu ehe rahã, upa ngã pandu:

—Mã! Pandu katu te a'e. Mã! Katu tiki. Jose ra'yr peme'ê. Myja ukwa katuha ukwa my? (Jakwa ym) — aja ngã.

²³ Jesu pandu:

—Amõma'e panduha ke ihẽ pe pepandu tar katu, aja akwa. Kuja: “Êi, paje! Nde juehe ejumukatu!” aja. Kuja ihẽ pe pepandu tar katu tĩ: “Kapana'ũ ok ta pe ma'e katu ame'ê ke nde erema'ema'e, aja jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e tĩ” aja pepandu tar katu ihẽ pe tĩ. Anĩ. Aja ama'e ym ta se. ²⁴ Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã je'êha mujekwa ame'ê ke ima'e hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihẽ tĩ. Se ihẽ ke peputar ym tĩ.

²⁵ —Pehendu katurahã! Jetehar te ke. Yman te Eri ixo rahã, heta te hũ jahy rahã, aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr rahã, amõ ixu'a rupi rahã, aman ukyr ym te. A'erehe ame'ê ywy rupi myahy te hũ ngã. Ngã mi'u nixói. Arahã jundéu awa tama'e ywy pe heta ixawa'e manõ ame'ê ta ixo. ²⁶ Pe, upa ame'ê ta pe Eri ke Tupã muwyr ym te. Amõ awa tama'e ixawa'e manõ ame'ê pe muwyr. Jundéu awa aja ym ame'ê pe muwyr. Sare ok

ta pe har pe muwyr. Sare ok ta Sinō ywy rehe ihī. Ame'ē ixawa'e manō ame'ē pe jō Eri oho.

²⁷ —Aja Erise tī. Yman te Erise Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. A'e ixo rahā, jundéu awa tama'e ywy pe heta ma'e ahy ixo ame'ē ta ixo. Pereran ma'e u'u hū ame'ē ta ke. Ame'ē ta ke a'e mukatu ym te. Amō awa sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym ame'ē ke mukatu. Her Namā. Si ywy pe har ke a'e. Ame'ē jō Erise mukatu — aja ngā pe Jesu pandu.

²⁸ Ame'ē panduha ke rehe hendu rahā, upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uī ame'ē ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu, aja ngā ukwa, a'erehe parahy ngā Jesu rehe. ²⁹ Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngā hykíi muhem raho. Ok ta ngi hykíi muhem raho. Ame'ē ok ta ywy'ā rake ihī. Ame'ē ywy'ā 'ar pe hykíi raho. Upen te'e hū ame'ē pe ombor ta tipe raho. ³⁰ Anī. Heta ame'ē ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngā ngi.

Amō py'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu

(Mak 1.21-28)

³¹ Pe, Kapana'ū ok ta pe Jesu oho. Ame'ē ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. A'ep jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e ngā ke ixo. ³² Mu'e rahā, ukwa katu te ha namō ngā ke mu'e, a'erehe ngā pandu: “Mā! Je'ēha te reko aja pandu katu! Mā!” aja riki. ³³ Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe amō sawa'e ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e. Hātā ame'ē pandu:

³⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewā jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihē akwa katu. Tupā ngi nde erejur ame'ē ke nde. Ima'e je'ēha ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja sawa'e pandu.

³⁵ Ājā pe Jesu pandu:

—Eje'ē ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ājā ityk inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy ym ha namō uhem oho. ³⁶ Pandu pandu ngā jupe:

—Mā! Katu tiki! Myja me'ē ame'ē panduha my? Hātā je'ēha rupi ājā pe pandu katu. Pe, sawa'e ngi ājā uhem oho. Pyrātāha namō ājā ke muhem mondo tī — aja ngā jupe.

³⁷ Pe, ame'ē ywy rupi Jesu rehe har ngā pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu

(Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

³⁸ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simā rok pe ixo oho. Apo Simā pen ke haku hū ou. Pe, Jesu pe amō ta pandu oho: “Simā pen haku hū” aja. ³⁹ Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahā, pandu: “Eputu'u ipe” aja. Pahar hakuha maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u Simā pen me'ē me'ē a'eta pe.

Heta ngā ke Jesu mukatu

(Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

⁴⁰ Pe, pytun ramō te rahā, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā raho raho. Ehe katu ame'ē ta upa ma'e ahy ixo ame'ē ta ke raho ipe tī. Pe, ma'e ahy ixo ame'ē ta ākā rehe ipo ke Jesu mujar. Aja upa katu te mukatu. ⁴¹ Awa ta ngi ājā ta uhem oho tī. Ahem riki uhem oho. Kujā:

—Nde riki Tupā ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ame'ē ke upa ājā ta ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihē rehe har peje'ē ym — aja ājā ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho

(Mak 1.35-39)

⁴² Pytuniwe te rahã, ok ta ngi Jesu uhem oho. Awa nixói te ame'ẽ renda pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu. Pe, ngã kekar kekar ixo. “My ihon my?” aja ngã. Pe, mahem rahã, Jesu ke ngã mupyta tar katu. Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anĩ. Apyta ym ta. Amõ ok ta rupi myrandu katu ihẽ apandu ta me'ẽ te'e oho. Ame'ẽ rehe ihẽ ke Tupã muwyr. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, a'erehe pyai. A'erehe ame'ẽ ke hijar. Pe, Tupã koty ipy'a muruwak rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta aho — aja ngã pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ rupi pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Amõ wera rahã, ypa rake Jesu mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokõi her: “Ngariréi” aja ngã ipe tĩ.) Pe, heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Tupã je'ẽha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe ixoty ngã jy'ar uwyr. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. ² A'ep y rymy'y rehe mokõi jarusu keruhũ rehe Jesu usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ẽ ke rehe usak. Ame'ẽ ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta kutuk u'am. ³ Peteĩhar jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Simãma'e pe opor oho. Pe, Simã pe pandu:

—Y koty esosok we rĩ — aja Jesu.

Upa sosok rahã, Jesu wapyk. Pe, heta ame'ẽ ta ke mu'e uĩ.

⁴ Upa mu'e rahã, pandu:

—Simã! Apo jarusu keruhũ ke y typyha koty esosok we. Nde namõ ixo ame'ẽ ta namõ kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

⁵ Simã pandu:

—Sa'e! Pytun rahã jande jamanga hũ jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mãte hũ te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak tate.

⁷ A'erehe ehe katu ame'ẽ ta pe Simã ta pukái. Amõ jarusu keruhũ pe ehe katu ame'ẽ ta i'ãi.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokõi jarusu keruhũ ke mutyryhem. Tate mupytyk indo. ⁸ Ame'ẽ pira hetaha rehe Simã usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk. Ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ẽ ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihẽ anĩ. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ ruxĩ ihẽ. A'erehe ihẽ ngi eho — aja Jesu pe Simã pandu.

⁹ Mãte hũ pira ke Simã ta pyhyk, a'erehe: “Mã!” aja Simã ta. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. “Mã!” aja tĩ. ¹⁰ Simã rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Her Tian. Imu rer Juã. Ame'ẽ mokõi Semende ra'yr. “Mã!” aja a'eta tĩ. Pe, Simã pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) Pkyje ym. (Ihẽ namõ peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhũ ke y rymy'y rehe Simã ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykÿi muhem rahã, upa katu te Simã ta hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Amõ wera rahã, amõ ok ta pe Jesu ixo. A'ep amõ sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ a'e ixo. (A'erehe amõ ta rake uhyk ym ame'ẽ ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak

rahã, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hã! Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe. ¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. “Nde katu” aja pandu ta. Pe, Moise mupininim aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke a'e hapy ta Tupã pe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ka'ẽ oho nde pe aja ngã pe nde eremujekwa ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ẽ rehe har ngã pandu pandu oho. Pe, heta ngã jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tĩ. ¹⁶ Anĩ. Heta ame'ẽ ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu.

Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amõ wera rahã, ngã ke Jesu mu'e mu'e uĩ. A'ep parise ta ihĩ tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta ihĩ tĩ. Ok ta pame katu te ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. ¹⁸ Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke amõ sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ẽ pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixo tar katu. ¹⁹ Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi, a'erehe marã ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'eta hupir raho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ẽ rupi upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke mujy mondo. Kyha aja me'ẽ pe mujy mondo, tupaham rehe. Ngã pyter pe mou. Jesu rake mou. ²⁰ Amõ ke Jesu mukatu, ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mã! Amõ pe Tupã jõ riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja. Aja me'ẽ Jesu pandu rahã, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ẽ riki Tupã aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa peĩ. ²³ Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ rehe usak awa.) ²⁴ Pesarahã! Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwha. Tupã jõ riki ipy'a mujywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe mujywyr katu, aja pekwha tĩ. Apo ihẽ tĩ. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa ta apo. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ẽ ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho inamõ — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ẽ ta usak uĩ ehe rahã, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ẽ pe nino, ame'ẽ ke mupu'a. Ame'ẽ ke hok pe raho. Oho ixo rahã, Tupã pe pandu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupā rehe har katu ngā pandu tī:

—Mā! A'eramō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu, ame'ē ke rehe jasak katu. Mā! — aja ngā pandu.

(Arahā Jesu Tupā tī, aja ngā pe mujekwa katu.)

“Ihē namō ejur” aja Rewi pe Jesu pandu

(*Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17*)

²⁷ Ajame'ē ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amō sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namō oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahā, Jesu pe imi'u ke Rewi moī hū. Amō heta tamatarer matyr ame'ē ta wapyk uī tī. Heta amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta wapyk uī tī. ³⁰ Parise ta amō ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta amō ta tī. Wapyk uī tī. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ē ta je'ē je'ē hū. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta namō a'eta je'ē je'ē hū. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u a'eta namō tī. Katu ym aja — aja parise ta je'ē je'ē hū.

³¹ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ngā pe:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, ame'ē ta anī. Ihē rehe uhyk ym.)

³² Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ē rehe har

(*Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22*)

³³ Amō ta Jesu pe pandu:

—Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Tupā namō a'eta pandu pandu tī. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, ngā mi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym. ³⁵ Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihēma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

³⁶ Myja me'ē ymanihar ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kamixa ymanihar sorok rahā, kamixa pyahu mondok, ame'ē kurer ke amō mujar ym ehe. Mondok rahā, kamixa pyahu ame'ē ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tī. ³⁷ Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, mupupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawī jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. ³⁸ Pesarahā! Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. (Aja rahā, kawī jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī.) ³⁹ Kawī iro ame'ē ke amō u'u rahā, kawī mupupur ramō ame'ē ke u'u tar ym. “Iro ame'ē ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawĩ mupupur ramõ, ame'ëja saka ame'ë. Kamixa pyahu, ame'ëja saka ame'ë tĩ. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namõ marã ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tĩ, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har

(Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúí aja me'ë ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namõ. Pe, ame'ë ke jumu'eha ta amõ amõ po'ok ixo. (Ame'ë ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ë ke u'u.) ² Pe, amõ parise ta a'ep ixo. Ame'ë ta pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ë te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamõ ixo ame'ë ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ë ta ma'eha ke Tupã je'ëha rehe pesak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ë ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ë ke u'u. Inamõ ixo ame'ë ta pe me'ë tĩ. A'eta u'u tĩ. Ame'ë mbeju ke Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ëja saka. Pa'i ta jõ ame'ë ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ëha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ë ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ëha rupi ajur ame'ë ke ko ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke a'e mu'e uĩ. A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a. ⁷ A'ep Moise je'ëha mu'e ame'ë ta amõ ihĩ tĩ. Parise ta amõ ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahã, pandu ta ipe: “Mã! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ëja saka.) Jundéu awa ta je'ëha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja” aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uĩ, Jesu rehe. ⁸ Ame'ë ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ë ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ë ta pyter pe pu'am oho. ⁹ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ pe pepandurahã! Putu'uha 'ar rahã, myja jundéu awa je'ëha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu my? Ko mai rahã, katu my? Ko amõ ta ke jukwa rahã, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahã, katu my? Myja katu my? Pepandurahã! — aja ngã pe pandu.

¹⁰ Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Upa katu.

¹¹ Ame'ë ke rehe usak rahã, parise ta parahy te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ëha rehe hendu ym, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Amõ pytun ramõ rahã, ywy'ã rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu u'am. Aja te'e xu'em oho. ¹³ Wera rahã, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ẽ ta nga har awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ẽ ta pe pandu:

—Pehẽ riki ihẽ amondo ta ame'ẽ ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ẽ ta rer kuja. Ko Simã. Amõ her moĩ ehe. “Petu” aja her moĩ ehe. Ko Andere amõ tĩ. Simã mu a'e. Tian amõ tĩ. Ko Juã amõ tĩ. Tian mu a'e. Amõ Siri tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. ¹⁵ Amõ Matéu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Simã tĩ. Sero aja amõ ta ipe tĩ. (“Sero” aja pandu rahã, jundéu awa tama'e ywy nga huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.) ¹⁶ Amõ Jun tĩ. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngã ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

(Matéu 4.23-25)

¹⁷ Pe, ame'ẽ ta namõ ywy'ã nga wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ẽ pe a'eta uhyk. Amõ jumu'eha ta heta a'ep ixo tĩ. A'ep Jundéi ywy nga uhyk uwyr ame'ẽ ta heta ixo tĩ. Jerusarẽ ok ta nga uhyk uwyr ame'ẽ ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Tir ok ta nga uhyk uwyr ame'ẽ ta amõ tĩ. Sinõ ok ta nga uhyk uwyr ame'ẽ ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Sinõ ok ta y ramõi rake ihĩ. Tir ok ta aja tĩ. Y ramõi rake ihĩ tĩ. ¹⁸ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe johu ngã hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu, ame'ẽ ke rehe johu ngã uhyk uwyr tĩ. Ajã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ. ¹⁹ Ima'e pyrãtãha namõ ngã ke mukatu hũ. A'erehe upa ngã ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar ehe rahã, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tĩ.

(Matéu 5.1-12)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu:

—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja pekwa ame'ẽ ta mã peja pehẽ rury katu pe'am. Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamõ pexo ta, a'erehe mã peja pehẽ rury katu pe'am.

²¹ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Aja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu te rahã, mã peja pehẽ rury katu pe'am. Upa peputar ame'ẽ ke Tupã muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo. Ame'ẽ ke Tupã pe pepandu. Aja rahã, mã peja pehẽ rury katu ta pe'am. Pepuka ta tĩ. Tupã ipy'a jwyr ta pehẽ rehe, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²²⁻²³ —Mã! Pehẽ rury katu pehẽ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe amõ ta parahy. Pehẽ ke putar ym tĩ. Pehẽ rehe juru ai ngã tĩ. “Peme'ẽ ta jaxer ai” aja pehẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ruryha namõ pepor pepor pexo. Pehẽ aja ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ ramõi ta mupyrara tĩ. Aja pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa pe pehẽma'e hũ ta, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²⁴ —Apo pehẽma'e hũ namõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

Mã! I'i atu we rahã, pepyai ta. (Amõ ta rehe pekyty'ym.) A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.

²⁵ “Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja pepandu ame'ẽ ta. Mã! Tupã koty pehẽma'e nixói te ta. Myahy te hũ, aja saka nixói te ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehẽ ke.

“Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja apo pepuka puka ame'ẽ ta.

Mã! Pepyai ta. I'i atu we rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hũ ta.

²⁶ —Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe har amõ ta pandu: “Katu peme'ẽ ta” aja naĩ. Te'e riki. A'engi Tupã mupyrara hũ riki. A'erehe: “Mã! Katu peme'ẽ ta” aja pehẽ rehe har pandu naĩ rahã, mã pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupã mupyrara ta my tĩ — aja Jesu pandu.

*Huwajan ta rehe ipy'a katu**(Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21)*²⁷ A'e pandu tĩ:

—Ihë rehe hendu ame'ë ta pe ihë apandu katu. Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehë rehe parahy ame'ë ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁸ “Mã peja pehë ke Tupã mahy” aja pandu ame'ë ta pe kuja pepandu: “Mã peja pehë rehe Tupã usak katu” aja ipe. Pehë ke mahy ame'ë ta rehe har Tupã namõ pepandu katu. (“Mã peja esak katu ehe” aja Tupã namõ pepandu.) ²⁹ Nde ruwa amõ nupã rahã, aja emujywyr ym ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar a'e nupã tĩ. Nema'e kamixa ke amõ raho rahã, mã peja nema'e xirur raho tĩ. ³⁰ “Nema'e aputar” aja nde pe amõ pandu rahã, ame'ë ke eme'ë ipe. Nema'e ke amõ pyhyk rahã, ame'ë mujywyrriha ke epandu ym ipe. ³¹ Pehë pe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu, ame'ë ke peputar. Aja pemujywyr ipe tĩ. Katu ame'ë ke pema'ema'e ngã pe tĩ.

³²⁻³⁵ —Pehë rehe ipy'a katu ame'ë ta rehe jõ pepy'a katu rahã: “Mã! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ë ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ë te'e tĩ.)

—Pe, pehë pe ma'e katu ame'ë ke ma'e. Ame'ë ta rehe jõ pepy'a katu rahã! “Mã! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym tĩ. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Ma'e katu ame'ë ke ma'e katu. Ame'ë ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ë te'e tĩ.)

—Amõ ta pe tamatarer pemupyta rahã, ame'ë ke pehë pe mujywyr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ë ta pe pemupyta katu. Aja rahã: “Mã! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Aja mupyta tĩ. Juja katu te mujywyr tĩ, aja ukwa. Aja ym pehë! (Pehë ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ë ta rehe pesak katu tĩ. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujywyrriha ke peputar ym pexo. Aja rahã Tupã koty nema'e heta te hũ ta. “Tupã ra'yr ta” aja ta pexo. Tupã riki ywatehar te ke a'e. Upa ngã rehe katu ame'ë ke a'e ma'ema'e. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu ym ame'ë ta rehe a'e usak katu tĩ. Jaxer ame'ë ta rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Upa ngã rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Aja Tupã. ³⁶ Pehë rehe pehë pái keruhũ pyrara usak. Aja amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ — aja Jesu pandu.

*“Katu ym nde” aja amõ rehe har epandu ym**(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)*³⁷ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ë ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehë rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amõ ta rehe har kapitã pe pepandu ym: “Peme'ë riki katu ym. A'erehe emahy” aja pepandu ym. Pepandu ym rahã, aja pehë rehe har Tupã pandu ym ta tĩ. “Katu ym pehë” aja a'e pandu ym ta tĩ.

—Amõ rehe peparahy rahã, pehë py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahã, pehë katu ym rahã, pehë rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.

³⁸ —Amõ ta pe ma'e ke peme'ë katu. Aja rahã, pehë pe ma'e ke Tupã me'ë katu ta tĩ. Tyryhem aja pehë pe muwyr ta. Jetehar te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehë pe. Myja me'ë amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehë pe Tupã ma'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ Myja me'ë eha ym te ame'ë my, ame'ë ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokõi eha ym te ame'ë ta ixo rahã, marã ka ym jumokõi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahã, janam ha pe te'e mokõi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehë tĩ. Jetehar te ke pejumu'e katu rahã, ame'ë ke amõ ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.) ⁴⁰ Jumu'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jumu'e rahã, mu'eha aja a'e tĩ. Ukwa katu ta tĩ.

⁴¹ —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ë rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mã peja ame'ë rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra

keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴² —Kuja ne mu pe epandu my: “Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta” aja. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ẽ ke mã peja ehijar” aja nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mã! Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ke ejujo'ok py. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har

(Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y hury katu rahã, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym. ⁴⁴ I'a katu rahã, ma'eywa'y rehe har amõ ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahã! Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym te. Japekã'y ngi waja ke amõ po'ok ym te tĩ. ⁴⁵ Aja amõ tĩ. I'a aja amõ rehe har amõ ta ukwa katu tĩ. Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a katu, ame'ẽja saka.) Jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, sawa'e katu ym ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a ym, ame'ẽja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ pandu. A'erehe i'a ym aja: “Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

Ok mujãha rehe har

(Matéu 7.24-27)

⁴⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe nde erepandu: “Éi! Sawa'e! Nde katu!” aja. Mã! Aja panduha jõ. Anĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, katu ym aja. ⁴⁷ Ihẽ rehe amõ uhyk. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e. Esarahã! Ehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. ⁴⁸ Ok ke mujã a'e. Kuja y rake mujã. Ywykwar ypyk pykũi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'ẽ 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hãtã jytyka. Pe, y tiha rahã, ok ke u'ar ym. Ok pyter hãtã jytyka, a'erehe y ombor ym.

⁴⁹ —Amõ anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ẽ riki amõ koty ok ke mujã. Kuja, y rake mujã tĩ. Ok pyter ke hãtã ym jytyka. Pe, y tiha rahã, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tũ! Mã! Tyapu hũ! — aja Jesu pandu.

7

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Matéu 8.5-13)

¹ Upa aja me'ẽ ngã pe Jesu pandu rahã, a'engi oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitã ke a'e tĩ. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ẽ riki amõ miasu 'ar koty te we katu ame'ẽ ke ipe. Manõ tate a'e. ³ Pe, Jesu uwyrriha rehe har kapitã ukwa rahã, jundéu awa tamũi ta ke ixoty a'e mondo. Tamũi ta pe pandu:

—“Ihẽma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur” aja Jesu pe peme'u peho — aja tamũi ta pe kapitã pandu.

A'erehe tamũi ta oho. ⁴ Jesu rehe uhyk rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitã panduha ke nde erema'e rahã, katu ta tiki. ⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujã tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Tamũi ta pandu, a'erehe a'eta namõ Jesu oho. Kapitã rok pe uhyk tate rahã, ixoty ehe katu ame'ẽ ta ke kapitã mondo tĩ. Kapitã je'ẽha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitã rehe katu ame'ẽ ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahã! Kuja kapitã pandu: “Ihẽ rok pe nde erehe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Amõ awa ihẽ. Nde aja jundéu awa ym ihẽ tĩ. ⁷ A'erehe nde koty ihẽ atu aho ym tĩ. Esarahã! Epandu jõ! Pe, ihẽma'e miasu katu ta oho. ⁸ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Eho!’ aja. Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Ejur sel!’ aja. Pe, pahar a'e uwyr. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: ‘Eparaky eho!’ aja. Pe, a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahã, se ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu” — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã: “Mã! Katu tiki!” aja ukwa. Uwak rahã, haikwer rupi uwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ihẽ apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Amõ ywy pe nixói. Jundéu awa tama'e ywy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho. ¹⁰ Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'ẽ ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ẽ rahã har pe we Naĩ ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ. ¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'ẽ ke jyty m ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke a'e. Peteihar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo. ¹³ Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

¹⁴ Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'ẽ ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihẽ apandu nde pe: “Epu'am!” — aja riki.

¹⁵ Pahar manõ ame'ẽ ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imã pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

¹⁶ (Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ, aja ngã ukwa.) A'erehe Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ.

—Mã! Katu tiki! Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke jande namõ ixo apo! Katu te ame'ẽ ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngã pandu.

¹⁷ Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi pandu oho. Hake ywy ihĩ ame'ẽ rupi pandu oho tĩ. “Ngã ke Jesu mukatu” aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Matéu 11.2-19)

¹⁸ Upa ame'ẽ mukatuha rehe har Juã pe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo. Pe, inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã! ¹⁹ Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “ ‘Amõ sawa'e uwyr ta’ aja ihẽ apandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?” aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

²⁰ Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amõ sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? — aja Juã muwyr ame'ẽ ta pandu ipe.

²¹ Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. ²² Pe, Juã muwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Juã koty pejywyr peho. Pesak ramõ ame'ẽ ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ẽ ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ẽ ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ẽ ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke apo upa ka'ẽ oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ẽ ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y. ²³ Pe,

ihē rehe jurujar katuha ke hijar ym rahā, hury katu a'e ixo. Aja Juā pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hā! Japandu ta jaho kŷ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu. Manō ame'ē ta ke mukwera katu tī. Aja rahā, a'e riki Kirisutu, kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juā muwyr ame'ē ta jywyr oho rahā, Juā rehe har Jesu pandu ngā pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ē pe Juā rehe pesak peho rahā, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ē ke rehe pesak peho my? Anī. Aja ym Juā. (Pyrātā a'e. Pahar amō koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.) ²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ē ke namō ixo, ame'ē sawa'e rehe pesak peho my? Anī. Aja ym tī. Pesarahā! Aja mundeha katu te ame'ē ke namō ixo ame'ē ta kapitā keruhū rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ē ke namō jō ixo ame'ē ta a'ep ixo tī. Kapitā keruhū rok pe ixo tī. (Juāma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ē namō a'e ixo ym.) ²⁶ Ihē pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahā! Apandu katu pehē pe. Ymanihar te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta 'ar koty te we Juā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. (A'erehe Juā rehe pehendū katu ta me'ē te'e.) ²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja Tupā pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ē ke ko ihē amondo py.

Nde ereho Tate rahā, ngā py'a ke ihē koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihī.

(Ame'ē mondo py ame'ē ke Juā.)

²⁸ —Apandu pehē pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juā katuha ke. Pe, amō ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ē ta Juā 'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Juā pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anī. Ihēma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ē ta Juā 'ar koty te we katuha. Ihēma'e jumu'eha ta ma'e ukwa ym ame'ē ta ke, aja pekwaha naī. Anī. Ame'ē ta katu te, aja Tupā ukwa katu — aja ngā pe Jesu pandu.

²⁹ Jesu rehe heta ngā hendu. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta hendu ehe tī. Amukwehe te Juā mujahuk ame'ē ta ke a'eta. (Ame'ē ta jaxer te, aja amō ta ukwaha.) Ame'ē ta Tupā je'ēha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupā koty pehē py'a pemuruwak” ame'ē Tupā je'ēha rehe hendu katu. A'erehe Juā mujahuk. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja mujekwa.) ³⁰ Parise ta anī. Putar ym. Ame'ē ta pandu: “Jande ke Juā mujahuk ame'ē ke japutar ym. Tupā mujekwa ame'ē ke rehe jahendū tar ym tī” aja riki. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Tupā mujekwa ame'ē ke rehe hendu tar ym tī.

³¹ Jesu pandu tī:

—Myja me'ē ihē ke putar ym ame'ē ta my? Kuja nahā my? ³² Ame'ē ta riki kurumī ra'yr ta aja saka. Kūjātāi ta aja tī. Jumusaráiha ke a'eta mujā. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: “Huryha rehe jande jajyngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jajyngar tipe. Pejixi'u ym tī” aja wajar ta pe pandu.

³³ —Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ē ta tī. Juā mujahukiha uwyr rahā, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawī ke u'u ym te tī. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naī. (Pehē rury ym ehe. Wajar ihī, ame'ēja saka pehē tī.)

³⁴ —Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Juā aja ym ihē. Upa ma'e ke ihē a'u. Kawī a'u we tī. Pe, ihē rehe har pepandu: “Pesarahā! Ma'e u'u hū ame'ē ke a'e. Kawī ngi ka'u ame'ē ke a'e” aja ihē rehe pandu naī. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ē ta rehe katu ame'ē ke a'e. Homa awa tama'e kapitā keruhū rehe tamatarer matyr ame'ē ta rehe katu ame'ē ke a'e tī. Katu ym aja” aja riki ihē rehe har pandu naī tī. Tupā muwyr ame'ē ke ihē, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihē rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

³⁵ —Pesarahā! Tupā koty ipy'a ke amō muruwak rahā, Tupā riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja riki. Juã ke Tupã muwyr. Juã ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa. Jesu ke Tupã muwyr tĩ. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ukwa katu tĩ, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihẽ rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamõ uhyk rahã, wapyk. Ma'e ke u'u uĩ. ³⁷ Ame'ẽ ok ta pe amõ kũjã ixo. Kũjã ixo te'e ame'ẽ ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihĩ, ame'ẽ ke raho. ³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uĩ. Jixi'u uĩ tĩ. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ẽ pe ipy ke muxikã rahã, ipy ke juru pe pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhen ehe. ³⁹ Ame'ẽ rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk ame'ẽ ke a'e. Her Simã. A'e jupandu jupe uĩ:

—Peme'ẽ sawa'e Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rahã, kũjã rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ẽ rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ kũjã ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simã jupandu jupe uĩ.

⁴⁰ Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simã! Ma'e ke ihẽ apandu ta nde pe — aja.

Simã pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Epanurahã! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokõi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ẽ ta pyhyk. Peteĩ sawa'e heta te hũ pyhyk. Amõ heta ym pyhyk. ⁴² Pe, ijar pe marã ka ym mujwyriha. A'erehe mokõi sawa'e ta pe ijar pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pemujiwyr ym ta me'ẽ te'e. Upa ihẽ aharái apo 'y” aja. Aja rahã, mokõi sawa'e ta ngi har myja me'ẽ sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simã pe.

⁴³ Simã pandu:

—Tamatarer heta te hũ pyhyk, ame'ẽ riki ipy'a katu te. Tamatarer mujwyriha ijar harái, a'erehe ipy'a katu te, aja nahã my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tỹ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simã pe pandu we rahã, kũjã koty uwak.

—Simã! Kome'ẽ kũjã rehe esarahã! Ko nde rok pe ihẽ ajur rahã, y ke nde eremoĩ ym. Ihẽ py kutukiha ke. (Aja jundéu awa ma'eha ke.) Kome'ẽ kũjã anĩ. Ihẽ py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikã tĩ. ⁴⁵ Ahyk rahã, ihẽ rehe nde erejuman ym tĩ. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu ym. Kome'ẽ kũjã anĩ. Ihẽ ahyk rahã, ihẽ py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁶ Ihẽ akã rehe ma'e ka pihe katu ame'ẽ ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kũjã anĩ. Ihẽ py rehe ma'e piheha ke jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁷ A'erehe ihẽ apandu nde pe. Ihẽ rehe ipy'a katu te ha ke kũjã mujekwa. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amõ mujekwa tĩ — aja Simã pe pandu.

⁴⁸ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amõ ta wapyk uĩ. Ame'ẽ ta jupandu a'eta jupe uĩ:

—Mã! Awa ko my? Esarahã! Amõ ke rehe ipy'a jywyr ame'ẽ ke a'e. Tupã a'e my tĩ — aja jupandu a'eta jupe uĩ.

⁵⁰ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu. Ererahã! Eho katu — aja ipe.

8

Jesu namō kūjā ta oho

¹ Ku'ē rahā har pe we amō amō ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tī. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē’ aja a'e pandu ta” ame'ē myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamō oho tī, awa py mokōi ame'ē ta ke. ² Inamō kūjā ta oho tī. Amukwehe amō kūjā ta py'a ngi ājā ke Jesu muhem mondo. Ame'ē kūjā ta oho inamō tī. Amukwehe amō ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī. Ame'ē kūjā ta oho inamō tī. Ko Mari Mandare oho inamō tī. Amukwehe te awa po wajar mokōi ājā ta ke Jesu muhem mondo ingi. ³ Ko Joa oho inamō tī. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ē ke a'e. Ko Susā oho inamō tī. Ko amō kūjā ta heta oho inamō tī. Upa ame'ē ta ma'e ke me'ē katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ē. Ame'ē namō ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngā pe.

*Ma'e ra'ī muhāi me'ē rehe har
(Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)*

⁴ Heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Amō amō ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ē ta pe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e ra'ī ke amō sawa'e muhāi oho. Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. A'ep amō ta pyrū ehe. Ma'ewyra ta u'u amō tī. ⁶ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē hywōi rahā, te'e manō. Ita ty rupi y nixói, a'erehe te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namō hywōi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rehe u'ar. A'ep hury katu. I'a hū tī. Hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihī — aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

—Pesarahā! Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e!
— aja ngā pe Jesu pandu.

*Myja me'ē ma'e ke my ame'ē rehe har
(Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)*

⁹ I'i we myja me'ē ma'e ke my, ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ē my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amō kotyhar Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kujā. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā ihē pe pandu. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke apandu pandu. Aja rahā, amō usak usak tipe. Anī. Ukwa ym te ame'ē rehe har. Amō hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym te tī — aja Jesu pandu.

*Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē ke Jesu mujekwa
(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)*

¹¹ A'e pandu tī:

—Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e ra'ī riki Tupā je'ēha aja saka. ¹² Ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe amō ta hendu tipe. Pe, ame'ē ta rehe Satana uhyk ta. (Ājā ramūi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ēja saka.) Pe, Tupā je'ēha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahā, Tupā rehe jurujar ym. Pe, ame'ē ke Tupā muhā ym.

¹³ —Ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe huryha namō hendu katu tipe tī. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.) Anī. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahā, jurujar katu we rī. Pe, Tupā rehe jurujar katu, a'erehe amō ta putar ym. Mahy riki tī. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ēja saka.)

¹⁴ —Ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe hendu tipe tī. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupā je'ēha harái. Upa ipy'a ngi mukanim.

Tamatarer hũ pyhykiha rehe jō ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Jumuhuryha rehe jō ukwa ukwa ixo tĩ, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Upa mukanim ingi tĩ. A'erehe Tupã rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ẽja saka.)

¹⁵ —Ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har

(Mak 4.21-25)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hapy rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta. ¹⁷ Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka.)

¹⁸ —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ẽ ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ẽ pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mõi ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Jesu mõi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe. ²⁰ Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mõi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

²¹ Pe, heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'ẽha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ẽ ta ihẽ mõi aja tĩ. Ihẽ mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u

(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ẽ ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo. ²³ Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rai. Tate jere oho. ²⁴ Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja.

Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ. ²⁵ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ẽ ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ. ²⁷ Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ẽ ke a'e kwe. Ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ẽ ke a'e tĩ. Yman

jawe te'e ixo rĩ, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ. ²⁸⁻²⁹ Pe, ãjã ihĩ katu ehe rahã, awa nixói te ame'ẽ pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amõ ta pukwar kwe. Ita tupaham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tĩ. Anĩ. Ten! Aja ame'ẽ ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe ãjã mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahã, ahem hũ ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa.) ãjã pe Jesu pandu:

—Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hãtã pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihẽ pe. Ihẽ apandu nde pe, emahy ym ihẽ ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihẽ rer riki: “Heta” — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hũ ãjã ta ihĩ, a'erehe: “Heta” aja pandu. ³¹ Pe, Jesu pe ãjã ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rĩ. Aja emahy ym we jande ke rĩ — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ẽ ke rehe ãjã ta usak. Heta te hũ kure ta i'ãi. Ywy'ã rupi kãpĩ u'u ixo. Jesu pe ãjã ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi ãjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³⁴ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ame'ẽ rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amõ ta renda rupi pandu pandu oho tĩ. ³⁵ Pe, ame'ẽ ke rehe ngã usak oho tĩ. Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e rehe usak. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi, ame'ẽ ke rehe usak. Jesu rake wapyk uĩ. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tĩ. Pe, upa ngã kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.) ³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta upa ame'ẽ rehe har ngã pe pandu. ³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera ywy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngã ingi. (Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ẽ ke putar ym tĩ.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Oho ingi. ³⁸ Oho tate rahã, sawa'e pandu ipe. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupã mukatu, ame'ẽ rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. “Mã! Katu tiki. Ihẽ ke Jesu mukatu” aja pandu pandu oho.

“Ihẽ rajyr emukatu ejur” aja Jái pandu

(Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahã, heta ngã harõ u'am ehe. Huryha namõ ame'ẽ ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã ke a'e. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hũ ipe:

—Ihẽ rok pe jaho! ⁴² Ihẽ rajyr ahy oup. Manõ tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke tajyr. Tajyr peteihar ke.

Kūjã ke Jesu mukatu
(Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34)

Pe, Jái namō Jesu oho ixo rahã, heta ngã jumujar mujar hũ te'e oho ixo tĩ. ⁴³ Heta ame'ẽ ta pyter pe amō kūjã oho ixo. Jaiha pupur hũ ame'ẽ ke a'e. Awa py mokōi warahy 'ar rahã, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Anĩ. Mukatu ym te a'e ke.] ⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ẽ ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ẽ ke putu'u katu ipe. ⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihẽ ke pyhyk my? — aja.

Upa ngã pandu:

—Anĩ ihẽ — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mã! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngã ixo. Mujar mujar hũ tĩ — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihẽ ke amō pyhyk! Ihẽma'e pyrãtãha uhem oho. Amukatu amō ke, a'erehe ihẽma'e pyrãtãha uhem, aja akwa katu — aja riki.

⁴⁷ Pe, ngã ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kūjã ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngã pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ẽ rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ẽ rehe har pandu tĩ. ⁴⁸ Pe, Jesu pandu ipe:

—Éi, kūjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kūjã pe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43)

⁴⁹ Pe, pandu ixo rahã, kapitã rok ngi amō pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu: —Nde rajyr manō ramō te. Mã peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manō tái — aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

⁵⁰ Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahã, Jái pe pandu:

—Anĩ. Nde py'ahu te'e. Ihẽ rehe nde erejurujar katu, aja rahã jō katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tĩ — aja Jesu ipe.

⁵¹ Pe, hok pe uhyk rahã, heta ame'ẽ ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jō inamō hok pe ixo oho. Ko Petu. Juã amō tĩ. Tian amō tĩ. Ipái amō tĩ. Imãi amō tĩ. Ame'ẽ ta jō. Heta ame'ẽ ta soroka pe pyta. ⁵² Kūjãtãi manō, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hũ. Ahem ehe ixo tĩ. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kūjãtãi manō ym. Ukwer te'e oup — aja ngã pe.

⁵³ —Héi! Héi! Mã! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hũ ehe.

Kūjãtãi manō te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hũ ehe. ⁵⁴ Kapy pe ixo rahã, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kūjãtãi! Epu'am! — aja Jesu.

⁵⁵ Pe, pahar kwera katu. Pu'am tĩ. Pe, imãi pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ẽ ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahã, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.) ⁵⁶ Ipái ta pandu:

—Mã! Mã katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ẽ rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tĩ. “Pepandu ym” aja pandu tĩ.

9

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo
(Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Ihë je'ëha rupi amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem pemondo. Ihëma'e pyrātāha namō aja tī. Pemuhem pemondo tī. Ihë je'ëha rupi ahy ixo ame'ë ta ke pemukatu tī. Ihëma'e pyrātāha namō aja tī. Pemukatu tī — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ë ta ke mondo rahā, kuja pandu tī:

—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahā, Tupā pandu ta ipe: ‘Ihëma'e nde' aja. A'erehe mā peja pehë py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngā pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ë ta ke pemukatu tī. ³ Peho rahā, pehëma'e ke peraho ym te. Pehë mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tī. Mokōi kamixa ke peraho ym tī. Pehë kupe pe ma'e ryru peraho ym tī. Myra te'e pehë po pe peraho ym tī. Myra rehe te'e wata ame'ë ke. ⁴ Amō ta rok pe pehyk, pe, pehë pe ijar pandu: “Ko nde erejur katu. Ihë rok pe epyta katu” aja. A'ep pepyta katu we rī. Ame'ë ok ta pe pexo rahā, ame'ë rok pe jō peker. Ame'ë rok pe jō ma'e ke pe'u tī. (Aja rahā, ijar pandu py ame'ë ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehë ke amō ta putar ym rahā, ame'ë ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu. Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahā, pehem peho. Peho rahā, pehë py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ë ke a'ep pe har ta usak rahā, a'ep pe har ta ke Tupā putar ym tī, aja pemujekwa ta ngā pe tī — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahā, jumu'eha ta oho. Amō amō ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahā, ahy ixo ame'ë ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha
(Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29)

⁷ Ero kapitā ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitā ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ë rehe har hendu. Amō ta pandu:

—Jesu riki Juā mujahukiha ke. Juā ke Tupā mukwera katu muhem tī — aja Jesu rehe har pandu naī.

A'erehe ame'ë hendu rahā, Ero ka'u te'e. ⁸ Amō ta pandu:

—Anī. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupā je'ëha pandu ame'ë ke jywyr uwyr a'e tī — aja Jesu rehe har pandu naī tī.

Amō ta pandu:

—Anī. Ymanihar te Tupā je'ëha pandu ame'ë ke kwera katu uhem tī — aja Jesu rehe har pandu naī tī.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anī. Amukwehe amō pe apandu: “Juā ākā emondok eho ingi” aja. (Juā manō te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juā ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ë my? Māte hū ehe har ihë ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwa tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngā mi'u ke Jesu me'ë
(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juā 6.1-14)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ë ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ë ta namō jō Jesu oho. Mesái ok ta pe oho. ¹¹ Pe, ame'ë ke hetaha ta ukwa rahā, haikwer rupi ngā oho tī. Uhyk rahā, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupā rehe har kuja pandu: “Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ë ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak, ame'ë ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahā: ‘Ihëma'e ke a'e' aja a'e pandu” aja Jesu pandu pandu ngā pe. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tī.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahā, awa py mokōi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ë pe jaxo. Ngā mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywyr emondo. Paite ok ta rupi ngā oho ta. Ame'ë rupi imi'u ngā jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihī tī. Amō awa renda rupi aja tī — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anī. Ame'ë ke pehë atu peme'ë me'ë ngā pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ë mokõi jō kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteĩhar upa jō kohĩ tĩ. Ame'ë uhyk ym ta ngã pe. Amō heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jō manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amō koty koty ngã ke pemu'y'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amō 50 nahã. Paite amō 50 nahã. Aja pame katu te. “Pewapyk” aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta mu'y'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amō 50. Paite amō 50. Aja pame katu te. ¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ë amō. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pira ka'ë mupen tĩ. Ame'ë ke me'ë tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Pe, amō rahã, Tupã namō jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihë rehe har ngã pandu rahã, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ë ta pandu:

—Kuja amō ta: “Juã mujahukiha nde” aja je. Amō ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'ëha pandu me'ë ke” aja je tĩ. Amō ta: “Amō ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke kwera katu uhem. Ame'ë ke nde” aja je tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehërahã! Myja ihë rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

Manõha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihë. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë. Ame'ë rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tĩ:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko apandu pehë pe. Ihë ke amō ta mahy hũ ta. Jundéu awa tamüi ta putar ym te ihë ke tĩ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ aja tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Ihë ke putar ym te tĩ. Ihë ke amō ta jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke

(Matéu 16.24-28; Mak 8.34-9.1)

²³ Upa ngã pe Jesu pandu:

—Ihë namō amō ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ë te'e. Pe, Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Wera rahã pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ë te'e tĩ. Pe, ihë namō tapijar te'e we oho ta me'ë te'e. ²⁴ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu naĩ: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihë” aja. Aja rahã, Tupã namō ixo ym te ta. Ihë rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahã, Tupã namō aja te'e ta a'e ixo. ²⁵ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke heta te hũ ihĩ. Upa ame'ë ke amō pyhyk. Matyr hũ tĩ. Pe, manō rahã, Tupã namō ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ngi amō huxī rahā, ihē ruxī ta ingi tī. Ihē amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahā, ame'ē sawa'e ngi ihē ruxī ta tī. Ihē ajywyr rahā, ihē ruxī ta ingi. Katu te ha namō ihē ajywyr ta. Papama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Arahā ihē ngi huxī ame'ē ta ngi ihē ruxī ta tī. ²⁷ Pesarahā! Apandu pehē pe! Ihē riki kapitā keruhū te. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahā, usak ta, manō ym we ta rī — aja ngā pe Jesu pandu.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.

(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

²⁸ Upa ame'ē ke Jesu pandu rahā, kuja a'e ukwer nahā my, awa po wajar mokōi. Pe, ywy'ā keruhū pe oho. Petu ke raho. Juā amō tī. Tian amō tī. Tupā namō pandu oho. ²⁹ Pe, Tupā namō pandu u'am rahā, huwa ke amō koty uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyr te hū. ³⁰⁻³¹ Pahar ywa pe har weraha namō mokōi sawa'e ta uhem. (Wera te hū rahā, Tupā pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amō tī. Jesu namō a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamō:

—Jerusarē ok ta pe nde eremanō ta. Aja Tupā putar ame'ē ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahā, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokōi sawa'e ta inamō pu'am u'am, ame'ē ke rehe a'eta usak tī. ³³ Pe, mokōi sawa'e ta oho ixo ingi rahā, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehē mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujā ta. Ko nde pe amō. Moise pe amō tī. Eri pe amō tī. (Aja rahā, amō we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahā, ywa takāxīha uhyk a'eta rehe. Takāxīha rysāha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takāxīha pe mokōi sawa'e ta ixo oho rahā, Petu ta kyje. Usak ame'ē ke ngi kyje. ³⁵ Pe, ywa takāxīha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihē ra'yr. Katu asak ame'ē ke a'e. Ihēma'e ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahā, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ē ke amō ta pe Petu ta pandu ym te. Arahā pandu ym te rī.

Kurumī py'a rehe ājā ihī

(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Ame'ē ku'ē rahā, ywy'ā keruhū ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahā, heta ngā uhyk ixoty. ³⁸ Heta ame'ē ta ngi har amō sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihē ra'yr rehe esarahā! Peteihar ke a'e.

³⁹ Ipy'a rehe ājā ihī rahā, pahar ahem ahem a'e. Mumanō manō a'e ke reko tī. Aja rahā, juru ke tyjúi hū. A'e ke mahy hū tī. Pe, he'ō te rahā, uhem oho ingi. ⁴⁰ Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu hū: “Ājā ke pemuhem pemondo ingi” aja riki. Anī. Marā ka ym muhemihā — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mā! Apo pehē pexo ame'ē ta! Mā! Tupā pyrātāha rehe pejurujar ym! Katu ym aja. Aja te'e pehē namō ihē axo ym ta. Pejurujar ym ha namō aja te'eha ihē py'ahu te'e ahendu. Anī. Aja ym ta — aja ngā pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihē pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumī uwyr ixo rahā, a'e ke ājā ityk. Ywy rehe ityk. Pe, mumanō manō hū. Ājā pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho. ⁴³ Tupāma'e pyrātāha rehe har ngā pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu hū — aja.

Manōha rehe har Jesu pandu tĩ
(*Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32*)

Jesu ma'eha rehe har ngã pandu pandu ixo rĩ:

—Mā! Katu te me'ẽ a'e my! — aja.

Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahã, peharái ym ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke amõ muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ẽ rehe har pandu ym we ipe tĩ.

Katu te ame'ẽ rehe har
(*Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5*)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe u'am:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ẽ ta ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am. ⁴⁸ Pandu:

—Kome'ẽ ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahã, ihẽ pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr ame'ẽ ke ihẽ. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa: “Katu ym ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa. Aja rahã, ame'ẽ ke katu te aja Tupã ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ẽ rehe har
(*Mak 9.38-40*)

⁴⁹ Juã pandu:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasad. Ame'ẽ riki nde je'ẽha rupi ãjã ta ke muhem katu mondo, ngã py'a ngi. Jande namõ ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ẽha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juã ta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym pepandu ipe. Amõ riki pehẽ ruwajan aja ym rahã, pehẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e — aja Juã ta pe.

Jesu ke amõ ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr ta, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate rahã, Jesu pandu: —Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta kũ — aja.

Pe, ixoty oho ixo. ⁵² Amõ sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari ywy pe amõ ok ta ihĩ. Ame'ẽ pe oho. (A'ep Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.) ⁵³ Anĩ. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarẽ ok ta jaxer aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ. Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe har ta ukwa, a'erehe putar ym tĩ. ⁵⁴ Ame'ẽ ke Tian ukwa rahã, Jesu pe pandu. Juã aja tĩ. Jumu'eha ta ke mokõi. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ẽ ok ta pe har ta ke tata mai ta my. (Nde ke putar ym ame'ẽ ta ke a'eta.) Ywa ngi tata keruhũ ke japandu ta. Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahã, pandu a'eta pe:

—Anĩ. Peja ym! — aja Tian ta pe.

⁵⁶ Pe, amõ ok ta pe Jesu ta oho.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe
(*Matéu 8.18-22*)

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahã, amõ sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ẽ pe ne namõ ihẽ aho ta kũ tĩ — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe ma'ewyura ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã, hok te nixói ta, aja mujekwa katu. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ẽ ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amõ sawa'e pe Jesu pandu:

—Ihẽ namõ eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ihẽ rok pe ajywywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajytywyr ta. Arahã jõ ne namõ ihẽ aho ta kÿ — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ aja saka ixo. Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ ke jytywyr ta. Ne anĩ. Ihẽ namõ ejur apo 'y. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak” aja epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amõ sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namõ ihẽ aho ta kÿ. Kuja py ta rĩ. Ihẽ rok pe aho we ta rĩ. Papa ta pe ihẽ apandu ta: “Ihẽ aho ta kÿ” aja ta. Upa rahã, ne namõ ihẽ aho ta kÿ — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe amõ jytywyr rahã, hok pe purure mujywywyr jywywyr ym. Kupixa pe pyta. Aja Tupã rehe har amõ pandu pandu oho rahã, hok pe jywywyr jywywyr oho rahã, katu ym tiki. (Jywywyr jywywyr rahã, ihẽ namõ oho te ta, aja mujekwa ym. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

10

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

¹ Ajame'ẽ ke amõ heta sawa'e ta pe Jesu pandu: “Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e ta ke pehẽ pexo” aja riki. Jesu jandema'e sawa'e te. Kuja, 72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ẽ ta ke jumokõi mokõi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ẽ rupi ame'ẽ ta ke mondo py. Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tĩ. ² Ame'ẽ ta pe pandu:

—Heta te hũ ngã ixo. Ihẽ rehe har pandu oho ame'ẽ ta anĩ. Heta ym. A'erehe Tupã namõ pepandu. “Sawa'e te! Ne je'ẽha pandu oho ame'ẽ ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahã, nde koty ngã py'a ke ame'ẽ ta muruwak ta” aja Tupã pe pepandu. ³ Peho apo 'y. Pesarahã! Arapuharan rehe jangwate usak rahã, marã ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehẽ. Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy tar katu tĩ. (Arapuharan ke jangwate pyhyk, ame'ẽja saka.) A'erehe peta kÿ. ⁴ Te'e peho. Peho rahã, tamatarer ryru peraho ym. Ma'e ryru pehẽ kupe pe peraho ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har peraho ym tĩ. Peho pexo rahã, i'i atu pehẽ rehe uhyk ame'ẽ ta namõ pepyta ym. Pahar peasa peho. ⁵ Amõ rok pe pehyk rahã, pepandu py: “Mã peja kome'ẽ rok pe har ta rehe Tupã usak katu” aja. ⁶⁻⁷ Pe, ok jar pandu: “Katu. Ko pejur katu! Se pepyta” aja rahã, Tupã usak katu ta ehe. Ame'ẽ rok pe jõ pepyta katu. Pehẽ mi'u ke ok jar me'ẽ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ẽ me'ẽ katu. Aja ihẽma'e parakyha ke pehẽ, a'erehe pehẽ pe ijar werur ame'ẽ ke pe'u katu. Amõ amõ rok pe pehẽ mi'u pekekar ym peho.

—Anĩ. Ok jar putar ym rahã: “Katu. Ko pejur katu. Se pepyta” aja ym pandu rahã, peho ingi. Katuha pepandu ame'ẽ ke pehẽ rehe jywywyr ta, ame'ẽja saka. Pehẽ rehe Tupã usak katu ta.

⁸ —Amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahã, ma'e ke pehẽ pe ngã werur ame'ẽ ke pe'u katu. ⁹ A'ep ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tĩ: “Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak. Aja rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y’ aja Tupã pandu” aja ngã pe pepandu.

¹⁰ —Pe, amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta pehẽ ke mupyta ym rahã, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu: ¹¹ “Pehẽ ok ta rupi jawata rahã, ywyku'i jande py rehe pyta rã. Pesarahã! Ame'ẽ ke jajuhyk apo. Aja rahã, kuja pehẽ py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupã

pandu: 'Ihē kotyhar ta aja pemuruwak apo' aja riki. Anī. A'e ke peputar ym" aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹² —Apandu pehē pe. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā mupyrara rahā, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tī. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehē ke mupyta ym apo. (Ame'ē ta Tupā muwyr ame'ē ke putar ym. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke ihē.) A'erehe ame'ē ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupā mupyrara hū ta — aja 72 mondo ame'ē ta pe Jesu pandu.

Amō ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym
(Matéu 11.20-24)

¹³ A'e pandu tī:

—Korasī ok ta pe har ta! Mā! Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta tī. Mesái ok ta pe har ta! Pehē aja tī. Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta hū pehē ruwa koty ihē ama'ema'e tipe. (Anī. Ihē rehe pejurujar ym.) Pehē ruwa koty ihē ama'ema'e ame'ē ke ymanihar Tir ok ta pe ihē ama'ema'e ta tipe rahā, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ē ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupā koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tī. Tatimbuk ke iākā rehe ombor ta tipe tī. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.) Ymanihar Sinō ok ta pe har ta aja tī. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tī. Tupā koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tī.

¹⁴ —Ko ihē apandu. Ngā ke Tupā mupyrara rahā, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Ame'ē ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasī ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tī. ¹⁵ Kapana'ū ok ta pe har ta! Kuja: "Jande anī. Katu te jande" aja pekwaha naī. Upa pehēma'e ok ta ke Tupā mukanim ta tī — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehē rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe hendu katu tī. Pehē ke amō putar ym rahā, ihē ke putar ym tī. Ihē ke amō putar ym rahā, ihē pái ke putar ym tī. Ihē ke ihē pái muwyr. A'e ke putar ym tī — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahā, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupā je'ēha ke pandu oho.)

Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr
(Apokarip 21.27)

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahā, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ē ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahā! Ājā ta riki jande rehe hendu katu tī! Nde je'ēha rupi japandu: "Ehem eho ngā py'a ngi" aja. Aja rahā, ājā ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tŷ! Satana rehe asak a'am rahā, pyrātāha kanim ingi. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ke rehe ihē asak. Ywa ngi Tupā weraha, aja pahar pyrātāha kanim ingi. A'erehe ājā ta ke pemuhem pemondo ngā py'a ngi. ¹⁹ Pesarahā! Ihēma'e pyrātāha ke pehē pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrū, pe, su'u rahā, ahy ym pehē pe. Jawajyr ta rehe aja tī. Pepyrū, pe, jupi rahā, ahy ym pehē pe tī. Satanama'e pyrātāha ke aja tī. (Ājā ramūi a'e.) Pehē ke mahy ym ta tī. Pehē ke mahy ym te ta ma'e ke. ²⁰ Ājā ta pehē rehe hendu katu. Ame'ē rehe pehē rury katu. Amō we tī. Tupā kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rer ke Tupā mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ē ke ihī. A'erehe i'ar koty te we hū pehē rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

Jesu huryha ke
(Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17)

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahā, Jesu rehe Tupā'ā ihī katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitã keruhũ ke nde! Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta kapitã keruhũ ke nde tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe apandu. “Akwa katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtãha ke nde eremujekwa ym. “Ihẽ riki ajumu'e katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nde eremujekwa ym tĩ. Ta'yn ta aja ihẽma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtã te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

²² Pe, ngã pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu te ihẽ rehe har. Ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihẽ. Pe, amõ ta pe ehe har ihẽ amujekwa tar katu, ame'ẽ ta jõ ukwa katu te ehe har tĩ — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahã, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ rehe pesak katu, a'erehe pehẽ rury katu pehẽ. ²⁴ Apandu pehẽ pe. Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke rehe pehẽ atu pesak katu. Ame'ẽ rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta usak tar katu tĩ. Marã ka ym usakiha. (Arahã se ihẽ nixói.) Heta ymanihar kapitã keruhũ ta aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Pehẽ riki ihẽ je'ẽha rehe pehẽ, ame'ẽ rehe ymanihar ta hendu tar katu tĩ. Marã ka ym henduha. (Arahã se ihẽ nixói tĩ.) Pehẽ anĩ. Pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

Samari ywy pe har sawa'e rehe har

(Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34)

²⁵ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ẽ ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja ma'e ke ihẽ ama'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ẽ ke rehe nde eresak. Ame'ẽ mujekwa katu. Myja nde erema'e rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ pehĩ. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihĩ. Tupã riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ ehe rahã, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namõ ixo ame'ẽ rehe epy'a katu tĩ — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ. Aja ema'e eho. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ẽ ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amõ rehe a'e ipy'a katu ta me'ẽ te'e, ame'ẽ rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarẽ ok ta ngi amõ sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahã a'e ke ma'e mukanĩha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ẽ ta mukanim raho. Nupã hũ tĩ. Tate jukwa. Pete'e túi 'y.

³¹ —Arahã ame'ẽ pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho. ³² A'engi amõ sawa'e oho ixo tĩ. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahã, xupe 'ar rupi asa oho tĩ.

³³ —Pe, amõ sawa'e ame'ẽ rupi oho ixo tĩ. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja

saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tĩ. Usak ehe rahã, pyrara usak ehe. ³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhã moĩ. Ame'ẽ ke pukek tĩ. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amõ ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rĩ. ³⁵ Ku'ẽ rahã, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokõi wera rahã, wetep paraky, ame'ẽ hepyha jo'ok. Ame'ẽ ke ukweriha renda jar pe me'ẽ. Pandu ipe: “Ko riki tamatarer ihĩ. Kome'ẽ namõ sawa'e rehe esak katu kÿ. Amõ we sawa'e mukatuha rehe puhã nde erejo'ok rahã, ame'ẽ ke upa nde pe ihẽ amujywyr ta kÿ. Koropi ajywyr rahã, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tĩ” aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ẽ panduha upa rahã, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanĩha ta nupã ame'ẽ ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

—Raho ame'ẽ ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tÿ. Eho tĩ. Aja nde tĩ. (Nde ruwajan aja ame'ẽ rehe epy'a katu kÿ) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tĩ.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namõ Jesu oho ixo rahã, amõ ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ kũjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu. ³⁹ Ianam inamõ ixo tĩ. Her Mari. Jesu py rake wapyk uĩ. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uĩ. ⁴⁰ Mar anĩ. Ma'e ke mupupur hũ a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy Tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy Tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ namõ ihẽ anam mupupur ym. Ihẽ jõ riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: “Inamõ ma'e emupupur eho” aja Mari pe — aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ẽ ta rehe nde erejumupyai te'e hũ erexo. Nde py'a ahy Tate tĩ. ⁴² Peteihar ma'e ke jõ nde eremupupur rahã, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ẽ ke upa harái ta ngã.) Mari anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu tar katu uĩ. Ame'ẽ je'ẽha ke Mari harái ym ta. Ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke — aja Mar pe Jesu pandu.

11

Tupã namõ amõ pandu pandu katu ame'ẽ rehe har

(Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17)

¹ Amõ renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahã, jumu'eha ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupã namõ japandu ta my? Ame'ẽ ke jande ke emu'erahã! Ima'e jumu'eha ta ke Juã mujahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tĩ — aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupã namõ pepandu:

“Jande pái keruhũ! Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: ‘Mã katu te’ aja. Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

³ Jande mi'u wera rahã pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamujywyr.

Aja jande rehe nde tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ rehe japyai.

Aja rahã, jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahã, jama'e ym ta)” aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tĩ. (Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahã! Pehẽ ngi har peteĩ riki ehe katu ame'ẽ rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: “Sa'e! Ne mi'u ihẽ pe emuwyr te'e rĩ. ⁶ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke uhyk ramõ te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixói te ihẽma'e ke apo. Ma'e ke ym ihẽ ame'ẽ ipe” aja ipe. ⁷ Pesarahã! Kuja a'e pandu nahã my. Kapy ngi je'ẽha ke ehe katu ame'ẽ pe pandu: “Apo anĩ ta. Hukwen ke jykynda u'am. Ihẽ anino aju. Ta'yn ta aja tĩ. Marã ka ym apu'amiha. Marã ka ym nde pe ihẽ mi'u ihẽ ame'ẽha rĩ” aja pandu my. ⁸ Anĩ. Pesarahã! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihẽ apandu pehẽ pe. Ehe katu ame'ẽ ke a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Anĩ. A'e riki i'i pandu pandu hũ u'am. Huxĩ ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ẽ ke me'ẽ ta ipe.

⁹ —A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Aja Tupã tĩ. Ma'e ke Tupã namõ pepandu. Pe, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. (Tupã namõ pepandu rahã, aja tĩ.) Pekekar, ame'ẽja saka tĩ. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã,) pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ẽja saka.) Pehẽ po penupã nupã, ame'ẽja saka. Inamõ pepandu pandu rahã, pe, hukwen pirar ame'ẽja saka tĩ. (Pirar rahã, pepandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ.) ¹⁰ Upa inamõ pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta kũ. Amõ kekar rahã, mahem ta kũ. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta kũ. Aja riki.

¹¹ —Pesarahã! Pehẽ namõ ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ẽ ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, mbói ke ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe. ¹² Pe, ta'yr pandu: “Papa! Sapukái pi'a ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, jawajyr ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Sapukái pi'a me'ẽ ta ipe tĩ. ¹³ Awa ta te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ẽ ke peme'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke jande pái keruhũ me'ẽ me'ẽ ta pehẽ pe. Ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. “Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr” aja pandu ame'ẽ ta pe I'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja Jesu mu'e.)

“Mesembu” Satana rehe har (Ãjã ramũĩ a'e)
(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Amõ sawa'e ke ãjã muje'engai te'e. Ame'ẽ ãjã ke Jesu muhem mondo ingi. ãjã uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.

¹⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe har kuja pandu:

—Mesembu tiki. Ame'ẽ riki ãjã tama'e kapitam. Ame'ẽ riki pyrãtãha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ãjã ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu naĩ.

¹⁶ Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta manga tar katu. A'erehe ame'ẽ ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁷ Anĩ. Ame'ẽ ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym ãjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ ãjã ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu rahã, ãjã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Anĩ. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! ãjã ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Awama'e pyrãtãha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym tĩ. A'erehe pehẽ je'ẽha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta riki mujekwa pehẽ pe. ²⁰ Jetehar te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrãtãha namõ ãjã ta ke ihẽ amuhem

amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke.

²¹—Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã. Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu. ²²Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrãtã ame'ẽ ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki ijar moĩ katu ame'ẽ ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ẽ pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke i'ar koty te we pyrãtã ame'ẽ ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho ame'ẽ ke amõ ta pe me'ẽ me'ẽ. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ. (Aja ihẽ tĩ. Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke Satana aja saka. Ihẽ riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe a'e ke ihẽ amuputu'u katu. A'erehe ãjã ta ke ngã py'a ngi ihẽ amuhem katu amondo.)

²³—Ihẽ kotyhar aja awa ixo ym rahã, ihẽ namõ jumai ame'ẽ ke a'e. Tupã koty ihẽ namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, amõ koty muhãi mondo ame'ẽ ke a'e tĩ. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe ãjã jywyr oho

(Matéu 12.43-45)

²⁴A'e pandu tĩ:

—Sawa'e py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihẽ ahem ajur, ame'ẽ pe ajywyr ta aho. Ihẽ rok aja ihẽ pe” aja jupandu. ²⁵Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahã, hok pe nixói awa. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja awa py'a ke. ²⁶Ame'ẽ rehe usak rahã, amõ ãjã ta a'e oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha a'e muhyk. Ame'ẽ ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ẽ ke. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ẽ sawa'e mãte jaxer ame'ẽ ke apo. ãjã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Jeje ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr tĩ. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ẽ ke

²⁷Pe, ame'ẽ pandu rahã, amõ heta ame'ẽ ta pyter ngi kũjã pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ẽ ke mã hury katu a'e. Ne mãi ke. Nde ta'yn rahã, nde pe kamby me'ẽ, ame'ẽ mãi mã hury katu — aja Jesu pe pandu.

²⁸Pe, a'e pandu:

—A'e tỹ. Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ẽ riki i'ar koty te we hury katu ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta usak tar katu

(Matéu 12.38-42)

²⁹Ngã hetaha juramã jy'ar ehe rahã, Jesu pandu:

—Mã pehẽ katu ym riki. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke rehe pesak tar katu. Aja rahã, Tupã riki ihẽ ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke amujesak ym ta pehẽ pe. Kuja jõ amujekwa ta. Pira keruhũ pusu pe mokõi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manõ ym.) Aja ihẽ rehe har amujekwa ta pehẽ pe tĩ. ³⁰Yman te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Jon. Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem rahã, nini ok ta pe har ta usak ehe rahã, a'e ke Tupã muwyr, aja ukwa katu. Aja ihẽ tĩ. Manõha ngi ihẽ akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja pehẽ pekwa katu ta tĩ. Aja jõ pehẽ pe amujekwa ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

³¹—Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ kũjã pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo pehẽ pexo ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. (Amõ wata oho rahã, heta ukwer.) Warahy jurukwã koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ

ma'e ke Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ẽha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta.)

³² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja pehẽ pe pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha ke. Anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

*Amõ ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)*

³³ A'e pandu tĩ:

—Araparin ke amõ muwera rahã, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tĩ. Anĩ. Ywate henda 'ar pe moĩ. Pe, hok pe ixo uwyr ame'ẽ ta usak katu ma'e. Aja ihẽ amu'e ame'ẽ ke amukanim ym. Anĩ. Amujekwa katu ngã pe. ³⁴ Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo.) ³⁵ A'erehe apandu katu pehẽ pe. Pehẽ reha katu aja pexo. (Aja rahã, pexo ai te'e aja ym pexo.) ³⁶ Aja rahã, pehẽ rete rupi wera katu rahã, pytuniha nixói te rahã, upa katu te wera hũ, ame'ẽja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ẽja saka. (Aja rahã, aja te'eha Tupã putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

*Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hũ
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)*

³⁷ Upa Jesu pandu rahã, parise pandu ipe:

—Ihẽ rok pe ma'e ke ja'u jaho rĩ — aja Jesu pe.

Pe, hok pe ixo oho. Pe, ma'e ngã u'uha renda pe wapyk oho. ³⁸ Pe, jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hũ ym ha namõ ma'e ke Jesu u'u uĩ. Ame'ẽ ke parise usak rahã, ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

—Mã! Jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

³⁹ Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehẽ parise ta! Pehẽ riki paratuxĩ aja saka. Y amõ u'uha aja tĩ. Paratuxĩ soroka ke jõ pekutuk katu. Typyha ke anĩ. Aja pehẽ pিরer ke pekutuk katu. Pehẽ py'a anĩ. Juhyk aja ym pexo. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amõ ta ke pemahy hũ tar katu, ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. ⁴⁰ Pehẽ peka'u te'e! Pehẽ rete ke Tupã mujã. Pehẽ py'a ke a'e mujã tĩ. (A'erehe pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ.) ⁴¹ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe pehẽma'e ke peme'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa ta.) Aja rahã, pehẽ py'a ke juhyk aja pexo ta.

⁴² —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ẽ ipe. Jande popa hetaha ngi peteĩ peme'ẽ. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tĩ. Aja pema'ema'eha. Amõ koty anĩ. Katu ame'ẽ ke aja ym pema'ema'e. Tupã rehe pepy'a ym tĩ. Pesarahã! Amõ we pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Kuja. Tupã rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e muhembykiha ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ me'ẽha peharái ym ta me'ẽ te'e tĩ.

⁴³ —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahã, kapitã ta wapyka pe jõ pewapyk tar katu, myrape katu te ame'ẽ ke pe. (Aja

pehẽ katu te aja pemujekwa tar katu naĩ.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahã: “Ko nde erexo. Katu nde” aja panduha jõ peputar katu. (Aja rahã, pehẽ katu te aja pekwa naĩ.)

⁴⁴ —Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ riki kangwerupa aja saka. Ngã ukwa ame'ẽ ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amõ wata. (Aja rahã, ipy'a juhyk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta ukwa.) Aja pexo tĩ. Pehẽ py'a juhyk ym, aja te'e pexo. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym. Pe, pehẽ namõ ame'ẽ ta ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke pemujaxer te'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu hũ

⁴⁵ Pe, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Aja nde erepandu rahã, jande rehe har nde erepandu hũ tĩ. Katu ym ihẽ pe — aja Jesu pe.

⁴⁶ Ame'ẽ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pe a'e pandu:

—Mã! Parise ta aja pehẽ tĩ. Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Pehẽ pemu'e ame'ẽ ke rehe marã ka ym amõ hendu katuha. Pe, pemu'e rĩ. Anĩ. Pehẽ atu pehendu ym te ehe tĩ. Katu ym aja. ⁴⁷ Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ ramũi ta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jukwa. Ame'ẽ ta kangwerupa ke pemukatu hũ. ⁴⁸ Aja rahã, pehẽ ramũi ta jukwa ame'ẽ riki katu aja pekwa tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramũi ta jukwa. Ame'ẽ ke katu, aja pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rĩ. ⁴⁹ Anĩ. Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Kuja pandu: “Ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Amõ amõ ta ke amondo tĩ. Pe, amõ amõ ke ngã jukwa ta. Amõ amõ ke ngã mahy ta tĩ” aja Tupã pandu. Ukwa katu a'e. ⁵⁰ A'erehe ame'ẽ ta aja pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. A'engi amõ amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramũi ta jukwa. Jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. ⁵¹ Ko Ambéu ke amõ jukwa py. A'engi amõ amõ ta ke ngã jukwa tĩ. Pe! Sakari ke amõ jukwa tĩ. Jetehar te ke. Ngã jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. Tupã riki mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. (A'ep a'e ixo rahã, a'e ke amõ ta jukwa ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Jukwa riki.) Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ẽ myrape 'ar pe hymba hapy.

⁵² Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Myja Tupã je'ẽha ke amõ ukwa katu my, ame'ẽ ke pemuka'u te'e. Pehẽ atu pekwa ym tĩ. Amõ ta ukwa tar katu rahã, ame'ẽ ta ke pemuka'u te'e tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahã, parise ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ ma'e ke ipe. ⁵⁴ Ame'ẽ ta ma'e ke pandu pandu inamõ, Jesu namõ. Pe, Jesu ma'e panduha jawy rahã: “Katu ym nde” aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

12

Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ ixo

(Matéu 10.26-27)

¹ Heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hũ ngã juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokõi ma'e ukwaha namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta aja ym pehẽ tĩ. Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ a'eta ixo. Ame'ẽ riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja. ² Pesarahã! Ma'e ke amõ jupyk, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã mupirar ta. (Aja rahã, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta tĩ. ³ Pe, pytun rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu,

ame'ẽ ke wera rahã amõ ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngã.) Kapy pe amõ pe peje'ẽ ra'yr u'am, ame'ẽ ke amõ ta pandu hũ ngã pe. (Upa ngã ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupã ngi pekyje ta me'ẽ te'e
(Matéu 10.28-31)

⁴ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe apandu axo. Ko awa ke amõ jukwa. Ame'ẽ ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amõ we marã ka ym awa ke mahyha 'y. ⁵ Ko ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ngi pekyje. Tupã ngi pekyje. Upa jukwa rahã, amõ we mahy ta. Je'ẽha rupi tata keruhũ pe ame'ẽ ke a'e ombor ta. Pyrara hũ ta a'ep. Jete. Apandu pehẽ pe. Pkyje katu ingi, Tupã ngi!

⁶ —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pesarahã! Awa po wajar peteĩhar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, mokõi tamatarer pu'a ra'yr me'ẽ ipe. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahã, ame'ẽ 'ar koty te we pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)

⁷ —Pesarahã! Pehẽ ãkã rehe pehẽ'a ihĩ. Ame'ẽ hetaha ke Tupã ukwa katu. (Aja rahã, upa katu te pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe a'e usak katu te we ta tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ẽ ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ẽ ta ke tĩ.
(Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8)

⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe amujekwa a'am. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ ym. Amõ ta pe kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihẽ” aja. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ apandu ta tĩ: “Ihẽ kotyhar ke a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta. ⁹ Amõ ta anĩ. Ihẽ ngi huxĩ a'e. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi huxĩ. A'erehe amõ ta pe kuja pandu: “Ihẽ anĩ. Ixotyhar aja ym ihẽ” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ riki apandu ta tĩ: “Peme'ẽ anĩ. Ihẽ akwa ym peme'ẽ. Ihẽ kotyhar ym a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰ —Ihẽ rehe amõ juru ai, ame'ẽ ke rehe Tupã ipy'a jywyr ta. (Tupã koty ipy'a muruwak rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.) Tupã'ã rehe juru ai rahã, anĩ. Amõ juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹ —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehẽ ke amõ ta hykýi ta raho. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta tĩ. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Mupyrara ta raho tĩ. Arahã myja pehẽ juehe har pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo tĩ. ¹² Arahã Tupã'ã riki mujekwa ta pehẽ pe. Ma'e pepandu ta, ame'ẽ ke mujekwa ta pehẽ pe. (Ame'ẽ ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

¹³ Hetaha ta pyter ngi amõ sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jande pái manõ. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ẽ ngi har: “Ne mu pe eme'ẽ tĩ!” aja ihẽ mu pe epandu. Ihẽ mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Sa'e! Anĩ. Esarahã! “Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ra'yr ta pe ihẽma'e ke eme'ẽ me'ẽ” aja nde pái pandu ym te ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ me'ẽ ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵ Upa ngã pe a'e pandu tĩ:

—Pehendu katurahã! Upa katu te ma'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tar katu rahã, pesak katu te'e. Pemoĩ ym pehẽ. Pesarahã! Ima'ehũ namõ amõ ixo. Aja rahã, kome'ẽ wy keruhũ pe yman rahã ixo katu ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ (Pe, ame'ë rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ë ima'ehũ matyr ame'ë ke my, ame'ë ke pandu:

—Ko amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e. Pe, heta te hũ ma'e ke kupixa pe ihĩ. ¹⁷ Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uĩ: “Mã! Kupixa ngi marã ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?” aja sawa'e jupe. ¹⁸ Pe, kuja ame'ë jupandu jupe: “Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihẽ amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hũ tiha ame'ë ke amujã ta. A'ep ihẽma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ë ke amoĩ ta ipe tĩ. ¹⁹ Upa rahã, ihẽ ajupandu ta ihẽ jupe. ‘Mã! Katu tiki ihẽ pe. Yman rahã, pehũ ta ihẽma'e ke. Aputu'u katu. Ihẽ mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihẽ juehe' aja ihẽ pe” aja sawa'e pandu jupe tipe. ²⁰ Anĩ. Aja ym ta. Ywa ngi Tupã pandu: “Nde riki ereka'u te'e! Kome'ë pytun rahã, nde eremanõ ta kÿ. Pe, nema'e matyr hũ ame'ë ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anĩ. Amõ pe nde eremupyta ta riki, aja Tupã pandu” — aja Jesu mu'e.

²¹ Pe, a'e pandu tĩ:

—Aja ta riki amõ pe. Ima'e ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, aja ta. Pe riki Tupã koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ë ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ejurujar katu

(Matéu 6.25-34)

²² (Ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, katu ym, aja mu'e tar katu tĩ.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe apandu katu. Pehẽ mi'u rehe har jõ pejumupyai ym pexo. “Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ë ta jande pe my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. ²³ Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ë riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. ²⁴ Ma'ewyra rehe pesarahã! Jytym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tĩ. Ma'e matyriha renda nixói tĩ. Humi'u ke Tupã me'ë katu ipe. Pesarahã! Ma'ewyra 'ar koty te we pehẽ pexoha katuha ke. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta aja mujekwa katu.)

²⁵ —“Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman pepyta te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. ²⁶ Aja ta'yr mi marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. Aja rahã, amõ ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tĩ.

²⁷ —Ma'eputyr rehe pesarahã! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujã ym tĩ. Amõ usak ehe rahã, katukwer. Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar Saromã ima'ehũ te namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer tĩ. Pesarahã! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke. ²⁸ Tupã riki ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koĩ upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ë ke jape'a aja amõ hany. Upa ukwái. Pesarahã! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahã, pehẽma'e mundeha ke a'e me'ë katu ta pehẽ pe tĩ. Mã! Ame'ë rehe pejurujar katu ta me'ë te'e tĩ. ²⁹ Pehẽ pe'u ame'ë ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehẽ. Ame'ë rehe jõ pejumupyai ym. ³⁰ Ame'ë ke rehe jõ kome'ë ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke a'eta. Aja pexo ym tĩ. Pehẽ mi'u peputar. Pehẽma'e mundeha peputar. Ame'ë ke pehẽ pái keruhũ ukwa katu. (Pehẽ pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ë ke rehe jõ pejumupyai ym pexo. ³¹ Kuja katu. Myja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ë rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahã, upa pehẽma'e nixói ame'ë ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ë ke ywa pe ihĩ

(Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ! Heta ym pehẽ. Apandu katu pehẽ pe. Ngã ngi pekyje ym pexo. Pehẽ rehe pehẽ pái keruhũ usak katu te ixo, a'erehe ngã ngi pekyje ym pexo. Yman rahã, henda ke pe pehẽ ke a'e raho ta tĩ. Aja a'e putar. ³³ Pehẽma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë. Pe, tamatarer

ryru ijuk ym aja me'ẽ namõ pexo. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽma'e hũ namõ pexo, ame'ẽja saka. A'ep ame'ẽ ke kanim ym te ta. Ma'e mukanĩha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa. ³⁴ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe peharõ katu pexo

(Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36)

³⁵ A'e pandu tĩ:

—Peharõ katu pexo! Pehẽma'e kamixa pemunde katu. Pehẽma'e xirur aja tĩ. Pemunde katu tĩ. Araparin pemuwera katu aja pexo tĩ. ³⁶ Ijar rehe miasu ta harõ ixo. (Aja ihẽ rehe peharõ katu pexo tĩ.) Jumendaraha rehe ngã mi'u matyr. Ame'ẽ upa rahã, ijar jywyr uwyr. Ame'ẽ ke rehe miasu ta harõ ixo. A'e jywyr uwyr rahã, pukái ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta. ³⁷ Miasu ta harõ katu ixo. Ukwer ym ngã tĩ. Ame'ẽ ke ijar ukwa rahã, miasu ta hury katu ta. Apandu pehẽ pe. Kamixa ke ijar pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta pepandu ta: “Ma'e ngã u'uha renda pe pewapyk peho” aja. Pe, a'e atu ngã mi'u ke moĩ ta, miasu ta pe. ³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr ta uwyr my. Satur rahã we ta jywyr my. Miasu ta harõ katu ixo. Ame'ẽ ke ijar usak rahã, miasu ta hury katu ta. ³⁹ Pesarahã! Ma'e mukanĩha uwyrriha angaha ke rehe ok jar ukwa katu rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanĩha musorok ym ta tipe.

⁴⁰ —Pehẽ aja tĩ. Ihẽ rehe peharõ katu pexo. Awa aja ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa ngi ihẽ riki ajywyr rahã, peharõ katu pexo my. “Jywyr ym ta apo rĩ” aja pekwa pekwa pexo rahã, pahar ihẽ ajywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ẽ ke. Miasu katu ym ame'ẽ ke tĩ.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ẽ miasu harõ katu ixo my, ame'ẽ ke nde erepandu. Ame'ẽ ke jande pe jõ nde erepandu my? Upa ngã pe nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁴² A'e pandu:

—Ihẽ kotyhar ta pe jõ apandu. Upa ihẽ kotyhar ta ihẽ rehe harõ katu ta me'ẽ te'e. Ijar rehe miasu harõ katu. Aja ihẽ rehe harõ katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Myja me'ẽ miasu riki ukwa katu ame'ẽ ke my? Myja me'ẽ miasu riki ijar pandu ame'ẽ ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, ngã mi'u ke eme'ẽ me'ẽ katu ngã pe” aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.) ⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ẽ ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ẽ miasu hury katu ta. ⁴⁴ Pesarahã! Apandu pehẽ pe. Ame'ẽ miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ẽ ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁵ —Amõ kotyhar rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ẽ ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihẽ jar pepaite oho. Yman rahã, jywyr ta” aja jupe. Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã hũ. Sawa'e ta ke. Kũjã ta ke aja tĩ. Nupã hũ tĩ. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hũ uĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. ⁴⁶ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ẽ wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. Pe, ame'ẽ ke ijar mupyrara hũ ta. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Aja ijar mupyrara hũ ta. Miasu katu ym ame'ẽ ke mupyrara hũ ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ẽ ke miasu ukwa katu tipe. Anĩ. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rĩ. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahã, ijar mahy hũ ta a'e ke. Pirok hũ ta tĩ. ⁴⁸ Pe, amõ ihĩ. Ijar pandu ame'ẽ ke miasu ukwa ym. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi ta. Ukwa ym ha namõ miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Pekwa katu rahã, pehendu katu ta me'ẽ te'e. I'ar koty we pekwa katu rahã, i'ar koty te we pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amō koty koty ngā jy'ar
(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tī:

—Ihē ajur, a'erehe kome'ē ywy pe har ta amō koty koty jy'ar ta. Ame'ē ke upa rahā, katu ta tipe. Ame'ē upaha ihē aputar. ⁵⁰ Amō ta ihē ke mupyrara hū ta me'ē te'e. Ame'ē upa ym we rī. A'erehe ihē apyai te'e axo we rī. ⁵¹ Kome'ē ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ē ke ihē amuputu'u ajur, aja pekwha my? Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu. Ihē ajur, a'erehe amō koty koty amō ta jy'ar jy'ar ta. ⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteihar upa hetaha ta ixo. Ihē rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokōi anī ta. Amō rahā, ihē rehe mokōi jurujar katu ta. Mahapyr anī ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta. ⁵³ Ihē rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anī. Pe, ihē rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anī. Ihē rehe imāi ta jurujar katu ta. Imembyr kūjā ta anī. Ihē rehe imembyr kūjā ta jurujar katu ta. Imāi ta anī. Ihē rehe imembyr reko ame'ē ta jurujar katu ta. Kūjā ta anī. Ihē rehe kūjā ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ē ta anī ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupā muwyr ame'ē ke ko ixo, aja ukwa ym ngā
(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngā pe pandu tī:

—Aman pihuniha rehe pesak rahā, pahar pepandu: “Aa! Aman ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr. ⁵⁵ Pe, wytyuhu rahā, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr. ⁵⁶ Mā! Mokōi pekwha namō pexo! Ywa rehe ihī ame'ē ke rehe pesak rahā, ame'ē ke pekwa katu. Ywy rupi ihī ame'ē ke aja tī. Pekwa katu tī. Ihē rehe har anī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu tipe. Ame'ē rehe pesak tipe. Anī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke ihē, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namō pahar emukatu
(Matéu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tī:

—“Katu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke ihē akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahā, katu ame'ē ke nde erema'e ta me'ē te'e. ⁵⁸ Esarahā! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngā panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mā! Inamō nde ereho erexo rahā, emukatu. “Mā peja ym. Eraho ym ihē ke. Ihē rehe nde py'a emujywyr katu. Katu ta apo 'y” aja pahar emukatu. Aja rahā, ngā panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anī rahā, nde eremukatu ym rahā, nde ke raho ta. Aja rahā, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahā, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mā peja pahar emukatu. Katu ame'ē ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo

¹ Arahā, amō ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Hymba ke amō ngariréi ywy pe har ta hapy hapy ixo. Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī u'am. Arahā, ame'ē ta ke Pirat je'ēha rupi amō ta jukwa. Mā! Ame'ē ta jaxer ai te'e nahā my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

² Pe, Jesu pandu:

—Hā! Aja ame'ē ngariréi ywy pe har ta ke amō ta jukwa. A'erehe kuja pekwha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer ai ame'ē ta ke nahā my? Amō ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwha naī. ³ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ngariréi ywy pe har ta aja pemanō ta tī.

⁴—Amō we tī. Siroe renda pe heta ngā ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ē ta rehe ywy pirā ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ē ke u'ar. Upa ngā ke jukwa. Kuja pekwaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer te. Jerusarē ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha my? ⁵ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ta aja upa katu te pemanō ta tī — aja Jesu pandu.

(“Pemanō ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke Jesu mujekwa

⁶Pe, myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amō sawa'e usak oho. Hok rake i'āi ame'ē ke. Ma'eywa rehe usak oho tī. Anī. I'a ym. Nixói. ⁷Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahā! Yman ma'eywa ke ihē apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahā, kome'ē ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewā kuja i'āi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu. ⁸Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anī we rī. Mā pewe i'āi rī. Ko ywy ke hake rupi ihē amungái mungái we ta rī. Ame'ē rupi ma'e muhuryha ihē amōi ta tī. ⁹Pe, amō i'aha angaha ke rehe uhyk rahā, i'a rahā, katu ta tiki. I'a ym rahā: ‘Emondok embor’ aja ihē pe nde erepandu ta kŷ. Pe, ihē amondok ta” aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak mondo. I'a katu, ame'ēja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ē ke rehe Tupā harō we rī. Pyrara usak we ehe rī. Muruwak ym rahā jō, pe, mupyrara ta ngā ke. I'a ym, ame'ēja saka.)

Putu'uha 'ar rahā, kūjā ke Jesu mukatu

¹⁰Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uī. ¹¹A'ep amō kūjā ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e, a'erehe ahy hū. Yman te ahy ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marā ka ym pu'am katu wataha. ¹²Jesu usak ehe rahā, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³Aja pandu rahā, iākā rehe ipo ke mujar. Aja rahā, pahar katu pu'am u'am. Tupā pe: “Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke” aja kūjā pandu pandu.

¹⁴Jy'ariha rendama'e kapitā parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu. (Aja rahā, paraky te'e, aja ukwaha naī, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihī, ame'ē ta pe pandu:

—Awa po wajar peteī wera rahā jō, ma'e ke amō ma'ema'e katu. Ame'ē wera rahā jō, amō mukatu katu pehē ke. Ame'ē wera rahā jō mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahā, anī ta. Mukatu ym ta me'ē te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitā pandu.

¹⁵Jesu pandu:

—Mā! Putu'uha 'ar rahā ihē aparaky, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Upa pehē ngi har amō tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ē ta raho. Jumen ke aja tī. Putu'uha 'ar rahā, aja te'e pehē. Ame'ē peparaky, ame'ēja saka tī. (Pehē py'a pe mokōi pekwaha namō pexo!) Katu ym aja. ¹⁶Pesarahā! Ko kūjā riki Amarā rainō ke. (A'erehe Tupā usak katu ehe, ame'ē ke a'e tī.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, a'e ke Satana mupyrara. (Ājā ramūi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahā, kūjā ahyha ke amukatu. Apo jō putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷Aja pandu rahā, huwajan ta huxī. A'e pandu katu, a'erehe ame'ē ta huxī ingi. Amō ta anī. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngā ehe.

Ma'e ra'ī jyty m ame'ē rehe har

(*Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32*)

¹⁸Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta riki kuja saka. ¹⁹Kupixa pe ma'e ra'ī ta'yr te mi ame'ē ke sawa'e jyty m. Mosata ra'ī ke. Ame'ē hywōi. I'y tiha te hū

oho rahã, myra aja tiha oho tĩ. Pe, hãkã rehe ma'ewyra ta haity mujã mujã — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

Ma'e mupururukiha rehe har

(Matéu 13.33)

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka. ²¹ Ahúi aja me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ oho — aja Jesu.

(Aja rahã, pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahã, heta te hũ ta aja mujekwa katu.)

Hukwen pu'i mi ame'ẽ rehe har

(Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23)

²² Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ amõ ok ta ra'yr rupi ngã ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tĩ. Mu'e mu'e oho tĩ. Aja Jerusarẽ ok ta koty oho ixo. ²³ Pe, amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Tupã muhã katu ame'ẽ ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

²⁴ —Hukwen ta'yr mi rupi amõ ixo. Pehẽma'e pyrãtã katuha namõ mã peja pexerahã! Ko pehẽ pe apandu. Heta ame'ẽ ta ixo tar katu tipe. Marã ka ym ixeha. ²⁵ Pesarahã! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukái pe'am: “Sa'e! Epirar jande pe” aja ipe. Pe, a'e pandu ta: “Anĩ ta. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ” aja pehẽ pe. ²⁶ Pe, pepandu: “Nde erekwa riki. Nde namõ ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ẽ ta ke jande. Jande rekoha pe Tupã je'ẽha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki” aja ipe. ²⁷ A'e pandu tĩ: “Anĩ. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pejywywyr peho ihẽ ngi” aja pehẽ pe ok jar pandu ta. (Ihẽ riki ame'ẽ ok jar aja saka.)

²⁸ —Tupã ixo ame'ẽ pe huryha namõ Amarã ixo. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Huryha namõ ixo tĩ. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. A'ep huryha namõ ixo tĩ. Pehẽ anĩ. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã rehe peparahy ta, a'erehe pehẽ rã pesu'u su'u ta. ²⁹ Heta ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Amõ awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihã koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Warahy jurukwã koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe jy'ar ta uwyr. Tupãma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hũ ta ngã. ³⁰ Upa katu te ame'ẽ ta rehe Tupã juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

Jerusarẽ ok ta rehe har Jesu pandu

(Matéu 23.37-39)

³¹ Arahã amõ parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngã jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: “Apyta we ta rĩ. Apo ngã py'a ngi ãjã ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke amukatu axo tĩ. Koĩ aja ta tĩ. Koĩ har pewe ihẽ ama'eha ke amumba ta” aja Ero pe pepandu peho. ³³ Mã! Ihẽ aho we ta me'ẽ te'e rĩ. Koĩ aja tĩ. Koĩ har pewe aja tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe ahyk ta. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke amõ jukwa ta me'ẽ te'e. Amõ renda pe anĩ — aja Jesu. (Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe a'e manõ ta, aja mujekwa katu.)

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Jerusarē ok ta pe har ta! Mā! Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta ke Tupā muwyr rahā, ame'ē ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ē ta ke a'e muwyr rahā, ita ra'yr pe pejukwa tī. Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē kotyhar ta ke amō amō rahā, ihē amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta tipe. Anī. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi mujy'ar inom, aja pehē ke amujy'ar tar katu tī. Anī. Peputar ym. ³⁵ Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē rekoha ke pehē pe te'e Tupā hijar oho. Ko pehē pe apandu katu. Kuja pepandu ta: “Mā peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ē ke rehe Tupā usak katu” aja ta pehē. Aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke — aja Jesu pandu.

14

Ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu

¹ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu pe amō parise pandu. Parisema'e kapitā a'e.

—Ihē rok pe ihē namō ja'u jaho — aja.

Pe, inamō ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahā, amō ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahā, mukatu ta my? Mukatu rahā: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe. ² Huwa koty amō sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga rāi ipe. Itymā ke aja tī. Punga rāi tī. ³ Pe, Moise je'ēha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī:

—Myja Moise je'ēha rehe panduha ihī my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amō mukatu katu my? Anī ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anī. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ē ke ema'e ym” aja Moise je'ēha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo. ⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehē ngi har ta'yr ywykwar typy ame'ē pe u'ar rahā, pahar amō jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahā, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahā, aja tī. Putu'uha 'ar rahā, u'ar tī. Pahar jo'ok ta ingi tī. (A'erehe putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amukatu rahā, katu tiki tī) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ē panduha rehe marā ka ym je'ēha ke amō ta mujywyrriha ipe.

“Ihē katu ihē” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amō ta u'u uwyr rahā, wapyka katu te ame'ē pe wapyk wapyk oho. Ame'ē rehe Jesu usak rahā, myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke pandu ngā pe.

⁸ —Jumendaraha rehe ngā mi'u ke amō matyr rahā: “Ejur se nde tī” aja ijar pandu nde pe. Aja rahā, kapitā rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahā, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ē ke ijar mujy'ar my tī. ⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ē sawa'e pe eme'ē” aja nde pe ijar pandu. Aja rahā, nde ruxī ta ingi. Amō wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahā! Kuja katu. Nde pe ngā mi'u jar pandu: “Ejur se nde tī” aja. Nde ereho rahā, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahā, pandu nde pe: “Anī! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ē pe ewapyk ejur” aja ngā mi'u jar. Aja rahā, nde rehe a'ep ihī ame'ē ta usak. Aja rahā, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhuxī ta. “Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym ihē” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: “Ihē rok pe ja'u jaho” aja pandu ame'ē pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahā, nde rehe katu ame'ē ta ke jō emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jō emujy'ar ym tī. Ne anam ta ke jō emujy'ar ym tī. Amō amō nde rok rake rupi ihī, ame'ē ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ke jō emujy'ar ym tī. Esarahā! Nde eremujy'ar rahā, pe, i'i atu rahā, nde pe pandu ta uwyr: “Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur” aja nde pe. ¹³ A'erehe ngā mi'u nde erematyr rahā, ima'e ym te ame'ē ta ke emujy'ar. Wata katu ym ame'ē ta ke emujy'ar tī. Eha ym te ame'ē ta ke emujy'ar tī. Ijywa katu ym ame'ē ta ke emujy'ar tī.

(Ame'ë ta marã ka ym so'o jukwaha.) Ame'ë ta ke emujy'ar. ¹⁴ Aja rahã, nde rehe Tupã usak katu ta. Esarahã! Ame'ë ta nde pe marã ka ym ma'e ke juja katu te mujywyriha. Esarahã! Nde pe Tupã riki mujywyri ta. Yman rahã, katu ame'ë ke ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mukwera katu muhem rahã, ma'e ke a'e riki mujywyri katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitã pe.

*Ngã mi'u matyr keruhũ ke
(Matéu 22.1-10)*

¹⁵ Amõ sawa'e myrape rake wapyk uĩ. Jesu pandu ame'ë ke rehe hendu rahã, pandu ipe:

—Tupã ixo ame'ë pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ë ta mã hury katu ta kũ — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amõ sawa'e ngã mi'u ke matyr hũ. Heta ngã pe pandu: ¹⁷ “Pehẽ johu pe'u pejur” aja ngã pe. Angaha ke rehe uhyk rahã, miasu pe pandu: “Eho. Ihẽ mi'u u'u ame'ë ta pe epandu eho. ‘Pe'u pejur. Upa ihẽ amoĩ katu’ aja epandu eho” aja ngã mi'u matyriha jar pandu.

¹⁸ —Pe, miasu pandu oho rahã, amõ amõ pandu: “Aho ym ta ihẽ” aja. Kuja amõ pandu py: “Ywy ke ihẽ amõ ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo 'y. ‘Aho ym ta ihẽ’ aja nde jar pe epandu” aja miasu pe. ¹⁹ Amõ pandu: “Tapi'iruhu mokõi mu'am ame'ë ke ajo'ok. Aja me'ë awa po wajar peteihar upa ajo'ok. Ma'e ke hykõi katu raho nahã my? Ame'ë ke amanga ta aho. ‘Aho ym ta ihẽ’ aja nde jar pe epandu” aja miasu pe pandu. ²⁰ Pe, amõ pandu: “Ajumendar ramõ te ihẽ. A'erehe marã ka ym ihẽ ahoha” aja miasu pe.

²¹ —Pe, upa amõ ta pandu ame'ë ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hũ ngã rehe. Miasu pe pandu: “Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym te ame'ë ta ke se emuhyk erur. Itymã hãtã ame'ë ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Wata katu ym ame'ë ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ” aja miasu pe.

²² —I'i atu ijar pe miasu pandu: “Sa'e! Upa nde erepandu ame'ë ke ihẽ ama'e. Pewe soroka ihĩ, ma'e u'uha renda pe” aja ipe.

²³ —A'erehe miasu pe ijar pandu tĩ: “Eho we rĩ. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihĩ. Ame'ë ngi upa ngã epyhyk erur. Ihẽ rok ke emutyryhem. ²⁴ Apandu katu. ‘Ma'e ke pe'u pejur’ aja ihẽ apandu py, ame'ë ta u'u ym te ta. Ihẽ mi'u amatyr ame'ë ke u'u ym te ta” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja rahã: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame'ë ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

*Jesu namõ ixo ame'ë ta rehe har
(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)*

²⁵ Heta te hũ ngã oho ixo inamõ. Pe, Jesu uwak rahã, pandu ngã pe:

²⁶ —Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha. Ipái rehe amõ ipy'a katu. Ame'ë 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Hakehar rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ta'yr ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Imu ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ianam ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Juehe te'e aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, ame'ë ta 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁷ —Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ame'ë ke amõ ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: “Anĩ. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihẽ ke jukwa ta my? Ahijar ym ta” aja. Aja rahã, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁸ —Pehẽ ngi har amõ riki ok keruhũ mujã rahã, myja myra hetaha rahã, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehĩ nahã my, ame'ë ukwa ta. Ukwa ukwa py ixo. ²⁹ Ukwa ym rahã, mumba ym ta. Ixangwer jõ upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marã

ka ym mumbaha. Ame'ë rehe usak ame'ë ta upa puka puka hũ ehe. ³⁰ “Mā! Ok keruhũ sawa'e mujã ta tipe ixo. Mumba ym ta riki” aja ngã puka puka hũ ehe.

³¹ —Pesarahã! Amõ kapitã keruhũ jumai tate oho. Heta te hũ sonda ta namõ oho ta. I'ar koty te we huwajan ta rahã, ima'e pyrãtãha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta ke a'e muputu'u ta my, ame'ë ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo. ³² Marã ka ym muputu'uha rahã, je'ëha ke mondo ta, amõ kapitã keruhũ koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahã, je'ëha ke mondo ta. “Myja rahã, nde ereputu'u ta my? Jamukatu jande juehe” aja je'ëha ke amõ pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.

³³ —Aja pehẽ pe tĩ. Pekwa pekwa katu py pexo. “Ixotyhar aja ihẽ axo ta. Ihẽ ke amõ jukwa tar katu rahã, tapijar te'e we ixotyhar aja ihẽ axo ta” aja pekwa pekwa pexo. Pehẽ ngi har amõ upa katu te ima'e ke hijar ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

Jukyr jaxer aja ym pexo
(Matéu 5.13; Mak 9.50)

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ëha kanim rahã, marã ka ym he'ëha amõ mujywyr ehe. ³⁵ Jaxer riki. Ywy rehe moĩ rahã, muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amõ ma'e muhuryha namõ mupara ym tĩ. Ombor te'e awa. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ amu'e ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amõ. “Jesu kotyhar aja ihẽ axo ta” aja amõ pandu rahã, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahã, jukyr he'ëha upa kanim ame'ëja saka. Katu ym. A'e ke Tupã ombor te'e, ame'ëja saka ta tĩ.)

15

Arapuharan kanim ame'ë rehe har
(Matéu 18.12-14)

¹ Amõ rahã, heta ngã jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta jy'ar uwyr ehe. Amõ sawa'e katu ym ame'ë ta jy'ar uwyr ehe tĩ. Panduha rehe hendu uwyr. ² Pe, parise ta je'ë je'ë hũ ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Je'ë je'ë hũ ehe har tĩ. Kuja:

—Mā! Amõ jaxer ame'ë ta namõ ixo katu. Ma'e ke a'eta namõ u'u tĩ. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ë je'ë hũ.

³ A'erehe myja me'ë ma'e kanim ame'ë ke my, ame'ë ke Jesu pandu ngã pe:

⁴ —Pehẽ ngi har amõ heta arapuharan ta namõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩ kanim oho rahã, ijar kekar kekar ta oho. Kãpĩ u'u, aja kanim ym ame'ë ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ë ke kekar kekar oho. Pe! Mahem. ⁵ Mahem rahã, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur. ⁶ Hok pe muhyk rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Arapuharan kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja arapuharan jar. ⁷ Pesarahã! Aja ywa pe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu tĩ. Amõ ta katu ame'ë ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ë ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ë te'e. Katu ame'ë ta aja ixo. Ame'ë ta rehe Tupã je'ëha rahoha ta hury katu. Pe, peteĩ sawa'e katu ym ame'ë riki ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, i'ar koty te we Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ë rehe har

⁸ A'e pandu rĩ:

—Kuja amõ we tĩ. Amõ kũjã ita tamatarer pu'a namõ ixo. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ë ke. Jande popa hetaha namõ ixo. Pe, peteĩ kanim rahã, kuja kekar. Araparin ke muwera. Ame'ë weraha rupi peir peir ixo. Ame'ë matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem. ⁹ Mahem rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Ita tamatarer pu'a kanim ame'ë ke amahem,

a'erehe ihē namō pehē rury katu pexo!” aja kūjā pandu. ¹⁰ Pesarahā! Aja Tupā je'ēha rahoha ta hury katu ta tī. Peteī sawa'e katu ym ame'ē ke ipy'a ke Tupā koty muruwak mondo rahā, Tupā je'ēha rahoha ta hury katu ta ehe tī — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ē rehe har

¹¹ A'e pandu tī:

—Amō sawa'e mokōi ta'yr ta namō ixo. ¹² Amō wera rahā, ipái pe peteī pandu. Ame'ē riki u'ar we ame'ē ke. (Ame'ē ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manōha rehe harō tar ym.) Kuja pandu: “Papa! Nde eremanō rahā, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta k̄y. Wajar ihēma'e ta. Apo ame'ē ke ihē pe emuwyrāhā!” aja ipái pe. A'erehe ima'e ke ipái me'ē me'ē. Mokōi ta'yr ta pe me'ē hū.

¹³ —Pe, ame'ē ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ē ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahā, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amō ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha rupi tamatarer ke me'ē me'ē. Upa katu te ipy'a moī, ame'ē ke rehe tamatarer me'ē me'ē rāi. ¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ē ywy rupi nixói te ngā mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tī. ¹⁵ A'erehe ame'ē ywy pe har sawa'e pe pandu. “Ihē aparaky ta nde pe” aja. “Ere. Ihēma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ē me'ē katu” aja sawa'e pandu. Ame'ē ke rehe a'e usak usak ixo. ¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ē ke kure ta u'u ixo. Ame'ē ke a'e u'u ta tipe tī. Me'ē ym ma'e ke ngā ipe.

¹⁷ —Peramō ipy'a upak ipe. Jupandu jupe: “Mā! Ihē páima'e miasu ta ma'e ke u'u rahā, pyta we riki. Heta ma'e ke ihī. Ko ihē myahyha namō ihē axo. Amanō tate ihē. ¹⁸ Papa rekoha pe ihē ajywyr ta aho tī. Kuja ihē apandu ta: ‘Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e, aja Tupā ukwa katu. Nde aja tī. Nde erekwa katu tī. ¹⁹ “Ihē ra'yr” aja ihē pe nde erepandu ym rahā, mā katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tī' aja papa pe ihē apandu ta” aja jupandu jupe. ²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahā, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman. Huwa ke pyter pyter tī. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: “Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupā ukwa katu. Nde aja tī. Nde erekwa katu tī. ‘Ihē ra'yr’ aja ihē pe nde erepandu ym rahā, katu tiki” aja ipái pe.

²² —Anī. Miasu ta pe ipái pandu: “Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ē ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tī. Ipy rehe har aja tī. Perur tī. ²³ Upa rahā, perur amō tī. Tapi'iruhu ta'yrer ke perur. Ixa te ame'ē ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujā ta. ²⁴ Ko ihē ra'yr manō aja akwa naī. Anī. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y” aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngā mujā ixo.

²⁵ —Aja ixo rahā, ta'yr jepy ame'ē ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahā, ma'e tyapuha rehe hendu. ²⁶ Pe, amō miasu pe pukái: “Ejur sel! Ma'e puki?” aja ipe. ²⁷ A'e pandu: “Ne mu ko uhyk uwyr. Manō ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: ‘Tapi'iruhu ta'yrer ke pejukwa. Ixa te ame'ē ke' aja jande pe” aja miasu pandu ipe.

²⁸ —Ta'yr jepy ame'ē ke parahy te'e. Hok pe ixo tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: “Exe ejur nde tī” aja pandu hū ta'yr pe. ²⁹ Ta'yr pandu: “Anī. Axe ym ta. Esarahā! Aparaky hū axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ēja ihē. Ne je'ēha rehe ihē ahendu katu te. Aja te'eha ihē axo. Nde ereme'ē ym te ma'e ke ihē pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ē ym riki. Ame'ē namō ihē rehe katu ame'ē ta namō jō amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anī. Nde ereme'ē ym ihē pe. ³⁰ Apo peme'ē nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kūjā ka'u te'e ame'ē ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'ēha rupi tapi'iruhu ta'yrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ē ke. Katu ym aja” aja ipái pe ta'yr jepy ame'ē pandu. ³¹ Pe, ipái pandu: “Sa'e! Ihē ra'yr nde. Ihē namō nde erexo. Aja te'eha nde. Upa ihēma'e kohī. Ame'ē riki upa katu te nema'e tī. ³² Ko nde mu riki manō, aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko

apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujã ta me'ẽ te'e. Jande rury katu ta me'ẽ te'e. Jande rok pe jaxe jahorahã!" aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahã, Tupã hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amõ mukanim

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ ame'ẽ ke a'e. Ima'e tamatarer ke amõ usak usak ixo. Pe, ijar pe amõ ta pandu oho: “Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo” aja ijar pe. ² Pe, amõ pe ijar pandu: “Tamatarer usakiha emuhyk se” aja ipe. Usakiha uhyk rahã, ijar pandu ipe: “Nde erema'ema'eha rehe har ihẽ ahendu. Jetehar te my? Myja ihẽma'e tamatarer nde ereme'ẽ me'ẽ my? Myja nde eremujuwyr tĩ? Ame'ẽ ke upa katu te emapyk. Ihẽ asak ta. Ihẽma'e ke nde eresak ym ta apo 'y” aja ijar pandu.

³ —Pe, hok pe juwyr rahã, usakiha jupandu jupe: “Ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar ihẽ ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihẽ pyrãtã ym ihẽ. (Marã ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngã pe apandu pandu rahã, ihẽ ruxĩ ta ihẽ ke ingi. Aja ama'e ym ta. ⁴ Aa! Apo akwa katu! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke amu'am ta. Pe, ihẽma'e parakyha ngi ihẽ ke muhem rahã, ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ixo ta. Hok pe ame'ẽ ta ihẽ ke mupyta katu ta” aja jupandu jupe.

⁵ —A'erehe ijar pe ma'e ke mujuwyr ame'ẽ ta ke muhyk. Upa muhyk. Amõ pe pandu py: “Myja hetaha ihẽ jar pe nde eremujuwyr ta my?” aja tamatarer usakiha pandu.

⁶ Sawa'e pandu: “Mandeju ra'ĩ ka aja me'ẽ heta te hũ amujuwyr ta me'ẽ te'e. Kamuxĩ ra'yr ke tyryhem heta te hũ, kuja, 100 hetaha ke” aja usakiha pe. A'e pandu: “Esarahã! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe emupinim. Wajar jõ nema'e mangaha kohĩ. Kuja, 50 aja hetaha jõ emupinim. Ihẽma'e parakyha nixói rahã, ihẽ rehe eharái ym” aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tĩ: “Apo ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar muhem rahã, peme'ẽ ihẽ rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁷ —Amõ pe pandu: “Ne rahã tĩ! Myja nde eremujuwyr ta ihẽ jar pe my?” aja usakiha pandu. Amõ pandu: “Ahúi aja me'ẽ heta te hũ amujuwyr ta me'ẽ te'e. Kuja, 1.000 wasãkã mangaha mutyryhem” aja usakiha pe. A'e pandu: “Ko nema'e mangaha kohĩ. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahã ihẽ jar ukwa ym ta. Esarahã! Ihẽma'e parakyha nixói rahã, ihẽ rehe eharái ym” aja ipe. (A'e jupandu jupe tĩ: “Apo ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar muhem rahã, peme'ẽ ihẽ rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁸ —Ame'ẽ usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahã, pandu: “Mã! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'ẽ ta ke mu'am ixo” aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ẽ.) Ukwa katuha rehe har jõ ijar katu pandu — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Ima'e ke rehe ukwa katuha namõ Tupã kotyhar ta usak usak katu. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta. Mã! Tupã kotyhar ta 'ar koty te we Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ta pe ukwa katuha namõ amõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta — aja Jesu pandu.

⁹ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke heta ihĩ. Tamatarer. Ma'e katu ame'ẽ ke. Heta ihĩ tĩ. “Aa! Ame'ẽ ke Tupã kotyhar ta pe ihẽ ame'ẽ ta. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupãma'e parakyha riki katu ta oho” aja pepandu. Aja rahã, pemañõ rahã, ixoty oho rahã, pehẽ pe Tupã pandu ta: “Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manõ ym te ta awa se. Katu tiki” aja pehẽ pe Tupã pandu.

¹⁰—Jetehar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amō usak usak katu. Aja rahā, jetehar rupi heta te hū ma'e ke rehe usak usak katu ta tī. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahā, te'eha rupi heta te hū ma'e rehe usak usak ta tī. ¹¹ Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke heta hū ihī. Ame'ē ke jetehar rupi ym pesak pesak rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke pehē pe a'e me'ē ym ta tī. ¹² Amō tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahā, pehēma'e ke pehē pe amō me'ē ym ta tī.

¹³—Mokōi ijar pe marā ka ym miasu paraky katuha. Mokōi jar pe paraky rahā, peteihar rehe jō ipy'a katu ta. Amō rehe anī ta. Petei jar je'ēha rehe hendu katu ta. Amō jar je'ēha rehe anī ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupā rehe tī.) Tamatarer ke rehe jō ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym Tupā rehe ipy'a katuha. (Mokōi ijar aja saka tī) — aja Jesu pandu.

Jesu je'ēha ke

(Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12)

¹⁴ Ame'ē panduha ke parise ta hendu rahā, puka puka hū ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'ē ta ipy'a ke moī moī katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hū. ¹⁵ Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehē aja amō ta ukwaha. Ame'ē ke peputar katu. Anī. Aja ym pehē, aja pehē rehe har Tupā ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anī. Ame'ē riki jaxer ame'ē ke te'e aja Tupā ukwa katu. Tupā riki ukwa katu te ame'ē ke a'e.

¹⁶—Aja Moise je'ēha rehe har amō koty pekwa. Pesarahā! Juā mujahukiha uhyk ym rahā we, Moise je'ēha rehe amō hendu katu rī. Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe aja tī. Hendu katu tī. Pe, Juā uhyk. A'engi myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha ke amō hijar, pe, Tupā koty ipy'a ke muruwak. Aja rahā: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu. Ame'ē myrandu katu rehe heta te hū jurujar katu. ¹⁷ Moise je'ēha rehe amō hendu katu ta me'ē te'e tī. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Upa ta tī. Moise je'ēha rehe hendu katuha anī. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e we rī.

¹⁸—Pesarahā! Kuja riki amō. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amō kūjā ke pyhyk rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ē kūjā ke amō sawa'e pyhyk rahā, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē kūjā ma'e tī. Katu ym aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehū ame'ē rehe har tī.

¹⁹ (Tamatarer rehe jō amō ipy'a moī rahā, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hū ame'ē ke namō wata ixo. Wera rahā pame katu te humi'u ke matyr hū. Aja jumuhury hury juehe. ²⁰ Hok rukwen pe amō sawa'e ke amō ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mâte hū te'e ehe. ²¹ A'ep harō uī. Ima'ehū, ame'ēma'e myrape 'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ē ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ē ym amō ipe. Jawar ta riki pere ke here here tī. ²² Pe, ima'e ym te ame'ē ke manō, Rasaro ke. Amarā rake i'ā ke Tupā je'ēha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe huruha rehe muhyk raho.

—Ima'ehū ame'ē ke manō tī. Pe, amō ta jytym raho. ²³ Mupyraraha renda pe pyrara hū ixo. Ma'ā rahā, Amarā rehe usak. Hake Rasaro i'āi. Pijaite we usak ehe. ²⁴ Pe, pukái: “Amarā! Epyrara ihē rehe esarahā! Ihē koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ākā rakehar munde ta. Ame'ē pe ihē juru ke murysā ta. Tata keruhū pe ihē axo. Apyrara hū ihē ke” aja Amarā pe.

²⁵—Pe, Amarā pandu ipe: “Sa'e! Anī. Ywy pe nde erexo rahā, upa katu te ma'e katu ame'ē ke nema'e riki. Ame'ē ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anī. Upa katu te ma'e katu ym ame'ē ke ima'e riki. Apo anī. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anī. Nde erepyrara erexo apo 'y. ²⁶ Ko riki amō we tī. Jande pyter rupi sorok te'e hū ame'ē ke túi. A'erehe sengi marā ka ym nde koty amō ahaha oho. Nde koty har ngi marā ka ym jande koty amō ahaha uwyr tī” aja ipe.

²⁷—Sawa'e pandu: “Amarā! Aja rahā, ko apandu nde pe. Ihē pái rekoha pe Rasaro ke emondo. ²⁸ A'ep ihē mu ta ixo. Awa po wajar peteihar upa hetaha ixo. Ame'ē ta pe je'ēha

namõ Rasaro ke emondo. Aja rahã, ame'ẽ ta se uwyr ym ta tĩ. Se pyrara hũ awa” aja pyrara ixo ame'ẽ ke pandu.

²⁹ —Amarã pandu: “Anĩ ta. Moise mupinim ame'ẽ ke namõ ne mu ta ixo. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ta namõ ixo tĩ. Ame'ẽ panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Hendu katu rahã, ukwa katu ta. Aja rahã peme'ẽ pyraraha renda pe oho ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu.

³⁰ —Sawa'e pandu: “Anĩ ta Amarã! Ame'ẽ ke a'ewan ym we rĩ. Amõ we rahã, katu. Kuja. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, pe, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo” aja pyrara ixo ame'ẽ pandu.

³¹ —Amarã pandu: “Anĩ. Moise je'ẽha rehe a'eta hendu ym rahã, amõ rehe hendu ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke Tupã je'ẽha pandu. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu oho. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ẽ rehe har
(*Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42*)

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe amõ usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ẽ aja te'e ta ixo. Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ẽ ke mã Tupã mupyrara te hũ ta. ² Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ẽ jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta.

³ —Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Ame'ẽ ngi ipy'a ke muruwak mondo rahã, nde py'a emujywyr ehe. ⁴ Wera rahã, awa po wajar mokõi hetaha ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: “Ame'ẽ ngi ihẽ py'a amuruwak amondo. Ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu” aja nde pe pandu. Aja rahã, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke

(*Matéu 17.20; Mak 11.22-23*)

⁵ Jesu mondo ame'ẽ ta pandu ipe:

—Sawa'e! Mã! Jande py'a jamujywyrilha hãtã ame'ẽ ma'eha. Jande ke emu'e katu. Aja rahã, jajurujar katuha amõ we katu ta. Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta — aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Ta'yr mi pejurujar katu rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta kũ tĩ. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Aja rahã kome'ẽ myra keruhũ pe pepandu ta: “Nde rapo ke namõ ejujo'ok ehem eho. Y ramũ pe ejujytym eho” aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahã, ame'ẽ myra jujo'ok ta oho — aja Jesu. (“Myra” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ẽ ke Jesu mu'e:

—Pehẽ ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Arapuharan ta rehe usak usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahã, ame'ẽ pe kuja nde erepandu my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho” aja pandu my? ⁸ Anĩ. Aja ym. Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke ihẽ pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihẽ a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihẽ pe. Upa a'u rahã, nde ere'u ta” aja miasu pe. ⁹ Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu” aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne je'ẽha rehe jõ hendu katu. Aja miasu katu ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa. ¹⁰ Pehẽ aja tĩ. “Pehẽ katu. Pema'ema'e

katu” aja jandema'e sawa'e te pandu ym rahã, nde rury katu pexo rĩ. A'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, kuja pepandu ta: “Miasu ta jõ jande. Jande pe sawa'e te pandu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e” aja pehẽ — aja Jesu pandu.

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja peteĩ jõ pandu

¹¹ Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ ywy rupi asa oho ixo. Ngariréi ywy ngi uhem oho rahã, Samari ywy pe uhyk oho. Ame'ẽ rupi asa oho ixo. ¹² Pe, amõ ok ta pe uhyk Tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amõ jundéu awa ta namõ ixo ym ta me'ẽ te'e ame'ẽ ta.)

¹³ A'eta pukái:

—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak! Jande ke emukatu — aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahã, pandu:

—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehẽ juehe har ipe. Pehẽ katu aja a'e mujekwa ta ngã pe — aja Jesu.

Pe, ame'ẽ ta johu oho ixo rahã, upa katu te katu 'y. ¹⁵ Ame'ẽ ta ngi har peteĩ jõ jywyr. (Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har katu pandu pandu hũ uwyr. ¹⁶ Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe.) “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Ihẽ ke nde eremukatu” aja pandu ipe, Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e.

¹⁷ Jesu pandu:

—Mã! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihẽ koty. ¹⁸ Mã! Amõ awa ke jõ jywyr uwyr. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu uwyr. Mã! Aja jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari ywy pe har jõ jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

¹⁹ Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitã keruhũ

(Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41)

²⁰ Amõ parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahã kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e ywy pe kapitã keruhũ aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke uwyr rahã, ehe har upa katu te ngã pandu pandu ym ta. ²¹ Kuja ym ta. Amõ pandu: “Pesarahã! Ko riki ixo.” Amõ: “Paite riki ixo!” Aja ym riki. Pesarahã! Pehẽ namõ a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki — aja parise ta pe. (“A'e ixo apo 'y” aja pandu rahã: “Juehe har” Jesu pandu.)

²² Jumu'eha ta pe jõ Jesu pandu. Kuja:

—Ngã pyrara hũ, ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ihẽ riki Kirisutu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pe, ngã mupyraraha ngi pehẽ ke ihẽ ajo'ok ta. Ame'ẽ ke peputar katu tipe.

²³ Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. “Paite pesak peho! Kirisutu pehĩ!” Amõ: “Se pesak pejur. Kirisutu kohĩ!” Anĩ. Pekekar ym peho. Nixói. ²⁴ Tupã wera rahã, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngã usak. Aja ihẽ ajywyr rahã, paite rupi upa katu te ngã ukwa katu ta kũ tĩ. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. ²⁵ Pesarahã! Ajywyrriha angaha rehe uhyk ym we ta rĩ. Kuja uhyk py ta. Ihẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Parise ta aja amõ ta putar ym ta ihẽ ke tĩ.

²⁶⁻²⁷ —Yman te Noe ixo rahã, amõ ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta aja tĩ. Sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Ima'e ke rehe jõ usak usak ixo. Pe, jarusu keruhũ pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngã ke jukwa. Ihẽ ajywyr Tate rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ixoha rehe te'e upa

apo ixo ame'ë ta ukwa ukwa ixo tĩ. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Pahar ihë ajoywyr ta. Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

²⁸⁻³⁰ —Yman te Ro ixo rahã, aja upa ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ. Ma'e ke muhepy hepy u'am tĩ. Kupixa mujã mujã ixo tĩ. Hok ke mujã mujã ixo tĩ. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahã, aman aja tata ke Tupã mungyr. Tatãpũ aja ita ra'yr ke mungyr tĩ. Upa katu te ame'ë ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihë ajoywyr rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo tĩ. “Uwyr ym a'e” aja ngã ukwaha naĩ. Anĩ. Pahar ihë ajoywyr ta. Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

³¹ —Pyraraha uhyk rahã, hok kupe ipe ame'ë 'ar pe amō ixo rahã, pahar ujan oho. (Aja rahã, manō ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ë ke hok pe jywyr ym oho tĩ. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho.

³² Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ã. Pyta riki. Arahã pahar manō.) ³³ Ima'e ke amō mupyta ta katu aja jō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ixoha kanim ta. Manō ta. Ima'e ke putar ym. “Mã peja kanim” aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahã, ixoha kanim ym ta. Manō ym ta.

³⁴ —Ko apandu pehë pe. Ihë ajoywyr rahã, mokōi sawa'e ukwer ou, pytun rahã. Peteĩ pyta ta. Amō anĩ. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta. ³⁵ Ma'e ke mokōi kũjã kytyk kytyk u'am. Peteĩ pyta ta. Amō anĩ ta. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta. ³⁶ [Kupixa pe mokōi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta. Amō anĩ ta. Ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

³⁷ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ë ke túi rahã, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e hũ, ame'ë renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahã, Jerusarë ok ta pe har ta ke amō awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarë ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

Tapijar te'e we ixawa'e manō ame'ë ke pandu pandu hũ

¹ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupã namō a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ë te'e. Myja me'ë ame'ë ke my, ame'ë ke a'e mu'e. “Mã! Tupã hendu ym jande rehe” aja pahar pandu ym ta me'ë te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

² —Amō ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ë ke amō ta rehe har hendu, pe, pandu: “Nde katu” aja. Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ke a'e. Amō ta rehe pyrara usak ym tĩ. ³ Ame'ë ok ta pe ixawa'e manō ame'ë ke ixo tĩ. Sawa'e koty ohoho hũ ixo. Pandu pandu hũ tipe ipe: “Ihë rehe ihë ruwajan ma'e ke ma'ema'e hũ. Nde riki epandu ipe: ‘Ema'e ym’ aja. Nde jō riki nde eremukatu” aja kũjã pandu pandu hũ tipe ipe. ⁴ Anĩ. Yman atu kũjã rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kũjã jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kũjã panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: “Mã! Tupã rehe ihë apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tĩ. ⁵ Mã! Peme'ë ixawa'e manō ame'ë ke ihë rehe uwyr uwyr hũ ixo. Amukatu ym rahã, ihë ke muhe'ō te'e ta. A'erehe kũjã ruwajan pe ihë apandu ta: ‘A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mã peja pete'e pyta katu’ aja apandu ta” aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ame'ë sawa'e katu ym ame'ë ke a'e. Anĩ. Pandu ame'ë ke katu riki. “Ihë amukatu ta” aja a'e pandu. ⁷ Aja Tupã namō pepandu tĩ. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: “Jande ke amō ta mupyrara” aja. Aja rahã, ame'ë ke Tupã mukatu ta. (Sawa'e pe kũjã tapijar te'e we pandu, ame'ëja saka.) “Mã! Jande rehe Tupã hendu ym” aja ym pepandu. ⁸ Anĩ. Pahar mukatu ta. Pesarahã! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahã, kome'ë ywy keruhũ pe ihë ajoywyr ta ajur tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Ihë ajoywyr rahã, Tupã kotyhar ta tapijar te'e we Tupã namō pandu pandu ixo my. Yman

ame'ē ta ke amō ta mupyrara riki. Anī. Tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu rahā, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naī, aja me'ē sawa'e ixo. Upa amō ta riki katu ym aja ame'ē ta ukwaha naī tī. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ē ame'ē ta my, ame'ē ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amō rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe mokōi sawa'e ta oho. Tupā namō pandu pandu oho. Peteihar parise ke. Amō riki homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe ame'ē sawa'e jaxer ame'ē ke aja parise ta ukwa.)

¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupā namō. Kuja: “Tupā! Amō ta aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja ihē apandu nde pe. Amōma'e ke rehe ipy'a ke amō ta moī moī hū. Pe, pyrātāha namō jo'ok ingi. Ihē anī. Aja ym ihē. Sawa'e katu ame'ē ke ihē. Kūjā rehe amō ta ka'u te'e hū. Ihē anī. Aja ym ihē. Kotete tamatarer matyr ame'ē ke i'āi. Sawa'e jaxer ame'ē ke aja ihē akwa. Peme'ē aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja apandu nde pe. ¹² Petei seman ngi har mokōi wera rahā, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī katu.) Upa ihē apyhyk ame'ē ke ngi ta'yr te mi nde pe ihē ame'ē. Jande popa hetaha ngi har petei ihē ame'ē nde pe. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī)” aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupā hendu ym ehe.)

¹³ —Amō sawa'e amō koty panduha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (Jaxer ame'ē ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupā namō. Huxī a'e, a'erehe ywa rehe ma'ā ym u'am. (Ywa pe Tupā ixo, ame'ē rehe ma'ā ym u'am.) Ipxi'a ke mokōi po pe nupā nupā u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: “Tupā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ihē rehe epyrara esak. Ihē rehe nde py'a emujywyr” aja tamatarer matyr ame'ē ke pandu u'am. ¹⁴ Ko apandu pehē pe. Ame'ē rehe Tupā pyrara usak. Ame'ē sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ē pe Tupā pandu: “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Amō anī. Parise anī. Ame'ē rehe hendu ym. “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym. “Ihē katu te” aja ukwa jupe naī, ame'ē pe Tupā pandu: “Nde katu ym” aja. “Ihē katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e” aja pandu ame'ē ke pe Tupā pandu: “Nde katu” — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe Jesu usak katu

(Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar ta. Aja ipy'a katuha mujekwa. Ame'ē ke amō ta putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ē ke jumu'eha ta usak rahā, je'ē je'ē a'eta pe:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja jumu'eha ta.

¹⁶ Pe, Jesu pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta aja me'ē ta Tupā kotyhar wan ta tī. ¹⁷ Ko pekwa pekwa pexo. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

Ima'ehū ame'ē rehe har

(Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁸ Pe, amō jundéu awa tama'e kapitā pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde riki katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. (Ihē Tupā aja nde erekwa my?) ²⁰ Esarahā! Tupā pandu ame'ē ke nde erekwa katu.

“Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Amō ke ejukwa ym.

Emukanim ym amōma'e ke.

Te'e ma'e ke epandu ym.

Nde pái rehe epy'a katu.

Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī” aja Tupā je'ēha ke rehe panduha ihī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa'e pandu:

—Upa ame'ē panduha rehe ihē ahendu katu. Kurumī rahā har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke nde pe. Upa katu te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te eme'ē me'ē. Aja rahā, ywa pe nema'e ke heta te hū ta. Pe, ihē namō eho — aja sawa'e pe.

²³ Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahā, pyai te'e u'am. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (Me'ē tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e u'am.) ²⁴ Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—“Ere. Tupā putar, aja ihē axo ta” aja ima'ehū ame'ē ta marā ka ym panduha. Aja panduha riki hātā. ²⁵ Awi jupīha kwar rupi marā ka ym amō rymba asaha oho. Kame hymba asaha oho. Aja ima'ehū ame'ē ta ke. Tupā putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame'ē rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Aja rahā, Tupā muhā ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Myja awa ke muhā katu ta my, ame'ē ke Tupā jō ukwa katu — aja ngā pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahā! Upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Ko ne namō jaho jaxo. Tupā putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Hā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar, aja upa katu te amō ma'ema'e. A'erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tī. Hijar oho tī. Imu ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ianam ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ta'yn ta ke aja tī. Hijar oho tī. ³⁰ Aja rahā, ma'e ke hijar oho, ame'ē 'ar koty te we Tupā mujywyr ta ipe. Apo ixo rahā, mujywyr ta. Pe, yman rahā, Tupā namō ixo ta. Uhā te hū aja ixo ta — aja Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ē ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jō pandu:

—Pehendu katurahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihē rehe har amō ta mupinim. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē panduha aja upa katu te uhyk ta ihē rehe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. ³² Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty ihē ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ihē ke a'eta muhuxī ta tī. Ihē rehe tymū ta tī. (Aja ihē jaxer aja mujekwa ta naī.) ³³ Ihē ke a'eta pirok ta tī. Pe, ihē ke jukwa ta tī. Mokōi aker rahā, ihē akwera katu ta ahem tī — aja Jesu pandu.

³⁴ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupā mukanim te'e we ngā ngi. A'erehe Jesu pandu ame'ē ke ukwa ym.

Eha te ym ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahã, pe rymy'y rake amõ sawa'e wapyk uĩ. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. Tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ. ³⁶ Heta ame'ẽ ta ohoha ke rehe hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngã pe.

³⁷ Amõ ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ẽ pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ nde! Ihẽ rehe epyrara esak! — aja Jesu pe. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe:

—Epukái ym nde — aja ipe.

Anĩ. I'ar koty te we hãtã pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainõ nde. Ihẽ rehe epyrara esak — aja Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amõ ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ẽ ke uhyk tate uwyr ehe rahã, Jesu pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihẽ ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihẽ reha ym te. Ihẽ reha ke emukatu! — aja Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke rehe nde erejurujuar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamõ oho, Jesu namõ. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ẽ ta aja tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu oho ixo tĩ.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

¹ Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ẽ rupi asa oho ixo. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hũ. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngã ukwa. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke matyr. A'e aja amõ ta ixo tĩ.) Ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. ³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ẽ ke ukwa tar katu. Heta ame'ẽ ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marã ka ym jumupukuha usakiha. ⁴ A'erehe heta ame'ẽ ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho. A'ep harõ uĩ. Ame'ẽ iwyr rupi Jesu oho rahã, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ẽ myrahu wyr pe uhyk rahã, ywate koty Jesu ma'ã. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewyju eju! Apo ne namõ ihẽ apyta ta me'ẽ te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wyju uwyr. Huryha namõ Jesu ke muhyk katu, hok pe. ⁷ Upa ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Sawa'e jaxer ai ame'ẽ ke namõ pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ẽ je'ẽ hũ.

⁸ Ajame'ẽ ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahã! Upa ihẽma'e ke ihẽ amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Yman te'eha rupi amõma'e ke apyhyk. A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujywyr ta ipe. Te'eha rupi peteĩ apyhyk rahã, tumemé amujywyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujekwa. (A'erehe Tupã koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujekwa katu.) A'erehe nde ke Tupã muhã katu. Amarã rainõ ke nde. ¹⁰ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ akekar ajur. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur tĩ. Aja

rahã mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarã rainõ” aja pandu rahã: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ẽ ta rehe har
(Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu. Ame'ẽ ta kuja ukwaha. Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha naĩ. “Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ihẽ” aja Jesu pandu ta, aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ. (Anĩ. Yman rahã, kapitã keruhũ wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe. Kuja:

¹² —Amõ sawa'e ixo. Kapitã ra'yr ke a'e. Amõ ywy pepaite ame'ẽ pe oho tate. A'ep kapitã keruhũ wan amõ mu'am ta. Upa rahã, hekoha pe jywyr ta. Kapitã keruhũ aja jywyr ta. ¹³ Oho tate rahã, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ẽ ta pe ita tamatarer tawa ke me'ẽ me'ẽ. Peteĩ pame katu te me'ẽ me'ẽ. Pe, pandu: “Pepaite ihẽ axo rahã, kome'ẽ tamatarer pemuhepy hepy. Pemuhepy” aja ijar pandu. Pe, oho. ¹⁴ Pe, hekoha pe har ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: “Peme'ẽ sawa'e kapitã keruhũ aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitã keruhũ aja japutar ym” aja hekoha pe har ta mondo.

¹⁵ —Anĩ. Ame'ẽ sawa'e ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahã, amõ ta pe pandu: “Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ẽ ta muheta my? Ame'ẽ ke akwa ta” aja ijar. ¹⁶ Pe, uhyk py, ame'ẽ pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke amuhepy hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Ko upa nema'e” aja miasu. ¹⁷ Ijar pandu: “Katu tiki! Miasu katu ame'ẽ ke nde. Ma'e ta'yr mi ame'ẽ ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitã aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta rehe nde eresak eresak ta apo 'y” aja miasu pe.

¹⁸ —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amuheta tĩ. Awa po wajar peteĩhar upa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko” aja miasu. ¹⁹ Ame'ẽ pe ijar pandu: “Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Kapitã aja nde tĩ” aja ipe.

²⁰ —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihẽ pe, ame'ẽ ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihẽ apukek, pe, amukanim katu inom. ²¹ Kyty'ym ame'ẽ ke nde. A'erehe nengi akyje. Amõma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amõ jyty, ame'ẽ ngi ma'e ke nde ere'u te'e” aja miasu pandu. ²² Ijar parahy ehe. Pandu ipe: “Katu ym nde! Nde erepandu ame'ẽ namõ nde ke ihẽ amahy ta. Akyty'ym ame'ẽ ke ihẽ, aja nde erekwa riki. Amõma'e ke ihẽ ajo'ok katu, aja nde erekwa tĩ. Amõ jyty ame'ẽ ngi ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ. ²³ Aja rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ ajoywyr rahã, ame'ẽ ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke apyhyk ta tipe tĩ” aja miasu pe.

²⁴ —Pe, a'ep i'ãĩ ame'ẽ ta pe ijar pandu: “Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ miasu pe peme'ẽ. Jande popa hetaha namõ ixo ame'ẽ pe peme'ẽ” aja. ²⁵ [Amõ ta pandu: “Mã! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha” aja ijar pe.] ²⁶ A'e pandu: “Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke namõ ixo ame'ẽ pe i'ar koty te we amõ me'ẽ ta. Ima'e ym ame'ẽ ke ta'yr mi te'e namõ ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi.

²⁷ —Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ẽ ta ihẽ ke putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar ym. Ame'ẽ ta ke pejukwa” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ. Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19)

²⁸ Ame'ë ke upa pandu rahã, Jerusarë ok ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho. ²⁹ Pe, amõ mokõi ok ta pe uhyk Tate. Her Metaje. Ame'ë rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ë mokõi ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep uhyk Tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ³⁰ Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ë rehe amõ pukwar. Ame'ë 'ar pe amõ oho ym rĩ. Ame'ë ke pejirar. Se ihẽ pe pemuhyk perur. ³¹ Amõ ta kuja pandu ta pehẽ pe: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja. Aja rahã, kuja pepandu: “Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta” aja a'eta pe pepandu — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

³² Pe, ame'ë mokõi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem. ³³ Jumen ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja mokõi sawa'e ta pe. ³⁴ Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ë 'ar pe oho ta — aja.

—Hã! — aja ame'ë ta pandu.

³⁵ Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngã mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha mou. Ame'ë 'ar pe Jesu ke a'eta mondo. ³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'ë ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho. ³⁷ Pe, Jerusarë ok ta pe uhyk Tate rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ë ta pandu pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ipe. Hãta Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke ame'ë ke rehe a'eta usak. Ame'ë rehe har katu pandu pandu tĩ. ³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ëha rupi uwyr ame'ë ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'ë ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'ë ta pyter pe parise ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jumu'eha ta pe epandu: “Pepukái ym” aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'ë ta pandu ta me'ë te'e. Marã ka ym je'ëha mukaniha — aja parise ta pe.

Jerusarë ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe. ⁴² Pe, ame'ë Jerusarë ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'ë ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwaha. ⁴³ Pehẽ pe pyraraha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta. Juramã ta ngã jumai uwyr. ⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'ë ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. (“Pehẽma'e ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarë ok ta ke” aja mujekwa katu.)

*Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho
(Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22)*

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo. Ame'ë ta ke muhem mondo. ⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu. Ame'ë renda ke aja ngã ukwa” aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e mukaniha renda aja pemuruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: “Mukaniha renda ke” aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te mu'e. A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. ⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

20

Awa je'ẽha rupi Jesu pandu my

(Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33)

¹ Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ngã pe myrandu katu ke pandu pandu uĩ tĩ. Arahã amõ ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũi ta uhyk uwyr ehe tĩ. ² Upa ame'ẽ ta pandu ipe:

—Jande pe epanurahã! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³⁻⁴ A'e pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe apandu ta tĩ. Ngã ke Juã mujahuk rahã, Tupã je'ẽha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hũ a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? “Tupã je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe pandu ta. ⁶ Anĩ. “Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, peme'ẽ heta ame'ẽ ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja peme'ẽ ta ukwa katu, a'erehe: “Sawa'e je'ẽha rupi” aja japandu rahã, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. ⁷ Myja ym panduha. Ukwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahã, a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja tamũi ta pe.

Kupixa usakiha ta katu ym ame'ẽ ta rehe har

(Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ Pe, myja me'ẽ kupixa usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Ko amõ sawa'e kupixa pe ma'e ke jyty. Ma'eywa rãkã ra'yr ke jyty. Uwa'y rãkã ke. Upa rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja. “Ere” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, amõ wyw pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rĩ.

¹⁰ —Ma'eywa tyarõ rahã, miasu ke ijar mondo. Pandu: “Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam” aja. Uhyk rahã, ame'ẽ ta pe miasu pandu: “Ihẽ jar ma'e ke jõ ihẽ pe pemuwyr” aja. Anĩ. Miasu ke usakiha ta nupã te'e. Ijar koty ipo te'e mujywyw mondo. ¹¹ Pe, amõ miasu ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta nupã te'e tĩ. Muhuxĩ tĩ. Pe, ijar koty ipo te'e mujywyw mondo tĩ. ¹² Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta mahy te'e tĩ. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

¹³ —Pe, kupixa jar jupandu jupe: “Myja me'ẽ ihẽ ama'e ta apo my? Kuja nahã. Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ta. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahã my” aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo. ¹⁴ Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, pandu a'eta jupe: “Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jahorahã!) Jajukwa

ta peme'ë. Aja rahã, kupixa jandema'e wan ta" aja a'eta jupe. ¹⁵ A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki. ¹⁶ A'e uhyk rahã, usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe ngã hendu rahã, pandu:

—Mã! Peja ym — aja ngã.

¹⁷ Jesu usak katu ngã rehe. Pandu:

—Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ë ita ke’ aja.

Tupã pandu: ‘Anĩ. Peme'ë riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja a'e pandu” aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Kome'ë ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta — aja Jesu pandu.

“Ita” rehe har Jesu pandu rahã: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahã: “Jesu ke amõ ta putar ym” aja mujekwa. “Amõ rehe ita u'ar” aja pandu rahã: “Ame'ë ke Tupã mupyrara hũ ta” aja a'e mujekwa katu.)

Kapitã keruhũ pe tamatarer ke me'ë rahã, katu my?

(*Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17*)

¹⁹ Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahã, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kuja ukwa.

—Mã! Jande rehe har Jesu pandu. Mã! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anĩ. Pyhyk ym we rĩ. Ngã ngi kyje. Pyhyk rahã, ame'ë ta ke ngã nupã ta, ame'ë ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rĩ. ²⁰ A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harõ we ixo rĩ. Amõ sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu tĩ. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ë ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. Inamõ pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ë ke pandu rahã, kapitã pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitã je'ëha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahã, tamatarer hũ pehẽ pe jame'ë ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahã, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde erepandu ame'ë ke jetehar te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ë ke aja tĩ. Jetehar te ke tĩ. Upa ngã rehe juja katu te aja nde eresak katu tĩ, aja jakwa tĩ. Myja awa ixoha katu my, ame'ë ke myja Tupã putar katu, ame'ë ke jetehar rupi nde eremu'e, aja jakwa tĩ. ²² Apo jande pe ebandurahã! Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke jame'ë rahã, katu my? Anĩ rahã, jame'ë ym ta my? Myja me'ë jundéu awa je'ëha mujekwa my? “Peme'ë katu” aja mujekwa my? “Peme'ë ym” aja mujekwa my? Ebandurahã — aja Jesu pe.

²³ Ame'ë panduha namõ muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihẽ pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amõ ta werur ipe rahã, pandu.

—Pesarahã! Kome'ë tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ë ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ma'e ke kapitã keruhũma'e ke rahã, kapitã keruhũ pe peme'ë katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ë riki ma'e ke peme'ë ipe, ame'ëja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namō Jesu ke amō ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ē ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marā ka ym panduha. Ma'e ka'u te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ēha uhem ym. Kuja jō ukwa:

—Mā! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(*Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juā 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarip 20.4*)

²⁷ Pe, amō sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ē ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

²⁸ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe: “Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahā, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mupinim.

²⁹ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manō. ³⁰ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Mokōihar ke ame'ē. (Ame'ē sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe riki tī.) ³¹ A'engi imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tipe tī. (Aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī.) Aja upa imu ta riki tī. Awa po wajar mokōi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manō tī. Ta'yr ym te a'eta ipe tī. ³² A'engi kūjā manō tī. ³³ Apo esarahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

³⁴ Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kūjā ta aja tī. Pyhyk katu tī. ³⁵ Awa kwera katu uhem rahā, anī ta. “Pehē katu. Pekwera katu pehem. Ihē namō pexo katu” aja Tupā pandu ta. Ame'ē ta jumendar ym te ta. Arahā sawa'e ta pyhyk ym te ta kūjā ta ke. Pe, sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī. ³⁶ Ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta. Tupā je'ēha rahoha ta aja saka tī. (A'erehe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tī. Sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī.) Pe, Tupā je'ēha rahoha ta aja manō ym te ta tī.

³⁷ —Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirā'y ukwái ukwái u'am. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Arahā Tupā panduha ke a'e mupinim. Arahā kuja Tupā pandu: “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a ke moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu. Aja Moise mupinim. ³⁸ Pesarahā! Ixuwe katu ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. I'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moī moī katu Tupā rehe. (A'eta'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

³⁹ Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har amō ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

⁴⁰ A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu

(*Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37*)

⁴¹ Jesu pandu ngā pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainō ke, aja amō ta pandu. Ma'erehe my? ⁴² Pesarahā! Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Ame'ē rehe ihī. Ame'ē pe Ndawi panduha ihī. Kuja pandu:

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)

⁴³ Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta' ” aja Ndawi panduha ke.

⁴⁴ —“Ihēma'e sawa'e te” aja Kirisutu rehe har Ndawi pandu. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja Kirisutu riki Ndawi rainō my tī? (Ndawi rainō aja rahā, awa te'e a'e tī, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ē rehe har panduha mujywyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har

(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Jesu pandu ame'ē ke rehe heta ame'ē ta hendu ixo. Arahā jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁶ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja ym pexo. Ima'e mundeha katu te ame'ē namō jō a'eta wata katu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a moī moī katu aja mujekwaha jupe naī.) Muhepyha renda pe oho rahā: “Sa'e! Ko nde erexo. Nde katu” aja panduha jō putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahā, wapyka katu te ame'ē ke rehe jō wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.) Ngā mi'u matyriha pe oho rahā, kapitā tama'e wapyka rehe jō wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te me'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.) ⁴⁷ Ixawa'e manō ame'ēma'e ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja mukanim ingi tī. Katu ym aja. I'i atu rahā, i'i Tupā namō ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu ame'ē ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naī.) Mā! Ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we ame'ē ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja ym pehē — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manō ame'ē ke tamatarer me'ē hū

(Mak 12.41-44)

¹ Pe, usak u'am rahā, ima'ehū namō ixo ame'ē ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ē ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe henda ihī, ame'ē pe purakar. ² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke rehe usak tī. Nixói te ima'e ke ipe. Mokōi jō tamatarer pu'a ke henda pe moī. Ta'yr te mi ame'ē mokōihar ke. ³ Pe, amō ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke ixo. Nixói te ima'e ke ipe. Tamatarer moī rahā, amō ta 'ar koty te we moī. ⁴ Pesarahā! Amō ta tamatarer pyta we, ame'ē ke ngi henda pe purakar. (Pe, amō we hū pehī rī.) Ixawa'e manō ame'ē ke anī. Ima'e ke nixói te ipe. Mokōi jō tamatarer pu'a. Ame'ē namō ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anī. Upa katu te ame'ē ke henda pe moī. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amō ta 'ar koty te we kūjā moī katu — aja Jesu pandu.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke amō ta mujaxer ta

(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe har amō ta pandu pandu u'am.

—Pesarahā! Mā! Katu te! Ita keruhū katu te ke te'e ngā mujā. Ko Tupā pe ma'e ke ngā me'ē me'ē, ame'ē ke katu te hū tī — aja pandu.

Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhū pe werur. Ame'ē riki katu te hū aja ngā ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ē rehe pesak katu apo. Yman rahā, nixói te ta 'y. Peme'ē ke amō ta upa mujaxer ta kŷ. Ita mokōi mokōi ihī ym ta kŷ. Upa katu te ita ke amō ta ombor ta. (Aja rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū muhāi ta) — aja amō ta pe pandu.

Pyraraha keruhū rehe har

(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

⁷ Pe, amō ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahā, ita mokōi mokōi ihī ym ta my? Ma'e jasad ta my, pe, ame'ē ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kŷ! Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'ēha rupi ihē ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am

ame'ē ke ihē” aja pandu te'e ta tī. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naī tī. Pehendu ym ehe. ⁹ Jumaiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amō ta jumai ixo, aja pehendu ta tī. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk, anī we rī — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tī:

—Amō amō ywy pe har ta jumai mai ta ngā juehe. Amō amō kapitā keruhū ta jumai mai ta ngā juehe tī. ¹¹ Amō amō ywy katak hū ta tī. Ngā mi'u nixói te ta tī. Ma'e ahyha uhem hū ta tī. Pe, ywa rehe ma'e ke ngā usak ta tī. Māte uhyk ta, aja ngā ukwa. A'erehe mukahem hū ta ngā.

¹² —Upa aja me'ē uhyk ym rahā we, pehē ke amō ta pyhyk ta. Mahy ta tī. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tī. A'ep pehē rehe har je'ē je'ē hū ta. “Peme'ē ta jaxer” aja naī. Pe, pehē ke nupā ta. Kyndaha pe pehē ke a'eta kynda ta raho tī. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe kapitā keruhū ruwa koty pehē ke amō ta mupu'am ta. Kapitā ruwa koty aja tī. Pe, mahy ta pehē ke. ¹³ Arahā myrandu katu ke pepandu ta. ¹⁴ Kapitā keruhū ruwa koty pepu'am ym rahā we, kuja pepandu pehē jupe my: “Mā! Myja jande juehe har japandu ta my” aja riki. Anī. Aja ym pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. ¹⁵ Pesarahā! Kapitā ruwa koty pehē ke ngā raho rahā, pehē pe je'ēha ke ihē amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tī. Pe, pehē ruwajan je'ēha ke pemukanim ta. “Te'e pepandu” aja a'eta pandu ym ta tī.

¹⁶ —Pehē ke pehē pái ta kynda ta raho tī, kyndaha pe. Pehē māi ta aja tī. Kyndaha pe kynda ta raho tī. Pehē mu ta aja tī. Pehē rendyr ta aja tī. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tī. Pehē rehe katu ame'ē ta aja tī. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tī. Pe, pehē ngi har amō amō ta ke a'eta jukwa ta. ¹⁷ Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē rehe upa ngā parahy ta. ¹⁸ Pesarahā! Pehē rehe Tupā usak katu ta kŷ. (Aja rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Ihē apandu ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu pe'am. Pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā, pemañō ym ta — aja Jesu pandu.

Jerusarē ok ta ke amō ta mujaxer ta

(Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19)

²⁰ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta soroka rupi sonda ta juramā u'am. Ame'ē ke rehe pesak rahā, Jerusarē ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu. ²¹ Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ē ta kanim oho rahā, manō ym ta. Ywy'ā rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ē ta uhem oho rahā, manō ym ta tī. Ok ta soroka pe ixo ame'ē ta ok ta pe jywyr ym rahā, manō ym ta tī. Ujan oho ingi. ²² Jerusarē ok ta mujaxeriha 'ar ke: “Mahyha mangaha 'ar ke.” Arahā Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja upa katu te uhyk ta. ²³ Arahā, imembyr ipusu pe ixo rahā, mā pyrara hū ta. (Marā ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ē namō imāi ixo rahā, pyrara hū ta tī. (Marā ka ym pahar ujaniha tī.) Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hū ta. Jundéu awa ta ke Tupā mupyrara hū ta tī. ²⁴ Heta jundéu awa ta ke amō ta jukwa ta, kyse puku pe. Amō amō ywy pe pukwar ta raho tī. Pe, Jerusarē ok ta ke amō awa ta mujaxer ta. Ame'ē awa tama'e angaha upa ym rahā we, aja te'eha ta. Mujaxer ta — aja Jesu pandu.

Jesu jwyryriha ke

(Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

²⁵ A'e pandu tī:

—Warahy rehe ma'e ke ngā usak ta. Pe, mukahem hū ta. Jahy rehe aja tī. Ngā usak ta tī. Jahy rata rehe aja tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta mukahem hū ta. Y ramūi tyapu hū, ame'ēja saka heta te hū sonda ta uwyr ta. Ame'ē ngi mukahem hū ta ngā. Y kotok keruhū, ame'ēja saka uwyr ta tī. Mukahem hū ta ngā tī. ²⁶ Ma'e pyrara te hū ha kome'ē ywy keruhū rehe uhyk ta kŷ. Ame'ē rehe ngā usak rahā, mukahem hū ta. Iākā muka'u te'e hū ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihī, ame'ē ke wata hū. Ame'ē rehe māte hū amō ukwaha. Mukahem hū ta.

²⁷⁻²⁸ —Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajoywyr ta ajur. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxiha 'ar pe ajoywyr ta ajur. Tupãma'e pyratãha namõ ajoywyr ta ajur. Katuha namõ ajoywyr ta ajur tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pesak rahã, pepu'am katu. Peta kÿ. Pejuma'u katu kÿ. Aja saka pexo. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe uhyk tate — aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ẽ rehe har

(Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31)

²⁹ Pe, myja me'ẽ ma'e ke upa tate rahã my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ẽja ma'e'y ke. Sik'y amõ tĩ. ³⁰ Hokyr uhem ixo rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ³¹ Aja ta tĩ. Ywa rehe ihĩ, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja pesak rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã riki kapitã keruhũ wan ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate, aja pekwa. ³² Kuja pekwa katu pexo. Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke upa katu te uhyk ta tĩ. Ngã mupyraraha ke ihẽ kotyhar ta pyhyk ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ. ³³ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kÿ — aja Jesu pandu.

Peta kÿ

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesak katu pexo! “Jaho rahã! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u tal!” Aja jõ pexo rahã, katu ym tiki. Pexoha rehe jõ pekwa pekwa pexo rahã, katu ym tiki tĩ. Aja te'e pexo rahã, peharõ ym rahã, pahar ihẽ ajoywyr ta ajur kÿ. ³⁵ “Jywy ym we ta rĩ” aja upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu naĩ rahã, pahar ihẽ ajoywyr ta ajur kÿ. ³⁶ A'erehe peharõ katu. Peta kÿ! Pe, kuja Tupã namõ pepandu katu: “Pyrãtãha ke jande pe emuwyr. Aja rahã, upa ma'e uhyk, ame'ẽ ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tĩ” aja tapijar te'e we Tupã namõ pepandu — aja Jesu pandu. Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr a'e.

³⁷ Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Pe, amõ ywy'ã pe pyta ixo. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho. ³⁸ Pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe heta ngã oho. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amõ ta pandu pandu

(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juã 11.45-53)

¹ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. ² Pe, amõ ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Ngã ukwa rahã, mutyapu hũ ta, a'erehe ngã ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak

(Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11)

³ Pe, Jun py'a rehe Satana ihĩ katu. (Ãjã ramüi a'e.) Amõ we Jun her tĩ. Ikario aja Jun her tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. ⁴ Pe, amõ ta pe pandu oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe sonda ta ixo. Harõha ta riki ame'ẽ ta. Ame'ẽ tama'e kapitã ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tĩ.

—Ihẽ riki Jesu koty pehẽ ke araho ta kÿ — aja Jun pandu oho.

⁵ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu riki.

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, tamatarer jande jame'ẽ ta nde pe kÿ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶ —Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngã ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

*Ngã mi'u ke matyr, Pasuko 'ar rehe har
(Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juã 13.21-30)*

⁷ Pe, ngã mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. Arahã arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ẽ xa'ẽ ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uĩ. ⁸ Pe, Petu pe Jesu pandu. Juã pe tĩ. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tĩ — aja Jesu.

⁹ A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰ A'e pandu:

—Pesarahã! Jerusarẽ ok ta pe peho. Pehyk rahã, amõ sawa'e pehẽ rehe uhyk ta. Kamuxĩ ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixé ta oho. Haikwer rupi peho tĩ. ¹¹ Ok jar pe kuja pepandu: “Sawa'e pandu nde pe: ‘My ma'e u'uha renda ihĩ? Pasuko 'ar rahã, imi'u ke amõ matyr. Ame'ẽ ke ima'e jumu'eha ta namõ u'u ta’ ” aja ok jar pe pepandu. ¹² Pe, ywate henda keruhũ ke ok jar mujesak ta pehẽ pe. Upa ma'e ke ihĩ, myrape, paratuxĩ, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokõi oho. Jesu pandu, aja me'ẽ upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr tĩ.

*Myja manõha rehe har ukwa ukwa uĩ ta my ame'ẽ ke Jesu mujekwa
(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)*

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahã, myrape rake Jesu wapyk uĩ. A'e mondo ame'ẽ ta namõ wapyk uĩ. ¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehẽ namõ ame'ẽ ke ihẽ a'u tar katu te aĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we, pehẽ namõ a'u tar katu. Ko pehẽ namõ ihẽ a'u aĩ apo. ¹⁶ Apandu pehẽ pe. Kome'ẽja me'ẽ amõ ke ihẽ a'u ym te ta tĩ. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke Tupã mu'am rahã jõ amõ pehẽ namõ ihẽ a'u ta kũ tĩ. Arahã Pasuko 'ar te aja jakwa ta kũ — aja Jesu pandu.

¹⁷ Pe, ita rekúí ra'yr ke pyhyk. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ẽ ke pehẽ pame katu te pe'u. ¹⁸ Ko pehẽ pe apandu katu. Uwa rykwer ihẽ a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke ihẽ pái keruhũ mu'am ta kũ. Arahã jõ pyahu ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kũ tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁹ Ajame'ẽ ke mbeju ke pyhyk. Ame'ẽ rehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, mopok. Ame'ẽ ke me'ẽ jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ẽ riki ihẽ rete ke. [Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihẽ amuhepy ta. A'erehe ihẽ amanõ ta. Ko mbeju ke ihẽ amopok ramõ. Ihẽ aja pehẽ tĩ. Pemopok mopok tĩ. Ihẽ nixói rahã, pemopok pemopok tĩ. Aja rahã, ihẽ manõha ke pekwa pekwa ta peĩ — aja Jesu.

²⁰ A'eta mi'u upa u'u rahã, mbeju aja ita rekúí ra'yr ke a'e me'ẽ tĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Pandu: —Peme'ẽ riki Tupãma'e pandu katuha pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe Tupã pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kũ.]

²¹ —Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. A'e riki ihẽ namõ myrape 'ar pe wapyk uĩ apo. ²² Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ amanõ ta. Yman ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ panduha aja ihẽ amanõ ta. Pe, ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

²³ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

“Awa riki katu te me'ẽ ke” aja jumu'eha ta pandu pandu hũ

²⁴ Jumu'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe. A'eta pandu: “Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my?” aja a'eta pandu pandu hũ. “Ihẽ ke!” “Anĩ. Peme'ẽ riki!” “Anĩ. Ame'ẽ riki” aja riki pandu pandu hũ. ²⁵ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ẽ wyw keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'ẽha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amõ her jumoĩ juehe. Kuja. “Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ẽ ke a'e” aja jumoĩ juehe tipe. A'erehe katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwaha jupe. ²⁶ Pehẽ anĩ. Aja ym pexo. Amõ kotyhar katu. Kuja. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa. “Amõ ta 'ar koty te we ihẽ riki katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehẽ ngi har amõ riki katu te aja ukwa rahã, mã peja miasu aja ixo. ²⁷ Myrape 'ar pe amõ sawa'e wapyk uĩ. Amõ riki imi'u ke me'ẽ me'ẽ raho ipe. Ame'ẽ mokõi ngi har awa riki amõ 'ar koty te we kapitã my? Pesarahã! Wapyk ame'ẽ riki amõ 'ar koty te we kapitãha. Pehẽ pyter pe ihẽ riki kapitã. Anĩ. Ihẽ riki pehẽma'e miasu aja ihẽ axo. A'erehe mã peja aja pexo tĩ. Miasu aja pexo tĩ.

²⁸ —Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ namõ pepyta katu pexo. Aja te'eha ihẽ namõ pexo. ²⁹ Ihẽ ke kapitã keruhũ aja ihẽ pái mu'am. Ko apandu katu pehẽ pe. Aja pehẽ ke ihẽ amu'am ta tĩ. ³⁰ Pe, ywa pe ihẽ renda pe ihẽ namõ pexo ta kÿ. Ihẽ riki kapitã keruhũ, ame'ẽ renda pe pexo ta kÿ. A'ep pehẽ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ aja pexo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38)

³¹ A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúi aja me'ẽ pিরer ke amõ ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúi aja me'ẽ pyta katu. Aja upa pehẽ ke Satana manga ta tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehẽ pejurujuar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ẽ ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: “Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihẽ amanga ta” aja a'e. “Ere” aja Tupã pandu ipe. ³² Simã! Nde rehe har Tupã namõ ihẽ apandu. Ihẽ rehe nde erejurujuar katu. “Mã peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar ym ta” aja ihẽ apandu nde rehe har. Pe, ihẽ koty nde erejywyr rahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke emãtã katu tĩ — aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihẽ aho ta kÿ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihẽ ke jukwa ta kÿ. Akyje ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namõ oho katu apo 'y

³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehẽ ke ihẽ amondo rahã, tamatarer ryrũ peraho ym. Pehẽ kupep ma'e ryrũ aja tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehẽ pe pehẽma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Upa ym — aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar. Tamatarer ryrũ namõ amõ ixo rahã, inamõ oho katu. Ma'e ryrũ xupe pe har aja tĩ. Inamõ oho katu tĩ. Kyse puku nixói rahã, ame'ẽ rehe kamixa muhepy rahã, katu tiki. Kyse puku namõ pexo. ³⁷ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. “Ma'e mukaniha ta ke ngã jukwa. Aja ame'ẽ sawa'e ke ngã jukwa ta tĩ” aja panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha riki ihẽ rehe har. Aja ihẽ rehe uhyk ta kÿ. Ihẽ aho tate — aja Jesu pandu. (“Kyse puku namõ pexo” aja pandu rahã: “Peta kÿ. Pepyrrara ta pexo” aja a'e mujekwa. Anĩ. Amõ koty jumu'eha ta ukwaha. “Pejumai ta pexo” aja ukwaha naĩ.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahã! Ko mokõi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupã namõ Jesu pandu pandu

(*Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42*)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ã pe oho. Ame'ẽ riki ohoho ame'ẽ ke. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. ⁴⁰ Pe, ame'ẽ renda pe uhyk rahã, pandu:

—Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁴¹ Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarãi pe wapyk. Aja Tupã namõ pandu.

⁴² —Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke emuhem katu. Anĩ. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ẽ ke ema'e katu — aja Jesu ipái pe.

⁴³ [Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātã. ⁴⁴ Jesu pyai te hũ. A'erehe Tupã namõ a'e pandu pandu we hũ. Hi'ái riki huwy aja ywy rehe sururu hũ.]

⁴⁵ Upa pandu rahã, pu'am. Jumu'eha ta koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hũ, a'erehe he'õ hũ ou. A'erehe ukwer ou. ⁴⁶ A'e pandu:

—Peker ym rahã, katu ta tipe. Pepu'am. Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juã 18.3-11*)

⁴⁷ A'e pandu u'am rahã, heta ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta. ⁴⁸ Jesu pandu:

—Jun! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ruwa ke nde erepyter. Aja ihẽ ke nde eremujekwa ta ngã pe my? — aja ipe.

⁴⁹ Jesu ke ngã pyhyk ta. Ame'ẽ ke jumu'eha ta ukwa rahã, pandu:

—Sawa'e! Kyse puku pe ngã ke jamujan ta jamondo my? — aja ipe.

⁵⁰ Pe, amõ nambi ke kyse puku pe amõ mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu pehĩ tĩ. Ima'e nambi ke mopok ingi. ⁵¹ Pe, Jesu pandu:

—A'ewan tiki — aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. Inambi katu tĩ. Wajar aja katu tĩ.

⁵² Pe, pyhyk uwyr ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamüi ta pe pandu tĩ. Kapitã ta pe pandu tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukaniha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Anĩ. Ma'e mukaniha ym ihẽ. ⁵³ Pesarahã! Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pehẽ namõ ihẽ axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk ym. Pepyhykiha pemanga ym tĩ. Apo anĩ. Ihẽ pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk apo tĩ. (Ãjã ramüi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juã 18.12-18; Juã 18.25-27*)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngã pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tĩ. Pijaite te'e oho ixo. ⁵⁵ Pa'i keruhũ rok soroka pe tata ke amõ ta hany. Ame'ẽ rake ngã jumaku uĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu wapyk oho uĩ. Jumaku uĩ tĩ. ⁵⁶ A'ep amõ miasu usak ehe. Kũjã ke. A'e ma'ã katu ehe. Pe, pandu amõ ta pe:

—Kome'ẽ sawa'e Jesu namõ ixo ame'ẽ ke tĩ — aja kũjã.

⁵⁷ Petu pandu kũjã pe:

—Anĩ! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amõ sawa'e usak ehe tĩ. Pandu:

—Ame'ẽ ta ngi har nde tĩ — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anĩ! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amõ sawa'e pandu hũ:

—Jete! Inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ngariréi ywy pe har ke a'e tĩ, a'erehe inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ — aja Petu rehe har amõ pandu hũ.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ẽ ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahã, pahar sapukái je'ẽ. ⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ã katu te. Ame'ẽ ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. ‘Akwa ym ehe har’ aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. ⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(Matéu 26.67-68; Mak 14.65)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ. ⁶⁴ Kuja. Eha ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupã. Pandu ipe:

—Epanurahã! Awa nde ke nupã my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho

(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24)

⁶⁶ Pytuniwe rahã, jundéu awa tamüi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar oho tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho. Amõ ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:

—Epandu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ amujekwa rahã, ihẽ rehe pejurujar ym ta. ⁶⁸ Pe, ma'e ke pehẽ pe apandu rahã, je'ẽha pemujywyr ym ta tĩ. ⁶⁹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo har ngi Tupã rake ihẽ awapyk ta aho. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ngã pe. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahã, nde riki Tupã ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihẽ — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mã! Ehe har jande pe amõ pandu ame'ẽ ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ẽ panduha namõ jande riki japandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” — aja tamüi ta pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juã 18.28-38)

¹ Johu pu'am. Pe, amõ sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngã raho tĩ. ² A'ep ehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ:

—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hũ ixo rahã, peme'ẽ ke japyhyk. “Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer peme'ẽ ym” aja a'e pandu. “Ihẽ riki Kirisutu. Kapitã keruhũ ihẽ tĩ” aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hũ ngã ke — aja Pirat pe ngã pandu naĩ.

³ Pirat pandu ipe:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e ihē — aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ē ta pe pandu tī:

—Peme'ē sawa'e ke jajukwa rahā, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngā pandu pandu we hū:

—Ngā ke a'e mutyapu tyapu hū. Mu'e ame'ē ke namō muparahy ngā ke. Ngariréi ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy rupi mu'e tī. Apo se uwyr — aja ngā.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ “Ngariréi ywy” aja Pirat hendu rahā, ngā pe pandu:

—Peme'ē sawa'e ngariréi ywy pe har my? — aja Pirat.

—A'e riki — aja ngā.

⁷ Ame'ē ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa rahā, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahā Jerusarē ok ta pe Ero ixo tī. Ero ngariréi ywy pe har tama'e kapitam. A'erehe Jesu rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe. Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ē ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahā, Ero riki jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahā, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e apo, ame'ē ke rehe usak tar katu tī. ⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hū. Anī. Jesu pandu ym te ipe. ¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhū pu'am. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jesu rehe har ame'ē ta je'ē je'ē hū.

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hū — aja ame'ē ta je'ē te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hū ehe. Ima'e sonda ta aja tī. A'eta muhuxī a'e ke tī. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ē ke ngā munde ehe. Kapitā keruhūma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hū ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo. ¹² Arahā Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juā 18.39-19.16)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitā ta ke aja tī. Upa ngā ke aja tī. Mujy'ar tī. ¹⁴ Pe, Pirat pandu:

—Ihē pe peme'ē sawa'e ke perur. “Ngā ke a'e muka'u te'e hū” aja ehe har pepandu. Pehē ndutar koty ehe har ihē ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe har peje'ē je'ē hū pe'am, ame'ē ke nixói ehe tī. ¹⁵ Aja Ero ukwa katu tī. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty Ero mujywyr muwyr tī. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahā, katu ym tiki. ¹⁶ A'erehe ihē je'ēha rupi a'e ke amō ta pirok ta. Pe, a'e ke ihē apoir ta — aja Pirat pandu. (Pirok rahā: “Amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym” aja mujekwa.)

¹⁷ [Pasuko 'ar rahā, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ē te'e.] ¹⁸ Pe, upa ngā je'ē hū:

—Anī. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! — aja Pirat pe.

¹⁹ Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngā ke a'e riki mutyapu tyapu hū. Arahā amō ke a'e jukwa tī. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰ Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ē ta pe a'e pandu tī.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹ Anī. Ngā je'ē hū:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja ngā.

²² Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Amahem ym. A'erehe jukwa rahã, katu ym tiki. Ihẽ je'ẽha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta amondo — aja ngã pe.

²³ Anĩ. Heta ame'ẽ ta hãtã te hũ pandu pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu! ²⁴ A'erehe pandu:

—Pehẽ pepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta apo — aja.

²⁵ Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ẽ ta pe Pirat mondo. Aja ngã putar ame'ẽ ke a'e ma'e. Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngã pandu ame'ẽ ke muhem tĩ. Kyndaha pe ame'ẽ ke amõ ta kynda raho ame'ẽ ke a'e. Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke Mahamba jukwa tĩ. Ame'ẽ Mahamba ke Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ẽ ke poir.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke jukwa

(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juã 19.17-27)

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho ixo rahã, amõ awa ke rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ẽ rehe sonda ta pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngã mupia ame'ẽ ke a'eta moĩ. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e ke — aja Simã pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ame'ẽ ta namõ kũjã ta oho ixo tĩ. Jixi'u oho ixo tĩ. Ahem oho ixo tĩ. (Jesu manõ ta, aja ukwa, a'erehe jixi'u oho ixo.) ²⁸ Ixoty Jesu uwak. Pandu:

—Éi, kũjã ta! Jerusarẽ ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ rehe pejixi'u ym. Pehẽ atu pejixi'u pehẽ juehe. Pyraraha uhyk ta pehẽ rehe a'erehe pejixi'u pehẽ juehe. Pehẽ membyr ta rehe pejixi'u tĩ. Pyrara ta ame'ẽ ta, a'erehe pejixi'u tĩ. ²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta. Arahã kuja upa ngã pandu ta: “Imembyr ym te ame'ẽ ta hury ixo. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo. Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Imembyr rehe usak katu, aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury katu ixo.” ³⁰ Arahã ywy'ã keruhũ pe amõ ta pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa. Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja. Amõ ta ywy'ã pe: “Jande ke emukanim. Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja ngã. ³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym te. Anĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo apo. Aja rahã, ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, a'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

³² Amõ mokõi sawa'e ta ke sonda ta raho tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta. Ame'ẽ mokõi Jesu namõ jukwa ta. ³³ Pe, amõ renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa ãkã kangwer.” A'ep myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokõi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ mujar mu'am. Amõ ke ijywa'i koty aja tĩ. Mujar mu'am tĩ. ³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupã pe Jesu pandu:

—Papa! Peme'ẽ ta rehe nde py'a ke emujywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujywyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, ame'ẽ riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amõ ta usak usak u'am. Aja ixo rahã, jundéu awa tamüi ta puka puka hũ ehe.

—Amõ ta ke a'e mukatu hũ! A'e riki Kirisutu rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hũ ngã.

³⁶ Sonda ta puka puka hũ ehe tĩ. Ixoty a'eta oho. Pe, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke me'ẽ tipe. Aja puka puka hũ ehe. Anĩ. U'u ym Jesu. ³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahã, nde eremanõ ta — aja puka puka hũ ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amõ mupinim:

“Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ” aja pinĩha moĩ.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tĩ. Peteĩ je'ẽ je'ẽ hũ ipe, Jesu pe. Kuja:
—Nde riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pengi ewyjj eho. Aja rahã, nde eremanõ ym ta. Jande ke emujy eraho tĩ. Aja rahã, jamanõ ym ta tĩ — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amõ ma'e ka'u te'eha ma'eha anĩ. Kuja pandu:

—Mã! Peja ym ebandu. Tupã ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremuruwak ta me'ẽ te'e. Jesu aja jande ke amõ ta jukwa u'am tĩ. ⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amõ ta jukwa ta tĩ. Jesu anĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amõ jixiko u'am ame'ẽ pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tĩ:

—Jesu! Kapitã keruhũ aja nde erejywyr rahã, ihẽ rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihẽ namõ katuha renda pe nde erexo ta tĩ — aja ipe.

Jesu manõ

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juã 19.28-30*)

⁴⁴ Warahy jandar tate rahã, ame'ẽ wyy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha u'am. Pan janam hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.) ⁴⁶ Pe, hãtã Jesu pandu:

—Papa! Ihẽ'ã ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahã, manõ.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitã upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupã rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amõ ta usak. A'ep jy'ar ame'ẽ ta usak. Upa usak rahã, hok pe jywyr oho. Pyaiha namõ ipixi'a ke mokõi ipo pe nupã nupã. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyr oho. ⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe usak usak tĩ. Paite we ame'ẽ ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tĩ. Ame'ẽ ta Ngariréi wyy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ẽ ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ẽ ok ta Jundéi wyy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Katu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am, ame'ẽ rehe Jose jurujar katu. Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamüi ta pandu pandu rahã, a'ep tamüi ta namõ Jose ixo tĩ. Anĩ. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym. ⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemujy perur — aja Jose.

Pe, mujy rahã, pan katu te ame'ẽ pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ẽ ke amõ pyküi ame'ẽ ke. A'eramõ mou raho. ⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.) ⁵⁵ Ngariréi wyy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk uwyr. Ame'ẽ ta Jose namõ usak oho tĩ. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete mouha rehe usak tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ namõ hete ke kytyk ym, aja kũjã ta ukwa. ⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyr oho. Puhã pihe ame'ẽ ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tĩ. Ame'ẽ ke Jesu rete rupi upa kytyk ta. (Aja manõ ame'ẽ rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, a'eta putu'u. Moise je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'e.

24

Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har
(*Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juã 20.1-10*)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe kũjã ta oho. Puhã pihe ame'ẽ ke matyr. Ame'ẽ ke a'eta raho. ² Hukwen ngi ita kyndaha ke amõ mujere mu'am. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak. ³ A'erehe ixo oho. Anĩ. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kũjã ta usak ym. ⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokõi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy hendy hũ. ⁵ Kũjã ta jumukahem hũ a'eta ngi. Ywy koty te'e ma'ã. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ẽ ke pekekar pexo tipe. Ame'ẽ ke kangwerupa rupi pekekar rahã, katu ym tiki. ⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahã, pandu katu pehẽ pe. Ame'ẽ panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo. ⁷ Kuja: “Awa ihẽ tí. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke amõ raho ta ký. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tí” aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kũjã ta ukwa ukwa u'am tí.

⁹ Pe, itakwar keruhũ ngi a'eta jywy oho. Upa usak ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'eta pandu tipe, awa py peteĩ jumu'eha ta pe. Amõ ta namõ ixo, ame'ẽ ta pe pandu tipe tí. (Anĩ. Kũjã ta panduha rehe jurujar ym.) ¹⁰ Kuja kũjã ta rer. Ko Mari Mandare. Amõ Joa. Amõ Mari. Tian mõi a'e. Ame'ẽ ta namõ amõ kũjã ta ixo. Upa ame'ẽ ta riki Jesu mondo ame'ẽ ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ẽ ke pandu tipe. ¹¹ Anĩ. Kũjã ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ẽ ta ukwaha naĩ. A'erehe kũjã panduha rehe jurujar ym. ¹² Pe, Petu pu'am rahã, itakwar keruhũ pe usak ujan oho. Uhyk rahã, jumumbe ma'ã rahã, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ẽ jõ usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywy oho. Jupandu jupe:

—Mã! My ihon my? — aja jupe.

Emau ok ta pe oho ame'ẽ ta rehe har
(*Mak 16.12-13*)

¹³ Ame'ẽ 'ar rahã, mokõi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarẽ ok ta ngi ame'ẽ pepaite we. Awa py peteĩ kiro met tate pepaiteha. ¹⁴⁻¹⁵ Ame'ẽ mokõihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manõ, ame'ẽ rehe har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahã, Jesu te'e hake uhem u'am. A'eta namõ a'e wata oho ixo tí. ¹⁶ A'eta usak ehe. Anĩ. Ehe har ukwa ym we rĩ. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ pewata pexo rahã, ma'e pepandu pandu pehẽ jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am. ¹⁸ Pe, mokõihar ngi peteĩ pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mã! Nde erekwa ym my? Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har ne jõ riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amõ amõ wera rahã, ma'e ixo ame'ẽ ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ẽ my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ẽ ke. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pyrãtãha namõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja upa ngã ukwa. Tupã aja tí. Ukwa katu tí. Jesu je'ẽha te reko, aja upa ngã ukwa katu tí. Ma'e ke pandu katu tí, aja upa ngã ukwa tí. Tupã aja tí. Ukwa katu tí.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta raho. Tamõi ta aja tí. Raho tí. Jukwaha ke Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ²¹ A'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ta, aja jakwaha naĩ. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naĩ. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anĩ riki. A'e manõ. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokõi jaker apo.

²² —Jande ngi har kũjã ta muka'u te'e hũ jande ke ixo. Pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe a'eta oho. ²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywy oho rahã, a'eta

pandu: “Tupã je'êha rahoha ta rehe jasak. ‘Jesu ixuwe katu’ aja jande pe a'eta pandu” aja kũjã ta pandu. ²⁴ A'erehe itakwar keruhũ rehe amõ ta usak tipe oho tĩ. Kũjã ta pandu, aja a'eta usak tĩ. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokõi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mã! Pehẽ ãkã tiha we. Upa amõ ta pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Tupã je'êha pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym tĩ. ²⁶ Tupã muwyr ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta me'ẽ te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupã me'ẽ ta ipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. Upa juehe har pandu ame'ẽ ke Jesu mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har panduha ihĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa py. Yman Tupã je'êha ke pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Ame'ẽ rehe Jesu rehe har panduha ihĩ tĩ. Ame'ẽ ke upa mujekwa tĩ. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ẽ pe uhyk Tate rahã, Jesu pandu: “Asa we ta aho” aja.

²⁹ —Anĩ. Se eker rĩ. Warahy ka'aruk te oho. Pytun Tate — aja Jesu pe pandu hũ.

A'erehe a'eta namõ pyta oho.

³⁰ A'eta namõ wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu” aja. Pe, mopok mopok. Ame'ẽ ke a'e me'ẽ mokõi sawa'e ta pe. ³¹ Arahã ehe har Tupã mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokõihar ukwa katu. “Ko Jesu” aja ukwa katu. Arahã pahar Jesu kanim oho. ³² Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahã, Tupã je'êha ke mujekwa katu jande pe. Arahã jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

³³ Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa py peteĩ hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uĩ. Heta amõ ta jy'ar uĩ tĩ. ³⁴ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simã usak ehe — aja uhyk ramõ ame'ẽ ta pandu.

³⁵ Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu. Pe, mbeju ke mopok rahã, ehe har a'eta ukwa. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tĩ

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

³⁶ Upa ma'e ke mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am rahã, pahar Jesu uhem u'am. Ame'ẽ ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu — aja Jesu.

³⁷ A'eta mukahem te hũ ingi. Awa'ã rehe a'eta usak, aja ukwaha naĩ. ³⁸ Pe, a'e pandu: —Pemukahem ym ihẽ ngi. “Awa ko my?” aja ym pepandu tĩ. ³⁹ Ihẽ po rehe pesak katu. Ihẽ py rehe pesak katu tĩ. Itapywa rape rehe pesak. Ihẽ atu ko. Ihẽ rehe pehẽ po pemujar. Ihẽ pিরer kohĩ. Ihẽ te ko. Pepyhyk katu ihẽ ke. Awa'ã aja ym ihẽ. Pesak katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tĩ. Itapywa rape ke mujesak tĩ. ⁴¹ A'eta jurujar ym we rĩ. “Mã!” aja a'eta. Hury katu te tĩ. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehẽ mi'u pehĩ my? — aja.

⁴² Pira ka'ẽ ra'yr ke a'eta me'ẽ ipe. ⁴³ Ame'ẽ ke pyhyk rahã, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahã, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

⁴⁴ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke ihẽ apandu pehẽ pe. Kuja. Ihẽ rehe har Moise mupinim. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ te'e. Tupã je'êha pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Upa ihẽ rehe har mupinim tĩ. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ te'e tĩ. Saumo rehe amõ panduha ihĩ. Aja upa ihẽ rehe uhyk ta me'ẽ te'e tĩ — aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Jesu mujekwa katu. ⁴⁶ A'e pandu:

—Kuja amō ta mupinim. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta me'ē te'e. Pe, jukwa. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem. ⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ē te'e. Kuja amō ta pe pepandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pehē py'a ke Tupā koty pemuruwak pemondo. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta” aja amō ta pe pepandu. Ihē je'ēha rupi pepandu peho. Jerusarē ok ta pe pepandu py. Pe, amō amō ok ta pe pepandu peho. ⁴⁸ Upa pesak, ame'ē rehe har pepandu pandu katu. ⁴⁹ “Tupā'ā ke pehē pe ihē amondo ta” aja ihē pái pandu katu pehē pe. Ame'ē ke ihē riki pehē pe amuwyr ta. Pesarahā! Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr ta. Ame'ē rehe peharō pexo rahā, se pepyta we rī. Jerusarē ok ta pe pepyta we rī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr raho ame'ē rehe har

(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

⁵⁰ Pe, Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Inamō ixo ame'ē ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe mokōi ijywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahā, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupā mujywyr raho. ⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'eta hury katu ixo. ⁵³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta ohoho. Tupā rehe har katu a'eta pandu.

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja ngā pandu.

Upa.

Jesu rehe har Juã mupinim

Juã kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Juã mupinim.

Je'ëha ke

(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juã 5.20)

¹ Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã: “Je'ëha” pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupã namõ a'e ixo. Tupã riki a'e tĩ. ² Ma'e ke nixói te rahã, Je'ëha Tupã namõ ixo. ³ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. A'e mujã ym rahã, nixói te ta ma'e ke apo. ⁴ Uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ngã pe uhãha ke Je'ëha me'ë. Weraha ngã pe a'e werur. (Aja rahã, Tupã rehe har ngã pe mujekwa.) ⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ë ke marã ka ym pytuniha muweha. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe ma'e ke mujekwa. Tupã rehe har mujekwa. Pe, ame'ë ukwa katuha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta marã ka ym mukanĩha.)

⁶ Ko amõ sawa'e ke Tupã muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juã. ⁷ Ngã pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ë myrandu rehe heta ngã hendu. Aja rahã ame'ë rehe a'eta jurujar katu my. ⁸ Weraha rehe har Juã pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym. ⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ë ywy keruhũ pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupã rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'ëha kome'ë ywy keruhũ pe ixo. Ehe har kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa ym. A'e je'ëha rupi kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. ¹¹ Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anĩ. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.) ¹² Ame'ë ta ngi har amõ amõ ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tĩ. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ë ta ke Tupã muruwak. ¹³ Tupã ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imãi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupã ra'yr ta a'eta my? Anĩ, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta my? Anĩ, aja ym tĩ. Tupã jõ putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta. “Ihẽ ra'yr ta pehẽ” aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'ëha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namõ a'e ixo. Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupã rehe har a'e pandu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrãtãha ke jasad. Ame'ë pyrãtãha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteihar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juã pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihẽ apandu: “Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihẽ nixói rahã, pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e katuha” — aja Juã pandu.

¹⁶ Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amõ amõ we jande rehe a'e usak katu. ¹⁷ Tupã je'ëha ke Moise mujekwa. (Ame'ë ke Moise je'ëha aja jakwa.) Myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ë jõ Moise je'ëha mujekwa. Jesu anĩ. Ngã rehe Tupã atu ipy'a katu, ame'ë ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa tĩ. ¹⁸ Tupã rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngã pe. A'erehe amõ usak ehe rahã, Tupã rehe usak tĩ, ame'ëja saka. Ta'yr peteihar ke a'e. Tupã a'e tĩ. Ipái ipy'a katu ehe ame'ë ke a'e.

Juã mujahukiha pandu ame'ë rehe har

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

¹⁹ Jerusarẽ ok ta pe jundéu awa tama'e kapitã ta ixo. Amõ ta ke Juã koty a'eta mondo tĩ. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainõ ta ke mondo tĩ. Sonda aja a'eta. Myja me'ë sawa'e a'e my, ame'ë ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ë ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja Juã mujahukiha pe pandu.

²⁰ Pe, a'e pandu katu te:

—Anĩ. Kirisutu ym ihẽ — aja a'eta pe.

²¹ A'eta pandu:

—Aja rahã, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupã muwyr ame'ẽ ke — aja ipe.

—Anĩ. Ihẽ Eri ym tĩ — aja Juã pandu.

A'eta pandu ipe tĩ:

—Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe jande jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke nde my? — aja ipe.

Juã pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ym ihẽ tĩ — aja a'eta pe.

²² Pe, a'eta pandu tĩ:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amõ ta muwyr. Ame'ẽ ta pe nde rehe har japandu ta me'ẽ te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juã pe.

²³ Isai riki yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke. Isaima'e panduha ke Juã pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihẽ.

“Awa nixói te ame'ẽ pe amõ pandu u'am. Ngã pe pandu u'am: ‘Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ẽ rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinim.”

—Ihẽ riki ame'ẽ awa nixói te ame'ẽ pe apandu a'am — aja Juã pandu. (Hape ke mutatombyk rahã, ngã py'a Tupã koty muruwak. Aja rahã, jandema'e sawa'e te uwyr rahã, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

²⁴ Juã namõ pandu ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mondo. Parise ta riki mondo. ²⁵ Juã pe ame'ẽ ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym nde. Eri ym nde. Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ym nde. Aja rahã, ma'erehe ngã ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

²⁶ A'e pandu:

—Y pe ngã ke ihẽ amujahuk. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ngã muruwak, aja mujekwa.) Esarahã! A'e riki pehẽ namõ ixo tipe. (Pehendu ym ehe.) ²⁷ Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihẽ 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ — aja Juã pandu ngã pe.

²⁸ Upa aja me'ẽ Juã namõ amõ ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ẽ ok ta y ruwái koty ihĩ, Jondã ruwái koty. A'ep ngã ke Juã mujahuk u'am. (Mujahuk rahã, Tupã koty ipy'a muruwak, aja ngã mujekwa.)

Jesu rehe har Juã mujekwa ngã pe

(Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)

²⁹ Ku'ẽ rahã Juã koty Jesu uwyr ixo. Juã usak ehe rahã, a'e pandu:

—Ko riki Tupãma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupãma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.) ³⁰ Kwehe ehe har ihẽ apandu: “Ihẽ raikwer rupi amõ uwyr ta. Ihẽ nixói rahã, pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e katuha” aja ihẽ apandu kwehe. ³¹ Ihẽ aja tĩ. Ehe har ihẽ akwa ym we rĩ. (Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e) aja akwa ym we rĩ. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihẽ amujekwa ta. A'erehe y pe ihẽ amujahuk ngã ke, aja rahã, ngã ipy'a ke Tupã koty muruwak aja mujekwa — aja Juã pandu.

³²⁻³⁴ Amõ we Juã mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ẽ ke a'e pandu ngã pe tĩ. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa ym we rĩ. Pe, Tupã'a rehe ihẽ asak. Pykahuran aja ihẽ asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupã pandu ihẽ pe: “Y pe ngã ke emujahuk eho” aja. A'e riki ihẽ pe mujekwa tĩ: “Sawa'e rehe ihẽ'a wyjy ta uwyr. Ame'ẽ ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihẽ'a namõ ngã ke mujahuk ta” aja Tupã mujekwa ihẽ pe. Tupã'a wyjy uwyr ehe tĩ. Aja ihẽ asak 'y. A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Jesu riki Tupã ra'yr — aja Juã pandu. (“Tupã'a namõ mujahuk” aja pandu rahã: “Ngã py'a rehe Tupã'a ke muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu namõ ixo ame'ẽ ta rehe har

³⁵ Ku'ẽ rahã a'ep Juã ixo tĩ. Mokõi sawa'e ta namõ. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke a'eta.

³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahã, Juã usak ehe. Pandu:

—Peme'ẽ Tupãma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e) — aja Juã pandu. (Yman arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tĩ.)

³⁷ Ame'ẽ ke rehe mokõi jumu'eha ta hendu rahã, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juã ke a'eta hijar.) ³⁸ Pe, ixoty Jesu uwak. Mokõi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ẽ ta rehe a'e usak rahã, a'eta pe pandu:

—My pehẽ peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'erehe inamõ a'eta oho. Jesu ukweriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahã usak oho. Pe, inamõ a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe mokõi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namõ oho. Andere riki ame'ẽ mokõi ngi har peteĩ. Simã Petu mu a'e. ⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simã ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simã pe. (“Kirisutu” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simã ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simã rehe a'e usak rahã, pandu ipe:

—Nde riki Simã. Juã ra'yr nde. Apo nde rer: “Sepa” aja tĩ — aja Jesu ipe. [“Sepa” aja her rahã: “Petu” aja tĩ. “Sepa” aja rahã: “Ita ke” aja ngã ukwa.]

Jesu namõ Siri oho. Natanae oho tĩ.

⁴³ Ku'ẽ rahã Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi ywy pe ihẽ aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahã, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihẽ namõ ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tĩ. Petu aja tĩ. ⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. “Moise je'ẽha ke” aja jakwa, ame'ẽ rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amõ ta mupinim tĩ. Sawa'e rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Ame'ẽ sawa'e rehe ihẽ asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

⁴⁶ —Mã! Ame'ẽ ok ta ngi katu ame'ẽ ke uwyr ym — aja Natanae pandu naĩ.

Siri pandu:

—Esak ejurahã! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamõ.

⁴⁷ Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahã, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ẽ riki jundéu awa te. Amõ ta ke muka'u te'e ym ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

⁴⁸ Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihẽ rehe nde eresak ramõ te. Myja ihẽ rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe. A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahã we, nde rehe har ihẽ akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereĩ rahã, ihẽ akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

⁴⁹ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Mã! Upa nde erekwa. Tupã ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde. Jande jaharõ jaxo ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereĩ rahã, nde rehe har ihẽ akwa katu. Aja nde pe ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe nde erejurar katu. Amõ we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marã ka ym

amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e ta. Ame'ë ke rehe nde eresak ta tĩ. ⁵¹ Pesarahã! Ywa pirar, aja nde eresak ta tĩ. Pe, Tupã je'ëha rahoha ta rehe pesak ta tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ihë ajur. Ihë rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tĩ. Ame'ë ke rehe pesak ta kÿ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendaraha rehe Jesu usak oho

¹ Mokõi ukwer rahã, amõ ok ta pe amõ sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep Jesu mãi ixo. ² Jesu pe amõ pandu. Jumu'eha ta pe tĩ:

—Jumendaraha rehe pesak pejur tĩ — aja.

A'erehe a'ep a'eta ixo tĩ. ³ Pe, kawĩ ke ngã upa u'u rahã, Jesu pe imãi pandu:

—Kawĩ upa riki — aja ipe.

⁴ Jesu pandu:

—Mãi! Anĩ we rĩ. Ihë akwa ta kÿ. Ihë ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ — aja Jesu ipe.

⁵ Pe, parakyha ta pe imãi pandu:

—A'e pandu ame'ë ke pema'e katu — aja.

⁶ A'ep kamuxĩhu i'ãi. Tiha ame'ë ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar peteĩ hetaha kamuxĩ i'ãi. Ita ke te'e ngã mujã ame'ë ke. Y ke amõ purakar ipe. Ame'ë pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahã, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.)

⁷ Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ë kamuxĩhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am. ⁸ A'e pandu tĩ:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ë ke ngã mi'u matyrihama'e kapitã pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe. ⁹ Pe, me'ë ipe. Pe, a'e u'u. Kawĩ riki. Y ke te'e kawĩ wan uwak oho. (Pyrãtãha namõ Jesu muruwak.) My ngi kawĩ werur my? Ame'ë ke kapitã ukwa ym. Parakyha ta jõ ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amõ pe kapitã pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ë ke emuhyk — aja amõ pe.

Pe, sawa'e uhyk. ¹⁰ Kapitã pandu ipe:

—Amõ ta kawĩ iro ame'ë ke me'ë me'ë py. Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ë ta u'u hũ rahã, pe, iro ym ame'ë ke me'ë me'ë. Nde anĩ. Jande ja'u we hũ, iro ym ame'ë ke. A'eramõ kawĩ iro te ame'ë ke jande pe amõ me'ë me'ë — aja kapitã pandu.

¹¹ Ame'ë ok ta pe ma'e katu ame'ë ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrãtãha ke a'e mujesak py amõ ta pe. A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ë ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihĩ.

¹² Ame'ë upa rahã, amõ ok ta pe Jesu oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. Imãi oho tĩ. Imu ta oho tĩ. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep heta ym ukwer.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46*)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji ywy ngi jundéu awa ta ke Tupã muhem muwyr. Ame'ë ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ë Pasuko weraha rehe uhyk tate, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho. ¹⁴ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e oho. A'ep amõ sawa'e ta rehe a'e usak. Amõ ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ngã moĩ rahã, ame'ë ke ngã jukwa. Amõ ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ rahã, ame'ë ke jukwa tĩ. Pykahuran ta aja tĩ. Muhepy tĩ. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ë ta werur. Ame'ë ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ë ta pehĩ tĩ. Tamatarer muruwak ame'ë ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uĩ. Upa ame'ë ta rehe Jesu usak. ¹⁵ Pe, tupaham pe nupãha ke a'e puwan. Ame'ë pe upa ngã rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhũ ngi muhem mondo. Tapi'iruhu

ta ke aja tĩ. Arapuharan ta aja tĩ. Muhem mondo tĩ. Myrape a'e mujere tĩ. Tamatarer muruwakiha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhã. ¹⁶Pykahuran ta ke muhepy ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihẽ pái rok. Ame'ẽ ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, kuja ukwa ukwa u'am. Tupã je'ẽha rehe panduha amõ mupinim. Ame'ẽ ke ukwa ukwa u'am. Kuja:

“Tupã! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke jõ ihẽ aputar katu te.”

Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ Pe, Jesu pe amõ ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu uwyr:

—Awa je'ẽha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo my? Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahã, nde je'ẽha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Kome'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa pema. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ẽ ke ihẽ amujã ta tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ A'eta pandu:

—Mã! Mokõi nde ereker rahã, amõ nde eremujã ta my? Marã ka ym nde eremujãha. Yman te kome'ẽ jumu'eha renda keruhũ ngã mujã mujã ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo. Kuja, 46 warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo — aja ngã pandu.

²¹ Anĩ. Ame'ẽ jumu'eha renda keruhũ rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahã: “Jukwa” aja riki. Mokõi ukwer rahã, amõ jumu'eha renda keruhũ mujã ta, aja pandu rahã, mokõi ukwer rahã, manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.) ²² A'erehe manõha ngi a'e kwera katu uhem rahã, pe, ame'ẽ panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu tĩ.

Ngã rehe har Jesu ukwa katu

²³ Pasuko 'ar rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu ixo. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. Ame'ẽ ke mujesak jesak hũ ngã pe u'am. Ame'ẽ ke rehe heta ngã usak, a'erehe: “Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e” aja a'eta ukwa katu. ²⁴ Jesu anĩ. Ngã rehe har a'e ukwa katu. Pahar amõ koty ngã ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe. Ma'e ke rehe usak rahã jõ, ngã jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe a'e. ²⁵ Marã ka ym ngã rehe har amõ panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e atu ukwa katu tĩ.

3

Jesu namõ Nikonde pandu pandu

¹ Ko amõ sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitã a'e. Parise kotyhar ke a'e. ² Amõ pytun rahã, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde ke Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namõ Tupã ixo, a'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Pyrãtã te ha namõ nde erema'ema'e katu. A'erehe nde ke Tupã muwyr aja ihẽ akwa katu tĩ — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahã! Mokõihar amõ uhem ym rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe marã ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mã! Marã ka ym. Tamõi rahã, mokõihar uhem ym awa. Marã ka ym mokõihar imãi pusu pe ohoha. Pe, marã ka ym mokõihar uhemihã — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahā! Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Amō we tī. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e. Aja ym rahā, Tupā ixo ame'ē pe marā ka ym ohoha. ⁶ Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e. ⁷ “Mokōihar pehem ta me'ē te'e” aja ihē apandu nde pe. “Mā! Marā ka ym” aja ym epandu. (Ame'ē ke nde erekwa ym my? Esarahā! Amō we nde erekwa ym ame'ē ke pehī. Ywytu ke.) ⁸ Amō koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ē ke nde erekwa ym. Pehī. Ame'ē ke jō nde erekwa katu. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, ame'ēja saka tī. Nde erekwa ym tī. Tupā ra'yr, aja jō nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tī. Mu'eha katu ame'ē ke nde. Mā! Ihē apandu ame'ē ke nde erekwa ym we rī. Jande jakwa katu, ame'ē rehe har japandu pandu katu. ¹¹ Esarahā! Ma'e jasak ame'ē rehe har japandu katu tī. Pe, jande japandu ame'ē rehe har pekwa ym. Kapitā ta riki pehē. Pekwa ym rī. ¹² Ma'e ke kome'ē ywy keruhū pe ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, marā ka ym pejurujariha ehe. ¹³ Ma'e ke ywa pe ihī. Ame'ē rehe har amō ukwa ta oho my? Anī. Aja me'ē ke nixói. Oho ym awa. Ihē jō akwa katu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. A'erehe akwa katu.

¹⁴⁻¹⁵ —Awa nixói te ame'ē pe Moise ixo rahā, mbóí'ā a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihē ke amō ta mujar ta mu'am tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar ta mu'am tī. A'erehe ihē rehe upa ngā jurujar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr petē har ke muwyr. A'erehe amō jurujar katu ehe rahā, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupā namō ixo katu ta. ¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Ta'yr muhā katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anī. Aja ym. Muhā katu ta uwyr.

¹⁸ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ym te ta. Amō jurujar ym ehe rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ta kŷ. Tupā ra'yr rehe a'e jurujar ym. Ta'yr petēhar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupā pandu ta kŷ.

¹⁹ Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahā, Tupā rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym. ²⁰ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, weraha koty uwyr ym ta. (Tupā rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupā mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupā rehe har ukwa tar ym.) ²¹ Pe, ma'e katu ame'ē ke amō ma'e rahā, weraha rehe uhyk. (Aja rahā, Tupā rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupā rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

Juā mujahukiha rehe har

²² Nikonde namō upa Jesu pandu rahā, amō ywy pe oho. Jundéi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta we rī. A'ep amō ta ke a'eta mujahuk. ²³ Amō renda pe Juā mujahuk ixo tī. Enō renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ē renda Sarī ok ta rake ihī. Heta ngā uhyk oho ehe. Ame'ē ta ke Juā mujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja a'eta mujekwa.) ²⁴ [Arahā kyndaha pe Juā ke amō ta kynda ym we rī.]

²⁵ Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ngi har amō ta ixo. Ame'ē ta namō jundéu awa ta je'ē je'ē hū. “Juā mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta pandu pandu u'am. “Anī. Jesu mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja jundéu awa ta je'ē je'ē hū.

²⁶ A'erehe Juā pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe y ruwái koty ne namõ amõ sawa'e ixo, Jondã ruwái koty. Ehe har nde erepandu. “Peme'ẽ riki Tupã ra'yr” aja nde erepandu. Ame'ẽ nde erekwa u'am my. Apo heta ngã ohoho ixoty. Ame'ẽ ta ke mujahuk u'am apo — aja Juã pe.

²⁷ Pe, Juã pandu:

—Ixoty ngã ke Tupã mondo. A'erehe heta ngã ohoho ixoty. ²⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ atu pekwa katu. Kuja ihẽ apandu: “Anĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã muwyr py. Tupã muwyr ame'ẽ ndutar koty ihẽ ke Tupã mondo” aja ihẽ apandu. ²⁹ Sawa'e jumendar rahã, kũjã riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ẽ ta sawa'e rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kũjã uhyk rahã, ehe katu ame'ẽ ta hury katu. Aja ihẽ tĩ. Jesu rehe heta ngã uhyk oho rahã, ihẽ rury katu te ihẽ tĩ. ³⁰ A'erehe ihẽ 'ar koty te we ixoty ngã oho rahã, katu tiki. Aja rahã, ihẽ rury katu te ihẽ axo rĩ — aja inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Juã pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ẽ rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ẽ riki i'ar koty te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ke a'e. A'e riki awa te'e tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har jõ a'e ukwa. Ame'ẽ ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tĩ. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke anĩ. I'ar koty te we jurujar katu ta me'ẽ te'e ehe. ³² A'ep a'e usak ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu tipe tĩ. Pe, amõ jurujar ym ehe. ³³ A'e pandu ame'ẽ rehe amõ jurujar katu rahã, kuja ukwa katu. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja mujekwa ngã pe. ³⁴ Jesu ke Tupã muwyr. Pe, Tupã pandu ame'ẽ ke a'e pandu pandu. I'ãma'e pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ riki upa ym. A'erehe Tupã mujekwa ame'ẽ ke a'e pandu pandu katu. ³⁵ Ta'yr rehe ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ẽ ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitã keruhũ te a'e. ³⁶ Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahã, marã ka ym a'e uhãha. A'e ke Tupã mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4

Amõ awa kũjã namõ Jesu pandu

¹ Jesu koty amõ amõ we ngã jumu'e oho. Ame'ẽ ke parise ta hendu. Juã 'ar koty te we ngã ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tĩ. ² Jesu riki ngã ke mujahuk ym. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta riki mujahuk u'am, ngã ke. ³ Parise ta hendu ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jywyr oho. ⁴ Amõ awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ẽ rupi Jesu oho ta me'ẽ te'e.

⁵ Samari ywy rupi a'e asa oho rahã, amõ ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ẽ ok ta rake ma'e ywy kotete ihĩ, Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ẽ ywy ke Jako me'ẽ. Jose pe a'e me'ẽ. ⁶ A'ep ywykwar ihĩ. Yman te Jako pykũi ame'ẽ ke. Ame'ẽ rake Jesu wapyk. A'e wata hũ, a'erehe he'õ. Warahy jandar tate rahã, a'ep a'e wapyk uĩ.

⁷⁻⁸ [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihĩ rahã,] amõ kũjã uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihẽ pe emuwyr. Ihẽ hyngwéi te ihẽ ke — aja kũjã pe.

⁹ —Mã! Nde riki jundéu awa. Ihẽ riki Samari ywy pe har. Ma'ewã y nde erepandu ihẽ pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekúu ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: “Mãte we ame'ẽ te a'e my” aja kũjã ukwa.]

¹⁰ Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupã me'ẽ tar katu. Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, ihẽ pe y nde erepandu ta tipe. “Y ihẽ pe emuwyr” aja nde pe ihẽ apandu. Ihẽ rehe har nde erekwa rahã, aja tĩ. Ihẽ pe y nde riki nde erepandu ta tipe tĩ. Ihẽ pe nde erepandu rahã, y ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta tipe. Ame'ẽ y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

¹¹ —Sa'e! “Y nde ke muxuwe katu ta” aja nde erepandu. Myja ame'ẽ ke ihẽ pe nde ereme'ẽ ta my? Ko ywykwar riki typy hũ. Y jo'okiha namõ nde erexo ym. ¹² Jande ramũi riki kome'ẽ ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ẽ y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tĩ. Hymba ta u'u tĩ. Jako riki mupyta jande pe. “Y muxuwe katu ta” aja nde erepandu rahã, Jako 'ar koty te we pyrãtãha nde my? — aja kũjã pandu.

¹³ —Kome'ẽ y amõ u'u rahã, jyngwéi ta tĩ. ¹⁴ Y ke ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, jyngwéi ym te ta. Y ihẽ ame'ẽ ipe rahã, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhãha namõ ixo ta — aja kũjã pe.

¹⁵ (Awa uhãha rehe har Jesu pandu uĩ. Ame'ẽ ke kũjã ukwa ym we rĩ.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽ ke y muxuwe katu, ame'ẽ ke ihẽ pe emuwyr. Aja rahã, ihẽ hyngwéi ym te ta tĩ. Se y ihẽ ajo'ok ym te ta ajur tĩ — aja Jesu pe.

¹⁶ —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejwyr inamõ ejur tĩ — aja ipe.

¹⁷ —Anĩ. Ihẽ sawa'e ym ihẽ — aja kũjã.

—“Ihẽ sawa'e ym” aja nde erepandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke. ¹⁸ Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Apo ne namõ ixo ame'ẽ ke nde sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihẽ pe — aja kũjã pe.

¹⁹ (Kũjã ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kũjã pandu:

—Sa'e! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde. Aja ihẽ akwa 'y. (A'erehe ihẽ pe emujekwa. Myp Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu my?) ²⁰ Tupã rehe ihẽ ramũi ta ipy'a moĩ moĩ, samari ywy pe har ta ke. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe a'eta moĩ moĩ. Pehẽ anĩ. Jundéu awa ta anĩ. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã rehe ipy'a ngã moĩ moĩ ta me'ẽ te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ẽ katu te my? — aja Jesu pe kũjã pandu.

²¹ Pe, kũjã pe a'e pandu:

—Ko ihẽ apandu ame'ẽ jetehar te ke. Ame'ẽ ke nde erekwa katu ta. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate. Jerusarẽ ok ta pe aja tĩ. Jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate tĩ. ²² Tupã rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta moĩ moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngãma'e muhãha uwyr ta. A'erehe Tupã rehe har a'eta ukwa. ²³ Jande pái keruhũ rehe ipy'a amõ moĩ moĩ katu te ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupã rehe har jetehar te ke Tupã'ã mujekwa. A'e riki amõ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amõ ixo, a'ep jande pái keruhũ rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. (Aja rahã, henda nixói, ame'ẽja saka. Amõ ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe.) ²⁴ Tupã riki I'ã te'e a'e. A'erehe jande pái keruhũ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ tar katu rahã, Tupã'ã je'ẽha rupi uhem ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta riki jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.

²⁵ Kũjã pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihẽ akwa. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.) A'e uwyr rahã, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ko ihẽ aĩ. Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ — aja kũjã pe.

²⁷ Arahã jumu'eha ta jywyr uwyr. Kũjã namõ Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã: “Mã!” aja. Anĩ. “Ma'e ke rehe har nde erepandu inamõ my?” aja Jesu pe a'eta pandu ym. “Ma'erehe nde erepandu inamõ my?” aja a'eta pandu ym ipe tĩ. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahã, kũjã namõ pandu ym te awa, a'erehe: “Mã!” aja ukwa.)

²⁸ Pe, kamuxĩ ra'yr ke kũjã hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

²⁹ —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke a'e mujekwa ihẽ pe. Kirisutu a'e my, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja kũjã pandu.

³⁰ A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

³¹ Kũjã oho rahã, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahā! — aja pandu hū tipe.

³² A'e pandu:

—A'ewan ihē pe. Ma'e a'u ame'ē ke namō ko ihē axo. Ame'ē ke pekwa ym pehē — aja jumu'eha ta pe.

³³ Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amō ta werur ipe nahā my? — aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naī.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupā ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mi'u aja saka tī. Imi'u namō amō ixo rahā, hury katu a'e. Aja ihē tī. Ihē rury katu tī. Ma'e parakyha ke ihē pe a'e me'ē tī. Ame'ē ke ihē amumba ta axo. A'erehe ihē rury katu axo.

³⁵ —Pehē pepandu: “Amō tumeme jahy kanim rahā, ahúi aja me'ē ke itawa ta. Amō mondok ta” aja. Pe, ihē apandu pehē pe. Pesarahā! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahā, ihē rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.) ³⁶ Ahúi aja me'ē mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tī. Ihē rehe peme'ē ta jurujar katu ta.) Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Matyr rahā, ma'e ra'ī jytym ame'ē ta hury katu. Matyr ame'ē ta hury katu tī. Johu hury katu. (Aja apo tī. Ajytym aja Tupā je'ēha ke ihē apandu. Pe, matyr aja ihē rehe jurujar katu ta. Johu hury katu ta tī.) ³⁷ Aja amō panduha riki jete. Kuja:

“Ma'eywa ke amō jytym oho. Pe, tyarō rahā, ame'ē ke amō riki mondok oho” aja panduha ihī.

³⁸ —Amō kupixa pe peparaky ym. Amō ta paraky. Ame'ē pe pehē ke ihē amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehē rury katu ta. (Aja apo tī. Amō rekoha pe amō ta Tupā je'ēha pandu. A'ep pehē ke ihē amondo. Pe, a'ep pe har ta ihē rehe jurujar katu. Pematyr, ame'ēja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta pe kūjā pandu: “Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa” aja Jesu rehe har kūjā pandu. A'erehe heta ame'ē ok ta pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe. ⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr rahā, a'eta pandu ipe:

—Jande namō epyta we rī — aja pandu hū.

A'erehe a'ep mokōi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amō we hū a'ep pe har ta jurujar katu ehe. ⁴² Pe, kūjā pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujar katu ehe apo tī. Ame'ē jō ym. A'e pandu ame'ē ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e muhā katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujar katu ehe tī — aja a'ep pe har ta pandu.

Amō kapitā ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³⁻⁴⁴ Samari ywy pe mokōi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: “Tupā je'ēha ke pandu ame'ē rehe hekoha pe har ta katu ym usak” aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anī. Amō ok ta pe oho. Ame'ē ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. ⁴⁵ Pe, ame'ē ok ta pe uhyk rahā, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarē ok ta pe a'eta ixo tī. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā a'eta a'ep ixo tī. Arahā marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Ame'ē ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tī. Kana ok ta pe uhyk tī. Ngariréi ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Yman a'ep y ke te'e kawī wan a'e muruwak. A'ep amō kapitā ixo. Ta'yr ahy ipe. Amō ok ta pe ta'yr ihī. Kapana'ū ok ta pe ihī. ⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ē ke kapitā hendu rahā, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihē rekoha pe ihē namō eho. Kapana'ū ok ta pe. Ihē ra'yr ahy ou. Manō tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe nde eresak rahã jõ, ihẽ rehe nde erejurujuar katu. Mã! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitã pandu:

—Sa'e! Pahar ihẽ namõ eho. Ihẽ ra'yr manõ tate. Manõ ym we rĩ. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahã jõ jurujuar katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anĩ. Aho ym ta. Nde jeje ejywyr eho. Nde ra'yr manõ ym ta — aja kapitã pe.

Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe kapitã usak ym. Anĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe kapitã jurujuar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho. ⁵¹ Hok pe a'e jywyr oho ixo rahã, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitã pe.

⁵² Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahã, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahã, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahã — aja ipe.

⁵³ Arahã katu te: “Ne ra'yr manõ ym ta” aja Jesu pandu kwehe. Ame'ẽ ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujuar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujuar katu ehe tĩ, Jesu rehe.

⁵⁴ Aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu ngã pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'e katu. Ame'ẽ riki mokõihar ke.

5

Y kynda ame'ẽ rake amõ sawa'e ke Jesu mukatu

¹ Pe, heta ukwer rahã, amõ jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarẽ ok ta pe usak oho. Arahã Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ. A'erehe ngã mi'u matyr. ² Jerusarẽ ok ta pe y kynda ame'ẽ ke ihĩ. Hukwen rake ihĩ. Arapuharan ta ixo, ame'ẽ hukwen rake ihĩ. Y kynda ame'ẽ rake rupi ok rymy'y heta ihĩ tĩ. Katukwer ame'ẽ ta ke. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Ame'ẽ kynda ame'ẽ rehe her ngã moĩ. “Mbetẽ” aja riki jundéu awa ta je'ẽha ipe. ³ Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ẽ ta heta túi. Eha ym te ame'ẽ ta a'ep ihĩ tĩ. Jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta túi tĩ. Wata ym te ame'ẽ ta ihĩ tĩ. [Y katak ame'ẽ rehe a'eta harõ ixo. ⁴ Amõ amõ rahã, Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ẽ rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahã y pe u'ar py, ame'ẽ ke jõ katu oho. Peteĩ jõ katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke upa katu oho.] ⁵ A'ep amõ sawa'e túi. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. ⁶ A'ep a'e túi, aja Jesu usak ehe. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

⁷ —Sa'e! Aputar. Y katak rahã, y pe ihẽ ke mou ame'ẽ nixói. Pe, ihẽ atu aho axo rahã, amõ riki y pe opor py, a'erehe ihẽ katu ym aju — aja Jesu pe.

⁸ —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamõ ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ẽ pe Jesu pandu.

⁹ Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamõ wata oho. Arahã riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. ¹⁰ A'erehe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe. Sawa'e wata ramõ ame'ẽ pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihẽ ke mukatu ame'ẽ pandu ihẽ pe: “Nema'e tupe epyhyk. Inamõ ewata eho” aja ihẽ pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ẽ pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihẽ — aja sawa'e.

Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã, nde erepyrara we hũ ta tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihẽ ke mukatu — aja pandu.

¹⁶ A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

¹⁷ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ ma'e ixo rĩ. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rĩ, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Putu'uha 'ar rahã, ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ) — aja ngã pe.

¹⁸ Ame'ẽ panduha rehe jundéu awa tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ we tĩ. Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã a'e tĩ, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hũ ehe. “Mã! Jajukwa ta” aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

¹⁹ (Tupã a'e tĩ, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe ngã pe a'e pandu:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu: “Ta'yr ke ihẽ.” Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ pái ma'ema'eha rehe ihẽ asak. Aja ihẽ ama'e tĩ. Ihẽ pái ma'eha aja ihẽ tĩ. ²⁰ Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. (Ta'yr ke ihẽ.) Upa a'e ma'e ixo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa. Peme'ẽ sawa'e ihẽ amukatu. Ame'ẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ihẽ pái mujekwa ta ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tĩ. Pesak ehe rahã: “Mã! Katu hũ!” aja pekwa ta.

²¹ —Manõ ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu muhem. Aja ihẽ aputar ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ. Ta'yr ke ihẽ, a'erehe amukwera katu amuhem ngã ke tĩ.

²² —Ihẽ pái keruhũ ihẽ pe pandu: “Nde riki ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu nde. Tupã namõ exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho’ aja” aja ihẽ pái pandu ihẽ pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihẽ riki apandu ta kũ. ²³ Pe, ihẽ pái keruhũ rehe har aja katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ym rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har katu pandu ym ta tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái keruhũ muwyr ame'ẽ ke ihẽ.

²⁴ —Jetehar ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ pái ihẽ ke muwyr. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu. Pe, ihẽ pái rehe a'e jurujar katu rahã, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ym te ta. Anĩ. Manõha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka. (Aja rahã, mupyraraha renda pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka.) Pe, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahã, Tupã koty oho ta ame'ẽ ke a'e. Aja rahã, apo Tupã pandu 'y: “Ame'ẽ ke mupyraraha renda pe oho ym te ta. Anĩ. Uhã te hũ aja ixo apo 'y” aja Tupã pandu 'y.

²⁵ —Ko apandu pehẽ pe. Tupã ra'yr ihẽ. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manõ ame'ẽ ta ihẽ je'ẽha rehe hendu ta. Aja rahã, uhã ta. Apandu pehẽ pe. Apo aja tĩ. Ihẽ rehe

juru jar ym ame'ẽ ta riki manõ ame'ẽ ta aja saka. Uhã ym, a'erehe aja. Apo ihẽ je'ẽha rehe hendu. Pe, ihẽ rehe juru jar katu ta. Aja rahã, uhã te hũ aja ixo ta apo 'y.

²⁶ —Ihẽ pái keruhũ riki je'ẽha te reko. A'erehe uhãha ke ngã pe a'e me'ẽ katu. Aja ihẽ tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pe a'e pandu: “Ngã pe uhãha nde ereme'ẽ katu tĩ” aja ihẽ pe pandu.

²⁷ —Ihẽ pái keruhũ pandu: “Ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Nde katu. Tupã namõ exo katu’ aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho’ aja nde erepandu katu tĩ” aja ihẽ pe pandu tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. A'erehe aja me'ẽ ihẽ pe ihẽ pái pandu.

²⁸ —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe: “Mã!” aja pepandu ym. Kuja. Ihẽ je'ẽha rehe upa katu te manõ ame'ẽ ta hendu ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ta kÿ. ²⁹ Pe, ihẽ je'ẽha rehe hendu rahã, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu ta muhem. Tupã namõ ixo ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amõ pandu

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'ema'e ym. Ihẽ pái keruhũ mujekwa. Ame'ẽ ke jõ ngã pe ihẽ apandu pandu ta. “Pehẽ katu. Tupã namõ pexo katu” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu ym. Mupyraraha renda pe peho” aja. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. Anĩ. Ihẽ pái keruhũ ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har ihẽ pandu pandu ta.

³¹ —Ihẽ apandu: “Ihẽ ke Tupã muwyr” aja. Aja ihẽ jõ apandu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pejuru jar ym ta me'ẽ te'e. ³² Anĩ. Amõ ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ke pehĩ. Ihẽ pái ke ame'ẽ. Ihẽ rehe har a'e pandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ rehe pejuru jar katu ta me'ẽ te'e. ³³ Amõ ta ke Juã koty pehẽ pemondo. Juã pe a'eta pandu oho. Pe, jetehar te ke ihẽ rehe har Juã pandu. ³⁴ Pesarahã! Ihẽ rehe har sawa'e pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar my? Anĩ riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ẽ ke rehe pejuru jar katu rahã, ihẽ rehe har pekwa katu ta tĩ. Aja rahã, ihẽ rehe pejuru jar katu ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ pái keruhũ muhã katu ta.

³⁵ —Araparin aja Juã. Hendy aja saka. (Aja rahã, jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendu ehe rahã, i'i atu we pehẽ rury katu ehe. ³⁶ (Ihẽ rehe har mujekwa, ame'ẽ ke tumeme pehĩ.) Ihẽ rehe har Juã pandu pandu. Amõ we tĩ. Juã 'ar koty te we ihẽ rehe har mujekwa ame'ẽ ke ko ixo. Ihẽ ama'ema'eha ke. (Ame'ẽ ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Mokõihar ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ me'ẽ ihẽ pe. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ rehe amõ usak rahã: “Ko Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja ukwa ta. ³⁷ Amõ we tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e riki ihẽ rehe har pandu tĩ. (Ame'ẽ ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Mahapyrihar ke ame'ẽ.) Ima'e je'ẽha rehe pehendu ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejuru jar ym te tĩ. ³⁸ Je'ẽha ke a'e muwyr. Ame'ẽ ke rehe pehendu tar ym tĩ. Ihẽ rehe pehẽ pejuru jar ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tĩ. A'e muwyr ame'ẽ ke ihẽ.

³⁹ —Tupã je'ẽha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahã, pehẽ ruhã ta, aja pekwha naĩ. Pesarahã! Tupã je'ẽha rehe ihẽ rehe har panduha ihĩ. (Ame'ẽ ke ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Tumemehar ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ke jetehar ihẽ rehe har mujekwa tĩ. ⁴⁰ Anĩ. Ihẽ rehe pejuru jar tar ym. Ihẽ rehe pejuru jar katu rahã, pehẽ ke ihẽ pái muhã katu ta.

⁴¹ —Ihẽ rehe har katu amõ ta pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym. (Katu ihẽ rehe har Tupã pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar.) ⁴² Pehẽ rehe har ihẽ akwa katu. Tupã rehe pehẽ pepy'a ym, aja ihẽ akwa katu. ⁴³ Ihẽ pái keruhũ je'ẽha rupi ihẽ ajur. Pe, ihẽ ke peputar ym. A'erehe Tupã rehe pehẽ pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'ẽha rupi amõ sawa'e uwyr rahã, ame'ẽ ke peputar katu. Ihẽ anĩ. Peputar ym.

⁴⁴ —Pehẽ rehe har katu amõ ta pandu. Ame'ẽ ke peputar katu. Pehẽ rehe har katu Tupã riki pandu. Ame'ẽ ke peputar ym. A'erehe marã ka ym ihẽ rehe pejuru jariha. Tupã peteihar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵ —Pehẽ rehe har ihẽ pái keruhũ pe ihẽ apandu ym ta. Aja pekwaha naĩ. Kuja: “Pehẽ katu ym. Ihẽ rehe pejurujar ym” aja apandu ym ta, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Amõ riki pandu ta tĩ. Moise pandu ta tĩ. “Pehẽ katu ym. Pejurujar ym. Tupã muwyr ame'ẽ ke rehe pejurujar ym” aja pandu ta tĩ. A'e mupinim ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Aja rahã, pehẽ ruhã ta, aja pekwaha naĩ. ⁴⁶ Moise mupinim ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta tipe rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta tipe tĩ. Ihẽ rehe har a'e mupinim, a'erehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e. ⁴⁷ Anĩ. A'e mupinim ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe marã ka ym pejurujariha tĩ — aja Jesu pandu jundéu awa tama'e kapitã ta pe.

6

*Ngã mi'u ke Jesu muheta**(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)*

¹ Heta ukwer rahã, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhũ pe. Ypa rer Ngariréi. Mokõi her. Timberi aja her tĩ. ² Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. Ame'ẽ ma'e katu ame'ẽ rehe ngã usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho. ³ Ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk, jumu'eha ta namõ. ⁴ Jundéu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk Tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. ⁵ Jesu juramã usak rahã, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ẽ ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngã mi'u jame'ẽ ta. My ame'ẽ ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngã pe ngã mi'u me'ẽ me'ẽ ta my? Ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ẽ a'e pandu ipe, Siri pe. ⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahã, amõ paraky. Ame'ẽ tamatarer pe mbeju jajo'ok rahã, uhyk ym ngã pe. Ta'yr mi ngã u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amõ jumu'eha uhyk. Andere ke. Simã Petu mu a'e. ⁹ A'e pandu:

—Se amõ kurumĩ ixo. Mokõi pira ka'ẽ namõ a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteihar upa. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ngã hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahã, upa ngã wapyk. A'ep sorok katu. Kãpĩ ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahã my. ¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pe, wapyk ame'ẽ ta pe jumu'eha ta upa me'ẽ me'ẽ tĩ. Aja pira ka'ẽ tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ. Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. ¹² Upa u'u rahã, upa ngã iãpũ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ẽ ke pematyr. Aja rahã katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ẽ ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ẽ ke a'eta matyr matyr. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e mujã ame'ẽ ke. Awa po wajar peteihar upa hetaha ngi ngã u'u. Ame'ẽ pyta we ame'ẽ ke matyr matyr. Heta wasãkã mutyryhem. Awa py mokõi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marã ka ym mbeju ke amõ muhetaha. Ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ẽ rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngã pandu pandu ngã jupe:

—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr ta. Peme'ẽ riki a'e — aja Jesu rehe har ngã pandu pandu ngã jupe.

¹⁵ A'e ke kapitã keruhũ aja ngã mu'am tar katu. Pyrãtãha namõ a'e ke ngã mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ẽ ke a'e putar ym. (A'e ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa ym. Tupã ra'yr a'e, aja ukwa ym tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ, aja jõ ngã putar. Ame'ẽ ke Jesu putar ym tĩ.) A'erehe oho ngã ngi. Amõ we ywy'ã rehe jeje jupir oho. Ngã ngi oho.

*Y 'ar rupi Jesu wata**(Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52)*

¹⁶ Pytun ramō rahā, ypa pe jumu'eha ta oho. ¹⁷ Pe, jarusu keruhū pe a'eta opor oho. Ame'ē pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ū ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rī. ¹⁸ Pe, wytytu keruhū jupeju hū uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hū. ¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykūi hū oho ixo. Awa po wajar peteī kiro met paiteha nahā my. Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y 'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhū koty wata uwyr ixo. A'eta jumukahem hū ingi. ²⁰ Jesu pandu a'eta pe:

—Ihē ko. Pejumukahem ym ihē ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namō jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tī — aja Jesu pe.

A'e opor ipe rahā, pahar y ruwái rehe a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ē ywy pe pahar uhyk oho.

Jesu rehe ngā kekar

²² Ku'ē rahā, peteī jō jarusu keruhū rehe ngā usak. Y ruwái rehe pyta ame'ē ta ke a'eta. Jarusu keruhū pe jumu'eha ta namō Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha ta jō oho, aja a'eta ukwa katu. ²³ Pe, amō amō jarusu keruhū pe heta ngā uhyk uwyr a'ep tī. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngā u'u. Ame'ē renda y rymy'y rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahā, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja a'e pandu. Ame'ē renda rake ame'ē. ²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja ngā ukwa. Jumu'eha ta nixói tī, aja a'eta ukwa tī. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho tī. Pe, ame'ē pe Kapana'ū ok ta pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke ngā mahem rahā, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Myja rahā nde erejur se my? — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Aja Tupā ihē ke muwyr, aja amujekwa. Ame'ē ke rehe pesak. A'erehe ihē ke pekekar pexo. Anī. Aja ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk pe'u. A'erehe ihē ke pekekar pexo. ²⁷ Pehē mi'u ke rehe jō pehē py'a pemoī moī ym pexo. Ame'ē upa ta. Pahar myahy ta awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ē ke rehe pehē py'a pemoī moī katu. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta awa ta pe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ame'ē ngā mi'u ihē ame'ē me'ē, a'erehe Tupā, ihē pái keruhū pandu ihē pe: “Ngā pe uhāha nde ereme'ē me'ē katu, a'erehe nde rehe ihē rury katu” aja pandu. A'erehe awa ruhāha ihē ame'ē katu — aja Jesu pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupā putar ame'ē ke jama'e tar katu rahā, myja me'ē jama'e ta my? — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupā putar katu. A'e muwyr ame'ē ke rehe pejurujar katu, ame'ē ke a'e putar katu. Ko ihē riki a'e muwyr ame'ē ke ihē. Aja rahā, ihē rehe pejurujar katu, aja Tupā putar katu — aja ngā pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marā ka ym ma'e ke amō ma'eha. Ame'ē ke ema'e. Jande jasad ehe rahā, Tupā nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my? ³¹ Esarahā! Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi ta ixo rahā, ma'e ke a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ē ke a'eta u'u. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Ywa ngi ngā mi'u ke a'eta pe Moise me'ē” aja panduha ihī.

—Moise me'ē, a'erehe a'e ke Tupā mondo aja jakwa katu. Nerahā! Ma'e jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahā! Ywa ngi uwyr, ame'ē ngā mi'u ke pehē pe Moise me'ē ym. Ywa ngi uwyr ame'ē ke aja ym ame'ē. Pehē mi'u te ke pehē pe ihē pái keruhū muwyr. ³³ Ngā mi'u ke

Tupã me'ẽ. Ame'ẽ riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ẽ mi'u ke jande pe eme'ẽ te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihẽ riki ame'ẽ mi'u aja saka. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta myahy ym ta tĩ. Uhãha namõ ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har mi'u ke amõ u'u rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.

³⁶ —Ihẽma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ rehe pejurujar ym. Aja me'ẽ upa ihẽ apandu ramõ pehẽ pe. ³⁷ Amõ amõ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk ta ihẽ rehe. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ta. Ame'ẽ ta riki ihẽ kotyhar wan ta. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ym te ta: “Nde ke aputar ym” aja. ³⁸ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ajur. Ihẽ aputar ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke ama'e ym. ³⁹ Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihẽ rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ ta manõ rahã, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. ⁴⁰ Kuja ihẽ pái keruhũ putar: Ta'yr ke ihẽ. Upa ame'ẽ ke ukwa ame'ẽ ta jurujar katu ihẽ rehe. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

⁴¹ Kuja Jesu pandu ramõ: “Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ywa ngi ihẽ awyjy ajur” aja a'e. A'erehe jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har. ⁴² Kuja a'eta pandu:

—Mã! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imãi rehe jasak. Ipái rehe aja tĩ. Jasak tĩ. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewã ywa ngi a'e wyjy uwyr aja a'e pandu my? — aja ngã je'ẽ je'ẽ hũ.

⁴³ Jesu pandu:

—Anĩ. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe. ⁴⁴ Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. Ihẽ rehe amõ ke a'e muhyk katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar katu. Aja ihẽ pái muhyk ym rahã, ihẽ rehe jurujar ym ta awa. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, amukwera katu ta amuhem. ⁴⁵ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupã mu'e ta” aja.

—Aja ihẽ pái keruhũ rehe amõ hendu katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar katu tĩ. Ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke amõ jumu'e rahã, aja tĩ. Ihẽ rehe jurujar katu tĩ. ⁴⁶ Ihẽ pái keruhũ rehe amõ usak. Anĩ. Aja ym ihẽ apandu. Ihẽ jõ asak katu ehe. Ingi ihẽ ajur. A'erehe ihẽ asak ehe.

⁴⁷⁻⁴⁸ —Pesarahã! Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, myahy ym te ta ixo. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo. ⁴⁹ Ymanihar pehẽ ramũ ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ẽ ke u'u. Awa nixói te ame'ẽ rupi ixo rahã, u'u. Pe, a'eta manõ tĩ. ⁵⁰ Ngã mi'u ywa ngi wyjy uwyr, aja ihẽ apandu. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, manõ ym te ta. ⁵¹ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ katu. Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te hũ a'e. Ngã mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, ame'ẽ riki ihẽ rete ke. Ihẽ amanõ rahã, ngã pe ihẽ rete ihẽ ame'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta uhã te hũ ta — aja Jesu pandu ngã pe.

⁵² Pe, ame'ẽ ke hendu rahã, jundéu awa ta pandu pandu hũ ngã jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ẽ ke jande pe peme'ẽ sawa'e me'ẽ ta my? — aja a'eta pandu pandu hũ tĩ.

⁵³ Jesu pandu ngã pe:

—Pesarahã! Ihẽ rete ke pehẽ pe'u ym rahã, pehẽ ruhã ym te ta. Ihẽ ruwy ke pe'u ym rahã, aja tĩ. Pehẽ ruhã ym te ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ. ⁵⁴ Ihẽ rete ke amõ u'u rahã, Tupã namõ ixo ta. Ihẽ ruwy ke amõ u'u rahã, aja tĩ. Tupã namõ ixo ta tĩ. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. ⁵⁵ Ihẽ rete riki ngã mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihẽ ruwy riki y te aja saka tĩ.

Jyngwéi ym te ta awa. ⁵⁶ Ihē rete ke amō u'u rahā, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, ipy'a rehe ihē aī ta. ⁵⁷ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e uhā te hū, a'erehe aja ihē tī. Ihē ruhā te hū ihē tī. Kuja tī. Ihē ruhā te hū tī, a'erehe ihē rete ke amō u'u rahā, aja a'e tī. Uhā te hū a'e tī. ⁵⁸ Aja riki ngā mi'u ke. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke. Ame'ē ke pehē ramūi ta u'u ame'ē ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehē ramūi u'u. Pe, a'eta manō. Ngā mi'u ihē ame'ē, ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū ta a'e — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵⁹ Aja me'ē Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahā, aja me'ē a'e pandu. Kapana'ū ok ta pe ame'ē jy'ariha renda ihī. (Jesu rete ke amō u'u, ame'ē riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke amō u'u, ame'ē ke aja tī. Jurujar katu ehe, aja tī.)

Amō ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ē ta ngi har amō amō ta pandu:

—Mā! A'e pandu ame'ē ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ē je'ē hū a'eta jupe. Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Amō pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu ame'ē ke peputar ym my? A'erehe ihē namō peho tar ym apo my?

⁶² Yman ywa pe ihē axo. Apo a'ep ihē ajupiriha ke rehe pesak rahā, peparahy te ta my? Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁶³ Awa ruhāha ke Tupā'ā me'ē katu. Awa pyrātāha rupi te'e ma'ema'e rahā, marā ka ym uhāha namō ixoha. Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ixo ta. Uhā te hū ta a'e. ⁶⁴ Pehē anī. Pehē ngi har amō amō ta jurujar ym ihē rehe — aja Jesu pandu.

[Amō amō ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē rehe har Jesu ukwa katu tī.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tī:

—Pehē ngi har amō amō jurujar ym ihē rehe. A'erehe pehē pe ihē apandu: “Amō amō ke ihē rehe ihē pái keruhū muhyk ym rahā, marā ka ym ihē rehe jurujariha” — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, ame'ē ta ngi har amō amō ta hijar oho. Jesu namō a'eta wata ym te tī. ⁶⁷ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke pehijar ta peho my tī? — aja.

⁶⁸ Simā Petu pandu:

—Anī. Sawa'e! Awa namō jaho ta my? Ne jō awa ruhāha rehe har nde erepandu katu.

⁶⁹ Katu te ame'ē ke nde, aja jakwa katu. Tupā muwyr ame'ē ke nde, aja jakwa katu tī. Ame'ē ke rehe jande jajurujar katu tī — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi riki pehē. Pehē ke ihē amujy'ar ihē koty. Pehē ngi har amō ixo. Satana rehe hendu katu ta. (Ājā ramūi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahā, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simā Ikario ra'yr. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har petēi a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

¹ Ajame'ē ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywy tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ē rupi oho tar ym. ² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk tate. Arahā kupixa rymy'y rehe xipa mujā. (Ame'ē wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tī. Ame'ē rehe imi'u ngā matyr. ³⁻⁵ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hū ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarē ok ta pe. Aja rahā nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe a'eta usak ta. Jande jasak ta tī. Ima'e ma'eha ke amō ta pe amō mujesak tar katu rahā, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tī. Emujesak katu. Aja rahā, nde ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ta. Jande jakwa ta tī — aja Jesu pe.

⁶⁻⁸ A'e pandu:

—Ihē ahoha angaha rehe uhyk ym we rī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta parahy ihē rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihē apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihē rehe a'eta parahy. Pehē rehe parahy ym. A'erehe ngā mi'u matyriha pe peho tar katu rahā, pesak peho. Ihē ahoha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pehē namō ihē aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ē a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rī.

Ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngā mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahā, haikwer rupi Jesu oho tī. Ngā ukwa ym ha rupi oho. ¹¹ Ngā mi'u matyr, ame'ē pe heta ngā ixo. Ame'ē ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta kekar kekar ixo tipe. “Myp ixo my?” aja a'eta pandu pandu. ¹² Hetaha ta ngi har amō amō ta pandu pandu hū ehe har. Amō ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Muka'u te'e hū ngā ke — aja naī.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngā mi'u matyriha rehe heta ngā ukwer ta. Awa po wajar mokōi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahā Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e oho. ¹⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihē atu akwa ame'ē ke ihē amu'e ym ngā pe. Ihē ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ē ke ihē amu'e katu. ¹⁷ Ihē akwa ame'ē ke ihē amu'e my? Anī. Aja ym. Ko Tupā mujekwa ame'ē ke ihē amu'e. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, kuja ukwa katu ta. Ko Tupā mujekwa ame'ē ke ihē amu'e, aja ukwa katu ta. ¹⁸ Amō ukwa ame'ē ke a'e pandu rahā, katu ehe har amō pandu. Ame'ē ke putar. Ihē anī. Ihē ke muwyr. Katu ehe har amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke. Ngā ke ihē amuka'u te'e ym. ¹⁹ Yman Tupā je'ēha ke Moise mupinim pehē pe tipe. Anī. Pehendu ym te ehe. Moise je'ēha rehe ihē riki ahendu ym, aja pekwaha naī. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amō amō pandu:

—Mā! Anī. Nde ke jukwa tar ym awa! Ājā nde py'a rehe ihī nahā my, a'erehe: “Ihē ke pejukwa tar katu” aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ē ke ihē amukatu. “Ihē aparaky te'e” aja pekwaha naī. “Ma'ewā my?” aja pepandu. ²² (Pehē aja tī. Peparaky te'e tī. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ke pema'ema'e tī.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, kurumī ra'yr rehe ihī, ame'ē pিরer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ke a'e. Tupā usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupā. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) [Ame'ē jupāha ke Moise mupinim py ym. Amō mupinim py. Ymanihar Moise ramūi riki pandu py.] ²³ Moise mupinim, ame'ē ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumī ra'yr rehe ihī pিরer ke pejupā. Putu'uha 'ar rahā, pejupā tī. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) Aja rahā putu'uha 'ar rahā, amō ke ihē amukatu rahā, ma'erehe peparahy ihē rehe my? Katu ym aja. ²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar:

“Ko katu” aja pependu ym. Anĩ rahã, pahar: “Ko katu ym” aja pependu ym tĩ. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahã jõ: “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym” aja pependu katu. Jetehar rupi pependu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupã muwyr ame'ẽ ke

²⁵ Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har amõ amõ ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. ²⁶ Pesarahã! Ngã pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ẽha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa katu nahã my apo. ²⁷ Anĩ nahã my. Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, my ngi uwyr my? Ukwa ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ẽ sawa'e anĩ. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe peme'ẽ sawa'e Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja ym nahã my — aja ngã pandu pandu naĩ.

²⁸ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e u'am rahã, hãtã pandu ngã pe:

—Ihẽ rehe har pekwa katu my? Anĩ. Pekwa ym riki. Pesarahã! Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ ajur. Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke amõ muwyr. Jetehar te ke pandu ame'ẽ ke a'e. Ehe har pekwa ym. ²⁹ Ehe har ihẽ akwa katu. A'e ixo. Ingi ihẽ ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihẽ ke a'e muwyr. (Tupã ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga te'e ixo. Anĩ. Pyhyk ym ngã. A'e manõha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym te ngã. ³¹ Ko riki heta ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu.

Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho

³² “A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja heta ame'ẽ ta wewe pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harõha ta ke a'eta mondo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke ame'ẽ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tĩ. Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho. ³³ Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ apyta we ta rĩ. Pe, ihẽ aho ta. A'engi ihẽ ke muwyr, ame'ẽ koty ihẽ ajoywyr ta aho. ³⁴ Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym te ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha — aja ngã pe Jesu pandu. (“Ihẽ aho ta” aja pandu rahã: “A'e manõ ta” aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ẽ pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amõ awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta oho my? ³⁶ A'e pandu: “Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ẽ my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihĩ katu

³⁷ Ngã mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejõhar ke. Ame'ẽ wera rahã, hury katu te ngã. Arahã Jesu pu'am. Pe, hãtã pandu ngã pe:

—Jyngwéi ame'ẽ ke mã peja ihẽ koty ejur. Amõ y ke ihẽ ame'ẽ ta. Mã peja ame'ẽ ke e'u katu. ³⁸ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ẽ ke muxuwe katu ngã ke” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahã, Tupã'ã ipy'a rehe ihĩ katu, ame'ẽ rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahã ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ. Ipái koty Jesu jywyr ym we rĩ. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ẽ ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rĩ. A'erehe ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ.]

Amõ koty koty ngã ukwa

⁴⁰ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta ngã hendu. Amõ ta pandu:

—Jete. Peme'ë riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Jaharõ jaxo ame'ë ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ë ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ë riki Kirisutu ym a'e. ⁴² Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Kirisutu riki Ndawi rainõ. Merë ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ë ok ta pe Kirisutu u'ar ta” aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

—Peme'ë riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ë riki Kirisutu ym — aja amõ ta pandu naĩ.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngã panduha. A'erehe amõ koty koty ngã ukwaha. ⁴⁴ Amõ ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anĩ. Pyhyk ym we rĩ.

Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e harõha ta jywyr oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tĩ. Pe, harõha ta pe ame'ë ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harõha ta pandu:

—Mã! A'e pandu katu te. A'e je'ëha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mã! Pehë ke a'e muka'u te'e rãĩ tĩ. ⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi har amõ jurujar katu ehe my? Anĩ. Nixói. Parise ta ngi har aja tĩ. Jurujar ym ehe tĩ. ⁴⁹ Mã! Paite ame'ë hetaha ta jurujar katu ehe. Anĩ. Peme'ë ta Moise je'ëha ke ukwa ym. A'erehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amõ ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ë ke a'e. Inamõ ixo ame'ë ta pe a'e pandu:

⁵¹ —“A'e jaxer” aja Jesu rehe har japandu rahã, katu ym. “Peme'ë riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja jande japandu rahã, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja jande je'ëha rehe panduha ihĩ. A'erehe: “A'e jaxer” aja japandu rahã, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵²⁻⁵³ Pe, amõ parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mã! Nde Jesu kotyhar nahã my tĩ. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ? Tupã je'ëha rehe esak katu! Aja rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Esarahã! Ngariréi ywy ngi Tupã je'ëha pandu ame'ë ke uwyr ym te ta. Mã! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahã, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahã, hok pe a'eta jywyr oho.

8

Ixawa'e ym ame'ë namõ amõ kũjã ixo

¹ [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. ² Ku'ë rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ë ta juramã jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ë ta ke a'e mu'e uĩ. ³ Pe, amõ kũjã ke amõ ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ë namõ kũjã ixo rahã, amõ ta pyhyk. Ame'ë kũjã ke ngã werur ipe. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta werur. Parise ta namõ werur. Pe, heta ame'ë ta pyter pe kũjã ke a'eta mupu'am.

⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Kome'ë kũjã riki ixawa'e aja ym ame'ë namõ ixo rahã, jande japyhyk. ⁵ Aja rahã, kũjã ke ita pe jajukwa ta me'ë te'e, aja Moise mupinim. Nerahã! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ë a'eta pandu rahã, Jesu je'ëha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anĩ, amõ koty Jesu pandu rahã: “Moise je'ëha rehe nde erehendu ym” aja a'eta pandu ta

tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uĩ. ⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu pu'am. Ngã pe a'e pandu:

—Pehẽ ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ẽ ke ixo my? Ame'ẽ riki kũjã rehe ita ke ombor py. Ejukwarahã! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim uĩ tĩ. ⁹ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ uhem oho ingi. Tamũi ta uhem py oho. (Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã ma'ema'e, aja upa ngã ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amõ pyta u'am. A'eta mokõi jõ pyta. ¹⁰ Pe, Jesu pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ẽ ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹ —Sa'e! Nixói se — aja kũjã.

—Aja ihẽ tĩ. Nde ke ihẽ amahy ym ta tĩ. Ejywyr eho. Pe, amõ we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ — aja kũjã pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngã pe Jesu pandu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe weraha aja saka ihẽ. (Aja rahã, Tupã rehe har kome'ẽ ywy pe har ta pe ihẽ amujekwa.) Ihẽ kotyhar aja amõ ixo tar katu rahã, weraha namõ ixo. (Aja rahã, myja ixoha katu, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahã, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—“Weraha aja saka ihẽ” aja nde erepandu ramõ. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ame'ẽ riki jetehar te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke akwa katu. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu tĩ. Aja rahã, awa je'ẽha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke pekwa ym. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke pekwa ym tĩ. ¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namõ amõ ta rehe har pepandu: “Ko katu ame'ẽ ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ẽ ke” aja. Aja sawa'e ukwa katuha namõ pepandu. Ihẽ anĩ. ¹⁶ Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e ukwa katuha namõ ihẽ apandu: “Ko katu ame'ẽ ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ẽ ke” aja ihẽ apandu. Ihẽ pái ukwa katuha namõ aja ihẽ apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu. ¹⁷ Mokõihar ta juja katu te pandu rahã, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ẽ ke rehe panduha ihĩ:

“Ma'e ke rehe har mokõihar ta juja katu te pandu katu rahã, ame'ẽ panduha riki jetehar te ke” aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Ko mokõihar ta panduha riki. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e riki ihẽ rehe har mujekwa katu. Ko ihẽ tĩ. Ihẽ juehe har ihẽ amujekwa. Jande jamujekwa ame'ẽ ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihẽ rehe har ihẽ amujekwa riki jetehar te ke — aja Jesu pandu.

¹⁹ —My nde pái ixo my? — aja ngã ipe.

—Ihẽ rehe har pehẽ pekwa ta tipe rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har pekwa ta tipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Aja me'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu pandu pandu. Ngã ke a'e mu'e rahã, aja me'ẽ pandu. Tamatarer purakar, ame'ẽ kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. (Tupã putar ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym we rĩ.)

Jesu oho ame'ẽ pe jurujar ym ehe ame'ẽ ta oho ym te ta

²¹ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Ihē aho ta. Pe, ihē ke pekekar ta. Ihē rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe. Ajaha pemañō ta kŷ. A'erehe ihē aho ame'ē pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

²² Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: “Ihē aho ame'ē pe peho ym te ta” aja riki. Myja ame'ē my? A'e jujukwa ta my? — aja ngā pandu.

²³ Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke riki pehē. Ihē anī. Ywa pe har ke ihē. Pehē riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta aja jō pekwa pekwa pexo. Ihē anī. Ihē kome'ē ywy keruhū pe har aja ym akwa akwa axo. ²⁴ A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe. Ajaha pemañō ta. Ihē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pemañō ta. “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pemañō ta — aja Jesu pandu.

²⁵ A'eta pandu:

—“Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahā my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihē amu'e py rahā, kuja apandu: “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja pehē pe. Aja me'ē ihē. ²⁶ Amō we pehē rehe har ihē apandu katu ta tipe. Ihē rehe pejurujar ym. A'erehe: “Pehē jaxer ai” aja apandu ta tipe. Anī. Ihē ke muwyr. A'e jō ame'ē ke pandu katu. A'erehe ihē rehe pejurujar ym rahā, mā peja a'e pandu ame'ē ke rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu.

²⁷ Jesu ke ipái keruhū muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ē ke jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa ym. ²⁸ A'erehe Jesu pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke pejukwa rahā, pekwa ta. “Ihē atu ame'ē. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.” Aja pekwa katu ta. Amō we pekwa ta tī. Ma'e ke jeje ihē ama'ema'e ym. Ihē pái keruhū ihē pe mujekwa, ame'ē ke jō ihē apandu. Aja pekwa katu ta tī. ²⁹ Ihē ke muwyr, a'e riki ihē namō ixo. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e. Aja te'eha ihē ama'ema'e. A'erehe ihē ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihē axo ym ihē. Ihē namō a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Ame'ē ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ē ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Kuja:

—Ihē amu'e ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, ihēma'e jumu'eha ta te ke pehē. ³² Aja rahā, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ē ke pekwa rahā, pehē ke Tupā muhem aja saka pexo ta — aja Jesu pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahā: “Tupā muhā katu ta” aja mujekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mā! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ē my? Jande riki Amarā rainō ta ke. Amō ta pe jande japaraky te'e ym te. Mā! “Muhem ta” ame'ē panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ijar, ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. ³⁵ Amō pandu: “Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja marā ka ym paraky te'e ame'ē panduha. Anī. Ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Ta'yr anī. Je'ēha te reko, a'erehe upa putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. ³⁶ Tupā ra'yr ihē. A'erehe pehē ke ihē amuhem ta, ame'ē ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē amuhem ta. Aja rahā, ame'ē pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ē ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahā, pehē ruhā te hū aja pexo ta.) ³⁷ Pehē riki Amarā rainō ta ke. Aja ihē akwa katu. Ihē amu'e ame'ē ke peputar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. ³⁸ Ma'e ke ihē pái keruhū mujekwa. Ame'ē

rehe har ihē apandu pandu pehē pe tipe. Pesarahā! Pehē riki pehē pái pandu ame'ē ke pema'ema'e — aja ngā pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahā! Amarā jande ramūi ke — aja.

Jesu pandu:

—Pehē riki Amarā rainō te rahā, Amarā aja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta tipe tī.

⁴⁰ Jetehar Tupā rehe har pehē pe apandu. Ame'ē ke jō pehē pe ihē apandu pandu tipe. Pejurujuar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. Amarā rainō aja ym pehē. Yman Tupā muwyr ame'ē ke a'e jukwa tar ym ixo. ⁴¹ Pehē pái ma'ema'e, ame'ē ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anī. Peteī jō riki jande pái keruhū. Tupā a'e. Amō rehe jande py'a jamoī moī ym — aja ngā pandu ipe naī.

⁴² —Tupā riki pehē pái keruhū rahā, ihē rehe pepy'a katu ta tipe. Tupā ngi ihē ajur. Ko ihē axo apo 'y. Ihē aputar, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Ihē ke a'e muwyr, a'erehe ko ihē ajur. ⁴³ Mā! Ihē apandu ame'ē ke pekwa ym. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu tar ym, a'erehe pekwa ym.

⁴⁴ —Satana riki pehē pái. (Ājā ramūi a'e.) Ta'yr ta ke pehē. A'e putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu. Ngā jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jetehar pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahā, aja te'eha te'e a'e. Amō ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tī.) ⁴⁵ Te'e a'e. Ihē anī. Jetehar te Tupā rehe har ihē apandu. A'erehe ihē rehe pehē pejurujuar ym. ⁴⁶ “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihē rehe har pandu ym te awa. Jetehar ihē apandu rahā, ma'erehe ihē rehe pehē pejurujuar ym my? ⁴⁷ Tupā je'ēha rehe Tupā kotyhar ta hendu katu. Pehē anī. Pehē riki Tupā kotyhar ta ym pehē. A'erehe pehendu ym ehe — aja ngā pe Jesu pandu.

Amarā nixói rahā, pete'e Jesu ixo

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ipe:

—Jetehar japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ājā nde py'a rehe ihī. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

⁴⁹ A'e pandu:

—Anī. Nixói te ājā ihē py'a rehe. Katu ihē pái keruhū rehe har ihē apandu. Pehē anī. Ihē rehe har pehē juru ai. ⁵⁰ Katu ihē rehe har ngā pandu. Ame'ē panduha ke ihē aputar ym. Ame'ē panduha ke amō riki putar. Ihē pái keruhū putar. A'e riki ihē pe pandu ta: “Ne katu te” aja. ⁵¹ Mā! Pejurujuar ym ihē rehe. Pesarahā! Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta — aja Jesu pandu.

⁵²⁻⁵³ A'eta pandu:

—Mā! Nde ereka'u te'e. Amarā manō. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta manō tī. Nde erepandu: “Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta” aja. Mā! Nde ereka'u te'e. A'erehe ājā nde py'a rehe ihī, aja jakwa katu te apo 'y. Tupā je'ēha rehe Amarā hendu katu. A'e riki jande ramūi. A'e manō. I'ar koty te we nema'e pyrātāha my? Aja rahā, nde rehe hendu katu ame'ē ta manō ym ta my? Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu tī. A'eta manō tī. Nerahā! Nde erepandu ame'ē ke rehe amō hendu rahā, manō ym ta, aja nde erepandu. Anī. Amarā ta 'ar koty te we nema'e pyrātāha aja ym. A'erehe: “Manō ym ta” aja nde erepandu ym ta me'ē te'e — aja ngā pandu.

⁵⁴ —Pesarahā! Kuja ihē. Ihē pái ihē rehe har pandu ame'ē ke ihē. “Nde katu te” aja. Ame'ē ke ihē jeje ihē rehe har apandu rahā, ame'ē panduha jaxer ta tipe. Anī. Amō pandu. Ihē pái riki ihē rehe har pandu: “Nde katu te” aja. A'e riki pehē pái keruhū, aja pepandu. ⁵⁵ Anī. Ehe har pekwa ym te. Ihē anī. Akwa katu ehe har. “Ehe har ihē akwa ym” aja ihē apandu ta tipe rahā, pehē aja te'e ihē apandu ta tipe tī. Ehe har ihē akwa katu. A'e pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. ⁵⁶ Amarā riki pehē ramūi, aja pepandu.

Kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e usak. Pe, hury katu tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Mã! Tamũi te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marã ka ym nde rehe Amarã usakiha — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu:

—Pesarahã! Amarã nixói rahã, pete'e ihẽ axo — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁹ Ame'ë ke a'eta hendu rahã, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupã a'e tĩ, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anĩ. Jesu jumukanim ngã ngi. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem oho.

9

Eha ym te ame'ë ke Jesu mukatu

¹ Jesu wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ë ke a'e. U'ar ramõ rahã, aja te'e a'e. ² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ë ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Myja my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Anĩ. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar. ⁴ Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ë te'e. Wera rahã, aja jama'ema'e ta me'ë te'e. (Aja rahã, ko ihẽ axo rahã, Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ë te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym japarakyha.) ⁵ Kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, weraha aja ihẽ. (A'ep pe har ta pe Tupã rehe har ihẽ amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihẽ) — aja Jesu pandu.

⁶ Aja me'ë upa a'e pandu rahã, ywy rehe a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ë ke eha ym te ame'ë reha rehe a'e mujar. ⁷ Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ë pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ë y renda rer: “Y ko werur ame'ë ke” aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahã, a'e jywyr. Eha katu jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngã pe sawa'e pandu pandu rahã, amõ ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ë ta pandu tĩ. Kuja pandu:

—Peme'ë riki tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ ame'ë ke a'e — aja ngã.

⁹ Amõ ta pandu:

—A'e tỹ. A'e riki — aja.

—Anĩ. Aja ym. A'e aja saka, amõ kome'ë — aja amõ ta pandu.

—Jete. Ihẽ ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngã pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amõ sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ë ke ihẽ reha rehe mujar. Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ë pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihẽ pe. A'erehe ihẽ aho. Pe, ihẽ reha ihẽ akutuk rahã, pahar upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja ngã pe.

¹² Amõ ta pandu:

—My ame'ë sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihẽ akwa ym — aja ngã pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amõ ta raho. Sawa'e eha katu ramõ ame'ẽ ke raho.
¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naĩ.) Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. ¹⁵ Amõ we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihẽ reha rehe a'e mujar. Ihẽ reha ihẽ akutuk. Apo ihẽ asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amõ ta pandu:

—Aja mukatu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym. Putu'uha 'ar rahã, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ẽja saka.) A'erehe a'e ke Tupã muwyr ym — aja pandu.

—Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja amõ ta pandu.

Pe, a'eta amõ koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tĩ:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ẽ ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar.

¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehẽ ra'yr my? U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja pepandu. Aja rahã, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa katu tĩ. ²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ẽ ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ẽ ke jakwa ym tĩ. Pehẽ atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ẽ ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ẽ a'eta pandu. “Jesu riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja amõ pandu rahã, kapitã ta pandu ta: “Mã peja jy'ariha renda pe ame'ẽ ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja. ²³ Ame'ẽ panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rĩ. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehẽ atu peme'u ipe” aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tĩ. Mokõihar muhyk. Eha katu ramõ ame'ẽ ke. A'eta pandu ipe:

—Tupã ruwa koty aja jaxo. A'erehe jetehar te ke nde erepandu katu ta me'ẽ te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ẽ sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahã my? Aja ym nahã my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa ym. Kuja jõ ihẽ akwa katu. Ihẽ reha ym te ihẽ. Apo upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, pehendu ym ihẽ rehe. Ma'erehe amõ we pehendu tar katu my tĩ? Inamõ pejumu'e tar katu nahã my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Pandu ipe tĩ:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moisema'e jumu'eha ta ke jande.

²⁹ Moise namõ Tupã pandu, aja jakwa katu. Ame'ẽ sawa'e anĩ. Jakwa ym ehe har. Awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Mâte hũ puki! Ihẽ reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Ame'ẽ ke pekwa ym! Mã! ³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke Tupã namõ pandu rahã, Tupã hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupã rehe amõ ipy'a katu. A'e putar ame'ẽ ke ma'e tĩ. Tupã namõ ma'e ke ame'ẽ pandu rahã, Tupã hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihẽ ke mukatu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu, aja ihẽ akwa katu.) ³² Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har eha ym te ame'ẽ ke amõ mukatu. Eha ym te ame'ẽ ke u'ar. Ame'ẽ reha ke amõ mukatu. Aja me'ẽ jahendu ym te. ³³ Apo ame'ẽ sawa'e ke Tupã muwyr ym rahã, marã ka ym ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mã! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namõ nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rã. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amõ ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã, sawa'e ke kekar oho. Pe, mahem rahã, pandu ipe:

—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu my? Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ẽ my? Ihẽ pe emujekwa. Aja rahã, ihẽ ajurujar katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihẽ riki ame'ẽ. Upa nde eresak ihẽ rehe! Ne namõ ihẽ apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihẽ ajurujar katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipy'arã pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.)

³⁹ (Ame'ẽ mukatuha rehe har ngã pe) Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. A'erehe ngã rehe har ihẽ amujekwa ajur. Tupã rehe har amõ ukwa tar katu my? Ehe har amõ ukwa tar ym my? Ame'ẽ ke ngã mujekwa ta. Pesarahã! “Ehe har akwa ym” aja pandu ame'ẽ ke eha ym te, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta ukwa ta. Aja rahã, eha katu ame'ẽ ke a'e aja mujekwa. Amõ pandu: “Ehe har akwa katu” aja pandu naĩ. Eha katu ame'ẽ ke a'e aja ukwaha naĩ. Anĩ. “Ehe har ukwa ym” aja upa ngã pe mujekwa. Aja rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amõ parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mã! Jande riki eha ym te ame'ẽ ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. (“Tupã rehe har jakwa” aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupã rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehẽ reha katu, aja pepandu tipe tĩ. Anĩ. Ihẽ rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahã! “Ehe har jakwa ym” aja pepandu ta tipe rahã, pehẽ reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahã, Tupã mujekwa ta tipe. Aja rahã, pekwa katu ta tipe. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

10

Arapuhan ta usakiha rehe har Jesu pandu

¹ Ajame'ẽ ke arapuhan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Pesarahã! Arapuhan kurar rukwen rupi amõ ixo ym oho rahã, ame'ẽ riki mukaniha ke. Amõ koty rupi ixo oho, mukanim raho. ² Hukwen rupi ixo oho, ame'ẽ riki usakiha ke. Arapuhan ta usakiha ke. ³ Hukwen harõha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái rahã, arapuhan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho. ⁴ Upa muhem

raho rahã, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho. Usakiha pukáiha ukwa katu. Haikwer rupi oho. ⁵ Amõ pukái rahã, ame'ẽ raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ẽ arapuharan ta usakiha my, ame'ẽ ke Jesu pandu. Anĩ. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahã, juehe har a'e mujekwa uĩ.) Ame'ẽ ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki ihẽ pái keruhũ koty oho ta.) ⁸ Amõ usakiharan ta heta ixo. Tupã rehe har mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta mukaniha aja saka. Ihẽ nixói rahã, uwyr. Ame'ẽ ta te'e pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹ —Kurar rukwen aja saka ihẽ. Arapuharan ta ixo oho. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ namõ ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixo oho. Uhem oho tĩ. Pe, kãpĩ heta ame'ẽ rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ kotyhar ta rehe ihẽ asak katu tĩ. A'eta rehe ahaihu katu tĩ. ¹⁰ Mukaniha uwyr rahã, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tĩ. Mai ta uwyr tĩ. Ihẽ anĩ. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ ajur. Hury katu hũ ta.

¹¹ —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ. Usakiha katu ame'ẽ manõ ta. Aja rahã, arapuharan ta manõ ym ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. ¹² Amõ paraky ame'ẽ rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarõ ame'ẽ ke uhyk rahã, ame'ẽ parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amõ amõ arapuharan ke so'o jarõ ame'ẽ jukwa. Amõ koty koty muhãi mondo tĩ. ¹³ Tamatarer ke jõ parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴ —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ. Awa ihẽ kotyhar ta my? Ame'ẽ ke akwa katu. Pe, ihẽ rehe har ihẽ kotyhar ta ukwa katu tĩ. ¹⁵ Aja ihẽ pái tĩ. Ihẽ rehe har ihẽ pái keruhũ ukwa katu. Pe, ihẽ pái keruhũ rehe har ihẽ akwa katu tĩ. Aja ihẽ kotyhar ta ke ihẽ akwa katu tĩ. Pe, ihẽ amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ihẽ pái namõ ixo ta.

¹⁶ —Amõ arapuharan ta ixo. Aja amõ awa ta ixo. Ame'ẽ ta ke kurar pe amuxe ta me'ẽ te'e. Aja ihẽ rehe har ame'ẽ ta pe ihẽ amu'e katu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta.) Peteihar henda pe johu ixo ta. Ame'ẽ ta johu peteĩ usakiha rehe jõ hendu katu ta. Ihẽ riki ame'ẽ usakiha ke.

¹⁷ —“Nde ereputar rahã, ihẽ amanõ ta” aja ihẽ pái pe apandu. A'erehe ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ke ihẽ pái mukwera katu ta muhem tĩ. ¹⁸ Ihẽ aputar ym rahã, ihẽ ke amõ jukwa ym ta. Ihẽ jõ aputar rahã, ihẽ ke amõ jukwa ta. Ihẽ pe ihẽ pái keruhũ pandu: “Ne jõ nde ereputar rahã, nde eremanõ ta. Pe, ne jõ nde ereputar rahã, nde erekwera katu ta erehem tĩ” — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa tama'e kapitã ta amõ koty koty ukwa. ²⁰ Amõ amõ ta pandu:

—Ipy'a rehe ãjã ihĩ. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewã pehendu ehe — aja ngã.

²¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, marã ka ym aja me'ẽ katu panduha. Eha ym te ame'ẽ ta reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amõ koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

²² Pe, amõ ngã mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ mukatu. Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarẽ ok ta pe

jumuhury katu ta ngā juehe. Rysā riki arahā. ²³ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhū rymy'y rer: “Saromā.” ²⁴ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta juramā uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jetehar te ke epandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu:

—Upa ihē apandu pehē pe tipe. Pe, pejurujar ym. Ihē pái keruhū je'ēha rupi marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē riki ihē rehe har mujekwa tipe. ²⁶ Pejurujar tar ym ehe. Ihē kotyhar ta aja ym pehē. Ihēma'e arapuharan ta aja ym pehē. A'erehe pejurujar ym ta. ²⁷ Ihē apandu ame'ē ke rehe ihē kotyhar ta hendu katu. Ihēma'e arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihē akwa katu. Pe, ihē namō a'eta jumu'e ixo. ²⁸ A'eta ke ihē amuhā katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihē ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa. ²⁹ Ihē rehe ame'ē ta ke ihē pái keruhū muhyk katu. (Aja rahā, ihē rehe ame'ē ta jurujar katu.) I'ar koty te we a'e pyrātāha ke. Aja rahā, ihē pái ngi ihē kotyhar ta ke mukanim ym te ta awa tī. ³⁰ Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngā pe.

³¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta ita ra'yr pyhyk tī. Japi ta a'e ke tī. Aja jukwa ta tipe.

³² Jesu pandu:

—Pehē ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū. Ihē pái keruhū mujekwa ihē pe, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tī. My me'ē rehe peparahy my? Pe, ihē ke ita ra'yr pe pejapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

³³ Kapitā ta pandu:

—Ma'e katu ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anī. Awa te'e nde. Tupā nde tī, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke aja te'eha jetehar te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ē pe kuja Tupā pandu:

“Pehē riki tupā ta” aja.

³⁵ —Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī. Ima'e je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē ta pe a'e pandu: “Pehē riki tupā ta” aja. Aja rahā, ima'e je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē ta riki tupā ta aja panduha ihī. ³⁶ Aja rahā, ame'ē ta 'ar koty te we ihē apandu katu: “Tupā ihē” aja. Ihē rehe ihē pái keruhū katu usak. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupā ra'yr ihē” aja ihē apandu katu. Aja rahā: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ē te'e.

³⁷ —Ihē pái keruhū putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ym ta tipe rahā, ihē rehe mā peja pejurujar ym. ³⁸ Ihē pái keruhū putar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu rahā, mā peja ihē rehe pejurujar katu. Ihē rehe pejurujar ym rahā, mā peja ihē ama'eha rehe pesak ame'ē ke rehe pejurujar katu. Aja rahā, pekwa katu ta. Ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo, aja pekwa katu ta. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tī — aja Jesu pandu ngā pe.

³⁹ Pe, amō we tī. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga tipe. Anī. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tī. Y rer Jondā. Yman a'ep Juā mujahuk u'am. Ame'ē renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta. ⁴¹ Heta ngā uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:

—Tupā rehe har Juā mujekwa rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Juā ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ē ke jetehar te ke. Kome'ē rehe har Juā pandu hū, Jesu rehe har. Ame'ē riki upa jetehar te ke. A'erehe Tupā muwyr ame'ē ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngā pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe.

11

Rasaro manõ

¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tĩ. Her Mari. Amõ Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk. ² [Ame'ẽ Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ẽ ke jyhẽ. Pe, i'a pe juhyk. Muxikã riki. Ame'ẽ kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.] ³ Pe, Jesu pe je'ẽha ke hendyr ta mondo. Kuja:
 “Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ẽ ke ahy hũ ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namõ a'e ixo. Manõ ta a'e. Ame'ẽ ke rehe jõ ym. Katu Tupã rehe har amõ ta pandu ta tĩ, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Tupã ra'yr ihẽ — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tĩ. Rasaro rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. ⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahã, hendu ame'ẽ pe a'e pyta we rĩ. Mokõi a'ep a'e ukwer rĩ. ⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi ywy pe jajywyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitã ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar katu tĩ. A'ep nde erejywyr ta my? — aja Jesu pe.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Aho ta kÿ. Warahy katu rahã, wera katu. Pe, weraha rupi amõ paraky katu. (Aja saka wera rahã, Tupã putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta me'ẽ te'e. Arahã, ihẽ ruwajan ta ihẽ ke jukwa ym ta.) ¹⁰ Pytun rahã, paraky ym awa. (Arahã, Tupã putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, ihẽ ruwajan ta ihẽ ke jukwa ta.) A'erehe wera rahã jõ Tupã putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta — aja Jesu.

¹¹ Pe, pandu tĩ:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihẽ aho kÿ. Rasaro riki jande rehe katu ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

¹² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahã, katu ta oho — aja Jesu pe.

¹³ Rasaro manõ te. Anĩ. “A'e ukwer ou” aja me'ẽ Jesu pandu. Anĩ. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha naĩ. ¹⁴ A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manõ te. ¹⁵ Inamõ ihẽ axo ym, a'erehe pehẽ pe katu tiki. Inamõ ihẽ axo ym, a'erehe ihẽ rehe pejurujar katu te we ta. Ihẽ ke Tupã muwyr aja pejurujar katu te we ta tĩ. A'erehe ihẽ rury katu axo. Jahorahã! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, amõ jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamõ jande johu jaho tĩ. (Jandema'e mu'eha ke ngã jukwa ta.) Inamõ jamanõ ta — aja.

Ame'ẽ Tome rehe har amõ ta pandu: “Mokõihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

¹⁷ Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, Rasaro ke ngã upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho. ¹⁸ Mbeta ok ta riki Jerusarẽ ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahã my, paiteha ke. ¹⁹ Paite ym, a'erehe heta Jerusarẽ ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Ixywyr manõ, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngã.

²⁰ Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahã, ixoty a'e oho. Mari anĩ. Hok pe a'e pyta. ²¹ Mar uhyk ehe rahã, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe. ²² Apo Tupã pe ma'e ke nde erepandu rahã, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tĩ — aja ipe.

²⁴ Mar pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja ihē akwa katu — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu ipe:

—Ihē riki ngā ke ihē amukwera katu ta amuhem. Uhāha ihē riki ame'ē me'ē ta ngā pe. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, a'e uhā te hū ta ixo. Manō rahā, a'e kwera katu ta uhem tī. ²⁶ Apo ixo ame'ē ta ihē rehe jurujar katu rahā, uhā te hū ta ixo. Ihē apandu ame'ē ke rehe nde erejurar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

²⁷ Mar pandu:

—A'e tŷ. Sawa'e! Nde riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja ihē akwa katu. Tupā ra'yr nde, aja akwa katu tī. Kome'ē ywy keruhū pe uwyr ame'ē ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

²⁸ Upa Mar pandu rahā, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngā ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

²⁹ Ame'ē ke rehe Mari hendu rahā, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho. ³⁰ [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rī. Mar namō a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rī.] ³¹ Hok pe Mari namō amō ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ē ke rehe a'eta usak rahā, Mari raikwer rupi a'eta oho tī. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha naī.

³² Jesu ixo ame'ē pe Mari uhyk rahā, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarāi pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moī moī ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahā, ihē kywyr manō ym ta tipe — aja Jesu pe.

³³ A'e jixi'u, ame'ē ke rehe Jesu usak. Mari namō jundéu awa ta uwyr tī. A'eta jixi'u tī. Ame'ē ke rehe a'e usak tī. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tī. ³⁴ Pe, Jesu pandu:

—My pehē pemou my? — aja.

Amō ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahā! — aja ipe.

³⁵ Jesu jixi'u. ³⁶ A'erehe jundéu awa ta pandu: “Mā! Pesarahā! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe” aja ngā. ³⁷ Amō ta je'ē je'ē hū:

—Mā! Eha ym te ame'ē ke a'e mukatu. Mā! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tī? Aja rahā, manō ym ta tipe my tī. Katu ym — aja ngā ukwaha naī.

Rasaro ke Jesu mukwera

³⁸ Jesu pyai hū tī. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhū ke ame'ē. Itahu pe hukwen ke amō kynda. ³⁹ Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngā pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anī! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejurar katu rahā, Tupāma'e pyrātāha rehe nde eresak ta kŷ. Aja nde pe ihē apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amō ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. A'e pandu:

—Ihē pái keruhū! Ihē rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja apandu nde pe. ⁴² Aja te'eha ihē rehe nde erehendu katu, aja ihē akwa katu. “Nema'e pyrātāha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahā, se ixo ame'ē ta usak ta tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ē ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahā, hātā a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manō ame'ē ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namō uhem uwyr. Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymā rupi aja tī. Huwa rupi aja tī. Pe, Jesu pandu amō ta pe:

—Pejirar. Mā peja hok pe jywyr oho! — aja ngā pe.

*Jesu ke amõ ta jukwa tar katu**(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2)*

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta usak tĩ. Pe, ame'ẽ ta jurujar katu ehe. ⁴⁶ Pe, amõ ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta pe a'eta pandu. ⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namõ johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ẽ peme'ẽ ma'eha jamukanim ta my? Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke upa peme'ẽ sawa'e ma'ema'e ixo. ⁴⁸ Ame'ẽ ke jamuputu'u ym rahã, upa ngã jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitã ta parahy ta. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa ta a'eta mai. Jande ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tĩ — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amõ pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, pa'i keruhũ a'e. Kuja a'e pandu:

—Mã! Pekwa ym ma'e ke! ⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahã, katu ym. A'erehe peteĩ sawa'e manõ rahã, johu jande ke ame'ẽ ta jukwa ym ta. Ame'ẽ ke pekwa ym my — aja ngã pe Kái pandu. (“Peteĩ sawa'e manõ” aja pandu rahã: “Jesu manõ ta me'ẽ te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ẽ a'e pandu tipe. Ukwa katu ym panduha ke. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. A'erehe Tupã mujekwa ame'ẽ ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja riki Jesu ke amõ ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manõ ym ta. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.) ⁵² Jesu manõ, a'erehe jundéu awa ta jõ manõ ym ta my. Anĩ. Ame'ẽ jõ ym. Jesu manõ, a'erehe upa amõ awa ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ẽ ta amõ koty koty ixo. Ame'ẽ ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ẽ ta amõ koty koty ixo. Peteĩhar aja johu ngã ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manõ tĩ. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. “Mã peja Jesu ke jajukwa” ame'ẽ ke a'eta pandu pandu a'eta jupe. ⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahã, heta ame'ẽ ta rupi a'e wata ym. Pe, amõ koty a'e oho. Amõ ok ta pe oho. Her Eparĩ ok ta. Ame'ẽ riki awa nixói te ame'ẽ rake ihĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngã. Pe, amõ amõ ok ta ngi Jerusarẽ ok ta pe heta ngã uhyk oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahã we, jahuk ngã. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahã, Tupã ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngã ukwa. ⁵⁶ Arahã Jesu ke ngã kekar kekar ixo tipe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta jy'ar rahã, pandu pandu ngã jupe:

—Myja ta my? Kome'ẽ ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngã jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tĩ. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahã, jande pe pepandu pejur. Aja rahã, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngã pe pandu.

12

*Ma'e pihe katu ame'ẽ ke Jesu py rehe Mari jyhẽ**(Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)*

¹ Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rĩ. Heta we ta ukwer rĩ. Kuja, awa po wajar peteĩ ukwer we ta rĩ. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ẽ ke a'e. ² A'ep pe har ta imi'u moĩ ipe. Mar amõ moĩ moĩ ngã pe. Jesu namõ ma'e u'uha renda pe Rasaro wapyk uĩ. ³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihĩ. Ma'e jumupiheha ihĩ ipe. Her na. Hepy te hũ ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke Jesu py rehe a'e jyhẽ. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhãi oho. ⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amõ pandu. Jun ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ẽ pandu:

⁵—Mã! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ẽ ke muhepy rahã, tamatarer pyhyk hũ ta tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hũ. Kuja, 300 wera rahã, amõ paraky. Pe, ame'ẽ tamatarer pe ame'ẽ jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hũ. ⁶ Aja me'ẽ Jun pandu rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ tar katu. Anĩ. Aja ym. Mukanĩha a'e. A'e riki tamatarer ryrũ rahoha ke. Pe, ame'ẽ ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jõ ma'e muhepy hepy. (Amõ we tamatarer hyru pe matyriha a'e putar, a'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ a'e.) ⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mã peja Mari rehe har peje'ẽ je'ẽ ym. Ihẽ rete ke amõ ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amõ manõ, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihẽ ke mou ym we rĩ. Mou ta raho. Mou ym rahã we, ihẽ ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ẽja saka. ⁸ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke peme'ẽ me'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym ta, a'erehe kũjã ma'eha katu — aja ngã pe pandu.

Rasaro ke amõ ta jukwa tar katu tĩ

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jõ ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tĩ. Jesu mukwera ame'ẽ ke a'e. ¹⁰⁻¹¹ A'erehe heta jundéu awa ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: “Rasaro ke jajukwa jaho” aja a'eta jupe. Jesu rehe ngã jurujar katu rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tĩ.

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho

(*Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40*)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hũ ngã hendu. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u matyriha rehe ngã uwyr. Jesu uwyr ta aja ngã hendu. ¹³ A'erehe pindo ro aja me'ẽ ngã mondok. Ame'ẽ ke namõ Jesu rehe ngã usak oho. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hãtã pandu pandu oho:

—Tupã riki katu te me'ẽ ke. Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke nde. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Mã peja jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rehe a'e usak katu tĩ — aja heta ngã pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk. Tupã paper rehe ymanihar panduha ihĩ, aja a'e oho. Kuja:

¹⁵ “Siã ok ta pe har ta! Pekiye ym pehẽ!

Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y.

Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. (“Siã ok ta pe har ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta pe har ta” aja mujekwa.)

¹⁶ Arahã ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho rahã, ame'ẽ panduha ihĩ ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo tĩ.

¹⁷ Itakwar keruhũ ngi Rasaro ke Jesu pukái. Pe, mukwera katu. Arahã Jesu namõ heta ngã ixo. Ame'ẽ ta mukweraha rehe usak. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ngã pe.

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe ngã hendu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e. Aja riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe. ¹⁹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe:

—Pesarahã! Ixoty upa ngã oho rĩ. Katu ym jande pe. Marã ka ym ixoty ngã jy'ariha jamukanĩha! — aja a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amõ awa ta Jesu rehe usak tar katu

²⁰ Ngã mi'u matyriha rehe amõ awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Ngere ywy pe har ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe moĩ moĩ oho. ²¹ A'ep ame'ẽ ta Siri rehe usak rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasad tar katu — aja ipe.

[Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.] ²² Pe, Siri Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe mokõihar ta pandu oho:

—Nde rehe amõ awa ta usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ë ke, aja Tupã mujekwa ta. (Ame'ë ke peme'ë amõ awa ta ukwa ta tĩ.) Ame'ë angaha ke rehe uhyk apo. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. ²⁴ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ahúi aja me'ë ra'ĩ peteĩhar jõ ixo. Jyтым ym rahã, peteĩhar jõ ixo. Jyтым rahã, hywõi ta. I'a hũ ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete mou ta raho. (Ha'ĩ jyтым, ame'ëja saka.) Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. A'engi ihẽ rehe jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ kotyhar ta heta hũ ta. (I'a heta hũ, ame'ëja saka.) ²⁵ Amõ pandu: “Jesu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Anĩ. Amanõ tar ym. A'erehe ajurujar katuha ke ahijar ta” aja. Aja rahã, a'e te'e manõ ta kũ. Tupã namõ ixo ym ta. Amõ pandu: “Kome'ë ywy keruhũ pe axo. Jesu rehe ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa tar katu. Jesu putar rahã, ihẽ amanõ ta. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta” aja. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. ²⁶ Ihẽma'e miasu aja amõ ixo tar katu rahã, mã peja ihẽ apandu ame'ë ke ema'ema'e katu. Pe, ihẽ axo ame'ë pe ihẽma'e miasu ta ixo ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã: “A'e katu te ame'ë ke a'e” aja ihẽ pái keruhũ pandu ta — aja Jesu pandu.

Manõ ame'ë rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Apyai te ihẽ apo. Myja ta ihẽ apandu my? Kuja my: “Papa! Ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke ejo'ok” aja my? Anĩ. Aja me'ë ihẽ apandu ym ta. Ihẽ apyraraha ihẽ apyhyk ta. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ ajur. ²⁸ “Papa! Ihẽ apyrara ta axo. Ame'ë ke ngã ukwa rahã: ‘Tupã! Ne jõ riki katu te me'ë ke’ aja emupandu ngã ke” — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—“Ihẽ riki katu te me'ë ke” aja ngã ke ihẽ amupandu. (Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ihẽ rehe har ngã pandu ta.) Aja amõ we ihẽ amupandu ta tĩ — aja.

²⁹ A'ep heta ngã ixo. Ame'ë je'ëha rehe ame'ë ta hendu rahã, pandu naĩ:

—Mã! Tupã tyapu hũ — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ëha rahoha pandu ipe — aja naĩ.

³⁰ Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ pái pandu. Tupã pandu. Ihẽ ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ë a'e pandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr aja ihẽ rehe har pejurujar katu te we ta rĩ. A'erehe aja me'ë Tupã pandu. ³¹ Apo Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe Tupã pandu ta: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehẽ” aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã pehĩ. Satana a'e. (Ãjã ramũi a'e tĩ.) Ame'ëma'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta kũ tĩ. ³² Pe, ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am. Pe, heta kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ë a'e pandu rahã, myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ ta, aja mujekwa ngã pe.] ³⁴ Pe, ngã pandu:

—Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke uhã te hũ, aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Aja jande jakwa. Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke myra ngã mupia ame'ë ke rehe manõ ta kũ, aja nde erepandu tĩ. Kirisutu ke a'e. (Manõ ta ame'ë ke uhã te hũ aja saka.) Mã! Aja rahã, awa riki Tupã je'ëha rupi uwyr ame'ë ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngã pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehẽ namõ axo ta. Weraha aja ihẽ. (Aja rahã, amõ we mi Tupã rehe har ihẽ amu'e katu te we ta rĩ.) A'erehe ihẽ axo rahã, ehe har pejumu'e katu te we rĩ. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahã, ihẽ nixói ta. Aja rahã, amu'e ym ta tĩ.) Tupã rehe har ukwa ym rahã, myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my? Ame'ë ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki. ³⁶ Weraha aja ihẽ. Ihẽ axo rahã, Tupã rehe har ihẽ amu'e rĩ. Ame'ë rehe pejurujar

katu. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahã, Tupã rehe har pejumu'e ta rĩ) — aja Jesu pandu ngã pe.

Aja me'ẽ upa pandu rahã, a'e jumukanim oho ngã ngi. (Jundéu awa tamüi ta jukwa tar katu. Manõha angaha rehe uhyk ym we rĩ, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e hũ tipe. A'eta jurujar ym ehe. ³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ẽ uhyk. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Tupã! Myrandu japandu, ame'ẽ ke rehe jurujar ym awa. Ngã pe nema'e pyrãtãha nde eremujesak. Nde rehe jurujar ym awa tĩ” aja Isai mupinim.

³⁹⁻⁴⁰ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amõ we Isai mupinim. Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ.

“Ngã ke Tupã muma'ã ym. Aja rahã, usak ym ma'e ke ngã.

Ngã ukwaha ke a'e mukanim tĩ. Aja rahã, ma'e ke ukwa ym ngã tĩ.

Ixoty ipy'a ke ngã muruwak ym mondo. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym” aja Isai mupinim.

Ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahã, Jesuma'e pyrãtãha rehe Isai usak, ame'ẽja saka. A'erehe aja me'ẽ a'e mupinim. Yman Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Isai mupinim.

⁴² Amõ ta anĩ. Heta jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anĩ. Parise ta ngi ame'ẽ ta kyje. A'erehe ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. Parise ta ukwa rahã, pandu ta: “Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Ame'ẽ ke kapitã ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rĩ, a'erehe: “Jesu rehe jajurujar katu” aja ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. ⁴³ Ame'ẽ ta ma'e putar katu tĩ. “Mã! Pehẽ katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke i'ar koty te we putar katuha. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu, ame'ẽ ke putar we.

Jesu je'ẽha rupi Tupã pandu pandu ta ngã rehe har

⁴⁴ Ngã pe hãtã Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ rehe jõ jurujar katu. Anĩ. Ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu tĩ. ⁴⁵ Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ ke muwyr ame'ẽ ke rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ⁴⁶ Weraha aja ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. (Aja rahã, Tupã rehe har ihẽ amujekwa ajur.) Pe, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pytuniha aja ixo ym. (“Tupã rehe har akwa ym” aja ixo ym ta.) ⁴⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu ym rahã, ehe har ihẽ apandu ym ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e” aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ẽ ihẽ apandu ym ajur. Anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur. ⁴⁸ Ihẽ ke amõ putar ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahã, Tupã pandu ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde” aja ta. ⁴⁹ Jete. Ihẽma'e akwa katuha jõ ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. “Ma'e ihẽ apandu ta my” ame'ẽ ke a'e riki mujekwa ihẽ pe. Ihẽ pe je'ẽha muwyr tĩ. ⁵⁰ A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, ame'ẽ ke a'e muhã katu ta. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu katu ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

13

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

¹ Peteĩ ukwer rahã, Pasuko 'ar rahã, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ẽ ywy keruhũ Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ẽ ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ẽ.

² Pytun ramõ rahã, ma'e ke Jesu u'u uĩ, jumu'eha ta namõ. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ẽ ke Jun py'a rehe Satana upa moĩ. (Ãjã ramüi a'e.) Jun riki Simã Ikario ra'yr. ³ Upa pyrãtãha ke ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu.

Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ. ⁴ Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja a'e ma'e.) ⁵ Pe, mbasi pe y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha pe muxikã. ⁶ Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihẽ py nde erekutuk ta my tĩ? — aja ipe.

⁷ —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihẽ akutuk ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

⁸ —Mã! Ihẽ py nde erekutuk ym te ta! (Mã! Te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja nde erema'e ym ta ihẽ pe. Ame'ẽ ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihẽ akutuk ym rahã, ihẽma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

⁹ —Sawa'e! Aja rahã, ihẽ py jõ ekutuk ym. Anĩ. Upa ekutuk. Ihẽ po ekutuk tĩ. Ihẽ ruwa aja tĩ. Ihẽ py tĩ. Upa ekutuk — aja Simã Petu pandu.

¹⁰ —Y pe amõ upa jahuk rahã, xi'a ym awa. Amõ we jahuk ym ta awa. Ipy jõ a'e kutuk katu. Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteihar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo — aja Jesu ipe.

¹¹ [Huwajan ta ke amõ muhyk ta werur ehe, ame'ẽ rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: “Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteihar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo” aja pandu. (Ame'ẽ riki Jun.)]

¹² Jumu'eha ta py upa kutuk rahã, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tĩ. Pe, henda pe a'e wapyk oho tĩ. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehẽ py ihẽ akutuk my? Ame'ẽ ke pekwa my? Pehẽ pe amujekwa ta.

¹³ “Ngã mu'eha nde” aja ihẽ pe pepandu. “Ihẽma'e sawa'e te” aja ihẽ pe pepandu tĩ. Aja me'ẽ ko ihẽ tĩ. A'erehe aja me'ẽ pepandu rahã, katu tiki. ¹⁴ Pehẽma'e sawa'e te ihẽ. Pehẽma'e mu'eha ihẽ tĩ. Pehẽ py ke ihẽ akutuk ramõ. ¹⁵ Te'e paraky ame'ẽ ke aja pehẽ pe ihẽ ama'e tĩ. Aja rahã, aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. ¹⁶ Pesarahã! Ijar 'ar koty te we miasu katuha my? Anĩ. Aja ym. Myrandu mondo ame'ẽ 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. (A'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽma'e katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. Aja rahã ihẽ aja pehẽ tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.) ¹⁷ Apo ihẽ apandu ramõ, ame'ẽ rehe har pekwa katu. Aja me'ẽ te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e rahã, pehẽ rury katu ta pexo.

¹⁸ —Pehẽ py'a juhyk, aja apandu ramõ. Upa katu te pehẽ rehe har apandu ym. Ihẽ katu asak ame'ẽ rehe har ihẽ akwa katu. Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk ta me'ẽ te'e. Kuja:

“Ihẽ namõ ma'e ke u'u. A'e riki ihẽ ruwajan wan uwak oho” aja panduha ihĩ.

¹⁹ —Aja uhyk ym rahã we, ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe uhyk rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Aja me'ẽ ke ihẽ. Upa akwa katu. Ame'ẽ ke rehe pehẽ pejurujar katu ta tĩ. ²⁰ Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ amondo ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e ipy'a katu tĩ. (Tupã rehe tĩ) — aja Jesu pandu.

Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur

(Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23)

²¹ Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

²² Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te. ²³ Jumu'eha ta ngi har amõ wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. ²⁴ Ame'ẽ pe ipo te'e Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu ta. Ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.) ²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe Satana ihĩ. (Ãjã ramũi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar ema'e eho — aja ipe.

²⁸ A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym. Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa ym. ²⁹ Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngã mi'u matyriha rehe amõ we ma'e ke jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amõ amõ jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Amõ ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. ³⁰ Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã, a'e uhem oho. Pytun riki.

“Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Ame'ẽ panduha pyahu ame'ẽ ke.

³¹ Jun uhem oho rahã, amõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe. Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ ma'eha namõ amujekwa ta pehẽ pe. ³² Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa rahã, apo a'e atu ihẽma'e pyrãtãha ke mujekwa ta tĩ. ³³ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pehendu katurahã! Pehẽ namõ yman ym ta ihẽ axo apo 'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo kũ. Amukwehe jundéu awa ta pe kuja ihẽ apandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym ta” aja. Apo aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.

³⁴ —Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe apo. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo tĩ. ³⁵ Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã, pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amõ ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34)

³⁶ Simã Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ raikwer rupi nde ereho ta kũ tĩ — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ aho ym ta my? Ihẽ amanõ ta, aja rahã, nde ke amõ ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸ —Nde eremanõ ta my? Anĩ. Ko jetehar apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

14

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

¹ Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pepyai ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu tĩ. ² Ihẽ pái renda pe mãte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihẽ apandu ym ta tipe. Mãte hũ ihĩ. A'ep upa katu te ihẽ amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta. ³ Pe, upa rahã, ihẽ ajoywyr ta. Pe, ihẽ namõ pehẽ ke ihẽ araho ta kũ. Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo katu ta kũ tĩ. ⁴ Ihẽ aho ta, ame'ẽ pe pehoha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihë rehe amō jurujar katu rahā jō, a'ep oho ta. Ihë riki jetehar te ke Tupā rehe har ihë amujekwa. Ihë riki awa ta ke ihë amuhā katu ta. Ihë rehe amō jurujar ym rahā, ihë pái renda pe oho ym te ta awa. ⁷ Apo ihë rehe har pekwa katu. A'erehe ihë pái rehe har pekwa katu ta tī. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tī — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhū jande pe emujesak! Aja rahā, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehē namō ihë axo. Ihë rehe har nde erekwa ym my rī? Ihë rehe amō usak rahā, ihë pái rehe usak tī, ame'ēja saka tī. A'erehe: “Nde pái keruhū jande pe emujesak” aja ym epandu. ¹⁰ Ihë pái namō ihë juehe katu ihë axo. Aja nde erejurar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tī:

—Pehē pe ihë apandu ame'ē ke ihë jeje apandu. Anī. Aja ym. Ihë namō ihë pái ixo. A'e riki ihë ama'ema'eha ke mujekwa. ¹¹ Ihë pái namō ihë juehe katu ihë axo. Ame'ē ke rehe mā peja pejurar katu. Ame'ē ke rehe pejurar ym rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihë ama'ema'e katu. (Ame'ē ke rehe pesak.) A'erehe mā peja ihë rehe pejurar katu. ¹² Ko ihë apandu pehē pe. Ihë rehe amō jurujar katu rahā, ihë aja marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta tī. Jete. Ihë pái koty ihë aho ta, a'erehe ihë 'ar koty te we marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta tī. Ihë aho rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ta, a'erehe ihë 'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke amō ma'ema'e katu ta tī.

¹³ —Ihë aputar aja pepandu ame'ē ke ihë amuwyr ta pehē pe. Aja rahā, ihë páima'e pyrātāha ke ihë amujesak ta pehē pe. Ta'yr ke ihë. ¹⁴ Ihë aputar aja upa ihë pe pepandu rahā, ihë amuwyr ta pehē pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupā'ā ke ipái muwyr ta

¹⁵ A'e pandu tī:

—Ihë rehe pepy'a katu rahā, ihë je'ēha rehe pehendu katu ta. ¹⁶ Ihë pái pe ihë apandu ta. Pe, amō pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. ¹⁷ I'ā ke ame'ē. Jetehar te ke Tupā rehe har a'e mujekwa ta. Pehē namō aja te'eha a'e ixo ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe a'e muwyr ym te ta. I'ā ke muwyr ym te ta. Tupā rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ē ta pe muwyr ym te ta. Pehē anī. Tupā rehe har pekwa katu. Pehē namō a'e ixo. Pehē py'a rehe a'e ihī katu tī. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehē jeje pexo aja ihë amupyta ym ta pehē ke. Pehē koty ihë ajwyr ta. ¹⁹ Heta ym ukwer rahā, ihë rehe amō ta usak ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta usak ym te ta ihë rehe. Pehē anī. Ihë rehe pesak katu ta kī tī. Ihë ruhā te hū aja ihë axo, a'erehe pehē ruhā te hū aja pexo ta tī. ²⁰ Ihë akwera katu ahem rahā, ihë rehe pesak ta kī tī. Arahā ihë pái namō ihë juehe katu ihë axo, ame'ē ke pekwa katu ta. Ihë namō pehē juehe katu pehē pexo, ame'ē ke pekwa katu ta tī.

²¹ —Ihë je'ēha ke amō ukwa, pe, hendu katu ehe rahā, ame'ē riki ihë rehe ipy'a katu ame'ē ke. Ihë rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ē rehe ihë pái ipy'a katu ta tī. Ihë aja tī. Apy'a katu ehe tī. Pe, ihë juehe har ihë amujekwa katu te we ta ipe rī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amō Jun pandu. [Jun Ikario ame'ē anī. Amō Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremujekwa ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta. Myja ame'ē my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihë rehe amō ipy'a katu rahā, ihë je'ēha rehe hendu katu ta tī. Ihë pái ipy'a katu ta ehe tī. Ame'ē namō ihë pái pyta ta ixo tī. Ihë aja tī. Ipy'a rehe apyta ta tī. ²⁴ Ihë rehe amō ipy'a ym rahā, ihë je'ēha rehe hendu ym ta tī. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ym ihë rehe har. Ihë apandu ame'ē ke rehe jō pehendu. Anī. Ihë pái pandu ame'ē ke rehe pehendu tī. Ihë ke a'e muwyr.

²⁵—Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa Tupã'ã rehe har ihẽ apandu pehẽ pe. ²⁶A'e riki pehẽ namõ ma'ema'e ame'ẽ ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehẽ pe. Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. Ma'e ke peharái rahã, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi I'ã ke Tupã muwyr ta kÿ. A'e riki mu'e katu ta pehẽ ke.

²⁷—Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta hury. Aja ym ihẽ amuhuryha. (I'ar koty te we ihẽ amuhury katuha.) Pejumupyai ym. (Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ta.) A'erehe pekiye ym tĩ. ²⁸“Ihẽ aho ta. Pe, pehẽ koty ihẽ ajiwyr ta” aja ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe rehe pehendu. Ihẽ 'ar koty te we ihẽ pái katuha. A'erehe ixoty ihẽ aho ta. A'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo. Ihẽ rehe pepy'a katu rahã, pehẽ rury katu ta. ²⁹Ame'ẽ rehe uhyk ym rahã we, ame'ẽ rehe har upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, ame'ẽ rehe uhyk rahã, pejurujar katu ta ehe. ³⁰Amõ uwyr ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehẽ namõ ihẽ apandu ym ta apo rĩ. Ihẽma'e pyrãtãha ke a'e muputu'u ym te ta. ³¹Ihẽ pái rehe ihẽ apy'a katu, aja kome'ẽ yw keruhũ pe har ta ukwa ta me'ẽ te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahã — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

¹Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihẽ. Ame'ẽ ma'eywa'y usakiha aja ihẽ pái. ²Amõ amõ hymbo rehe i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ẽ ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ẽ ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer ame'ẽ ke mondok. Upa mukatu. Aja rahã, i'a katu te ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Amõ amõ tama'e ixoha katu ym. Ame'ẽ ta ke ihẽ pái mupyrara ta. (Mondok ame'ẽja saka ta.) Amõ amõ tama'e ixoha katu riki. Ame'ẽ ta ixoha ke ihẽ pái mukatu ta tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta.) ³Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ py'a ihẽ pái juhyk. ⁴Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahã, i'a katu ta. Aja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pexoha katu ta. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta.) A'erehe mã peja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo.

⁵—Ihẽ riki ma'eywa'y aja saka. Pehẽ riki ma'eywa' rymbo aja saka. Ma'eywa' rymbo i'y rehe pyta rahã, i'a katu ta. Aja ym rahã, marã ka ym i'aha. Aja pehẽ tĩ. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pexoha katu aja pexo. (Aja rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahã, marã ka ym pexo katuha. ⁶Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahã, usakiha ombor ta. Pe, ame'ẽ ke xirik ta oho. Ame'ẽ ke usakiha matyr ta. Pe, hany ta. Upa ukwái ta. Aja pehẽ tĩ. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu aja ym pexo rahã, ihẽ pái mupyrara ta. ⁷Ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, peputar ame'ẽ ke pepandu katu ihẽ pái pe. Aja rahã, ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, aja ta tĩ. Muwyr ta pehẽ pe tĩ. ⁸Kuja ihẽ pái katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahã, ame'ẽ ke pemujesak ta. Aja rahã, ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ, aja pemujekwa katu ta tĩ. ⁹Ihẽ rehe ihẽ pái ipy'a katu. Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tĩ. A'erehe mã peja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja rahã tapijar te'e we pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. ¹⁰Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihẽ rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, tapijar te'e we pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ta tĩ.

¹¹—Upa aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu. Aja rahã, ihẽ rury katuha aja pehẽ tĩ. Pehẽ rury katu te ta tĩ. ¹²Pesarahã! Pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja mã peja pepy'a katu pehẽ juehe tĩ. ¹³Ehe katu ame'ẽ ta rehe amõ ipy'a katu te rahã, a'e manõ ta my. Aja rahã, ehe katu ame'ẽ ta manõ ym ta my. Amõ rahã, i'ar koty te we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amõma'e uhyk ym. ¹⁴Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. A'erehe ihẽ amanõ ta. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵—Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ë ukwa ym. Pehë anĩ. Pekwa katu ihë ama'ema'eha. Ihë pái pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu. Ame'ë ke upa katu te pehë pe ihë apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: “Ihëma'e parakyha ta” aja ym pehë pe ihë apandu apo 'y. Anĩ. Upa pekwa katu, a'erehe: “Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë” aja pehë pe ihë apandu ta apo 'y. ¹⁶ Ihë ke pehë pejo'ok. Anĩ. Aja ym. Pehë ke ihë riki ajo'ok. Pe, ihë apandu: “Mã peja katu pexo. Ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e. Ame'ë ke ngã harái ym ta” aja.

—Pe, ihë je'ëha rupi ihë pái pe ma'e ke pepandu rahã, ame'ë ke a'e muwyr katu ta pehë pe. ¹⁷ Pe, kuja pehë pe ihë apandu: “Mã peja pepy'a katu pehë juehe pexo” — aja Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amõ ta ahy te'e usak

¹⁸ Jesu pandu tĩ:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ixo. Pehë rehe ame'ë ta ahy te'e usak rahã, kuja pekwa pekwa pexo. Ihë rehe ame'ë ta ahy te'e usak py. ¹⁹ Pehë riki ame'ë ta kotyhar ta rahã, pehë rehe ame'ë ta ipy'a katu ta tipe tĩ. Ame'ë ta ngi har pehë ke ihë ajo'ok. A'erehe ame'ë ta kotyhar ta aja ym pehë apo 'y. A'erehe pehë rehe ame'ë ta ahy te'e usak. ²⁰ Amukwehe ihë apandu ame'ë ke pekwa pekwa pexo. Kuja: “Miasu riki ijar 'ar koty te we katuha aja ym” aja ihë apandu. Ihë riki pehë jar ke. A'erehe ihë ke amõ ta mupyrara rahã, miasu ta ke mupyrara ta tĩ. Aja rahã, pehë ke ame'ë ta mupyrara ta tĩ. Ihë apandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu rahã, pepandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu ta tipe tĩ. ²¹ Ihë kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehë rehe hendu ym ta tĩ. Ihë ke muwyr ame'ë rehe har ame'ë ta ukwa ym, a'erehe pehë ke mupyrara ta. ²² Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihë ajur ym rahã, ihë amu'e ym rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Ihë ajur riki. Amu'e tĩ. A'erehe: “Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e” aja marã ka ym ame'ë ta panduha apo 'y. ²³ Ihë rehe amõ ahy te'e usak rahã, ihë pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak ta tĩ. ²⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu: “A'e tỹ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja. Ame'ë ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e tipe. Ame'ë ke rehe usak tipe. Anĩ. Ihë rehe ahy te'e usak. Aja ihë ama'ema'e ym rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Usak riki. Pe, ihë rehe ame'ë ta ahy te'e usak. Ihë pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak tĩ. A'erehe ihë pái mupyrara ta. ²⁵ Aja Tupã je'ëha ke amõ mupinim. Aja me'ë uhyk. Kuja: “Ihë rehe amõ ta ahy te'e usak.”

²⁶—Pehë namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ë uwyr ta. Tupã'ã ke a'e. Ihë pái ngi uwyr ta. Jetehar te ke a'e mu'e ta pehë ke. Ihë pái ngi a'e ke ihë amuwyr ta. Ihë rehe har a'e mujekwa ta. ²⁷ Pehë aja tĩ. Ngã ke amu'e py rahã har ihë namõ pexo. A'erehe ihë rehe har pepandu pandu ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

16

¹ A'e pandu tĩ:

—Upa aja me'ë ihë apandu pehë pe. Aja rahã, ihë rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. ² Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ta: “Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Aja pehë ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehë ke amõ ta jukwa ta. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ta tĩ. Pehë ke amõ ta jukwa rahã, Tupã putar ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e, aja ame'ë ta ukwa a'eta jupe naĩ. ³ Aja me'ë pehë pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. Ihë rehe har a'eta ukwa ym. Ihë pái rehe har aja tĩ. Ukwa ym tĩ. A'erehe aja me'ë pehë pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. ⁴ Pepyraraha rehe har ihë apandu. Aja rahã, ame'ë angaha ke rehe uhyk rahã, ihë apandu ame'ë ke pekwa pekwa ta pexo. Peta kỹ. Aja rahã tapijar te'e we ihë rehe pejurujar katu rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã rehe har Jesu pandu we rĩ

A'e pandu tĩ:

—Pehẽ ke ihẽ amu'e py rahã, pehẽ pepyraraha rehe har ihẽ apandu ym. Pehẽ namõ ihẽ axo, a'erehe ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym. ⁵ Apo anĩ. Apo ihẽ aho ta. Ihẽ ke muwyr. Ixoty ihẽ aho ta kÿ. “My nde ereho ta my?” aja ihẽ pe pehẽ ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa. ⁶ Ihẽ aho ta, ame'ẽ rehe har apandu. A'erehe pepyai te hũ. ⁷ Pesarahã! Ihẽ aho rahã, pehẽ pe katu tiki. Ihẽ aho ym rahã, pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ uwyr ym ta pehẽ rehe. Tupã'ã ke a'e. Pe, ihẽ aho rahã, pehẽ pe a'e ke ihẽ amondo ta. ⁸ Pe, a'e uwyr rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ẽ ke jande jakwa katu” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja mujekwa ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Mupyraraha renda pe peho ta kÿ” aja. Ame'ẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã'ã mujekwa ta tĩ. ⁹ Ihẽ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jurujar tar ym. Pandu tĩ: “Japutar ym a'e ke” aja. A'erehe kuja Tupã'ã mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ẽ ke jakwa katu” aja ame'ẽ ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. ¹⁰ Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja a'e mujekwa ta tĩ. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Pe, ihẽ rehe pesak ym ta tĩ. ¹¹ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Tupã upa pandu: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara hũ ta kÿ” aja. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. Aja me'ẽ Tupã'ã mujekwa ta tĩ.

¹² —Amõ we pehẽ pe ihẽ apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rĩ. ¹³ Pe, Tupã'ã uwyr rahã, upa jetehar te ke pehẽ pe a'e mu'e ta. Jetehar te mu'eha ke a'e. A'e je'ẽha ke a'e pandu ta my? Anĩ. Aja ym. A'e hendu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e mu'e ta. Tupã ngi hendu ame'ẽ ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rĩ. (Yman rahã, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. ¹⁴ Katu ihẽ rehe har a'e pandu ta. Ihẽ apandu tar katu ma'e ke, ame'ẽ ke a'e riki mujekwa ta pehẽ pe. ¹⁵ Upa ihẽ pái pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. A'erehe aja ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ apandu ame'ẽ ke I'ã mujekwa ta pehẽ pe tĩ, aja ihẽ apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amõ ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! A'e pandu: “I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ” aja jande pe. Myja me'ẽ ame'ẽ my? A'e pandu tĩ: “Ihẽ pái koty ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ rehe pesak ym ta” aja. Myja me'ẽ ame'ẽ my tĩ? (Mã! Jakwa ym.) ¹⁸ “Amõ we mi” aja a'e pandu. Myja me'ẽ ame'ẽ my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihẽ apandu pehẽ pe. “I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ” aja pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu pehẽ jupe my? ²⁰ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta jukwa rahã, pejixi'u hũ ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta hury katu ta. Pehẽ anĩ. Pehẽ pepyai tipe. A'engi pehẽ rury katu ta tĩ. Ihẽ rehe pesak rahã, pehẽ rury katu ta tĩ.

²¹ —Kÿjã imembyr u'ar tate rahã, ahy ta. U'ar rahã, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa harái. ²² Aja ta pehẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. A'erehe pepyai hũ apo. A'engi pehẽ rehe ihẽ asak ta tĩ. Ihẽ akwera katu ahem rahã, asak ta pehẽ rehe tĩ. (Ihẽ rehe pesak katu ta tĩ.) Aja rahã, pehẽ rury katu te ta tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa.

²³ —Ihẽ pái koty ihẽ ajoywyr rahã, ma'e ke ihẽ pe pepandu ym ta. Anĩ. Ihẽ pái pe pepandu ta. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ pái pe pepandu rahã, upa pehẽ pe a'e muwyr ta kÿ. ²⁴ Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ym we rĩ. Apo mã peja pepandu katu inamõ 'y. Aja rahã, pehẽ pe a'e muwyr katu ta kÿ. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ẽ wyy keruhũ pe har tama'e kapitãma'e pyratãha ke

Jesu muputu'u

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ aho, myja me'ẽ ame'ẽ my, ame'ẽ ke ihẽ apandu. Pekwa katu we. Amõ we mi rahã, aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã, ihẽ pái rehe har ihẽ amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta. ²⁶⁻²⁸ Ihẽ pái ngi ihẽ ajur. Kome'ẽ wyy keruhũ pe ihẽ ajur. Apo kome'ẽ wyy keruhũ ke ihẽ ahijar ta aho. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihẽ pái pe. Arahã pehẽ rehe har ihẽ apandu ym ta ipe. Pehẽ atu pepandu ta ipe. A'e atu pehẽ rehe ipy'a katu. Ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihẽ ajur, ame'ẽ ke pekwa katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁹ Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke nde eremujekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e apo. ³⁰ Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahã, japandu tar katu ame'ẽ ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe Tupã ngi nde erejur, ame'ẽ ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

³¹ Pe, Jesu pandu:

—Apo ihẽ rehe pejurujar katu. ³² Pehendu katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽ ke upa pehijar ta peho. Pehẽma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihẽ jeje ihẽ axo ta my? Anĩ. Jeje te anĩ. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo, a'erehe ihẽ jeje te ihẽ axo ym te ta. ³³ Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pehẽ rury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ta pehẽ ke. Anĩ. Pekiye ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Satana a'e. (Ãjã ramũi ke a'e tĩ.) Ima'e pyratãha ke upa ihẽ amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupã namõ Jesu pandu

¹ Aja me'ẽ Jesu upa pandu rahã, ywa rehe a'e ma'ã. Ipái namõ pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽma'e pyratãha ke emujekwa ngã pe. Aja rahã, nema'e pyratãha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe tĩ. Nde ra'yr ke ihẽ. ² Upa awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ tĩ. Aja ihẽ ke nde eremu'am. Pe, ihẽ pe ngã ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. ³ Kuja ame'ẽ ta riki uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ẽ ta uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Ne jõ riki Tupã te. Ihẽ rehe har ukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Ihẽ ke nde eremuwyr. ⁴ Kome'ẽ wyy keruhũ pe har ta pe nema'e pyratãha ke ihẽ amujekwa. Ihẽ parakyha ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽ ke ihẽ amumba. Nde rehe har ihẽ amujekwa. Ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. ⁵ Papa! Kome'ẽ wyy keruhũ nixói te rahã, ne namõ ihẽ axo. Arahã ihẽma'e pyratãha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihẽma'e pyratãha ke emujesak tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu

⁶ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ wyy keruhũ pe har ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ẽ ta ke ihẽ pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ẽ ta ihẽ kotyhar ta ke apo

'y. Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihẽ amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Apo ihẽ kotyhar ta ke tĩ. Ame'ẽ ta ke ihẽ koty nde eremuwyr. Ne je'ẽha rehe ame'ẽ ta hendu katu. ⁷ Kuja ame'ẽ ta ukwa katu. Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ihẽma'e pyrãtãha aja tĩ. Nde eremuwyr tĩ. Aja ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. ⁸ Ihẽ pe nde erepandu ame'ẽ ke ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ame'ẽ ta hendu katu ehe. Nengi ihẽ ajur. Jetehar te ke ame'ẽ. Aja ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. Ihẽ ke nde eremuwyr. Ame'ẽ rehe ame'ẽ ta jurujar katu tĩ.

⁹—Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har nde pe ihẽ apandu ym. Ihẽ rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ẽ ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ẽ ta rehe har ne namõ ihẽ apandu pandu. ¹⁰ Upa ihẽ kotyhar ta riki nema'e tĩ. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihẽma'e tĩ. Pe, ihẽma'e pyrãtãha ke ame'ẽ ta mujesak katu ta ngã pe. ¹¹ Apo nde erexo ame'ẽ pe ihẽ aho ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ nixói ta. Ihẽ kotyhar ta anĩ. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nema'e pyrãtãha namõ ame'ẽ ta rehe esak katu. Aja rahã, jande aja peteĩhar aja johu ngã ixo ta tĩ. Nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr tĩ. ¹² Ame'ẽ ta namõ ihẽ axo rahã, ne je'ẽha rupi ihẽ asak katu ngã rehe. Ame'ẽ ta ke ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽja saka. Ihẽ asak katu ngã rehe, a'erehe ihẽ rehe ame'ẽ ta tapijar te'e we jurujar katu te we rĩ. Peteĩ jõ ihẽ ke hijar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e. (Jun a'e.) Ihẽ ngi a'e oho, a'erehe yman Tupã je'ẽha rehe ehe har amõ mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihẽ ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

¹³—Apo nde erexo ame'ẽ pe ihẽ aho ta kũ. Se ihẽ axo rahã, ame'ẽ ta rehe har upa ihẽ apandu ne namõ. Aja rahã, ihẽ rury katuha aja a'eta hury katu te ta tĩ. ¹⁴ Nde erepandu ame'ẽ ke ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ihẽ aja ame'ẽ ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ahy te'e usak ngã ehe, nde kotyhar ta rehe. ¹⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anĩ. Aja ym ihẽ apandu ta. Kuja ihẽ apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ tama'e pyrãtãha ke emuputu'u ame'ẽ ta ngi. Aja rahã, ame'ẽ ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta. ¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. Ame'ẽ ta aja ym ihẽ tĩ. Ihẽ aja nde kotyhar ta tĩ. Ame'ẽ ta nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym tĩ. ¹⁷ Nde je'ẽha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ẽ ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e katu ta tĩ. ¹⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke nde eremuwyr. Ne je'ẽha ke ihẽ apandu ajur. Aja ame'ẽ ta ke ihẽ amondo axo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe ne je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu ta oho. ¹⁹ Ame'ẽ ta rehe ihẽ apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ẽ ta nde ereputar ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Amõ jurujar katu, ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu pandu

(A'e pandu tĩ:)

²⁰—Ihẽ kotyhar ta rehe har ne namõ ihẽ apandu. Ame'ẽ ta rehe har jõ ym. Ko ne je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu rahã, amõ ta hendu katu ta. Ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ne namõ ihẽ apandu axo apo 'y.

²¹—Papa! Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihẽ apandu. Ne namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Pe, ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo tĩ. Aja mã peja jande namõ a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ. Nde riki ihẽ ke eremuwyr ame'ẽ ke nde. ²² Nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amondo ta tĩ, ame'ẽ ta pe. Aja rahã, peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. ²³ A'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo. Pe, peteĩhar aja a'eta ixo katu ta tĩ. Aja rahã ihẽ ke nde eremuwyr, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ. Ihẽ rehe nde erepy'a katu aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta tĩ.

²⁴ —Papa! Nde kotyhar ta ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ihẽ axo ame'ẽ pe ame'ẽ ta ixo ta tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar. Pe, ihẽ namõ a'eta ixo rahã, ihẽma'e pyrãtãha rehe a'eta usak ta. Kome'ẽ wyw keruhũ nixói rahã, ihẽ rehe nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr.

²⁵ —Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym nde rehe har. Ihẽ anĩ. Ihẽ akwa katu nde rehe har. Pe, ihẽ ke nde eremuwyr, aja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta ukwa katu. ²⁶ Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihẽ amujekwa. Tapijar te'e we ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihẽ rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe, a'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo — aja ipái pe Jesu pandu.

18

Jesu ke sonda ta pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53*)

¹ Tupã namõ upa pandu rahã, hãkã ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namõ oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ẽ pe a'eta ixo oho. ² Ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu tĩ. Amõ amõ rahã, a'ep jumu'eha ta namõ Jesu ohoho, a'erehe ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. ³ Pe, ame'ẽ renda pe Jun oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amõ harõha ta ke a'e raho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke. Ame'ẽ ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namõ oho rahã, kyse puku namõ oho. Kandéi namõ oho tĩ. Araparin namõ oho tĩ.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵ —Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amõ ta pandu ipe.

—Ko ihẽ a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namõ Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngã pe. ⁶ “Ko ihẽ a'am” aja Jesu pandu rahã, sonda ta xupe koty jywyr. Pe, wyw rehe u'ar ukwap. ⁷ Amõ we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngã pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tĩ.

⁸ —Ihẽ te ko aja upa ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ ke jõ pekekar pexo rahã, mã peja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta oho te'e — aja ngã pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, i'i we a'e pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: “Papa! Upa ihẽ pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ ta ngi har kanim ym amõ.” Ame'ẽ panduha rehe uhyk.]

¹⁰ Pe, Simã Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amõ sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke mopok. ¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anĩ. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihẽ pe ihẽ pái muwyr. Ame'ẽ ke ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ẽ ke nde erekwa ta me'ẽ te'e — aja ipe.

Pa'i keruhũ ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen harõha ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Pe, Jesu po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar. ¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Peteĩ sawa'e manõ ta me'ẽ te'e. Aja rahã, jande ke homa awa tama'e sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57*)

¹⁵⁻¹⁶ Jesu raikwer rupi Simã Petu oho. Amõ jumu'eha oho tĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. Ihẽ Juã. Ihẽ ke pa'i keruhũ ukwa katu. A'erehe pa'i keruhũ rok kurar pe Jesu ke amõ ta raho rahã, ihẽ aho tĩ. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kũjã harõha pe ihẽ apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kũjã pe.

—Ere — aja kũjã.

Pe, Petu ixẽ tĩ. ¹⁷ Hukwen rake kũjã ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ẽ sawa'e namõ nde erejumu'e ixo ame'ẽ ke nde — aja ipe.

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja kũjã pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysã te riki. A'erehe miasu ta tata ke hany. Harõha ta aja tĩ. Hapy tĩ. Ame'ẽ rake rupi a'eta jumaku uĩ. Pe, a'eta koty Petu oho tĩ. Pe, jumaku uĩ a'e tĩ.

Jesu namõ pa'i keruhũ pandu

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71*)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namõ ixo ame'ẽ ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ẽ ke Ana ukwa rahã, homa awa tama'e kapitã pe pandu ta oho tĩ. Pe, ame'ẽ ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihẽ apandu pandu. Ihẽ amu'e rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ amu'emu'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ amu'emu'e tĩ. A'ep jundéu awa ta jy'ar tĩ. Hetaha pyter pe jõ ihẽ amu'emu'e. ²¹ Aja rahã, ma'erehe ihẽ pe nde erepandu my? Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu. Ame'ẽ ta pe eme'u katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ẽ ta pe epandurahã! Ame'ẽ ta pandu ta nde pe — aja pa'i keruhũ pe Jesu pandu.

²² Aja me'ẽ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe harõha hendu rahã, a'e pandu:

—Mã! Aja me'ẽ pa'i keruhũ pe nde erepandu ym ta me'ẽ te'e. Katu ym — aja Jesu pe naĩ.

Pe, Jesu ruwa ke harõha nupã. (Pa'i keruhũ pe katu ym pandu aja ukwaha naĩ, a'erehe nupã.) ²³ Jesu pandu:

—Ihẽ apanduha ihẽ ajawy rahã, ame'ẽ ke emujekwa ngã pe. Anĩ rahã, jetehar te ke ihẽ apandu rahã, ihẽ ke nde erenupã rahã, katu ym — aja harõha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ tĩ.

Te'e Petu pandu tĩ

(*Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62*)

²⁵ A'ep Petu jumaku uĩ rĩ. Pe, amõ ta pandu ipe:

—Peme'ẽ sawa'e namõ nde erejumu'e erexo ame'ẽ ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja ngã pe.

²⁶ Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ẽ ianam a'ep ixo tĩ. Pa'i keruhũma'e miasu a'e tĩ. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namõ nde erexo. A'erehe nde rehe ihẽ asak a'ep tĩ — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ — aja.

Pe, pahar sapukái je'ẽ.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5*)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitã rok pe raho. Pytuniwe te rahã, raho. Jundéu awa tama'e kapitã ta ixẽ ym. Homa awa tama'e kapitã rok pe ixẽ ym. Ixe rahã, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke ngã matyr. Ame'ẽ ke ipy'a xi'a rahã, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ rok pe ixẽ rahã,

u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa. ²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e my? Pehẽ pepandurahã! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehẽ atu peraho. Pehẽ je'ẽha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ẽ ke ma'ema'e my? Pehẽ atu pekwa peho — aja ngã pe.

Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Anĩ. Jande je'ẽha rupi jajukwa ym ta awa ke. (Ame'ẽ ke nde jõ nde erepandu katu. Nde riki kapitã. Homa awa tama'e kapitã ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahã, Jesu panduha aja me'ẽ uhyk katu. A'e pandu kwe. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta.” Ame'ẽ panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetehar te riki ame'ẽ. (Homa awa ta jõ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amõ ta ke jukwa katu.) ³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur sel! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ẽ ke nde atu erekwa my? Anĩ rahã, ame'ẽ ke amõ ta pandu nde pe my? Jetehar rupi nde erepandu ta me'ẽ te'e. “Katu nde.” Anĩ rahã: “Katu ym nde” aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mã! Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihẽ. Homa awa ke ihẽ, a'erehe jetehar rupi nde rehe har apandu ta me'ẽ te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ẽ ta riki nde ke werur ihẽ pe. Pa'ihu ta aja tĩ. Nde ke werur ihẽ pe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ rahã, ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta jumai mai hũ ta. Aja rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jetehar te ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ym ihẽ — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũ ke nde my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tỹ. Nema'e panduha aja ihẽ. Ihẽ mãi pusu ngi ihẽ a'ar. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo. A'erehe jetehar te ihẽ apandu ajur. Jetehar te rehe hendu katu ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta tĩ — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mã! Myja me'ẽ jetehar te amõ ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25*)

Jesu namõ upa pandu rahã, soroka pe Pirat oho tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho tĩ:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahã, katu ym ta. ³⁹ Pasuko 'ar rahã pame katu te kyndaha ngi amõ ke aja te'eha ihẽ amupoir. Aja te'eha pehẽ pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngã pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Amõ sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke a'e.)

19

¹ Pe, amō ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupā a'e ke. So'o pirer pe penupā — aja. (Nupā rahā, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa katu.)

Pe, sonda ta nupā hū. ² Pe, japekā rākā ke te'e iākā rehe har sonda ta mujā. Ame'ē ke Jesu ākā rehe a'eta moī. (Aja a'e ke mahy hū.) Ma'e mundeha katu te ame'ē ke a'eta munde ehe tī. (Kapitā keruhūma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.) ³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hū ehe. Kuja:

—Mā! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde! — aja puka puka hū ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupā tī. Ipo pe nupā.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tī. Heta ame'ē ta pe a'e pandu:

—Pesarahā! Pehē pe Jesu ke ihē amuhem ta arur. Aja rahā, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahā, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekā rākā ke te'e iākā rehe har sonda ta mujā. Ame'ē namō a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ē ke namō uhem oho tī. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahā! Sawa'e kohī — aja heta ame'ē ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahā, hātā pukái pukái. Sonda ta aja tī. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe.

Pirat pandu:

—Anī. Pehē atu myra ngā mupia ame'ē ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ē ke nixói te ipe, aja ihē akwa — aja ngā pe.

⁷ Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—“Tupā ra'yr ihē” aja pandu ame'ē ke manō ta me'ē te'e. Aja jande je'ēha rehe panduha ihī. “Tupā ra'yr ihē” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ē te'e — aja Pirat pe.

⁸ “A'e riki Tupā ra'yr” aja ngā pandu ame'ē ke rehe Pirat hendu rahā, amō we kyje a'e. (Tupā ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ē ngi kyje.) ⁹ Pe, hok wyr pe a'e ixē oho tī. Jesu ke a'e raho inamō. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anī. Jesu pandu we ym ipe. ¹⁰ Pirat pandu ipe:

—Mā! Nde erepandu ym ihē pe. Ehendu katu! Ihē apandu rahā, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anī rahā, ihē apandu rahā, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anī. Aja ym. Kapitā aja nde ke Tupā riki mu'am. A'erehe je'ēha te nde erereko. A'erehe ne je'ēha rupi ihē pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihē ke nde pe ngā werur. Ame'ē ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

¹² Ame'ē panduha ke Pirat hendu rahā, Jesu ke a'e poir tar katu te hū. Anī. Jundéu awa tama'e kapitā ta hātā pandu pandu:

—Peme'ē ke nde erepoir rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū namō katu ym nde. “Ihē riki kapitā keruhū” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan — aja Pirat pe ngā pandu.

¹³ Ame'ē panduha ke Pirat hendu rahā, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngā namō panduha renda pe a'e wapyk. Ngā rehe har ukwa, ame'ē renda pe wapyk. “Katu my?” Anī rahā: “Katu ym my?” Ame'ē renda pe Pirat wapyk. Ame'ē henda pe amō ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngambata” aja pandu ipe.)

¹⁴ Arahā warahy jandar rahā tate. Ame'ē wera rahā ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū ke ko — aja.

¹⁵ Jundéu awa ta pukái hū:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ajukwa ta my? Ame'ē ke peputar my? — aja ngā pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki jandema'e kapitā keruhū ym. Sesa jō riki jandema'e kapitā keruhū — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ē ta pe Pirat me'ē. A'e je'ēha rupi myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu manō

(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43)

¹⁷ Pe, a'e oho. Ima'e myra ngā mupia ame'ē ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: “Awa ākā kangwer.” [Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngóu” aja.]

¹⁸ A'ep ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amō mokōi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteī. Amō ijiywa'i koty. Ame'ē ta pyter pe Jesu i'āi. ¹⁹ Pe, amō pe Pirat pandu:

—Ngā ukwaha ke emupinim. Kuja:

“Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e.

Jundéu awa tama'e kapitā keruhū”

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahā amō kapitā keruhū kohī. Aja rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan kohī, aja mujekwa.)

Ame'ē paper pinim rehe amō koty koty je'ēha ihī. Ko jundéu awa je'ēha ke. Amō ratī je'ēha ke tī. Amō ngere awa je'ēha ke tī. Ame'ē paper pinim ke myra ngā mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa inom. Jesu ākā koty asa inom. ²⁰ Ame'ē ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngā usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper pinim rehe. ²¹ Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja amō mupinim. Katu ym aja. Amō koty emupinim. Kuja: “Kome'ē sawa'e pandu naī. Ihē riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

²² Pirat pandu:

—Anī. Mā peja pyta. Amō koty ihē amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

²³ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahā, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ē pyta. Ame'ē rehe muwykiha nixói te. Peteihar pan. ²⁴ Sonda ta pandu jupe: “Mā peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ē mundeha japyhykiha ke jakwa ta” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē rehe uhyk. Kuja:

“Ihēma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ē rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinīha ihī. Ame'ēja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

²⁵ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu i'āi. Kotete imāi ixo. Imāi anam a'ep ixo tī. Amō Mari a'ep ixo tī. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tī. ²⁶ Pe, imāi rehe Jesu usak. Amō jumu'eha rehe aja tī. Usak tī. A'e ipy'a katu ame'ē ke ame'ē jumu'eha. Ihē ke ame'ē. Ihē Juā. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Māi! Peme'ē riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

²⁷ Pe, ihē pe Jesu pandu tī:

—Peme'ē riki ne māi apo 'y — aja.

Arahā har ihē rok pe ihē araho. Ihē Juā. Jesu māi ke ihē araho. Ihē māi aja ihē asak katu ehe tī.

*Jesu manō**(Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49)*²⁸ Jupe uhyk ame'ë ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihë hyngwéi — aja.

Aja pandu rahã, Tupã je'ëha rehe amō mupinim, aja me'ë uhyk tĩ. ²⁹ Ita rekúí ra'yr a'ep ihĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Iro ym te ame'ë ke. Ame'ë namō mandeju aja me'ë ke mururu. Ame'ë ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ë ke mujar. ³⁰ Ame'ë ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahã, ipái pandu ame'ë ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iãkã ke iwyr koty jixiko. Pe, manō.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

³¹ Ame'ë wera rahã, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ë rahã, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ëja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ë putu'uha 'ar rahã, hury katu te ngã. A'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe awa rete pyta ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngã mupia ame'ë ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ë ta tymã ke jamupen tar katu. Aja rahã, pahar manō ta. Upa manō rahã, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymã ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokōi sawa'e ta myra ngã mupia ame'ë ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymã ke sonda ta mupen. Amō sawa'ema'e ke mupen tĩ. ³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahã, Jesu manō, aja a'eta ukwa. A'erehe itymã ke a'eta mupen ym. ³⁴ Sonda ta ngi har peteĩ sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tĩ. ³⁵ Upa ame'ë ke rehe ihë asak. Ihë Juã. Asak ame'ë ke ihë apandu. Ame'ë riki jetehar te ke, aja ihë akwa. Jetehar te ke ihë apandu, aja ihë akwa tĩ. Aja rahã, pejurujar katu ta ehe tĩ. ³⁶ Jesu tymã ke sonda ta mupen ym. Aja rahã, yman Tupã je'ëha rehe amō mupinim. Aja me'ë uhyk apo 'y. Kuja amō mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amō we tĩ. Tupã je'ëha rehe amō mupinim tĩ. Kuja:

“Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ë ke rehe ngã usak ta” aja amō mupinim. Aja me'ë panduha rehe uhyk apo tĩ.

*Jesu rete ke itakwar rupi amō mou raho**(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56)*

³⁸ Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amō ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manō rahã, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihë aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Erahō — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho. ³⁹ Jose namō Nikonde oho tĩ. A'e riki pytun rahã, Jesu rehe usak oho ame'ë ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ë ke a'e raho. Her aroe. Amō mi. Ame'ë mokōi mupara ame'ë ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho. ⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ë mokōi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ë pe a'eta pukek. Pukek rahã, ma'e pihe katu ame'ë ke a'eta mou tĩ. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jytyr rahã, aja te'eha riki. ⁴¹ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ë henda rake amō henda ihĩ. Ita kurar renda ke ihĩ. Ame'ë henda pe itakwar keruhũ ihĩ. Ngã pykũí ame'ë ke. Pyahu te ke ame'ë. Ame'ë rupi amō hete ke amō ta mou ym te rĩ. ⁴² Ame'ë rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihĩ, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

20

*Jesu kwera katu uhem**(Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12)*

¹ Nomin pytuniwe te rahã, wera ym we rĩ. Itakwar keruhũ pe Mari Mandare oho. Uhyk rahã, hukwen kyndaha ke amõ mujere pirar, ame'ẽ ke rehe a'e usak. Itahu pe amõ kynda. Ame'ẽ ke mujere pirar. ² Ame'ẽ ke ukwa rahã, Simã Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihẽ pe a'e pandu uwyr tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kũjã pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym ihẽ — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhũ rehe Petu usak oho. Ihẽ aho inamõ tĩ. ⁴ Jande mokõi jajan jaho. Pe, Petu ke ihẽ asa aho. Pe, itakwar keruhũ rehe ihẽ ahyk py aho. ⁵ Pe, ihẽ ajumumbe ama'ã hupi. Pan katu ame'ẽ ke jõ ihẽ asak. Jesu rete pukeka ke. Anĩ. Ihẽ axe ym aho hupi. ⁶ Ihẽ raikwer rupi Simã Petu uhyk. Pahar itakwar keruhũ rupi a'e ixo oho. Pan katu ame'ẽ ke jõ pete'e túi ame'ẽ ke rehe a'e usak. ⁷ Pan pe Jesu ãkã ke amõ maman. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pan katu ame'ẽ ke namõ ame'ẽ túi ym. Jeje jupu'a ou. ⁸ Pe, itakwar keruhũ rupi ihẽ axe aho tĩ. A'ep ihẽ riki ahyk py ame'ẽ ke ihẽ. Upa ihẽ asak tĩ. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu. ⁹ [Arahã Tupã je'ẽha ke jande jakwa ym we rĩ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinin. “Manõha ngi a'e kwera katu ta uhem tĩ.” Ame'ẽ ke jakwa ym we rĩ.] ¹⁰ A'engi jande rok pe jajywyr jaho.

*Jesu rehe Mari Mandare usak**(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)*

¹¹ Itakwar keruhũ soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahã, a'e jumumbe ma'ã hupi. ¹² Pe, mokõi Tupã je'ẽha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ẽ namõ a'eta ihĩ. Jesu ãkã renda ke pe amõ wapyk uĩ. Jesu py renda ke pe amõ wapyk uĩ tĩ. ¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, a'e uwak. Pe, amõ sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ẽ sawa'e riki Jesu. Ame'ẽ ke Mari ukwa ym we rĩ. ¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari ukwaha naĩ. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahã, nde eremouha renda ke ihẽ pe emujekwa. Hete ke ihẽ araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ẽha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ẽ riki: “Ngã mu'eha nde” aja mujekwa.] (Arahã a'e riki Jesu, ame'ẽ ke Mari ukwa katu.) ¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ ajywyr ym aho rĩ. A'erehe ihẽ rehe epyhyk ym e'am. Ihẽ namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe ebandu eho. A'eta riki ihẽ mu ta aja. Ihẽ rendyr ta aja tĩ. Kuja ebandu eho: “Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ ajywyr ta aho. A'e riki pehẽ pái keruhũ tĩ. Tupã a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Pehẽ pepy'a pemoĩ moĩ katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Ixoty ajywyr ta aho” aja ebandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihẽ asak — aja a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ẽ ke a'e pandu ngã pe tĩ.

*Jesu rehe jumu'eha ta usak**(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)*

¹⁹ Nomin pytun rahã, jumu'eha ta jy'ar uĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tĩ. Myra rehe har itatakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta hury katu te. ²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pehẽ ke Tupã muhury katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke ihẽ pái muwyr. Aja kome'ẽ ywy keruhũ rupi pehẽ ke ihẽ amondo ta tĩ. Ihẽ rehe har pepandu ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ẽ ke upa pandu rahã, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Mã peja pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta pe kuja pepandu: “Tupã ipy'a pehẽ rehe jywyr” aja. Aja rahã, jetehar te ke. Tupã ipy'a jywyr katu, a'eta rehe. Kuja pepandu: “Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe” aja amõ ta pe. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ym ta a'eta rehe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumu'eha ta namõ Jesu ixo tĩ. Arahã ipy peteĩ jumu'eha ta ngi har amõ ixo ym. Her Tome. “Mokõihar ta ke” aja amõ ta ipe tĩ. ²⁵ Pe, a'e jywyr rahã, amõ jumu'eha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihẽ asak ym rahã, a'e kwera katu uhem, aja ihẽ ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihẽ po ihẽ amunde ym rahã, aja ajurujar ym ta ehe tĩ. Ixu'a rehe myra rehe har itatakwar rape rupi ihẽ po ihẽ amujar ym rahã, ajurujar ym ta ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

²⁶ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, upa jumu'eha ta jy'ar uĩ tĩ. Kapy tiha ame'ẽ pe jy'ar uĩ. Tome a'ep ihĩ tĩ. Hukwen riki amõ ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

²⁷ Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ po rehe esarahã! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihẽ ku'ap nde po emunde tĩ. Myra rehe har itatakwar rape rehe emujar tĩ. Ihẽ akwera katu ahem, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar ym. Apo ejurujar katu ihẽ rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe we Tome pandu ame'ẽ ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.) ²⁸ Tome pandu ipe:

—Ihẽma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde. Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu — aja Jesu pe.

²⁹ Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ rehe nde eresak katu, a'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katu. Amõ ta ihẽ rehe usak ym ta. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta tĩ. Mã! Ame'ẽ ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupã je'ẽha ke Juã mupinim

³⁰ Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte hũ ma'ema'e. A'eramõ a'eta usak ehe. “Mã! Katu hũ” aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim ym. Ihẽ Juã. ³¹ Kome'ẽ paper rehe amõ amõ Jesu ma'ema'eha ke ihẽ amupinim. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja pejurujar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja pejurujar katu ta tĩ. Pejurujar katu ehe rahã, pehẽ ruhãha namõ pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ẽ paper ihẽ amupinim.

¹ Ajame'ẽ ke ypa keruhũ rake jande jaxo. Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep Jesu uhyk oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe. ² Ypa keruhũ rake jajy'ar ja'am. Ko Simã Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihẽ tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ mu, Tian amõ. (Semende riki jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu: “Mokõihar ta ke” aja. Natanae riki Kana ok ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ³ Jande pe Simã Petu pandu:

—Pira rehe ihẽ aho ta — aja.

—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke. ⁴ Pe, wera ramõ te rahã, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasak ehe rahã, Jesu ke aja jakwa ym. ⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehẽma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kũ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mäte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha. ⁷ Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.

(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ẽ ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ẽ pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetẽ oho. [Pira ke pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.] ⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykõi jaraho. Mäte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sẽ (100) met tate paiteha. ⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasak. Tatãpũ 'ar pe pira musepetu ame'ẽ ke rehe jasak. Mbeju rehe jasak tĩ. ¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.

¹¹ Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykõi muhem raho. Pira tiha ame'ẽ ke pame katu te túi. Heta te hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym. ¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: “Awa nde my?” aja japandu ym ipe. ¹³ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pira ka'ẽ ke aja tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ.

¹⁴ Arahã riki mahapyrihar ke Jesu mujesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasak.

Petu namõ Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.

—Simã! Se ne namõ ixo ame'ẽ ta ixo. Ihẽ rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

Simã pandu:

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁶ Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁷ Simã Juã ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.

Aja me'ẽ mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu. ¹⁸ Esarahã! Nde sawa'e wan rahã, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ẽ pe nde ereho te'e. Nde tamũi te rahã, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amõ pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ẽ pe nde ke amõ ta raho ta — aja Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myja Petu manõ ta my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa ixo. Petu manõ rahã, amõ ta pandu ta: “Petu pe pyrãtãha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ẽ ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã rehe har amõ ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho! — aja Petu pe.

Juã rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahã, ihẽ rehe a'e usak. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Amukwehe hake ihẽ awapyk aĩ rahã, ihẽ apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihẽ.

²¹ Apo ihẽ rehe Petu usak rahã, Jesu pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juã rahã, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahã, myja Juã manõ ta my, aja Petu ukwa tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihẽ ajywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihẽ namõ eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe: “Juã riki manõ ym ta” aja naĩ. Anĩ. Aja me'ẽ Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu katu: “Ihẽ ajywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym” aja jõ Jesu pandu.

²⁴ Ihẽ riki apandu katu. Ihẽ Juã. Jesu pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. A'e ma'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu tĩ. Paper rehe upa ihẽ amupinim tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ riki jetehar te ke aja upa ngã ukwa katu.

Je'ẽha a'ejõhar

²⁵ Jesu ma'ema'e, ame'ẽ ke pewe hũ rĩ. Ame'ẽ ke peteĩ teĩ paper rehe amõ mupinim rahã, mãte hũ paper pinim ke ihĩ ta. Aja ihẽ akwa katu.

Upa.

At Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

Ruk kome'ě paper ke mupinim. Teo pe mondo. “Teo” aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ě ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ě paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ě ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ě paper ke mupinim. Jerusarẽ ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jõ Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ě ta pe pandu pandu oho tĩ. A'engi amõ amõ ywy pe pandu pandu oho tĩ. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ě ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

¹⁻² Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihẽ amupinim amondo. Ihẽ Ruk. Jundéu awa tama'e ywy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ě ke nde pe ihẽ amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ě ke nde pe ihẽ amupinim tĩ. Tupã'ã je'ěha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ě ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ě ta pe a'e pandu: “Ihẽ namõ peho. Pehẽ ke ihẽ ajo'ok” aja Jesu pandu. Ame'ě ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

³ Amukwehe te we myra ngã mupia ame'ě ke rehe Jesu manõ. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ě ta usak usak ehe tĩ. Kuja, mokõi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tĩ. A'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tĩ, a'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu tĩ. Ixuwe katu ixo tĩ, aja mujekwa katu ngã pe tĩ. Arahã myja me'ě rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja a'e pandu my? Ame'ě rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rĩ. ⁴ A'e mondo ame'ě ta namõ Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tĩ:

—Pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã we, Jerusarẽ ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehẽ pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ame'ě ke rehe peharõ pexo rĩ. ⁵ Yman y pe amõ ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehẽ py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ě ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

⁶ Jesu namõ a'e mondo ame'ě ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja nde erexo ta my? Pe, jande ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. (“Jande ruwajan ta” aja pandu rahã: “Homa awa tama'e sonda ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ě rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ě rehe har Papa jõ ukwa katu. Ame'ě weraha ke a'e jõ riki je'ěha rupi manga katu. Jahy ke a'e jõ manga katu tĩ. ⁸ Pe, Tupã'ã pehẽ namõ ihĩ rahã, pehẽ py'a ke Tupã mātã ta. Pe, ihẽ rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarẽ ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundéi ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Samari ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Upa kome'ě ywy keruhũ rupi pepandu pandu ta peho tĩ — aja a'e mondo ame'ě ta pe Jesu pandu.

⁹ Upa Jesu pandu rahã, a'e mondo ame'ě ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahã, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takãxiha pukek oho.

¹⁰ Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahã, pahar mokõi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te! ¹¹ Jesu mondo ame'ě ta pe a'eta pandu:

—Ngariréi ywy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehẽ ngi Tupã mujywyr raho. Ame'ě jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tĩ — aja mokõi sawa'e ta pandu.

Jun renda ke pe Mati ke ngã mu'am tĩ

¹² Pe, ywy'ã ngi Jesu mondo ame'ẽ ta wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. Jerusarẽ ok ta riki kotete, paiteha mangaha mokõi jõ kiro met. ¹³ Pe, jywyr rahã, ywate har henda ihĩ, ame'ẽ pe wapyk oho. A'ep amõ ta jy'ar uwyr tĩ. Ko Petu. Amõ Juã. Amõ Tian. Amõ Andere. Amõ Siri. Amõ Tome. Amõ Matoroméu. Amõ Matéu. Amõ Tian. Ame'ẽ riki Apéu ra'yr. Amõ Simã. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ẽ ke a'e. Amõ Jun. Tian ra'yr a'e. ¹⁴ Peteihar aja a'eta ixo. Tupã namõ pandu pandu uĩ. Kũjã ta a'eta namõ ihĩ tĩ. Mari ihĩ tĩ. Jesu mãi a'e. Jesu mu ta ihĩ tĩ.

¹⁵ Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ẽ ta pyter pe Petu pu'am u'am. ¹⁶ A'e pandu a'eta pe:

—Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Yman Jun rehe har Ndawi mupinim. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke a'e mupinim. Aja pinĩha ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngã pyhyk ame'ẽ ta ke Jesu koty Jun mujy'ar raho. ¹⁷ Amukwehe te we jande namõ Jun wata ixo rĩ. Jande aja Tupã rehe har a'e pandu pandu oho tĩ. Jande aja Jesu usak katu ehe tĩ. ¹⁸ [Jun riki katu ym ame'ẽ ke ma'e. Aja tamatarer ke a'e pyhyk. Ame'ẽ tamatarer pe kupixa ke a'e jo'ok. A'ep iãkã koty u'ar oho. Ipusu pyter rupi owok. Pe, ipusu ke upa uhem. ¹⁹ Ame'ẽ rehe har upa Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa tĩ. A'erehe ame'ẽ kupixa rer riki Asenda. “Kupixa ke huwy mururu oho” aja jundéu awa ta je'ẽha ipe.] ²⁰ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja, Saumo rehe ihĩ:

“Mã peja hok ke jeje te'e ihĩ!

Mã peja amõ ta nixói ipe!”

Kuja pinĩha ihĩ tĩ:

“Mã peja henda ke pe Tupã rehe har amõ pandu pandu oho!” aja pinĩha ihĩ.

²¹⁻²² —A'erehe amõ sawa'e Jun renda ke pe jande namõ ixo rahã, katu tiki. Jande aja Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu rahã, katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande aja Jesu namõ wata ame'ẽ sawa'e ke rahã, katu tĩ. Jesu ke Juã mujahuk, a'engi Jesu namõ wata ixo ame'ẽ sawa'e ke rahã, katu tĩ. Ywa pe Jesu jywyr oho, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ sawa'e ke rahã, katu tĩ — aja Petu pandu.

²³ Pe, mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Jesu namõ wata ixo ame'ẽ ta ke mu'am. Ko Jose. Masamba aja her tĩ. Her te Jusu. Amõ sawa'e ke a'eta mu'am tĩ. ²⁴ Her Mati. Pe, katu usak ame'ẽ rehe har Tupã namõ ngã pandu pandu. Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pái keruhũ! Upa awa ta rehe har nde erekwa katu. Kome'ẽ mokõihar ngi har peteĩ jande namõ pyta ta. Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ẽ ke jande pe emujekwa katu. ²⁵ Jande namõ a'e paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu ta oho tĩ. Ame'ẽ parakyha ke Jun hijar oho. Pe, mupyraraha renda pe oho — aja a'eta pandu pandu.

²⁶ Mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja peteihar rehe katu a'eta usak. Ombor rahã, Mati rehe jõ katu ngã usak. Pe, ipy peteĩ Jesu mondo ame'ẽ ta namõ Mati ixo. (A'e riki Jun renda ke pe pyta.)

2

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu

¹ Penteko weraha rehe uhyk oho. (Ame'ẽ wera rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr.) Arahã upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jy'ar uĩ. ² Peteihar renda pe jy'ar uĩ. Pe, pahar ywa ngi ma'e tyapu hũ. Ywytu keruhũ aja tyapuha. Ok wyr pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta wapyk uĩ. ³ A'ep tyapuha ixo uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta usak. Ame'ẽ ke a'eta ãkã 'ar pe hetaha aja ihĩ. Pe, aja pame katu te a'eta ãkã 'ar pe hendy. ⁴ Pe, upa katu te a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Amõ koty koty ngã je'ẽha uhem. (A'erehe Tupã'ã uwyr aja mujekwa katu.) Ame'ẽ je'ẽha ke Tupã'ã muwyr a'eta pe.

⁵ Arahã Jerusarẽ ok ta pe heta jundéu awa ta ixo. Tupã je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta ixo. Amõ amõ ywy ngi uhyk uwyr ame'ẽ ta ixo. ⁶ Ame'ẽ tyapuha rehe hendu rahã, ixoty ame'ẽ ta johu jy'ar oho. Ngã je'ẽha riki amõ koty koty je'ẽha. Pe, aja pame katu te ngã je'ẽha ke rehe ngã hendu. Ame'ẽ ta amõ koty koty ngã je'ẽha ke Jesu rehe jurujar

katu ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke rehe ngā hendu. A'erehe mâte we ame'ë te a'eta my. ⁷ Upa ngā hetaha pandu pandu ngā jupe:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta riki ngariréi ywy pe har ta ke. A'erehe jande je'ëha ke ame'ë ta ukwa ym ta tipe. ⁸ Jande ngi har ym tī. Anī. Jande je'ëha ke ame'ë ta pandu katu apo 'y. Myp jande je'ëha ke ame'ë ta ukwa my? Jakwa ym. Mā! Aja pame katu te jande je'ëha rehe jahendu. Amō koty je'ëha ke jande japandu. ⁹ Ko Par ywy ngi amō ta uhyk uwyr. Amō koty je'ëha ame'ë tī. Amō ta Me ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō koty je'ëha ame'ë tī. Aja pame tī. Amō koty koty je'ëha tī. Amō ta Erā ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Mesopot ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Jundéi ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Kapando ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pō ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Asia ywy ngi uhyk uwyr tī. ¹⁰ Amō ta Hiri ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pansi ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Eji ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Rim ywy ngi uhyk uwyr tī. Ame'ë Rim ywy ke Syre ok ta rake ihī. Amō ta Hom ok ta ngi uhyk uwyr tī. ¹¹ A'engi amō amō jundéu awa ta uhyk uwyr. A'engi jundéu ramūi ta je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta uhyk uwyr tī. Amō ta Kere ypa'ū ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Ara ywy ngi uhyk uwyr tī. Pyrātāha namō upa katu te ma'e ke Tupā ma'ema'e, ame'ë rehe har jande jahendu. Amō amō jande je'ëha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu. A'erehe jande jakwa katu — aja ngā pandu pandu ngā jupe.

¹² Pe, upa ngā pandu pandu ngā jupe:

—Mā! Ma'erehe my? — aja.

¹³ Pe, mâte we ame'ë te a'eta my. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe amō ta puka puka hū. A'eta pandu:

—Anī. Peme'ë ta kawī ngi ka'u ixo — aja ngā.

Petu je'ëha ke

¹⁴ Pe, Petu pu'am. Awa py peteī Jesu mondo ame'ë ta namō pu'am. Pe, ngā hetaha pe hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Upa Jerusarē ok ta pe har ta! Pehendu katu tī! Ihē rehe pehendu katu. Pehē pe ihē apandu ta. ¹⁵ Kawī ngi jaka'u, aja pekwha naī. Anī. Jaka'u ym. Ko warahy ywa ku'ap rī. (Pytuniwe ka'u ym awa.) ¹⁶ Pesarahā! Amō koty koty ngā je'ëha japandu pandu. Aja pehendu ramō ame'ë ke yman amō sawa'e mupinim. Her Joe. Tupā je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

¹⁷ “Peme'ë ywy keruhū pe angaha uhyk tate rahā, Tupā'ā ke ihē amondo ta. Heta awa ta rehe a'e ihī katu ta.

A'erehe ihē je'ëha ke pehē ra'yr ta pandu pandu ta. Pehē rajyr ta pandu pandu ta tī. Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihē je'ëha ke a'eta ukwa ta. Tamūi ta ixerai ta tī. Aja ihē je'ëha a'eta ukwa ta tī.

¹⁸ Arahā ihē miasu ta rehe Tupā'ā ihī katu ta.

Sawa'e ta rehe ihī katu ta. Kūjā ta rehe ihī katu ta tī.

Pe, ihē je'ëha ke a'eta pandu pandu ta.

¹⁹ Ywa rehe ma'e ke ihē amoī ta. Ame'ë ngi jumukahem ta ngā u'am.

Ywa rehe aja kome'ë ywy keruhū pe tī. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

Aman hawi aja awa ruwy hawi ta tī. Jahy rata u'ar hū ta tī.

Ywa takāxīha aja tata takāxīha pu'am hū ta tī.

²⁰ Warahy uwe ta. Awa ruwy pirā aja jahy tī. Upa aja uhyk py.

Pe, jandema'e sawa'e te jywyr ta. Arahā pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

²¹ Pe, upa ihē pe ngā pandu rahā, ame'ë ta ke ihē amuhā katu ta.

Ihē rehe jurujar katu ame'ë ta ke amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Aja Joe mupinim.

—(Upa aja uhyk ramō, a'erehe amō koty koty ngā je'ëha ke japandu pandu) — aja Petu pandu.

²² A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu rehe har ihē apandu ta pehē pe. Nasare ok ta pe har ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu hū. Ngā ke

a'e mukatu hũ. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke a'e muhem hũ mondo tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe tĩ, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu. A'erehe Tupã usak katu ehe, aja ngã ukwa. Upa ame'ẽ rehe har pekwa katu. ²³ Upa ame'ẽ rehe pesak tĩ. Yman Jesu manõha rehe har Tupã ukwa katu. A'e putar ame'ẽ ke ngã ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepyhyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe a'e ke peraho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta jukwa. Pehẽ pejukwa, ame'ẽja saka. ²⁴ Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Manõha ngi mukwera katu muhem. Marã ka ym pete'e túi. ²⁵ Yman kweraha rehe har Ndawi mupinim. (Jesu rehe har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu, ame'ẽja saka:)

“Ihẽma'e sawa'e te rehe ihẽ asak katu a'am. A'e riki ihẽ rake ihĩ, a'erehe manõha ngi akyje ym ihẽ.

²⁶ A'erehe ihẽ rury katu tĩ. Ihẽ rury katuha apandu pandu. Ihẽ amanõ ta. Anĩ. Ihẽ akwera katu ta ahem tĩ, aja akwa katu.

²⁷ Wetep akwera katu ta ahem. Manõha renda pe ihẽ'ã ke nde eremupyta ym te ta. Ihẽ rehe nde erepy'a katu. Ihẽ rete ke nde eremunem ym te ta tĩ. (Aja rahã, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

²⁸ Ihẽ ruhãha ke ihẽ pe nde eremujekwa. Ihẽ namõ nde erexo ta, a'erehe ihẽ ke nde eremuhury ta” aja Ndawi mupinim — aja Petu pandu.

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Ndawi ambyr rehe har ihẽ apandu ta pehẽ pe. Yman Ndawi manõ. Jande ramũi ambyr a'e. A'e ke amõ ta jytym raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke túi. ³⁰⁻³¹ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupã pandu: “Yman atu rahã, nde aja ne rainõ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ” aja Tupã pandu. Ame'ẽ Ndawi rainõ riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa katu, a'erehe Kirisutu kweraha rehe har kuja a'e pandu:

“Manõha renda pe i'ã ke Tupã mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta” aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahã, mukwera katu ta, aja mujekwa katu.)

³² —Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahã, jande jasad ehe, a'erehe ame'ẽ rehe har japandu pandu. ³³ Ywa pe Jesu ke Tupã mujywykwar raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahã katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupã'ã ke a'e me'ẽ ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipái keruhũ pandu katu. Ame'ẽ Tupã'ã riki jande py'a rehe a'e moĩ, ame'ẽ ke pekwa apo 'y. Tyapuha pehendu tĩ. ³⁴⁻³⁵ Ndawi riki ywa pe oho ym. Anĩ. Ixuwe katu rahã, kuja a'e pandu:

“Ihẽma'e sawa'e te pe Tupã pandu: ‘Ihẽ rake ewapyk. (Aja rahã katu te me'ẽ ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihẽ apor ta. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuputu'u ta nde pe' aja Tupã” aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. (“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu rahã: “Kirisutu rehe har” a'e pandu.)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Jesu ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pemujar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupã mu'am. Kirisutu a'e tĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ko jetehar te ke pekwa apo 'y — aja ngã pe Petu pandu.

³⁷ Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta hendu rahã, pyai te ngã. Petu pe ngã pandu. Jesu mondo ame'ẽ ta pe ngã pandu tĩ:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

³⁸ Pe, ngã pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywykwar ta. Aja rahã, pehẽ ke jande jamujahuk ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta pehẽ apo 'y, aja pemujekwa katu ngã pe.) Pe, pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ ta. ³⁹ Yman ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ.

Pehē ra'yr ta rehe ihī katu ta tī. Amō awa ta pe ihī katu ta tī. Upa katu te Tupā usak katu ame'ē ta rehe ihī katu ta tī — aja Petu pandu.

⁴⁰ Aja Petu pandu hū. Pandu we hū. Mu'e katu tī. Kuja:

—Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngā rehe. Amō ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Mā peja ame'ē ta aja ym pehē tī. A'erehe Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke a'e muhā katu ta — aja Petu pandu.

⁴¹ Ame'ē je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. Pe, ame'ē ta ke ngā mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Arahā heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha. ⁴² Jesu mondo ame'ē ta namō ame'ē ta jumu'e uī. A'eta namō ngā juehe katu ngā ixo. Johu ma'e ngā u'u uī tī. Tupā namō johu ngā pandu pandu tī.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har

⁴³ Tupāma'e pyrātāha namō Jesu mondo ame'ē ta ma'e ke ma'ema'e hū. Mukatu hū ngā ke. Aja me'ē ma'ema'e hū. A'erehe upa ngā jupandu ngā jupe:

—Mā! Katu te hū — aja ngā.

⁴⁴ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta je'ē je'ē ym ha namō ixo. Amō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō ngā juehe katu ngā ixo. Ima'e ke rehe kyty'y ym tī. ⁴⁵ Ima'e ma'e ke muhepy tī. Henda ke muhepy tī. Aja tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ē ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē te'e. ⁴⁶ Pe, wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe jy'ar oho. A'ep Tupā namō ma'e pandu pandu u'am. Ok pe johu ma'e ngā u'u tī. Hury katu a'eta tī. Peteihar aja ngā ixo tī. ⁴⁷ Tupā namō kuja pandu pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. “Peme'ē ta katu ame'ē ta ke a'eta” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har amō ta pandu pandu. Wera rahā pame katu te ngā ke Tupā muhā katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jumuheta oho.

3

Wata ym te ame'ē ke Petu mukatu

¹ Amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu oho. Juā oho inamō tī. Warahy ywa ku'a ihon rahā, oho. Arahā jundéu awa ta Tupā namō ma'e pandu pandu katu. ² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe hukwen ihī. Hukwen rehe har ngā pandu: “Katukwer” aja. Ame'ē rake sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'e a'e. Wera rahā pame katu te amō ta hupir raho. Pe, ixo oho ame'ē ta pe tamatarer ke a'e pandu pandu tī. ³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu ixo tate rahā, sawa'e usak ehe. Juā rehe usak tī. Pe, tamatarer ke pandu a'eta pe. ⁴ Petu ma'ā katu ehe. Juā aja tī. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ā katu! — aja ipe.

⁵⁻⁶ A'erehe sawa'e ma'ā katu ehe. Tamatarer ke pyhyk ta, aja ukwaha nāi. Petu pandu ipe:

—Tamatarer namō ihē axo ym te. Ko ma'e namō axo ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har. A'e je'ēha rupi ihē apandu nde pe: “Ewata” — aja sawa'e pe.

⁷ Pe, iyywa katu rehe pyhyk. Pe, mupu'am. Pahar itymā imembek katu ipe. Ipyta katak katu ipe tī. ⁸ Pe, opor. Pu'am katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namō ixo oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Huryha namō opopor oho. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har pandu pandu oho tī. ⁹ Wataha ke rehe upa amō ta usak usak tī. Tupā rehe har pandu pandu ame'ē ke rehe amō ta hendu katu tī. ¹⁰ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja amō ta ukwa katu. “Katukwer” ame'ē rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja ukwa katu tī. Tamatarer pandu pandu ame'ē ke a'e tī, aja ukwa katu tī. Myja wataha apo my? Ukwā ym. “Māte we ame'ē te a'e my!” aja a'eta.

Petu je'ēha ke

¹¹ Ame'ē jumu'eha renda keruhū pe soroka ihī. Soroka renda rer: “Saromā.” A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e pyhyk u'am. Juā jywa rehe pyhyk u'am tī. A'eta koty heta amō ta ujan oho. ¹² Māte we ame'ē te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu usak rahā, pandu ngā pe:

—Sawa'e ta! Māte we ame'ē te aja ym pekwaha. Pesak pesak ym jande rehe tī. Jande je'ēha rupi ym sawa'e wata. Jande katuha rupi ym sawa'e wata tī. (Jesu je'ēha rupi sawa'e wata katu.)

¹³⁻¹⁴ —Amarā riki jande ramūi. Isak a'e tī. Jande ramūi tī. Jako a'e tī. Jande ramūi tī. A'eta Tupā rehe ipy'a moī moī katu. Jesu aja tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Pe, manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ē ke a'e tī. Anī. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar katu tipe. Anī. Peputar ym aja. Amō ke pehē pepandu. “Ngā jukwaha ke epoir” aja Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e poir.) ¹⁵ Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'engi jande jasad ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu tī. ¹⁶ Sawa'e wata ramō ame'ē ke rehe pesak. Ehe har pekwa katu tī. Jesu rehe jande jajurujar katu, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. Ame'ē namō sawa'e ke jamukatu. Jesu je'ēha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata katu ame'ē ke rehe pesak apo 'y.

¹⁷ —Ihē mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu awa tama'e kapitā ta aja tī. Jukwa tī. Pekwa ym ha rupi pejukwa, aja ihē akwa katu apo. ¹⁸ Ngā mupyraraha ke Kirisutu pyhyk. Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke a'eta pandu pandu. Ame'ē pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y. ¹⁹ Apo Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak pemondo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi Tupā juhyk ta. ²⁰ Aja rahā, pehē ruryha ke a'e muwyr ta. Pe, Jesu ke a'e mujywyr ta muwyr tī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. ²¹ Tupā usak katu ehe ame'ē ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rī. Upa katu te pyahu ym rahā, pyta we ta rī. Upa katu te Tupā mupyahu ta tī, aja a'e pandu. (Ywa ke. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mupyahu ta tī.) Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. A'eta riki katu te me'ē ke. ²² Yman jande ramūi ta pe Moise pandu: “Tupā riki jandema'e sawa'e te. Ihē aja pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har peteihar ke a'e. Upa a'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e. ²³ Ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Tupā kotyhar ta namō pyta ym te ta” aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

²⁴ A'e pandu tī:

—Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Samue pandu py. A'engi uwyr ame'ē ta pandu tī. Pesak ramō ame'ē rehe har upa katu te a'eta pandu pandu. (Tupā kotyhar ta rehe Tupā'ā uwyr ta, ame'ē rehe har upa katu te pandu pandu.) ²⁵ Yman Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke pehē pe katu. Jande ramūi pe Tupā manga katu tī. Ame'ē ke pehē pe tī. Yman kuja Amarā pe pandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ne rainō usak katu ta” aja Tupā pandu — aja Petu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—“Ihēma'e ke nde” aja Ta'yr pe Tupā pandu. Pe, Ta'yr ke pehē pe a'e muwyr py. Aja pehē rehe a'e usak katu. Aja rahā, ixoty pehē py'a ke a'e muruwak. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ame'ē ke a'e putar — aja Petu pandu pandu ngā pe.

4

Ngā panduha renda pe Petu ta ke kapitā ta muhyk raho

¹ Petu pandu ngā pe rahā, jundéu awa tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juā pandu rahā tī. Sonda tama'e kapitā uhyk uwyr tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Sanduse ta uhyk uwyr tī. ² (Manōha ngi amō kwera ym te ta uhem aja a'eta

ukwaha.) Mokōi Jesu mondo ame'ē ta rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem, aja Petu ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe amō ta kwera katu ta uhem tī, aja sanduse ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe. ³ Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo, a'erehe kyndaha pe kynda raho. ⁴ Koī pandu ta. Pe, Petu je'ēha rehe hendu ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ē ta heta te hū. Sawa'e pame katu te manga rahā, kuja, 5.000 tate hetaha nahā my.

⁵ Ame'ē ku'ē rahā, jundéu awa tama'e kapitā ta jy'ar uwyr. Tamūi ta jy'ar uwyr tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta pe jy'ar uwyr. ⁶ Ame'ē ta namō amō ta jy'ar tī. Ana jy'ar tī. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. Kái jy'ar tī. Juā jy'ar tī. Arexan jy'ar tī. Upa jundéu awa tama'e pa'i keruhū anam ta jy'ar tī. ⁷ Petu ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pesarahā! Awa pyrātāha namō pemukatu my? Awa je'ēha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe pandu.

⁸ Pe, Petu py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e je'ēha rupi Petu pandu:

—Kapitā ta! Pehendu katurahā! Tamūi ta! ⁹ Pehendu katu tī. Myja sawa'e wata ym te ame'ē ke jamukatu my? Myja ma'e katu ame'ē ke jama'e my? Aja pepandu jande pe tī. ¹⁰ Apandu ta pehē pe. Aja rahā, pekwa katu ta. Jundéu awa ta ukwa katu tī. Ko Jesu Kirisutuma'e pyrātāha namō kome'ē sawa'e wata katu. A'e je'ēha rupi wata katu. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. ¹¹ Tupā je'ēha rehe Jesu rehe har kuja amō mupinim: “Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujāha ukwaha.

Anī. Ame'ē riki ok pyter rehe mupu'am katu te ame'ē ke, aja amō ukwa katu” aja amō mupinim.

—(Ame'ē ita aja Jesu tī. Ita aja a'e ke peputar ym tī. Anī. Tupā usak katu ehe. Katu te ame'ē ke a'e, aja ukwa katu.) ¹² Jesu jō riki awa ta ke muhā katu. Aja amō her kome'ē ywy keruhū pe har ta pe Tupā muwyr ym. Amō her rupi jande ke muhā ym. “Jesu” ame'ē rer rupi jō a'e muhā katu — aja Petu pandu.

¹³ Petu riki kyje ym, aja tamūi ta ukwa. Juā kyje ym tī, aja a'eta ukwa tī. Jundéu awa tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ē ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tī. Sawa'e ta te'e ame'ē ta ke aja a'eta ukwa katu tī. A'erehe māte we ame'ē te aja tamūi ta ukwa. Petu ta Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamūi ta ukwa tī. ¹⁴ Petu mukatu ame'ē ke Petu ta rake pu'am u'am, a'erehe marā ka ym a'eta je'ēha ipe. ¹⁵ Pe, tamūi ta jupe pandu pandu tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamūi ta muhem mondo. Upa muhem rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

¹⁶ —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e ke Petu ta mukatu ame'ē rehe har heta ngā ukwa apo 'y. Ame'ē ke marā ka ym jande jamukanīha. ¹⁷ Ame'ē mukatuha rehe har amō ta pandu pandu oho ame'ē ke japutar ym. A'erehe kuja japandu ta: “Jesu rehe har ngā pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu rahā, pehē ke jamahy ta” aja Petu ta pe japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁸ Pe, Petu ta ke amō mujywywerur. Pandu:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y. Ehe har pemu'e ym te tī — aja Petu ta pe tamūi ta pandu.

¹⁹ Pe, Petu pandu:

—Myja me'ē Tupā pe katu my? Ko pehē je'ēha rehe jahendu katu my? Ko Tupā pandu ame'ē ke rehe jahendu katu my? Myja pekwa my? Ihē riki Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ihē ahendu katu ta. Juā aja tī. ²⁰ Jesu ma'ema'e ame'ē ke rehe jasad. Ame'ē ke tapijar te'e we japandu ta rī. Jesu mu'e mu'e ame'ē ke rehe jahendu tī. Ame'ē ke tapijar te'e we japandu ta tī. Marā ka ym jahijariha — aja Petu pandu.

²¹ Pe, hātā Petu ta pe tamūi ta je'ē. Pe, poir. Mukatuha rehe har upa ngā ukwa, a'erehe Tupā pe ngā pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Ngā hetaha ngi tamūi ta kyje, a'erehe marā ka ym Petu ta ke mahyha. ²² Petu ta mukatu ame'ē sawa'e heta warahy 'ar ame'ē ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy 'ar ame'ē ke a'e.

Pyrātāha namō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu

²³ Tamūi ta poir rahā, Petu jywyr oho. Juā jywyr oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe uhyk oho. Upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ngā pe. Upa tamūi ta pandu ame'ē ke pandu pandu tī. ²⁴ Upa hendu rahā, kuja johu Tupā namō a'eta pandu pandu:

—Jande pái keruhū! Jandema'e sawa'e te nde. Ywa ke nde eremujā. Kome'ē ywy keruhū nde eremujā tī. Y ramūi nde eremujā tī. Upa ame'ē ta rehe ixo ame'ē ta ke nde eremujā tī. ²⁵ Yman ne je'ēha ke Ndawi mupinim. Tupā'ā mujekwa ipe. Ndawi riki jande ramūi. Ne miasu ke a'e tī. Kuja nde pe Ndawi pandu:

“Ma'ewā nde rehe amō awa ta parahy te'e my?

Ma'ewā jundéu awa ta te'e ukwa ukwa ixo my?

²⁶ Kome'ē ywy keruhū pe kapitā keruhū ta ixo. Ame'ē ta jy'ar uwyr. Kapitā ta jy'ar uwyr tī.

Ne namō ame'ē ta jumai uwyr. Kirisutu namō a'eta jumai uwyr tī. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ē ke a'e” aja nde pe Ndawi pandu — aja Tupā namō ngā pandu pandu.

²⁷ Tupā namō ngā pandu pandu tī:

—Jete. Kome'ē ok ta rehe Ero uhyk uwyr. Pon Pirat namō jy'ar uwyr. Amō awa ta namō jy'ar uwyr tī. Jundéu awa ta namō jy'ar uwyr tī. Jesu namō ame'ē ta jumai uwyr, a'erehe johu ngā jy'ar uwyr. Jesu riki nde ra'yr. Katu te me'ē ke a'e. Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ē ke a'e. ²⁸ Yman ame'ē jumaiha rehe har nde erepandu katu, aja upa ame'ē ta ma'ema'e. Ne je'ēha aja ma'ema'e. Nde ereputar ame'ē ke a'eta ma'ema'e tī.

²⁹ —Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a ke emātā. Aja rahā, jakyje ym ta ngā ngi. Aja rahā, ne je'ēha ke japandu pandu ta. ³⁰ Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ēha ke japandu rahā, ahy ame'ē ta ke emukatu. Amō amō ta ke emukatu tī. Jesu je'ēha rupi nema'e pyrātāha ke nde emujekwa katu ngā pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te me'ē ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu.

³¹ Upa pandu rahā, a'eta jy'ariha renda ke katak katak hū. (Aja rahā, ame'ē ta rehe Tupā hendu katu, aja mujekwa.) A'eta rehe Tupā'ā ihī katu. A'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu. Kyje ym ngā ngi.

Kyty'y ym ngā

³² Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta peteihar aja ngā ixo. “Kome'ē ihēma'e jō” aja ym pandu awa. Upa ima'e ma'e ke kyty'y ym. ³³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu kweraha rehe har Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu hū. Tupāma'e pyrātāha namō pandu pandu. Tupā usak katu te ngā rehe tī. ³⁴ Kupixa namō amō ixo rahā, ame'ē ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho. Hok namō amō ixo rahā, ame'ē ke muhepy tī. ³⁵ Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho tī. Pe, ima'e ym te ame'ē ta pe Jesu mondo ame'ē ta me'ē me'ē. A'erehe ima'e ym te ame'ē ta nixói te.

³⁶ Ko amō sawa'e ixo. Her Jose. “Manambe” aja Jesu mondo ame'ē ta amō her moī ehe tī. “Amō ke muhury katu ame'ē ke a'e” aja jande je'ēha. Rewi rainō ke a'e. Xi ypa'ū pe har ke a'e. ³⁷ Kupixa namō a'e ixo. Ame'ē ke muhepy. Pe, upa katu te tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe a'e raho.

5

Anani rehe har. Sasi rehe har tī.

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar rer Sasi. Ywy namō a'eta ixo. Ame'ē ke a'eta muhepy. ² Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho. Anī. Tamatarer ke mupyta we wi jupe. ³ Ame'ē ke hakehar ukwa tī. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde eremupyta we. ⁴ Satana nde py'a rehe ihĩ. (Ājã ramũ i a'e.) Katu ym aja. Tupã'ã pe te'e nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym rahã we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ke upa katu te nema'e tĩ. Nde pe nde eremupyta we ame'ẽ ke nde py'a rupi nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ẽ, aja jande pe nde erepandu naĩ. Katu ym aja. Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amõ we tĩ. Tupã pe te'e nde erepandu tĩ — aja Petu pandu.

⁵ Ame'ẽ ke hendu rahã, Anani manõ ukwap. Upa hendu ame'ẽ ta mukahem hũ.

⁶ Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek. Jytym raho.

⁷ Ixawa'e manõ. I'i katu rahã, hakehar uhyk uwyr. Ixawa'e manõha rehe har ukwa ym uwyr. ⁸ Petu pandu ipe:

—Ywy muhepyha ke upa katu te perur my — aja ipe.

Kũjã pandu:

—A'e tỹ. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

⁹ Pe, Petu pandu ipe:

—Tupã'ã pe te'e nde erepandu tar katu tĩ. Nde sawa'e aja tĩ. Anĩ. Upa Tupã'ã ukwa katu. Nde sawa'e jytym raho ame'ẽ ta hukwen rehe uhyk ramõ. Nde ke jytym ta raho tĩ — aja kũjã pe.

¹⁰ Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap. Manõ ukwap. Ta'ynuhu ta ixo uwyr rahã, kũjã manõ ame'ẽ ke rehe usak. Pe, jytym raho tĩ. Ixawa'e rake rupi jytym tĩ. ¹¹ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta mukahem hũ. Manõha rehe har hendu ame'ẽ ta mukahem hũ tĩ.

Tupã pyrãtãha namõ mukatu hũ

¹² Jesu mondo ame'ẽ ta mukatu hũ ngã ke. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe mujesak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe soroka ihĩ. Soroka rer Saromã. A'ep upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jy'ar. ¹³ Johu ngã jy'ar ixo. Ame'ẽ ta rehe har amõ ta pandu: “Katu ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta” aja pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta namõ jurujar ym ame'ẽ ta jy'ar tar ym. ¹⁴ Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Heta sawa'e ta jurujar katu. Kũjã ta aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ. ¹⁵ Jesu mondo ame'ẽ ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke awa rape rupi ngã mou. Tupe 'ar pe mou. Myrape 'ar pe mou tĩ. Pe, hake rupi Petu te'e asa oho rahã, warahy pe i'ã jesak. Ame'ẽ ke ahy ixo ame'ẽ ta 'ar rupi aha ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngã ukwa. ¹⁶ Jerusarẽ ok ta xupe 'ar rupi ok ta juramã ihĩ. Ame'ẽ ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã hupir werur ipe. Ājã ta ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta ke werur ipe tĩ. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahã, Jesu rehe har Petu ta pandu ame'ẽ riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Petu ta namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.)

Jesu mondo ame'ẽ ta ke amõ ta mahy

¹⁷ Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhũ jyty'ym Jesu mondo ame'ẽ ta rehe. Upa inamõ ixo ame'ẽ ta jyty'ym a'eta rehe tĩ. Inamõ ixo ame'ẽ ta rer sanduse ta. (Jesu mondo ame'ẽ ta koty heta ngã jy'ar oho, a'erehe jyty'ym a'eta rehe.) ¹⁸ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha pe kynda raho, ok ta kyndaha pe. ¹⁹ Pe, pytun rahã, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe, a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

²⁰ —Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe peho. A'ep upa awa ixoha pyahu rehe har ngã pe pepandu pandu — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe pandu.

²¹ A'eta hendu katu ehe. Pe, pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.

Pe, ngã panduha renda pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Pe, jundéu awa ta tamũ ta ke a'eta mujy'ar tĩ. Johu panduha ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke a'eta mondo. Pandu:

—Jesu mondo ame'ẽ ta ke pemuhyk perur se — aja sonda ta pe pandu.

²² Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahã, mahem ym. ²³ Jesu mondo ame'ẽ ta ke mahem ym. Pe, ngã panduha renda pe jywyr oho. A'eta pandu:

—Kyndaha rehe jahyk rahā, upa hukwen ke kynda katu te. Upa hukwen harōha ta harō katu u'am tī. Anī. Hukwen ke jande japirar rahā, jamahem ym sawa'e ta ke — aja sonda ta pandu.

²⁴ Ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'ihu ta māte we ame'ē te a'eta my. Sonda tama'e kapitā aja tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū sondama'e kapitā ke a'e.

—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

²⁵ Pe, amō uhyk uwyr. Pandu:

—Pesarahā! Kyndaha pe sawa'e ta ke pekynda peraho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo apo 'y. Ngā ke a'eta mu'e mu'e u'am — aja tamūi ta pe amō pandu.

²⁶ Ame'ē ke rehe hendu rahā, sonda tama'e kapitā oho piam. Sonda ta inamō oho tī. Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk werur tī. Hātā ym pyhyk a'eta rehe. Hātā pyhyk rahā, ita ke sonda ta rehe ngā ombor ta, aja kapitā ukwa. Hetaha ngi kyje, a'erehe wewe katu pyhyk raho.

²⁷ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk rahā, ngā panduha renda pyter pe mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

²⁸ —Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja hātā pehē pe japandu. Anī. Pehendu ym. Pemu'e ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa apo. Jesu ke amō ta riki jukwa. Anī. A'e ke jande riki jajukwa aja pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

²⁹ Pe, Petu namō Jesu mondo ame'ē ta pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngā pe:

—Tupā je'ēha rehe jō jahendu katu rahā, katu te ame'ē. Amō sawa'e je'ēha rehe anī. (Katu we ame'ē.) ³⁰ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am. Aja pejukwa. Anī. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu. ³¹ Pe, Jesu ke hake Tupā muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitā keruhū. A'e riki awa muhāha tī. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Anī. Tupā rehe ipy'a muruwak mondo rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ngā rehe. ³² Jesu rehe har japandu pandu. Jasak ame'ē rehe har japandu pandu tī. Jesu rehe har Tupā'ā mujekwa tī. Tupā rehe hendu katu ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke a'e moī katu — aja Petu pandu.

³³ Ame'ē ke pa'ihu ta hendu rahā, parahy te hū. Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta jukwa tar katu. ³⁴ Pe, ngā panduha renda pe amō sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e. Moise je'ēha mu'e ame'ē ke a'e tī. “Sawa'e katu me'ē ke” aja upa ngā ukwa ehe har. Pe, a'e pandu:

—Jesu mondo ame'ē ta ke soroka pe emondo — aja.

³⁵ Pe, ngā panduha renda pe ixo ame'ē ta pe pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā ta! Pehendu katurahā! Petu ta ke pemahy ym we rī. Ma'e ke pekwa py peī. ³⁶ Amukwehe te amō sawa'e ixo. Her Téu. Kapitā a'e jupe. Heta sawa'e ta inamō jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha. Anī. A'e ke amō jukwa. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan oho. Ame'ē ta ngi har nixói te apo 'y. ³⁷ A'engi amō sawa'e uwyr tī. Her Jun. Ngariréi ywyr pe har a'e. Ngā hetaha ke kapitā keruhū manga manga rahā, Jun uwyr. Inamō heta ngā oho tī. Anī. A'e ke amō jukwa tī. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan oho tī. ³⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu katu apo. Jesu mondo ame'ē ta ke pemahy ym. Mā peja ixo. Sawa'e je'ēha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e ixo rahā, upa ta kanim oho. ³⁹ Anī rahā, Tupā je'ēha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahā, marā ka ym kanīha. Tupā namō pejumai ta — aja Ngamari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ē ke rehe ngā hendu katu. ⁴⁰ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk werur tī. Upa a'eta ke amō ta nupā hū. Pe, pandu tī:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitā ta pandu a'eta pe.

⁴¹ Pe, poir mondo. Ngā panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amō ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ē ke Tupā putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho. ⁴² Wera rahā pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū pe mu'e u'am. Amō ta rok pe mu'e u'am tī. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

6

Awa po wajar mokōi haihu katu ame'ē ta ke

¹ Arahā Jesu rehe amō amō heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta ngi har amō ta ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Amō ta emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Pe, ngere awa ta je'ēha pandu ame'ē ta parahy. Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta kyt'y'm jande rehe. Ixawa'e manō ame'ē ta heta we ixo. Ame'ē ta ngi har emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ē me'ēha — aja ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta je'ē je'ē hū.

²⁻³ Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ē ta riki mujy'ar. Ame'ē ta ke awa py mokōi hetaha. Ngā pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahā! Ngā mi'u ke jande jame'ē me'ē rahā, marā ka ym Tupā je'ēha ke amō ta pe jamu'eha rī. Ngā mi'u jame'ēha rehe jō jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amō ta pe jamu'e ym rahā, katu ym. A'erehe amō sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ta rehe pesak katu. Amō we tī. Ukwa katu ame'ē ta rehe pesak katu tī. Amō we tī. Sawa'e katu te ame'ē ta rehe pesak katu tī. Pehē ngi har awa po wajar mokōi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ē ta pe japandu ta: “Ngā mi'u ke peme'ē me'ē” aja. Jande anī. ⁴ Tupā je'ēha ke jamu'e ta ngā pe rī. Tupā namō japandu pandu ta rī — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu.

⁵ Ame'ē je'ēha rehe upa ngā hury katu, a'erehe ngā mi'u me'ēha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngā mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ē ke a'e. Ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ke a'e tī. Amō Siri ke ngā mu'am tī. Amō Pok ke mu'am tī. Amō Nikanor ke mu'am tī. Amō Timā ke mu'am tī. Amō Pame ke mu'am tī. Amō Nikoráu ke mu'am tī. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundéu awa tamūi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tī. ⁶ (Ame'ē awa po wajar mokōi sawa'e ta ngā mi'u ke me'ē me'ē ta.) Pe, ame'ē sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ē ta ruwa koty ngā mupu'am. Pe, Tupā namō pandu pandu. Ame'ē ta ākā rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ē ta mujar. (Aja ngā mi'u ke me'ē me'ē ame'ē ta ke a'eta, aja ngā pe mujekwa.)

⁷ Tupā je'ēha rehe amō amō ta hendu katu te hū. Jesu rehe amō amō Jerusarē ok ta pe har ta jurujar katu tī. Heta jundéu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tī.

Esete ke amō ta pyhyk

⁸ Esete rehe Tupā usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke Esete mukatu hū. Tupāma'e pyrātāha namō mukatu hū ngā ke. A'erehe ame'ē ke rehe ngā usak rahā, pandu: “Mā! Katu hū!” aja pandu. ⁹ Pe, inamō amō sawa'e ta je'ē hātā tā hū. Amō koty jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: “Ngā poir ame'ē ta ke” aja ngā jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Amō ta Siri ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Amō ta Asia ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Pe, Esete namō a'eta je'ē hātā tā hū. ¹⁰ Ukwa katuha ke Tupā'ā muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marā ka ym Esete je'ēha ke ame'ē ta mukanīha. A'erehe jyty'ym ehe. ¹¹ A'erehe amō sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahā, kome'ē tamatarer pehē pe jame'ē ta — aja ngā poir ame'ē ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—“Moise katu ym. Je'ēha rehe pehendu ym” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu. “Tupā katu ym. A'e je'ēha rehe pehendu ym tī” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e a'eta pandu.

¹² Ame'ē panduha namō upa ngā ke sawa'e ta muparahy. Tamūi ta ke a'eta muparahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. A'erehe johu ngā Esete koty oho. Pyhyk a'e ke. ¹³ Pe, ngā panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe har te'e pandu ame'ē ta ke a'eta werur tī. Te'eha ta pandu:

—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ katu te, aja jande jakwa katu. Anĩ. “Jaxer te'e” aja Esete pandu. “Moise je'ẽha katu ym. Pehendu ym ehe” aja a'e pandu tĩ. ¹⁴ Kuja a'e panduha rehe jahendu tĩ. Upa Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ẽ ke amõ koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ẽ ke rehe jahendu tĩ — aja Esete rehe har te'e sawa'e ta pandu.

¹⁵ Upa katu te ngã panduha renda pe wapyk uĩ ame'ẽ ta Esete ruwa rehe usak usak uĩ. Huwa ke hendy. Tupã je'ẽha rahoha ruwa aja hendy.

7

Esete je'ẽha ke

¹ Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu:

—Ame'ẽ je'ẽha jetehar te nde pe my? — aja ipe.

²⁻³ Esete pandu:

—Anĩ. Te'e riki. Tamüi ta! Pehendu katurahã! Ihẽ anam ta! Pehendu katu tĩ. Amarã riki jande ramüi. Mesopot ywy rehe a'e ixo rahã, Tupã pandu ipe. Wera te hũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Ma'e, Harã ok ta pe Amarã tyryk ym we oho rĩ. Kuja Tupã pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar eho tĩ. Amõ ywy ke nde pe amujesak ta. A'ep etyryk eho” aja Amarã pe. ⁴ A'erehe Kaundéi ywy ke Amarã hijar oho. Harã ok ta pe tyryk oho. Ipái oho inamõ tĩ. A'engi ipái manõ rahã, amõ ywy pe a'e ke Tupã mutyryk mondo. Kome'ẽ ywy pe muwyr, ma'e, Tupã mujesak ame'ẽ ke pe. Yman a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ẽ ywy pe jande jaxo tĩ. ⁵ Anĩ. Ywy ke nixói ipe, Amarã pe. Ima'e ke nixói te. Tupã me'ẽ ym we ipe rĩ. Amarã ra'yr nixói te rahã, Tupã manga katu ipe: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta. Ne rainõma'e ta tĩ” aja Amarã pe Tupã pandu katu — aja Esete pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Kuja Tupã pandu tĩ: “Amõ ywy rehe ne rainõ ta ixo ta. A'ep paraky te'e hũ ta. Ame'ẽ ta ke amõ awa ta mahy hũ ta tĩ. 'Ar ke ymanuhũ ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar aha ta oho. ⁷ Ame'ẽ ke upa rahã, ame'ẽ awa ta ke ihẽ amahy ta. Te'e muparakyha ta ke ihẽ amahy ta. A'engi ame'ẽ ywy ngi ne rainõ ta uhem oho. Kome'ẽ ywy rehe jywyr ta. Pe, ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta” aja Amarã pe Tupã manga katu. ⁸ Tupã pandu katu, ame'ẽ ukwa katuha ke Amarã pe Tupã muwyr. Kuja. Ehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã rahã, jundéu awa kotyhar ke a'e aja mujekwa. Tupã usak katu ehe ame'ẽ ke a'e, aja ukwa katu. A'erehe ta'yr pিরer ke Amarã jupã. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ẽ ngi awa po wajar mokõi ukwer rahã, ipিরer ke jupã. (Aja rahã, Tupã manga katuha ke a'e putar katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tĩ. Ta'yr pিরer ke jupã tĩ. Ta'yr rer Jako. Jako aja tĩ. Ta'yr ta pিরer ke jupã tĩ. (Ipিরer jupã rahã, ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupã usak katu a'eta rehe, ame'ẽ ta ke a'eta, aja mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py mokõi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramüi ta ke a'eta.

⁹ —Jako ra'yr ta ngi har peteĩ Jose. Imu ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji ywy pe Jose ke amõ ta raho. Paraky te'e a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupã usak katu. ¹⁰ A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã muputu'u katu ingi. Tupã usak katu ehe tĩ. Ukwa katuha ke muwyr ipe tĩ. A'erehe eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ruwa koty pu'am rahã, Jose rehe kapitã keruhũ usak katu. Kapitã keruhũ rer Parao. Pe, Jose ke kapitã aja a'e mu'am. Eji ywy pe har tama'e kapitã aja a'e mu'am. Kapitã keruhũ rok kapitã a'e tĩ. ¹¹ Pe, ngã pe ngã mi'u nixói te. Upa Eji ywy rupi nixói. Kanaã ywy rupi nixói te tĩ. Pyrara hũ ngã. Jande ramüi pe nixói te tĩ. ¹² Pe, Eji ywy pe ahüi aja me'ẽ pyta we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke ixoty mondo, jande ramüi ta ke. ¹³ Mokõihar a'eta oho rahã, imu ta pe juehe har Jose mujekwa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tĩ. Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa. ¹⁴ Pe, ipái pe myrandu Jose mondo. “Eji ywy pe ihẽ koty ejur. Upa katu te ne anam ta erur tĩ” aja myrandu mondo.

¹⁵ —Kuja, 75 ngã hetaha ixo. Pe, Eji ywy pe Jako oho. A'ep a'e manõ. A'ep jande ramüi ta manõ tĩ, ma'e, Jako ra'yr ta ke. ¹⁶ Ymanuhũ tĩ, jande ramüi kangwer ke amõ ta mutyryk

raho. Sikē ok ta pe raho. A'ep itakwar keruhū ihī. Ame'ē pe ixangwer ke ngā mou tī. Yman ame'ē itakwar keruhū ke Emor ra'yr ngi Amarā jo'ok. Tamatarer Amarā muhepy ipe.

¹⁷ —Yman Amarā pe Tupā manga katu. Ame'ē panduha rehe uhyk tate rahā, Eji ywy pe jande ramūi ta jumuheta oho. ¹⁸ Pe, Eji ywy pe amō kapitā keruhū uhem ngā pe. Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e. ¹⁹ Ame'ē kapitā keruhū muka'u te'e jande ramūi ta ke. Mupyrara hū tī. Kuja jande ramūi pe panduha mondo tī: “Ta'yn ra'yr u'ar rahā, pehē rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr ta pame katu te pembor indo” aja kapitā keruhū pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa. ²⁰ Arahā amō sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise. Katu hū ame'ē ke a'e, aja imāi ta ukwa. ²¹ A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imāi namō mukanim. Pe, hok ngi imāi muhem mondo rahā, Parao rajyr mahem. Kapitā keruhū rajyr ke a'e. “Ko ihē membyr apo 'y. Ihē amutiha ta” aja Parao rajyr pandu. ²² Pe, upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke amō mu'e. Je'ēha ke pandu katu te tī. Upa ma'e ke ma'ema'e katu te tī.

²³ —Mokōi awa py upa warahy 'ar ame'ē ke Moise. Pe, arahā ianam ta rehe usak oho. Ianam ta riki jundéu awa ta ke. ²⁴ Pe, oho ixo rahā, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e, ame'ē ke rehe usak. Pe, ame'ē ke muputu'u oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa. ²⁵ Eji ywy pe har ke Moise jukwa. [Ihē anam ta ke ihē amupoir ajur, a'erehe ihē ke Tupā muwyr. Ame'ē ke ihē anam ta ukwa ta, aja Moise ipy'a pe ukwa katu. Anī. Aja ym ianam ta ukwa.] ²⁶ Amō wera rahā, mokōi jundéu awa ta jumai ixo, ame'ē rehe Moise usak tī. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta pe: “Sa'e ta! Pehendu katurahā! Mā peja ym! Pehē riki anam ta. A'erehe pejumai ym pexo” aja Moise pandu. ²⁷ Pe, ianam ke mupyrara ame'ē ke sosok mondo. Moise ke sosok mondo. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī. ‘Awa katu my?’ Anī rahā: ‘Awa katu ym my?’ Ame'ē panduha aja ym nde. ²⁸ Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa. Aja ihē ke nde erejukwa tar katu my tī” aja Moise pe pandu. ²⁹ Ame'ē ke rehe hendu rahā, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao ukwa ta tī. Ame'ē ngi kyje, a'erehe ujan oho.) Mijiā ywy pe oho. Amō ywy pe har aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke pyhyk. Pe, mokōi ta'yr ipe.

³⁰ —A'ep amō mokōi awa pypa warahy 'ar aha oho. Ywy'ā keruhū rake awa nixói te ame'ē ywy ihī. Ywy'ā keruhū rer Sinái. A'ep Moise wata oho ixo rahā, jupirā'y ke ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ē ke rehe a'e usak. Tata hendyha pyter pe Tupā je'ēha rahoha uhem. ³¹ Ame'ē ke rehe usak rahā: “Mā! Ma'e my?” aja pandu jupe. A'erehe hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu ipe: ³² “Ihē rehe ne ramūi ta ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja panduha uwyr ipe. Pe, Moise jumukahem ingi, a'erehe ryrýi u'am ingi. ³³ Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e sawa'e te pandu tī: “Ihē Tupā. Ko ihē axo. Nde erepyrū ere'am, ame'ē ywy ke katu te ame'ē ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok. (Aja rahā ihē rehe nde py'a nde eremoī moī katu, aja ihē pe nde eremujekwa.) ³⁴ Ihē kotyhar ta ke Eji ywy pe ixo. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara hū. Ame'ē ke ihē akwa katu. Ame'ē ta jixi'u hū. Ame'ē ke rehe ihē ahendu tī. A'erehe ame'ē ta ke ihē amupoir ajur. Esarahā! Eji ywy pe nde ke ihē amondo ta. Ame'ē ta ke nde erepoir ta ereho” aja Moise pe pandu.

³⁵ —Yman riki ame'ē Moise ke jundéu awa ta putar ym. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī” aja Moise pe. Ame'ē Moise ke Tupā mondo. A'e ke kapitā aja a'e mu'am. Poiriha ke a'e tī. Inamō Tupā je'ēha rahoha ma'ema'e katu. Jupirā'y ke ukwái ukwái te'e. Ame'ē pyter pe usak, a'e riki Moise namō ma'ema'e katu. ³⁶ Eji ywy pe ma'e ke Moise ma'ema'e hū. Aja Tupāma'e pyrātāha ke a'e mujesak ngā pe. Y ramūi pe aja tī. Y ramūi rer: “Y pytā.” Pe, Eji ywy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa nixói te ame'ē rupi wata oho ixo. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, wata oho ixo. A'ep Tupāma'e pyrātāha ke ngā pe a'e mujesak tī. ³⁷ Jundéu awa ta pe Moise pandu: “Ihē aja amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har uhem ta” aja Moise pandu. ³⁸ Awa nixói te ame'ē pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ē ta namō Moise ixo. Sinái ywy'ā keruhū rake a'eta jy'ar uwyr. Ame'ē ywy'ā keruhū 'ar pe Moise namō Tupā

je'ēha rahoha pandu pandu. A'ep Tupā je'ēha ke Moise pyhyk. Ame'ē je'ēha rehe awa hendu katu rahā, ixo katu ta. Ame'ē ke jande ramūi ta pe a'e pandu pandu. Ame'ē ke jande pe muwyr tī.

³⁹ —Anī. Moise pandu ame'ē ke rehe jande ramūi ta hendu ym. Putar ym a'e ke. ⁴⁰ Eji ywy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ā keruhū 'ar pe Moise ixo rī, pe, imu pe jande ramūi ta pandu, ma'e, Arā pe: “Ma'e'ā jande pe emujā. Tupā aja jande pe. Jande ndutar koty oho ta. Eji ywy ngi jande ke Moise mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har apo. My ihon mamy” aja Arā pe jande ramūi ta pandu. ⁴¹ Arahā itatawa ke te'e tapi'iruhu ra'yr'ā ke a'eta mujā. Ame'ē ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja ipy'a moī moī katu u'am ehe. A'eta mujā ame'ē ke rehe hury katu. ⁴² A'erehe jande ramūi ta ke Tupā hijar oho. Pe, upa ywa rehe hendy ame'ē ke rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu u'am. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. Tupā pandu:

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Mokōi awa pypa warahy 'ar rahā, awa nixói te ame'ē rupi pexo.

Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahā, ihē rehe pehē py'a pemoī moī ym pexo.

⁴³ Amō rehe pehē py'a pemoī moī katu pexo.

So'o pirer ok ke peraho. Ame'ē wyr pe Moro'ā pemoī. Jahy rata'ā pemoī tī. Her Hēpā.

Ame'ē ta tupā ta aja pekwaha pehē jupe. Ame'ē'ā rehe pehē py'a pemoī moī katu pexo. Katu ym aja.

A'erehe amō ywy rehe pehē ke ihē amondo ta. Mambiro ok ta kupe koty ihē amondo ta” aja Tupā pandu.

—Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Esete pandu.

⁴⁴ A'e pandu tī:

—Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi wata oho ixo rahā, so'o pirer ok ke a'eta raho. Ame'ē pe Tupā rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu ixo. So'o pirer ok mujāha ke Moise pe Tupā mujekwa. Aja jande ramūi mujā. ⁴⁵ A'engi Moise manō rahā, jande ramūi ta ke Josue mujy'ar raho. Kome'ē ywy pe mujy'ar werur. Arahā kome'ē ywy pe amō awa ta ixo. Pe, ame'ē ta ke Tupā muhem mondo. Pe, kome'ē ywy ke jande ramūi pyhyk. Henda ke pe pyhyk. Kome'ē ywy pe uhyk rahā, so'o pirer ok ke werur tī. Ame'ē ke hainō ta pe jande ramūi mupyta. Ndawi uhem rahā, ame'ē ke pewe ixo rī. ⁴⁶ Ndawi rehe Tupā usak katu. Pe, Tupā pe Ndawi pandu: “Kome'ē ywy pe nde pe ok keruhū ihē amujā tar katu. Ame'ē pe nde rehe ngā ipy'a ke moī moī katu ta. Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ē ke a'e tī” aja Ndawi pandu. ⁴⁷ Anī. Ndawi mujā ym. Ta'yr riki mujā. ⁴⁸ Saromā riki ok keruhū mujā. Anī. Awa ta mujā ame'ē ke rehe Tupā ixo ym. Tupā riki ywate har a'e. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. ⁴⁹ Tupā pandu:

“Ywa pe ihē axo. Ihē riki sawa'e te. Kome'ē ywy keruhū pe aja tī. Ihē axo tī.

Ok keruhū awa ta mujā ame'ē ke rehe ihē apyta ym ta. Henda peteihar rehe ihē apyta ym ta tī.

⁵⁰ Ihē riki upa katu te ma'e ke ihē amujā, aja Tupā pandu” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Esete pandu.

⁵¹ A'e pandu tī:

—Tamūi ta! Pehē ākā janam rāi. Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta ke pehē, a'erehe pehendu ym. Tupā'ā je'ēha ke jande ramūi putar ym. ⁵² Aja pehē tī. Peputar ym tī. Upa Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jande ramūi ta mupyrara. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta jukwa tī. Tupā ra'yr uwyr ta, aja pandu ame'ē ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr uwyr rahā, peputar ym a'e ke. ⁵³ A'e ke pejukwa tī. Tupā je'ēha ke pehē pe Tupā je'ēha rahoha ta muwyr. Anī. Ame'ē ke rehe pehendu ym — aja jundéu awa ta pe Esete pandu pandu.

Esete ke amō ta jukwa

⁵⁴ Esete je'ēha rehe hendu rahā, ngā panduha rendama'e kapitā ta parahy ehe. Parahyha rehe hāi su'u su'u u'am. ⁵⁵ Pe, Esete py'a rehe Tupā'ā ihī katu. Pe, ywa rehe Esete ma'ā rahā, Tupā rake wera te hū, ame'ē rehe usak. Tupā rake Jesu pu'am u'am ame'ē ke rehe usak tī. ⁵⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Ywa pe sawa'e te i'āi. Amukwehe te we kome'ē ywy keruhū pe wyjy uwyw ame'ē ke a'e. Tupā rake pu'am u'am apo 'y. Ame'ē ke rehe ihē asak — aja Esete pandu.

⁵⁷ Anī. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hū tī. Pe, opor oho ehe. ⁵⁸ Pe, ok ta ngi muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngā jukwa. Sawa'e wan namō ita omboriha ta kamixa ke hijar oho. ⁵⁹ Sawa'e wan ame'ē rer Sāu. Ita a'eta omombor ixo rahā, Esete pukái:

—Jesu! Ihēma'e sawa'e te nde! Ihē'ā ke eraho! — aja pukái.

⁶⁰ Pe, ipynarāi pe u'ar. Hātā pukái ipe tī:

—Sawa'e! Ihē rehe peme'ē ta katu ym ame'ē ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ē ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahā, a'e manō.

Pe, Esete ke ngā jukwa rahā, Sāu pandu tī: “Ere! Pejukwa katu!” aja riki.

8

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Sāu mupyrara

¹ Arahā Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Jerusarē ok ta pe heta ixo. Ame'ē ta ke amō ta mahy hū. Mupyrara hū tī. A'erehe amō amō ywy rupi uhāi oho. Jundéi ywy rupi uhāi oho. Samari ywy rupi uhāi oho tī. Jesu mondo ame'ē ta jō Jerusarē ok ta pe ixo. ² Tupā rehe hendu katu ame'ē ta Esete rete ke jytyr raho. Jixi'u hū ehe.

³ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Sāu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahā, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kūjā ta ke aja tī. Kyndaha pe kynda raho tī.

Samari ywy pe myrandu katu ke amō pandu oho

⁴ Amō amō ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta uhāi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho. ⁵ Amō sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihī. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Awa muhāha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tī. ⁶ Pe, je'ēha rehe ok ta pe har ta hendu hendu katu te u'am. Tupāma'e pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁷ Heta ngā py'a ngi ājā ta ke Siri muhem mondo. Ājā ta uhem rahā, hātā ahem hū. Heta jupyrātā rātā ame'ē ta ke mukatu tī. Heta wata katu ym ame'ē ta ke mukatu tī. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁸ A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.

⁹ Pe, ame'ē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simā. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhū jupe, aja pandu pandu ngā pe. ¹⁰ Je'ēha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngā pandu:

—Tupāma'e pyrātāha namō a'e ixo — aja Simā rehe har upa ngā pandu naī.

¹¹ Paje a'e. Yman ngā ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe. ¹² Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ē rehe amō jurujar katu rahā: “Ihē kotyhar ke” aja Tupā pandu. Pe, ame'ē myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Jurujar katu tī. Pe, ame'ē ta ke Siri mujahuk. (Aja rahā Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) ¹³ Simā jurujar katu tī. Upa Siri mujahuk rahā, inamō Simā ixo. Tupāma'e pyrātāha namō Siri mukatu hū ngā ke. Ame'ē ke Simā usak rahā, jupandu jupe:

—Mā! Katu te — aja Simā jupe.

¹⁴ Jerusarē ok ta pe Jesu mondo ame'ē ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupā je'ēha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juā ke mondo tī. ¹⁵ A'ep a'eta uhyk rahā, jurujar katu ame'ē ta rehe har Tupā namō pandu pandu:

—Kome'ē ta rehe Tupā'ā emuwyr — aja Tupā pe pandu.

¹⁶ A'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī ym we rī, a'erehe Tupā namō Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahā, Jesu je'ēha rupi mujahuk jō. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Pe, a'eta ākā rehe ipo ke Petu ta mujar. Pe, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu tī.

¹⁸⁻¹⁹ Amō ta ākā rehe ipo ke Jesu mondo ame'ē ta mujar rahā, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu. Ame'ē ke rehe Simā usak rahā, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ē pyrātāha ke ihē pe pemuwyr rahā, tamatarer pehē pe ihē ame'ē ta. Pe, amō ta ākā rehe ihē po amujar rahā, a'eta rehe Tupā'ā ihī katu ta tī — aja Simā pandu.

²⁰ Petu pandu:

—Tupā'ā ke Tupā me'ē te'e. Ame'ē ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha nāi. Katu ym aja. A'erehe tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta my. ²¹ Tupā koty nde py'a ihī katu ym, a'erehe jande namō nde erema'ema'e ym ta. Tupā rehe har nde eremu'e ym ta tī. ²² Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ē nde erekwaha rehe har Tupā namō epandu pandu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta nde rehe. ²³ (Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e.) A'erehe nde erejty'ym te ha namō nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namō nde erexo. Ame'ē ke nde erehijar ym rī, aja ihē akwa tī — aja Simā pe Petu pandu.

²⁴ Pe, Petu pe Simā pandu. Juā pe pandu tī:

—Anī. Pehērahā! Ihē rehe har Tupā namō pehē riki pepandu. Aja rahā, ma'e ke ihē rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramō: “Tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta” aja ihē rehe uhyk ym ta — aja Simā pandu.

²⁵ Tupā je'ēha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ē rehe har pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahā, amō amō ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari wpy pe ok ta ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho ixo.

Etio wpy pe har namō Siri pandu

²⁶ Siri rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahā! Warahy jurukwā koty awa rape ihī, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarē ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon. (Ymanihar awa rape ke ame'ē.) Ame'ē awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

²⁷⁻²⁸ Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ē rape rehe uhyk oho. Ame'ē rupi hekoha pe amō sawa'e jywyr ta oho ixo. Etio wpy pe har a'e. Eunu a'e. Etio wpy pe har tama'e kapitā keruhū pe a'e paraky ixo. Kapitā keruhū riki kūjā ke. Kūjā rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitā a'e tī. Amukwehe we Jerusarē ok ta pe oho. Tupā rehe ipy'a a'e moī moī oho. Apo hekoha pe jywyr oho ixo. Myra ujan ame'ē 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahā, Tupā je'ēha rehe usak usak uī. Yman Isai mupinim, ame'ē rehe usak usak uī. ²⁹ Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Pe, Siri pe Tupā'ā pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

³⁰ Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ē ke sawa'e pandu pandu. Ame'ē ke rehe Siri hendu rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ē ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

³¹ Sawa'e pandu:

—Anī. Amō ihē ke mu'e ym rahā, marā ka ym ihē akwaha. Se ewapyk ejur. Ihē rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

³² Pe, sawa'e rake wapyk. Tupā je'ēha rehe sawa'e usak usak ame'ē ke kuja ihī: “Jukwaha renda pe arapuharan ke amō jukwa raho.

A'e aja tī. A'e ke amō ta jukwa ta raho tī.

Arapuharan ra'yr ke amō ta hawī rahā, ahem ym. A'e ke aja tī. Je'ē ym ta a'e ke tī.

³³ A'e ke ngā mupyrara rahā, amō muputu'u ym ingi. Ame'ē wpy pe har ta katu ym te ame'ē ke ma'ema'e ipe. Ame'ē rehe har pandu ym awa.

A'e ke amō ta jukwa ta. Pe, kome'ē ywy keruhū ke hijar ta oho" aja piniha ke sawa'e usak usak uī.

³⁴ Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihē pe rahā! Awa rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amō rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

³⁵ Pe, Jesu rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pandu pandu, ame'ē ke Siri mujekwa ipe. Tupā je'ēha rehe sawa'e usak ramō, ame'ē ke Siri mu'e. ³⁶ Ame'ē ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tī. Pe, pe rupi oho ixo rahā, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio ywy pe har pandu:

—Ko y ihī. Ihē ke nde eremujahuk rahā, katu my? — aja Siri pe pandu.

³⁷ [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejurujar katu rahā, katu tiki — aja etio ywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupā ra'yr, aja ihē akwa katu — aja etio ywy pe har pandu.]

³⁸ A'erehe myra ujan ame'ē ke etio ywy pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk oho. Mokōi jō a'eta. ³⁹ A'e ke Siri mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahā, Siri ke Tupā'ā pyhyk raho. Etio ywy pe har usak ym te ehe tī. Pe, pe rupi hury jywyr oho tī.

⁴⁰ Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem. A'engi amō amō ok ta pe myrandu katu pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ē myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe, Sesarēi ok ta pe uhyk oho.

9

Jesu rehe Sáu jurujar katu

(At 22.6-16; At 26.12-18)

¹⁻² Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe Sáu parahy te rī. Upa jukwa tar katu. A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pe a'e oho. Pandu ipe:

—Ndama ok ta pe ihē aho ta. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda heta ihī. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amahem rahā, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihē apukwar ta arur. Kūjā ta ke apukwar ta arur tī. Jerusarē ok ta pe arur ta. Ne je'ēha rupi ihē aho ta. A'erehe paper pinim ke ihē pe emuwyr — aja pa'i keruhū pe Sáu pandu.

Pe, ame'ē ke Sáu pe a'e me'ē.

³ Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate rahā, pahar ywa ngi wera te hū. Hake rupi wera te hū. ⁴ Ywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja je'ēha rehe a'e hendu:

—Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my? — aja Sáu hendu.

⁵ Sáu pandu:

—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.

Pe, Sáu pe pandu:

—Ihē riki Jesu. Ihē ke nde eremupyrara erexo. ⁶ Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ē ke amō pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.

⁷ Sáu namō oho ame'ē ta pyta u'am. Uhem ym ngā je'ēha ke. Amō je'ēha rehe jō a'eta hendu. Anī. Usak ym awa ke rehe. ⁸ Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahā, usak ym te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amō ta pyhyk. ⁹ Aja Ndama ok ta pe hykí muhyk raho. Mahapyr ukwer rahā, usak ym te ma'e ke rehe. Arahā u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym tī.

¹⁰ Pe, Ndama ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha aja usak. Aja jandema'e sawa'e te mujekwa ipe:

—Anani!

A'e pandu.

—Sawa'e! Ma'e nde pe? — aja Anani.

¹¹ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Eho! Ok ta rape rupi eho. Ok ta rape rer: "Tatambyk." Ame'ē rupi Jun rok ihī. Ame'ē rupi epandu: "My Jun rok ihī my? My Sáu? Tar ok ta pe har a'e" aja epandu eho. Ihē pe ma'e pandu pandu uī apo. ¹² Kuja ixeraiha aja a'e usak. Ixoty nde erehyk ereho. Nde po

ke iākā rehe nde eremujar. Aja rahā, ma'e ke rehe a'e usak katu ta tī. Aja ixeraiha rehe a'e usak — aja Anani pe jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ A'e pandu:

—Sawa'e! Ame'ē sawa'e rehe har amō ta pandu hū ihē pe. Nde kotyhar ta rehe māte hū ma'e jaxeriha ke ma'ema'e. Aja Jerusarē ok ta pe ixo ame'ē ta pe ma'ema'e hū tī.

¹⁴ Ko Ndama ok ta pe aja tī. Nde kotyhar ta ke mahy ta uwyr tī. Upa nde rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e pyhyk ta uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū je'ēha rupi a'e uwyr. A'erehe aho tar ym ixoty — aja Anani pandu.

¹⁵ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Anī. Sáu koty eho! Ihē asak katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē rehe a'e paraky ta apo 'y. Ihē rehe har a'e pandu pandu ta oho. Ame'ē riki ima'e parakyha ke. Amō awa ta pe ihē rehe har pandu pandu ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pandu ta oho. Kapitā keruhū pe pandu ta oho tī. Jundéu awa ta pe pandu pandu ta oho tī. ¹⁶ Ihē rehe har a'e pandu pandu ta oho, a'erehe a'e ke amō ta mupyrara te hū ta. Ame'ē ke ihē amujekwa ta ipe — aja Anani pe pandu.

¹⁷ Pe, ixoty Anani oho. Jun rok mahem rahā, ixē oho. Pe, Sáu ākā rehe ipo mujar. Pandu ipe:

—Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu apo 'y, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y! Se nde erejur rahā, Jesu rehe nde eresak. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e riki ihē ke muwyr nde koty. A'erehe ihē ajur. Nde reha ke amopok katu ajur. Nde py'a rehe Tupā'ā ihī katu ta tī — aja Sáu pe Anani pandu.

¹⁸ Pe, pahar Sáu reha ngi ma'e ke u'ar. Pira pirer aja saka ame'ē ke u'ar. Pe, usak katu tī. Pe, pu'am. Pe, a'e ke Anani mujahuk. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Pe, ma'e ke upa u'u rahā, pyrātā katu tī.

Ndama ok ta pe myrandu katu ke Sáu pandu pandu

Ndama ok ta pe Sáu pyta we rī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō pyta we rī. ²⁰ Pe, pahar jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixē oho. Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja ngā pe a'e pandu pandu.

²¹ Upa hendu ame'ē ta pandu: “Mā! Ma'erehe my!” aja ngā. Pe, pandu pandu a'eta jupe tī:

—Mā! Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke kome'ē sawa'e mupyrara hū. Jerusarē ok ta pe ixo, ame'ē ta ke mupyrara hū. Ndama ok ta pe aja tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke pyhyk uwyr tī. Pe, Jerusarē ok ta pe a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har a'e pandu pandu katu. Ma'ewā puki! — aja a'eta jupe.

²² Sáu pandu katu te:

—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e — aja ngā pe a'e mujekwa katu te.

Ame'ē rehe har pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ēha ke mujywyr ym ipe. Ndama ok ta pe ixo ame'ē ta mujywyr ym ipe.

²³ Yman a'ep Sáu ixo. Pe, jundéu awa ta jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:

—Sáu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta jupe.

²⁴ A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harō u'am. Wera rahā, harō u'am. Pytun rahā, harō u'am tī. Sáu ke a'eta pyhyk rahā, jukwa ta. Anī. Ame'ē rehe har Sáu pe amō pandu oho.

²⁵ A'erehe pytun rahā, Sáu ke ehe katu ame'ē ta muhem mondo. Ok ta ita kurar ngi mujy mondo. Wasākā ran keruhū pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarē ok ta pe Sáu ixo

²⁶ Pe, Jerusarē ok ta pe Sáu uhyk oho. Uhyk rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō a'e jy'ar ta tipe oho. Anī. Sáu ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sáu jurujar katu apo 'y, ame'ē ke a'eta ukwa ym, a'erehe kyje ingi. ²⁷ Pe, Manambe oho ixoty. Pe, Jesu mondo ame'ē ta koty Sáu ke a'e muhyk raho. Ame'ē ta pe upa Sáu rehe har a'e pandu:

—Pe rupi Sáu oho ixo rahã, jandema'e sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e te pandu pandu ipe tĩ. Apo Jesu rehe har Sáu pandu pandu tĩ. Ndama ok ta pe a'e pandu pandu hũ. Pandu rahã, a'e kyje ym amõ ta ngi — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe Manambe pandu.

²⁸ Pe, ame'ẽ ta namõ Sáu pyta. Jerusarẽ ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. ²⁹ Pandu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pe, amõ awa je'ẽha pandu ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Ngere awa ta je'ẽha a'eta pandu. Ame'ẽ ta namõ Jesu rehe har Sáu pandu pandu hũ. Je'ẽ hãtã tã a'eta namõ tĩ. Pe, Sáu ke ame'ẽ ta jukwa ta tipe. ³⁰ Ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ukwa rahã, Sesaréi ok ta pe Sáu ke a'eta raho. A'engi Tar ok ta pe Sáu ke a'eta mondo.

³¹ Ajame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym. (Sáu mupyrara ym apo 'y.) A'erehe upa Jundéi ywy rupi ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym tĩ. Ngariréi ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Samari ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Pe, Jesu rehe jurujar katu te we ngã oho ixo. Tupã rehe ipy'a katu ixo tĩ. Tupã'ã mujekwa katu tĩ, a'erehe amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tĩ.

³² Amõ amõ ok ta rupi Petu ohoho ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. ³³ Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mahapyr warahy 'ar rahã, myrape 'ar pe túi, hok pe. ³⁴ Pe, Petu pandu ipe:

—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu! Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.

³⁵ Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har ta usak ehe. Pe, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ ta muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja tĩ. Usak ehe tĩ. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo tĩ.

³⁶ Jop ok ta pe kũjã ixo. Her Tambi. Ngere awa ta je'ẽha kuja amõ her tĩ: “Ndo” aja ipe. Jesu rehe a'e jurujar katu tĩ. Katu ame'ẽ pame katu te amõ ta pe a'e ma'ema'e katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe a'e haihu katu tĩ. ³⁷ Ri ok ta pe Petu ixo rahã, ma'e ahyha ke kũjã pyhyk. Pe, manõ. Hete ke amõ ta kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha a'e. Upa kutuk rahã, hete ke pukek.) Pe, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe mou. ³⁸ “Ri ok ta pe Petu ixo” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu. Ri ok ta kotete ihĩ. A'erehe ixoty mokõi sawa'e ta mondo. Kuja sawa'e ta pandu oho ipe:

—Pahar jande namõ eho — aja Petu pe pandu oho.

³⁹ Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namõ oho. Jop ok ta pe uhyk rahã, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe amõ ta raho. Upa ixawa'e manõ ame'ẽ ta juramã u'am. Petu rake rupi juramã u'am. Jixi'u hũ u'am. Ixuwe katu rahã, kamixa ke Ndo mujã mujã. Ame'ẽ ke Petu pe mujesak jesak u'am. Kamixa puku Ndo mujã ame'ẽ ke mujesak jesak u'am tĩ. ⁴⁰ Pe, kapy ngi upa kũjã ta ke Petu muhem mondo. Pe, ipynarãi pe wapyk. Tupã namõ pandu pandu. Pe, hete koty uwak. Pandu:

—Tambi! Epu'am! — aja kũjã manõ ame'ẽ ke pe Petu pandu.

Pe, eha ke kũjã pirar. Petu rehe ma'ã rahã, wapyk. ⁴¹ Ipo ke Petu pyhyk. Pe, mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. ⁴² Kũjã kwera ramõ ame'ẽ ke a'e mujesak kũjã ta pe. Ame'ẽ rehe har myrandu upa Jop ok ta rupi amõ ta pandu pandu oho. ⁴³ A'erehe Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rĩ. So'o pirer rehe ma'eha namõ a'e pyta we rĩ. Her Simã.

10

Kone rehe har

¹ Sesaréi ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. Kuja, 100 hetaha sonda tama'e kapitã ke a'e. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. ² Jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Upa katu te hok wyr pe har ta aja tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Amõ awa

riki a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta rehe a'e haihu katu. Tupā namō a'e pandu pandu katu te tī. ³ Amō wera rahā, warahy ywa ku'a ihon tate rahā, ixeraiha aja a'e usak. Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu. A'e pandu:

—Kone! — aja Tupā je'ēha rahoha.

⁴ Kone usak ehe rahā, jumukahem ingi. Pe, pandu ipe:

—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone pandu.

Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Tupā namō nde erepandu pandu, ame'ē ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixói te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu, ame'ē ke ukwa katu tī. ⁵ A'erehe nde rehe a'e usak katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo. Simā Petu pe: “Jande namō eho” aja a'eta pandu ta oho. ⁶ Amō sawa'e rok pe Simā Petu ixo. Ok jar rer amō Simā. Ame'ē Simā so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok ihī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁷ Pe, Tupā je'ēha rahoha jywyr oho. Aja ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokōi miasu ta ke Kone mujy'ar. Amō sonda ke mujy'ar tī. Ame'ē sonda riki jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu tī. Konema'e miasu a'e tī. ⁸ Ame'ē mahapyr sawa'e ta pe upa usak ame'ē rehe har Kone pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr sawa'e ta ke a'e mondo.

⁹ Ame'ē ku'ē rahā, pe rupi a'eta oho ixo rī. Warahy jandar tate rahā, Jop ok ta pe uhyk tate. Arahā, ok kupe 'ar pe Petu oho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) A'ep Tupā namō pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupā namō pandu pandu katu uī.) ¹⁰ A'e myahy uī. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amō mupupur ixo rahā, ixeraiha aja a'e usak. ¹¹ Kuja usak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr. ¹² Kome'ē ywy keruhū pe mujy muwyr. Ame'ē jywī pe upa katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ē ta ihī. Upa katu te ipixi'a pe ma'e wata ame'ē ta ihī tī. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ē ta ihī tī. ¹³ Pe, kuja hendu:

—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u! — aja ipe.

¹⁴ Petu pandu:

—Sa'e! Anī! So'o ta para ihī. Jande ramūi u'u ym ame'ē ke pehī. A'erehe ihē a'u ym ta tī — aja Petu.

¹⁵ Pe, kuja je'ēha uhyk ehe tī:

—Jete riki. Apo katu aja Tupā pandu. Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eī — aja Petu pe.

¹⁶ Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa ywa pe jywyr oho tī. Aja ixeraiha aja Petu usak.

¹⁷ Usak ramō ame'ē rehe har ipy'a pe Petu ukwa ukwa katu te uī. “Ma'ewā aja my?” aja jupe. Arahā Kone mondo ame'ē ta uhyk uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simā rok ke amō ta mujekwa a'eta pe. ¹⁸ Pe, a'eta pukái:

—Se Simā Petu ixo my? — aja sawa'e ta pukái.

¹⁹ Usak ramō ame'ē rehe har Petu ukwa ukwa uī rī. Pe, Tupā'ā pandu ipe:

—Ehendu katurahā! Mahapyr sawa'e ta nde pe pandu uwyr. ²⁰ Epu'am. Ewyjy eho. Sawa'e ta namō eho. Ekyje ym a'eta ngi. Nde koty a'eta ke ihē amuwyr — aja Petu pe.

²¹ Pe, Petu wyjy oho a'eta koty. Pandu:

—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ē ke ko ihē. Ma'e pehē pe? — aja Kone muwyr ame'ē ta pe Petu pandu.

²² A'eta pandu:

—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda tama'e kapitā a'e. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Kone rehe har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe Tupā je'ēha rahoha mujekwa ipe: “Nde rok pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke a'e pandu pandu ta” aja Kone pe. A'erehe jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.

²³ Pe, Petu pandu:

—Pejur! Se pepyta we rī. Ka'aruk koty apo — aja sawa'e ta pe.

Ame'ë ku'ë rahã, ima'e ke Petu moĩ katu. Pe, a'eta namõ oho. Amõ ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke. Jop ok ta pe har ta ke a'eta. ²⁴ A'engi amõ ku'ë rahã, Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone rok pe uhyk rahã, Kone harõ ixo. Petu ta rehe harõ ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Upa ame'ë ta harõ ixo tĩ. ²⁵ Hok pe Petu ixo tate rahã, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e jumumbe jumumbe oho. Ipyñarai pe a'e wapyk uĩ tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ ta tipe.) ²⁶ Pe, a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:

—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihẽ tĩ. Ihẽ rehe nde py'a emoĩ moĩ ym eĩ — aja Kone pe Petu pandu.

²⁷ Hok pe ixo oho rahã, Kone namõ Petu pandu pandu. ²⁸ A'ep hetaha ta rehe Petu usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:

—Jundéu awa aja ym namõ jande jaxo rahã, katu ym. Aja jande ramüi ta je'ëha ke. Ame'ë ke pekwa katu. Ko jundéu awa ihẽ. Amõ awa rok pe aja tĩ. Amõ awa rok pe jande jaxe rahã, katu ym tĩ. Aja jande ramüi ta je'ëha tĩ. Ame'ë ke pekwa katu tĩ. Anĩ. Aja ym apo 'y. Amõ awa namõ jaxo rahã, katu apo 'y. Aja ihẽ pe Tupã mujekwa. Amõ awa jaxer ym, aja ihẽ pe Tupã mujekwa katu tĩ. Ihẽ keraiha rupi a'e mujekwa katu ihẽ pe. ²⁹ A'erehe ihẽ pe nde kotyhar ta pandu rahã, pahar ihẽ ajur. Apo ihẽ akwa ta. Ma'erehe ihẽ ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.

³⁰ Pe Kone pandu:

—Amukwehe ihẽ rok pe ihẽ axo. Mahapyr aker apo. Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ. Se warahy rahã, apo aja, ma'e warahy ywa ku'a ihon rahã. Pahar ihẽ ruwa koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha riki hendy! ³¹ Ihẽ pe a'e pandu: “Kone! Tupã namõ nde erepandu pandu ame'ë ke Tupã ukwa katu. Ima'e ym te ame'ë ta rehe nde erehaihu katu ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ. ³² Apo Jop ok ta pe amõ ke emondo. Simã Petu pe a'eta pandu ta oho. Amõ Simã rok pe ixo. Ame'ë Simã so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramüi rake hok ke ihĩ” aja ihẽ pe. ³³ A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihẽ amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko jande jaxo apo. Jande rehe Tupã usak katu ixo. Upa nde pe Tupã mujekwa ame'ë ke rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe Kone pandu.

Petu je'ëha ke

³⁴ Pe, Petu pandu:

—Jete! Ihẽ akwa katu apo! Ihẽ keraiha aja ihẽ asak. A'erehe upa katu te awa ta rehe Tupã juja katu te usak katu, aja akwa katu. ³⁵ Amõ amõ awa ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ehe rahã, ame'ë ke Tupã putar katu tĩ. Amõ amõ awa ta katu ame'ë ke ma'ema'e rahã, ame'ë ke a'e putar katu tĩ. Upa katu te amõ amõ awa ta rehe a'e juja katu te usak katu. (Upa so'o ke a'u katu, ame'ëja saka Tupã mujekwa.)

³⁶ —Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa ta pe je'ëha ke Tupã muwyr. Ngã py'a ke Jesu muhury katu, ame'ë myrandu katu ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³⁷ Upa Juã pandu pandu rahã, Jesu riki pandu pandu uwyr tĩ. Upa Juã mujahuk rahã tĩ. Ngariréi ywy pe Jesu pandu pandu py. A'engi Jundéi ywy rupi pandu pandu oho. ³⁸ Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok ta pe har a'e. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Tupã'ã ke a'e moĩ katu ehe tĩ. Usak katu ehe tĩ. A'erehe upa ok ta rupi katu ame'ë ke a'e ma'ema'e oho. Æjã ta awa ta py'a rehe ihĩ, ame'ë ta ke upa mukatu hũ tĩ. ³⁹ Awa ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ë rehe jande jasad. Ame'ë rehe har japandu pandu. Jerusarẽ ok ta pe ma'ema'e ame'ë ke rehe jasad tĩ. Ame'ë rehe har japandu pandu tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke amõ ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngã jukwa.

⁴⁰ —Pe, mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. ⁴¹ Jesu ke jande pe a'e mujesak tĩ. Upa ngã usak ym ehe. Jande pe jõ Tupã mujesak. Jande rehe Tupã usak katu ame'ë ta ke jande. Yman rahã, jande rehe a'e usak katu ta tĩ, aja a'e ukwa katu. Upa a'e kwera katu uhem rahã, Jesu namõ ma'e ke jande ja'u. (Aja rahã, a'e atu kwera katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja jakwa katu tĩ.) ⁴² Pe, jande pe a'e pandu: “Ihẽ rehe har

ngã pe pepandu pandu peho. Ngã rehe har ihẽ atu apandu pandu ta aja Tupã mu'am. 'Katu pehẽ. Tupã namõ pexo katu' aja apandu ta. Anĩ rahã: 'Katu ym pehẽ. Mupyraraha renda pe peho' aja apandu ta tĩ. Aja ixuwe katu ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ta. Manõ ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ẽ ta rehe har apandu katu ta tĩ" aja jande pe Jesu pandu — aja Petu pandu.

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Jesu rehe har upa ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Kuja pandu: "Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'ẽha rupi Tupã ipy'a jywyr ta ehe" aja ymanihar ta pandu — aja Kone ta pe Petu pandu.

Amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu

⁴⁴ Petu pandu pandu uĩ rahã, upa hendu uĩ ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Kone ta rehe ihĩ katu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Amõ amõ awa tama'e je'ẽha ke Kone ta pandu pandu. (Aja Tupã'ã ihĩ katu, aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupã rehe har pandu pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pandu katu ipe. Ame'ẽ ke Jop ok ta ngi Petu namõ uwyr ame'ẽ ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'eta tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Pe, aja ame'ẽ ta hendu rahã, amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe ihĩ katu, aja ukwa katu tĩ.) A'erehe: "Mã! Katu tiki" aja pandu. Pe, Petu pandu:

⁴⁷ —Jande aja kome'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. A'erehe kome'ẽ ta ke jande jamujahuk rahã, katu tiki. Amõ ta riki marã ka ym je'ẽha ke — aja Petu pandu. (Mujahuk rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu amõ ta pe.)

⁴⁸ Pe, inamõ uwyr ame'ẽ ta pe Petu pandu:

—Jesu Kirisutu je'ẽha rupi kome'ẽ ta ke pemujahuk — aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahã, Petu ta pe Kone pandu:

—Jande namõ pepyta we rĩ — aja a'eta pe.

11

Jerusarẽ ok ta pe har ta pe Petu pandu pandu

¹ Tupã je'ẽha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja Jesu mondo ame'ẽ ta hendu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu, aja hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Tupã je'ẽha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja ame'ẽ ta hendu tĩ. ² Pe, Jerusarẽ ok ta pe Petu jywyr rahã, amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta a'eta. Ipirer jupãha putar katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe hamũi ta ukwa aja me'ẽ rehe hendu katu we rĩ. Ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ:

³ —Amõ awa ta rok pe nde erexe ereho. Aja rahã, katu ym. Jundéu awa ta aja ym ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta namõ ma'e ke nde ere'u tĩ. Katu ym tĩ — aja Petu pe je'ẽ hũ.

⁴⁻⁵ Pe, upa katu te ame'ẽ rehe har Petu pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihẽ axo rahã, Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ. Pe, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. Ame'ẽ rupi kuja ihẽ asak. Ywa ngi pan keruhũ aja me'ẽ wyjy uwyr. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ẽ mujy muwyr. ⁶ Ihẽ rake pyta. Jywĩ pe ihẽ ama'ã katu rahã, ywy rupi so'o wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Ka'a rupi so'o ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. Ipixi'a pe wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. ⁷ Pe, kuja ihẽ pe je'ẽha pandu muwyr: "Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ẽ ke e'u!" aja ihẽ pe. ⁸ Pe, ihẽ apandu: "Sa'e! Anĩ! Jande ramũi ta u'u ym ame'ẽ ke ihẽ a'u ym ta tĩ" aja ihẽ apandu. ⁹ Pe, ywa ngi je'ẽha ihẽ pe uwyr tĩ: "Ame'ẽ ke jetehar te riki. Apo amõ koty. 'Katu' aja Tupã pandu. 'Ame'ẽ ke jaxer te'e' aja ym ekwa eĩ" aja ihẽ pe. ¹⁰ Aja mahapyr ihẽ rehe uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr oho.

¹¹ —Pe, arahã ok pe mahapyr sawa'e ta uhyk uwyr tĩ. Simã rok pe ihẽ axo, a'ep uhyk uwyr. Ame'ẽ ta ke ihẽ koty amõ muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk muwyr. ¹² Pe, ihẽ pe Tupã'ã pandu: "Pahar sawa'e ta namõ eho" aja ihẽ pe. Ko ixo ame'ẽ ta ihẽ namõ

oho tĩ. Awa po wajar peteĩ hetaha ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Sesaréi ok ta pe jande jahyk rahã, Kone rok pe jande jaxe jaho.

¹³ —Hok pe Tupã je'ẽha rahoha rehe Kone usak, ame'ẽ rehe har jande pe a'e pandu pandu. Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe: “Jop ok ta pe sawa'e ta emondo. Simã Petu pe a'eta pandu ta oho: ‘Pahar jande namõ eho’ aja. ¹⁴ Nde ke Tupã muhã katu ta ame'ẽ rehe har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr pe har ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Ame'ẽ rehe har a'e pandu ta tĩ” aja Kone pe pandu. ¹⁵ Pe, a'eta pe ihẽ apandu pandu rahã, jande aja ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. ¹⁶ Pe, Jesu je'ẽha ke ihẽ akwa a'am. Kuja a'e pandu: “Y pe Juã mujahuk. Pehẽ amõ koty. Pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta” aja Jesu pandu katu. ¹⁷ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr. Jande aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta py'a rehe Tupã'ã ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe marã ka ym ihẽ aje'ẽha. Tupã namõ ihẽ ajumai ym ta me'ẽ te'e — aja Petu pandu.

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu rahã, je'ẽha uhem ym. Jerusarẽ ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Kuja pandu tĩ:

—Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Tupã koty ipy'a muruwak mondo rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta tĩ — aja Jerusarẽ ok ta pe har ta pandu.

Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo

¹⁹ Yman Esete ke amõ ta jukwa rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara tĩ. A'erehe amõ koty koty ame'ẽ ta uhãi oho. Amõ amõ ta Seni ywy pe oho. Amõ amõ ta Xi ypa'ũ pe oho tĩ. Amõ amõ ta Antioki ok ta pe oho tĩ. Ame'ẽ ta uhãi uhãi oho rahã, jundéu awa ta pe jõ Tupã je'ẽha ke pandu pandu. ²⁰ Pe, amõ sawa'e ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ũ pe har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amõ ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke a'eta pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu. ²¹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ẽha rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamũi ta ukwaha ke heta ngã hijar. Antioki ok ta pe har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te rehe a'eta jurujar katu tĩ.

²² Ame'ẽ rehe har myrandu ke Jerusarẽ ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu. A'erehe Antioki ok ta pe Manambe ke a'eta mondo. (Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e muhury ta oho, a'erehe a'e ke a'eta mondo.) ²³ A'ep a'e uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu, aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury katu. Pandu pandu we hũ tĩ:

—Tapijar te'e we Jesu rehe pejurujar katu — aja Manambe pandu.

²⁴ Sawa'e katu ame'ẽ ke Manambe. Tupã'ã ihĩ katu ehe tĩ. Jesu rehe a'e jurujar katu te tĩ. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu.

²⁵ Tupã je'ẽha ke inamõ Sáu mu'e ta, aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho. ²⁶ Mahem rahã, Antioki ok ta pe werur inamõ. Peteĩ warahy 'ar rahã, a'ep mokõi sawa'e ta pyta rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta pyta. Johu ngã ke a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ ta pandu py: “Kirisutu kotyhar ta ke” aja. (Amõ: “Jesu kotyhar ta ke” aja her tĩ.)

²⁷ Arahã Antioki ok ta pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr. ²⁸ Heta ame'ẽ ta ngi har peteĩ pu'am. Her Angambo. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ kuja a'e pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ rupi ngã mi'u nixói te ta. Ngã myahy te hũ ta — aja Angambo pandu.

Jetehar te riki ame'ẽ. Aja uhyk. Karáu riki homa awa tama'e kapitã keruhũ rahã, aja uhyk. ²⁹ A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

—Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta myahy hũ ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ẽ ta pe jamondo ta — aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta heta me'ẽ. Aja mujy'ar. Ima'e heta ym rahã, ame'ẽ ta ta'yr mi me'ẽ. Aja mujy'ar tĩ. ³⁰ Pe, upa tamatarer mujy'ar rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta pe mondo. Jundéi ywy rupi ixo, ame'ẽ kapitã ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amõ raho inamõ tĩ.

12

Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara tĩ

¹ Arahã amõ amõ we Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. ² Pe, Ero je'ẽha rupi Tian ke amõ jukwa oho. Tian riki Juã mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ẽ rehe jundéu awa ta hury katu. ³ Ame'ẽ ke Ero ukwa rahã, Petu ke a'e pyhyk tĩ. Pasuko weraha rehe uhyk Tate rahã, Petu ke pyhyk. (Ame'ẽ wera rahã, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ẽ ke u'u.) ⁴ Upa pyhyk rahã, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harõ u'am. Awa py wajar mokõi sonda ta harõ u'am. Tumeme harõ py. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. Aja pame katu te harõ u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahã, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu. ⁵ Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anĩ.) A'eta Tupã namõ pandu pandu hũ. "Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu" aja inamõ pandu pandu hũ.

Kyndaha ngi Petu ke Tupã je'ẽha rahoha muhem

⁶ Pytun rahã, mokõi sonda ta pyter rupi Petu ukwer ou. Ku'ẽ rahã, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tĩ. Kyndaha rukwen ke sonda ta harõ u'am tĩ. ⁷ Pe, pahar kyndaha rehe Tupã je'ẽha rahoha uhyk. Wera hũ a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

—Pahar epu'am! — aja Petu pe.

Pe, pu'am rahã, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar. ⁸ Pandu ipe tĩ:

—So'o pিরer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tĩ — aja Petu pe.

Ame'ẽ upa rahã, pandu ipe tĩ:

—Kamixa emunde tĩ! Jahorahã! — aja Petu pe.

⁹ Pe, inamõ Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anĩ. Petu ukwa ym rĩ. Tupã je'ẽha rahoha muhem raho ame'ẽ ke Petu ukwa katu ym. Ixerai nahã my, aja Petu ukwaha naĩ. ¹⁰ Hukwen harõha asa py oho. Mokõihar ta ke asa oho tĩ. Pe, ita rukwen rehe uhyk oho. Ame'ẽ riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixo oho ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe uhyk rahã, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupã je'ẽha rahoha hijar oho. ¹¹ Arahã Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihẽ akwa katu te apo 'y! Tupã je'ẽha rahoha ke ihẽ koty Tupã muwyr. Ero ngi ihẽ ke a'e mupoir. Ihẽ ke mupoir, a'erehe ihẽ ke amõ jukwa ta, ame'ẽ ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

¹² Poiriha Petu ukwa rahã, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juã mõi. Mak aja Juã rer tĩ. A'ep heta jy'ar uĩ. Tupã namõ pandu pandu uĩ. ¹³ Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahã, pukái u'am. Pe, kũjãtãi usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho. ¹⁴ Petu je'ẽha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pirar ym we ipe rĩ. Pe, amõ ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kũjãtãi.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kũjãtãi pe.

Anĩ. A'e pandu we rĩ:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ẽ ke a'e — aja ipe.

¹⁶ Petu pukái pukái we u'am rĩ. Pe, amō hukwen pirar oho. Petu rehe a'eta usak rahā, a'eta pandu: “Mā! Myja nde erehem my? Mā!” aja a'eta pandu. ¹⁷ Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ēha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupā muhem ame'ē rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tī:

—Ame'ē rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tī — aja a'ep ixo ame'ē ta pe Petu pandu.

Pe, amō koty kanim oho.

¹⁸ Pytuniwe te rahā, sonda ta pandu pandu hū a'eta jupe. “My Petu ihon mamy?” aja sonda ta pandu hū. ¹⁹ Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahā! — aja a'eta pe.

Anī. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harōha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemihā rehe har pandu. Anī. Je'ēha nixói te a'eta rehe. Pe, amō sonda ta pe Ero pandu:

—Harōha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rĩ.

Ero manōha rehe har

²⁰ Ero ixo ame'ē ywy ngi ngā mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Ngā mi'u werur tī. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinō ok ta pe har ta rehe parahy tī. A'erehe ame'ē mokōi ok ta pe ngā mi'u ke Ero mondo ym te apo 'y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinō ok ta pe har usak oho tī. Mukatu ta oho. (Aja rahā, ngā mi'u ke Ero mondo ta tī, aja ngā ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ē ta pandu py. Her Mbasā. Kapitā rok usakiha ke a'e. Ame'ē namō a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namō mukatuhā rehe har johu ngā pandu ta oho.

²¹ Pe, amō weraha ke Ero manga. Arahā kapitāma'e myrape tymā 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ē ke a'e munde. Pe, ngā pe a'e pandu pandu katu te uī. ²² A'erehe Ero rehe ngā ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ym a'e! Tupā tiki a'e — aja ukwa ngā jupe.

²³ Tupā aja Ero rehe ipy'a ke amō ta moī moī katu. Ame'ē ke Ero muputu'u ym ngā ngi. A'erehe pahar Tupā je'ēha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hū. Aja a'e manō.

²⁴ Pe, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu oho. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī.

²⁵ Tamatarer ke upa raho rahā, Manambe jywyw oho. Jerusarē ok ta ngi jywyw oho. Sáu jywyw oho inamō tī. Jywyw oho rahā, Juā Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyw uhyk oho.

13

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sáu ke mondo tī.

¹ Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tī. Ko Manambe. Amō Simā. “Amō awa pihun” aja her tī. Amō Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amō Sáu. Amō Manaē. Ero namō a'e tyha oho ame'ē ke a'e. ² Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu.) Tupā namō a'eta pandu pandu uī tī. Arahā Tupā'ā mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihē katu asak. Sáu rehe aja tī. A'erehe a'eta ke pemondo. Ihē amujekwa ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupā'ā mujekwa.

³ Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rĩ. Tupā namō pandu pandu we tī. Pe, Manambe ākā rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sáu ākā rehe mujar tī. (Aja Tupā katu usak a'eta rehe, aja amō ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ū rehe Manambe ta uhyk oho

⁴ Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sáu aja tī. A'eta ke Tupā'ā mondo. A'engi Xi ypa'ū rehe uhyk oho. Jarusu keruhū pe oho. ⁵ Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahā, jundéu

awa tama'e jy'ariha renda pe ixé oho. A'ep Tupã je'êha ke a'eta pandu pandu. Juã Mak a'eta namõ ixo. Manambe ta namõ ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

⁶⁻⁸ Ypa'ũ rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tĩ. Ngere je'êha pandu ame'ê ke: “Erima” aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e jupe. Kapitã rehe katu ame'ê ke a'e. Kapitã rer Seji Páu. Ukwa katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namõ a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupã je'êha ke a'e hendu tar katu. Anĩ. Ame'ê ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitã jurujar katu ame'ê ke a'e putar ym tĩ. A'erehe Manambe ta namõ a'e je'ê je'ê hũ. ⁹ Pe, paje rehe Sáu ma'ã katu. Sáu amõ her ipe tĩ. “Páu” aja amõ ipe tĩ. ¹⁰ Tupã'ã ihĩ katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ãjã ramũi a'e.) Katu amõ ta ma'ema'e ame'ê ke nde ereputar ym. Amõ ta ke nde eremuka'u te'e hũ. Tupã riki jetehar te ke mujekwa katu. Anĩ. Ame'ê ke te'eha aja nde eremuruwak eremondo. ¹¹ A'erehe apo nde ke Tupã mahy ta. Heta nde ereker rahã, ma'e ke nde eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje pe Páu pandu.

Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr ixo. Ipo rehe amõ pyhyk ta raho ame'ê ke a'e kekar ixo. ¹² Ame'ê rehe kapitã usak rahã, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har Páu ta mu'e mu'e uĩ. Ame'ê ke kapitã hendu hendu uĩ tĩ. Paje reha uwe ame'ê ke rehe a'e usak tĩ. A'erehe a'e pandu: “Mã!” aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

¹³ Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Manambe oho tĩ. Ehe katu me'ê ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Peje ok ta pe uhyk oho. Ame'ê ok ta Pansi ywy rehe ihĩ. Juã anĩ a'e. Páu ta ke Juã Mak hijar oho. (Páu ta namõ pyta ym.) Jeje Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. ¹⁴ Pe, Peje ok ta ngi Páu ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho. Ame'ê ok ta Pisi ywy rehe ihĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixé oho. A'ep wapyk uĩ. ¹⁵ Pe, Moise mupinim ame'ê ke amõ pandu pandu. Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim. Ame'ê ke pandu pandu tĩ. Upa pandu rahã, Páu ta pe jy'ariha rendama'e kapitã ta pandu:

—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu tar katu rahã, pepandu apo — aja Páu ta pe.

¹⁶ Pe, Páu pu'am rahã, ipo mukatakiha namõ ngã je'êha ke muputu'u ngã ngi. Pe, pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ê ta tĩ! ¹⁷ Pehendu katu tĩ! Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu. Ko jande johu riki jundéu awa ta ke. Jande ramũi ta rehe Tupã usak katu. Yman amõ awa ta aja Eji ywy rehe jande ramũi ixo. Arahã jande ramũi ke Tupã muheta. Pe, pyrãtãha rupi jande ramũi ke a'e muhem muwyr. Eji ywy ngi muhem muwyr. ¹⁸ Awa nixói te ame'ê rupi jande ramũi wata wata ixo. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata wata ixo. Arahã ma'e ka'u te'eha ke jande ramũi ta ma'ema'e hũ. Anĩ. Tupã ipy'a katu te we ehe rĩ. Hijar ym we rĩ. ¹⁹ Kanaã ywy rehe amõ amõ awa ta ixo. Ame'ê ta ke Tupã mumba. Amõ koty henda pe har ta ke mumba tĩ. Amõ koty koty henda pe har ta ke mumba tĩ. Aja awa po wajar mokõi amõ koty henda pe har ta ke a'e mumba tĩ. Pe, ame'ê ta renda ke pe jande ramũi ta ke a'e mupyta. ²⁰ Ame'ê ywy rehe heta warahy 'ar rahã, jande ramũi ta ixo. Kuja, 450 warahy 'ar rahã, ixo.

—A'engi ngã rehe har pandu pandu ame'ê ta ke Tupã mu'am. Kapitã ta aja a'eta tĩ. Pe, Samue uhyk. Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e. ²¹ Pe, kapitã keruhũ ke jande ramũi putar rahã, Sáu ke Tupã mu'am. Ki ra'yr a'e. Menjamĩ rainõ ke a'e. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, a'e riki kapitã keruhũ. ²² Pe, Sáu ke Tupã hijar rahã, Ndawi ke a'e mu'am tĩ. Ndawi riki Jese ra'yr. Kapitã keruhũ aja mu'am. Kuja ehe har Tupã pandu: “Sawa'e ihẽ aputar katu ame'ê ke ihẽ amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te ihẽ apandu ame'ê ke a'e ma'ema'e katu” aja Tupã pandu. ²³ Yman jundéu awa ta ke amõ muhã katu ta, aja Tupã pandu katu. A'e riki Jesu. Jesu riki ngã muhãha aja Tupã mu'am. Jesu riki Ndawi rainõ. (Aja rahã, kapitã keruhũ a'e tĩ, aja mujekwa katu.) ²⁴ Jesu pandu ym rahã we, jundéu

awa ta pe Juã pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta” aja Juã pandu pandu. ²⁵ Pe, Juãma'e parakyha upa tate rahã, a'e pandu: “Amõ rehe peharõ pexo. Ihẽ riki a'e ym. Pehendu katurahã! Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te me'ẽ ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ” aja Juã pandu — aja Páu pandu.

²⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ mu ta! Pehẽ riki Amarã rainõ ta! Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu me'ẽ ta tĩ! Pehendu katu tĩ! Awa ta ke Tupã muhã katu ta, ame'ẽ myrandu katu ke jande pe a'e muwyr. ²⁷ Jesu riki awa muhãha ke a'e. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitã ta ukwa ym tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ ke rehe a'eta usak usak. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. “Jesu ke pejukwa” aja a'eta pandu rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim aja Jesu ke a'eta jukwa. ²⁸ Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki aja ma'ema'e ym. Anĩ. Amõ ta jukwa tar katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har Pirat pe a'eta pandu. ²⁹ Pe, jukwaha rehe har upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e. (Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ngi amõ ta mujy. Pe, itakwar keruhũ rupi a'eta mou raho. ³⁰ Anĩ. A'ep pyta ym. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. ³¹ Kwera katu uhem rahã, inamõ ixo ame'ẽ ta usak usak katu ehe tĩ. Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarẽ ok ta pe Jesu namõ a'eta ohoho. A'eta riki usak usak katu ehe tĩ. Heta ukwer rahã usak usak katu ehe tĩ. Ehe har jundéu awa ta pe a'eta pandu pandu apo. ³²⁻³³ Ko pehẽ pe myrandu katu ke jande japandu pandu tĩ. Jande ramüi ta pe Tupã manga katu. Jesu ke a'e mukwera katu muhem rahã, ame'ẽ manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu. Jande ramüi ta rainõ ta ke jande. Kweraha rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Her Saumo. Mokõihar rehe ihĩ. Kuja Tupã je'ẽha:

“Nde riki ihẽ ra'yr. Apo: ‘Nde riki nde erexo py ame'ẽ ke nde’ aja ihẽ amu'am.

Aja rahã: ‘Nde riki katu te’ aja nde ke ihẽ amu'am. Aja ngã pe ihẽ amujekwa” aja Tupã pandu.

³⁴ —Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ. Tupã pandu:

“Nde rehe ihẽ asak katu ta, aja Ndawi pe ihẽ amanga katu” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ.

—Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, Jesu ke a'e mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu. A'erehe hete ke inem ym te ta. ³⁵ Amõ Saumo rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te ta. Katu te ame'ẽ ke a'e” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ — aja Páu pandu.

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu. Kome'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Inamõ ixo ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Pe, a'e manõ. Hamüi rake rupi amõ ta jytym tĩ. Pe, hete ke inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha Ndawi rehe har aja ym.) ³⁷ Pe, Tupã mukwera katu ame'ẽ ke inem ym te ta. (Jesu a'e.) ³⁸ Sa'e ta! Pehendu katurahã! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e pexo. Anĩ. Tupã ipy'a pehẽ rehe jywyr. Jesu je'ẽha rupi jywyr. Ame'ẽ ke pehẽ pe japandu pandu. ³⁹ Jesu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhyk. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu katu rahã, aja ym. Tupã ipy'a jywyr ym ehe. Juhyk ym. ⁴⁰ A'erehe pekwa katurahã! Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, aja pehẽ rehe uhyk ym ta. Kuja a'eta mupinim: ⁴¹ Tupã pandu:

“Pepuka puka hũ ame'ẽ ta! Pesak katurahã! Mãte pekwaha! Mã peja pemanõ!

Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, ihẽma'e pyrãtãha namõ ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Anĩ. Ame'ẽ rehe pejurujar ym.

Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehẽ pe amõ pandu pandu. Anĩ. Pejurujar ym ehe tĩ, aja Tupã pandu” aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim.

—Mã peja aja ym pehẽ tĩ. Jurujar ym ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ — aja Páu pandu pandu hũ.

⁴² Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu uhem oho. Manambe uhem oho tĩ. Arahã jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pandu a'eta pe:

—Amõ putu'uha 'ar rahã, nde erepandu ramõ, ame'ẽ rehe har jande pe pepandu pandu tĩ — aja Páu ta pe.

⁴³ A'engi ngã uhem oho rahã, Páu ta namõ heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Páu ta namõ oho tĩ. Ame'ẽ ta jundéu awa ramũ ta ukwa aja jurujar katu tĩ. Páu ta pandu pandu:

—Pehẽ rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ rehe pewe pexo rĩ — aja Páu ta pandu.

⁴⁴ Pe, amõ putu'uha 'ar uhyk rahã, upa tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupã je'ẽha rehe hendu uwyr. ⁴⁵ Páu ta namõ ngã jy'ar. Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta usak rahã, jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. (Páu ta koty jy'ar ngã, a'erehe a'eta rehe jyty'ym.) Je'ẽ je'ẽ hũ inamõ.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

⁴⁶ Pe, puka puka hũ ehe tĩ. Anĩ. Páu kyje ym ngã ngi. Manambe kyje ym tĩ. A'eta pandu:

—Pehẽ riki jundéu awa ta ke, a'erehe pehẽ pe Tupã je'ẽha ke japandu pandu py rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ẽ rehe pehendu tar ym. Pehẽ ruhãha ke peputar ym, aja pekwaha tĩ. A'erehe pehẽ ke jahijar ta jaho. Amõ awa ta pe Tupã je'ẽha ke japandu ta jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe.) ⁴⁷ Jete. Kuja jande pe Tupã mujekwa:

“Amõ awa ta pe ihẽ je'ẽha ke nde erepandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe nde erepandu ta.

Awa ta ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa katu ta tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ta tĩ” aja Tupã pandu — aja Páu ta pandu.

⁴⁸ Páu je'ẽha rehe amõ awa ta hendu rahã, hury katu.

—Tupã je'ẽha riki katu te — aja a'eta pandu pandu.

Pe, Tupã muhã katu ta, ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Pe, amõ ta Tupã je'ẽha ke Páu ta pandu pandu ame'ẽ ke putar ym. Aja ok ta pe har ta kapitã ta ixo. Ame'ẽ ta ke jundéu awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta muparahy tĩ. Amõ awa ta ke ame'ẽ kũjã ta. Jundéu ramũ ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Pe, Páu ta ke ngã mupyrara. Pandu: “Jande rekoha ngi peho” aja Páu ta pe. Pe, ame'ẽ ywy ngi muhem mondo. ⁵¹ Oho rahã, ipy ngi xi'aha ke Páu ta juhyk. Aja ngã pe ma'e mujekwa. Ame'ẽ ok ta pe har ta Tupã je'ẽha ke putar ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu uhyk oho. Manambe uhyk oho tĩ. ⁵² Antioki ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hury katu. Ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

14

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Iko ok ta pe aja tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ta ixo oho tĩ. A'eta pandu pandu katu, a'erehe heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. ² Pe, Jesu rehe jundéu awa ta jurujar ym ame'ẽ ta ixo tĩ. Amõ awa ta ke ame'ẽ ta muparahy. A'erehe Jesu kotyhar ta rehe parahy. ³ Anĩ. Yman a'ep Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngã ngi. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ ahy ame'ẽ ta ke a'eta mukatu hũ. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, jetehar te ke Páu ta pandu pandu aja ukwa katu. ⁴ Anĩ. Iko ok ta pe har ta amõ koty koty ukwa. Wajar Páu ta je'ẽha rehe jurujar katu. Amõ wajar jundéu awa ta je'ẽha rehe jurujar katu. Ame'ẽ ta Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'eta.

⁵ Pe, amō awa ta namō jundéu awa ta jy'ar. Kapitā ta namō johu ngā jy'ar. Ame'ē ta pandu pandu ngā jupe:

—Páu ta ke jamahy jahorahā! Ita pe jajapi ta jaho! Jajukwa ta — aja ngā jupe.

⁶ Pe, ame'ē ke Páu ta ukwa rahā, Rit ok ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta oho tī. Mokōi ok ta Rikaō ywy rehe ihī tī. ⁷ Ame'ē ywy rupi wata wata oho tī. Ame'ē rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tī.

⁸ Rit ok ta pe sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'eha a'e. ⁹ Páu je'ēha rehe a'e hendu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe sawa'e jurujar katu uī, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e ma'ā katu. ¹⁰ Hātā pandu ipe:

—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.

Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata ixo. ¹¹ Páu mukatuhā rehe hetaha ta usak rahā, amō awa je'ēha pe a'eta pandu pandu hū. Rikaō ywy pe har ta je'ēha namō kuja a'eta pandu:

—Tupā ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naī.

¹² Pe, Manambe rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe. “Jup” aja moī ehe. Páu rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe tī. Páu riki pandu ame'ē ke a'e, a'erehe: “Meku” aja moī ehe. ¹³ Ame'ē ok ta rukwen rake Jup rehe ngā jumu'eha renda ihī. Ame'ē pa'i ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi ma'eputyk pukwar pukwar ame'ē ke moī ehe. Pe, ame'ē ke jumu'eha renda pe werur. A'ep jukwa ta. Tupā ta aja saka Páu ta, aja pa'i ta ukwaha naī, a'erehe aja Páu ta rehe pa'i ta ipy'a moī moī ta. Hetaha ta ipy'a moī moī ta a'eta rehe tī.

¹⁴ Ame'ē ke Páu ukwa rahā, ima'e mundeha ke a'e musak musak u'am. Manambe aja tī. (Aja musak rahā, katu ym ngā ma'ema'e ixo, ame'ē ke ngā pe Páu ta mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan oho. Kuja Páu ta hātā pandu ixo:

¹⁵ —Sa'e ta! Mā peja ym pema'eha. Pehē aja awa te'e jande tī. Pehē pe myrandu katu ke jande japandu jajur. Aja rahā, peme'ēja jaxeriha ke pehijar ta. Tupā te rehe pehē py'a ke pemuruwak ta pemondo. Tupā te riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ywa ke a'e mujā. Upa katu te ywate rupi ma'e wewe ixo ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kome'ē ywy keruhū mujā tī. Upa katu te ywy rupi wata ame'ē ta ke mujā tī. Y ramūi ke mujā tī. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke mujā tī. ¹⁶ Yman upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Ame'ē rehe Tupā je'ē ym. ¹⁷ Tupā pete'e ixo ame'ē te'e a'e, aja ngā pe a'e mujekwa. Ame'ē rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te ma'eywa ke awa ta u'u ame'ē ke a'e muhury katu tī. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr tī. Jande ruryha ke jande pe muwyr tī. Katu pame katu te a'e ma'ema'e tī — aja Páu ta pandu pandu.

¹⁸ Aja Páu ta pandu pandu hū. Pe, ngā ke mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngā jukwa!

¹⁹ Antioki ok ta ngi amō jundéu awa ta uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amō ta uhyk uwyr tī. Ame'ē ta ngā ke muparahy. Páu rehe muparahy. (Tupā je'ēha ke Páu pandu ame'ē ke a'eta putar ym. A'erehe ngā ke muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngā japi. Manō aja ngā ukwaha, a'erehe ok ta ngi hykíi muhem raho. ²⁰ Pe, Jesu kotyhar ta juramā jy'ar ehe rahā, Páu pu'am. Pe, ok ta pe jywyr oho. Ame'ē ku'ē rahā, Nder ok ta pe oho. Manambe oho tī.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tī

²¹ Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu pandu pandu. Manambe pandu pandu tī. Ngā hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe jurujar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr uhyk oho. A'engi lko ok ta pe jywyr oho tī. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tī. Pisi ywy rehe ame'ē ok ta ihī. ²² Ame'ē ok ta rupi Páu ta oho rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'eta mātā katu te we rī. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Ame'ē ta ke Páu ta muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Páu ta pandu ngā pe:

—Jesu rehe pejurujuar katu te we pexo. Ame'ẽ ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ta. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, aja pekwa katu. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe pexo ta — aja jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu ta mu'e mu'e.

²³ Amõ amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ok ta pe pame katu te tamũ ta ke Páu ta mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamũ ta usak usak katu ta. Upa mu'am rahã, Tupã namõ ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar tĩ. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu.) Tamũ ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujuar katu, a'erehe mã peja pehẽ rehe Jesu usak katu — aja Páu ta pandu.

²⁴ A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho. ²⁵ Peje ok ta pe uhyk rahã, a'ep Tupã je'ẽha ke ngã pe a'eta pandu pandu tĩ. ²⁶ A'engi Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ẽ pe Antioki ok ta pe jywyr oho. Ame'ẽ ok ta riki Siri ywy rehe ihĩ. Amukwehe te we ame'ẽ ok ta ngi Páu ta oho rĩ. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu kwe:

—Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja mokõi sawa'e ta pe kwe.

Tupã je'ẽha ke pandu pandu. Ame'ẽ riki Páu tama'e parakyha. Ame'ẽ ke upa 'y.

²⁷ Pe, ame'ẽ ok ta pe uhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke Páu ta mujy'ar. Pandu pandu ngã pe:

—Jande rehe Tupã usak katu. A'erehe jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe Ta'yr rehe amõ awa ta jurujar katu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe — aja Páu ta pandu pandu.

²⁸ Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rĩ. Jesu kotyhar ta namõ pyta ixo rĩ.

15

Jerusarẽ ok ta pe jy'ariha ihĩ

¹ Antioki ok ta pe amõ sawa'e ta uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Jesu kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ẽha mu'e, aja pehẽ rehe ihĩ ame'ẽ pirer ke pejupã ym rahã, pehẽ ke Tupã muhã ym ta — aja sawa'e ta mu'e naĩ.

² Anĩ. Páu je'ẽ:

—Anĩ! Aja ym — aja je'ẽ hãtã tã te hũ.

Aja Manambe je'ẽ hãtã tã te hũ tĩ. Sawa'e ta namõ a'eta je'ẽ hãtã tã te hũ. Je'ẽha ke putu'u ym ngã ngi, a'erehe kuja a'eta pandu:

—Páu! Manambe namõ Jerusarẽ ok ta pe eho. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ eho. Ipirer jupã, ame'ẽ rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta namõ pehẽ johu pepandu peho. A'ep tamũ ta namõ pepandu peho. Amõ se Antioki ok ta pe har ta oho ta tĩ — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

³ Pe, ame'ẽ ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tĩ. Oho ixo rahã, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamũ ta ukwa ame'ẽ ke amõ awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu. ⁴ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Páu ta uhyk rahã, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ẽ ta hury katu tĩ. Tamũ ta hury katu tĩ. A'eta pandu:

—Ko pehẽ pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngã pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupã je'ẽha ke jande japandu pandu rahã, jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngã pe. ⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe parise ta jurujar katu ame'ẽ ta pu'am. (Moise je'ẽha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ẽ ta pandu:

—Ipirer ke amō awa ta jupā rahā, katu. Moise mupinim ame'ē ke rehe hendu katu rahā, katu tiki tī — aja parise ta.

⁶ Ame'ē rehe har tamūi ta namō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu ngā jupe. ⁷ I'i atu ame'ē rehe har je'ē hātā tā ngā jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Yman ihē rehe Tupā usak katu, aja pekwa katu. Pehē ngi har ihē ke a'e jo'ok. Pe, amō awa ta pe myrandu katu ke ihē apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihē apandu rahā, a'eta riki hendu katu tī. ⁸ Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tī. Awa ta rehe har Tupā ukwa katu. Amō awa ta rehe a'e usak katu tī, a'erehe a'eta py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr tī. ⁹ Jande aja a'eta py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. Jande aja Tupā ipy'a katu a'eta rehe tī. Jesu rehe a'eta jurujar katu tī, a'erehe Tupā ipy'a jywyr a'eta rehe tī. ¹⁰ Katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e. Anī. Apo amō koty peputar. Katu ym aja. Amō kotyhar rehe amō awa ta hendu katu te ixo. Ame'ē ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marā ka ym Moise je'ēha rehe jande ramūi ta hendu katuha tī. ¹¹ Jete! Jande aja Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī, a'erehe a'eta ke Tupā muhā katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tī, a'erehe Tupā muhā katu tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

¹² Pe, je'ēha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tī. Amō awa ta namō a'eta ixo rahā, Tupāma'e pyrātāha namō a'eta mukatu hū. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ē ta ke a'eta mukatu hū. (Aja rahā, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu, ame'ē ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Upa katu te ame'ē rehe har pandu pandu ngā pe. ¹³ Upa pandu rahā, Tian pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! ¹⁴ Amō awa ta ngi har amō amō ta rehe Tupā usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'eta riki Tupā kotyhar ta apo 'y. Aja amō awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupā mujekwa. Ame'ē rehe har jande pe Simā pandu ramō. Ame'ē riki jetehar te ke. ¹⁵ Ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Kuja mupinim. ¹⁶ Tupā pandu:

“Ndawi rainō ta ihē rehe ipy'a moī moī ym. A'engi ihē asak katu ta ngā rehe tī.

Pe, ihē rehe Ndawi aja hainō ta ipy'a moī moī katu ta tī.

¹⁷ Pe, upa katu te amō awa ta ihē rehe ipy'a moī moī ta tī.

Upa katu te amō awa ta ngi har ihē kotyhar ta aja ixo ta tī. Ame'ē ta ke ihē rehe ipy'a moī moī katu ta tī” aja Tupā pandu.

¹⁸ —Yman ame'ē rehe har ngā pe Tupā mujekwa — aja Tian pandu. (“Amō awa ta” aja pandu rahā: “Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

¹⁹ Tian pandu tī:

—Jande je'ēha rehe amō awa ta pyai rahā, katu ym, aja ihē akwa. Hamūi ta ukwaha ke a'eta upa hijar. Pe, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo. ²⁰ A'erehe paper pinim ke jamondo ngā pe rahā, katu tiki. Kuja:

(Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naī.) Ame'ē ruwa koty so'o rukwer ke amō moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Aja jamupinim rahā, katu ta tiki.

²¹ —Aja jande jamupiniha rehe amō awa ta hendu katu rahā, Moise je'ēha ke ukwa ame'ē ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ē ke ngā pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ēha ke ngā pandu pandu tī. A'erehe Moise je'ēha ke heta ngā ukwa katu. A'erehe ame'ē ta ke muparahy rahā, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amō awa ta pe paper pinim mondo

²² Antioki ok ta pe Páu namō mokōi sawa'e ta mondo rahā, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ē ta ukwa katu. Manambe namō mondo rahā, katu tiki tī. Aja tamūi ta ukwa tī. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tī. Pe, ame'ē ta ngi har mokōi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta mu'am. “Masamba” aja her tī. Amō Sir ke ngā mu'am tī. Ame'ē mokōi riki kapitā ta. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta. ²³ Paper pinim ke ame'ē ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ko riki tamūi ta ixo tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo tī. Pehē pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehē katu pexo. Pehē riki amō awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jesu rehe pejurujar katu tī, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehē riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī. Siri ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī.

²⁴ Jande ngi har pehē ke amō ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ē ta je'ēha rehe pejumupyai tī, aja jahendu tī. Ame'ē ta ke pehē koty jamondo ym. ²⁵ A'erehe jande jajy'ar jaxo. Peteihar aja jande jaxo. Mokōi sawa'e ta rehe jasad katu. Ame'ē ta ke Manambe namō jamondo ta apo, pehē koty. Páu namō a'eta oho ta tī. Manambe rehe jande japy'a katu. Páu rehe aja tī. Japy'a katu ehe tī.

²⁶ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amō ta jukwa tar katu tipe. Anī. Páu ta kyje ym ngā ngi. Pandu pandu te we oho rī.

²⁷ Pe, mokōi sawa'e ta ke pehē pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amō Sir. Upa katu te jamupinim ame'ē ke pehē pe a'eta pandu ta tī.

²⁸ Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendu ym aja jamupinim rahā, katu tiki, aja jande pe Tupā'ā mujekwa. Aja rahā, katu, aja jakwa katu tī. Kuja jō pehendu katu rahā, katu tiki.

²⁹ (Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Upa ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, katu tiki. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu. A'ewan.

Aja paper pinim ke mondo.

³⁰ Pe, mokōi sawa'e ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Páu ta namō mondo tī. Pe, Antioki ok ta pe a'eta uhyk oho. Uhyk rahā, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Pe, paper pinim ke a'eta me'ē ngā pe. ³¹ Ame'ē ke rehe ngā usak usak rahā, hury katu. Je'ēha katu ame'ē ke paper rehe ihī, a'erehe hury katu. Pe, Jesu kotyhar ta namō Jun pandu pandu hū. ³² Sir pandu pandu tī. Jun riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e tī. Sir aja tī. Jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'eta mātā katu. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Ngā ke a'eta muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. ³³ A'ep a'eta pyta rī. Pe, a'eta ke Jesu kotyhar ta mujywyr mondo. Pandu a'eta pe:

—Pehē ke jande mu ta muwyr ame'ē ta koty pejywyr peho! Mā peja pehē rehe Tupā usak katu! — aja Jun ta pe ngā pandu.

³⁴ [Anī. Sir jywyr ym oho.

—Apyta we ta rī — aja Sir jō pandu.]

³⁵ Yman atu, ame'ē ok ta pe Páu ta pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har a'eta pandu pandu hū. Ngā pe amō ta namō a'eta pandu pandu hū. Tupā je'ēha ke a'eta mu'e mu'e hū tī.

Páu ngi amō koty Manambe oho

³⁶ Heta jahy kanim rahā, Manambe pe Páu pandu:

—Amukwehe te we ok ta rupi Tupã je'êha ke japandu pandu jaho. Jande japyrũ ame'ẽ ok ta rupi pame katu te jasak jaho tĩ. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. A'eta katu ixo my? Jakwa ta. Jasak jaho — aja Páu pandu.

—Jahorahã! — aja Manambe pandu.

³⁷⁻³⁸ Juã Mak ke Manambe raho tar katu. “Anĩ. Raho rahã, katu ym” aja Páu pandu. Amukwehe te we Pansi ok ta pe uhyk rahã, hekoha pe Juã jywyr oho. Páu ta ke a'e hijar oho. Tupã je'êha ke a'e pandu ym oho. ³⁹ Parakyha upa ym rahã, jywyr oho. Pe, Juã rahoha rehe har Manambe namõ Páu je'ẽ hãtã tã te hũ. A'erehe Páu ngi amõ koty Manambe oho. Xi ypa'ũ pe Juã namõ Manambe oho. Jarusu keruhũ pe oho. ⁴⁰ Páu riki Sir namõ oho tar katu. Ame'ẽ mokõi sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja Páu ta pe.

⁴¹ Pe, oho. Si wyy rupi a'eta oho. Siri wyy rupi oho tĩ. Oho ixo rahã, Tupã je'êha ke a'eta mu'e mu'e oho ixo. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke a'eta mâtã. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ.

16

Páu ta namõ Timo oho

¹ Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho. A'engi Rit ok ta pe uhyk oho tĩ. A'ep Timo ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Imãi aja tĩ. Imãi riki jundéu awa. Ipái anĩ. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke a'e. ² Rit ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta pe ixo tĩ. Upa katu te ame'ẽ ok ta pe har ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja Timo rehe har ngã pandu.

³ Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anĩ. Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki amõ awa ke aja upa katu te ame'ẽ ok ta pe har ta ukwa katu. Jundéu awa ta ukwa katu. A'erehe Timo rehe ihĩ ame'ẽ pirer ke Páu jupã. (Aja rahã, jundéu awa te a'e tĩ, aja jundéu awa ta pe Páu mujekwa tĩ.)

⁴ Amõ amõ ok ta rupi oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke a'eta me'ẽ me'ẽ.

—Paper pinim rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke rehe pehendu katu — aja Páu ta pandu pandu.

Amukwehe te we ame'ẽ paper pinim ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu mondo ame'ẽ ta mupinim. Tamüi ta mupinim tĩ. ⁵ Aja Jesu kotyhar ta py'a ke a'eta mâtã katu oho. Aja Tupã rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera rahã pame katu te Jesu rehe amõ amõ ta jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

⁶ Hiri wyy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara wyy rupi wata oho ixo tĩ. Asia wyy rupi Tupã je'êha ke a'eta pandu tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa:

—Anĩ. Ame'ẽ rupi peho ym — aja Páu ta pe.

⁷ Misi wyy rymy'y rehe uhyk rahã, Mbiti wyy rupi oho tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa tĩ.

—Anĩ. Ame'ẽ rupi peho ym tĩ — aja Páu ta pe mujekwa tĩ.

⁸ A'erehe Misi wyy rupi asa oho. Pe, Toroa ok ta pe uhyk oho. ⁹ Pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja usak. Masendo wyy pe har riki pu'am u'am. A'e pandu:

—Ihẽ rekoha pe ejur, Masendo wyy pe. Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo wyy y ramüi ruwái koty ihĩ.)

¹⁰ Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe pahar ima'e ke Páu moĩ katu. Masendo wyy pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngã pe japandu jaho. Aja Tupã putar, aja jande jakwa katu. (Ko ihẽ aho tĩ. Ihẽ Ruk. Kome'ẽ paper ke ihẽ amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

¹¹ Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe, Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhũ pe jahyk jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Nea ok ta pe jahyk jaho tĩ. A'ep jarusu keruhũ ngi jahem jaho. ¹² A'engi Siri ok ta pe jawata jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ẽ ok ta riki

tiha te. Masendo ywy pe ame'ë ok ta ihĩ. Masendo ywy rupi aja tiha me'ë amõ nixõi.
¹³ A'ep homa awa tama'e sonda ta ixo tĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe jahyk jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho, aja jakwa katu. Tupã namõ ma'e pandu panduha renda, aja jakwa tĩ. Pe, kũjã ta pe Tupã je'ëha ke japandu pandu jaĩ. ¹⁴ Kũjã ta ngi har peteĩ ixo. Her Ryji. Tiati ok ta pe har a'e. Pan katu te ame'ë muhepyha a'e. Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa ramũi ta aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Páu je'ëha rehe a'e hendu rahã, Tupã mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu.) ¹⁵ Pe, Ryji ke jande jamujahuk. Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.) Pe, jande pe a'e pandu:

—Jesu rehe ihẽ ajurujar katu te aja pekwa rahã, ihẽ rok pe pepyta we rĩ — aja Ryji pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hũ, a'erehe hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amõ kynda raho

¹⁶ Amõ wera rahã, Tupã namõ ma'e pandu panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahã, jande rehe kũjãtãĩ usak. Æjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we rĩ, ame'ë rehe har a'e pandu katu. Usak ym we rĩ, ame'ë ke a'e mujekwa katu tĩ. A'erehe kũjãtãĩ je'ëha rupi tamatarer ke ijar ta pyhyk hũ. ¹⁷ Pe, Páu raikwer rupi a'e wata ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tĩ. Kuja hãtã pandu pandu:

—Kome'ë sawa'e ta riki Tupã rehe paraky u'am. Tupã riki ywate har a'e. Pehẽ ke Tupã muhã katu ta, ame'ë rehe har a'eta pandu pandu — aja kũjãtãĩ pandu pandu.

¹⁸ Aja heta wera rahã, pandu pandu. Ame'ë ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak rahã, Æjã pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ëha rupi ihẽ apandu nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

¹⁹ Pahar Æjã uhem oho ingi. Ame'ë ke kũjãtãĩ jar ta usak rahã, ma'e ke kũjãtãĩ pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer pyhyk ym ta 'y, aja ijar ta ukwa katu. A'erehe Páu ke ijar ta pyhyk. ²⁰ Sir ke pyhyk tĩ. Pe, homa awa tama'e kapitã ta pe raho. Ngã panduha renda pe kapitã ta ixo. Pe, kapitã ta rehe muhyk rahã, a'eta pandu:

—Kome'ë ta riki jundéu awa ta ke. Jandema'e ok ta pe har ta ke kome'ë ta muparahy.

²¹ A'etama'e ukwaha ke kome'ë ta mu'e mu'e u'am. Ame'ë rehe jahendu katu rahã, katu ym. Homa awa ta riki jande. Amõ koty jande jakwa — aja ijar ta pandu pandu.

²² Aja hetaha ta je'ë je'ë hũ tĩ. Páu rehe har je'ë je'ë hũ. Pe, Páuma'e mundeha ke kapitã ta musak musak ingi. Sirma'e aja tĩ. Pe, amõ ta pe kapitã ta pandu:

—Kome'ë ta ke pepirok — aja kapitã ta pandu.

²³ Upa pirok hũ rahã, kyndaha pe kynda raho. Kyndaha harõha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

²⁴ A'erehe harõha kynda katu. Kapy a'ejõhar ame'ë pe raho. Pe, myra pe ipy ke munde. Aja kynda katu.

²⁵ Pytun pyter tate rahã, Tupã namõ Páu pandu pandu. Sir aja tĩ. Tupã rehe har a'eta jyngar jyngar tĩ. Ame'ë ke rehe kyndaha pe ihĩ ame'ë ta hendu uĩ tĩ. ²⁶ Pe, pahar ywy ke katak hũ. Kyndaha katak hũ tĩ. Upa katu te hukwen ke jupirar tĩ. Upa katu te ita tupaham pe pukwar ame'ë ke jujirar ngã ngi tĩ. Kyndaha pe ihĩ ame'ë ta ngi jujirar. ²⁷ Kyndaha harõha upak. Pe, kyndaha rukwen pirar ame'ë ke rehe usak rahã, upa katu te uhem oho, aja ukwaha naĩ. A'erehe kyse puku ke muhem. ²⁸ Pe, jujukwa tar katu juehe. Anĩ. Hãtã Páu pandu ipe:

—Anĩ! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu te kote'e jande jaxo — aja ipe.

²⁹ Pe, weraha rehe harõha pandu. Amõ werur rahã, ame'ë namõ kapy a'ejõhar ame'ë pe ujan oho. Ryrýi riki! Páu ruwa koty ipynarãĩ pe wapyk oho uĩ. Sir ruwa koty wapyk uĩ tĩ. (Aja sawa'e katu ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ³⁰ Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja harõha pandu.

³¹ Páú ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar katu ehe. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Nde rok wyr pe har ta aja tĩ. Muhã katu ta tĩ — aja Páú ta pandu.

³² Pe, Tupã je'ẽha ke Páú ta pandu pandu ipe. ³³ Hok wyr pe har ta pe pandu pandu tĩ. Pytun pyter pewe rĩ, pe, arahã pirokiha rape ke harõha kutuk kutuk. Y pe kutuk. A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr pe har ta ke mujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu.) ³⁴ Pe, Páú ta ke harõha raho. Hok pe raho. Imi'u ke a'e me'ẽ Páú ta pe. Tupã rehe kyndaha harõha jurujar katu, a'erehe hury katu. Upa hok wyr pe har ta aja tĩ. Hury katu tĩ.

³⁵ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, harõha koty sonda ta ke kapitã ta mondo. Harõha pe a'eta pandu oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahã! Páú ta ke epoir — aja harõha pe.

³⁶ A'erehe Páú ta pe harõha pandu oho:

—Pehẽ ke kapitã ta poir, aja sonda ta ihẽ pe pandu uwyr. A'erehe mã peja pehem peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja harõha pandu.

³⁷ Pe, sonda ta pe Páú pandu:

—Anĩ. Jaho ym ta rĩ. Katu ym ame'ẽ ke jande jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'ẽ rehe har kapitã ta ukwa ym. (Katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e ym riki.) A'erehe jande ke amõ pirok ame'ẽ ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Anĩ. Ngã hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe, kyndaha pe jande ke a'eta kynda tĩ. Apo amõ ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Anĩ. Katu ym aja. “Jande ke pejur piam” aja pepandu peho — aja Páú pandu.

³⁸ Pe, ame'ẽ ke kapitã ta pe sonda ta pandu oho. Páú ta homa awa ta ke aja kapitã ta hendu rahã, kyje. (Homa awa ta ke kapitã ta mupirok, a'erehe ame'ẽ ta rehe amõ ta parahy ta, aja kapitã ta ukwa, a'erehe ame'ẽ ngi kyje.) ³⁹ Pe, kyndaha koty kapitã ta oho. Páú ta pe pandu:

—Homa awa ta ke pehẽ aja jakwa ym pehẽ rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitã ta pandu.

Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:

—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Páú ta pe.

⁴⁰ Kyndaha ke Páú ta hijar oho rahã, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namõ a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngã ke. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Upa rahã, a'engi a'eta oho.

17

Tesaron ok ta pe Páú ta uhyk oho

¹ Ansi ok ta rupi Páú ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tĩ. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. ² Ame'ẽ pe Páú ixo oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te a'e ixo oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahã, Tupã je'ẽha ke a'e mu'e mu'e. ³ Kirisutu rehe har ngã pe a'e mujekwa katu tĩ. Kuja a'e mujekwa:

—Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta me'ẽ te'e. A'e manõ ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, kwera ta me'ẽ te'e tĩ. Ko Jesu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahã, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa katu. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ẽ ke a'e — aja Páú mujekwa.

⁴ Páú ta pandu pandu rahã, amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Páú namõ ame'ẽ ta ixo. Sir namõ ixo tĩ. Heta amõ awa ta jundéu awa ta ramũ ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Ame'ẽ ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Pe, Páú ta namõ ixo tĩ. Heta kapitã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Kũjã ta ke ame'ẽ ta. Pe, Páú ta namõ ixo tĩ.

⁵ Jesu rehe heta te hũ ngã jurujar katu, a'erehe amõ jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Páú ta rehe jyty'ym. Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta

pe har ta ke ame'ẽ ta muparahy. Pe, Jasã rok pe johu ngã ujan oho. Páu ta ke kekar oho. Ngã hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngã. ⁶ Anĩ. Mahem ym. A'erehe Jasã ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tĩ. Kapitã ta pe raho. Páu ta rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Jandẽ ok ta pe uhyk uwyr ame'ẽ ta muparahy ngã ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngã ke oho ixo. ⁷ Ame'ẽ ta ke hok pe Jasã mupyta. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amõ kapitã keruhũ ihĩ. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitã ta pe hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ.

⁸ Ame'ẽ je'ẽha namõ ngã hetaha ta ke muparahy hũ. ⁹ Kapitã ta ke aja tĩ. Muparahy hũ tĩ. Pe, Jasã ngi tamatarer ke kapitã ta pyhyk. Jasã namõ ixo ame'ẽ ta ngi pyhyk tĩ. Pe, Jasã ta ke poir. Ame'ẽ ok ta ngi Páu ta uhem oho rahã, ame'ẽ tamatarer ke kapitã ta mujywyr ta. Jasã ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹⁰ Pytun rahã, Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tĩ. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Páu ta uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho tĩ. ¹¹ A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupã je'ẽha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Páu ta je'ẽha riki jetehar te ke my, ame'ẽ ke ukwa tar katu. A'erehe wera rahã pame katu te Tupã je'ẽha rehe a'eta jumu'e mu'e uĩ. ¹² Pe, heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar katu ehe. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ. ¹³ Mberéi ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu tĩ, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok ta pe ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Ngã hetaha ta pe je'ẽ je'ẽ hũ. Ngã hetaha ta ke ame'ẽ ta muparahy tĩ. ¹⁴ Pahar Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Y ramũi rymy'y rehe mondo. Sir pyta we rĩ. Timo pyta tĩ. Mberéi ok ta pe a'eta pyta we rĩ. ¹⁵ Pe, amõ ta Páu ke raho. Ame'ẽ ta Ate ok ta pe Páu ke muhyk raho. A'engi Mberéi ok ta pe ame'ẽ ta jywyr oho. Páu je'ẽha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo pe raho tĩ. Kuja:

“Pahar ihẽ koty pehẽ mokõi pejur”
aja Páu je'ẽha ke raho.

Ate ok ta pe Páu ixo

¹⁶ Ate ok ta pe Sir rehe Páu harõ ixo. Timo rehe a'e harõ ixo tĩ. Harõ ixo rahã, ok ta rupi heta ma'e'ã rehe a'e usak usak. Ma'e'ã riki tupã aja ok ta pe har ta ukwaha ngã jupe. (Tupã te rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym aja Páu ukwa katu.) A'erehe Páu pandu jupe: “Mã! Katu ym!” aja jupe. ¹⁷ A'erehe jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke amõ awa ta moĩ moĩ. Ame'ẽ ta namõ pandu pandu hũ tĩ. Wera rahã pame katu te muhepyha renda pe a'e oho tĩ. A'ep uhyk uwyr ame'ẽ ta namõ a'e pandu pandu hũ tĩ. ¹⁸ Pe, amõ sawa'e ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Epi kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã pandu hũ peme'ẽ ke ma'e ke. Ukwa ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páu rehe har pandu.

Jesu rehe har Páu pandu. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu ta uhem, ame'ẽ rehe har a'e pandu tĩ. A'erehe kuja amõ sawa'e ta pandu nã:

—Amõ tupã ta rehe har peme'ẽ pandu, aja jakwa — aja sawa'e ta pandu nã.

¹⁹ Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. Panduha renda rer Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amõ kotyhar nde eremu'e. Ame'ẽ ke jande jakwa tar katu. ²⁰ Nde erepandu ame'ẽ ke jande jahendu ramõ. Ame'ẽ riki amõ kotyhar jande pe. Ame'ẽ ke jakwa tar katu. Ependurahã! — aja Páu pe pandu.

²¹ Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amō ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tī. Amō amō we myrandu pyahu ame'ē ke rehe a'eta hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ē ke pandu pandu tar katu tī. Aja te'eha a'eta.

²² Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am. Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahā! Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu, aja pekwha pehē jupe, aja ihē akwa katu. ²³ Pehēma'e ok ta rupi ihē awata aho axo rahā, mâte hū ma'e'ā ke rehe ihē asak asak. Ame'ē ta rehe pehē py'a pemoī moī, ame'ē ke rehe asak. Pe, amō ma'e'ā rehe kuja pinīha ihē amahem:

Tupā rehe har jakwa ym.

Ame'ē pe kome'ē ma'e'ā ke.

—Ame'ē ke rehe pekwa ym ha rupi pehē py'a pemoī moī. Ame'ē rehe har pehē pe ihē apandu ta. ²⁴ A'e riki Tupā te. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ihī ame'ē ta ke mujā tī. Ywa ke a'e mujā tī. A'e riki sawa'e te. Tupā rehe ngā jumu'eha renda ta ke amō ta mujā. ²⁵ Ame'ē pe Tupā te ixo ym. Ma'e ke amō ta mujā, ame'ē ke a'e putar ym tī. Marā ka ym amō me'ēha ipe. A'e riki me'ēha ke. A'e riki awa ta pe upa katu te me'ē. Ixuweha ke a'e me'ē. Katuha ke me'ē tī. A'erehe ma'e ke marā ka ym amō me'ēha ipe. ²⁶⁻²⁷ Peteī sawa'e ke a'e mujā. Anā ke a'e. Ame'ē ngi upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta uhem. Pe, kome'ē ywy keruhū rupi ngā ke Tupā te muhāi hāi. A'erehe awa nixōi te, ame'ē ywy nixōi. Pe, marā rahā awa ixo ta my, ame'ē ke a'e manga katu. Myp ixo ta my, ame'ē ke a'e manga katu tī. A'e ke amō kekar kekar rahā, mahem ta nahā my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihī. ²⁸ Amōma'e panduha kuja riki: “A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tī. Jande jawata. Upa katu te jande jama'ema'e.”

—Pehē ngi har amō mupinīha ke kuja mupinim:

“Jande ke Tupā mujā, a'erehe ta'yr ta riki jande” aja mupinim.

²⁹ —Jande riki ta'yr ta rahā, jande aja Tupā riki ixuwe katu a'e tī, aja jakwa katu. Ita tawa'ā aja ma'e'ā ixuwe ym te a'e. Ita tuwyr'ā aja ym a'e tī. Ita'ā aja ym a'e tī. Upa ame'ē ta ixuwe ym te ame'ē ta ke aja jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ē'ā ta ke amō ta mujā katu. ³⁰ Aja ym Tupā te. Ma'e'ā amō mujā rahā, Tupā rehe har ukwa ym a'e, a'erehe Tupā ipy'a jywyr ehe. Ukwa ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jywyr ta. Apo upa katu te awa ta pe a'e pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē koty pehē py'a pemuruwak katu pemondo” aja Tupā pandu — aja Páu pandu.

³¹ A'e pandu tī:

—Jetehar rupi upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe har Tupā te ukwa ta. Ame'ē 'ar ke a'e manga katu. Amō sawa'e rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē sawa'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe jetehar rupi ngā rehe har a'e ukwa katu ta, aja upa ngā pe a'e mujekwa — aja Páu pandu.

³² Kweraha rehe har Páu pandu. Ame'ē rehe sawa'e ta hendu rahā: “Mā! Te'e ame'ē” aja amō amō ta puka puka hū ehe. Amō ta pandu ipe:

—Ame'ē rehe har amō we jahendu tar katu tī — aja Páu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngā panduha renda ngi Páu uhem oho. Amō amō ta inamō oho. Jesu rehe jurujar katu tī. Amō sawa'e jurujar katu tī. Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amō kūjā jurujar katu ehe tī. Her Nama. Amō amō ta aja tī. Jesu rehe jurujar katu tī.

18

Korin ok ta pe Páu oho

¹ Ajame'ē ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho. ² Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke a'e. Pō ywy pe har a'e. Hakehar rer Pirisi. Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta ke homa awa tama'e kapitā keruhū muhem mondo. Kapitā keruhū rer Karáu. A'erehe Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramō. Korin ok ta pe uhyk ramō. Itar ywy pe Hom ok ta ihī. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho. ³ Ak ta aja pan ianam ame'ē ke te'e ok ke Páu mujā tī. A'erehe a'eta namō Páu pyta. ⁴ A'eta namō paraky uī tī. Jundéu awa

tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa ta namō Páu pandu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ë ke a'e putar. Amō awa ta aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e putar tĩ. A'erehe ame'ë ta namō Páu pandu pandu hũ.

⁵ Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo uhyk uwyr tĩ. A'eta uhyk uwyr rahã, (pan ianam ame'ë ke te'e ok ke mujã. Ame'ë ke a'e hijar.) Pe, Tupã je'ëha ke Páu mu'e mu'e jō ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harō hũ ixo ame'ë ke a'e — aja Páu pandu pandu.

⁶ Anĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. Páu rehe har a'eta katu ym pandu. A'erehe ima'e mundeha ke Páu mukatak. Xi'aha ke ombor ingi. (Aja ma'e rahã, Tupã je'ëha ke a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.) Páu pandu a'eta pe:

—Mupyraraha renda pe peho ta rahã, ihẽ rehe je'ëha nixói ta. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu katu pehẽ pe. Anĩ. Pejurujar ym ehe. Apo amō awa ta pe ihẽ apandu ta aho. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe apandu ta aho — aja jundéu awa ta pe Páu pandu.

⁷ Pe, a'eta ke Páu hijar oho. Amō rok pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu awa ramũ ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda rake hok ke ihĩ. ⁸ Amō sawa'e Jesu rehe jurujar katu tĩ. Her Kiri. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã a'e. Upa katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ame'ë ta ke amō ta mujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.)

⁹ Amō pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja Jesu mujekwa ipe:

—Ekyje ym! Epandu pandu katu te we exo rĩ. ¹⁰ Ne namō ihẽ axo. A'erehe marã ka ym nde ke amō mahyha. Heta ok ta pe har ta ihẽ rehe jurujar katu ta — aja Jesu mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páu usak.

¹¹ A'erehe Páu pyta rĩ. Tupã je'ëha ke a'e mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy rahã, a'ep pyta rĩ.

¹² Ngere ywy pe amō kapitã pu'am. Homa awa tama'e kapitã a'e. Her Ngari. Arahã, jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páu ke a'eta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. ¹³ Kuja Ngari pe Páu rehe har a'eta pandu:

—“Tupã rehe ejurujar katu” aja ngã pe kome'ë sawa'e pandu pandu. Aja ym jande jakwa. Amō kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja — aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.

¹⁴ Páu pandu Tate rahã, Ngari pandu py:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Katu ym kome'ë sawa'e ma'ema'e rahã, ame'ë rehe har ihẽ ahendu ta. Jaxer ai ame'ë ma'ema'e rahã, ame'ë rehe har ihẽ ahendu ta tĩ.

¹⁵ Anĩ. Aja ym. Jundéu awa ta je'ëha rehe har peje'ë je'ë hũ. Awa rer rehe har peje'ë je'ë hũ tĩ. Pehẽ pekwaha rehe har peje'ë je'ë hũ tĩ. Ame'ë ke rehe ihẽ ahendu ym ta. Ame'ë rehe har pehẽ jupe pepandu pandu peho. Ame'ë rehe har akwa ym ta — aja jundéu awa ta pe kapitã pandu.

¹⁶ Pe, ngã panduha renda ngi a'eta ke kapitã muhem mondo. ¹⁷ Pe, amō sawa'e ke ame'ë ok ta pe har ta pyhyk. Her Sote. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã a'e. Pe, ngã panduha ruwa koty ame'ë sawa'e ke hetaha ta petek. Anĩ. Ame'ë rehe Ngari usak tar ym. Ukwa tar ym. “Mã peja” aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngã ke.

Antioki ok ta pe Páu jywyr oho

¹⁸ Korin ok ta pe heta Páu ukwer. Jesu kotyhar ta namō a'e pyta rĩ. A'engi Senkeréi ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páu jãpĩ. Ame'ë ke amō ta usak rahã, Tupã namō ma'e Páu manga katu, aja a'eta ukwa katu. Pirisi oho inamō tĩ. Ak oho inamō tĩ. A'engi Si ywy pe a'eta oho. ¹⁹ Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta. Hakehar pyta tĩ. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ixo oho. Jundéu awa ta namō a'e pandu pandu hũ. ²⁰ Pe, Páu pe a'eta pandu:

—Yman atu jande namō se epyta rī — aja ipe.

²¹ Anī. Páu pyta tar ym. Oho tate rahā, a'e pandu ngā pe:

—Tupā putar rahā, pehē koty ihē ajoywyr ta — aja Páu pandu.

Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhū pe oho.

²² Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhū ngi uhem oho. A'engi Jerusarē ok ta pe wata uhyk oho. Jesu kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tī. Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tī. ²³ A'ep yman atu pyta rī. Pe, oho tī. Ngara ywy rupi wata oho. Hiri ywy rupi wata oho tī. Oho ixo rahā, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātā katu. Aja Tupā rehe har a'e mujekwa katu te we rī.

Apor rehe har

²⁴ Ese ok ta pe amō jundéu awa uhyk uwyr. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe har ke a'e. Ma'e pandu katu a'e. Tupā je'ēha ke a'e ukwa katu tī. ²⁵ Jesu ma'ema'e ame'ē rehe har amō mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe har Apor pandu pandu hū. Ehe har jete har mu'e mu'e tī. (Anī. Upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juā mujahukiha mu'e ame'ē ke jō Apor ukwa katu. Juā mujahuk ame'ē ke jō a'e ukwa katu tī. ²⁶ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym ngā ngi. Ame'ē ke rehe Pirisi hendu. Ak hendu tī. Upa hendu rahā, hok pe Apor ke a'eta raho. A'ep Tupā ma'ema'e ame'ē rehe har a'eta mujekwa katu te ipe. ²⁷ Pe, Apor pandu:

—Ngere ywy pe ihē aho ta — aja.

A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta paper rehe mupinim. Ame'ē ke Apor raho. Amō Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ē ta pe kuja mupinim.

“Apor po ke pepyhyk katu ingi” aja mupinim.

Pe, ame'ē ywy pe Apor uhyk rahā, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātā katu. A'ep pe har ta rehe Tupā usak katu, a'erehe heta jurujar katu ehe. ²⁸ Ame'ē ta py'a ke Apor mātā katu. (Ame'ē ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe jundéu awa ta namō Apor pandu pandu hū. A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ēha ke a'e mukanim ngā ngi. Tupā je'ēha rehe Jesu rehe har ihī. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jundéu awa ta harō ixo ame'ē ke a'e. Aja ngā pe a'e mujekwa katu.

19

Ese ok ta pe Páu oho

¹ Korin ok ta pe Apor ixo rahā, ywy'ā rupi Páu wata oho. Amō amō ywy'ā 'ar rupi ok ta ihī. Ame'ē rupi wata oho. Pe, Ese ok ta pe uhyk oho. A'ep jumu'eha ta ke a'e mahem. (Ame'ē ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juā mujahukiha mu'e ame'ē ke jō ame'ē ta ukwa katu. ² Páu pandu a'eta pe:

—Jesu rehe pejurujar katu rahā, pehē rehe Tupā'ā ihī katu my? — aja pandu.

A'eta pandu:

—Anī. Tupā'ā rehe har jande jakwa ym te — aja.

³ Páu pandu tī:

—Aja rahā, myja pehē ke amō mujahuk my? — aja.

A'eta pandu:

—Juā mujahukiha aja jande ke amō mujahuk — aja ipe.

⁴ Pe, Páu pandu:

—Juā mujahuk rahā, kuja ngā pe mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi Tupā koty ipy'a ke amō muruwak mondo, aja ngā pe mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe Juā pandu: “Ihē raikwer rupi amō sawa'e uwyr ta. Ame'ē rehe pejurujar katu” aja Juā pandu. Juā raikwer rupi uwyr ame'ē ke Jesu — aja Páu pandu.

⁵ Ame'ē ke sawa'e ta hendu rahā, a'eta ke amō mujahuk. Jesu je'ēha rupi mujahuk. (Aja Jesu kotyhar ke a'eta apo 'y, aja ngā pe mujekwa.) ⁶ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, ame'ē ta ākā rehe ipo ke Páu mujar. Pe, ame'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu tī. Pe, amō amō

awa ta je'êha a'eta pandu pandu. (Aja rahã, Tupã'ã ihĩ katu a'eta rehe, aja mujekwa katu.) Tupã je'êha rehe har a'eta pandu pandu tĩ. ⁷ Ame'ẽ ta awa py mokõi sawa'e ta hetaha.

⁸ Mahapyr jahy rahã, ngã namõ Páu pandu pandu hũ. Pandu rahã, ngã ngi a'e kyje ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jesu riki Tupã mu'am me'ẽ ke. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ jurujar katu rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde apo 'y. Ihẽ namõ nde erexo ta” aja Tupã pandu. ⁹ Anĩ. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar ym. Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har katu ym a'eta pandu. Ngã hetaha ta pe a'eta pandu: “Pejurujar ym” aja pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke Páu hijar oho. Jesu kotyhar ta ke a'e raho inamõ. Ame'ẽ ta ke jõ Páu mu'e mu'e. Wera rahã pame katu te amõ jumu'eha renda pe a'e mu'e. Jumu'eha renda riki amõ sawa'ema'e. ¹⁰ Her Tira. Aja mokõi warahy 'ar rahã, Páu mu'e. A'erehe Tupã je'êha rehe heta Asia ywy pe har ta hendu. Heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

¹¹ Tupãma'e pyrãtãha namõ Páu mukatu hũ. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. ¹² A'erehe pan kurer ta ke Páu rehe ngã mujar. Pan ra'yr ta ke mujar ehe tĩ. Ame'ẽ ta ke ahy ixo ame'ẽ ta pe ngã raho rahã, katu oho. Æjã ta ke muhem mondo amõ ta ngi tĩ. ¹³⁻¹⁴ Ko amõ jundéu awa ta ixo. Sewa ra'yr ta riki ixo. Kuja hetaha, awa po wajar mokõi. Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. A'eta wata wata ixo. Amõ ta py'a ngi Æjã ta ke a'eta muhem mondo tĩ. Pe, Páu aja Jesu je'êha rupi a'eta Æjã ke muhem ta tipe manga. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Æjã pe a'eta pandu:

—Jesu rehe har Páu pandu pandu. Ame'ẽ je'êha rupi japandu: “Ehem eho” — aja Æjã pe Sewa ra'yr ta pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe Æjã pandu:

—Jesu rehe har ihẽ akwa katu. Páu rehe har ihẽ akwa katu tĩ. Pehẽ anĩ. Awa pehẽ my? — aja Æjã pandu.

¹⁶ Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e opor oho. Æjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke opor oho a'eta rehe. Pyrãtã opor oho a'eta rehe. Pe, ityk. Hok ngi sawa'e ta ke muhem mondo. Karãiha rape ke rãi muhem raho. Jawe te'e uhem oho tĩ. ¹⁷ Ame'ẽ rehe har heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ese ok ta pe ixo ame'ẽ ta hendu. Hendu rahã, upa ngã jumukahem hũ ingi. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Jesu rehe har ngã pandu katu te. ¹⁸ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, heta Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e ukwaha ke a'eta ma'ema'e ixo rĩ. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu uwyr. ¹⁹ Ngã hetaha ta pyter pe pandu uwyr. Ngã hetaha ta pyter pe heta paper ke ame'ẽ ta werur tĩ. Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke werur. Pe, hapy. Upa ukwái. Paper rehe muhepyha manga rahã, tamatarer heta te hũ tiki. Kuja, 50.000 wera rahã, paraky ame'ẽ muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ẽ ke ngã hapy. Upa ukwái. (Aja pajema'e ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.) ²⁰ Ukwái ha rehe ngã usak rahã, Tupã je'êha rehe heta ngã jurujar katu. Tupã je'êha riki pyrãtã te, ame'ẽja saka, a'erehe heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngã mutyapu hũ

²¹ A'engi: “Masendo ywy rupi ihẽ aho ta. A'engi Ngere ywy rupi aho ta tĩ. A'engi Jerusarẽ ok ta pe ahyk ta aho” aja Páu pandu. Kuja a'e pandu tĩ:

—Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe ihẽ asak rahã, Hom ok ta pe ihẽ aho ta tĩ — aja Páu pandu.

²² A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e mondo py. Inamõ Era ke mondo tĩ. Páu namõ ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Asia ywy pe Páu pyta we rĩ.

²³ Arahã Ese ok ta pe Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ. Putar ym, a'erehe je'ẽ je'ẽ hũ. ²⁴ Neme riki ngã ke muparahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep Ndia rehe ngã jumu'eha renda ihĩ. Ndia riki imãi keruhũ. Tupã aja a'ep pe har ta ukwaha ngã jupe. Jumu'eha renda aja saka ok ra'yr ke Neme mujã mujã. Ita tuwyr ke te'e mujã mujã.

Miasu ta heta tĩ. Ame'ẽ ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tĩ. ²⁵ Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'ãi tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Jande jama'eha namõ tamatarer japyhyk katu, aja pekwa katu. ²⁶ Apo Páu rehe har pekwa. A'e je'ẽha rehe pehendu tĩ. Kuja a'e pandu: “Ipo pe ma'e'ã jande jamujã ame'ẽ ke Tupã ym” aja Páu pandu. A'erehe a'e je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke heta ngã muruwak mondo. Upa Asia ywy pe har ta aja tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak mondo tĩ. (A'erehe ma'e'ã ke hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.) ²⁷ Katu ym aja. Jande jamujã mujã ame'ẽ ke jaxer, aja amõ ta ukwa ta. Amõ we tĩ. Ndia rehe ngã jumu'eha renda ke ngã hijar ta oho tĩ. Mujaxer ta tĩ. Katukweriha ke mumba ta tĩ. Ndia riki katu te. Jande mãi keruhũ riki a'e. Tupã aja jande jupe. Asia ywy pe har ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Amõ ywy pe har ta aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu ehe tĩ — aja Neme pandu.

²⁸ Ame'ẽ je'ẽha rehe ngã hetaha ta hendu rahã, parahy te hũ. Hãtã pandu pandu hũ ixo:

—Ndia riki katu te me'ẽ ke! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hũ.

²⁹ A'erehe upa ok ta rupi ngã mutyapu tyapu hũ oho ixo. Pe, Ngái ke ngã hetaha ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tĩ. Ngã jy'ariha renda keruhũ pe pyhyk raho. Ngái ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namõ wata ixo ame'ẽ ta ke a'eta. ³⁰ Ngã hetaha ta pe Páu pandu tar katu oho tĩ. Anĩ. A'e ke Jesu kotyhar ta mupyta. ³¹ Asia ywy pe har tama'e kapitã ta je'ẽha mondo ipe tĩ. Páu pe mondo. Páu rehe katu ame'ẽ ta ke a'eta. Kuja je'ẽha ke mondo:

—Ngã jy'ariha renda keruhũ pe eho ym — aja Páu pe.

³² Pe, ngã jy'ariha renda keruhũ pe hetaha ta mutyapu tyapu te hũ. Amõ amõ ta pukái pukái hũ. Amõ amõ ta riki amõ kotyhar pukái pukái hũ. Upa ka'u te'e. A'erehe upa tate ngã hetaha ta ukwa ym ma'e. Ma'ewã ngã jy'ar uwyr my? ³³ Ame'ẽ ke ukwa ym. Arexan riki ngã ke mujy'ar, aja amõ ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta mupu'am, a'erehe aja amõ ta ukwa. Hetaha ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahã, ipo ke Arexan mukatak. (Aja ngã je'ẽha ke a'e muputu'u ngã ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe ngã parahy, ame'ẽ ke a'e mukatu ta tipe. ³⁴ Anĩ. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha ta ukwa rahã, pukái pukái we hũ rĩ. I'i atu kuja hãtã pandu pandu hũ:

—Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hũ.

³⁵ Pe, i'i atu ngã hetaha ta tyapuha ke ok tama'e mupiniha muputu'u ngã ngi. Kuja pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe har ta usak usak katu. Ame'ẽ rehe har upa ngã ukwa. Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e. Ywa ngi i'ã u'ar. Ita'ã ke u'ar. Ame'ẽ ke upa ngã ukwa katu tĩ. ³⁶ Ame'ẽ rehe har marã ka ym jaxer amõ panduha ke. A'erehe mã peja peputu'u katu. ³⁷ Pemutyapu hũ ym tĩ. Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái ta mukanim ym. “Ndia jaxer” aja jande mãi keruhũ rehe har a'eta pandu ym tĩ. Mã! Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewã my? ³⁸ Amõ rehe har Neme pandu tar katu rahã, ngã panduha renda pe a'e raho katu. Inamõ ixo ame'ẽ ta oho katu tĩ. A'ep kapitã ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta. A'ep amõ ta rehe har Neme ta pandu pandu katu ta. ³⁹ Amõ kotyhar pepandu pandu tar katu rahã, a'ep peho katu tĩ. Ngã ke amõ ta mujy'ar rahã, ame'ẽ rehe har pepandu katu. Kapitã ta ruwa koty amõ ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta. ⁴⁰ Taramõ te jande jamutyapu hũ. Kapitã keruhũ namõ jajumai jaxo, aja amõ ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hũ te'e. Ame'ẽ rehe har marã ka ym japanduha ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupiniha pandu.

⁴¹ Upa pandu rahã, ngã hetaha ta ke a'e muhãi mondo.

20

Masendo ywy rupi Páú oho. Ngere ywy rupi a'e oho tĩ.

¹ Ngã mutyapuha upa putu'u rahã, Jesu kotyhar ta ke Páú mujy'ar. Ame'ẽ ta ke a'e muhury katu. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Pe, Páú pandu:

—Ihẽ aho ta — aja.

² Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ẽ rupi wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e. Muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Pe, Ngere ywy pe Páú uhyk oho. ³ A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe, Si ywy pe a'e oho tate. Jarusu keruhũ pe oho tate. Arahã a'e ke jundéu awa ta jukwa ta aja Páú ukwa. A'erehe Masendo ywy rupi wata oho rahã, katu aja a'e ukwa. (Aja rahã, jukwa ym ta, aja ukwa katu.) ⁴ Páú namõ Pi ra'yr oho tĩ. Her Sopato. Mberéi ok ta pe har a'e. Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e. Sekũ oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e tĩ. Ngái oho tĩ. Nder ok ta pe har a'e. Tik oho tĩ. Asia ywy pe har a'e. Toro oho tĩ. Asia ywy pe har a'e tĩ. ⁵ Timo oho tĩ. Ame'ẽ ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho. A'ep Páú rehe a'eta harõ ixo. Pe, ihẽ rehe Páú uhyk uwyr. Ihẽ Ruk. ⁶ Siri ok ta pe ihẽ axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha upa rahã, a'engi jande mokõi jaho. (Ame'ẽ wera rahã, mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ẽ ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta pe jande jaho. Jarusu keruhũ pe jaho. Awa po wajar peteihar upa jaker rahã, pe, jahyk jaho. A'ep awa po wajar mokõi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páú usak. A'ejõhar usak ngã rehe.

⁷ Nomin pytun rahã, upa Jesu kotyhar ta jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja Jesu manõha rehe a'eta ukwa ukwa uĩ.) Ngã pe Páú pandu pandu hũ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Páú oho ta, a'erehe pandu pandu we hũ. Pytun pyter rahã, ma'e pandu pandu we hũ rĩ. ⁸ Jande jajy'ariha renda pe heta ma'e weraha ihĩ. Ywatehar henda ihĩ ame'ẽ pe jande jajy'ar jaĩ. ⁹ Pe, awa ma'ãha rape 'ar pe ta'ynuhu wapyk uĩ. Her Euti. Páú pandu pandu u'am rahã, Euti pyhĩy katu te hũ. Pe, ukwer katu. Pe, ywy pe u'ar ukwap. Pi! Mahapyr ywatehar henda ngi u'ar ukwap. Amõ ta oho piam rahã, pete'e manõ oup. ¹⁰ Pe, Páú wyjy oho ehe. Ipynarãi pe wapyk oho ehe. Pyhyk, pe, amõ ta pe a'e pandu:

—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páú pandu.

¹¹ Pe, ywatehar henda pe Páú jupir oho tĩ. Upa ma'e ke u'u rahã, pandu pandu we hũ ngã pe tĩ. Aja te'e xu'em oho. ¹² Pe, a'engi Páú oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ẽ ke hok pe amõ ta mujywyw raho. Katu jywyw oho. Upa ngã hury katu.

Mire ok ta pe Páú uhyk oho

¹³ Jande pe Páú pandu:

—Jarusu keruhũ pe peho. Aso ok ta pe peho. Ihẽ riki pe rupi ihẽ aho ta. A'ep pehẽ namõ jarusu keruhũ pe ihẽ apor ta aho tĩ — aja jande pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ẽ pe Aso ok ta pe jahyk py jaho. ¹⁴ A'ep jande rehe Páú uhyk uwyr rahã, jarusu keruhũ pe a'e opor oho tĩ. A'engi ame'ẽ pe Mitire ok ta pe jahyk jaho. ¹⁵ A'engi jande jaho tĩ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Ki ypa'ũ rake rupi jasa jaho. ¹⁶ Amõ ku'ẽ rahã, Sã ywy pe jahyk jaho. Amõ ku'ẽ rahã, Mire ok ta pe jande jaho. Asia ywy pe Páú pyta tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa jaho. Pahar Jerusarẽ ok ta pe Páú uhyk tar katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha wera rahã, uhyk tar katu. Uhyk rahã, katu ta ipe, aja Páú ukwa. Ngã mi'u matyriha weraha rer Penteko.

Ese ok ta pe har tamũi ta namõ Páú pandu pandu

¹⁷ Mire ok ta pe Páú ixo rahã, Ese ok ta pe har ta tamũi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu kotyhar ta rehe tamũi ta usak usak katu.

“Pahar ihẽ koty pejur” aja myrandu a'e mondo.

¹⁸ Pe, tamũi ta uhyk uwyr ehe rahã, Páú pandu:

—Asia ywy pe ihẽ ahyk py ajur rahã, a'engi ihẽ rehe har pekwa katu. Myja pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu. ¹⁹ Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e miasu aja ima'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e hũ. Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e mu'e hũ axo. “Katu te ihẽ” aja

ym akwa. Aja ihē axo rahā, ihē amu'e mu'e rī. Amō ta jurujar ym ehe rahā, ihē ajixi'u tī. Ihē ke jundéu awa ta mahy tar katu rahā, ame'ē ngi ihē akyje ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rī. ²⁰ Heta pejy'ar rahā, pehē ke ihē amu'e hū. Pehē rok pe ihē amu'e hū pehē ke tī. Pehē pe ma'e katu ame'ē ke upa katu te ihē amu'e, aja pekwa katu tī. ²¹ Kuja ihē apandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Jesu rehe pejurujar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te” aja jundéu awa ta pe ihē apandu pandu hū. Aja amō awa ta pe ihē apandu pandu hū tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

²² —Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. Tupā'ā putar, a'erehe ihē aho axo. A'ep ma'e ihē rehe uhyk ta my? Ihē akwa ym. ²³ Kuja jō ihē akwa katu. Ok ta pe pame katu te Tupā'ā mujekwa ihē pe. Kuja mujekwa. Ihē ke amō ta mahy tar katu. Kyndaha pe ihē ke amō ta kynda tar katu raho tī, aja ihē pe mujekwa. ²⁴ Pe, ihē ke amō ta jukwa ta rahā, ngā ngi ihē akyje ym ta. Tupā je'ēha ke ihē apandu we ta rī. Ngā ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta rī. Ame'ē rehe har ihē apandu, ame'ē ke ihēma'e parakyha. Ame'ē ke ihē pe Jesu me'ē. Pe, ame'ē parakyha ke ihē amumba tar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

²⁵ —Upa pehē renda rupi ihē awata aho rahā, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu pandu. Myja katu pexoha Tupā putar my, ame'ē rehe har ihē amu'e katu pehē ke. Apo ihē rehe pesak ym te ta tī. ²⁶ Apo jetehar te pehē pe ihē apandu katu tī. (Upa katu te Jesu rehe har pehē pe apandu pandu. Upa amu'e mu'e hū.) A'erehe mupyraraha renda pe pehē ngi har amō oho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói. ²⁷ Ma'e Tupā putar, ame'ē rehe har upa katu te pehē pe ihē apandu. ²⁸ Pesak katu pehē juehe pexo. Aja rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo tī. Ame'ē parakyha ke pehē pe Tupā'ā me'ē. Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke pehē. A'erehe ame'ē ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Ta'yr manōha rupi a'e ipy'a jywyr ngā rehe.

²⁹ —Ihē raikwer rupi amō ta uwyr ta. Ame'ē ta pehē rehe uhyk ta, aja akwa katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta muka'u ka'u te'e hū ta. Jurujar katu ame'ē ta ukwa katuha ke amō koty ame'ē ta muruwak ta mondo, aja ihē akwa katu. Katu ym aja. ³⁰ Jete. Pehē pyter ngi har amō ta pu'am ta. Ame'ē ta te'e ma'e pandu ta. Amō amō ta jurujar katu ame'ē ta ke a'eta muka'u ka'u te'e ta. Aja ame'ē ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja muruwak ta. ³¹ A'erehe pesak katurahā! Aja rahā, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa katurahā! Mahapyr warahy 'ar rahā, pehē ke ihē amu'e mu'e hū. Wera rahā, ihē amu'e mu'e hū. Pytun rahā, ihē amu'e mu'e hū tī. Pehē ngi har amō ta jurujar ym ame'ē ta rehe ihē ajixi'u hū tī.

³² —Apo pehē rehe har Tupā namō apandu: “Mā peja Ese ok ta pe har ta rehe esak katu.” Jetehar te ke. A'e usak katu ta pehē rehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu. Aja rahā, ame'ē myrandu namō pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta rī. Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e mupyta katu. Ame'ē ke me'ē me'ē ta. Aja pehē pe tī. Me'ē me'ē ta tī. ³³ Amō tama'e tamatarer rehe ihē py'a ihē amoī ym. Amō tama'e mundeha rehe ihē py'a ihē amoī ym tī. ³⁴ Ihē aparaky hū. Aja tamatarer ihē apyhyk. Ame'ē pe ihēma'e ke ihē ajo'ok. Ihē namō ixo ame'ē ta pe ihē ame'ē tī. Ame'ē ke ihē riki ajo'ok tī. Ame'ē rehe har pekwa katu. ³⁵ Ihē aja peparaky katu rahā, katu tiki. Aja rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe jande jame'ē me'ē katu. Jesu pandu ame'ē ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amō ngi ma'e ke amō pyhyk rahā, hury we. Pe, amō pe amō me'ē rahā, hury katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ē ta pe jame'ē me'ē katu rahā, katu tiki) — aja tamūi ta pe Páu pandu.

³⁶ Upa Páu pandu rahā, tamūi ta namō ipynarāi pe wapyk. Pe, Tupā namō a'eta pandu pandu. ³⁷ Pe, Páu ke Ese ok ta pe har tamūi ta jumā juman rahā, jixi'u hū. Huwa ke a'eta pyter pyter tī. (Aja ipy'a katuha ke mujekwa.) ³⁸ “Ihē rehe pesak ym te ta tī” aja Páu

pandu ramō. Ame'ē je'ēha rehe tamūi ta pyai te. Pe, jarusu keruhū tūi ame'ē pe Páu namō a'eta oho.

21

Jerusarē ok ta pe Páu uhyk oho

¹“Jaho ta” aja japandu ngā pe. Pe, upa ngā po rehe japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, Ese ok ta pe har tamūi ta jywyr oho. Hok pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhū pe jande japor jaho. A'engi jaho tī. Ko ypa'ū pe katu te jahyk jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Ho ypa'ū pe jahyk jaho tī. A'engi Pa ok ta pe jahyk jaho tī. (Jande jaho tar katu ame'ē pe ame'ē jarusu keruhū oho ym, a'erehe ame'ē ke jahijar.) ²A'erehe a'ep amō jarusu keruhū ke jande jamahem. Seni ywy pe oho ame'ē ke ame'ē jarusu keruhū. Ame'ē pe japor jaho tī. Pe, jaho tī. ³Xi ypa'ū rehe jasak rahā, ame'ē rake rupi jasa jaho. Jande jywa'i koty ypa'ū ihī. Pe, Si ywy pe jaho jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep upa ma'e ke raho ame'ē ke jarusu keruhū jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhū ngi jahem jaho. ⁴A'ep Jesu kotyhar ta ke jamahem. Ame'ē ta namō japyta rī. (Amō jarusu keruhū jamahem ym.) A'erehe a'ep awa po wajar mokōi jaker rī. Tupā'ā je'ēha rupi ame'ē ta pandu:

—Jerusarē ok ta pe eho ym — aja Páu pe pandu.

(Anī. “Ihē aho ta me'ē te'e” aja Páu pandu.)

⁵Pe, jarusu keruhū ohoha angaha ke rehe uhyk rahā, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu te Jesu kotyhar ta jande namō wata oho. Hakehar ta ke raho tī. Ta'yn ta ke raho tī. Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y rehe jahyk jaho rahā, upa jande pynarāi pe jawapyk. Pe, Tupā namō upa japandu pandu. ⁶Upa ngā po ke japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, jarusu keruhū pe japor jaho. Hok pe a'ep pe har ta jywyr oho.

⁷Pe, jaho tī. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe, Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhū ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. Ame'ē ta namō japyta. ⁸A'ep peteī jaker. Ame'ē ku'ē rahā jawata jaho. Pe, Sesaréi ok ta pe jahyk jaho. A'ep Siri rok pe japyta. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Amukwehe te we Jerusarē ok ta pe ngā mi'u ke a'e me'ē me'ē. Awa po wajar mokōi sawa'e ta namō a'e me'ē me'ē. Siri riki ame'ē ta ngi har peteī. ⁹Tumeme tajyr ta ipe. Kūjā ta ixo te'e rī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta tī. ¹⁰A'ep japyta we rahā, amō sawa'e uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Her Angambo. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e tī. ¹¹Jande rehe a'e uhyk rahā, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e jo'ok ingi. Ame'ē pe jupukwar juehe. Ipyta ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tī. Pe, jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupā'ā mujekwa: “Ihē aja kome'ē ku'a rupi har jar ke jundéu awa ta pukwar ta tī. Aja Jerusarē ok ta pe ixo ame'ē ta ma'e ta. Pe, amō awa ta pe kome'ē jar ke a'eta raho ta” aja Tupā'ā mujekwa — aja Angambo pandu.

¹²Ame'ē ke rehe jahendu rahā, Páu pe japandu hū. A'e pe har ta pandu hū tī. Kuja:

—Jerusarē ok ta pe eho ym — aja Páu pe jande johu japandu hū.

¹³Anī. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihē ke pemupyai ym. Jerusarē ok ta pe ihē ke amō pukwar rahā, pete'e ta ihē axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ihē ajurujar katu ehe, a'erehe ihē ke amō ta jukwa ta rahā, pete'e ta ihē axo tī — aja jande pe Páu pandu.

¹⁴Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja jō jande japandu:

—Tupā putar ame'ē ke ema'e katu! — aja ipe.

Pe, jande jaje'ē ym we tī.

¹⁵A'ep jande japyta we rī. Pe, jandema'e jamoī katu rahā, Jerusarē ok ta pe jaho.

¹⁶Jande namō amō amō Sesaréi ok ta pe har ta oho tī. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amō sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ū pe har a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

¹⁷Jerusarē ok ta pe jande jahyk rahā, jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk katu jande ngi. ¹⁸Hury katu. Ame'ē ku'ē rahā, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasak jaho ehe

tī. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitā ta jy'ar tī. Tamūi ta ke a'eta. ¹⁹ Upa ame'ē ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahā, upa katu te a'e ma'ema'e ame'ē ke a'e pandu pandu a'eta pe. Amō awa ta renda rupi wata oho rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke ma'ema'e, ame'ē rehe har a'e pandu pandu a'eta pe. ²⁰ Ame'ē je'ēha rehe hendu rahā, Tupā pe a'ep pe har ta pandu:

—Nde jō riki katu te me'ē ke — aja Tian ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te hū jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ē ta Moise je'ēha rehe hendu katu we rī. ²¹ Kuja nde rehe har ame'ē ta ukwa. Amō awa tama'e ywy rehe jundéu awa ta ixo. Ame'ē ta pe kuja nde eremu'e: “Moise je'ēha ke pehijar. Mā peja pehē ra'yr pিরer ke pejupā ym. Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendū ym tī” aja nde eremu'e, aja sehar ta ukwaha naī. ²² Se nde erehyk erejur, aja sehar ta ukwa ta. ²³ Myja ta apo my? Kuja jande japandu ame'ē ke ema'erahā! Kuja katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupā pe ma'e ke ame'ē ta manga katu. Ame'ē ke upa ym we rī. ²⁴ Jundéu awa ta ukwaha aja ame'ē sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho. Ame'ē ta namō eho. Tupā pe ma'e ke a'eta me'ē ta oho, ame'ēja saka. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta me'ē ta oho. Ame'ē tama'e ke rehe nde emuhepy eho. Aja rahā, ame'ē ta'a ke amō jāpī ta. Aja rahā, nde rehe har sehar ta hendu ame'ē ke te'e, aja upa ngā ukwa ta. Moise je'ēha rehe nde erehendū katu tī, aja upa ngā ukwa ta tī. ²⁵ Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Amukwehe we ame'ē ta pe paper pinim jande jamondo. Kuja japandu:

“(Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke amō moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.”

—Aja amō awa ta pe jande jamupinim — aja Tian pandu.

²⁶ (Ame'ē ke rehe Páu hendu katu.) A'erehe tumeme sawa'e ta ke a'e raho. Ame'ē ku'ē rahā, jundéu awa ta ukwa aja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ame'ē ta namō ipy'a ngi a'e juhyk oho. Upa rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo oho. Jundéu awa tama'e pa'i ta pe weraha mangaha ke a'e pandu oho. Myja rahā, ipy'a juhykiha upa ta my, ame'ē ke pandu oho. Ame'ē weraha uhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ma'e ke a'eta werur ta. Tupā pe me'ē ta, ame'ēja saka. Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu ta. Sawa'e ta pame katu te werur ta. Páu werur ta tī.

Páu ke jundéu awa ta pyhyk

²⁷ Awa po wajar mokōi wera upa tate rahā, Páu rehe amō jundéu awa ta usak. Asia ywy pe har ta ke a'eta. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta usak ehe. Ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu pandu hū. Pe, muparahy. Pe, Páu ke hetaha ta pyhyk. ²⁸ A'eta hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pejur! Kome'ē sawa'e riki jundéu awa ta rehe har katu ym pandu. “Moise je'ēha rehe pehendū ym” aja a'e pandu oho tī. “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki jaxer” aja a'e pandu oho tī. Aja upa kome'ē ywy rupi a'e pandu pandu oho. Kome'ē jumu'eha renda keruhū riki katu te, aja jande jakwa. Anī. A'ep amō awa ta ke a'e muhyk raho apo. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'erehe kome'ē renda keruhū ke a'e mujaxer — aja ngā hetaha ta pandu hū.

²⁹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Toro ke Páu muhyk, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe aja pandu, ma'e, mujaxeraha rehe har pandu. Toro riki Ese ok ta pe har ke a'e. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e. Kwehe Jerusarē ok ta rape rupi Páu wata ixo rahā, Toro namō a'e wata ixo. Ame'ē ke rehe hetaha ta usak. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe raho aja ukwaha naī. (Anī. A'ep Páu raho ym.)

³⁰ Upa ok ta rupi muka'u ka'u te'e hũ ngã ke. Páu koty ngã hetaha ta ujan oho. Pe, pyhyk. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi hykýi muhem raho. Pe, pahar jumu'eha renda keruhũ rukwen ke amõ ta kynda. ³¹ Páu ke hetaha ta jukwa tar katu rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe amõ pandu oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ke a'e. "Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta mutyapu tyapu hũ" aja pandu oho. ³² Pahar sonda ta namõ kapitã keruhũ ixoty ujan oho. Amõ kapitã ta ke a'e raho tĩ. Ngã hetaha ta koty ujan oho. Kapitã keruhũ rehe hetaha ta usak rahã, Páu ke a'eta poir. Petekiha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta usak tĩ. ³³ Páu rehe kapitã keruhũ uhyk rahã, a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokõi ita tupaham pe pepukwar! — aja kapitã keruhũ pandu.

(Jaxer te ame'ẽ ke Páu aja kapitã keruhũ ukwaha naĩ. A'erehe mokõi ita tupaham pe pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:

—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ẽ ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitã keruhũ pandu.

³⁴ Amõ amõ ta hãtã pandu pandu. Amõ koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hũ. Ma'ewã mutyapu hũ my, ame'ẽ rehe har kapitã keruhũ ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitã keruhũ pandu.

³⁵⁻³⁶ Ok myta rehe Páu namõ sonda ta uhyk rahã, hetaha ta parahy te hũ ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hãtã pandu hũ:

—Ererahã! Jajukwarahã! — aja hetaha ta pandu hũ.

A'erehe Páu ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahã, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

Páu je'ẽha ke

³⁷ Sonda ta rok pe Páu ke muxe tate rahã, sonda tama'e kapitã keruhũ pe Páu pandu:

—Ne namõ ma'e ihẽ apandu tar katu — aja ipe.

Kapitã keruhũ pandu ipe:

—Ngere awa je'ẽha ke nde erekwa katu my? (Ame'ẽ jõ ihẽ akwa katu) — aja Páu pe.

—Akwa katu ihẽ — aja Páu pandu.

³⁸ —Aja rahã, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngã hetaha ta ke ame'ẽ eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hũ ngã jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixói te ame'ẽ pe mujy'ar. Pe, kapitã keruhũ namõ jumai ixo — aja Páu pe kapitã keruhũ pandu.

³⁹ Páu pandu:

—Anĩ. Ihẽ riki aja ym. Ko jundéu awa ihẽ. Tar ok ta pe har ihẽ. Esarahã! Ngã pe ihẽ apandu tar katu — aja kapitã keruhũ pe pandu. Syri ywy rehe Tar ok ta ihĩ. Ame'ẽ ke ok ta tiha te hũ!

⁴⁰ Kapitã keruhũ pandu:

—Ererahã! Ngã pe epandu — aja Páu pe.

Pe, myta 'ar pe Páu pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngã je'ẽha ke a'e muputu'u ngã ngi.) Ngã putu'u rahã, Páu pandu ngã pe. Jundéu awa je'ẽha namõ pandu:

22

¹ —Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihẽ mu ta! Pehendu katu tĩ. Tamüi ta! Pehendu katu tĩ. Ihẽ juehe har apandu ta pehẽ pe — aja Páu.

² Jundéu awa je'ẽha namõ Páu pandu pandu. Ame'ẽ rehe ngã hetaha ta hendu rahã, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:

³ —Ko jundéu awa ihẽ. Tar ok ta pe har ihẽ. Syri ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ tiha aho. Ngamari namõ ihẽ ajumu'e. Moise je'ẽha rehe jande ramüi ta hendu katu. Ame'ẽ ke a'e mu'e katu te ihẽ ke tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehẽ aja ihẽ amukwehe te we tĩ. ⁴ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara tĩ. Ajukwa tĩ. Sawa'e ta ke ihẽ apyhyk, pe, kyndaha pe ihẽ akynda araho tĩ. Kũjã ta aja

tī. Apyhyk rahā, kyndaha pe ihē akynda araho tī. ⁵ Ihē rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu rahā, ma'e ke pekwa ta tī. Ihē apandu a'am ame'ē ke jetehar te ke, aja pekwa ta tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu rahā, pekwa ta tī. Ame'ē ta ngi paper pinim ihē apyhyk. Jande mu ta pe ame'ē ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk oho. Jerusarē ok ta pe amujywywyr ta tipe. A'ep ame'ē ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

Tupā koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'ē rehe har a'e pandu
(At 9.1-19; 26.12-18)

⁶ A'e pandu tī:

—Ihē awata aho axo. Warahy jandar tate rahā, Ndama ok ta pe ahyk tate aho axo. Arahā pahar ywa ngi ihē rake rupi ma'e wera te hū. ⁷ Ywy rehe ihē a'ar. Jande je'ēha aja ihē ahendu. Kuja ihē pe pandu: “Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my?” aja ihē ahendu. ⁸ Ihē apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. A'e pandu ihē pe: “Ihē riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihē. Ihē ke nde eremupyrara erexo” aja ihē pe. ⁹ Weraha rehe ihē namō ixo ame'ē ta usak tī. Ihē pe ma'e pandu, ame'ē je'ēha rehe a'eta hendu ym. ¹⁰ Pe, ihē apandu: “Sawa'e! Ma'e ihē ama'e ta apo my?” aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: “Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amō pandu ta. Tupā putar ame'ē ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ē rehe har nde pe amō pandu ta” aja ihē pe. ¹¹ Wera te hū, a'erehe ihē reha ym te. A'erehe ihē po ke ihē namō ixo ame'ē ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihē ke a'eta muhyk raho.

¹² —A'ep amō sawa'e ixo. Her Anani. Tupā rehe a'e ipy'a katu. Jande ramūi je'ēha rehe a'e hendu katu tī. Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama ok ta pe ixo ame'ē ta ke aja pandu pandu ehe har. ¹³ A'e riki ihē rehe uhyk. Ihē rake pu'am. Pe, ihē pe pandu: “Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tī” aja ihē pe. Pahar ma'e ke rehe ihē asak tī. Ama'ā katu ehe tī. ¹⁴ Pe, ihē pe a'e pandu tī: “Nde rehe Tupā usak katu. Jande ramūi ipy'a moī moī katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e putar ame'ē ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr katu te ame'ē ke a'e. A'e ke mujesak nde pe. Ta'yr je'ēha ke nde pe a'e mujekwa tī. ¹⁵ Nde eresak ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta. Nde erehendu ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta tī. Ta'yr rehe har upa ngā pe nde erepandu pandu ta ereho. ¹⁶ Apo jahorahā! Epu'am. Jesu rehe nde erejurujar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde py'a ngi Tupā juhyk katu. Nde ke ihē amujahuk ta. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke nde apo 'y, aja nde eremujekwa ta ngā pe)” aja ihē pe Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke ihē ama'e — aja Páu pandu.

Amō awa ta pe Páu ke Tupā mondo ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁷ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe ihē ajywywyr aho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē axo. Tupā namō ihē apandu pandu aī rahā, ihē keraiha aja ihē asak. ¹⁸ Kuja ihē asak. Ihē pe Jesu mujekwa: “Ihē rehe har nde erepandu pandu. Ame'ē ke sehar ta putar ym. A'erehe pahar Jerusarē ok ta ke ehijar eho” aja ihē pe. ¹⁹ Pe, ihē apandu ipe: “Sawa'e! Anī. Kuja sehar ta ukwa katu. Amō amō jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axe aho. Pe, nde rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk. ²⁰ Ame'ē ta ke ihē apirok hū tī. Pewe amō tī. Nde rehe har Esete pandu pandu. A'e ke ngā jukwa rahā, a'ep ihē axo tī. Jukwa rahā: ‘Ere’ aja ihē apandu tī. Jukwaha tama'e mundeha ke ihē namō a'eta hijar. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa katu. A'erehe se ihē apyta tar katu. Se nde rehe har ihē apandu tar katu rī” aja ihē apandu ipe. ²¹ A'e pandu: “Anī. Eho! Paite nde ke ihē amondo ta. Amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty amondo ta” aja ihē pe a'e pandu — aja Páu pandu.

²² “Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty Páu mondo ta.” Ame'ē ke rehe jō ngā hetaha ta hendu. Pe, hātā te hū a'eta pandu pandu:

—Pemuhem pemondo! Pejukwarahā! A'e manō ta me'ē te'e — aja pandu pandu hū.

²³ Ahem hũ tĩ. A'etama'e mundeha ke a'eta mukatak katak hũ. Ywy ku'i ke omombor hũ tĩ. (Aja parahy te ha ke mujekwa.) ²⁴ Ame'ẽ ke rehe kapitã keruhũ usak rahã, sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe peraho. So'o pিরer tupaham pe a'e ke pepirok. A'e ke jande japirok rahã, a'e pandu ta. Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hũ my? Ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Aja rahã, jande jakwa ta — aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Pe, so'o pিরer tupaham pe Páu ke sonda ta pukwar u'am rahã, amõ sondama'e kapitã pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ẽ pe pandu:

—Ma'e aka'u te'eha ihẽ ama'e my? Ama'e ym my? Ame'ẽ rehe har pekwa ym we rĩ. A'erehe ihẽ ke pepirok rahã, katu ym. Homa awa ke so'o pিরer tupaham pe amõ pirok ym tĩ. Ko homa awa ihẽ — aja Páu pandu.

²⁶ Ame'ẽ ke kapitã hendu rahã, kapitã keruhũ pe a'e pandu oho:

—Anĩ. Ma'e nde erema'e erexo my? Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahã, katu ym — aja kapitã pandu.

²⁷ A'erehe Páu pe kapitã keruhũ pandu oho:

—Erandu ihẽ pe rahã! Homa awa ke nde my? — aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

²⁸ Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pandu:

—Homa awa aja ihẽ amuruwak rahã, ame'ẽ pe tamatarer ihẽ amuhepy hũ — aja ipe.

Páu pandu:

—Anĩ ihẽ. Homa awa aja ihẽ mõi pusu ngi ihẽ a'ar — aja ipe.

²⁹ Ame'ẽ ke sonda ta ukwa rahã, Páu ke sonda ta tate pirok, ame'ẽ ta hijar oho. Páu riki homa awa aja kapitã keruhũ ukwa rahã, a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe kyje.

Ngã panduha renda pe Páu pu'am

³⁰ Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ rehe har sonda tama'e kapitã keruhũ ukwa tar katu te. A'erehe ame'ẽ ku'ẽ rahã, Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ngã panduha rendama'e kapitã ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ame'ẽ ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23

¹ Ngã panduha renda pe ixo ame'ẽ ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngã pe:

—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihẽ rehe har Tupã ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ẽ aja ihẽ axo — aja Páu pandu.

² Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Páu rake pu'am ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Páu juru ke penupã — aja.

³ Ame'ẽ ke rehe Páu hendu rahã, Anani pe je'ẽha a'e mujywyr:

—Katu ym ne je'ẽha! Ne je'ẽha aja nde ke Tupã mahy ta tĩ. Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Moise je'ẽha aja ym ihẽ rehe har nde erekwa ereĩ. Ame'ẽ rehe nde erehendu ym tĩ. Amõ ta pe nde ererandu: “Páu juru ke penupã” aja, a'erehe Moise je'ẽha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

⁴ Pe, Páu rake pu'am ame'ẽ ta pandu ipe:

—Pa'i keruhũ rehe har katu ym nde ererandu. Tupãma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

⁵ Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhũ ame'ẽ ke ihẽ akwa ym. Akwa rahã, aja ihẽ apandu ym ta tipe. Tupã je'ẽha rehe kuja amõ mupinim:

“Pehẽma'e kapitã rehe har katu ym aja erandu ym” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

—Pa'i keruhũ riki jandema'e kapitã tĩ, ame'ẽ ihẽ akwa rahã, katu ym aja ihẽ apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

⁶ Pe, ngā panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahā, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amō wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tī. A'erehe panduha renda pe hātā a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē pái aja parise kotyhar ke ihē tī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem aja ihē akwa. Ame'ē ke ihē rehe har pekwa ta peī apo — aja Páu pandu.

⁷ Ame'ē ke a'e pandu rahā, sanduse ta namō parise ta je'ē je'ē hātā tā ngā jupe. A'erehe mokōihar aja ngā ukwaha ngā uī. Amō amō ta sanduse ta aja ukwa uī. Amō amō ta parise ta aja ukwa uī. ⁸ Manō ame'ē ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Manō ame'ē ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupā je'ēha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anī. Tupā je'ēha rahoha ta pete'e ixo, aja parise ta ukwa. Awa'ā nixói te, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Awa'ā namō awa ixo, aja parise ta ukwa. ⁹ A'erehe je'ē je'ē hātā tā hū ngā jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hū rī. Pe, parise ta ngi har amō ta pu'am. Moise je'ēha mu'eha ta ke a'eta. Hātā a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ē ke jamahem ym. Awa'ā aja ame'ē pandu katu ipe nahā my. Tupā je'ēha rahoha pandu katu ipe nahā my — aja mu'eha ta pandu.

¹⁰ Ngā je'ē je'ē hātā tā te we hū rī. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ē ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngā ngi. Pehē rok pe a'e ke peraho — aja kapitā keruhū pandu.

¹¹ Ame'ē pytun rahā, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarē ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ. Aja Hom ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ tī — aja Páu pe pandu.

Páu ke amō ta jukwa tar katu

¹² Ame'ē ku'ē rahā, amō jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngā jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahā we, ma'e ke ja'u ym te ta rī. Y ke ja'u ym te ta tī. A'e ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

¹³ Aja pandu ame'ē ta heta ixo. Aja awa pypa mokōi i'ar koty te we sawa'e ta pandu.

¹⁴ Ame'ē ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamūi ta pe pandu oho tī. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahā we, ja'u ym te ta ma'e ke rī. Aja jande japandu katu jande jupe. ¹⁵ A'erehe sonda tama'e kapitā keruhū pe je'ēha pemondo. Ngā panduha rendama'e kapitā ta namō johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: “Páu rehe har jakwa katu te we ta rī. A'erehe panduha renda pe erur!” aja kapitā keruhū pe te'e pehē johu pemondo. Pe, Páu ke a'e werur ixo rahā, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

¹⁶ Ame'ē panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixo oho. Upa hendu ame'ē ke rehe har Páu pe a'e pandu. ¹⁷ A'erehe amō sonda tama'e kapitā pe Páu pandu:

—Ejurahā! Ko esarahā! Kapitā keruhū pe kome'ē kurumī eraho. Ma'e ke kurumī pandu ta ipe — aja ipe.

¹⁸ Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pe kurumī ke kapitā raho. Kapitā keruhū pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihē pe a'e pukái. Nde pe kome'ē kurumī ihē arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumī pandu ta, aja ihē pe a'e pandu tī — aja sonda tama'e kapitā pandu ipe.

¹⁹ Pe, kurumī po rehe kapitā keruhū pyhyk raho. Se koty we kurumī namō jō a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihē pe nde erepandu ta my? — aja kurumī pe.

²⁰ Kurumī pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. “Koī ngā panduha renda pe Páu ke eraho” aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we ta rī,

aja a'eta pandu ta. Anĩ. A'eta te'e pandu ta. ²¹ Apandu nde pe. Ame'ẽ ta rehe ehendu ym. Awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ẽ ta kanim ta harõ u'am. Páu ke ame'ẽ ta jukwa ym rahã we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ẽ ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ẽha rehe a'eta harõ u'am — aja kapitã keruhũ pe kurumĩ pandu.

²² Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitã keruhũ pandu:

—Ere. Ihẽ pe nde erepandu, ame'ẽ ke amõ pe epandu ym — aja kurumĩ pe pandu.

Pe, kurumĩ ke hok pe kapitã keruhũ mujywyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

²³ Páu ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ẽ ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe mokõi sonda tama'e kapitã ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amõ 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Amõ 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namõ wata ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Upa pemoĩ katu. Pe, i'i atu pytun rahã, Sesaréi ok ta pe pehẽ johu peho.

²⁴ Kahwa 'ar pe Páu ke peraho tĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Ser riki kapitã tĩ. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim:

²⁶ Ser! Kapitã katu te ame'ẽ ke nde.

Ko nde pe ihẽ amupinim aĩ. Katuha nde pe ihẽ amondo axo.

²⁷ Kome'ẽ sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihẽ akwa. A'erehe sonda ta namõ ixoty ihẽ aho. Pe, a'e ke ihẽ apyhyk ajo'ok ngã ngi. ²⁸ Jundéu awa ta ngi ihẽ apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ẽ rehe har ihẽ akwa tar katu. A'erehe ngã panduha renda pe Páu ke ihẽ araho.

²⁹ Pe, kuja ihẽ akwa. Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ẽ ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marã ka ym a'e ke amõ jukwaha. Marã ka ym kyndaha pe mupytaha tĩ.

³⁰ Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihẽ pe amõ pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihẽ amondo ta aja akwa. “Ser koty Páu rehe har pepandu peho” aja Páu rehe parahy ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim.

³¹ Pe, kapitã keruhũ je'ẽha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ẽ pytun rahã, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho. ³² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sonda ta wata ame'ẽ ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amõ sonda ta anĩ. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ẽ ta jõ Páu namõ oho we rĩ. ³³ Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahã, kapitã pe paper pinim ke a'eta me'ẽ. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tĩ. ³⁴⁻³⁵ Upa paper pinim ame'ẽ ke rehe kapitã usak rahã, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihẽ — aja ipe.

Ame'ẽ ke kapitã ukwa rahã, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ ahendu ta — aja Páu pe kapitã pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. “Eroma'e kapy” aja pandu ame'ẽ pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitã pandu.

24

Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ

¹ Awa po wajar peteĩhar upa ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ ke a'e. Amõ tamũi ta namõ a'e oho. Sawa'e ma'e pandu katu te ame'ẽ ke a'eta raho tĩ. Her Ter. Kapitã ruwa koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta pandu

ta. ² Pe, Páu ke sonda ta muhyk rahã, kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitã pe pandu:

—Ser! Katu ame'ẽ ke nde! Nde riki kapitã rahã, yman atu jajumai ym ha aja jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu awa ta pe katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Upa kome'ẽ wyw rupi katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. ³ A'erehe katu aja jakwa katu. Jande rury katu nde rehe tĩ.

⁴ —I'i atu rahã, nde ke ihẽ amupyta ym ta se. A'erehe nde pe ihẽ apandu. Eharõ we rĩ. Ihẽ je'ẽha rehe ehendu katu we rĩ. ⁵ Páu riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e. Amõ amõ ta renda rupi oho rahã, jundéu awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hũ ngã ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu kotyhar tama'e kapitã ke Páu. ⁶ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ a'e mujaxer tar katu. Arahã a'e ke japyhyk. [Jande ramüi ta je'ẽha rupi ehe har jakwa tar katu. ⁷ Anĩ. Jande rehe sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwyr. Her Risi. Pyrãtãha namõ jande ngi Páu ke a'e pyhyk raho. ⁸ Pe: “Ehe har pandu ame'ẽ ta Ser koty peho” aja jande pe a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo Páu pe nde erepandu rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Upa katu te ehe har japandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja nde erekwa ta tĩ — aja Ser pe Ter pandu.

⁹ Kapitã pe Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Upa katu te Ter je'ẽha riki jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tĩ.

Ser pe Páu pandu pandu

¹⁰ Pe, Páu pe kapitã ipo pandu: “Ererahã!” aja. Pe, Páu pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde erekwa katu, aja ihẽ akwa katu. (A'erehe jundéu awa ta rehe har nde erekwa katu, aja akwa.) A'erehe nde pe ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ihẽ rury katu. ¹¹ Amukwehe we Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Awa py mokõi aker apo. Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu aho. Ame'ẽ rehe har nde erekwa tar katu rahã, amõ pe epandurahã! ¹² Ihẽ ke jundéu awa ta usak rahã, amõ ta namõ ihẽ aje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ axo rahã, aja ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym tĩ. Ok ta rape rupi ihẽ axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym tĩ. ¹³ Ihẽ rehe har katu ym a'eta pandu, ame'ẽ ke jetehar te ke, aja marã ka ym amõ mujekwaha. Jetehar te aja ym.

¹⁴ —Apo kuja ihẽ apandu nde pe. Jande ramüi ta aja Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu tĩ. Amõ kotyhar rehe ihẽ ajurujar katu. Ame'ẽ ke te'e, aja a'eta ukwaha ngã jupe. Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu tĩ. ¹⁵ Upa katu te manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Katu ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem. Katu ym ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ẽ ke rehe peme'ẽ sawa'e ta jurujar katu. Peme'ẽ sawa'e ta aja ihẽ ajurujar katu tĩ. ¹⁶ A'erehe katu ihẽ ama'ema'e tar katu axo. Aja te'eha ihẽ axo. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ngã ukwa katu tĩ.

¹⁷ —Yman atu, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo ym rĩ. A'ep ihẽ aho ramõ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ihẽ araho. ¹⁸ Tupã pe ma'e ke ihẽ ame'ẽ aho tĩ. Aja ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ axo ehe. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ rehe jundéu awa ta usak. Jande ramüi ta je'ẽha aja ihẽ py'a upa juhyk rahã, ihẽ rehe a'eta usak. Ihẽ namõ heta ym ngã ixo. Ngã mutyapu hũ ym tĩ. ¹⁹ Asia wyw ngi jundéu awa ta uwyr ame'ẽ ta a'ep ixo. Ame'ẽ ta riki se uwyr rahã, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu ta tipe rahã, katu tiki. (Anĩ. Se ame'ẽ ta uwyr ym.) Ihẽ rehe har ma'e pandu tar katu rahã, ame'ẽ ta riki pandu katu ta tipe. ²⁰ Anĩ rahã, peme'ẽ sawa'e ta ihẽ rehe har pandu katu. Amukwehe ngã panduha renda pe ihẽ apu'am rahã, ma'e katu ym ihẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa my? Ame'ẽ ke a'eta pandu rahã, katu tiki. ²¹ Ame'ẽ ta pyter pe ihẽ apu'am a'am rahã, kuja ihẽ hãtã apandu: “Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe apo ihẽ rehe har pekwa pekwa peĩ” aja ihẽ apandu. Ame'ẽ riki katu ym, aja a'eta ukwa rahã, ame'ẽ jõ ihẽ pe a'eta pandu katu ta — aja Páu pandu.

²² Jesu rehe ngā jurujar katu, ame'ē rehe har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:
—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitā keruhū uhyk uwyr rahā, nde rehe har ihē akwa ta
— aja Páu pe. (Sonda tama'e kapitā keruhū rer Risi.)

Pe, ngā pe Ser pandu:

—Peho apo — aja.

²³ Sonda tama'e kapitā pe a'e pandu tī:

—Kyndaha pe Páu ke ekynda eraho. Esak katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe
katu ame'ē ta me'ē tar katu ipe rahā, a'eta me'ē katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namō Páu pandu pandu. Tusi namō pandu pandu tī.

²⁴ Heta ym ukwer rahā, ngā panduha renda pe Ser uhyk tī. Hakehar namō uhyk. Her
Tusi. A'e riki jundéu awa ke. Pe, amō pe Ser pandu:

—Páu ke emuhyk — aja ipe.

Páu ke amō muhyk rahā, Páu je'ēha rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu rehe
amō jurujar katu, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe. ²⁵ Myja katu ame'ē ke sawa'e
ma'ema'e my, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe tī. Katu ym ipy'a pe ma'e ukwa ame'ē
ke amō ma'ema'e rahā, katu ym. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. 'Ar ke Tupā
manga katu. Arahā upa ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa
ta. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. Ame'ē ke Ser hendu rahā, a'e mukahem. Páu
pe a'e pandu:

—Eho apo. Amō wera rahā, nde pe ihē apukái ta aho — aja Ser pandu.

²⁶ Poiriha rehe tamatarer ke Páu me'ē ta ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amō amō
wera rahā, Páu pe a'e pukái pukái oho. Inamō a'e pandu pandu.

²⁷ Mokōi warahy 'ar aha oho rahā, amō homa awa tama'e kapitā pu'am. Her Por Set.
Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundéu awa ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha pe
Páu ke a'e mupyta rī.

25

Kapitā keruhū koty Páu oho tar katu

¹ Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e riki homa awa tama'e kapitā apo 'y. Pe, mahapyr
ukwer rahā, Sesaréi ok ta ke a'e hijar oho. Jerusarē ok ta pe oho. ² A'ep inamō jundéu
awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu inamō tī.

³ Páu rehe har a'eta je'ē je'ē hū ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:

—Jerusarē ok ta pe Páu ke emuhyk — aja Set pe a'eta pandu.

Pe rupi Páu uwyr ixo rahā, Páu ke a'eta jukwa ta, aja a'eta manga katu a'eta jupe.

⁴ A'erehe muhykiha rehe a'eta pandu ipe. Anī. Set pandu:

—Anī. Kyndaha pe Páu ixo. Sesaréi ok ta pe ixo. A'ep ihē ajoywyr tate aho. ⁵ A'ep ihē
namō pehēma'e kapitā ta oho rahā, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ē ke Páu ma'ema'e rahā,
ame'ē rehe har a'eta pandu pandu ta a'ep — aja jundéu awa ta pe Set pandu.

⁶ Jerusarē ok ta pe Set pyta we rī. Jande popa ukwer nahā my. Awa po wajar mahapyr
nahā my. Pe, Sesaréi ok ta pe a'e jywyr oho. Ame'ē ku'ē rahā, ngā panduha renda pe a'e
wapyk oho. Amō pe a'e pandu:

—Se Páu ke emuhyk erur — aja.

⁷ Páu uhyk rahā, hake rupi jundéu awa ta juramā u'am ehe. Jerusarē ok ta ngi uhyk
uwyr ame'ē ta juramā u'am ehe. Páu ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e aja a'eta je'ē je'ē hū.
Anī. Ame'ē ke jetehar te ke aja a'eta mujekwa ym ngā pe. ⁸ Pe, Páu pandu:

—Anī. Ma'e jaxer ame'ē ke ihē ama'e ym. Jundéu awa ta je'ēha rehe ahendu ym aja
ym axo. Ahendu katu ehe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke aja tī. Ame'ē ke
amujaxer ym tī. Homa awa tama'e kapitā keruhū rehe aja tī. Ihē juru ai ym ehe tī — aja
ngā pe Páu pandu.

⁹ Jundéu awa ta ke Set muhury tar katu tipe. A'erehe Páu pe a'e pandu:

—Jerusarē ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihē akwa ta. Nde rehe har peme'ē ta je'ē je'ē hū. Ame'ē ke jetehar te my, ame'ē ke ihē akwa ta — aja Set pandu.

¹⁰ Páu pandu:

—Anī ta. Ko ngā panduha renda pe ihē apu'am a'am. Homa awa tama'e kapitā keruhū je'ēha rupi ihē ke amō ukwa rahā, katu tiki. Jundéu awa ta pe ma'e jaxer ame'ē ke ihē ama'e ym. ¹¹ Ame'ē ke nde erekwa katu. Amō ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke kapitā keruhū je'ēha rupi sonda ta jukwa katu ta. Aja ihēma'e rahā, ko ihē axo. Ihē akanim ym ta aho. Anī. Ihē rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū, ame'ē ke jetehar te ym rahā, ame'ē ta pe ihē ke me'ē ym ta awa. Ihē ke amō jukwa ym ta. A'erehe kuja ihē aputar. Ihē rehe har Sesa ukwa ta — aja Páu pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹² Pe, amō kapitā ta namō Set pandu pandu. Pe, Páu pe pandu:

—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja nde ereputar. Aja rahā, ixoty nde ke ihē amondo ta — aja Set pandu.

Angi namō Páu pandu pandu. Mbereni namō pandu pandu tī.

¹³ Heta ukwer rahā, Sesaréi ok ta pe amō kapitā uhyk uwyr. Her Angi. Kūjā namō a'e uhyk uwyr. Her Mbereni. Uhyk rahā, Set pe katuha rehe har a'eta pandu oho. ¹⁴ Amō amō wera rahā, a'ep a'eta pyta rī. Pe, Páu rehe har Set pandu a'eta pe:

¹⁵ —Kyndaha pe Páu ke Ser mupyta. Pe, Jerusarē ok ta pe ihē aho rahā, Páu rehe har jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ē je'ē hū ihē pe. Tamūi ta aja tī. Je'ē je'ē hū tī. Pe, ihē je'ēha rupi Páu ke a'eta jukwa tar katu. ¹⁶ Anī. Aja homa awa ke jukwa te'e ym, aja jundéu awa ta pe ihē apandu. Ehe har je'ē je'ē hū ame'ē ta pandu pandu py. Juehe har amō pandu pandu tī. Upa rahā, ame'ē rehe har amō ukwa katu. Pe, katu ym ma'e ame'ē ke sonda jukwa katu. Katu ym ma'e ym rahā, jukwa ym awa. Aja jundéu awa ta pe ihē apandu. ¹⁷ Se jundéu awa ta uhyk rahā, ihē aharō ym. Pahar ame'ē ku'ē rahā, ngā panduha renda pe ihē awapyk aho. Amō pe ihē apandu: “Se Páu ke emuhyk erur” aja ipe. ¹⁸ Pe, jundéu awa ta pu'am rahā, Páu rehe har a'eta je'ē je'ē hū. Ma'e jaxer ame'ē ke Páu ma'e. Ame'ē rehe har a'eta je'ē je'ē ta, aja ihē akwa. ¹⁹ Anī. Aja ym. Amō ke rehe jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ē rehe har a'eta je'ē je'ē hū. Kuja a'eta je'ē je'ē. Sawa'e manō. Her Jesu. Manōha ngi a'e kwera katu uhem, aja Páu pandu. Ame'ē rehe har a'eta je'ē hātā tā hū. ²⁰ Myja ame'ē rehe har ihē akwa ta my? Akwa ym. A'erehe Páu pe ihē apandu: “Jerusarē ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihē akwa ta” aja ipe. ²¹ Anī. Aja Páu putar ym. Kuja a'e pandu: “Anī. Ihē rehe har homa awa tama'e kapitā keruhū ukwa ta” aja ihē pe Páu pandu. A'erehe sonda pe ihē apandu: “Kyndaha pe Páu ke eraho. Esak katu ehe” aja ipe. Heta ym ukwer rahā, Sesa koty a'e ke ihē amondo ta — aja Set pandu.

²² Pe, Set pe Angi pandu:

—Páu je'ēha rehe ihē ahendu tar katu tī — aja ipe.

Set pandu:

—Koī nde erehendu ta — aja Angi pe.

²³ Ame'ē ku'ē rahā, kapitāma'e mundeha ke Angi munde. Ima'e ke munde. Mbereni aja tī. Mundeha katukwer ame'ē ke munde tī. Pe, ngā panduha renda pe a'eta ixo oho. Katukweriha aja a'eta ixo oho. Sonda tama'e kapitā keruhū ta ixo oho tī. Ok tama'e kapitā ta ixo oho tī. ²⁴ Pe, Set pandu rahā, Páu ke amō muhyk werur. Pe, Set pandu:

—Angi! Ehendu katurahā! Upa se jy'ar uwyr ame'ē ta! Pehendu katu tī. Kome'ē sawa'e rehe pesarahā! Ehe har upa jundéu awa ta je'ē je'ē hū ihē pe. Jerusarē ok ta pe har ta je'ē je'ē hū. Se ame'ē ta uwyr rahā, je'ē je'ē hū tī. “Ejukwa” aja ame'ē ta pandu hū. ²⁵ Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e ym, aja ihē akwa. Anī. Ehe har Sesa ukwa ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihē amondo ta, aja akwa. ²⁶ Sesa pe paper pinim ihē amondo ta. Mā ma'e Páu rehe har ihē amupinim ta my? Akwa ym ihē. A'erehe pehē pyter pe Páu ke ihē arur. Angi! Nde pe arur tī. Ehe har jande jahendu ta. Aja rahā, ma'e ke Sesa pe ihē amupinim ta my? Ame'ē ke ihē akwa ta. ²⁷ Sesa

pe kome'ē sawa'e ihē apukwar ta amondo. Ehe har ihē amupinim ym rahā, ihē riki aka'u te'e, aja amō ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta apo 'y) — aja Set pandu.

26

Angi namō Páu pandu pandu

¹ Páu pe Angi pandu:

—Nde juehe har epandu katu — aja ipe.

Pe, ijywa ke Páu mupuku. (Aja kapitā pe: “Katu” aja ipo pe pandu.) Kuja kapitā pe juehe har a'e pandu:

² —Angi! Nde riki ihē rehe har nde erehendu ta, a'erehe ihē rury katu. Ihē rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. Ame'ē rehe har upa katu te nde pe ihē apandu ta apo. ³ Jundéu awa ramūi ta ukwa ame'ē ke nde erekwa katu te. Amō koty koty hamūi ta ukwa ame'ē rehe har ngā je'ē hātā tā hū, ame'ē rehe har nde erekwa katu te tī. A'erehe ihē rury katu tī. Apo nde pe ihē apandu. Ewapyk katu we eī rī. Ehendu katu we rī.

⁴ —Kurumī ngi har ihē rehe har upa jundéu awa ta ukwa katu. Ihē rekoha pe ihē axo rahā, ihē rehe har ame'ē ta ukwa katu. Jerusarē ok ta pe ihē axo rahā, ihē rehe har ame'ē ta ukwa katu tī. ⁵ Jande ramūi ta ukwa ame'ē ke rehe parise ta hendu katu te. Aja parise hendu katuha rehe amō ta uhyk ym. Aja kurumī ngi har parise kotyhar ihē. Ame'ē ke jundéu awa ta pandu tar katu rahā, jetehar te ke aja a'eta pandu katu ta tipe. ⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja jande ramūi ta pe a'e pandu katu. Ame'ē ke rehe ihē ajurujar katu, a'erehe ko ihē rehe har pekwa peī apo. ⁷ Awa py mokōi jy'ariha renda pe jande anam ta ihī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Ame'ē ke rehe a'eta harō ixo. A'erehe Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī. Pytun rahā aja tī. Wera rahā aja tī. Moī moī katu tī. Kapitam! Esarahā! Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem, ame'ē rehe ihē ajurujar katu tī. A'erehe ihē rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. ⁸ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Ma'ewā ame'ē rehe pehē pejurujar ym my?

⁹ —Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amahy rahā, katu tiki, aja ihē akwa. Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e. ¹⁰ Jurujar katu ame'ē ta ke ihē amahy hū. Aja Jerusarē ok ta pe ihē ama'ema'e. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū je'ēha rupi Jesu kotyhar ta ke kyndaha pe ihē akynda araho. Heta ihē akynda araho. Ame'ē ta ke amō ta jukwa ta, aja ihē akwa rahā: “Ererahā” aja ihē apandu tī. ¹¹ Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda rupi ame'ē ta ke ihē amahy hū. Heta te hū jahy rahā, aja te'e ihē axo rī. Ame'ē ta ke ihē amupyrara hū rahā, jurujar katuha ke a'eta hijar ta, aja ihē akwaha. Amō amō ok ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. Upa katu te ame'ē rupi ihē amupyrara aho. Ihē aparahy te hū, a'erehe ame'ē rupi ihē amupyrara aho — aja Páu pandu.

Jesu rehe Páu jurujar katu ame'ē rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; At 22.6-16)

¹² A'e pandu tī:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihē aho. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara aho. Pa'ihu ta je'ēha rupi ihē aho. ¹³ Ihē ke a'eta mondo tī. Kapitam! Ehendurahā! Warahy jandar rahā, pe rupi ihē aho axo rahā, ywa ngi ihē rake rupi wera te hū. Ihē namō oho ixo ame'ē ta rake rupi aja tī. Wera te hū tī. Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihē asak. ¹⁴ Upa katu te ywy rehe jande ja'ar jakwap. Jundéu awa je'ēha ke ihē ahendu. Kuja pandu ihē pe: “Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'e nde tī. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo rahā, myra rāxī pe a'e kutuk kutuk. Ame'ē rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywyr rahā, jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'e nde erejumahy erexo tī” aja ihē ahendu. ¹⁵ Ihē apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu: “Ihē riki Jesu. Ihē ke nde eremupyrara. ¹⁶ Apo epu'am. Ihēma'e miasu nde apo 'y, aja nde pe ihē apandu ajur. A'eramō ihē rehe nde eresak, ame'ē rehe har amō ta pe nde erepandu ta. Yman atu rahā, ihē rehe nde eresak ta tī. Ame'ē rehe har amō ta pe nde erepandu

ta tĩ. ¹⁷ Nde rehe ihẽ asak katu ta, a'erehe nde ke jundéu awa ta jukwa ym ta. Nde ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jukwa ym ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe amondo ta. Apo amõ awa ta pe nde ke ihẽ amondo ta. ¹⁸ Aja rahã, ame'ẽ ta ke nde eremu'e rahã, ma'e ke ame'ẽ ta ukwa katu ta. Ima'e katu ym ukwaha ngi upa Tupã ukwa katuha koty a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta aja a'eta ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã kotyhar ta aja nde eremuruwak ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. Pe, Tupã usak katu ame'ẽ ta namõ a'eta ixo ta tĩ” aja ihẽ pe Jesu pandu — aja Páu pandu.

*Tupã je'ẽ*ha ke Páu pandu pandu oho ame'ẽ rehe har a'e pandu

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ywa ngi ihẽ pe a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Angi! Ehendu katurahã! ²⁰ Kuja ihẽ apandu aho: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo, aja ngã pe pemujekwa ta” aja Ndama ok ta pe ihẽ apandu py. Aja Jerusarẽ ok ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Aja upa Jundéi ywy rupi ihẽ apandu aho tĩ. Aja amõ awa ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe apandu. ²¹ A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk. Ihẽ ke jukwa ta tipe. ²² Anĩ. Ihẽ rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ihẽ ke jundéu awa ta jukwa ym. A'erehe upa ngã pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu apo rĩ. Kapitã ta pe ihẽ apandu. Kapitã ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. Moise mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. Kuja ame'ẽ ta mupinim: ²³ “Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta. Jukwa ta tĩ. Pe, manõha ngi a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahã, awa ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke jundéu awa ta pe amõ pandu ta. Amõ awa ta pe pandu ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe” aja ymanihar ta mupinim. Ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ — aja Páu pandu.

²⁴ Aja juehe har Páu pandu pandu rahã, hãtã Set pandu ipe:

—Páu! Nde riki ereka'u te'e! Paper rehe nde erejumu'e hũ, a'erehe nde ereka'u te'e — aja ipe.

²⁵ Páu pandu:

—Set! Anĩ! Aka'u te'e ym ihẽ! Jetehar te ke ihẽ apandu. ²⁶ Ame'ẽ rehe har Angi ukwa katu tĩ, a'erehe ihẽ akyje ym ha namõ ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har upa katu te ngã pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa, aja ihẽ akwa katu. ²⁷ Angi! Myrandu katu ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ rehe nde erejurujujar katu my? Nde erejurujujar katu, aja ihẽ akwa — aja Páu pandu.

²⁸ Páu pe Angi pandu:

—Mã! Pahar Jesu rehe ihẽ ke nde eremujurujujar katu ta tipe — aja ipe.

²⁹ Páu pandu ipe:

—Pahar nahã my? Yman atu rahã nahã my? Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujujar katu rahã, katu tiki. A'eramõ ihẽ je'ẽha rehe hendu ame'ẽ ta upa katu te jurujar katu rahã, katu tĩ. Aja Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Kuja ihẽ ke amõ pukwar, aja amõ ta ke pukwar. Ame'ẽ ke jõ ihẽ aputar ym — aja Páu pandu.

³⁰ Pe, upa Páu pandu rahã, Angi pu'am. Mbereni pu'am tĩ. Amõ kapitã pu'am tĩ. Upa katu te amõ ta pu'am tĩ. ³¹ Soroka pe uhem oho rahã, ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'e ym. A'e ke sonda jukwa rahã, katu ym. Kyndaha pe kynda rahã, katu ym tĩ — aja a'eta jupe.

³² Pe, Set pe Angi pandu:

—“Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta” aja Páu pandu ym rahã, a'e ke jande japoair ta tipe — aja pandu.

¹ Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitā mondo ta aja a'e panduha. Hom ok ta Itar ywy rehe ihĩ. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhũ.) Jarusu keruhũ pe mondo ta. Ko ihẽ aho inamõ tĩ. Ihẽ Ruk. Sonda tama'e kapitā pe Páu ke amõ raho. Kapitā rer Jur. Homa awa tama'e kapitā keruhũma'e miasu ke sonda ta. Ame'ẽ kapitā ke Jur. Amõ heta kyndaha pe oho ame'ẽ ta ke Jur raho tĩ. ² Jande namõ Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e. Masendo ywy pe Tesaron ok ta ihĩ. Pe, jarusu keruhũ pe jande johu japor jaho. Ame'ẽ jarusu keruhũ riki Atami ok ta pe har ke. Asia ywy rymy'y rupi ame'ẽ jarusu keruhũ oho tate. Y rymy'y rupi heta ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi oho tate. ³ Pe, jande jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Sinõ ok ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu, a'erehe jarusu keruhũ ngi Páu uhem katu. Ehe katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu pe ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu. (Upa rahã, jarusu keruhũ pe Páu jywyr tĩ.) ⁴ A'engi jarusu keruhũ pe jaho tĩ. Jarusu keruhũ rehe ywytu juwapi hũ uwyr, a'erehe ypa'ũ jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.) Ypa'ũ rer Xi. ⁵ Y rupi jaha jaho. Siri ywy rake rupi jaho. Pansi ywy rake rupi jasa jaho tĩ. Pe, Mi ok ta pe jahyk jaho. Risi ywy pe Mi ok ta ihĩ. ⁶ A'ep amõ jarusu keruhũ ke sonda tama'e kapitā mahem. Ame'ẽ jarusu keruhũ Arexandiri ok ta pe har ke. Itar ywy pe ame'ẽ oho ta. A'erehe ame'ẽ pe jande ke kapitā mondo. Pe, jande jaho tĩ.

⁷ Heta wera rahã, wewe katu jande jaho jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake jande jahyk jaho. Ywytu juwapi hũ ehe, a'erehe warahy jurukwã koty marã ka ym ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amõ ypa'ũ rake rupi jande jaho. Ypa'ũ rer Kere. (Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.) ⁸ Samo ywy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer: "Jarusurupa katu te." Ame'ẽ ngi Raséi ok ta kotete ihĩ.

⁹ A'ep heta te hũ jaker. Pe, ma'e weraha asa oho. Ymanihar aja ngã py'a ke Tupã juhyk, aja jundéu awa ta ukwa ukwa ixo. Arahã jundéu awa ta ma'e ke u'uha hijar. Ame'ẽ weraha asa oho. Apo y rupi oho rahã, katu ym. Mäte hũ te'e riki ywytu ke. A'erehe kuja Páu pandu:

¹⁰ —Sa'e ta! Pehendu katurahã! Sengi jaho rahã, katu ym, aja ihẽ akwa. Jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ mujaxer ta. Jarusu keruhũ pe ma'e raho ame'ẽ ke kanim ta tĩ. Jande ke aja ta tĩ. Jamanõ ta tĩ — aja Páu pandu.

¹¹ Anĩ. Páu je'ẽha rehe sonda tama'e kapitā hendu ym. Jarusu keruhũ jar je'ẽha rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhũ rahoha ta je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ame'ẽ ta oho rahã, katu tiki, aja ukwaha. ¹² Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ jarusurupa pe pyta rahã, katu ym. Mäte hũ te'e ywytu ke. A'erehe upa tate sawa'e ta pandu: "Jahorahã" aja. Seni ok ta pe uhyk rahã, katu tiki, aja ukwaha. Kere ypa'ũ rehe Seni ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki jarusurupa katu te me'ẽ ke. Ywytu keruhũ jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahã, pyta ta tipe.

Y ramõi pyter pe aman keruhũ uhyk uwyr

¹³ Pe, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu ym. A'erehe oho rahã, katu tiki, aja sawa'e ta ukwaha. Pe, jarusu keruhũ mupytaha ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho. Kere ypa'ũ rake rupi jande jasa jaho. Y rymy'y te rupi jaho. ¹⁴ Jaho we rahã, jande rehe ywytu keruhũ uhyk. Mäte hũ te'e ywytu ke. Ame'ẽ pe sawa'e ta her moĩ: "Nonde" aja ipe. Ame'ẽ ngi sawa'e ta kyje te hũ. ¹⁵ Kere ypa'ũ ngi jupeju uwyr. Jarusu keruhũ rehe junupã uwyr. Tumaha koty marã ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhũ ke jande jamuruwak. Ywytu keruhũ namõ jarusu keruhũ oho. ¹⁶ Amõ ypa'ũ ra'yr rake rupi jande jasa jaho rahã, ywytu pyrãtã ym jupeju. Ypa'ũ ra'yr rer Káu. Arahã y ngi amõ jarusu ke jande jamuhem. Ame'ẽ rehe jande japaraky hũ. ¹⁷ Jarusu ke hykýi raho ame'ẽ ke y ngi jande jamuhem. Ame'ẽ ke jarusu keruhũ 'ar pe mou katu. Pe, jarusu keruhũ ku'a rupi pukwar katu. Tupaham hajyk ame'ẽ pe pukwar katu. Rim ywy rymy'y rupi ywy ku'i heta ihĩ. Ame'ẽ rehe jarusu keruhũ jutukwa ta my. Aja ngã ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan keruhũ ke mujy. Pe, jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ te'e raho. ¹⁸ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, mäte hũ te'e jupeju te hũ rĩ. Aman pihun tĩ. A'erehe ma'e ngã

raho ame'ë ke y pe ngã ombor indo. (Aja jarusu keruhũ ke muwewi.) ¹⁹ Ame'ë ku'ë rahã, jarusu keruhũ pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po pe jambor. (Aja jarusu keruhũ ke muwewi tĩ.) ²⁰ Heta wera rahã, warahy rehe jande jasak ym. Jahy rata ta rehe jasak ym tĩ. Ywytu keruhũ jupeju we hũ. Aman ukyr hũ tĩ. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahã my, aja jakwaha.

²¹ Heta ukwer rahã, ma'e ke ngã u'u ym. Pe, ngã pyter pe Páu pu'am. Pandu ngã pe:

—Sa'e ta! Kwehe we ihẽ je'ëha rehe pehendu rahã, Kere ypa'ũ ngi jajur ym ta tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tĩ. ²² Apo pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ py'a ke pemãtã. Manõ ym te ta awa apo. Jarusu keruhũ jõ kanim ta oho. ²³ Tupã kotyhar ke ihẽ. Ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Pytun rahã, ihẽ rehe Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr. Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ rehe uhyk uwyr. ²⁴ Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Páu! Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwak koty nde erepu'am ta ereho. (‘Sesa’ aja her. Ame'ë ruwa koty nde erepu'am ta ereho.) Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe upa jarusu keruhũ pe ne namõ oho ame'ë ta manõ ym ta” aja ihẽ pe pandu. ²⁵ Sa'e ta! A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã! Tupã manga katu ame'ë ke ihẽ akwa katu. Ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha pandu, aja uhyk katu ta. ²⁶ Amõ ypa'ũ rehe jande ke ywytu keruhũ muhyk ta raho — aja Páu pandu.

²⁷ Pe, awa py tumeme jaker. Y ramũi rupi jande jaho rĩ. Y ramũi rer Menditeha. Jande ke ywytu keruhũ raho rĩ. Pytun pyter Tate rahã, ywy rehe jahyk Tate, aja jarusu keruhũ rahoha ta ukwa. ²⁸ A'erehe y pe typyha mangaha ke ame'ë ta ombor. Manga rahã, 36 met aja ukwa. Jande jaho we rahã, a'eta manga tĩ. Typa we oho ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha. ²⁹ Ita rehe jarusu keruhũ jutukwa ta. Ame'ë ngi ngã kyje. A'erehe y pe tumeme jarusu keruhũ mupytaha ke a'eta mujy mondo. Jarusu keruhũ tangwa ngi mujy mondo. Pe, weraha ke ngã harõ ixo. Kyje ixo tĩ. ³⁰ Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhũ rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'ë ta te'e pandu:

—Jarusu keruhũ ãpũi rehe amõ mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jõ ma'e ypa'ũ pe oho tar katu. Jarusu keruhũ ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu. ³¹ Pe, sonda tama'e kapitã pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tĩ. Kuja pandu:

—Jarusu keruhũ pe peme'ë rahoha ta pyta ym rahã, marã ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

³² A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

³³ Wera Tate rahã, Páu pandu:

—Pehẽ mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahã, peharõ pexo. Arahã pehẽ mi'u ke pe'u ym te. ³⁴ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Pe'u apo. Aja rahã, y pe pejupetẽ peho rahã, pehẽ pyrãtã katu ta. Pemanõha ngi pekyje ym. Manõ ym ta awa apo 'y — aja Páu pandu.

³⁵ Upa pandu rahã, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ë ke rehe ngã usak rahã, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tĩ. ³⁷ Jarusu keruhũ pe heta ngã ixo. Kuja, 276 hetaha ta.

³⁸ Uhyk ngã u'u rahã, jarusu keruhũ ke a'eta muwewi tĩ. A'erehe y pe ahúi aja me'ë ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhũ pe raho, ame'ë ke a'eta.

Jarusu keruhũ upen

³⁹ Wera rahã, ka'a my'y ke jarusu keruhũ rahoha ta ukwa ym. “Ma'e ywy my?” Ngã ukwa ym. Pe, y rymy'y xanduha ngã usak. A'ep ywy ku'i heta. Ame'ë pe jarusu keruhũ ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa. ⁴⁰ Uhyk ta nahã my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhũ mupytaha ham ke mondok. Y pe hijar oho. Jarusu keruhũ mujereha ke jirar tĩ. Pe, pan keruhũ ke mupu'am. Jarusu keruhũ ãpũi koty ihĩ ame'ë ke mupu'am. Aja rahã, iãpũi koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho. ⁴¹ Pe, mokõi y rumaha ihĩ

ame'ẽ rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhũ jutukwa. Iãpũi ke mupyta katu. Tangwa añi. Tangwa ke rehe y kotok keruhũ nupã hũ. Mupen mupen ixo.

⁴² Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ẽ ta jupetẽ uhyk rahã, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sondo ta pandu pandu a'eta jupe. ⁴³ Anĩ. Páu ke sonda tama'e kapitã jukwa tar ym. A'erehe sonda ta jukwa ta ame'ẽ ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

—Upa katu te pejupetẽ katu ame'ẽ ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetẽ pehyk peho. ⁴⁴ A'engi pejupetẽha ke pekwa ym ame'ẽ ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhũ upen ame'ẽ ke rehe pepyhyk tĩ. Aja peho tĩ — aja kapitã pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manõ ym te awa. Y jukwa ym awa.

28

Máu ypa'ũ rehe jande jaxo

¹ Upa y ngi jande jahem rahã, Máu ypa'ũ rehe jande jaxo, aja jakwa. ² Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr ukyr we rĩ. Rysã riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hany. Jande pe pandu:

—Pejumaku pejur rĩ — aja a'ep pe har ta pandu.

³ Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ẽ ke tata pe a'e moĩ rahã, ame'ẽ ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe. ⁴ Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Peme'ẽ riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke te'e nahã my. Y pe manõ ym. Apo a'e ke Tupã mahy nahã my, a'erehe manõ ta — aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.

⁵ Anĩ. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahã my, aja a'ep pe har ta ukwaha. ⁶ Pahar manõ ta nahã my, aja ukwaha tĩ. I'i ngã harõ u'am. Anĩ. Ahy ym te ipe. A'erehe amõ koty a'ep pe har ta ukwa.

—A'e riki Tupã — aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

⁷ Ame'ẽ ypa'ũ rehe kapitã ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihĩ. Jande pe a'e pandu:

—Ihẽ rok pe pepyta katu — aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ẽ me'ẽ hũ. ⁸ Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu te oup. Ka'a hũ tĩ. Ipuxi huwy hũ tĩ. Kapy pe Páu ixo oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu. Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu. ⁹ Ame'ẽ ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke Páu rehe mujy'ar werur. Upa katu te Páu mukatu. ¹⁰ Jande pe ame'ẽ ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mí'u ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ẽ ke upa katu te jande pe werur tĩ.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

¹¹ Ame'ẽ ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ẽ riki Arexandiri ok ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe: “Nio” aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ ypa'ũ rehe ame'ẽ pyta rĩ. Ame'ẽ pe jande jaho. ¹² A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho. A'ep mahapyr jande jaker. ¹³ A'engi jande jaho tĩ. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju peju uĩ tĩ. Iapyr koty ngi jupeju peju uĩ tĩ. Pe, mokõi jaker rahã, Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jande jahem jaho. ¹⁴ A'ep Jesu kotyhar ta rehe jasad. Jande pe ame'ẽ ta pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta keruhũ pe jawata jahyk jaho. ¹⁵ A'ep Jesu kotyhar ta ixo. Jande jahyk Tate, aja ame'ẽ ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ u'am tĩ. Amõ ta Teréi Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ ixo tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe Páu usak rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhū pe Páu ixo

¹⁶ Hom ok ta pe jande jahyk rahā, Páu pe sonda tama'e kapitā pandu:

—Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteī jō sonda usak ehe.

¹⁷ Mahapyr ukwer rahā, jundéu awa tama'e kapitā ta ke Páu mujy'ar. Ame'ē ta jy'ar uwyr rahā, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym ame'ē ke ihē ama'e ym. Jande ramūi ta ukwa: “Ame'ē ke katu ym” aja ihē apandu ym tī. Jerusarē ok ta pe ihē axo rahā, kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho. Pe, homa awa ta koty ihē ke amō ta kynda raho. ¹⁸ Ihē rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. Anī. Ihē rehe har ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha mahem ym ngā. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, ame'ē ke sonda ta jukwa ta. Aja ihē pe nixói te. A'erehe ihē ke homa awa ta poir tar katu. ¹⁹ Anī. Ame'ē ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja ihē apandu: “Sesa riki ihē rehe har ukwa ta” aja ihē apandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.) Pesarahā! Jundéu awa ta pe ihē je'ēha nixói. ²⁰ A'erehe pehē ke ihē amujy'ar. Ko pehē rehe ihē asak a'am. Pehē namō ihē apandu a'am. Manō ame'ē ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa. Ame'ē ke rehe ihē ajurujar katu tī, a'erehe ita tupaham pe ihē ke amō pukwar — aja Páu pandu.

²¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi ywy pe har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ē ta mupinim ym. A'engi myrandu ke amō ta werur ym tī. Jaxer nde rehe har amō ta pandu ym tī. ²² Kuja jō jahendu. Amō amō ta renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngā je'ē je'ē hū. A'erehe Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ē rehe har jahendu tar katu — aja Páu pe kapitā ta pandu.

²³ Pe, weraha ke Páu namō a'eta manga. Ame'ē weraha uhyk rahā, Páu ixo ame'ē pe heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupā rehe har ngā pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jundéu awa ta harō hū ame'ē ke a'e. Pe, ixoty amō ipy'a muruwak rahā, Tupā kotyhar aja ixo. “Ihēma'e ke a'e” aja Tupā pandu ta — aja Páu pandu pandu hū.

Mu'e mu'e hū tī. Moise mupinim ame'ē ke ngi Jesu rehe har ngā pe a'e mujekwa tipe. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tī. Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun oho. ²⁴ Páu je'ēha ke amō amō ta pyhyk katu. Jurujar katu ehe. Amō ta anī. Amō amō ta jurujar ym ehe. ²⁵ Anī. Juja ym ngā je'ēha ke. Páu ke a'eta hijar Tate rahā, kuja Páu pandu ngā pe:

—Isai riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā'ā je'ēha rupi jande ramūi ta pe mujekwa. Ame'ē riki jetehar te ke. ²⁶ Isai pe Tupā'ā mujekwa: “Jundéu awa ta pe ebandu eho” aja. Pe, Tupā je'ēha ke kuja Isai pandu oho:

“Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe. Anī. Pekwa ym ta.

Pesak pesak tipe. Anī. Ame'ē ke pekwa ym ta tī.

²⁷ Pejurujar tar ym ehe.

Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehē pyakwar ke pekynda, ame'ēja saka.

Pesak tar ym, a'erehe pehē reha ke pejupyk, ame'ēja saka. Pekwa tar ym.

Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak ym pemondo. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ym” aja Isai pandu pandu.

²⁸ —Apo pekwa katurahā! Amō awa ta pe Tupā je'ēha ke japandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe japandu ta. Awa ta ke Tupā muhā katu ta, aja japandu ta. Ame'ē ta hendu katu ta — aja Páu pandu.

²⁹ [Upa Páu pandu rahā, jundéu awa ta uhem oho ingi. A'eta je'ē hātā tā te hū ngā jupe.]

³⁰ Mokõi warahy 'ar rahã, hok ixoha rehe Páu muhepy. Ijar pe tamatarer ke a'e me'ẽ. Hok muhepyha ke. Páu rehe heta ngã usak uwyr. Upa katu te ame'ẽ ta rehe Páu hury katu. ³¹Pe, kuja Páu pandu:

—Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: “Ihẽma'e ke pehẽ” — aja. Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e katu tĩ. Páu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pandu ym ngã:

—Epandu ym Tupã rehe har. Epandu ym Kirisutu rehe har — aja Páu pe pandu ym te ngã.

(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu pandu hũ ngã pe. Mu'e mu'e hũ tĩ.)
Upa.

Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Páu kome'ë paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páu mu'e katu. “Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jô: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu” aja Páu mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe aja tĩ. Pandu ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu rahã jô, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihë Páu. Hom ok ta pe har ta pe ihë amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ke ihë. Ihë pe Tupã pandu:

—Ihë kotyhar aja nde ke ihë aputar. Jesu mondo ame'ë ke nde tĩ. Myrandu katu ke epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ë myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã pandu.

² Yman ame'ë myrandu katu rehe har Tupã pandu: “Ihë amujekwa ta” aja. Ame'ë ke ima'e je'ëha pandu ame'ë ta pe mujekwa. Ame'ë ke a'eta pandu pandu. Tupã je'ëha rehe ame'ë myrandu katu ihĩ. Je'ëha katu te ame'ë ke rehe ihĩ. ³ Ame'ë myrandu katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e. Ndawi rainõ ke a'e, a'erehe awa te'e a'e tĩ. Ndawi kapitã keruhũ a'e. ⁴ Kirisutu Tupã a'e tĩ, aja mujekwa. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manõha ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem. Pyrãtã te ha namõ mukwera katu muhem. A'erehe Tupã pandu: “Ihë ra'yr ke nde” aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e. ⁵ A'e riki ihë rehe katu usak. A'erehe ihë pe a'e pandu: “Nde ke ihë amondo ta” aja. A'erehe Kirisutuma'e parakyha ke ihë ama'ema'e. A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihë apandu pandu. Aja rahã, ame'ë ta ngi har amõ amõ jurujar katu ehe. Hendu katu ehe tĩ. ⁶ Pehë pe tĩ. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã pandu: “Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar” aja riki Tupã pandu.

⁷ Ko pehë pe paper pinim ihë amupinim aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehë. Pehë rehe Tupã ipy'a katu ame'ë ta ke pehë. A'e pandu: “Ihë kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar” aja riki Tupã.

Mã peja pehë rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Ko pehë rehe har ihë apandu py

⁸ “Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe jurujar katu” aja amõ amõ ywy pe har ta hendu riki. A'erehe Tupã pe ihë apandu: “Mã! Ihë rury katu. Ne jô riki katu te me'ë ke” aja. ⁹ Ta'yr rehe har ihë apandu pandu ngã pe. Aja Tupã pe ihë aparaky te hũ. Pe, kuja ihë apandu. Pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu katu. Jete riki. Pehë rehe har apandu pandu Tupã namõ. Ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ. ¹⁰ Kuja inamõ ihë apandu:

—Jande pái keruhũ! Hom ok ta pe har ta koty ihë aho ym we rĩ. Apo nde ereputar rahã, a'eta koty ihë ke emondo katu. Nde ereputar rahã, katu tiki — aja Tupã namõ ihë apandu pandu.

Pehë rehe har aja te'eha apandu pandu inamõ. ¹¹ (A'erehe pehë rehe ihë asak tar katu te riki.) Pe, pehë namõ ihë axo rahã, pehë ke ihë amu'e ta. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã a' me'ë me'ë ta. Aja ihë aputar katu. Aja rahã, pehë py'a ke ihë amãtã ta. ¹² Mã! Kuja riki. Myja me'ë Kirisutu rehe ihë ajurujar katu. Ame'ë namõ pehë py'a ke ihë riki amãtã ta. Pe, myja me'ë Kirisutu rehe pehë pejurujar katu. Ame'ë namõ ihë py'a ke pehë riki pemãtã katu ta tĩ. Upa katu te jande py'a ke jamãtã katu ta jande juehe.

¹³ Ihë mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amõ amõ we rahã, kuja ihë ajupandu ihë jupe: “Hom ok ta pe har ta rehe ihë asak ta aho apo 'y” aja. Anĩ. Amõ amõ we rahã, ma'e ke

uhyk, a'erehe marā ka ym ihē ahoaha. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Pe, ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amō we Hom ok ta pe har ta Kirisutu rehe jurujar katu, aja ihē aputar katu tī. (A'erehe pehē koty ihē aho tar katu tī.) ¹⁴ “Myrandu katu epandu eho” aja Tupā pandu ihē pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihē apandu ta me'ē te'e. Aja upa amō amō ok ta pe har ta pe ihē apandu ta me'ē te'e tī. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e ym, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. ¹⁵ A'erehe pehē pe myrandu katu ke ihē apandu tar katu te hū. Pehē riki Hom ok ta pe har ta ke pehē.

Tupāma'e pyrātāha ke

¹⁶ Myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. Tupāma'e pyrātāha ke mujekwa, a'erehe jetehar te ke aja akwa katu. Kuja. Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu. Ima'e pyrātāha namō muhā katu. Aja jundéu awa ta ke a'e muhā py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ē ta ke muhā katu tī. A'erehe myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. ¹⁷ Kuja riki myrandu katu mujekwa. Myja rahā Tupā pandu katu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke kuja rahā, a'e pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī: “Amō jurujar katu ehe, a'erehe Tupā pandu: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe’ aja riki. Ame'ē riki uhā te hū aja ixo ta” aja panduha ihī.

Awa ta riki jaxer

¹⁸ Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe a'e parahy. A'erehe ngā ke mupyrara ta. Jetehar te ke mukanim. A'erehe amō ta jetehar te ke ukwa ym tī. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.) Ame'ē jetehar te ke mukanim ame'ē ta rehe parahy a'e tī. A'erehe mupyrara ta ngā ke tī.

¹⁹ Tupā pete'e ixo, aja ukwa katu awa. Ame'ē ke Tupā mujekwa ngā pe tipe. Ame'ē ke ngā putar ym, a'erehe ngā ke Tupā mupyrara ta tī.

²⁰ Tupā rehe usak ym awa. A'e mujā ame'ē ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā, a'erehe aja te'eha a'e pyrātā te, aja ngā ukwa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe tī. A'erehe: “Tupā rehe har jande jakwa ym” aja marā ka ym amō panduha.

²¹ Tupā pete'e ixo aja ngā ukwa tipe. Pandu ym riki: “Ne jō riki Tupā te. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Anī. Pandu ym. A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo rahā, ka'u te'e aja saka ixo. Iākā janam rāi, a'erehe jetehar te ke ukwa ym. Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym. ²² “Jande jakwa katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta jupe naī. Anī. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

²³ Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe. Anī riki. Ma'e'ā rehe ipy'a ke moī moī katu. Myra ke te'e mujā. Itatawa ke te'e mujā tī. Itatuwyr ke te'e mujā tī. Ame'ē riki tupā aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. Sawa'e'ā ke mujā. Kūjā'ā ke mujā tī. Uhā te hū ym ame'ē ke mujā. Ma'ewyra'ā ke mujā tī. So'o'ā ke mujā tī. Ipxi'a rehe wata, ame'ē'ā ke mujā tī. Ame'ē ta riki tupā ta aja ukwaha jupe naī tī. Upa ame'ē ta rehe ipy'a ke ngā moī moī riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa.

²⁴ Aja ngā ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tar katu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngā juehe. Ame'ē rehe amō usak rahā, huxī hū. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. ²⁵ Jetehar te Tupā rehe har a'eta ukwa tipe. Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Te'e ame'ē ke a'eta putar katu. Tupā mujā ame'ē ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu. Tupā riki mujāha ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe.

Jande anī. Mā peja Tupā pe jō japandu katu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Aja te'eha mā peja japandu. A'e tŷ. Amen.

²⁶ Tupā te rehe ipy'a ke ngā moī moī ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ngā putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Huxī ame'ē ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kūjā ta hijar. Pe, kūjā ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. ²⁷ Sawa'e ta aja tī. Hakehar ta ke a'eta hijar tī. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. A'eta ma'ema'e ngā juehe. Huxī ame'ē ke ma'ema'e ngā juehe. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupāma'e pyraraha ke a'eta pyhyk.

²⁸ Tupā rehe har jetehar te a'eta ukwa, ame'ē rehe har a'eta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō ipy'a pe ngā ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta ma'ema'e ym rahā, katu, aja ukwa tipe. Anī. Ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki. Marā ka ym putu'uha ingi. ²⁹ Ame'ē ta upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Ma'e ka'u te'eha ke aja tī. Ma'ema'e tī. Kyty'ym tī. Amō ta ke mujaxer tar katu tī. Amō rehe jyty'ym hū tī. Ianam ta ke jukwa tī. Ianam ta namō jumai mai ixo tī. A'eta muka'u te'e ngā juehe. Amō ta ke mahy tar katu tī. Te'eha rupi amō ta rehe har katu ym pandu tī. ³⁰ Amō ta rehe juru ai tī. Tupā ke putar ym te tī. Parahy war tī. Sawa'e te jupe tī. Kūjā te jupe tī. “Ihē jō katu te” aja pandu jupe tī. “Myja me'ē katu ym ame'ē ke ihē ama'ema'e ta my” aja ukwa ukwa ixo jō tī. Katu ym aja. Ipái ta rehe hendu ym tī. Imāi ta rehe hendu ym tī. ³¹ Ka'u te'e aja ixo tī. A'eta pandu ame'ē ke ma'ema'e ym tī. Amō ta rehe pyrara usak ym tī. Amō ta rehe ipy'a ym tī. ³² Tupā pandu ame'ē ke a'eta ukwa katu tipe. Kuja panduha ke: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta manō ta” aja. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Anī. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we rī. Amō we tī. Amō ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: “Katu pema'ema'eha” aja riki pandu. (Hury katu ehe.) Katu ym aja.

2

Tupā mupyrara ta

¹ Pesarahā! Amō ta rehe har kuja pepandu my: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja” aja riki. Mā! Pehē atu aja tī! “Katu ym” aja pepandu. Pe, ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, pehē juehe har pepandu: “Katu ym jande” aja saka tī. ² Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Aja rahā, katu aja jakwa katu. ³ Mā! Pehē aja tī. “Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e. Katu ym aja” aja pepandu. Ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, Tupā mupyraraha ngi pehem ym te ta tī.

⁴ Mā kuja pepandu my: “Tupā katu te. Pahar ngā ke a'e mupyrara ym. Ngā jaxer rahā, i'i a'e harō we tipe. Anī. Tupā ma'ema'eha japutar ym” aja pepandu my. Mā! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harō rahā, ixoty pehē py'a pemuruwak ta my. A'erehe pehē rehe pyrara usak katu rī. Aja pekwa katu riki. ⁵ Anī. Pehē py'a pemuruwak tar ym. Hātā ywy ke jumen pyrū, ame'ēja saka pexo tī. Jumen aja pehendū tar ym tī. Pehē py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe ngā 'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta. Jetehar te ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, pehē ke mupyrara ta. Arahā Tupā parahy ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e, a'erehe a'e parahy ta ngā rehe. ⁶ Ma'e ke amō pame katu te ma'ema'e, aja Tupā me'ē me'ē ta ipe. Juja katu te me'ē me'ē ta ipe.

⁷ Amō ta tapijar te'e we katu ame'ē ke ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke Tupā muruwak ta, ame'ē rehe ame'ē ta harō ixo tī. “Pehē katu” aja Tupā pandu ame'ē ke a'eta putar katu tī. Uhāha angaha rehe harō ixo tī. Ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.

⁸ Amō ta anī. Kyty'ym ame'ē ta ke a'eta. Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta putar ym tī. Pe, ma'e katu ym ame'ē ke a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ē ta rehe Tupā parahy ta. Pe, mupyrara ta tī. ⁹ Upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ahy hū ta. Aja jundéu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī.

¹⁰ Upa katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Ta'yr katuha aja Tupā muruwak ta tī. Katu te ixo, aja muruwak ta. Ame'ē ta pe a'e pandu ta tī: “Pehē katu”

aja. Ame'ë ta py'a ke a'e muhury katu ta tĩ. Aja jundéu awa ta pe Tupã ma'ema'e ta. Ame'ë ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe a'e ma'ema'e ta tĩ. ¹¹ Upa awa ta rehe Tupã juja katu te usak. Johu ta. Pe, ame'ë ta rehe har jetehar rupi pandu pandu ta. “Pehë katu” aja ta.

¹² Moise je'ëha namō jundéu awa ta ixo. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ta ma'ema'e rahã, Tupã pandu: “Moise je'ëha ke pekwa tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehë ke ihë amupyrara ta” aja. Moise je'ëha rehe hendu ym, a'erehe Tupã mupyrara ta.

Jundéu awa aja ym ame'ë ta anĩ. Moise je'ëha namō ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ta ma'ema'e rahã: “Moise je'ëha ke pekwa” aja Tupã pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahã: “Mā! Ihë katu ym” aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupã mupyrara ta.

¹³ Moise je'ëha rehe hendu rahã jō: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym. Moise je'ëha mujekwa, aja amō ma'ema'e te rahã: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu katu. ¹⁴ Moise je'ëha namō jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ëha pandu, aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e. Aja rahã, ame'ë riki ima'e je'ëha aja saka. Ame'ë riki Moise je'ëha pandu, ame'ëja saka jundéu awa aja ym ame'ë ta pe. ¹⁵ Pe, Moise je'ëha pandu ame'ë ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa. Amō rahã, a'eta pandu a'eta jupe: “Katu ame'ë ke jama'e” aja. Amō rahã, pandu a'eta jupe: “Mā! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e” aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise je'ëha pandu ame'ë ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa tĩ. ¹⁶ Aja ta riki. Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. “Nde katu.” Amō pe: “Nde katu ym” aja mujekwa ta. Ame'ë mujekwaha angaha rehe uhyk rahã, Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr ta. Arahã, Jesu pandu pandu ta. “Nde katu.” Amō pe: “Nde katu ym” aja pandu ta. Ame'ë ke ihë amujekwa. Ihë Páu. Myrandu katu ke ihë apandu pandu rahã, ame'ë ke ihë amujekwa.

Jundéu awa ta rehe har Moise je'ëha mujekwa

¹⁷ Jundéu awa ta! Myja me'ë ta pehë my? Apandu ta. Pehë pepandu: “Jundéu awa ta ke jande” aja. “Moise je'ëha namō jaxo, a'erehe jande pe jō Tupã pandu: ‘Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe’ ” aja pepandu pehë jupe. “Jande jō riki Tupã rehe har jakwa katu” aja pepandu pehë jupe naĩ tĩ.

¹⁸ Myja pema'ema'eha ke Tupã putar my, ame'ë ke pekwa katu tipe. (Anĩ. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ë ke amō ma'ema'e my, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa katu. Ame'ë ke pekwa katu tipe tĩ. (Anĩ. Pehendu ym ehe tĩ.)

¹⁹ Pepandu: “Jande jō riki jakwa katu ame'ë ta ke jande. A'erehe amō ta ke jamu'e katu. Ame'ë ta riki eha ym te ame'ë ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ë ta aja saka. Ukwa ym ame'ë ta” aja pepandu naĩ.

²⁰ “Ukwa ym ame'ë ta ke jande jō jamu'e katu” aja pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehë.) “Ka'u te'e ame'ë ta ke jande jō jamu'e katu” aja pepandu naĩ tĩ. “Moise je'ëha namō jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ë ke riki jetehar te ke. Aja jakwa katu” aja riki pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehë.)

²¹ Mā! Moise je'ëha ke amō ta pe pemu'e. Aja rahã, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehë atu pehendu ym ehe. Moise je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: “Amōma'e ke pemukanim ym” aja pemu'e. Pehë anĩ. Amōma'e ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehë.)

²² Pepandu: “Amō kūjã rehe eka'u te'e ym” aja pemu'e. Pehë anĩ. Amō ta kūjã rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa tĩ.)

Ma'e'ã riki tupã aja amō ta ukwaha jupe naĩ. “Ame'ë rehe pehë py'a pemoĩ moĩ ym” aja pemu'e. Pe, ma'e'ã rok pe pexe, pe, tamatarer ke amō ta matyr, ame'ë ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu tĩ.)

²³ “Jande riki Moise je'ēha namō jaxo, a'erehe katu te ame'ē ta ke jande” aja pepandu. Ame'ē Moise je'ēha rehe pehendu ym, a'erehe amō ta pandu: “Tupā japutar ym” aja amō ta pandu. ²⁴ Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jundéu awa ta! Pehē pema'eha riki jaxer, a'erehe Tupā rehe jundéu awa aja ym me'ē ta juru ai” aja riki panduha ihī.

²⁵ Jundéu awa ta ke pehē. Pehē rehe ihī ame'ē pirer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ta te ke pehē. Tupā usak katu pehē rehe, aja pekwaha.) Pe, Moise je'ēha rehe pehendu katu rahā, pehē pirer ke jupā, ame'ē katu tiki. Tupā kotyhar ta ke aja pemujekwa ngā pe. Moise je'ēha rehe pehendu ym rahā, mā pehē pirer ke pejupā ym te, mā peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupā kotyhar ta aja ym, aja pexo.

²⁶ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ipirer ke a'eta jupā ym. Pe, Moise je'ēha rehe a'eta hendu katu rahā, kuja Tupā ukwa ta. Ipirer ke jupā, ame'ēja saka ixo, aja Tupā pe. ²⁷ Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe ihī ame'ē pirer ke jupā ym tipe. Pe, a'eta Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, kuja mujekwa. “Jundéu awa ta! Pehē katu ym. Moise je'ēha rehe pehendu ym. Moise je'ēha namō pexo tipe. Ame'ē panduha paper rehe ihī tipe. Pehē pirer pejupā tipe. Anī. Pehendu ym ehe. Katu ym pehē” aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'ēha rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa. ²⁸ Amō riki jundéu awa ke, aja amō ta ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupā, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym.

²⁹ Kuja riki jundéu awa te. Amō py'a ke Tupā juhyk, ame'ē riki jundéu awa te. (Aja rahā, ame'ē riki Tupā kotyhar te ke a'e.) Ame'ē ke Tupā'ā ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ē pe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu. Aja pandu ym awa. Tupā jō pandu katu. Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu ym.

3

¹ (Jundéu awa aja ym ame'ē ta riki jundéu awa aja juja katu te saka rahā, kuja amō pandu my.) “Jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupā rahā, i'ar koty te we katuha my?” aja pandu my. ² A'e tỹ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupā pandu: “Ihē je'ēha ke pehē pe ihē amondo” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha namō jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we katuha.) ³ Pe, ame'ē je'ēha rehe amō ta hendu ym rahā, ame'ē ta pe ma'e Tupā pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tī? ⁴ Anī. Aja ym. Tupā pandu katu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Jetehar te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupā anī. Jetehar te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde erepandu rahā, jetehar te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngā panduha ruwa koty oho rahā: ‘Tupā jetehar te ke ma'ema'e' aja mujekwa ta me'ē te'e” aja panduha ihī.

⁵ (Pe, amō ta panduha ihē amujekwa ta.) Kuja pandu my: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā, kuja jamujekwa. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahā, ma'erehe jande ke a'e mupyrara ta my? Katu ym jakwaha” aja pandu. (Aja amō ta pandu naī.) ⁶ Anī. Kuja ihē pe. Katu ame'ē ke jō Tupā ma'ema'e. Aja ym rahā, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my? Katu ym my? Ame'ē rehe har ukwa ym ta tipe.

⁷ Pe, amō ta pandu naī. “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e rahā, (ihē rehe Tupā ipy'a jywyr ta,) a'erehe Tupā katuha ke i'ar koty te we amujekwa” aja amō ukwaha naī. “Aja Tupā katuha amujekwa rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e rahā: ‘Nde katu ym' aja ihē rehe har pandu ym ta me'ē te'e” aja amō ta pandu naī. ⁸ A'erehe amō ta pandu naī: “Mā peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa ta” aja riki amō ta pandu naī. Mā! Aja ihē riki

apandu, aja amō ta pandu naĩ. (Anĩ. Aja ihẽ apandu ym.) Ihẽ Páu. Aja ihẽ rehe har juru ai ngã. Katu ym aja. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te awa

⁹Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anĩ. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja ihẽ amujekwa ramō. ¹⁰Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Katu ame'ẽ ke amō ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te, aja Tupã ukwa katu.

¹¹Jetehar te ke ukwa, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

Tupã rehe har ukwa tar katu, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

¹²Tupã ke ihẽ aputar ym' aja upa ngã ixo tĩ.

Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngã ixo tĩ.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te.

¹³A'eta te'e pandu, aja amō ta pe a'eta mujekwa tĩ.

Te'e je'ẽ hũ tĩ.

A'eta juru ai. Ame'ẽ riki mbói ahy ame'ẽ su'u amō ke aja saka. Mujaxer amō ta ke.

¹⁴A'eta pandu rahã, amō ta rehe har katu ym te ame'ẽ ke a'eta pandu hũ.

¹⁵Amō ta ke a'eta mahy tĩ. Jukwa tĩ.

¹⁶Amō amō rok pe a'eta ohoho. Ame'ẽ pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngã ke.

¹⁷Amō ta jumaiha ke muputu'u, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te tĩ.

¹⁸Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'eta jumu'e ym te tĩ” aja riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

¹⁹Apo kuja jakwa katu. Moise je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e, aja amō ta ukwaha. Aja rahã, upa katu te Moise je'ẽha mujekwa, ame'ẽ rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahã: “Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e ym” aja pandu ta. (Anĩ. Aja upa katu te Moise je'ẽha rehe hendu katu te ame'ẽ ke nixói te.) Aja rahã, upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu ta: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande” aja. Aja rahã, upa katu te ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. ²⁰A'erehe kuja my? Moise je'ẽha mujekwa, aja amō ma'ema'e. A'erehe Tupã pandu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja pandu my? Anĩ. Aja Tupã pandu ym. Kuja riki Moise je'ẽha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e. Pe, Moise je'ẽha rehe usak rahã, pandu: “Mã! Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e” aja ukwa katu. Aja Moise je'ẽha mujekwa.

Myja me'ẽ amō riki katu aja Tupã mu'am my

²¹Myja me'ẽ amō pe Tupã pandu: “Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ẽ ke a'e mujekwa katu ngã pe apo 'y. Moise je'ẽha rehe amō hendu katu rahã, aja Tupã pandu ym te. Aja Moise je'ẽha mujekwa. Aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mujekwa tĩ. ²²Kuja Tupã pe amō katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ẽ ta pe aja Tupã pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Kuja riki juja katu te. ²³Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupã koty oho ym te ta awa. Hake katu te hũ, ame'ẽ pe oho ym te ta awa. ²⁴Anĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Jesu Kirisutu manõha rupi Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Manõha rupi amō ke Jesu muhã katu.

²⁵Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr. Pe, Jesu manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã mujwyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke mujwyr. Aja rahã, a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja mujekwa. Yman Tupã harõ hũ. (Ixoty ngã ipy'a ke ngã muruwak ta my, ame'ẽ rehe harõ hũ ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e ame'ẽ ke rehe a'e usak ym, ame'ẽja saka a'e ixo. (Aja rahã, harái aja ixo.)

²⁶ Apo anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta me'ẽ te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namõ Tupã jumukatu, aja mujekwa. Aja rahã, Tupã riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²⁷ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, a'e ke mukatu ym. A'erehe: “Katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja marã ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²⁸ Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu ym te ta. ²⁹ Myja me'ẽ Tupã my? Tupã rehe jundéu awa ta jõ ipy'a moĩ moĩ my? Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta moĩ moĩ my tĩ? Jete riki. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. ³⁰ Tupã riki peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe rahã, Tupã pandu tĩ: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja tĩ. (Awa ta pe juja katu te Tupã pandu.) ³¹ Pe, jande jajurujar katu ehe rahã, Moise je'ẽha mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my? Anĩ. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ẽha katu, aja jakwa katu. Moise je'ẽha ke jahijar ym ta.

4

Jurujar katuha ke Amarã mujekwa

¹ Apo Amarã jurujar katuha rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramüi ke a'e. Myja Amarã ixo my? Kuja. ² Ma'e ke Amarã ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu ipe my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja my? Anĩ. Aja ym. Aja Tupã pandu ta tipe rahã: “Katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja Amarã pandu ta tipe tĩ. Anĩ. Aja Tupã pe marã ka ym Amarã panduha. ³ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki panduha ihĩ.

⁴ Amõ pe amõ paraky rahã, ame'ẽ pe ijar muhepy. Tamatarer me'ẽ ipe. Te'e me'ẽ, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe tamatarer ke parakyha pyhyk katu. ⁵ Aja Tupã ma'e my? Anĩ. A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu. Ame'ẽ jõ. (Paraky ym, ame'ẽja saka.) A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katuha ke Tupã ukwa katu, a'erehe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ pe Tupã riki pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

⁶ Aja yman Ndawi pandu tĩ. Hury katu ame'ẽ rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi ma'ema'e, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym Tupã pandu. Ipy'a ke Tupã juhyk, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu. Ame'ẽ riki hury katu me'ẽ ke a'e. ⁷ Kuja Ndawi pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e.

Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ẽma'e py'a ke Tupã juhyk. A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te upa harái. A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ” aja riki Ndawi pandu.

⁹ “Hury katu ame'ë ta ke” aja Ndawi pandu. Ame'ë ta riki jundéu awa ta ke jō my? Ame'ë ta ehe ihĩ ame'ë pিরer ke jupã ame'ë ta ke. Anĩ. Ame'ë ta jō ym. Ipirer ke jupã ym ame'ë ta hury katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupã mujywyr katu a'eta rehe tĩ, a'erehe hury katu a'eta tĩ. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke japandu ramō. Kuja. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe, aja riki panduha ihĩ.

¹⁰ Myja rahã aja Tupã pandu my? Ehe ihĩ ame'ë ipirer ke Amarã jupã ym rahã we, aja Tupã pandu my? Ipirer upa jupã rahã, pandu my? Pesarahã! Ipirer ke jupã ym rahã we, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa jupã rahã, anĩ. Jupã ym rahã, pandu katu. ¹¹ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã upa pandu. A'engi ehe ihĩ ame'ë pিরer ke Amarã jupã. Ipirer jupã ym rahã we, Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ipe. Ame'ë panduha ke Amarã mujekwa, a'erehe ipirer ke jupã. Aja rahã, Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã pandu ta tĩ: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ë ta pe aja Tupã pandu katu tĩ. A'erehe Amarã riki ame'ë ta ramüi aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ramüi aja saka. Ipirer ke jupã ym ame'ë ta ka a'eta. ¹² Jundéu awa ta ramüi ke a'e tĩ. Ipirer ke jupã ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta jō ym. Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu tĩ. A'erehe ame'ë ta ramüi aja Amarã. Aja riki Amarã jurujar katu, ipirer jupã ym rahã we riki.

Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu

¹³ “Kome'ë ywy ke nema'e ta” aja Tupã manga katu Amarã pe. Aja hainō ta pe manga katu tĩ. Aja rahã, upa kome'ë ywy keruhũ riki Amarã tama'e ta aja Tupã manga katu. Moise je'ëha rehe Amarã hendu katu, a'erehe: “Kome'ë ywy ke nema'e ta” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. ¹⁴ Pesarahã! Tupã manga katu ame'ë ke amō ta pe katu my? Kuja Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta pe katu my? Anĩ. Aja ym. Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta pe ma'e ke me'ë ta tipe rahã, te'e Tupã rehe jurujar katu, aja saka riki. Tupã manga katu ame'ë riki jaxer aja ta tipe tĩ. ¹⁵ Moise je'ëha rehe amō hendu ym rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara riki. Pe, ma'e je'ëha nixói rahã, katu tiki. Ma'e je'ëha nixói rahã, myja ym hendu katuha ehe. Nixói je'ëha. (Aja rahã, mupyrara ym ta tipe.)

¹⁶ Hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara. Jurujar katu ame'ë ta anĩ. Ame'ë ta pe Tupã pandu katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Aja rahã, a'e usak katu ame'ë ta jurujar katu ehe. Ame'ë ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Aja riki upa Amarã rainō ta pe tĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu me'ë ta pe jō my? Ma'e, jundéu awa ta pe jō my? Anĩ. Upa Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jande jajurujar katu tĩ. A'erehe Amarã riki jande ramüi te aja saka a'e tĩ. ¹⁷ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja saka riki. Amarã pe Tupã pandu:

—Amō amō ywy pe har ta pandu ta nde pe: “Nde aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu tĩ. A'erehe jande ramüi aja nde tĩ” — aja pandu ta.

A'e riki hamüi aja Tupã ukwa katu. Tupã riki manō ame'ë ta ke mukwera katu muhem. A'e je'ëha rupi ma'e nixói ame'ë ke muhem katu. Mujã katu. Ame'ë Tupã rehe Amarã jurujar katu. ¹⁸ “Ne rainō heta ta” aja Tupã pandu. Arahã ta'yr ym te Amarã. A'erehe marã ka ym Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katuha. Anĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe tapijar te'e we Amarã jurujar katu. A'erehe amō amō ywy pe har ta pandu: “Jande ramüi aja nde tĩ” aja Amarã pe. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Ne rainō jahy rata aja heta te hũ ta. Marã ka ym hetaha mangaha” aja riki.

¹⁹ Arahã Amarã tamüi te hũ. Kuja, 100 warahy 'ar tate ame'ë ke a'e. "Tamüi te hũ ihë. Marã ka ym amuta'yriha apo 'y" aja a'e jupe. Hakehar, Sar aja tĩ. A'i te tĩ. Imembyr ym te a'e. Marã ka ym imembyriha. Anĩ. Tapijar te'e we Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. Hjar ym ame'ë. ²⁰ Kuja ym a'e pandu jupe: "Mã! Ihë ra'yr ym ta nahã my. Tupã pandu ame'ë ke uhyk ym ta nahã my" aja ym a'e pandu. Anĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu a'e, a'erehe pyrãtã aja a'e ixo. Pe, Tupã pe a'e pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. ²¹ Ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu ta, aja Amarã ukwa katu te hũ. ²² A'erehe Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Amarã pe. Amarã jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupã pandu. ²³ "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Amarã katuha ke amõ ta ukwa, a'erehe jõ mupinim my? ²⁴ Anĩ. Ame'ë jõ ym. Jande jaxo ta, a'erehe Tupã je'ëha rehe panduha pehĩ. Jande riki Amarã aja tĩ. "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja Tupã pandu jande pe. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe aja Tupã pandu. A'e riki Jesu, jandema'e sawa'e te ke manõha ngi mukwera katu muhem. ²⁵ Ngã koty Jesu ke amõ ta raho. Pe, Jesu ke ame'ë ta jukwa. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ë ke rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manõ. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, jande pe Tupã pandu katu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja jande pe.

5

"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

Nde erema'eha ke nixói te nde pe" Aja Tupã pandu

¹ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja jande pe. Tupã parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe Tupã namõ jande juehe katu jande jaxo. ² Ipái pe Jesu pandu: "Peme'ë ta ihë rehe jurujar katu, a'erehe peme'ë ta rehe esak katu" aja. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Pe, Tupã katuha aja jande jaxo ta kũ tĩ. Ame'ë rehe jaharõ jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo. ³ Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande rury katu jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo. ⁴ Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahã, jande pe Tupã pandu: "Pehë katu" aja. Aja jande pe pandu rahã, i'ar koty te we jaharõ katu. Inamõ jaxo ta, ame'ë rehe jaharõ katu. ⁵ Myja ame'ë ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke I'ã riki jande pe mujekwa. I'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr. Inamõ jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe I'ã ihĩ katu, a'erehe: "Mã! Inamõ jaxo ta nahã my?" aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

⁶ Marã ka ym jande ke jajumuhã jande juehe aja jaxo rahã, Kirisutu manõ. Jande riki katu ym te ame'ë ta ke jande. Pe, Kirisutu manõ. Angaha uhyk katu te, aja Tupã ukwa katu rahã, Kirisutu manõ.

⁷ Sehar amõ katu ame'ë ke rehe amõ ipy'a tar katu rahã, ame'ë henda ke pe amõ manõ tar katu nahã my. Anĩ. Nixói amõ, aja akwaha. Pe, pandu my: "Ihë riki nde renda ke pe amanõ ta. Aja rahã, nde eremanõ ym ta" aja. Aja pandu ta nahã my. Ukwa ym awa. ⁸ Tupã anĩ. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, Kirisutu manõ. ⁹ A'e manõ, a'erehe jande pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupã mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupã mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

¹⁰ Jaxer ai ame'ë ke jande, a'erehe Tupã ruwajan ke jande kwe. Pe, Ta'yr riki manõ, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: "Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë" aja. Apo Tupã rehe katu ame'ë ta ke jande. Kirisutu uhã te hũ aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta tĩ, aja jakwa katu. ¹¹ Amõ we tĩ. Tupã rehe katu ame'ë ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jandema'e sawa'e te a'e.

Anã rehe har. Kirisutu rehe har tĩ.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke peteĩ sawa'e ma'e py. Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manõ. A'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e tĩ. Anã ngi jumu'e, ame'ẽja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manõ ta me'ẽ te'e tĩ. ¹³ Je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ ym we rĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manõ. Ma'e je'ẽha nixói rahã, amõ pe amõ pandu ym: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja. Ame'ẽ ke paper rehe mapyk ym, ame'ẽja saka. ¹⁴ Anĩ. Upa manõ tĩ. Anã ixo rahã har ngi Moise ixo rahã, upa katu te awa ta manõ. Aja rahã, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anã aja manõ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anĩ. Amõ koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manõ.

Amõ riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anã aja saka. (Anã ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhãha me'ẽ katu, ame'ẽ riki ma'e py, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe awa ta rehe Tupã ipy'a katu.) ¹⁵ A'erehe ame'ẽ mokõi juja ym te. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Ame'ẽ riki Anã ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anã ma'e. Ame'ẽ peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngã manõ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Kuja riki. Upa ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ riki Anã ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteĩ sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manõ, a'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ.

¹⁶ Pe, amõ we juja ym te. Peteĩ sawa'e, Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, Tupã pandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym nde” aja. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Amõ koty ame'ẽ. Tupã pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ.

¹⁷ Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Pe, amõ sawa'e ma'e ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e ame'ẽ ke. A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ. Ame'ẽ ke upa katu te Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ te'e. Pe, Kirisutuma'e pyrãtãha namõ ixo ta.

¹⁸ Pesarahã! Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e” aja riki. Aja amõ koty tĩ. Katu te ame'ẽ ke peteĩ sawa'e ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupã pandu: “Anĩ pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy” aja. A'erehe ame'ẽ ta pe uhãha ke a'e me'ẽ.

¹⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e hendu ym. Anã a'e. A'erehe upa awa ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Aja amõ koty tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e hendu katu te. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe heta ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja riki.

²⁰ Pe, je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ngã ukwa. Ame'ẽ ke ukwa rahã, i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, mã ame'ẽ 'ar koty te we Tupã ipy'a katuha ihĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. ²¹ Aja rahã, kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, a'erehe manõ ta me'ẽ te'e. Aja amõ koty tĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe a'e pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Aja rahã, jande ke a'e muhã katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke a'e muhã katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy, a'erehe jande ke muhã katu a'e.)

6

Ixoha pyahu aja saka

¹ Myja me'ẽ japandu ta my? Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my? Aja rahã, ame'ẽ 'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu ta riki. Aja my? ² Anĩ. Katu ym

te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta me'ẽ te'e. Pesarahã! Jande riki jamanõ, ame'ẽ ta aja saka jande. Manõ te aja rahã, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa putu'u. Aja jande tĩ. Manõ ame'ẽ ta aja saka jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ẽ te'e. Japutu'u, ame'ẽja saka.

³ Jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujekwa katu. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pe, jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu manõ, aja inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ⁴ Jande ke amõ mujahuk rahã, y pe jande ke pypyk. Ame'ẽ riki Kirisutu aja jande ke amõ ta jytyt tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Inamõ jande jamanõ, a'erehe jande ke jytyt tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Y ngi jande ke muhem rahã, Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Pyrãtã katu te ha namõ mukwera katu muhem. Aja rahã, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ẽ te'e.

⁵ Kirisutu aja jande jamanõ tĩ. A'erehe inamõ jaxo. Peteĩhar aja jaxo. A'erehe amõ we tĩ. Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe inamõ peteĩhar aja jaxo tĩ. ⁶ Pe, kuja jakwa. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, inamõ ymanihar jande jaxoha ke jukwa tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ẽ japutariha ke Tupã mukwera katu muhem ngi. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ke jande jar aja saka ixo ym ta. Mondo mondo ame'ẽja saka ym ta. Aja rahã, jama'e ym ta. ⁷ Amõ manõ te rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo 'y. A'erehe ame'ẽ riki ijar aja saka ixo ym te apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja saka ixo. (Aja rahã ma'e ym ta.) ⁸ Kirisutu manõ rahã, inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, a'e ixuwe katu, aja inamõ jande jaxo katu ta tĩ, aja jakwa katu tĩ. ⁹ Manõha ngi Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, manõ ym te ta tĩ. Manõha riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu. ¹⁰ A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ẽ rehe Kirisutu muhepy, a'erehe a'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. Apo a'e ixuwe katu ixo. Tupã namõ katu ixo, aja riki a'e ixo. ¹¹ Aja mã peja pexo tĩ. Pehẽ pemanõ, aja pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ riki pehẽ jar aja saka ixo ym te ta 'y. (Aja rahã, pema'ema'e ym ta.) Anĩ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu, aja pexo apo 'y.

¹² Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym we rĩ. Ame'ẽ riki pehẽ jar aja saka. Mã peja ym pexo. Aja rahã, pehẽ py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke pema'e ym ta kũ. ¹³ Pehẽ pepandu ta me'ẽ te'e pehẽ jupe: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta apo kũ" aja. Kuja katu te: "Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. Aja rahã, a'e pandu, aja katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta kũ" aja pepandu ta me'ẽ te'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pemanõ ame'ẽ ta aja saka ym we pexo. Tupã mukwera katu, ame'ẽ ta aja pexo. A'erehe Tupã pe pepandu: "Ko nema'e ke jande. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta kũ" aja pepandu ipe. ¹⁴ "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Marã ka ym jajumuputu'uha" aja mã peja pepandu ym. Aja ym pexo. Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke pema'e ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja ym pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja pexo. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e

¹⁵ Myja me'ẽ japandu ta my? Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my? Anĩ. Katu ym aja. Jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tĩ? Anĩ. Katu ym aja. ¹⁶ Kuja pekwa katu. Amõ pe pepandu: "Nde pe ihẽ te'e aparaky ta. Nde rehe jõ ahendu katu ta" aja. Aja rahã, ame'ẽ riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ẽ riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. (Marã ka ym peputu'uha ame'ẽ ngi. A'erehe pehẽ jar aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ẽja saka, a'erehe pehẽ jar ame'ẽja saka. Pe, ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemanõ ta. Amõ ijar pehĩ tĩ. Tupã rehe pehendu katu rahã, pehẽ pe a'e pandu ta: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. A'erehe ame'ẽ riki pehẽ jar aja apo 'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

¹⁷⁻¹⁸ Yman ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Marã ka ym peputu'uha ame'ẽ nga. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, jetehar ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe pehendu katu te hũ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja ym apo 'y. Pehẽ ke Tupã mupoir, aja pexo. Pe, Tupãma'e ke pehẽ. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta apo 'y. A'erehe kuja Tupã pe ihẽ apandu: "Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki.

¹⁹ Awa ta jar rehe har ihẽ apandu axo. Paraky te'e ame'ẽ rehe har apandu tĩ. Aja rahã, pehẽ pekwa katu ta. Yman pepandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jõ jama'e ta" aja. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja apo tĩ. Kuja pepandu ta me'ẽ te'e: "Katu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e ta apo 'y. Aja rahã, Tupã kotyhar ta te aja jaxo" aja riki. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar apo 'y. Pehendu katu ehe.

²⁰ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Arahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'e tar ym. Pema'e ym te. ²¹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ nga pehẽ ruxĩ apo 'y. Ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Manõha ke. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemaõ ta. ²² Apo ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ẽ ke Tupã mukanim pehẽ nga. Pehẽ ke mupoir, ame'ẽja saka. Apo Tupã rehe pehendu katu. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Tupã putar ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu. Aja rahã, pemaõ rahã, pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta inamõ. (Ame'ẽ riki pehẽma'e muhepyha ke.) ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe muhepy ta, ame'ẽja saka ta. Mupyraraha renda pe oho ta. Ame'ẽ riki muhepyha ke. Tupã anĩ. Uhãha ke a'e me'ẽ te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e, a'erehe uhãha ke Tupã te'e me'ẽ katu ipe, (Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ pe.)

7

Jumendar aja saka

¹ Ihẽ mu ta! Sehar ta je'ẽha rehe har pekwa, a'erehe apo ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ. Amõ ixuwe katu rahã jõ, sehar ta je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. Manõ rahã, anĩ. Marã ka ym henduha. ² Kũjã jumendar ame'ẽ ke aja tĩ. Ixawa'e ixo rahã, inamõ hakehar ixo ta me'ẽ te'e. Aja sehar ta je'ẽha rehe panduha ihĩ. Pe, ixawa'e manõ rahã, anĩ. "Ixawa'e namõ ixo ta me'ẽ te'e" ame'ẽ panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ẽha nixói. ³ Pe, ixawa'e ixo rahã, amõ sawa'e namõ jumusarã rahã, ka'u te'e ame'ẽ kũjã. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manõ rahã, jumendaraha upa, aja riki. Nixói, aja riki. Jeje ixo tĩ. A'erehe amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tĩ.

⁴ Ihẽ mu ta! Pehẽ riki ame'ẽ kũjã aja saka. Moise je'ẽha rehe har japandu rahã, jande jamanõ, ame'ẽja saka. (Ixawa'e manõ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym, ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu manõ, a'erehe inamõ jamanõ, ame'ẽja saka. Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amõ sawa'e ke japyhyk, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe jõ jahendu katu ta me'ẽ te'e.) Aja rahã, katu ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y.

⁵ Yman jande py'a rupi ma'e ke japutar, aja jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ẽ ma'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa katu. A'erehe ame'ẽ ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahã, jamanõ ta. ⁶ Apo anĩ. Jande jamanõ, ame'ẽja saka. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu katu, ame'ẽ nga jande ke Tupã mupoir, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ẽha jande ke kynda, ame'ẽja saka. Ame'ẽ nga jande ke mupoir, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anĩ. Je'ẽha ke paper rehe amõ mupinim, aja jaxo ym. Anĩ. Apo har pyahu aja jaxo. Tupã'ã mujekwa, aja jaxo. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu.

Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ẽ ma'eha ke

Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa

⁷ Myja me'ë japandu ta my? Amõ ta pandu: “Moise je'ëha riki katu ym” aja. Anĩ. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ë ke ihë pe Moise je'ëha mujekwa. (A'erehe Moise je'ëha katu tĩ.) Kuja ame'ë panduha ihĩ: “Amõma'e rehe nde py'a emoĩ ym” aja. Pe, ame'ë panduha nixói rahã, marã ka ym ma'e ihë aka'u te'eha ihë ama'eha ke akwaha. Amõma'e rehe ihë py'a amoĩ rahã, ame'ë riki katu ym, aja akwa ym ta tipe. ⁸ Pe, ame'ë je'ëha ihë akwa riki. A'erehe ma'e ihë aka'u te'eha ama'eha ke ihë akwa katu. A'erehe i'ar koty te we amõma'e ke rehe ihë py'a amoĩ moĩ. Moise je'ëha nixói rahã, ma'e riki ma'e ihë aka'u te'eha ama'eha ke ihë akwa ym ta tipe.

⁹ Moise je'ëha ke ihë akwa ym rahã, ihë katu axo aja ihë jupe. Pe, ame'ë je'ëha ke ihë akwa rahã, ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'ema'e tar katu hũ. ¹⁰ Ame'ë je'ëha rehe amõ hendu katu te rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta, aja a'e putar. Ihë pe anĩ. Ahendu ym ehe. Ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihë amanõ, ame'ëja saka. Tupã namõ ihë axo ym ta, aja akwa. ¹¹ Pe, ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'e. Ame'ë riki ihë ke muka'u te'e, ame'ëja saka. Ame'ë je'ëha mujekwa, aja ihë ama'ema'e katu ta, aja ihë akwa ihë jupe naĩ. Aja muka'u te'e. Anĩ. Kuja ame'ë je'ëha mujekwa. Ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'e, a'erehe ihë amanõ ta, aja mujekwa riki. Tupã namõ axo ym ta, aja mujekwa.

¹² Aja rahã, Moise je'ëha riki katu te. Tupã muwyr ame'ë ke. Ame'ë je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë riki katu te tĩ. Myja me'ë ngã ma'ema'eha ke Tupã putar, ame'ë ke mujekwa. Ngã ke muhury katu tĩ. ¹³ Aja rahã, katu te ame'ë ke ihë ke jukwa, ame'ëja saka my? Anĩ. Aja ym. Ihë riki ma'e ihë aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihë amanõ, ame'ëja saka. Tupã namõ ihë axo ym ta, aja riki. Tupã pandu ame'ë ke katu. Pe, ame'ë ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ë ke mujekwa ihë pe. Aja rahã, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ë ke ihë akwa katu te. Amõ we tĩ. Ame'ë ma'e ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu ym ha, aja akwa.

Ihë py'a amõ koty koty ihon ame'ëja saka riki

¹⁴ Myja me'ë Tupã putar my? Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa. A'erehe Moise je'ëha ke Tupã muwyr, aja jande jakwa katu. Pe, ihë riki awa te'e ihë. A'erehe ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'ema'e. Marã ka ym aputu'uha ingi. Ihë jar aja saka ame'ë. (A'erehe ahendu katu ehe.) ¹⁵ Ma'erehe ma'e ke ihë ama'ema'e my? Ihë akwa ym riki. Pesarahã! Ihë aputar ame'ë ke ihë ama'e ym. Ihë aputar ym ame'ë ke ihë ama'e katu. ¹⁶ Ihë ama'e tar ym ame'ë ke ihë ama'e rahã, ihë apandu riki: “Jetehar te riki. Moise je'ëha riki katu me'ë ke” aja akwa katu. ¹⁷ Pe, ihë riki ame'ë ke ama'ema'e, aja ym riki. Ihë py'a rehe ma'e ihë aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ë riki ihĩ. Ame'ë riki ihë ke muma'e, ame'ëja saka. (A'erehe, ihë ama'ema'e riki.) ¹⁸ Katu ame'ë ke ihë ama'e, ame'ë ke ihë py'a rehe ihĩ ym, aja ihë akwa katu. Ihë riki awa te'e ihë. Pitu te'e ihë. Katu ame'ë ke ihë ama'e tar katu, ame'ë riki ihë py'a rehe ihĩ tipe. Anĩ. Marã ka ym ihë ama'eha. ¹⁹ Katu ame'ë ke ihë ama'e tar katu tipe. Aja ym ihë ama'eha. Anĩ. Ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'e tar ym. Ame'ë ke ihë ama'e riki. ²⁰ Ihë ama'e tar ym ame'ë ke ihë ama'e rahã, ihë riki ama'e, aja ym riki. Anĩ. Ma'e ihë aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ë riki ihë py'a rehe ihĩ katu. Ame'ë riki ihë ke muma'e, ame'ëja saka. (A'erehe ihë ama'ema'e.)

²¹ A'erehe kuja riki ihë ama'eha. Katu ame'ë ke ihë ama'e tar katu rahã, kuja jõ ihë ama'e: “Ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'e we rĩ” aja riki. Aja riki ihë apandu. ²² Je'ëha ke Tupã muwyr, ame'ë rehe ihë rury katu. Ihë py'a rupi ihë rury katu. ²³ Pe, ihë apandu: “Je'ëha ke Tupã muwyr. Ame'ë riki katu ame'ë ke” aja akwa. Pe, amõ je'ëha rehe ihë ahendu katu tipe, aja ihë akwa. Juja ym ame'ë. Huwajan aja saka ame'ë. Ame'ë riki ihë ke ma'e ihë aka'u te'eha ke muma'e, ame'ëja saka. (A'erehe ihë ama'ema'e.) Marã ka ym ihë aputu'uha ingi. ²⁴ Mã! Ihë rury ym te ame'ë ke ihë. Awa riki ihë ke mupoir ta ingi my? (Ihë ke mupoir rahã, ma'e ihë aka'u te'eha ke ihë ama'e ym ta.) Aja rahã, mupyraraha renda pe ihë aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta ingi my?

²⁵ Pesarahā! Tupā riki. A'e pandu ta, a'erehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki ihē ke poir katu ta ingi. A'erehe Tupā pe apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja apandu.

Aja rahā, kuja riki ihē axo. Ihē akwa katuha namō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'e katu. Ihē py'a pe aputar ame'ē ke ihē ama'e rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. (Ihē rehe har ihē apandu. Aja rahā, upa ngā pe amujekwa. Ihē aja upa katu te ngā tī. Ipy'a pe putar ame'ē ke ma'e rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī.)

8

Tupā'āma'e pyrātāha namō ixo

¹ Jesu Kirisutu kotyhar aja amō ixo rahā: “Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho” aja Tupā pandu ym te ta. ² Jesu Kirisutu kotyhar aja ihē axo. A'erehe Tupā'āma'e pyrātāha riki ihē py'a rehe ihī katu. A'erehe ihē axo katu te, aja ihē axo. Aja rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke a'e riki muputu'u katu. Pe, mupyraraha renda pe aho, ame'ē rape ngi ihē ke a'e muhem tī, ame'ēja saka. ³ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Marā ka ym mukatuha. Awa pitu te'e. Hendu ym ehe. Moise je'ēha rehe hendu ym. “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Tupā anī. Ame'ē ke a'e pandu katu. Kuja: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. A'e pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē riki katu ym” aja. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. A'e uwyr rahā, awa te'e a'e uwyr tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Ame'ē awa te'e a'e tī. Pe, ma'e ka'u te'eha ke Ta'yr ma'e ym te riki. Awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. Aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katuha ke mukanim ingi. ⁴ Aja riki a'e. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke jande jama'ema'e ta me'ē te'e, aja Moise je'ēha mujekwa. Ame'ē ke jama'ema'e. Tupā'āma'e pyrātāha riki jande py'a rehe ihī, a'erehe jama'ema'e katu. Jande py'a rupi jama'ema'e tar katu my? Anī. Aja ym. Tupā'āma'e pyrātāha namō jama'ema'e katu. ⁵ Amō juehe putar, aja amō ta ixo ta katu. Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō ma'ema'e katu. Tupā'ā mujekwa rahā, amō koty. A'e mujekwa, aja amō ixo tar katu. Ame'ē ta amō kotyhar ixo. Tupā'ā putar, aja ixo katu. ⁶ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, mupyraraha renda pe oho ta. Tupā namō ixo ym te ta. Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, uhāha namō ixo ta. Pe, ipy'a ke Tupā muhury katu. ⁷ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, Tupā ruwajan aja a'e ixo ta. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Marā ka ym henduha a'e. ⁸ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, Tupā ke marā ka ym muhuryha a'e.

⁹ Pehē anī. Pehē py'a pe ma'e pekwa pekwa pexo, ame'ē ke pema'e ym. Anī. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e mujekwa ame'ē ke pema'ema'e katu. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki pehē py'a rehe ihī ym rahā, Kirisutu kotyhar aja ym pehē. ¹⁰ Pe, Kirisutu riki pehē py'a rehe ihī katu rahā, pehē ruhāha ke Tupā'ā me'ē ta kŷ. Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. A'erehe pehē ruhāha ke I'ā me'ē katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e riki. A'erehe pehē rete manō ta. Pehē'ā anī. Pehē ruhā te hū ta. ¹¹ Manōha ngi Jesu Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, pehē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Pehē pemanō ta ame'ē ta ke pehē. I'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, a'erehe pehē ke Tupā mukwera katu ta muhem tī.

¹² Ihē mu ta! Pesarahā! Tupā'ā mujekwa ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e. Jande py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ē ke mā peja jama'e ym jaxo. ¹³ Pehē py'a pe pekwa pekwa pexo ame'ē ke pema'ema'e rahā, mupyraraha renda pe peho ta. Tupā namō pexo ym te ta. Pe, Tupā'āma'e pyrātāha namō ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pemuputu'u rahā, pehē ruhā te hū, aja pexo ta.

¹⁴ Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta riki Tupā ra'yr ta. ¹⁵ Pehē py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr. Aja rahā, Tupā ngi jande ke I'ā mukyje ym tī. (Aja rahā, Tupā ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupā kotyhar ta ke jande aja I'ā mu'am. Pe, ima'e pyrātāha

namō Tupā pe japandu: “Papa! Ihē pái keruhū!” aja riki. ¹⁶ Tupā kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupā'ā mujekwa jande pe tī. “Jetehar te. Ta'yr ta ke pehē” aja mujekwa jande pe tī. ¹⁷ Ta'yr ta ke jande. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā mupyta ixoty, ame'ē ke jandema'e wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupā mupyta tī. Ame'ē ke Kirisutu namō japyhyk ta tī. Jandema'e wan ta tī. Yman Kirisutu ke ngā mupyrara. Aja jande ke ngā mupyrara tī. Aja jaxo rahā, Kirisutuma'e katuha ke inamō jandema'e wan ta tī.

Upa mukatu te ta

¹⁸ Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahā, jande japyrara jaxo. Yman rahā, ma'e katu te ame'ē ke jande pe Tupā mujekwa ta. Ame'ē riki jande japyraraha 'ar koty te we katuha. Marā ka ym jujaha. Katu te hū. Aja ihē akwa katu te. ¹⁹ Ixotyhar ta ke Tupā mujesak ta. Ame'ē rehe upa katu te a'e mujā ame'ē ta harō katu te hū. ²⁰ Upa Tupā mujā ame'ē ke rehe har a'e pandu: “Ma'e jaxer aja uwak ta oho” aja. Jeje uwak my? Anī. Tupā putar, a'erehe a'e pandu: “Ma'e jaxer aja uwak ta oho” aja. Pe, ma'e katu ta, aja harō ixo we rī. ²¹ Yman rahā, Tupā riki mukatu ta. Upa a'e mujā ame'ē ke mukatu ta. Aja rahā, jaxer aja uwak ym te ta tī. Aja rahā, Tupā kotyhar ta aja katu te hū ta tī. Ame'ē rehe harō katu ixo. ²² Pe, apo upa Tupā mujā ame'ē ke ahy aja ixo. A'erehe jambu hū aja ixo tī. Aja jakwa. Kūjā imembyr ahy rahā, imāi jambu aja saka Tupā mujā ame'ē ke. ²³ Tupā mujā ame'ē ke jambu aja ixo. Ame'ē jō ym. Jande aja tī. Jambu aja jaxo tī. Jande py'a rehe l'ā ke Tupā muwyr. Aja rahā, kuja a'e mujekwa: “Ihē ra'yr ta ke pehē” aja. A'erehe inamō jaxo ta. Ame'ē rehe jaharō hū jaxo. Pe, jaharō jaxo rahā, japyrara jaxo, a'erehe jambu aja jaxo. ²⁴ Jaharō hū jaxo, a'erehe jaxo katu we rī. Uhyk ta ame'ē ke rehe jasak rahā: “Pehī” aja jakwa. A'erehe ame'ē rehe jaharō ym we ta jaxo. Ma'e ke rehe usak rahā: “Pehī” aja ukwa, a'erehe ame'ē rehe harō ym ta awa. ²⁵ Ma'e ke rehe jasak ym ame'ē ke rehe jaharō rahā, jande py'ahu te'e jaharō katu jaxo. A'erehe Tupā mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e jaharō katu jaxo.

²⁶ Amō we tī. Jande pitu te'e jande. A'erehe jande py'a ke Tupā'ā mātā katu. Myja me'ē Tupā namō jande japandu pandu ta my? Tupā'ā riki japandu ame'ē ke Tupā pe raho katu, ame'ēja saka. Jambuha aja saka riki. Ame'ē jambuha ma'e ke my? Panduha nixói. Tupā'ā riki mujekwa Tupā pe. Jande rehe har Tupā namō l'ā riki pandu pandu katu. ²⁷ Ipy'a pe ma'e ke amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke Tupā ukwa katu. l'ā riki ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'e ukwa katu tī. Tupā namō ixotyhar ta rehe har l'ā pandu katu. Tupā putar ame'ē ke l'ā pandu pandu. A'erehe l'ā ukwa ukwa ixo, ame'ē ke Tupā ukwa katu a'e tī.

²⁸ Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ē ta pe Tupā pandu: “Ihē koty pejur. Ihēma'e ta” aja. Pe, ame'ē ta rehe ma'e ke uhyk. Ma'e katu ame'ē ke uhyk my? Ma'e katu ym ame'ē ke uhyk my? Aja rahā: “Myja me'ē ame'ē ke katu aja ihē amuruwak ta my?” aja Tupā ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe ame'ē ta pe a'e ma'ema'e ixo.

²⁹ Kome'ē ywy keruhū nixói rahā, awa riki ima'e wan ta my, ame'ē ke Tupā ukwa katu riki. “Ame'ē ta riki ihē ra'yr ta kŷ tī” aja a'e pandu. Ame'ē ta riki Ta'yr mu ta aja ta kŷ. Pe, ame'ē ta ngi har Ta'yr te riki je'ēha te reko. ³⁰ “Peme'ē riki ihēma'e ta kŷ” aja Tupā pandu. Amō we tī. Ame'ē ta pe a'e pandu tī: “Amō ta ngi har pehē ke ihē ajo'ok” aja. Amō we tī. Ame'ē ta pe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja a'e pandu tī. Amō we tī. Ame'ē ta pe ima'e katuha ke a'e mujesak ta tī.

Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū

³¹ Upa ma'e katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e katu. A'erehe myja me'ē japandu ta my? Kuja riki. Tupā riki jande kotyhar aja ixo. A'erehe jande ke muputu'u ame'ē ta nixói. (A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.) Jande kotyhar aja Tupā ixo. ³² A'erehe: “Ihē ra'yr ke ihē amondo ym ta. A'e manō ym ta” aja Tupā pandu ym. Anī. Ta'yr ke a'e muwyr. A'e pandu: “Upa ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihē ra'yr muhepy ta. A'erehe a'e manō ta” aja pandu. Ta'yr ke muwyr. Aja rahā, upa ma'e katu ame'ē ke jande pe Tupā te'e me'ē katu ta tī. Kyty'ŷ ym a'e ma'e ke. ³³ Ixotyhar ta riki Tupā jo'ok ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe: “Mā! Katu ym pehē” aja pandu ym te ta awa. Tupā riki pandu: “Pehē

katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehê pe” aja. ³⁴ Awa riki kuja pandu ta my? “Mā! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha renda pe peho ta me'ẽ te'e” aja. Anĩ. Aja pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym te ta. A'e riki manõ. Arahã upa jandema'e jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy. A'erehe: “Katu ym pehê” aja pandu ym te ta awa. Amõ we tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, Tupã rake a'e ihĩ. (Aja rahã, katu te me'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamõ Kirisutu pandu pandu ixo.

³⁵ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ẽ ke amõ riki mukanim ta my? Anĩ. Mukanim ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ẽ ke jande rehe uhyk nahã my? Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Japyrara jande jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta mahy nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Myahy te aja jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jandema'e ym te nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. “Pehê ke jajukwa ta” aja amõ ta pandu nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta jukwa ta nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Upa aja rahã, jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amõ mukanim ym te ta. ³⁶ Jande japyrara rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Tupã! Nde kotyhar ta ke jande. A'erehe wera rahã jande ke amõ ta jukwa tar katu. Arapuharan ke amõ jukwa raho. Aja saka jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ” aja panduha ihĩ.

³⁷ Jetehar te ke! Upa aja pyraraha riki jande rehe uhyk nahã my? Marã ka ym jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe Tupã rehe jõ jande py'a jamapyk katu. ³⁸ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ke mukanim ym te ta awa, aja ihẽ akwa katu. Jande jaxo rahã, jande rehe a'e ipy'a katu. Jande jamanõ rahã, aja tĩ. Jande rehe ipy'a katu tĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha ta mukanim ym te ta. Amõ ywa pe har ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Satana kotyhar ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Apo jande rehe a'e ipy'a katu. Yman rahã, aja ta tĩ. Ipy'a katu ta tĩ. ³⁹ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixóí te. Upa ma'e ke Tupã mujã. Ame'ẽ ngi har ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixóí te tĩ. Ywa pe ihĩ, ame'ẽ ke aja tĩ. Ame'ẽ ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixóí te tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Ipy'a katuha ke mukanim ame'ẽ ke nixóí te tĩ.

9

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

¹⁻² “Ihẽ anam ta rehe ihẽ pyai te hũ. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. (Upa katu te ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar ym. A'erehe Tupã muhã ym.) A'erehe ihẽ apyai te hũ. Ihẽ apyaiha putu'u ym riki” aja ihẽ apandu. Ihẽ Páu. Aja jetehar te ke ihẽ apandu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe te'e apandu ym ihẽ. Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe te'e apandu ym, aja ihẽ akwa katu. ³ Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, ame'ẽ ke aputar. Upa katu te muhã ym. A'erehe kuja ihẽ pe Tupã pandu ta tipe: “Nde riki ihẽ amai ta ame'ẽ ke nde. Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y” aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta tipe rahã, ame'ẽ panduha ihẽ pe katu ta tipe. ⁴ Ihẽ anam ta riki jundéu awa rainõ ta. Yman ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Ihẽ ra'yr ta ke pehê” aja. Pe, ima'e pyrãtãha ke a'eta pe Tupã mujesak. A'eta pe pandu tĩ: “Ihẽ rehe pehendu katu rahã, pehê rehe ihẽ asak katu ta” aja. Pe, Moise pe je'ẽha ke a'e muwyr. Myja me'ẽ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu my? Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã mujekwa katu. “Katu ame'ẽ ke pehê pe ihẽ ama'ema'e ta kũ” aja Tupã pandu katu tĩ. ⁵ Ymanihar pehẽ ramũ riki Amarã. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ame'ẽ ta rainõ ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr rahã, jundéu awa aja imãí pusu ngi a'e u'ar tĩ. Pesarahã! Tupã riki upa katu tema'e kapitã keruhũ a'e. Mã peja jande japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Mã peja aja te'eha japandu. A'e tỹ. Amen.

⁶ Upa katu te jundéu awa ta pe Tupã pandu my: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja my? Anĩ. Upa katu te ixotyhar ta aja ym. A'erehe: “Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk ym” aja ihẽ apandu ym. ⁷ Amõ we tĩ. Upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta aja ym ixo. Kuja jõ riki. Amarã pe Tupã pandu: “Isak rainõ ta jõ riki ne rainõ te ta ke. Ame'ẽ ta jõ riki nema'e te ta” aja ipe. ⁸ Ame'ẽ riki kuja riki. Amarã amõ küjã ke pyhyk, (Anga ke.) A'erehe Amarã ra'yr u'ar, (Isamae ke.) Ame'ẽ rainõ ta Tupã kotyhar ta ym. Amõ koty riki Tupã kotyhar ke. Kuja. Tupã manga katu, aja Amarã ra'yr u'ar. (Isak ke a'e.) A'e riki Tupã kotyhar ke. Hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. ⁹ Tupã manga katu ame'ẽ panduha riki kuja: “Angaha uhyk katu rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde pe ihẽ amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr ta apo kÿ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta” aja manga katu ipe.

¹⁰ Amõ we tĩ. Upa katu te Tupã kotyhar aja ym. Pesarahã! Hembe membyr mokõi riki. Ipái peteĩ. Hembe sawa'e Isak a'e. Jande ramüi ke a'e. ¹¹⁻¹² Hembe pe Tupã pandu: “Haikwer rupi u'ar ame'ẽ rehe u'ar py ame'ẽ hendu katu ta” aja. Ame'ẽ ta u'ar ym rahã we, aja Tupã pandu. Sawa'e ra'yr ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym we rĩ. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ym we tĩ. Ma'ema'e ym rahã we, aja Tupã pandu. Aja rahã, Tupã putar, a'erehe jõ peteĩ sawa'e pe a'e pandu: “Ihẽ kotyhar wan ta nde” aja peteĩ pe pandu. (Ame'ẽ ke Jako pe pandu.) Amõ pe anĩ. (Esau pe anĩ.) A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupã putar, a'erehe jõ. ¹³ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Jako rehe ihẽ apy'a katu. Esau rehe anĩ. A'e ke ihẽ aputar ym” aja Tupã pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar. A'erehe upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke aja ym.)

¹⁴ Aja rahã, myja me'ẽ japandu ta my? “Tupã katu ym” aja japandu ta my? Anĩ. Aja ym ta jande. ¹⁵ Pesarahã! Moise pe Tupã pandu:

“Apyrara ihẽ asak tar katu ame'ẽ ta rehe apyrara ihẽ asak ta.

Ihẽ apy'a katu tar katu ame'ẽ ta rehe ihẽ apy'a katu ta” aja riki.

¹⁶ Aja rahã, Tupã ma'ema'eha riki sawa'e putar, a'erehe amõ rehe Tupã pyrara usak my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e, a'erehe Tupã pyrara usak ehe my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupã jõ putar, a'erehe amõ rehe pyrara aja a'e usak katu. ¹⁷⁻¹⁸ Amõ rehe anĩ. Amõ ke muhendu ym aja a'e riki putar rahã, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ a'e.) Parao pe Tupã pandu, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Nde ke eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Pe, nde ke ihẽ rehe amuhendu ym, aja ihẽ ama'e ta. (Aja rahã, ihẽ rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahã, amõ ta ihẽma'e pyrãtãha ke ukwa katu ta tĩ. A'erehe nde kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Aja rahã, amõ amõ hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tĩ. Ihẽ riki pyrãtã te hũ, aja ukwa ta” aja riki panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke rehe pyrara a'e usak. Tupã rehe hendu tar ym, ame'ẽ ta pe: “Mã peja ixo” aja Tupã. (A'erehe Tupã jõ putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngã rehe pyrara Tupã usak.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe Tupã parahy.

¹⁹ Aja rahã, pehẽ ngi har amõ pandu ta ihẽ pe my: “Katu ym aja. Tupã putar, a'erehe ngã rehe a'e pyrara usak. Aja rahã: ‘Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e’ aja Tupã pandu ym ta me'ẽ te'e. Tupã putariha ke mukanim ym te ta awa.” Aja ihẽ pe amõ pandu my? ²⁰ Mã! Sa'e! Aja Tupã pe je'ẽha emujywyr ym exo. Pesarahã! Tujuk pander ke amõ mujã rahã, mujãha pe pander pandu: “Ma'erehe ihẽ ke nde eremujã my?” aja pander pandu ym. ²¹ Pesarahã! Pander ke amõ mujã rahã, a'e putar aja ame'ẽ pander ke tujuk ke te'e mujã. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ẽ ke te'e mokõi pander a'e mujã. Peteĩ pander pe wera rahã pame katu te ma'e ke mupupur. Amõ pander anĩ. Ma'e huryha mujã rahã jõ, ame'ẽ pe ma'e ke mupupur. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ pander, a'erehe huryha rehe jõ ma'e ke mupupur.

²² Ame'ë pander mujāha aja Tupā tī. A'e ma'ema'eha riki mujāha aja tī. A'e putar, aja a'e ma'ema'e. Amō ke pander aja saka tī. Amō ta pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar katu. Mupyrara Tate ame'ë ta ke a'eta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe ame'ë ta rehe parahy a'e. Ame'ë ta pe pyrātāha ke mujesak tar katu tī. Pahar parahy. Anī. Aja ym. I'i harō. Aja rahā, ipy'a ke muruwak ta my? A'erehe i'i a'e harō. ²³ Amō ta pe a'e katu te ha ke a'e mujesak tar katu tī. A'erehe i'i a'e harō tī. Pe, jande pe ima'e pyrātā te ha ke a'e mujesak tī. A'e pyrara usak ame'ë ta ke jande. Yman jande pe ima'e pyrātā te ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa. Pe, mujekwa tī. ²⁴ Pe, jande riki a'e putar ame'ë ta ke jande. A'e pandu: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja jande pe. Ame'ë ta ngi har jundéu awa ta ke. Amō riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke tī. ²⁵ Yman Tupā je'ēha rehe Oséi mupinim. Kuja Tupā pandu ame'ë ke a'e mupinim. Tupā pandu:

“Ihē kotyhar aja ym ame'ë ta pe ihē apandu ta: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y' aja.

Amō ta riki ihē apy'a ym ame'ë ta ke. Ame'ë ta pe ihē apandu ta: ‘Ihē apy'a katu ame'ë ta ke pehē apo 'y' aja.

²⁶ Amō renda pe amō ixo rahā, ihē apandu: ‘Ihē kotyhar ta ke aja ym pehē’ aja.

Ame'ë renda ke pe ihē apandu ta: ‘Ihē riki ihē ruhā te hū ame'ë ke ihē. Ihē ra'yr ta ke pehē apo 'y' ” aja Oséi mupinim. (Aja rahā, Tupā putar ame'ë ta ke a'e jo'ok, aja mujekwa.)

²⁷ Yman jundéu awa ta rehe har Isai mupinim tī:

—Y ramūi rymy'y rehe ywy ku'i heta te hū. Aja jundéu awa ta heta te hū tipe tī. Ame'ë ta ngi har heta ym ame'ë ta ke Tupā muhā katu ta. ²⁸ Kome'ë ywy keruhū pe har ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ë angaha ke rehe i'i a'e harō ym ta. Pahar mupyrara ta — aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta aja mujekwa.)

²⁹ Yman amō we Isai mupinim tī:

“Tupā riki pyrātā te hū ame'ë ke a'e. Heta ym jundéu awa ta ke a'e mupyta ym rahā, jundéu awa ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa ta nixói te ta tipe. Ngomo ok ta pe har ta aja nixói te ta tipe tī” aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta, aja mujekwa katu.)

Myrandu katu riki jundéu awa ta pe katu tī

³⁰ Upa aja rahā, kuja japandu katu. “Myja me'ë Tupā pe katu te aja jande jaxo my” aja jundéu awa aja ym ame'ë ta putar ym. Kekar aja ym ixo. Anī. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe ame'ë ta pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja riki. ³¹ Jundéu awa ta anī. Ma'e je'ēha rehe a'eta kekar. Ame'ë pe: “Myja me'ë Tupā pe a'eta katu te my” aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tī. ³² Ma'erehe mahem ym my? Jesu Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe mahem ym. A'eta ma'ema'eha jō riki katu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ë rehe ipy tukwa. Tukwa rahā, u'ar u'ar. Ukwa ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ēja saka. ³³ Ame'ë rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

“Pesarahā! Siā ok ta pe ita ke ihē amoī ta.

Ame'ë rehe ipy ke ngā tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amō jurujar katu ehe rahā, pandu ta jupe: ‘Mā! Katu hū’ aja ta” aja Tupā pandu.

Aja panduha ihī. (Kirisutu riki ame'ë ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'ēja saka. Aja rahā, mai, ame'ēja saka ixo. “Siā” aja pandu rahā: “Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

10

¹ Ihē mu ta! Kuja ihē aputar katu. Ihē Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupā muhā katu, aja ihē aputar katu. Ame'ë rehe har Tupā namō ihē apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihē anam ta. ² Tupā rehe a'eta ipy'a ke moī moī katu tipe, aja ihē apandu katu pehē pe. Anī. Ukwa ha rupi ym Tupā rehe ipy'a ke moī moī. ³ Myja me'ë Tupā pandu my:

“Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ym. A'erehe myja me'ē Tupā namō katu te my, ame'ē ke ima'e ukwaha namō kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: “Tupā pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu ta” aja. Anī. Ima'e ukwaha namō kekar tipe. ⁴ Kirisutu uwyr. A'erehe amō jurujar katu ehe rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu, ame'ēja saka. A'erehe Moise je'ēha ke Kirisutu mumba, ame'ēja saka riki. Aja rahā, Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki.

Tupā muhā katu ame'ē ta ke

⁵ Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta myja me'ē Tupā koty katu te aja ixo ta my. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Kuja. “Je'ēha mujekwa aja amō ma'ema'e rahā, a'e ixo katu ta. Hury katu ta” aja riki. (Ame'ē Moise je'ēha rehe hendu katuha hātā ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha, anī. Hātā ym ma'eha.) ⁶ Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē panduha riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja:

“Pepandu ym pehē jupe: ‘Awa riki ywa pe oho ta my?’ aja.” (Aja rahā, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: “Kome'ē ywy keruhū pe ewygy ejur” aja pandu riki.)

Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ē te'e ipe. ⁷ Amō we tī.

“Pehē pepandu ym pehē jupe tī: ‘Awa riki itakwar keruhū pe ixo ta oho my?’ aja.” (Aja rahā, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupā upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ē te'e. ⁸ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. “Myrandu ke Tupā mujekwa, ame'ē riki pehī. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki” aja panduha ihī. Ame'ē myrandu kuja. Tupā rehe nde erejurujar katu ta me'ē te'e. Ame'ē ke japandu pandu. ⁹ Amō ta ruwa koty nde erepandu: “Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Manōha ngi Jesu ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ē rehe ihē ajurujar katu.” Aja nde erepandu rahā, nde ke Tupā muhā katu ta. ¹⁰ Jesu rehe jande jajurujar katu rahā, Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Pe, ame'ē jajurujar katuha ke amō ta ruwa koty japandu rahā, jande ke Tupā muhā katu. ¹¹ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī.

“Amō jurujar katu ehe rahā, jupandu ym ta jupe: ‘Mā! Jaxer’ aja ym ta” aja panduha ihī. Katu ta.

¹² Tupā pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ē upa ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta my? Ame'ē riki juja katu te. Upa awa ta pe peteihar jō riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupā ke a'e. Inamō pandu pandu ame'ē ta pe katu ame'ē ke a'e te'e me'ē me'ē katu te hū. ¹³ Kuja riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jandema'e sawa'e te pe amō pandu: ‘Ihē ke emuhā katu’ aja. Upa aja pandu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta” aja panduha ihī.

¹⁴ Aja rahā, amō jurujar ym ehe rahā: “Ihē ke emuhā katu” aja marā ka ym a'e panduha. Pe, myrandu ke hendu ym rahā, marā ka ym jurujar katuha ehe. Pe, myrandu ke amō pandu ym oho rahā, marā ka ym henduha. ¹⁵ Pe, myrandu rahoha ke Tupā mondo ym rahā, marā ka ym myrandu ke panduha awa. Pesarahā! Myrandu rahoha ke Tupā mondo riki. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Myrandu katu ke pandu ame'ē ta uwyr ixo. Mā! Katu te ame'ē uwyrriha ke” aja panduha ihī. ¹⁶ Myrandu katu rehe upa katu te jurujar katu my? Anī. Upa katu te aja ym. Aja riki Isai mupinim tī. “Sawa'e! Ihē apandu ame'ē ke rehe jurujar ym awa” aja mupinim. ¹⁷ Aja rahā, kuja riki. Kirisutu rehe har amō pandu pandu, ame'ē riki myrandu ke. Pe, myrandu rehe amō hendu rahā, Kirisutu rehe jurujar katu.

¹⁸ Myja me'ē jundéu awa ta my? Aja ihē apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my? Ame'ē jetehar te my? Jetehar ym. Hendu riki. Kuja myrandu rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“A'eta pandu, ame'ē panduha riki kome'ē ywy keruhū rupi amō pandu pandu oho. Ame'ē panduha ke upa kome'ē ywy keruhū pe har ta hendu” aja panduha ihī.

¹⁹ Pe, ihē apandu tī. Myrandu ke jundéu awa ta hendu rahā, ukwa ym my? Anī. Ukwa riki. Moise riki pandu py ame'ē ke a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe har Tupā pandu:

“Awa ta ym ame'ē ta ke peme'ē ta' aja jundéu awa ta ukwaha naī. Ame'ē ta rehe ihē riki katu asak ta. A'erehe jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ē ta rehe.

'Ka'u te'e ame'ē ta ke peme'ē ta' aja jundéu awa ta ukwaha naī. (Ame'ē ta pe ihē apandu ta: 'Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe' aja.) A'erehe ame'ē ta rehe jundéu awa ta parahy ta” aja Tupā pandu. Aja Moise mupinim.

(“Peme'ē ta” aja pandu rahā: “Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta” aja mujekwa katu.)

²⁰ Isai aja tī. Kyje ym ha namō Tupā pandu ame'ē ke a'e mupinim. Kuja Tupā pandu:

“Ihē rehe kekar ym ame'ē ta riki ihē ke mahem.

'Myp ihī my?’ aja pandu ame'ē ta pe ihē juehe har amujekwa” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ehe, aja mujekwa.)

²¹ Amō we jundéu awa ta rehe har Isai mupinim. Kuja. Tupā pandu:

“Wera rahā pame katu te ihē apandu: 'Ihē koty pejywyr' aja jundéu awa ta pe.

Anī riki. Hendu ym ame'ē ta ke a'eta. 'Tupā ke japutar ym' aja pandu ame'ē ta ke a'eta” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

11

Jundéu awa ta rehe Tupā pyrara usak

¹ “Jundéu awa ta ke ihē aputar ym” aja Tupā pandu my? Anī. Aja ym. Aja ihē akwa katu. Ihē ke a'e ombor ym. Ihē Páu. Jundéu awa ke ihē tī. A'erehe jundéu awa ta ke a'e ombor ym tī, aja akwa katu. Ihē jundéu awa ke tī. Amarā rainō ke ihē. Ymanihar te ihē ramūi riki Menjamī. Jundéu awa ke a'e tī. ² Jundéu awa ta ke Tupā ombor ym. Yman te jundéu awa ta nixói rī. Tupā pandu: “Ihē kotyhar wan ta” aja. Eri rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī. Ame'ē ke pekwa riki. Jundéu awa ta ke Tupā ombor ym, aja Eri panduha mujekwa tī. Jundéu awa ta rehe har Eri je'ē je'ē hū Tupā pe.

³ —Sawa'e! Ne je'ēha pandu ame'ē ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa hū. Nde rehe ipy'a ke ngā moī moī, ame'ē renda ke a'eta upa mujaxer. Ne je'ēha pandu ame'ē ta ngi har ihē jō riki axo. Pe, ihē ke a'eta jukwa tar katu tī — aja Eri.

⁴ Kuja Tupā pandu ipe:

—Anī. Ne jō ym. Amō heta ihē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta ixo. Kuja, 7.000 hetaha ixo. Ame'ē ta Mbáu rehe ipy'a ke moī moī ym. (Mbáu riki tupāran ke) — aja riki Eri pe Tupā pandu.

⁵ Aja jundéu awa ta ke Tupā ombor ym, aja mujekwa. Aja apo tī. Heta ym ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak. A'erehe ame'ē ta pe Tupā pandu. “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa katu.) ⁶ Ma'e katu ame'ē ke a'eta ma'ema'e, a'erehe ame'ē ta pe Tupā pandu my? “Ihē kotyhar ta ke pehē.” Anī. Aja ym. Ame'ē ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jō aja a'e pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu my? Aja rahā, pyrara usakiha namō: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu ym ta tipe. Anī. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu ym te. (Pyrara usak, a'erehe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu katu.)

⁷ Myja me'ē Tupā koty katu ta awa my? Myja me'ē Tupā pandu my: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ame'ē ke jundéu awa ta kekar tipe. Heta ym ame'ē ta jō mahem riki. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu: “Ihē kotyhar ta ke pehē.” Amō hetaha ta pe anī. Ipyakwar ym ame'ēja saka ixo. (A'erehe Tupā pandu, ame'ē ke rehe hendu ym.) ⁸ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Iākā ke Tupā mujanam rāi. A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja ixo. Apo aja ixo tī. Jundéu awa ta ukwa ym tī” aja panduha ihī. ⁹ Aja Ndawi mupinim tī. Kuja:

“Awa mi'u matyriha rehe hury katu ixo, aja ukwaha naī. Mā peja ame'ē ta ke Tupā pyhyk. Pe, ame'ē ta ke mupyrara tī.

¹⁰ Mā peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahā, usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwa ym ta ma'e ke.

Pe, mā peja ma'e puhýiha ke emoĩ xupe pe, ame'ēja saka. Aja rahā, pyrara aja ixo ta. Aja te'eha ixo ta” aja Ndawi mupinim jundéu awa ta rehe har.

¹¹ Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā ombor my? Aja te'eha ombor my? Anĩ. Aja ym ixo, aja ihē apandu. Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ē riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe Kirisutu rehe har amō ta pandu pandu. A'erehe ame'ē ta jurujar katu ehe. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ehe. A'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Aja jundéu awa ta ke Tupā mujty'ym. (Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe jundéu awa ta jyty'ym.)

¹² Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ē riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē katu. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē katu riki tĩ. Apo aja rahā, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahā, i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe Tupā te'e me'ē ta.

Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta

¹³ Jundéu awa aja ym me'ē ta! Pehē pe ihē apandu apo. Pehē koty ihē ke Kirisutu mondo. Myrandu katu ke ihē apandu pandu, a'erehe ihē ke mondo. A'erehe ihē rury katu ihē. ¹⁴ Pehē koty ihē apandu pandu oho, a'erehe pehē rehe jundéu awa ta jyty'ym my? Aja ihē ama'ema'e tar katu. Pehē rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahā, Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta my tĩ. Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta tĩ. ¹⁵ Jundéu awa ta rehe har Tupā pandu: “Pehē ke ihē aputar ym” aja. A'erehe upa amō awa ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak. Aja rahā, jundéu awa ta pe: “Pehē ke ihē aputar” aja Tupā pandu rahā, mā i'ar koty te we hū jundéu awa aja ym ame'ē ta pe katu te hū ta. Manōha ngi amō kwera katu uhem, aja saka ta. Katu te hū ta.

¹⁶ Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupā rehe ipy'a ke moĩ moĩ rahā, ta'yr mi mbeju ke mopok. Pe, pandu: “Ko nema'e” aja Tupā pe. Aja rahā, ame'ē ta'yr mi riki Tupāma'e, ame'ēja saka. Aja rahā, wetep Tupāma'e tĩ. Aja saka riki jundéu awa ta tĩ. Amarā riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ēja saka. Ta'yr mi ame'ē ke, ame'ēja saka riki. Tupā kotyhar ke a'e. Aja rahā, hainō ta riki Tupā kotyhar ta ke tĩ. (Wetep ame'ēja saka tĩ. “Ta'yr mi” aja pandu rahā, upa katu te jundéu awa ta ke Tupā ombor ym, aja mujekwa katu.)

Amarā riki myra rapo aja saka tĩ. Hainō ta riki ame'ē myra rākā aja saka. Hapo riki Tupā kotyhar rahā, upa myra rākā aja tĩ. Tupā kotyhar ta tĩ. Aja rahā, upa jundéu awa ta riki Tupā kotyhar ta tĩ.

¹⁷ Pe, amō ma'eywa'y riki hok rake i'āi. Pe, hākā upen riki. A'erehe ijar amō'y rākā ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ē ma'eywa'y ngi hākā jo'ok. Ame'ē ke mujar ehe. Hākā upen ame'ē riki jundéu awa ta aja saka. Ame'ē ta ke Tupā ombor. Pe, amō rākā ke mujar ehe. Ame'ē riki pehē aja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Mujar rahā, ixotyhar ta ke pehē aja Tupā muruwak. Aja rahā, jundéu awa ta aja pehē pe katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē tĩ. ¹⁸ Hākā upen, aja jundéu awa ta ke Tupā ombor. “Katu ym jundéu awa ta” aja mā peja ym pepandu pehē. Hākā aja jō pehē. A'erehe kuja: “Jande jō riki katu te” aja mā peja ym pepandu. Pesarahā! Hākā riki pyrātāha ke hapo pe mondo ym. Anĩ. Hapo riki hākā pe pyrātāha ke mondo. Aja pehē tĩ. Myra rākā aja jō pehē. Jundéu awa ta riki hapo aja saka. (Aja rahā, jundéu awa ta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pyrātāha mondo ixo, ame'ēja saka.)

¹⁹ Pe, kuja pepandu ta my? “Sa'e! Hākā te ke amō mupen riki. Aja rahā, jundéu awa ta ke Tupā ombor riki. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ke moĩ, ame'ēja saka riki” aja. ²⁰⁻²¹ A'e tỹ. Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. (Hākā mupen ame'ēja saka.) Kirisutu rehe pehē pejurujar katu, a'erehe jundéu awa ta renda ke pe pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē katu te pehē

jupe, aja ym pexo. Pehē ke Tupā ombor ta my tī, ame'ē ngi pekyje pexo. Jundéu awa ta riki hākā te, ame'ēja saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. Pehē aja tī. Pejuruariha ke pehijar rahā, pehē ke a'e ombor ta tī. A'erehe ame'ē ngi pekyje pexo. ²² Aja rahā, myja me'ē Tupā ipy'a katu ame'ē ke jakwa my? Myja me'ē a'e mupyrara ame'ē ke jakwa my tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e mupyrara. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē rehe a'e ipy'a katu. Aja ym pexo rahā, pehē ke a'e ombor ta tī.

²³ Pe, ipy'a ke jundéu awa ta muruwak, pe, Kirisutu rehe jurujar katu rahā, ixotyhar ta ke aja Tupā muruwak ta kŷ tī. Hākā te ke i'y te rehe mujywyr, ame'ēja saka. Aja Tupā ma'e katu. Pyrātā te hū a'e. ²⁴ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Ka'a pe har myra rākā aja saka pehē. Ame'ē rākā upen, ame'ē ke ma'eywa'y katu ame'ē rehe mujar. Hātā ame'ē ma'eha. Aja rahā, ixotyhar ta ke aja pehē ke Tupā muruwak. Jundéu awa ta riki ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu rākā upen, pe, ame'ē ke ombor. Aja jundéu awa ta ke Tupā ombor. Apo henda te ke pe ame'ē rākā te ke mujar tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Aja rahā, jundéu awa ta ke ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta, a'erehe ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta riki. Hātā ym ame'ē ma'eha.

Upa ngā rehe pyrara Tupā usak

²⁵ Ihē mu ta! Yman ma'e jetehar te ke ukwa ym awa. Ame'ē ke pekwa apo, aja ihē aputar. Ame'ē ke pekwa rahā: “Mā! Jande jakwa katu te jande” aja ym pekwa pekwa ta pexo. Kuja riki. Jundéu awa ta pandu: “Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym” aja. Aja tapijar te'e we pandu ym ta. Heta hū jundéu awa aja ym ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja a'e muruwak. Ame'ē hetaha a'ewan jō rahā, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu ta tī. ²⁶ Myja me'ē jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta my? Ame'ē rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja riki:

“Siā ok ta ngi muhāha uwyr ta. Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ke muhāha harái ta. A'eta rehe ipy'a ke a'e mujywyr ta.

²⁷ Tupā pandu: ‘Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihē py'a amujywyr ta.

Aja rahā, ihē kotyhar ta aja a'eta ke ihē amuruwak ta. Aja yman ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e riki’ aja Tupā pandu.” Aja panduha ihī. (“Siā ok ta” aja pandu rahā: “Jundéu awa ta ke” aja mujekwa katu.)

²⁸ Myrandu katu rehe har jundéu awa ta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe Tupā ruwajan ta aja a'eta ixo. “Japutar ym” aja a'eta pandu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu oho. Yman jundéu awa ramūi ta pe Tupā pandu. “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja a'e. A'erehe apo jundéu awa ta riki ehe katu me'ē ta aja ixo rī. ²⁹ Ipy'a pe Tupā ukwa ukwa, ame'ē ke amō koty muruwak ym. A'erehe a'e jo'ok ame'ē ta rehe har amō koty Tupā ukwa ukwa ym ixo. Ma'e katuha ke Tupā me'ē, ame'ē rehe har amō koty Tupā ukwa ukwa ym ixo tī. Mujywyrriha pandu ym tī. A'erehe ehe katu ame'ē ta aja apo jundéu awa ta ixo rī.

³⁰ Jundéu awa aja ym ame'ē ta! Yman Tupā rehe pehendu ym. Apo pehē rehe Tupā pyrara usak katu 'y. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe pehē rehe a'e pyrara usak katu apo 'y. ³¹ Aja pehē rehe pyrara Tupā usak. A'erehe jundéu awa ta hendu ym ehe. Aja rahā, apo a'eta rehe Tupā pyrara usak ta tī. ³² Upa awa ta hendu ym ehe. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja tī. Tupā pandu: “Mā peja hendu ym ame'ē ta aja te'e ixo” aja. Upa awa ta aja rahā, ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahā, ixoty ipy'a ke muruwak ta my.

Tupā riki katu te ame'ē ke a'e

³³ Mā! Katu te ame'ē ke Tupā. Ukwa katu te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu. Myja me'ē a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym awa. A'e ma'e rahā, ma'erehe aja a'e ma'e my? Ukwa ym awa tī. ³⁴ Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym awa. 'Ihẽ riki Tupã ke amu'e' aja pandu ym te awa. Marã ka ym mu'eha.

³⁵ Awa riki ma'e ke me'ẽ ipe my? Pe, pandu ipe: ‘Apo ma'e ke ihẽ pe emujywy’ aja riki. Anĩ. Aja pandu ym te awa” aja panduha ihĩ.

³⁶ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Upa katu te ma'e ke ixo, ame'ẽ riki a'e je'ẽha rupi ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu: “Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko” aja. Mã peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Mã peja aja te'e ta japandu. A'e tÿ. Amen.

12

Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e

¹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã pyrara usak, a'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Tupã pe pepandu: “Ihẽ jar aja nde exo katu” aja. “Jande jaxo rahã, nde pe te'e jande jajume'ẽ katu jande ke” aja pepandu ipe. Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke jõ pema'ema'e katu. Aja pehẽ py'a pemoĩ moĩ te ehe. A'e ke pemuhury katu tĩ. ²Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja pema'ema'e ym. Pehẽ py'a ke mupyahu, aja mã peja Tupã mujã. Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ẽ ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury katu, ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ. A'e putar ame'ẽ ke upa katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ.

³ Ihẽ Páu. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu pandu. Aja ihẽ ke a'e mondo. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pehẽ katu te ame'ẽ ke pehẽ” aja ym pekwa pekwa pexo. Jetehar te pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Myja me'ẽ pyrãtãha ke a'e muwyr, aja pema'ema'e. Pyrãtãha ke pehẽ pe Tupã muwyr, a'erehe pehẽ py'a pemapyk katu te ehe aja Tupãma'e parakyha ke pema'ema'e. Ta'yr mi muwyr rahã, aja pema'ema'e tĩ. Aja jetehar te pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. ⁴Jande rete riki peteihar. Pe, heta ma'e ke ihĩ. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa tymã ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ẽ namõ ma'e ke ma'ema'e katu. ⁵Jande aja tĩ. Tupãma'e ke jande. Heta te hũ jande. (Hete rehe heta ma'e ihĩ,) aja jande reta tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe peteihar aja jaxo. Hete riki peteihar aja ixo.

⁶Jande pe pame katu te pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe a'e muwyrriha aja, ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Tupã je'ẽha ke japandu rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ Tupã je'ẽha japandu pandu ta me'ẽ te'e. ⁷Amõ Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke jama'ema'e katu rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ namõ jama'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Tupã je'ẽha ke jamu'e rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ jande jamu'e ta me'ẽ te'e. ⁸Jesu kotyhar ta py'a ke jamãtã rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ jamãtã ta me'ẽ te'e. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe kyty'ÿ ym rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ kyty'ÿ ym ta me'ẽ te'e. Kapitã aja amõ ixo rahã, mã peja eparaky katu te. Amõ rehe pyrara usak rahã, mã peja hury katuha namõ epyrara esak ehe.

⁹Jetehar rupi amõ ta rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. Te'eha rupi anĩ. Mã peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym. Katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu pexo. ¹⁰Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehẽ johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Mã peja amõ ta riki katu ame'ẽ ta ke aja pahar pekwa pekwa pehẽ juehe pexo. ¹¹Pejyty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehẽ rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupã je'ẽha ke pepandu pandu, ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha.) ¹²Pehẽ ruhãha rehe peharõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. ¹³Amõ amõ Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ẽ ta rehe pekyty'ÿ ym. Jesu kotyhar ta rehe pesak ramõ te, ame'ẽ ta ke pehẽ rok pe pemupyta katu.

¹⁴Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara rahã, Tupã pe: “Katu ame'ẽ ke emuwyr ame'ẽ ta pe” aja pepandu. “Mã! Ame'ẽ ta ke emupyrara” aja Tupã pe pepandu ym. ¹⁵Amõ ta hury katu aja ixo rahã, a'eta namõ pehẽ rury katu pexo tĩ. Amõ ta pyai

aja ixo rahã, a'eta namõ pepyai pexo tĩ. ¹⁶ Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. “Katu te jande” aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, te'e paraky aja pexo. Ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ jõ pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo. ¹⁷ Pehẽ pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujuwyr ym ipe tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ ke pema'e ym ipe tĩ. “Katu ame'ẽ ke ko” aja amõ ta ukwa, ame'ẽ ke pema'ema'e katu. ¹⁸ Pehẽrahã! Upa amõ ta namõ jumai ym ha aja pexo katu.

¹⁹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujuwyr ym ipe. Anĩ. Kuja pekwa katu. Ame'ẽ ta ke Tupã jõ riki mupyrara katu ta. “Anĩ ta ihẽ. Ame'ẽ ke Tupã riki mupyrara katu ta” aja pekwa pekwa pexo. Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke ihẽ riki amupyrara ta.

Ame'ẽ ta ma'ema'eha, aja ihẽ riki amujuwyr ta a'eta pe' aja Tupã pandu.” Aja panduha ihĩ. A'erehe pehẽ atu ma'e peka'u te'eha ke pemujuwyr ym ngã pe.

²⁰ Amõ we tĩ. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

“Ne ruwajan myahy rahã, ne mi'u ke eme'ẽ ipe tĩ.

Jyngwéi rahã, y ke eme'ẽ ipe tĩ.

Aja katu te ame'ẽ ke nde erema'e ipe. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ muruwak ta my)” aja panduha ihĩ.

²¹ “Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!” aja amõ pandu pehẽ pe rahã, kuja pepandu katu: “Anĩ. Aja ym ta jande” aja pepandu katu. Amõ koty pema'e. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e. Aja rahã, ame'ẽ ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

13

Kapitã ta rehe hendu katu ta me'ẽ te'e

¹ Kapitã ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ẽ te'e. Tupã putar, a'erehe ame'ẽ ta riki kapitã ta aja ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã riki mu'am, ame'ẽja saka. A'erehe ame'ẽ ta rehe ngã hendu katu ta me'ẽ te'e. ² Kapitã je'ẽha rehe amõ hendu ym rahã, Tupã rehe hendu ym tĩ. Kapitã ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã rehe hendu ym tĩ. A'erehe amõ hendu ym ehe rahã, a'e ke kapitã mahy ta. Ame'ẽ ke juehe juma'eha ke. ³ Awa riki kapitã ngi kyje my? Pesarahã! Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta jõ kyje ingi. Kapitã ngi nde erekyje tar ym my? Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ ema'ema'e. Aja rahã, nde pe a'e pandu ta: “Nde katu” aja. ⁴ Tupãma'e miasu aja kapitã ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, ekyje ingi. A'e riki je'ẽha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupãma'e miasu ke kapitã ta. Pe, sehar ngã ke a'eta mahy ta, aja Tupã mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mahy ta. ⁵ A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e. Nde ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ke jõ ym. Amõ we tĩ. Kuja nde erekwa tĩ. “Mã! Kapitã rehe ahendu katu ta me'ẽ te'e” aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

⁶ Tupã je'ẽha rupi kapitã ta ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Tupã me'ẽ, ame'ẽ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e, a'erehe ta'yr mi tamatarer pehẽ peme'ẽ kapitã ta pe. “Impo” aja riki. Ame'ẽ namõ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e. ⁷ Ame'ẽ: “Impo” ke peme'ẽ katu kapitã ta pe. Pehẽ peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Se pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi ame'ẽ ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke pehẽ peme'ẽ tĩ. A'eta je'ẽha te reko, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu” aja mã peja pepandu. Pehendu katu ame'ẽ ta rehe tĩ.

Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe

⁸ Amõ ta pe ma'e ke pemujuwyr ta me'ẽ te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujuwyr katu. Kuja jõ pemujuwyrriha upa ym. Pehẽ johu pepy'a katu pehẽ juehe pexo.

Ame'ë pemujywyriha upa ym. (Tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo.) Aja amõ rehe amõ ipy'a katu rahã, Moise je'ëha rehe hendu katu te, ame'ëja saka. ⁹ Kuja riki ame'ë panduha:

“Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Amõ ke ejukwa ym.

Amõma'e ke emukanim ym.

Amõma'e ke rehe nde py'a emoĩ ym” aja panduha ihĩ.

Amõ we panduha ihĩ tĩ. Upa katu te ame'ë ta je'ëha riki kuja peteĩhar aja saka. Kuja:

“Nde erepy'a katu nde juehe, aja amõ rehe epy'a katu tĩ” aja riki.

¹⁰ Amõ rehe nde erepy'a katu rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amõ rehe nde erepy'a katu rahã, upa katu te Moise je'ëha rehe nde erehendu katu.

¹¹ Aja johu pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Pehë pepak, aja pexo. Ame'ë angaha uhyk, ame'ëja saka. (Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e.) Kirisutu rehe jande jajurujar katu py rahã, jande ke Tupã muhã katu. Arahã ame'ë muhãha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajurujar katu py 'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehë pepak, aja pexo.

¹² Pytun upa tate. (Aja rahã, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ëja saka.) Wera tate apo. (Aja rahã, jande ruhãha angaha uhyk tate.) Pytun rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Mã peja ame'ë ke ngi japutu'u. Tupã je'ëha mu'e, ame'ë jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mã peja jaxo.

¹³ Jande jama'ema'eha ke amõ ta usak, aja jaxo. A'erehe mã peja katu ame'ë ke jama'ema'e. Aja rahã kuja jaxo ym ta. Kawĩ ngi jaka'u ym ta. Amõ kũjã rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Amõ sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Ma'e jama'eha rehe amõ usak rahã, huxĩ riki. Ame'ë ke jama'e ym ta tĩ. Amõ namõ jajumai ym ta tĩ. Amõ rehe jajyty'ym ym ta tĩ. ¹⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mã peja a'e aja jaxo tĩ. Katu te ame'ë ta ke aja jaxo tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ë ke pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ë ke ngi mã peja pemuputu'u katu.

14

Jesu kotyhar ta rehe har peje'ë je'ë ym pexo

¹ Pehë koty amõ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ë ta ke a'eta. “Mã! Jande aja pekwa ym. Amõ koty pekwa” aja peje'ë je'ë ym pexo. Anĩ. Pehë pejy'ar rahã: “Ko pejur katu” aja pepandu ngã pe. A'eta po ke pepyhyk katu a'eta ngi tĩ. ² Amõ ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ë ke u'u katu tĩ. Amõ ta anĩ. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ë ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jõ u'u katu. Ma'eywa ke jõ u'u tĩ. ³ Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ë ta pe: “Mã! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u” aja pandu ym tĩ. So'o rukwer ke u'u ym ame'ë ta aja pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ë ta pe: “Ihë kotyhar ta ke pehë” aja Tupã pandu, a'erehe ame'ë ta rehe har mã peja peje'ë je'ë ym.

⁴ Amõma'e miasu rehe har: “Katu ym a'e” aja mã peja pepandu ym. Kome'ë ywy keruhũ ijar riki pandu ta: “Katu ame'ë ke a'e ma'ema'eha” aja. Anĩ rahã: “Katu ym a'e ma'ema'eha” aja. Jesu kotyhar ta anĩ. Kuja riki. Ame'ë ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrãtãha ke muwyr, a'erehe katu ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e ta. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta: “Pehë katu” aja ixotyhar ta pe. (A'erehe pehë pepandu ym.)

⁵ Amõ ta pandu: “Kome'ë weraha katu te ame'ë ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u ta” aja riki. Amõ ta anĩ. Wera rahã pame katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe wera rahã pame katu te paraky ixo.) Myja me'ë weraha katu my? Ame'ë rehe har pehë pame katu te pekwa pekwa pexo. ⁶ Ma'e weraha riki katu te ame'ë ke aja amõ ta ukwaha.

Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe weraha katu te aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ẽ ke aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe upa so'o rukwer ke u'u riki. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ẽ ta aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe so'o rukwer ke u'u ym. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. Juja katu te ngã. ⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande jeje jaxo ym. Jamanõ rahã, japutar jande jupe a'erehe jamanõ. Anĩ. Aja ym. ⁸ Jaxo rahã, jandema'e sawa'e te pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'erehe ko jaxo. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e te pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Aja riki jamanõha. A'erehe jande jaxo rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande tĩ. Juja katu te ngã. ⁹ Kirisutu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem. Aja rahã, apo ixo ame'ẽ ta pandu: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe. Manõ ame'ẽ ta aja tĩ. Kwera rahã: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe tĩ. A'erehe jande jeje jaxo ym. ¹⁰ Pehẽ ke tĩ. So'o rukwer u'u ym te ame'ẽ ta! Mã peja pehẽ mu ta rehe har peje'ẽ je'ẽ ym. “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym. So'o rukwer u'u ame'ẽ ta! Pehẽ tĩ. Mã peja pehẽ mu ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym. Tupã ruwa koty jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande rehe har pandu ta: “Katu pexo” aja. Anĩ rahã: “Katu ym pexo” aja riki. A'e riki ngã rehe har ukwa katu ame'ẽ ke a'e. ¹¹ Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Jandema'e sawa'e te pandu:

“Ihẽ riki Tupã. Ko apandu ihẽ. Upa ngã ihẽ ruwa koty ipynarãi pe wapyk ta kÿ. Aja ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta.

Pe, upa ngã pandu ta ihẽ pe: ‘Ne jõ riki Tupã’ aja.” Aja panduha ihĩ.

¹² Se jaxo rahã, myja me'ẽ jama'ema'e my? Yman rahã, ame'ẽ rehe har jande pame katu te Tupã pe japandu ta me'ẽ te'e. (A'erehe apo pehẽ mu ta rehe har: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym.)

Mã peja pehẽ mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Tupã riki ngã rehe har ukwa katu ame'ẽ ke a'e. A'erehe mã peja amõ ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym. Kuja pekwa pekwa pexo rahã, katu tiki. “Ma'e ke jande jama'e rahã, jande aja jande mu ta ma'e ta tĩ. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'e rahã, jande mu ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta tĩ. A'erehe ame'ẽ ke jande jama'e ym ta” aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahã, katu tiki.

¹⁴ Jesu, ihẽma'e sawa'e te kotyhar ke ihẽ. A'erehe kuja ihẽ akwa katu. “Ma'e mi'u ke e'u ym” aja Tupã pandu ym, aja akwa katu. Ihẽ mu anĩ. Amõ koty a'e ukwa: “Ma'e mi'u e'u ym” aja Tupã pandu, aja ukwaha naĩ. Aja rahã, ame'ẽ mi'u u'u ym rahã, katu riki. ¹⁵ Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehẽ mu pyai. Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe pyai. Aja rahã, ame'ẽ mi'u pe'u rahã, pehẽ mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehẽ mu ke pemujaxer. A'erehe ame'ẽ ke mã peja pema'e ym. (Ame'ẽ mi'u ke mã peja pe'u ym tĩ.)

Pesarahã! Pehẽ mu ka'u te'eha ma'eha ke rehe Kirisutu manõ. Ame'ẽ imu ke mã peja pemujaxer ym. ¹⁶ Upa ma'e mi'u katu, aja pekwa katu. Amõ ta anĩ. Ame'ẽ mi'u pe'uha amõ ta ukwa: “Mã! Jaxer” aja. A'erehe pesak katu kÿ. Pehẽ mu ke pemujaxer ym.

¹⁷ Pehẽ johu Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ mi'u rehe har jõ pekwa pekwa ym pexo. “Ma'e ja'u ta my?” aja jõ mã peja ym pekwa pekwa pexo. Anĩ. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Kuja. Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã putar, ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Mã peja pehẽ py'a ke Tupã'ã muhury katu. Mã peja pehẽ rury katu pexo. Upa aja riki Tupã'ã muma'e katu. (A'erehe pehẽ rury katu pexo.) ¹⁸ Upa aja amõ ixo rahã, Kirisutu putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã ke a'e muhury katu. Pe, amõ ta pandu: “Katu a'e ma'ema'eha ke” aja.

¹⁹ Pesarahã! Myja me'ẽ amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo my? Ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Myja me'ẽ amõ ta py'a ke jamãtã katu my? Ame'ẽ ke jama'ema'e

ta me'ẽ te'e tĩ. ²⁰ Jesu kotyhar ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ẽ ta ke pemujaxer ym pexo. Upa ma'e mi'u pe'u rahã, katu tiki. “Katu ym” aja ukwa ha rupi amõ ta u'u. Aja rahã, ma'e jaxer ai ame'ẽ ke ma'ema'e. Aja rahã, pehẽ riki pe'u rahã, katu ym tiki tĩ. (A'erehe mã peja pe'u ym tĩ.) ²¹ A'erehe so'o rukwer ke pe'u ym rahã, katu tiki. Kawĩ ke pe'u ym rahã, katu tiki tĩ. Upa amõ ma'e ke pema'ema'eha aja tĩ. Pehẽ pema'e, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke pehẽ mu ta ma'e tĩ. Aja rahã, katu ym. A'erehe mã peja ame'ẽ ke pema'e ym tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ke pehẽ mu ma'e ym ta tĩ.

²² Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa rahã, ame'ẽ rehe har amõ ta pe emujekwa ym. Tupã pe jõ emujekwa katu. Pehẽ mokõi jõ pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha rehe har katu aja nde py'a rupi nde erekwa katu. Ame'ẽ rehe har: “Mã! Katu ym ihẽ ama'e” aja amõ pandu ym rahã, ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e. ²³ Ma'e ke amõ u'u rahã: “Mã! Katu we my?” aja ukwa. Aja rahã, ame'ẽ ke amõ u'u rahã, Tupã pandu: “Katu ym nde erema'eha” aja. Ipy'a pe ukwa katu, aja a'e ma'ema'e ym. A'erehe: “Katu ym nde erema'eha” aja Tupã pandu. Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amõ ma'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu ym aja.

15

Amõ ta ke pemuhury katu

¹ Jande ngi har amõ ta Tupã rehe jurujar katu te. Aja rahã, ame'ẽ ta riki jurujar katu wan ame'ẽ ta py'a ke mātã ta me'ẽ te'e. Aja rahã, a'eta ipy'ahu ta tĩ. Hury katu ta tĩ. “Myja me'ẽ jande rury katu jande juehe my” ame'ẽ rehe jõ pekwa pekwa ym pexo. Anĩ. ² Jande mu ta ke jande pame katu te jande jamuhury katu ta me'ẽ te'e. A'eta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, a'eta py'a ke jamātã katu. Aja Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rĩ.

³ Pesarahã! Se Kirisutu ixo rahã, jumuhury ym a'e juehe. Anĩ. Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Tupã! Nde rehe ngã juru ai. Ame'ẽ riki ihẽ rehe uhyk apo tĩ” aja panduha ihĩ.

Ame'ẽ riki Tupã pe Kirisutu pandu, ame'ẽja saka riki. A'erehe Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. ⁴ Yman ma'e ke Tupã je'ẽha rehe amõ ta mupinim. Upa katu te ame'ẽ ke jande pe mu'e ame'ẽ ke. Jande ke mu'e rahã, jande py'a ke mātã katu ta. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu tĩ. Pe, Tupã namõ jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo tĩ. ⁵ Jande rehe Tupã usak katu, a'erehe jande py'ahu te'e aja jaxo katu. Jande py'a ke a'e mātã katu tĩ. Kuja Tupã namõ ihẽ apandu: “Hom ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, Kirisutu katuha aja a'eta ixo ta tĩ. (Katu ixo ta.) Pe, a'eta johu peteihar aja ukwa ukwa ta tĩ” aja inamõ ihẽ apandu. ⁶ Aja rahã, pehẽ johu Tupã pe pepandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu

⁷ Pehẽ pe Kirisutu mujekwa: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja. Aja pehẽ jupe tĩ. “Pehẽ namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ” aja pepandu pehẽ jupe tĩ. Pehẽ po ke pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngi tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har amõ ta pandu ta: “Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. Ixotyhar ta ipy'a katu ngã juehe ixo” aja. ⁸ Kuja pehẽ pe ihẽ apandu katu. Jundéu awa ta koty Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ẽja a'e uwyr. Aja rahã, ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja riki. Jundéu awa ramüi ta pe ma'e ke Tupã manga katu, ame'ẽ ke a'e muhyk katu, aja Kirisutu mujekwa. ⁹ (Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ẽja a'e uwyr.) Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pandu tĩ: “Mã! Ngã rehe nde erepyrara eresak. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe pandu. Aja pandu rahã, ymanihar panduha uhyk aja mujekwa. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ihẽ pái keruhũ! Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ ihẽ axo rahã, nde rehe har katu ame'ẽ ke ihẽ apandu ta.

Ihẽ ajyngar rahã, nde rehe har ihẽ ajyngar ta. Katu ame'ẽ ke ihẽ ajyngar ta” aja panduha ihĩ.

¹⁰ Pe, amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Pehẽ rury katu pexo. Jundéu awa ta namõ pehẽ rury katu pexo!

Tupã kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Johu pehẽ rury katu pexo” aja panduha ihĩ.

¹¹ Amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Upa jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Mã peja jandema'e sawa'e te pe pepandu: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja. Aja upa katu te awa ta pandu ta me'ẽ te'e tĩ” aja panduha ihĩ.

¹² Pe, Tupã je'ẽha rehe Isai mupinim tĩ. Kuja:

“Jese rainõ uwyr ta. A'e riki jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja Tupã mu'am ta.

A'e riki muhãha ke. Ame'ẽ ta jurujar katu ta ehe. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta” aja Isai mupinim. (“Jese rainõ” aja pandu rahã: “Kirisutu ke” aja mujekwa.)

¹³ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, inamõ pexo ta, ame'ẽ rehe peharõ katu pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe mã peja pehẽ ke a'e muhury katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we peharõ katu pexo. Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr pehẽ pe, a'erehe i'ar koty te we peharõ katu pexo. Tupã namõ pexo ta, ame'ẽ rehe peharõ katu pexo.

Ma'erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

Ame'ẽ ke a'e mujekwa

¹⁴ Ihẽ mu ta! Pehẽ katu te aja ihẽ akwa katu. Myja me'ẽ katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e, aja pekwa katu te riki, aja akwa katu tĩ. Myja me'ẽ pexoha katu my, ame'ẽ ke pemu'e katu pehẽ jupe, aja akwa katu tĩ. ¹⁵ Pe, kome'ẽ paper rehe ma'e ke ihẽ amupinim. Aja rahã, peharái ym ta. Akyje ym ha namõ ihẽ amupinim. Tupã riki pandu ihẽ pe: “Jesu Kirisutuma'e miasu aja exo” a'erehe kyje ym ha namõ ihẽ amupinim pehẽ pe. ¹⁶ Jesu Kirisutuma'e miasu ihẽ. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. Myrandu katu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i aja myrandu katu ke ihẽ apandu pandu tĩ. Aja rahã, a'eta jurujar katu. Pe, Tupã kotyhar ta aja uwak. Tupã ruwa koty a'eta ke amõ moĩ, ame'ẽja saka. Pa'i moĩ moĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, Tupã pandu: “Katu. Ihẽ kotyhar ta ke peme'ẽ ta” aja pandu. A'eta riki Tupãma'e ta ke aja I'ã mu'am.

¹⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe Tupã pe ihẽ aparaky axo. “Ima'e je'ẽha ke ihẽ apandu pandu axo, a'erehe ihẽ rury katu” aja ihẽ. ¹⁸ Kirisutu ma'ema'eha jõ ihẽ apandu pandu katu. Ngã ngi akyje ym ha namõ apandu pandu katu. Ihẽ pe pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Tupã rehe a'eta hendu katu. Ihẽ je'ẽha ke a'eta hendu. Ihẽ ama'ema'eha ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe a'eta pe Kirisutu rehe har ihẽ amu'e katu. A'erehe a'eta jurujar katu ehe. ¹⁹ Pyrãtãha ke ihẽ pe Tupã'ã muwyr. Aja marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. (Aja ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja mujekwa. Ihẽ namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.) Amõ ma'e ke ihẽ ama'e rahã, ngã pandu: “Mã! Katu” aja. Aja riki. A'erehe Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu. A'erehe Jerusarẽ ok ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu te hũ. Kirisutu rehe har ame'ẽ myrandu katu ke apandu pandu. Pe, Jerusarẽ ok ta ngi ihẽ aho rahã, amõ amõ ok ta rehe ahyk aho. Upa ame'ẽ rupi ihẽ apandu pandu tĩ. Aja Iry yw rymy'y rehe ihẽ ahyk aho.

²⁰ Aja jõ ihẽ aputar katu. Kirisutu rehe har amõ ta ukwa ym te. Ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu tar katu. Kirisutu rehe har ukwa, ame'ẽ ta pe tapijar te'e we ihẽ amu'e tar ym. A'ep amõ riki Tupãma'e parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihẽ aho tar ym. ²¹ Kirisutu rehe har ukwa ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tar katu aho. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Kirisutu rehe har amō ta pe amō pandu ym we rī. Ame'ē ta hendu ta. Ehe har hendu ym ame'ē ta ukwa ta riki” aja panduha ihī. A'erehe ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho.

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

²² Amō ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. A'erehe pehē koty ihē aho ym we rī. Amō amō rahā, pehē koty ihē aho ta tipe. Marā ka ym aho. ²³ Apo anī. Upa koropi myrandu katu ke ihē apandu pandu riki. Ihēma'e parakyha upa. A'erehe apo aho ta kŷ. Yman pehē rehe ihē asak tar katu axo. ²⁴ A'erehe pehē koty ihē aho ta apo kŷ. Esepan ywy pe ihē aho rahā, pehē namō ihē apyta we ta rī. Pehēma'e ywy kupe koty Esepan ywy ihī. Pehē koty heta aker rahā, Esepan ywy pe aho ta. Arahā, ihē pe ma'e ke peme'ē katu ta, aja ihē aputar. Aja rahā, ihē aho katu ta.

²⁵⁻²⁶ Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. A'ep Tupā kotyhar ta ke ihē amuhury ta aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ngere ywy pe aja tī. Ixo tī. Upa ame'ē ta pandu: “Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Ima'e ym te aja ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer jame'ē ta. Jamatyr riki” aja masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere ywy pe har ta pandu tī. (Ame'ē tamatarer ke ihē araho ta tī.)

²⁷ “Tamatarer jamatyr ta” aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē rehe har amō ta mu'e ym. A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te ame'ē ta rehe a'eta kyty'ŷ ym ta me'ē te'e. A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke a'eta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta namō kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. A'erehe apo amō ta pe ma'e ke mujywyrahā, katu tiki tī. A'erehe jundéu awa ta pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ē ta mondo rahā, katu tiki tī. ²⁸ Tamatarer ke ame'ē ywy pe har ta matyr. Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pe tamatarer ke ihē ame'ē rahā, Esepan ywy pe ihē aho ta. Aho rahā, pehē namō ihē apyta ta rī. Hom ok ta pe har ta ke pehē. ²⁹ Pehē rehe ahyk rahā, pehē namō apandu pandu ta. Aja rahā, mäte hū ma'e katu ame'ē ke Kirisutu ma'ema'e ta pehē pe.

³⁰ Ihē mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujuar katu. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo, aja a'e mu'e. (A'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo.) A'erehe Tupā namō ihē rehe har pepandu pandu katu te hū. ³¹ Kuja pepandu pandu inamō: “Jundéi ywy pe nde rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Páu ke ame'ē ta putar ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahā, ame'ē ta mahy ym ta Páu ke” aja pepandu. Amō we pepandu inamō tī. “Jerusarē ok ta pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta koty Páu ta oho. Ame'ē ta ke mā peja emuhury katu. Aja rahā, Páu ngi tamatarer pyhyk katu ta” aja Tupā namō pepandu katu.

³² Pe, Tupā putar rahā, ihē rury katuha namō pehē rehe ihē ahyk ta aho. Pe, pehē namō ihē axo rahā, ihē py'a ke pemātā katu ta. Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo ta. ³³ Tupā riki jande py'a ke muhury katu a'e. “Mā peja Hom ok ta pe har ta rehe esak katu” aja Tupā namō ihē apandu. A'e tŷ. Amen.

16

Katuha ke Páu mondo

¹ Sembe rehe har ihē apandu pehē pe apo 'y. Jesu kotyhar ke a'e tī. Kŷjā katu ame'ē ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ē pe paraky ame'ē ke a'e. ² Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e. A'erehe pehē rehe uhyk rahā, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehē rok pe pemupyta katu tī. Tupā kotyhar ta aja riki. Apo ima'e ym te rahā, peme'ē katu ipe, Sembe pe. Yman heta amō ta rehe a'e kyty'ŷ ym. Ihē rehe aja tī. A'erehe apo ima'e ym te rahā, peme'ē katu ipe tī, Sembe pe.

³ Pirisi pe katuha ke ihē amondo axo. Ak pe aja tī. Pirisi sawa'e a'e. Ihē namō Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu tī. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tī. ⁴ Ihē ke amō ta tate jukwa rahā, ihē namō a'eta ixo katu te. A'erehe a'eta ke amō ta tate jukwa tī. Ihē namō pyta, a'erehe Ak ta pe: “Katu tiki. Pehē katu” aja ihē apandu. Ihē jō ym apandu.

Upa amõ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Pandu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta Ak ta pe pandu tĩ: “Katu tiki. Pehẽ katu” aja. ⁵ Ak ta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

Epe pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Asia ywy rehe a'e riki Kirisutu rehe jurujar katu py. ⁶ Mari pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Pehẽ pe a'e paraky hũ. ⁷ Ando pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Juni pe aja tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ namõ a'eta ixo tĩ. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar ym we rĩ. A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta ukwa katu.

⁸ Ampiri pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e tĩ. ⁹ Umba pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutuma'e parakyha ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. ¹⁰ Ape pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito rok wyr pe ixo ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. ¹¹ Eroniã pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ke a'e tĩ. Nasi rok wyr pe har ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar katu tĩ.

¹² Tise pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Tipõ pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. Kũjã ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pesi pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha ke a'e ma'ema'e hũ. ¹³ Hu pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Amõ ta 'ar koty te we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'e ma'ema'e katu. Imã pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ mõi aja ihẽ rehe a'e haihu katu tĩ. ¹⁴ Asĩ pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Sengõ pe aja tĩ. Eme pe aja tĩ. Pato pe aja tĩ. Ema pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. A'eta namõ amõ Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. ¹⁵ Siro pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Juri pe aja tĩ. Nere pe aja tĩ. Nere rendyr pe aja tĩ. Orin pe aja tĩ. Upa ame'ẽ ta namõ Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

¹⁶ Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. (Aja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo. Amõ amõ renda pe ixo. Upa ame'ẽ ta pehẽ pe katuha ke mondo ixo tĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehẽ.

A'ejõhar je'ẽha ke

¹⁷ Ihẽ mu ta! Apandu katu pehẽ pe. Amõ koty koty ngã ke mujy'ar ame'ẽ ta rehe pesak katu. Amõ koty koty jy'ar rahã, ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ngã jupe. Katu ym aja. Ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ame'ẽ ta riki amõ koty mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amõ ta hijar. Katu ym aja. Pehẽ ke amõ ta mu'e, ame'ẽ riki katu ym, aja a'eta pandu naĩ. Mã! Ame'ẽ ta namõ pexo ym pehẽ. ¹⁸ Ame'ẽ ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ẽ a'eta jumuhury ngã juehe my? Ame'ẽ jõ a'eta ma'ema'e. Panduha katu ame'ẽ ke a'eta pandu pandu. Mã! Pandu katu te hũ tĩ. Aja amõ ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ẽ ta muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ẽ ta ke a'eta muka'u te'e riki. ¹⁹ Pehẽ anĩ. Myrandu katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja amõ amõ rekoha pe har ta hendu. A'erehe pehẽ rehe ihẽ rury katu. Ma'e katu ame'ẽ ke pekwa katu te, aja ihẽ aputar. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pexo. ²⁰ Tupã riki jande py'a ke muhury katu ame'ẽ ke a'e. Pahar Satana ke a'e riki muputu'u ta. Aja rahã, pehẽ ke a'e muka'u ym te ta.

Mã peja pehẽ rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amõ ta mondo tĩ

²¹ Pehẽ pe katuha ke Timo mondo ixo tĩ. Ihẽ namõ Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu tĩ. Pehẽ pe katuha ke Rusi mondo ixo tĩ. Jasã aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Sosi aja tĩ. Katuha ke mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundéu awa ta ke tĩ.

²² Ihẽ Tesi. Páú pandu ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ riki amupinim aĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

²³ Pehẽ pe katuha ke Ngái mondo ixo tĩ. Hok pe ko ihẽ axo. Ihẽ Páú. Ngái rok wyr pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tĩ. Pehẽ pe katuha ke Era mondo ixo tĩ. Se Korin ok tama'e tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ẽ me'ẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke Kwar mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. ²⁴ [Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'e tỹ. Amen.]

“Nde jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe Páú pandu

²⁵ Tupã pe mã peja japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Myrandu katu ke ihẽ apandu rahã, Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. Kuja ihẽ amujekwa. Pehẽ py'a ke Tupã mātã katu, aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Yman te myrandu katu ame'ẽ jetehar te ke Tupã mujekwa ym. ²⁶ Apo anĩ. Ame'ẽ jetehar te ke a'e mujekwa katu ngã pe 'y. Tupã je'ẽha rehe ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Amõ we tĩ. Tupã mujekwa tĩ: “Pemujekwa peho” aja jande pe. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu pandu oho. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta putar rahã, Kirisutu rehe jurujar katu ta tĩ. Je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ.

²⁷ Tupã jõ riki ukwa katu te ame'ẽ ke a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manõ. A'erehe mã peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e” aja. Aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.
Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ẽ my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ẽ.

A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ẽ rehe har Páu mujekwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ẽ paper pinim ke kome'ẽ. Peteĩhar ke aja jakwa.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páu pandu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹⁻² Pehẽ riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Ihẽ namõ Sote ixo tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihẽ aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar wan ta pehẽ. Ihẽma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupãma'e ta ke pehẽ apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ẽ ta tĩ. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. ⁵ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'ã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'ẽha ke pekwa katu. Ame'ẽ pekwa katuha ke pehẽ pe a'e me'ẽ. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Tupã rehe har amõ ta mu'e, ame'ẽ ke upa pekwa katu tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. ⁶ Kirisutu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta. ⁷ A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujywywyr ta. Ame'ẽ ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ namõ pexo. ⁸⁻⁹ Ma'e Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'e pandu pehẽ pe:

—Ihẽ ra'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehẽ py'a ke Tupã mātã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa ta. Pehẽ py'a a'e mātã rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, pehẽ rehe har kuja:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

¹⁰ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteĩhar aja pekwa pexo. Pexoha peteĩhar aja pexo. ¹¹ Korói anam ta ngi har amõ ta ihẽ pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ngã jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta — aja.

¹² Kuja amõ koty koty pekwaha. Amõ pandu: “Páu kotyhar ke ihẽ.” Amõ pandu: “Anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Petu kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ” aja.

¹³ Mā! Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta amō koty koty ixo. Katu ym aja. Ihē riki myra ngā mupia ame'ē ke rehe amanō my? Anī. Aja ym. (Jesu riki ame'ē rehe manō. A'erehe: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym.) Pehē ke amō ta mujahuk rahā, ihē kotyhar ke pehē, a'erehe mujahuk my? Anī. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mujahuk. Aja rahā: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym tī.)

¹⁴⁻¹⁵ Pehē ngi har heta ngā ke ihē amujahuk ym. A'erehe: “Páu riki jande johu mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande” aja marā ka ym pepanduha. A'erehe ihē rury katu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Pehē ngi har mokōi jō ihē amujahuk riki. Kiri ke ihē amujahuk. Ngái amō tī. A'eta mokōi jō. ¹⁶ Pe, amō ta ixo. Ihē aharái. Esete amō ihē amujahuk tī. Ianam ta aja tī. A'eta jō nahā my. Amō ta akwa ym ihē. (Heta ym amujahuk, a'erehe: “Páu kotyhar ta ke jande” aja pepandu rahā, katu ym.)

¹⁷ —Ngā ke emujahuk eho — aja ihē pe Kirisutu pandu ym te.

Kuja a'e pandu:

—Myrandu katu epandu pandu eho — ame'ē jō ihē pe pandu.

A'erehe ame'ē ke ihē apandu rahā, sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihē apandu. Aja ihē apandu tipe rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē rehe hendu katu ym ta awa. Amō koty hendu ta. Amō katu te pandu ame'ē ke rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara aja saka ta. Aja rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō, ame'ē riki pyrātā ym, ame'ēja saka ta. Pyrātāha rupi ngā ke Tupā muhā katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrātā ym, ame'ēja saka ta.

Pyrātāha ke Tupā mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tī.

¹⁸ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō.” Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ame'ē ta kuja ukwa katu: “Pyrātāha rupi jande ke a'e muhā katu” aja ukwa katu. Amō ta anī. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta hendu rahā: “Ma'ewā manō my. Ka'u te'e” aja ukwaha naī. ¹⁹⁻²⁰ Aja Tupā ma'eha ke ukwa ym. Aja yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja Tupā pandu:

“Jande jakwa katu te' aja pandu ame'ē ta ukwaha ke ihē amukanim ta” aja Tupā pandu, aja amō mupinim.

Aja rahā, Tupā ma'eha ke mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ukwa ym. A'erehe my ukwa katu ame'ē ta ixo my? My mu'e katu te hū ame'ē ta ixo my? My je'ēha pandu katu te ame'ē ta ixo my? Upa ame'ē ta ukwaha ke Tupā mukanim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuha jaxer aja Tupā mujekwa.

²¹ Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Pandu:

—Amō ukwa katu te ha namō marā ka ym ihē rehe har ukwaha — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē ke japandu pandu. “Ka'u te'e ame'ē” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Tupā pe jō anī. A'e pandu: “Myra ngā mupia, ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

²² “Ma'e ke marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō Tupā ma'ema'e rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja jundéu awa ta pandu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta amō koty pandu: “Ma'e ukwa katu te ha namō Tupā rehe har pemujekwa rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja riki. ²³ Jande riki anī. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō” aja jō japandu pandu ngā pe. “Ame'ē ke japutar ym” aja jundéu awa ta pandu jande pe. Kirisutu manō ame'ē rehe har jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē” aja riki a'eta ukwaha naī.

²⁴ Tupā muhā katu ame'ē ta anī. Jetehar te ke ukwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Pyrātāha namō muhā katu. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu rahā, a'e ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupā muhā katu ame'ē ta ukwa katu tī.

²⁵ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Mā! Ka'u te'e” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwaha 'ar koty te we Tupā ukwa katuha. “Tupā pyrātā ym” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta pyrātāha 'ar koty te we Tupā pyrātā te hū.

²⁶ Ihē mu ta! Pesarahā! “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja pehē pe Tupā pandu kwe. Myja pexoha my, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Arahā pehē namō ukwa katu te ame'ē ta heta ym ixo. Aja pekwa katu. Pehē namō kapitā ta aja me'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu tī. ²⁷ “Ukwa ym” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak tī. Aja rahā, ukwa katu te ame'ē ta ke a'e muhuxī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. “Jande pitu te'e” aja amō ta ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja a'e muruwak. Aja rahā, pyrātā te ame'ē ta ke a'e muhuxī tī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. ²⁸ “Katu ym a'eta” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Jaxer ame'ē ta ke” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Katu ym te a'erehe jaxer ai te” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. Upa aja muhā katu rahā: “Ko ukwa katu te ame'ē ke katu te” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim. “Ko pyrātā te ame'ē ke katu te” aja ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim tī. ²⁹ Aja Tupā muhā katu rahā: “Ihē atu katu te ame'ē ke ihē” aja Tupā pe marā ka ym panduha.

³⁰ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, aja Tupā pehē ke muruwak. A'erehe Kirisutu ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ima'e ta ke jande tī. Jande ke a'e muhā katu. ³¹ Upa aja riki Tupā ma'ema'eha, a'erehe: “Mā! Katu” aja amō pandu rahā: “Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke” aja pandu. Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Katu aja ma'e ke rehe har amō pandu ta rahā: ‘Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke’ aja epandu” aja amō mupinim.

2

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō

¹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, Tupā je'ēha ke ihē apandu pehē pe kwe. Jetehar te ke ame'ē. Yman mujekwa ym ngā pe a'e rī. Apo mujekwa katu 'y. Ame'ē pehē pe ihē apandu rahā, je'ēha pandu katu te ha namō ihē apandu ym riki. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu ym tī. ² Pehē namō ihē axo rahā, ihē ajupandu ihē jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jō ihē apandu ta. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ame'ē jō ihē apandu ta. Amō ma'e ke apandu ym ta — aja ihē jupe.

³ Pe, pehē namō ihē axo rahā, akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryryi ihē tī. Tupā putar aja ym ihē apandu my, ame'ē rehe ihē ajumupyai. A'erehe akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryryi ihē tī. ⁴ A'erehe myrandu ihē apandu pandu pehē pe rahā, amō ukwa katu te ha namō ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ihē apandu rahā, pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e katu. Ame'ē ke rehe pesak. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke aja pekwa. (Tupā ihē namō ixo, aja pekwa katu tī.) ⁵ A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu, a'erehe pejurujar katu ehe my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha ke rehe pesak, a'erehe pejurujar katu ehe.

Tupā ukwa katu te a'e

⁶⁻⁷ Tupā'ā rehe hendu katu te ame'ē ta pe jō amō ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katu te. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu. Kapitā ta ukwa katu te tī. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu tī. Anī. Kuja riki. Tupā ukwa katu te, ame'ē ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Kapitā tama'e pyrātāha ke Tupā muputu'u ta. Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Yman kome'ē ywy keruhū a'e mujā ym rahā we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. A'erehe a'e jupandu jupe:

—Ihë kotyhar ta ihë namō ixo ta. Katu te hū ta — aja Tupā.

Yman ame'ē je'ēha a'e mujekwa ym rī. Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ē je'ēha ke ihē apandu pandu ngā pe. ⁸ Ame'ē Tupā ukwa katu te ha ke kapitā ta ukwa ym. Kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē tama'e kapitā ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahā, jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta tipe. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te ame'ē ke a'e. ⁹ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim:

“Ma'e ke Tupā moī katu. Ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe a'e me'ē katu.

Ame'ē ke rehe usak ym we awa rī. Ame'ē ke rehe har hendu ym tī.

Ame'ē rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa tī.

Ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe a'e me'ē katu” aja amō mupinim.

Tupā rehe har Tupā'ā mujekwa katu

¹⁰ (Ma'e katu ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe Tupā me'ē katu.) A'erehe Tupā ukwa katu te ha ke kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē tama'e kapitā ta ukwa ym. Ame'ē ke jande pe Tupā mujekwa katu. Yman mujekwa ym ngā pe rī. Apo a'e mujekwa katu 'y. I'ā jande pe a'e muwyr. A'e riki mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e ke I'ā ukwa katu. Tupā putar ame'ē ke ngā ukwa ym. Ame'ē ke upa katu te I'ā riki ukwa katu tī. Ma'erehe ma'e ke Tupā ma'ema'e my? Ame'ē ke ngā ukwa ym. I'ā anī. Ukwa katu a'e. ¹¹ Amō ipy'a pe ukwa ukwa ixo ame'ē ke a'e jō ukwa katu. Amō anī. Ukwa ym. Aja Tupā rehe har amō ukwa ym tī. I'ā jō ukwa katu. ¹² A'erehe ehe har jande pe I'ā mujekwa. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ukwa. Aja ukwaha namō jande jaxo ym. Anī. I'ā ke jande pe Tupā muwyr, a'erehe ehe har jande pe I'ā mujekwa. Ma'e katu ame'ē ke jande pe Tupā me'ē, ame'ē rehe har upa katu te jande pe I'ā mujekwa.

¹³ Amō ukwa katuha namō ma'e ke mu'e, ame'ē ke japandu pandu ym. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke jō japandu pandu katu. Ame'ē ke ipy'a rehe I'ā ihī ame'ē ta ke jande jamu'e mu'e katu. ¹⁴ Ipy'a rehe Tupā'ā ihī ym rahā, a'e mu'e ame'ē ke marā ka ym a'e ukwaha. “Ma'e puki my?” aja a'e pandu. Ukwa ym a'e. Tupā'ā ihī ym ehe, a'erehe ukwa ym. “Mā ka'u” aja a'e pandu tī. Ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke ipy'a rehe Tupā'ā ihī ame'ē ta jō ukwa katu. ¹⁵ Ipy'a rehe Tupā'ā ihī rahā, upa ma'e ke ukwa katu. “Ko katu. Peme'ē ihē pe katu” aja upa ukwa katu. Pe, Tupā'ā ihī ehe, ame'ē rehe har amō ukwa ym. “Mā ka'u te'e a'e” aja Tupā'ā ihī ym ehe ame'ē ukwaha naī. ¹⁶ Aja Tupā rehe har a'e ukwa ym tī. Aja kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā ukwa ukwa uī, ame'ē ke ukwa ym awa. Tupā ke marā ka ym amō mu'eha” aja panduha ihī.

Aja rahā, Tupā rehe har Tupā'ā ihī ym ehe ame'ē ta ukwa ym te, aja mujekwa katu. A'erehe Tupā'ā ihī ehe ame'ē rehe har ukwa ym tī. Jande anī. Tupā'ā jande py'a rehe ihī katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa uī, ame'ē ke jande jakwa. (Tupā'ā mujekwa jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahā, Tupā ukwa ukwa uī, ame'ē ke jande jakwa tī.)

3

Ta'yn ta aja pehē

¹ Ihē mu ta! Tupā'ā rehe tapijar te'e we pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehē ke marā ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr u'ar ramō, ame'ēja pexo. Aja rahā, Kirisutu rehe har amō amō we pejumu'e ym pexo. ² Ta'yn ra'yr ta aja pehē. Imembyr ra'yr pe imāi kamby me'ē. Aja pehē ke ihē amu'e. (Aja rahā ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehē ke.) Ma'e so'o rukwer pehē pe ihē ame'ē ym, ame'ēja amu'e ym. (Aja rahā, upa katu te Kirisutu rehe har apandu ym pehē pe.) Arahā pekwa katu ym. Apo pekwa katu ym we ta rī. ³⁻⁴ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē, a'erehe pahar pekwa ym riki. Amō pandu: “Páu kotyhar ke ihē” aja. Amō pandu: “Ihē anī. Apor kotyhar ke ihē” aja. Aja amō koty koty jy'ar rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo. Katu ym aja. A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehē pe apandu ym we ta rī. A'erehe pejyty'ym

pehẽ juehe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ peje'ẽ je'ẽ pehẽ jupe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. A'eta ixoha aja pehẽ pexo tĩ. Katu ym aja.

Tupãma'e miasu ta ke

⁵ Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupãma'e miasu ke a'e. Ma'e riki ihẽ ama'ema'e my? Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande.” Aja rahã, katu ym.) Tupã je'ẽha ke pehẽ pe japandu pandu. Tupãma'e miasu ta ke jande. Pe, pejurujar katu ehe. Tupã pandu ame'ẽ ke Apor ma'ema'e. Aja ihẽ ama'ema'e tĩ. Jande juja katu te jande tĩ.

⁶ Pehẽ riki Tupãma'e kupixa aja pehẽ. Pe, ma'e ra'ĩ ihẽ ajyтым ipe, ame'ẽja saka. (Aja rahã Tupã je'ẽha pehẽ pe ihẽ apandu pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujar katu.) Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor ixo, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'e mu'emu'e katu. A'erehe Tupã rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupã riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha, ame'ẽja saka. (Aja rahã Tupã riki pehẽ ke muhury katu.) ⁷ A'erehe ma'e ra'ĩ jyтым ame'ẽ ke katu te aja ym. (Aja rahã, ihẽ katu te aja ym ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha apandu ame'ẽ ke ihẽ.) Y ombor ame'ẽ ke katu te aja ym tĩ. (Aja rahã, Apor katu te aja ym tĩ. Tupã je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e.) Tupã jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ ke muhury katu.

⁸ Ma'e ra'ĩ jyтым ame'ẽ ke amõ namõ juja katu te riki. Y ombor ame'ẽ namõ juja katu te. Aja rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke juja katu te. Mu'e ame'ẽ ke namõ juja katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupã me'ẽ ta. Paraky katu ame'ẽ pe a'e me'ẽ katu ta. Paraky katu ym ame'ẽ pe me'ẽ katu ym ta. ⁹ Je'ẽha pandu ame'ẽ ke namõ mu'e, ame'ẽ ke pandu pandu ixo. Aja rahã, Apor namõ Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, ame'ẽja jaxo. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande.” Aja rahã, katu ym.)

¹⁰ Pehẽ riki Tupã rok aja tĩ. Ukwa katuha ke ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ namõ ok ke ihẽ amujã katu, aja ihẽ axo. Pyter ke ihẽ ajyтыka. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, pe, Jesu rehe ngã jurujar katu.) Ok ke amõ ta upa mujã, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har a'eta mu'emu'e katu ngã pe.) Ok mujã rahã, katu mujã rahã, katu tiki. (Aja Tupã je'ẽha katu mu'e rahã, katu tiki.)

¹¹ Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e jõ riki ok pyter katu te ame'ẽ ke aja saka. Tupã riki mu'am aja saka. A'erehe amõ ok pyter ke marã ka ym mu'ãha. (Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe har jõ amõ pandu ta me'ẽ te'e.) ¹² Ok pyter ke amõ mu'am rahã, myra hãtã ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahã, katu mujã, ame'ẽja saka tĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Ita hepy hũ ame'ẽ ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Amõ ta myra hãtã ym ame'ẽ ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.) Aja rahã, katu ym mujã, ame'ẽja saka. Inaja ro ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Kupi'i ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Myra hãtã ym ame'ẽ ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ.

¹³ Ok ke tata ukwái rahã, myra hãtã jõ pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã myja me'ẽ ehe har amõ mu'e, ame'ẽ ke Kirisutu mujekwa ta. Tata aja ame'ẽ namõ a'e ukwa ta. Katu mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ẽ ke a'e mujekwa ta. ¹⁴ Katu amõ mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta. Katu mu'e, ame'ẽ pe me'ẽ ta. ¹⁵ Katu ym mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e ke Tupã me'ẽ ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupã muhã katu jõ. Tata ngi jawe te'e uhem oho, ame'ẽja saka a'e.

¹⁶ Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ riki Tupã ixoha renda aja pehẽ. Ame'ẽ ke pekwa katu. ¹⁷ A'erehe pehẽ pe amõ jaxer ame'ẽ ke mu'e rahã, Tupã ixoha renda ke mujaxer, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, ame'ẽ mu'eha ta ke Tupã mupyrara ta. Tupã ixoha renda riki katu te ame'ẽ ke. Pehẽ riki ixoha renda aja pehẽ. A'erehe pemujaxer ym pehẽ juehe har.

¹⁸ “Upa ihẽ akwa katu” aja amõ ukwa ixo. Aja mã peja pejumuka'u te'e ym pehẽ juehe. “Upa ihẽ akwa katu” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja pehẽ ngi har amõ ta ukwa ukwa ixo rahã, mã peja kuja pepandu: “Mã! Jaka'u te'e jande. Jakwa ym jande” aja. Aja rahã ima'e ukwa katuha ke Tupã muwyr ta a'eta pe. Ehe har mujekwa ta a'eta pe tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har a'eta ukwa katu ta. ¹⁹ Upa ma'e ukwa katu, aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta ukwa ym. Ka'u te'e aja Tupã ukwa katu. Yman aja Tupã je'ẽha rehe panduha amõ mupinim:

“Ma'e ukwa katu ame'ẽ kuja pandu: ‘Mã! Akwa katu ihẽ’ aja. Anĩ. Ame'ẽ ukwaha namõ a'e ke Tupã muka'u te'e ta. Aja ame'ẽ ukwaha ke amõ mukanim” aja panduha ihĩ.

²⁰ Aja amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke mujekwa tĩ. Kuja:

“‘Akwa katu’ aja amõ ukwa. Ame'ẽ riki jaxer aja Tupã ukwa katu” aja panduha ihĩ.

²¹ A'erehe: “Páu mu'e katu te.” “Anĩ. Apor mu'e katu te” aja mã peja pepandu ym. Aja rahã, amõ koty koty pejy'ar ym ta. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Apor kotyhar ta ke jande” aja ym ta pehẽ. Pesarahã! Upa ma'e ke pehẽ py'a mãtãha ke. ²² Apor pehẽ mu'eha ke. Petu aja tĩ. Mu'eha ke a'e tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ihẽ Páu. Pehẽ mu'eha ke ihẽ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ẽ pe pexo. A'erehe pehẽ rury katu aja pexo. Pehẽ pexo katu, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pemanõ rahã, Tupã namõ pexo ta kÿ. Apo Tupã usak katu pehẽ rehe rĩ. Yman rahã aja ta tĩ. A'erehe aja upa ma'e ke pehẽ py'a mãtãha ke. ²³ Pe, Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Tupã kotyhar ke Kirisutu. (A'erehe mã peja amõ koty koty pejy'ar ym.)

4

Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke

¹ Pehẽ ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahã, Kirisutuma'e miasu ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupã mujekwa ym rĩ. Ame'ẽ ke a'e mujekwa apo 'y. Ame'ẽ myrandu katu japandu pandu ame'ẽ ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. ² Miasu rahã, ijar pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. ³ Pesarahã! “Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym” aja pepandu naĩ. Aja pepandu rahã, pehẽma'e panduha ihẽ pe anĩ ta. “Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu my?” aja ihẽ juehe har ajupandu ym ihẽ jupe tĩ. ⁴ A'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ akwa tipe. “Nde katu” aja mujekwa ym we rĩ. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. “Katu nde erema'ema'e” aja a'e. (Ame'ẽ jõ ihẽ aputar katu.) ⁵ A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e” aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahã we, aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. A'e jywyr rahã, amõ ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amõ ma'ema'eha ke amõ ta ukwa ym, ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta tĩ. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe Tupã jõ pandu ta: “Pehẽ katu” aja. A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym” aja ihẽ rehe har peje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e.

⁶ Ihẽ mu ta! Apandu ramõ ame'ẽ ke Apor rehe har ihẽ apandu. Ihẽ juehe har amõ tĩ. Apandu tĩ. Jandẽ mokõi jande juehe har ihẽ apandu. Aja rahã: “Peme'ẽ katu te ame'ẽ ke” aja pepandu ym ta. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja:

“Mã peja amõ mupinim ame'ẽ rehe pehendu katu” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, kuja ym ta: “Peme'ẽ katu. Jande ke mu'e katu” aja. “Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Jande mu'eha riki katu te” aja pepandu ym ta tĩ. ⁷ Pehẽ mu'eha riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta ke pehẽ koty Tupã mondo. Aja rahã: “Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marã ka ym pepanduha. Tupã riki mondo. Pehẽ atu mu'am ym. Tupã mondo. A'erehe: “Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marã ka ym pepanduha.

⁸ Korin ok ta pe har ta! Upa pehẽma'e ke pehĩ, aja pekwaha naĩ. Pehẽma'e hũ namõ pexo, aja pekwaha naĩ tĩ. Pehẽ riki kapitã keruhũ. Jande anĩ, aja pekwaha naĩ. Mã! Pehẽ

riki kapitā keruhū ta tipe rahā, katu tiki. Aja ta tipe rahā, pehē namō jande riki kapitā keruhū ta tipe tī. Upa ma'e ke namō pexo, a'erehe: “Páu ke japutar ym” aja pepandu. ⁹ Jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke. Jande riki amō ta wyr koty te we katuha, aja Tupā mu'am, aja ihē akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ē ta riki jaxer, aja ngā ukwa. Aja jande riki tī, aja upa ngā pe Tupā mujekwa. Aja Tupā je'ēha rahoha ta ukwa tī. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa tī. Jande jaxer ame'ē ta ke jande, aja ukwa tī. ¹⁰ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amō ta ukwaha. Pehē anī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pekwa katu te ame'ē ta ke pehē, aja amō ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amō ta ukwa. Pehē anī. Pehē pyrātā riki, aja amō ta ukwa. Katu ame'ē ta ke, aja pehē rehe har amō ta ukwa. Jande anī. Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwa. ¹¹ Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo tī. Jandema'e mundeha ymanihar namō jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara tī. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói. ¹² Jande japyaky hū. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ē pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amō ta juru ai rahā, ame'ē ta pe japandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja. Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande py'ahu te'e jahendu. ¹³ Jande rehe har katu ym amō ta pandu rahā, ame'ē ta pe hātā jaje'ē ym jande. Katu ame'ē ke japandu a'eta pe. Ma'e puxi aja jande aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tī. Upa aja apo jaxo we rī. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.)

¹⁴ Ihē amupinim ramō ame'ē pe pehē ke ihē amuhuxī my? Anī. Aja ym. Pehē ke ihē amu'e tar katu, a'erehe aja ihē amupinim. Aja rahā, pehē pexoha ke pemukatu ta nahā my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehē ke ihē amu'e tar katu tī. ¹⁵ Myja Kirisutu kotyhar ta pexoha katu my? Ame'ē rehe har mu'e ame'ē ta mâte hū ixo pehē koty. Pehē pái aja ame'ē ta heta ym. Peteī jō pehē pái aja ixo. Ihē ame'ē. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē aja pexo. Myrandu katu pehē pe ihē apandu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē pái aja ihē. ¹⁶ A'erehe ihē aja pehē pexo tī. Aja rahā: “Katu te jande” aja pekwa ym pexo tī. ¹⁷ Ko Timo ke pehē koty ihē amondo ta. Pehē pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ē ixoha pyahu ame'ē ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e mu'e. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta ke mu'e mu'e — aja pehē pe Timo pandu ta.

Aja rahā, peharái ym ta. Timo pe Jesu rehe har ihē apandu rahā, a'e jurujar katu ehe. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

¹⁸ Pehē koty ihē aho ym ta tipe aja pekwha, a'erehe pehē ngi ihē akyje aja pekwha naī. A'erehe pehē ngi har amō amō kuja ukwaha: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja riki. ¹⁹ Pesarahā! Tupā putar rahā, pahar pehē koty ihē ahyk ta aho. Ihē ahyk rahā, ma'e ke ihē atu akwa ta. Amō amō ta pandu: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja pandu ame'ē ta ixo. Panduha jō my? Panduha aja ma'ema'e katu my? Ame'ē ke ihē akwa ta. ²⁰ Aja riki jande. Amō pandu: “Tupā! Ihēma'e kapitā keruhū aja exo katu.” Aja pandu rahā, Tupāma'e pyrātāha ke a'e mujekwa ta ipe. Pyrātāha namō ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jō aja ixo ym ta. (Pyrātāha muwyr ta.) ²¹ A'erehe pehē koty ihē ahyk rahā, myja me'ē pehē pe katu my? Myra ra'yr namō ahyk ta aho my? (Aja rahā, pehē ke anupā ta.) Pehē rehe ihē apy'a katuha namō ihē ahyk ta aho my? Wewe katu panduha namō ihē ahyk ta aho my? Pesarahā! Wewe katu panduha namō ihē ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha pemukatu.)

5

Amō rehe ka'u te'eha ke

¹ Jesu kotyhar ta ke pehē. Pehē namō amō ixo. “Imāi nungar namō a'e ukwer ou” aja ihē pe pehē koty ngi uhyk uwyr ame'ē ke pandu. Mā jaxer ai te ma'eha ke ame'ē. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta aja ym ma'eha. ² Mā! Pehē ruxī ym. Anī. “Katu” aja pekwha pehē jupe. Anī. Katu ym aja. Mā peja ym pehē! Ame'ē ma'eha ngi pehē ruxī pexo. Ame'ē

jaxer ai ame'ë ke ma'e, ame'ë ke pejy'ar rahã, pehë pyter ngi pemuhem pemondo. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda rehe pejy'ar rahã, ame'ë sawa'e ke pemuxe ym. ³⁻⁴ Pehë namõ ihë axo ym. Pepaite ihë axo. Anĩ. Ihë py'a rupi pehë rehe har ihë akwa akwa axo. A'erehe pehë namõ ihë axo, ame'ëja saka. Pe, ame'ë jaxer ai ame'ë ke ma'e ame'ë pe, Jesu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi ihë apandu.

—Mã peja nde ke Tupã mupyrara! — aja riki.

Amõ Jesu kotyhar har ta namõ pejy'ar rahã, pehë rehe har ihë akwa akwa axo, a'erehe pehë namõ ihë axo, ame'ëja saka. Pehë pejy'ar rahã, Jesu, jandema'e sawa'e te riki pehë py'a ke mātã ixo. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e ta. ⁵ A'erehe ame'ë sawa'e ke pemuhem pemondo pehë ngi. Aja rahã, Satana koty mondo, ame'ëja saka. (Ãjã ramũĩ a'e.) Pe, ame'ë sawa'e ke a'e riki mahy ta. Mujaxer ta tĩ. Sawa'e i'ã anĩ. Jandema'e sawa'e te muhã katu ta. A'e jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã ame'ë sawa'e'ã ke a'e muhã katu ta tĩ.

⁶ “Katu te” aja pehë pekwa pehë jupe pexo rahã, katu ym. Mã peja ym pexo. Amõma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhãĩ rahã, ipy'a ngi pyairo ke jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahã, upa hukwer ke moro ta — aja panduha ihĩ.

Ame'ë ke pekwa katu. Aja peteĩ sawa'e ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, a'e aja upa amõ ta ma'e ta tĩ. (Upa moro, ame'ëja saka.) ⁷ A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ë ke pehë pyter ngi pemuhem pemondo. Aja rahã, pehë py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar aja pehë tĩ. (Pyairo ke pembor, ame'ëja saka.) Aja rahã, hukwer ke moro ym ta tĩ. Aja rahã, pehë namõ ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói tĩ. Aja pexo riki apo 'y, aja ihë akwa. Eji ywy ngi jundéu awa ta uhem oho rahã, arapuharan ra'yr ke a'eta jukwa. Ame'ë ke jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, ame'ëja saka. Ame'ë arapuharan ra'yr aja Kirisutu tĩ. A'e manõ. Jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim, ame'ëja saka. ⁸ A'erehe mã peja ima'e ta ke aja jaxo. Mã peja jande py'a juhyk, aja jaxo. Amõ namõ pandu rahã, mã peja jetehar te ke jõ japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke mã peja jama'ema'e ym jaxo. Amõ ta rehe jaxer ai ame'ë ke mã peja jama'e ym tĩ.

⁹ Amukwehe paper pinim pehë pe ihë amondo. Ame'ë pe kuja ihë amupinim: “Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Ame'ë ke namõ mã peja pejy'ar ym. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Ame'ë ke namõ aja tĩ. Pejy'ar ym tĩ.”

¹⁰ “Pejy'ar ym inamõ” aja amupinim rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har amupinim ym riki. Tupã kotyhar ta rehe har amupinim. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta amõ kũjã rehe ka'u te'e hũ. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e hũ tĩ. Amõ tama'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ. A'erehe mukanim riki amõma'e ke. Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ. Upa ame'ë ta namõ pexo tar ym rahã, kome'ë ywy keruhũ ngi pehem te ta tipe.

¹¹ “Pejy'ar ym inamõ” aja ihë amupinim rahã, Jesu kotyhar ta rehe har ihë amupinim. Ame'ë riki amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Tupãran rehe ipy'a ke moĩ moĩ tĩ. Amõ ta rehe juru ai tĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. Amõma'e ke mukanim tĩ. Pesarahã! Ame'ë namõ pejy'ar ym pexo. Hake inamõ ma'e ke pe'u ym te tĩ.

¹²⁻¹³ Pesarahã! Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta pe kuja ihë apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mã peja pehë ke Tupã mupyrara — aja.

Ihë anĩ. Tupã riki aja me'ë pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anĩ. Pehë atu pepandu katu:

—Mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ë ka'u te'eha ma'eha ke mã peja pehë pyter ngi pemuhem pemondo.

6

Myja je'ë je'ëha ke muputu'u ngã ngi my?

¹ Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë riki pehë mu mu. Pe, pehë ngi har imu namõ amõ je'ë je'ë rahã, jurujar ym ame'ë ta ruwa koty oho riki. Mã katu ym. Mã peja peho ym. Anĩ. Tupã kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ë je'ëha ke mukatu ta.

² Pesarahā! 'Ar rehe angaha uhyk rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta pe Tupā kotyhar ta pandu: “Pehē katu.” Aja katu ame'ē ta pe pandu ta. “Pehē katu ym.” Aja katu ym ame'ē ta pe pandu ta tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe aja rahā, ma'erehe pehē mu je'ē je'ēha ke pemukatu ym my? Mā peja ame'ē ke pemukatu!

³ Pesarahā! Tupā je'ēha rahoha ta pe japandu ta tī. “Pehē katu.” Aja Tupā rehe hendu katu ame'ē ta pe japandu ta. “Pehē katu ym.” Aja Tupā rehe hendu ym ame'ē ta pe japandu ta tī. Aja Tupā je'ēha rahoha ta pe japandu rahā, ma'erehe sehar peje'ē je'ēha ke pehē atu pemukatu ym my? Mā peja pemukatu!

⁴ Mā! Ame'ē rehe har amō ta je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho ta my? A'eta riki je'ē je'ēha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ē ta aja pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

⁵ Mā katu ym. Pehē ngi ihē ruxī riki. Pejurujar katu ame'ē ta ngi har ukwa katu te ame'ē ixo my? Peteī ixo my? Pehī riki. (Ixyoty peho.) A'e riki pehē mu ta je'ē je'ēha ke mukatu ta kŷ. ⁶ Pehē anī. Ixyoty peho ym riki. Pehē mu ta riki je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ē je'ēha mukatu riki. Katu ym aja.

⁷ Mā jetehar te riki. Imu ta je'ē je'ēha ke jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho. A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehē aja pemujekwa. Pehē rehe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywy. Aja rahā, pahar pemukatu ta. Pehēma'e ke amō mukanim rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywy. Aja rahā, pahar pemukatu ta tī. ⁸ Anī. Aja pema'e ym pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pehē jupe. Pehē riki pehē mu mu! Pehē mu ma'e ke pemukanim pexo. Katu ym aja.

⁹ Pesarahā! Tupā ixo ame'ē pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta oho ym te ta. Ame'ē ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahā! Sawa'e te renda pe amō kūjā rehe ka'u te'e, ame'ē ke oho ym te ta. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Oho ym te ta tī. Tupāran rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kūjā ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta tī. ¹⁰ Amō ma'e ke mukanim, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Amōma'e ke rehe ipy'a moī moī ixo ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kawī ngi ka'u ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Amō ta rehe juru ai, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Nupā. Aja amōma'e ke mukanim, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Upa ame'ē ta sawa'e te renda pe oho ym te ta. Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta.

¹¹ Aja me'ē pehē ngi har amō amō ixo kwe. Apo pehē py'a ke Tupā juhyk 'y. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. “Ihē kotyhar ta ke pehē. Ihēma'e ta” aja Tupā pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, a'erehe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe: “Pehē katu te” aja Tupā pandu tī. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehē rehe har Tupā pe amō ta pandu: “Ne jō riki katu te ame'ē ke”

(Amō rehe peka'u te'e aja pexo rahā, katu, aja pekwhaha pehē jupe naī. Anī. Katu ym aja. Pehē riki Tupāma'e ke, a'erehe pexoha katu aja pexo rahā, katu tiki.) ¹² Pe, amō pandu:

—Upa ma'e ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'e katu — aja.

Ame'ē jete tipe. Amōma'e ma'eha riki katu ym nde pe. “Upa ma'e ke ihē ama'ema'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja ihē apandu ta tipe. Pe, ihē ama'e rahā, marā ka ym ame'ē ama'eha ngi amuputu'uha. Ihē ke muma'e, ame'ēja saka. A'erehe ihē ama'e. Katu ym aja. ¹³ Amō pandu:

—Awa mi'u pehī, a'erehe awa pusu pehī tī. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehī, a'erehe awa mi'u pehī tī, aja. (A'erehe jande myahy) — aja.

Ame'ē jete. Yman rahā, ame'ē mokōihar ke Tupā mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha ke tī. Mumba ta. Jande ke anī. Pete'e jande jaxo ta rī. A'erehe jaxoha katu, aja jaxo ta me'ē te'e. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupā mujā my? Anī. Aja ym.

Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e, a'erehe kūjā ke a'e mujā my? Anī. Aja ym tī. “Ihēma'e ke” aja jandema'e sawa'e te putar, a'erehe awa ke a'e mujā. A'e riki jandema'e sawa'e te. Aja rahā, awa rete riki sawa'e tema'e ke, ame'ēja saka. ¹⁴ Manōha ngi jandema'e sawa'e te ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, ima'e pyrātāha namō jande ke a'e mukwera katu ta muhem tī. A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

¹⁵ Kirisutuma'e ke pehē, ame'ē ke pekwa. Pe, Kirisutuma'e ke kūjā ka'u te'e ame'ē koty ihē amondo ta my? Anī ta. Marā ka ym amondoha. ¹⁶ Pesarahā! Kūjā ka'u te'e ame'ē namō amō jumusarái rahā, mokōi riki peteihar aja ixo. Ame'ē ke pekwa my? Pekwa katu riki pehē! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Mokōihar riki peteihar wan ta” aja riki.

A'erehe kūjā ka'u te'e ame'ē namō pejumusarái rahā, inamō Kirisutu peteihar aja ixo. Mā! Katu ym! A'erehe Kirisutuma'e ke kūjā ka'u te'e ame'ē koty ihē amondo ym te ta. ¹⁷ Pe, amō riki jandema'e sawa'e tema'e ke rahā, inamō peteihar aja ixo. Tupā'ā ihī katu ehe, a'erehe inamō peteihar aja ixo.

¹⁸ Mā peja amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Mā peja amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, juehe jumujaxer ym. Kūjā ka'u te'e ame'ē namō amō jumusarái rahā, a'e jumahy juehe. Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e jumahy juehe. ¹⁹ Amō we tī. Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, a'erehe pehē riki Tupā'ā rok aja pexo. Ame'ē ke pekwa katu. Pehē rehe l'ā ke Tupā muwyr. A'erehe pema'e tar katu ame'ē ke jō pema'e ym. Anī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu. Peka'u te'eha ke pema'e ym. ²⁰ Ta'yr manō. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe Tupāma'e ke pehē. (A'erehe pema'e tar katu ame'ē ke jō, pema'e ym. Anī.) Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu tī. Pexoha katu aja pexo. Aja rahā amō ta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pandu ta.

7

Jumendar rahā, katu my? Ame'ē rehe har Páu mujekwa.

¹ Paper pinim ihē pe pemuwyr kwe. “Amō jumendar rahā, katu my?” aja paper pinim ihē pe pemuwyr. Ame'ē rehe har ihē amupinim ta pehē pe apo 'y. Amō jumendar ym rahā, katu tiki. ² Amō rehe ka'u te'e hū ngā. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e tī. A'erehe kūjā namō sawa'e jumendar rahā, katu tiki. Aja rahā, amō kūjā rehe ka'u te'e ym ta. Sawa'e namō kūjā jumendar rahā, katu tiki tī. Aja rahā, amō sawa'e rehe ka'u te'e ym ta tī. ³ Hakehar riki putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer tī. Jumuhury katu a'eta juehe. ⁴ Hakehar putar rahā jō anī. Ixawa'e putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer. Ixawa'e putar rahā jō anī tī. Hakehar putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. ⁵ A'erehe hakehar putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. Ixawa'e putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer tī.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu:

—Tupā namō ihē apandu pandu ta axo. A'erehe ne namō ihē aker ym ta kŷ — aja.

—A'e tŷ — aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tī. Aja jō rahā, inamō ixo ame'ē namō mā peja eker ym. Aja heta ym ukwer rahā, katu. Ame'ē upa rahā, inamō ukwer katu tī. Aja ym rahā, heta ukwer rahā, hakehar ame'ē ym rahā, amō kūjā rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marā ka ym ame'ē mukanīha. Ixawa'e ame'ē ym rahā, amō sawa'e rehe hakehar ka'u te'e ta tī. Marā ka ym mukanīha. “Amō rehe eka'u te'erahā” aja Satana pandu, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā katu ym. A'erehe Tupā namō panduha upa rahā, mā peja inamō ixo ame'ē namō ukwer katu.

⁶ Jumendar ame'ē rehe har ihē apandu ramō. “Mā peja ejumendar” aja ym ihē apandu. “Amō putar rahā, ejumendar” aja ihē apandu. ⁷ Ihē rakehar ym riki ihē. Ihē Páu. Upa pehē ihē aja pexo, aja ihē aputar. Aja pame katu te amō koty koty Tupā mujā. Amō jumendar ta me'ē te'e. Amō jumendar ym ta me'ē te'e tī.

⁸Jeje te'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu ta kŷ. Ixawa'e manō ame'ē ta pe aja tī. Pesarahā! Ihē jeje te'e axo. Ihē aja pehē pexo rahā, katu tiki. ⁹Amō rehe peka'u te'e rahā, mā peja pejumendar. Marā ka ym amō rehe ka'u te'eha mukanīha. Aja rahā, pejumendar rahā, katu tiki.

¹⁰Upa jumendar ame'ē ta pe ihē apandu ta apo 'y. Ihē akwaha aja ym. Jandema'e sawa'e te mu'e ame'ē ke ihē apandu ta 'y. Kūjā ta pe apandu. Ne sawa'e ke mā peja ehijar ym. ¹¹Nde erehijar, pe, amō sawa'e ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kŷ. Aja nde ereputar ym rahā: “Nde sawa'e namō ejumukatu eho tī. Nde sawa'e koty ejywyr eho” aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar ym ta me'ē te'e tī.

¹²Amō ta pe ihē apandu ta apo 'y. Ihē akwaha ke ihē apandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ēha anī. Ko sawa'e riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke ixawa'e hijar ym. ¹³Ko kūjā riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, hakehar namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke hakehar hijar ym. ¹⁴Ame'ē jurujar ym ame'ē ixawa'e riki hakehar namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Ixawa'e namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe tī, hakehar rehe. Aja ym rahā, ta'yn ta riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja saka ixo. Anī. Ta'yn ta Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym. A'erehe a'eta rehe Tupā usak katu tī.

¹⁵Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ixo. Inamō ixo ame'ē ke Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, a'e pandu: “Nde ke ahijar ta” aja. Aja rahā, mā peja hijar oho. “Eho ym” aja mā peja jurujar katu ame'ē ebandu ym. Mā peja hijar oho. Kuja Tupā putar. Jumokōi je'ē je'ē ym ha rupi ixo, aja a'e putar. ¹⁶Kūjā! Nde riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne sawa'e namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī. Sawa'e! Ne riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne rakehar namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī.

Tupā putar, aja pehē pexo katu

¹⁷A'erehe myja me'ē amō ixo apo, aja mā peja exo rī. Pehē rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ē pexo my? (Pehē rakehar namō pexo my? Pehē sawa'e namō pexo my? Pehē pexo te'e me'ē te'e pehē, aja pexo my? Te'e paraky aja pexo my?) Ame'ē pexoha Tupā me'ē, muwyr saka riki. A'erehe aja pame katu te pexo rī. Amō koty koty amō ta aja tī. Aja Jesu kotyhar ta pe ihē apandu pandu. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta pe ihē apandu pandu tī. ¹⁸Amō rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā ehe ihī ame'ē pিরer jupāha ihī my? Aja rahā, mā peja aja ixo, jupāha namō. Emukanim ym ame'ē ke. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Ame'ēja exo rī. Amō pe Tupā pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak.” Arahā, ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ym my. Aja rahā, mā peja jupā ym aja exo rī. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Aja exo rī. Jupā ym, aja exo rī. ¹⁹Ehe ihī ame'ē pিরer jupā my? Ame'ē ke Tupā ukwa tar ym. Ehe ihī ame'ē pিরer jupā ym my? Ame'ē ke a'e ukwa tar ym tī. Kuja jō a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ēha rehe amō hendu katu my. Ame'ē ke jō a'e ukwa tar katu.

²⁰Ngā rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ē ngā ixo my, aja mā peja exo katu rī. ²¹Ne rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā se te'e paraky ame'ē ke nde my? Aja exo rī. Pe, nde jar pandu:

—Ihēma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho katu — aja.

Aja rahā, mā peja ame'ē parakyha ngi ehem eho.

²²Sehar te'e paraky ame'ē ke rehe jandema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ngi poir ame'ē ke a'e, ame'ēja saka. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja saka ixo.

Pe, sehar amō pe te'e paraky aja ym ame'ē pe Kirisutu pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo 'y. ²³ Kirisutu manō. Arahā peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahā Kirisutu manōha rupi pehē rehe Tupā muhepy, ame'ēja saka. A'erehe amō ta pe te'e paraky ame'ē tama'e aja ym pexo. (Tupāma'e ke pehē.) ²⁴ Ihē mu ta! Pesarahā! Pehē rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā Tupā namō pehē juehe katu pehē pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we inamō pehē juehe katu pexo rī.

Jeje te'e ixo ame'ē ta rehe har

²⁵ “Myja me'ē jeje te'e ixo ame'ē ta pe japandu ta my” aja ihē pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu ym. Ihē akwa ame'ē ke ihē apandu ta. Ihē rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendū katu. (Ihē Páu.)

²⁶ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara ixo. A'erehe amō jeje te'e ixo rahā, aja te'e exo rī. Aja rahā, katu tiki. ²⁷ Nde rakehar namō nde erexo rahā, ehijar ym. Jeje te'e nde erexo rahā, kūjā ke epyhyk ym. Jeje te'e nde erexo rī. ²⁸ Jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke nde erema'e ym. Kūjā jeje te'e ixo ame'ē jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym. Jumendar ame'ē ta ima'e ke rehe usak usak ixo. Kupixa mujā. Imi'u matyr. Ima'e ke rehe usak usak hū ixo. Aja pehē rehe ihē aputar ym. A'erehe mā peja jeje te'e pexo, aja ihē apandu.

²⁹⁻³¹ Ihē mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar rehe angaha upa tate. Kome'ē ywy keruhū yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ē ke upa ta. A'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi ima'e ixoha rehe amō usak katu. A'erehe hakehar namō ixo ame'ē ta hakehar aja ym ame'ē ta aja pexo katu. Jeje te'e aja pexo katu. Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta aja pexo katu! Puka puka ame'ē ta riki pyai ame'ē ta aja pexo katu! Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ē ta riki jo'ok ame'ē ke ima'e ym aja pexo katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta riki ma'e ke ima'e ym te ame'ē ta aja pexo katu! Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha upa tate, a'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi pehēma'e pexoha rehe pesak katu.

³² “Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande jamunde ta my?” aja te'eha pekwa pekwa pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo, aja ihē aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo rahā, jandema'e sawa'e te putar ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: “Myja me'ē ima'e parakyha rehe ihē ama'ema'e katu my” aja jō a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har ukwa ukwa ym ixo. ³³ Hakehar namō sawa'e ixo rahā, hakehar ke a'e muhury tar katu. A'erehe imi'u matyriha rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke a'e muhury katu ta my. Ame'ē rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. ³⁴ A'erehe mokōi ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ē Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī.

Kūjā jeje te'e ixo ame'ē riki jandema'e sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ē pyrātāha namō ima'e ke ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ē ipy'a ke a'e moī moī katu ehe my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī. Ixawa'e namō ixo, ame'ē anī. Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe: “Ma'e jande ja'u ta my” aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har jō a'e ukwa ukwa ixo.

³⁵ Ihē apandu ramō ame'ē ke katu. Katu pehē pexoha ke ihē aputar, a'erehe aja me'ē ihē apandu ramō. “Ejumendar ym” aja ym ihē apandu riki. Katu ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē ke ihē aputar. Ma'e matyriha rehe har pekwa pekwa ym ha namō jandema'e sawa'e te pe pema'ema'e katu. Aja ihē aputar. Tupā je'ēha ke pepandu pandu, ame'ē riki pehēma'e parakyha ke.

³⁶ Kūjā pāi pe sawa'e pandu: “Nde rajyr ihē aputar” aja. Ame'ē ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē sawa'e pandu: “Kūjā ke ihē apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa ukwa ixo: “Ihē apandu, a'erehe ihē apyhyk ym rahā, kūjā huxī ta” aja. Aja rahā, a'eta jumendar rahā, katu tiki. Pe, amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e hū. Marā ka ym mukanīha. A'erehe

jumendar rahā, katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar. Aja rahā, kūjā pyhyk rahā, katu tiki. Pe, jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym. ³⁷ Pe, sawa'e pandu:

—Ihē ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kūjā pái pandu: “Ere” aja. Kūjā pandu tī: “Ere” aja tī. Pe, amō kūjā rehe ka'u te'e ym, aja ukwa katu tī. Upa aja me'ē rahā, jumendar ym rahā, katu tiki. ³⁸ A'erehe kuja riki. Sawa'e kūjā namō jumendar rahā, katu tiki. Amō rahā, kūjā namō jumendar ym rahā, i'ar koty te we katuha.

³⁹ Ixawa'e ixo rahā, inamō kūjā ixo katu tī. Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amō sawa'e ke a'e pyhyk rahā, katu ym tiki. Ixawa'e manō rahā, amō sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e putar ame'ē ke pyhyk katu. Ame'ē sawa'e Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Aja me'ē jō a'e pyhyk katu. Jurujar ym ame'ē ke anī. Epyhyk ym. ⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē jeje te'e ixo rahā, i'ar koty te we a'e hury katuha. Aja riki ihē akwa. Tupā'ā ihē py'a rehe ihī katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendu katu tī.

8

Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moī

¹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moī moī. “Ame'ē mi'u ke jande ja'u rahā, katu my?” aja ihē pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y. (Anī. Apandu ym we rī.) Pehē ngi har amō panduha ihī: “Upa jande riki jakwa katuha namō jaxo” aja riki pandu. Aja: “Ihē akwa katu” aja amō ukwa ukwa ixo rahā, katu te aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái. Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu ta rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ē ta py'a ke mātā katu ta. ² Amō pandu:

—Upa katu te ihē akwa katu — aja ukwaha jupe.

Ame'ē riki jupe katu ame'ē te'e a'e jupe. A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki. ³ Pe, Tupā rehe amō ipy'a katu, a'erehe imu ta rehe ipy'a katu tī. Aja rahā: “A'e katu” aja Tupā ukwa.

⁴ Apo ngā mi'u rehe har apandu ta. Tupāran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke amō ta moī moī. (Ame'ē ke muhepyha renda pe amō ta muhepy hepy. Ame'ē ke Jesu kotyhar ta u'u rahā, katu my? Katu ym my?) Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ē ke tupāran aja amō ta ukwaha naī. ⁵ “Tupā” aja amō ta ukwaha naī tī. Ame'ē heta pete'e ixo my? Ywa pe pete'e ixo my? Kome'ē ywy keruhū pe pete'e ixo my? “Jandema'e sawa'e te” aja ukwaha naī tī. Ame'ē pete'e ixo my tī?

⁶ Jande pe anī. Peteīhar jō Tupā te riki. A'e jō ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhū a'e. Upa ma'e ke a'e mujā. Jande jaxo, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja japandu ipe.

Peteīhar jō riki Jesu Kirisutu. Jandema'e sawa'e te a'e. A'e je'ēha rupi upa ma'e ke Tupā mujā. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo tī.

⁷ Tupāran nixói te, aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahā we tupāran ruwa koty ngā mi'u ke a'eta moī moī hū. A'erehe apo ame'ē humi'u ke u'u rahā, ame'ē riki tupāran kotyhar ta ke, aja a'eta ukwa naī rī. Ame'ē ukwaha marā ka ym mukaniha. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja ukwaha. ⁸ Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anī. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahā, i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anī. Aja ym tī. Juja katu te riki awa ta Tupā pe. U'u rahā, juja katu te. U'u ym rahā, juja katu te tī.

⁹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moī moī. Ame'ē ke pe'u rahā, katu. Pe'u ym rahā, katu tī. Pehē pe juja katu te. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta pe anī. “Katu ym” aja ukwa. Pe, pehē pe'u rahā, pehē rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tī. A'engi: “Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja a'e ukwa. Aja rahā, mā peja ame'ē mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke emujaxer ym.)

¹⁰ Tupāran ihī. Ame'ē rok pe ngā mi'u ke huwa koty amō moī. Ame'ē ke u'u rahā, katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ke ukwa. Nde pe anī. “Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym” aja nde erekwa katu. A'erehe ame'ē rok pe nde erehe, pe, ngā mi'u ke nde ere'u. Ame'ē ke jurujar katu wan ame'ē ke usak, a'erehe a'e u'u tī. ¹¹ Pe, a'e pyai

ixo. “Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja a'e ukwa jupe. Mā! “Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym” aja nde riki erekwa katu nde jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ē ke aja: “Katu ym ihē” aja ukwa jupe. A'e riki nde mu ke. A'e uhāha ke rehe Kirisutu manō. ¹² Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e” aja a'e ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ēja saka. ¹³ A'erehe ihē mu ixoha ke ihē amujaxer ym. Ihē Páu. Tupāran ruwa koty ngā mi'u ihī. Ame'ē ke a'u rahā, katu ym, aja ihē mu ukwa rahā, ame'ē mi'u ke ihē a'u ym te ta tī. Ihē aja nde rahā, katu tiki tī. (E'u ym tī.)

9

Jesu mondo ame'ē ta ke

¹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Jesu mondo ame'ē ke ihē. Ihē Páu. Upa Jesu kwera katu uhem rahā, ihē asak ehe. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu pehē pe, a'erehe pehē pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehē. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pekwa ta me'ē te'e. ² “Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ē aja ym a'e” aja amō ta pandu naī. Pehē anī. “Páu riki Jesu mondo ame'ē ke a'e” aja pekwa katu. Pehē riki jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pemujekwa ngā pe.

³ Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Jandema'e tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: “Páu riki Jesu mondo ame'ē aja ym a'e” aja ukwaha. A'erehe: “Páu pe jande mi'u jame'ē ym ta” aja pandu pandu rahā, mā kuja ihē apandu. ⁴ Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. Ame'ē riki ihēma'e parakyha. A'erehe ihē pe a'eta mi'u ke amō ta muwyr rahā, katu tiki. ⁵ Amō amō ok ta rupi Tupā je'ēha ke amō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu oho rahā, hakehar ta namō a'eta oho. Hakehar ta pe ngā mi'u me'ē me'ē tī. Jandema'e sawa'e te mu ta aja tī. Hakehar ta raho tī. Petu aja tī. Hakehar raho a'e tī. Mā! A'eta aja ihē rahā, katu tiki tī. Ngā mi'u ihē pe amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. ⁶ Amō parakyha rehe Jesu mondo ame'ē ta paraky ym. Tupā je'ēha ke jō pandu pandu. Pe, imi'u ke amō ta me'ē me'ē ngā pe. Mā! Ihē jō aja ym my. Manambe amō. Amō parakyha rehe jande mokōi japaraky, pe, ame'ē rehe tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok. Mā! Jande jō aja rahā, katu ym.

⁷ Jumaiha rehe sonda oho rahā, amō parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitā riki imi'u me'ē ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar jytym rahā, ame'ē ke a'e u'u tī. Ixamby ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ē ke a'e u'u. Mā! Aja saka ihē tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. A'erehe ihē pe ngā mi'u amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. Manambe pe aja tī. Me'ē ipe rahā, katu tiki tī.

⁸ Kupixa jar rehe har ihē apandu. Sonda ta amō. Arapuharan jar amō. Ame'ē ke jō ym. Aja Moise je'ēha mujekwa katu tī. ⁹ Kuja Moise je'ēha rehe jasad: “Ahúi aja me'ē kurer ke jo'ok rahā, tapi'iruhu pyrū pyrū oho ehe. Arahā iāpūi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahā, mā peja u'u, aja riki.”

Paraky rahā, ma'e ke u'u tī. Tapi'iruhu rehe jō Tupā pyrara usak my? ¹⁰ Anī. Ame'ē rehe jō ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.) Je'ēha ke japandu pandu rahā, ngā mi'u amō ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ēja saka.) Pesarahā! Kupixa ke amō mondok. Amō riki ma'e ke jytym. Ame'ē mokōi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu. ¹¹ Kupixa pe ma'e ke amō jytym. Ma'e tyarō rahā, ame'ē ke ijar u'u ta. Aja jande tī. Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu rahā, ma'e ke jajytym, ame'ēja saka. Apo pehē ngi pehē mi'u japyhyk rahā, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u, ame'ēja saka.) ¹² Aja amō Jesu mondo ame'ē ta riki. Pehē ngi pehē mi'u ke pyhyk rahā, katu tiki. A'erehe pehē ngi ihē apyhyk rahā, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tī.

Pesarahā! Pehē ngi ihē apyhyk ym te riki ma'e ke. Amō ma'e ke rehe ihē aparaky, aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ē pe ihēma'e ke ajo'ok. Manambe aja tī. Aja rahā: “Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu” aja amō ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe myrandu katu rehe amō ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tī. ¹³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ē ta.) Ame'ē renda pe ngā mi'u ke amō ta werur. Ame'ē ke pa'i ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. Tupā rehe ipy'a ke amō ta moī moī rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta hany. Jumu'eha renda keruhū pe hany. Pe, ame'ē ngi amō ke hany ame'ē ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. ¹⁴ Aja saka apo tī. “Mā peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ē ta pe pehē mi'u ke peme'ē katu.” Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

¹⁵ Aja amō ta ngi ma'e ke ihē apyhyk ym. Kome'ē paper pinim ihē amondo rahā, ihē pe ngā mi'u ke amō ta me'ē ta, a'erehe ihē amupinim axo, aja pekwa. Anī. Aja ym. Muhepyha ke ihē apyhyk rahā, ihē ruxī ta. Ihē amanō py ta tipe. Muhepyha ihē aputar ym. “Muhepyha ihē apyhyk ym ta” aja ajupandu katu te ihē jupe. “Aja ym” aja marā ka ym amō ta panduha. ¹⁶ Myrandu katu ke ihē apandu pandu. A'erehe: “Katu te ihē” aja akwa ihē jupe rahā, katu ym tiki. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te riki pandu: “Myrandu katu ke epandu pandu eho” aja ihē pe. Mā! Ame'ē ke ihē apandu pandu ym aho rahā, ihē ke Tupā mupyrara ta, aja akwa. ¹⁷ Ihē atu ihē aputar, a'erehe myrandu katu ke ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym riki. Tupā riki ihē pe pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja. Ame'ē parakyha ke ihē pe me'ē. A'erehe ihē apandu pandu aho. ¹⁸ Anī. Myrandu katu ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym ta ihē. Apyhyk ym ta.

¹⁹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu riki. Amōma'e te'e paraky ame'ē ke ihē aja ym ihē. Anī. Upa amō ta rehe te'e aparaky ame'ē ke ihē aja ihē axo. Aja rahā upa ngā pe myrandu katu ihē apandu pandu. Aja rahā, heta ngā Jesu rehe jurujar katu ta nahā my. ²⁰ Jundéu awa ta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ēha rehe jō ihē ahendu ym. Jesu je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. Amō ta riki Moise je'ēha rehe jō hendu katu. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tī. ²¹ Aja jundéu awa aja ym ame'ē ta tī. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. A'eta namō ihē axo rahā, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihē axo. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu pandu rahā, heta jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta ehe my tī. Pesarahā! Kirisutu je'ēha rehe ihē ahendu katu. A'erehe Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. ²² Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē amujekwa katu rahā, a'eta ukwa katu te we ta my tī. Pesarahā! Amō ta ixoha, aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu pandu rahā, a'eta jurujar katu ta ehe my tī.

²³ Aja ihē axo. Aja rahā, myrandu katu ke ihē apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ē ke ihē pe Tupā muwyr. ²⁴ Jumusarái ha rehe amō ta ujan. Arahā heta ujan oho tipe. Uhyk py ame'ē ke jō ma'e ke pyhyk. Ame'ē ke pekwa katu. A'erehe uhyk py, aja pejan katu tī. Aja rahā, uhyk py, aja ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē, ame'ē ke pepyhyk ta. ²⁵ Jumusarái ha rehe amō ujan rahā, wera rahā pame katu te a'e ujan riki. Aja rahā pyrātā katu oho. Pe, uhyk py rahā, iākā rehe har ke iākā rehe kapitā moī ta. Aja ujan ame'ē ke putar. Ame'ē iākā rehe har pahar jaxer ta oho. Tupā je'ēha mujekwa aja jande jaxo rahā, ujaniha rehe jaxo, ame'ēja saka. Pe, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta. Ame'ē jaxer ym te ta. A'erehe mā peja Tupā je'ēha mujekwa aja pexo katu. ²⁶ A'erehe ihē ajan aja ihē axo tī. Tupā je'ēha mujekwa aja ihē axo. Pahar ahyk py ta aja tī. Jumusarái ha rehe amō ipo pe tukwa tukwa. Te'e ihē atukwa tukwa ym. Pahar amō ke ihē aityk ta, aja hātā ihē atukwa tukwa. ²⁷ Ihē ke ihē ajutukwa tukwa ihē jupe. Aja rahā, pyrātā katu ihē axo. Aja rahā, ihē aputar ame'ē ke pahar ihē ama'ema'e ta. Ame'ē riki Tupā je'ēha mujekwa aja ihē axo. Amō ta pe ihē apandu: “Tupā je'ēha mujekwa aja pexo. Aja rahā,

ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta pehẽ pe" aja riki. Pe, ihẽ riki Tupã je'ẽha mujekwa aja axo ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ym ta ihẽ pe. Aja rahã, katu ym. A'erehe Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Ihẽ aja pexo tĩ. (Tupã je'ẽha mujekwa, aja pexo tĩ.)

10

Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym

¹ Ihẽ mu ta! Jande ramũi ymanihar rehe har pekwa pekwa pexo. (Ame'ẽ ta Eji ywy ngi uhem ame'ẽ ta ke.) Moise namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Upa ame'ẽ ta ywa takãxĩha pu'am, ame'ẽ raikwer rupi wata oho. Upa ame'ẽ ta y apyrer rupi wata aha oho. Y rer riki y pytã ke. ² Ywa takãxĩha pu'am ame'ẽ raikwer rupi wata oho. Mujahuk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa. Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho tĩ. Mujahuk, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa tĩ. Hendu ta ehe.) ³ Upa ame'ẽ ta ma'e mi'u ke u'u riki. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Ywa ngi mungyr ame'ẽ ke u'u. ⁴ Upa ame'ẽ ta y u'u tĩ. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahã, ita ngi y ke Moise muhem. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ngi muhem. Kirisutu je'ẽha rupi muhem, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu rahã: "Jande namõ ita wata oho ixo ame'ẽja saka" aja pandu. A'eta namõ Kirisutu wata oho, ame'ẽja saka a'erehe aja pandu. ⁵ A'eta rehe Tupã usak katu tipe. Tupã rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupã hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe Tupã parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e jukwa. Awa nixói te ame'ẽ rupi a'e tama'e kangwerupa heta túi.

⁶ Ame'ẽ ta aja jande jaxo rahã, katu ym tiki. A'erehe ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ. ⁷ Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ riki. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ. A'eta rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e ke u'uha rehe jõ putar katu. A'engi purahái tĩ. Aja tupãran rehe ipy'a ke ame'ẽ ta moĩ moĩ."

Mã peja ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym tĩ. ⁸ Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e tĩ. Mã peja ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. A'eta ka'u te'e rahã, heta ngã ke Tupã jukwa. Kuja, 23.000 hetaha jukwa. Peteĩ wera rahã, aja hetaha manõ. ⁹ A'eta pandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta" aja pandu naĩ. A'erehe a'eta hendu ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke mbói su'u riki. Pe, heta ngã manõ. A'eta aja mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo tĩ. ¹⁰ Tupã rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. A'eta aja pexo ym tĩ. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ rahã, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr, pe, heta ame'ẽ ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mã peja pexo ym tĩ. (Tupã rehe har peje'ẽ je'ẽ ym pexo tĩ.)

¹¹ Jande ramũi ymanihar rehe mäte me'ẽ uhyk. A'eta ixoha rehe har amõ ta mupinim. Pe, ame'ẽ ke rehe jasad rahã, a'eta aja jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk tate, a'erehe jande ramũi ta aja mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tĩ.

¹² A'erehe mã peja pandu ym amõ: "Ihẽ akwa katu, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym ta" aja ukwaha naĩ. Mã! Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ta my. ¹³ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehẽ riki awa ta te'e aja pemujekwa pehẽ jupe. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Marã ka ym peputu'uha ingi. Pe, pema'e ym rahã riki Tupã pandu ta: "A'ewan" aja. Pe, peputu'u ta ingi. Pema'e ym ta. Tupã pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehẽ py'a ke ihẽ riki amãtã ta" aja riki. Aja rahã, ame'ẽ ke pema'e ym ta. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'e katu ta.

¹⁴ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ ramũi ta ke Tupã mupyrara. A'erehe mã peja tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym apo 'y. ¹⁵ Pehẽ pekwa katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja me'ẽ ta pe ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ apandu ame'ẽ ke jete my? Ame'ẽ ke pehẽ riki pekwa katu pehẽ jupe.

¹⁶Jandema'e sawa'e te manōha ke jande jakwa jakwa jaī rahā, ma'e rykwer ke ja'u. Ita rekúu japyhyk rahā, japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe. Pe, ame'ē rykwer ja'u rahā, Kirisutu ruwy ke uhem, ame'ē ke jakwa jakwa jaī. Aja rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa ngā pe. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tī. Pe, mbeju ke jamopok tī. Ame'ē ke ja'u rahā, Kirisutu manō, ame'ē ke jakwa jakwa jaī tī. Aja rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tī. ¹⁷Jande reta jaxo. Mbeju riki peteī. Ame'ē jande johu ja'u. A'erehe jande johu peteīhar aja jaxo.

¹⁸Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'eta. Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, ma'e hymba ke a'eta hapy. Jundéu awa tama'e pa'i ta hapy hapy. Ame'ē riki a'etama'e parakyha. Pe, ame'ē hymba ka'ē ke amō u'u rahā, Tupā rehe ipy'a moī moī. Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. ¹⁹Aja rahā, tupāran ixuwe, aja ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ixuwe ym. Huwa koty amō mi'u ke amō moī. Ame'ē ke amō u'u rahā, pyrātāha pyhyk my? Anī. Aja ym. ²⁰Kuja ihē apandu. Tupāran ruwa koty ma'e ke moī moī rahā, ājā ta pe ma'e ke me'ē, ame'ēja saka riki. Tupā pe me'ē, aja ym. A'erehe ame'ē ke pe'u rahā, ājā ta namō pehē juehe katu pexo. Aja ihē aputar ym. Ixotyhar ta ke pehē, a'erehe aja ihē aputar ym tī. (A'erehe tupāran ruwa koty ma'e ke pemoī ym.)

²¹Jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī rahā, ma'e rykwer pe'u. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexoha. A'erehe huwa koty ma'e ke moī ame'ē ke marā ka ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexo. A'erehe huwa koty ma'e ke moī, ame'ē ke marā ka ym pe'uha. ²²Tupā ke jamuparahy tar ym. A'erehe mā peja ājā ta namō jande juehe katu jaxo ym. Tupāma'e pyrātāha 'ar koty te we jandema'e pyrātāha my? Anī. Aja ym riki. A'erehe ājā ta namō jande juehe katu jaxo rahā, jande ke Tupā mupyrara ta tī. A'erehe tupāran ruwa koty ngā mi'u moī, ame'ē ke pe'u ym.

²³“Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja amō ta pandu. Ame'ē riki jetehar te tipe. Upa ma'e ke katu, aja ym riki. “Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja panduha. Jetehar te tipe. Upa ma'e amō ta ke muhury ym riki. ²⁴Ma'e ke jumuhury juehe ame'ē ke jō amō ma'e rahā, katu ym tiki. Amō ta ke muhury, ame'ē ke amō ma'e rahā, katu tiki.

²⁵⁻²⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Ima'e ke.

Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ke a'e mujā tī. Ima'e ke tī” aja.

A'erehe muhupyha renda ngi ma'e so'o rukwer ke pejo'ok rahā, pe'u katu te'e. “Tupā mujā ame'ē ke ko” aja pekwa. “Tupāran ruwa koty kome'ē so'o rukwer amō moī my?” aja ym pepandu. “Moī my?” aja pepandu ym ha namō pe'u katu.

²⁷ Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke nde pe pandu:

—Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur — aja.

Pe, nde erepandu:

—Ihē aho ta kŷ — aja.

Pe, nde erehyk rahā, nde pe me'ē, ame'ē ke e'u. Hok jar pe: “Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u ke nde eremoī my” aja epandu ym. (Nde erepandu ym ha namō e'u katu ma'e ke.) ²⁸Pe, amō pandu. Jurujar katu wan ame'ē ke a'e.

—Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u moī ame'ē ke ko — aja.

Aja rahā, ame'ē mi'u ke e'u ym. Jurujar katu wan ame'ē ke pandu, a'erehe e'u ym. “U'u rahā, katu ym” aja a'e ukwaha naī, a'erehe e'u ym. ²⁹A'e ukwaha ke, a'erehe e'u ym. Nde erekwa, aja ym. “Nde ere'u rahā, katu” aja nde erekwa katu.

Pe, amō pandu:

—Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e rahā, katu ym aja akwa ihē jupe. A'erehe ihē akwa ame'ē ke ihē ama'e ta. Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e ym ta. ³⁰ Ihē mi'u ihē a'u rahā, Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ihē mi'u ihē pe nde eremuwyr” aja. Pe, ihē a'u. Aja rahā, ma'erehe ihē rehe amō je'ē je'ē my? Je'ē je'ē rahā, katu ym — aja riki amō pandu. (Anī. Jurujar katu wan ame'ē rehe nde erepy'a katu ta me'ē te'e, a'erehe aja epandu ym.)

³¹ Upa ma'e ke pema'e rahā, katu ame'ē ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahā, aja tī. Katu ame'ē ke pema'e tī. Aja rahā, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja amō ta pandu ta. ³² Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Ame'ē ke upa ngā ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tī. Tupā kotyhar ta aja tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tī. ³³ Ihē aja pexo tī. Upa ihē ama'e ame'ē namō amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu. Ihē juehe ajumuhuryha ke ihē ama'e ym. Amō ta ke ihē amuhury tar katu. Aja rahā, a'eta Jesu rehe jurujar katu ta my. Aja rahā, a'eta ke Tupā muhā katu ta.

11

Iākā ke jupyk ame'ē rehe har

¹ (Amō ta ke ihē amuhury tar katu.) A'erehe ihē aja pexo tī. Ihē riki Kirisutu aja ihē axo tī. Amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu. ² Ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa pexo, a'erehe: “Pehē katu” aja ihē apandu ta. Ihē amu'e ame'ē ke rehe pehendū katu, a'erehe: “Pehē katu” aja apandu ta tī. ³ Pesarahā! Kirisutu riki upa katu te awa tama'e sawa'e te. Ame'ē ke pekwa, aja ihē aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharma'e kapitam. Tupā riki Kirisutuma'e sawa'e te. ⁴ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō sawa'e pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Ejupyk ym. Tupā je'ēha ngā pe pandu pandu rahā, aja tī. Iākā ke ejupyk ym tī. Jupyk rahā, Kirisutu rehe hendū ym, aja mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja mujekwa.

⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda pe Tupā namō kūjā pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu ym. Ixawa'e rehe a'e hendū ym, aja mujekwa ngā pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.) Tupā je'ēha ke kūjā pandu pandu rahā, aja tī. Mā peja iākā jupyk tī. Jupyk ym rahā, ixawa'e ke a'e muhuxī tī. Iākā ke kūjā jāpī rahā, huxī aja saka a'e. Iākā jupyk ym rahā, aja tī. Juja katu te riki. Huxī aja a'e ixo tī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.) ⁶ Iākā rehe ma'e namō kūjā jupyk ym rahā, mā peja iākā ke amō jāpī. Iākā jāpī aja ixo rahā, a'e huxī. Aja rahā, jāpī ym rahā we, mā peja iākā ke jupyk. Tupā je'ēha pandu rahā, jupyk. Tupā namō pandu rahā, aja tī. Jupyk tī. ⁷ Tupā riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ē ywy keruhū pe kapitā a'e. A'erehe iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Amō wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta. Amō rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta. Kūjā anī. Sawa'e rehe a'e hendū katu, aja mujekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe mā peja iākā rehe ma'e namō jupyk.

⁸ Pesarahā! Sawa'e ke Tupā mujā py. A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ē ke te'e kūjā ke a'e mujā. Kūjā ngi sawa'e ke a'e mujā ym riki. ⁹ Sawa'e Pete'e ixo, a'erehe kūjā ke Tupā mujā. Sawa'e namō ma'eha ke kūjā. Kūjā Pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e mujā my? Anī. Aja ym riki. ¹⁰ A'erehe Tupā je'ēha sawa'e pandu rahā, iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk. Aja rahā, ixawa'e rehe a'e hendū katu, aja mujekwa katu ngā pe. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Katu tiki” aja ukwa.

¹¹ Tupā kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe marā ka ym sawa'e jejeha. Kūjā namō ma'eha putar. Marā ka ym kūjā jejeha. Sawa'e namō ma'eha putar a'e tī. ¹² Sawa'e ngi ma'e ke Tupā jo'ok, pe, ame'ē ke te'e kūjā ke a'e mujā. Aja apo kūjā ngi sawa'e uhem. U'ar rahā, ima'e pusu ngi uhem. Aja rahā, mokōi a'eta jumujā a'eta juehe aja mujekwa. Upa aja riki Tupā mu'am. Aja a'e putar.

¹³ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō kūjā pandu pandu rahā, iākā rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu my? Ame'ē ke pehē riki pepandu. Pesarahā! Katu ym, aja pekwa. ¹⁴ Sawa'e'a riki puku rahā, muhuxī, aja jakwa jande jupe. ¹⁵ Kūjā'a puku rahā, anī. Puku rahā, a'e katu te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke aja Tupā mujā. ¹⁶ “Aja

ym ta” aja amō ta je'ē je'ē tar katu rahā, kuja jō ihē apandu. Jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke jande. Jande riki japandu: “Iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk rahā, katu tiki” aja. Pesarahā! Amō amō henda pe Tupā rehe ipy'a ke jurujar katu ame'ē ta moī moī rahā, aja kūjā ta ixo. Iākā rehe ma'e ke namō a'eta jupyk riki. A'erehe a'eta aja pehē kotyhar ta kūjā ta tī. Jupyk rahā, katu tī.

Jandema'e sawa'e te manōha ke ukwa ukwa uī

¹⁷ Apo amō rehe har ihē apandu ta. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī rahā, pepy'a ym pehē juehe pexo. Tupā rehe har pejumu'e katu te we aja ym rī. A'erehe ihē rury ym ihē. Amō ta Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu rahā, pemuka'u te'e pehē juehe. A'erehe Tupā rehe ipy'a moī moī katu ym. ¹⁸ Pesarahā! Pehē pejy'ar rahā, amō koty koty pekwa pexo. Aja pehē koty ngi uwyr ame'ē ta pandu ihē pe. Aja nahā my, aja ihē akwa. ¹⁹ [Amō koty koty ukwa ame'ē ta ixo nahā my. Aja rahā, katu ixo ame'ē ta ke amō ta ukwa ta. Ame'ē ke mujekwa ta me'ē te'e.] ²⁰ Pehē pejy'ar rahā, ma'e ke pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī my? Anī. Aja ym pehē. ²¹ Pehē pe'u rahā, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ē ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejōhar uhyk ame'ē ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa amō ta u'u. A'erehe amō ta iāpū riki. Amō ta kawī ngi ka'u riki. Amō ta myahy riki. Katu ym aja. ²² Pehē rok pehī. Pehē myahy rahā, a'ep pe'u katu. Amō Tupā kotyhar ta ke pemuhuxī. Ma'e nixói te, ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Ame'ē ta uhyk rahā, ma'e u'uha ke nixói. A'erehe ame'ē ta ke pemuhuxī. Katu ym aja. Myja me'ē ihē apandu ta my? Pehē pejy'ar rahā, katu pexo, aja ihē apandu ta my? Anī. Aja ym riki pehē. Katu ym aja.

²³ Pesarahā! Jandema'e sawa'e te mu'e ihē ke. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu tī. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahā we, ame'ē pytun rahā, mbeju ke Jesu pyhyk. ²⁴ Tupā pe a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Upa pandu rahā, mbeju ke a'e mopok. Pe, pandu: “Kome'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō ta, a'erehe pehē pamanō ym ta. Ihē aja mbeju ke pemopok tī. Aja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī” aja Jesu pandu. ²⁵ Aja upa a'eta mi'u u'u rahā, ita rekúí ke a'e pyhyk. Pe, pandu: “Kome'ē riki Tupā panduha pyahu aja saka. Ihē amanō ta, pe, ihē ruwy uhem ta. A'erehe a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja mujekwa. Ita rekúí pe ma'e rykwer pe'u rahā, mā peja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī” aja riki Jesu. ²⁶ Aja rahā, kuja pekwa apo. Pejy'ar rahā, mbeju ke pe'u rahā pame katu te: “Ko jandema'e sawa'e te manō” aja pepandu pandu pehē jupe. Ita rekúí pe ma'e rykwer ihī. Ame'ē ke pe'u rahā pame katu te: “Ko jandema'e sawa'e te manō” aja pepandu pandu pehē jupe. A'e jywyr ym rahā we, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

²⁷ Mbeju ke u'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha rehe har pandu pandu. Aja rahā, jumusarái ha rupi u'u rahā, Kirisutu ke a'e putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekúí pe ma'e rykwer ke jumusarái ha rupi u'u rahā, aja tī. Kirisutu ke a'e putar ym tī, aja a'e mujekwa tī. Huwy ke a'e putar ym tī, aja mujekwa tī. Katu ym aja. ²⁸ “Ihē py'a juhyk aja me'ē ihē axo” aja amō ukwa py uī. Aja jō rahā, pe, mbeju ke a'e u'u katu. Ita rekúí pe ma'e rykwer ke u'u katu tī. Ipy'a juhyk ym ixo rahā, mā peja a'e u'u ym. ²⁹ Mbeju ke amō u'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha rehe har a'e ukwa ukwa uī, aja a'e ukwa. Ita rekúí pe ma'e rykwer u'u rahā, aja tī. Jandema'e sawa'e te manōha rehe har a'e ukwa ukwa uī tī. Aja ukwa ym rahā riki u'u rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. ³⁰ Pesarahā! Amō ta ukwa ym rahā, u'u. A'erehe ame'ē ta ahy ixo. Amō ta pitu te'e ixo tī. Amō ta manō tī. (Tupā mupyrara riki.) ³¹ “Ihē py'a juhyk aja me'ē ihē axo” aja jakwa py. Pe, mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tī. Ja'u tī. Aja rahā, jande ke Tupā mupyrara ym ta. ³² “Pehē py'a juhyk ym pexo” aja jande pe Tupā mujekwa. Pe, jande ke a'e mupyrara. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar. Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta namō jande ke a'e mupyrara hū ym ta.

³³ Ihē mu ta! Pesarahā! Pejy'ar rahā, jandema'e sawa'e te manōha rehe har pekwa pekwa peī rahā, peharō pehē juehe peī. Uhyk py ame'ē ta ke mā peja amō ta rehe peharō we peī rī. (Haikwer rupi uhyk uwyr, ame'ē ta rehe peharō katu. Pe, pehē johu peteīhar

aja pe'u.)³⁴ Amõ myahy rahã, mã peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar uwyr rahã, u'u hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihẽ apandu tar katu riki. Ame'ẽ ke pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ihẽ apandu ta.

12

Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har

¹ “Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har jande pe emujekwa” aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ mu ta! Jetehar te ke pekwa, aja ihẽ aputar. ² Yman Tupã rehe pepy'a ym rahã we, tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ixuwe ym ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Arahã, peka'u te'e riki. Aja pekwa katu. ³ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ, ame'ẽ ke kuja pandu ym: “Jesu riki jaxer ai” aja pandu ym te. Aja marã ka ym panduha. Pe, kuja pandu katu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Tupã a'e” aja amõ pandu. Aja pekwa katu ame'ẽ ke ihẽ aputar.

⁴ Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ. Ame'ẽ ke amõ koty koty a'e me'ẽ me'ẽ. Me'ẽha riki peteihar jõ. Tupã'ã ke a'e. ⁵ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ koty koty paraky. Ijar riki peteihar. Jandema'e sawa'e te a'e. ⁶ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ ukwa katu te. Amõ ukwa we. Amõ ukwa katu ym. Me'ẽha riki peteihar. Tupã a'e. Ma'eha ke ma'ema'e katu te rahã, ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ma'eha ma'ema'e we rahã, ukwa we ha ke a'e muwyr ipe tĩ. Aja a'e me'ẽ me'ẽ riki.

⁷ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pame katu te pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe amõ ta py'a ke ame'ẽ ta muhury katu. A'erehe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. Kuja. ⁸ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa katu te a'e. Tupã aja: “Ko katu.” “Ko katu ym” aja ukwa katu a'e tĩ. Amõ pe Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa tĩ. A'erehe ukwa katu a'e. Mujekwaha riki peteihar. Tupã'ã ke a'e. ⁹ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe ame'ẽ riki Tupã rehe amõ ta 'ar koty te we jurujar katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. Pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke peteihar. Tupã'ã ke a'e. ¹⁰ Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe Tupã mujekwa, ame'ẽ ke a'e pandu pandu katu ngã pe tĩ. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: “Tupã rehe har Tupã'ã je'ẽha rupi pandu my” ame'ẽ ke ukwa katu. Anĩ rahã: “Tupã rehe har Tupã'ã je'ẽha rupi pandu ym my” aja ukwa katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe amõ awa je'ẽha ke a'e pandu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ame'ẽ amõ awa je'ẽha ke amõ pandu, ame'ẽ ke ima'e je'ẽha namõ mujekwa katu ngã pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ẽ ke upa ngã ukwa katu.) ¹¹ Ame'ẽ pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke peteihar jõ. Tupã'ã ke a'e. A'e putar, a'erehe pyrãtãha ke a'e muwyr muwyr katu ngã pe.

Jande rete riki peteihar aja saka

¹² Kirisutu riki peteihar. Awa ke rehe heta ma'e ke ihĩ. Ijywa. Ipy. Itymã. Aja heta ihĩ. Aja jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Upa ame'ẽ ta riki peteihar aja ngã ixo. Awa rete peteihar aja saka. Aja riki Kirisutu tĩ. Peteĩ a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ẽ ta peteihar aja ixo. ¹³ Aja jande tĩ. Jundéu awa ta ke jande my? Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ aja ym ame'ẽ ke jande my? Upa jande ke peteihar aja Tupã'ã mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e ihĩ katu. Peteĩ a'e.

¹⁴ Amõ rete rehe heta ma'e ke ihĩ. Peteĩ jõ aja ym. Heta ihĩ. Ijywa. Itymã. Ipy. Heta riki. Awa rete riki peteihar. ¹⁵ Ipy pandu: “Ihẽ riki awa po aja ym. A'erehe kome'ẽ retema'e ym ihẽ” aja. Aja pandu naĩ. Ame'ẽ py riki ame'ẽ retema'e ke. ¹⁶ Inambi pandu: “Ihẽ riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ẽ retema'e ym ihẽ” aja pandu naĩ. Ame'ẽ reha riki ame'ẽ retema'e ke. ¹⁷ Amõ rehe eha jõ ihĩ rahã, marã ka ym a'e henduha. (Inambi nixói.) Amõ rehe inambi jõ ihĩ rahã, marã ka ym a'e hêtũha. (Iãpũ nixói.) ¹⁸ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke amõ rete rehe Tupã moĩ. Eha ke. Inambi ke. Ijywa ke. A'e putar aja a'e moĩ.

¹⁹ Eha pame katu te rahã, hete nixói ta tipe. Ipy pame katu te rahã, aja tĩ. Hete nixói ta tipe. Inambi pame katu te rahã, aja tĩ. Hete nixói ta tipe. ²⁰ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke hete rehe ihĩ. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke. Hete riki peteihar. Aja riki Tupã kotyhar ta ke. Heta ixo. Ame'ẽ ta pe pyrãtãha amõ koty koty Tupã'ã muwyr. A'erehe ahy ixo ame'ẽ ke amõ mukatu. Amõ awa je'ẽha ke amõ pandu. Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupã kotyhar ta riki peteihar aja ixo ta me'ẽ te'e.

²¹ Pesarahã! Ipo pe eha: "Nde ke ihẽ aputar ym" aja pandu. Aja marã ka ym panduha. Ipy pe iãkã: "Nde ke ihẽ aputar ym" aja pandu. Aja marã ka ym panduha tĩ. (A'erehe amõ Tupã kotyhar pe: "Nde ke ihẽ aputar ym" aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e.) ²² Amõ we tĩ. Amõ rete rehe ma'e ke pyrãtã ym ame'ẽ ixo, aja amõ ukwaha naĩ. Ame'ẽ nixói rahã, hete katu ym riki. ²³ Amõ rete ke rehe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ riki jaxer aja jakwaha naĩ. Ame'ẽ ke jande jajupyk. Pe, katu te aja a'e ukwa. Amõ rehe amõ usak rahã, huxĩ riki awa. Ame'ẽ ke jande jajupyk tĩ. Pe, katu te aja a'e ukwa tĩ. ²⁴ Amõ hete ke rehe usak rahã, katu te aja amõ ukwa. Ame'ẽ ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk ym awa. Amõ rete ke Tupã mujã rahã, amõ ma'e ke jupyk ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katu, aja a'e mujã. ²⁵ Aja rahã, amõ koty koty ym ta riki awa rete. Peteihar aja jõ ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e katu a'e juehe.

²⁶ Ijywa riki ahy ixo rahã, upa hete mahy. Ipy ahy ixo rahã, upa hete mahy tĩ. (A'erehe peteĩ Jesu kotyhar ahy ixo rahã, amõ ta pyai tĩ.) Ijywa namõ ma'e ke ma'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ẽja saka. Ipy namõ ma'ema'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ẽja saka tĩ. Aja peteĩ katu rahã, wetep riki katu tĩ. Aja Tupã kotyhar ta tĩ. (Peteĩ hury katu rahã, upa amõ ta hury katu tĩ.) A'erehe amõ pe: "Nde ke japutar ym" aja marã ym panduha. Amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo ta me'ẽ te'e. Amõ ta riki katu ym aja jande jakwa tipe rahã, ame'ẽ riki katu te aja Tupã ukwa. A'erehe amõ riki jaxer aja mã peja pepandu ym. Amõ koty koty pekwa ym pexo. Peteihar aja jõ pexo katu. (Amõ rete rehe har apandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har ihẽ apandu. A'erehe: "Pehẽ ke japutar ym" aja pepandu ym. "Pehẽ katu ym" aja pepandu ym tĩ.)

²⁷ Upa pehẽ riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩ teĩ riki Kirisutu retema'e ke aja saka. Amõ riki ijywa aja saka. Amõ riki ipy aja saka. Amõ riki eha aja saka. Aja pame katu te. ²⁸ Tupã kotyhar ta aja tĩ. Amõ amõ ta ke Tupã mu'am. Kuja. Jesu mondo ame'ẽ ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupã mujekwa, ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ ta ke amõ namõ ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. Je'ẽha te rupi mondo mondo ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ awa je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke a'e mu'am tĩ.

²⁹ Pesarahã! Upa katu te Jesu mondo ame'ẽ ta aja ym. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã mujekwa, ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. ³⁰ Upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te amõ awa je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Amõ awa je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke ima'e je'ẽha namõ mujekwa. Upa katu te ame'ẽ ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Pesarahã! Amõ koty koty Tupã kotyhar ta ma'ema'eha. ³¹ Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ me'ẽ. Amõ riki katu te. Amõ riki katu. I'ar koty te we katuha, ame'ẽ ke peputar pexo.

Pesarahã! Kuja riki i'ar koty te we katu te ha ke. Ko amujekwa ta kÿ.

13

Ipy'a katuha ke

¹ Amõ awa ta je'ẽha ke ihẽ apandu katu my? Tupã je'ẽha rahoha ta je'ẽha ke ihẽ apandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Ihē apandu, ame'ē riki ma'e tyapuha jō riki.

“Pē! Pē! Pē!” aja ita nupā tyapuha jō riki.

Tyapu te'e jō. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

² Tupā mujekwa ame'ē ke ihē apandu pandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Upa katu te ma'e ke ihē akwa katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Amō ukwa ym ame'ē ke ihē pe Tupā mujekwa my? A'erehe ame'ē ke ihē akwa katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

Ihē ajurujar katu te. A'erehe ajurujar katuha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'e katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Te'e riki ihē axo. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

³ Ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te ihēma'e ke ihē ame'ē me'ē my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Tata pe ihē ke amō hapy my? Aja jukwa. Aja Jesu rehe ajurujar katuha ke ahijar ym, aja ihē amujekwa my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Marā ka ym ihē katuha. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

⁴ Amō ta rehe japy'a katu rahā, pahar amō ta rehe japarahy ym. Wewe katu japandu ipe.

Amō ta rehe japy'a katu rahā,

Jajyty'ŷ ym a'eta rehe.

Amō ta i'ar koty te we jande katuha aja ym jakwa. “Katu te ame'ē ke jande” aja jakwa ym jande jupe tī.

⁵ Amō ta rehe jande japy'a katu rahā, jajumuhuxī ame'ē ke jama'e ym.

Jande juehe har jō jakwa jakwa ym jaxo tī.

Amō ta rehe har jakwa jakwa ta jaxo.

Pahar japarahy ym tī.

Amō ta rehe japy'a katu,

A'erehe pahar amō ka'u te'eha ma'eha ke jaharái.

Pahar jande py'a jamujywyr ehe.

⁶ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe amō riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, jande rury ym. Japyai riki.

Katu aja amō ixo rahā, jande rury katu ehe.

⁷ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe: “A'e jyty'ym. Jaxer ai a'e” aja ehe har japandu ym.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe juehe har

Amō pandu rahā, jande jajurujar katu ehe.

Amō riki katu ym rahā, a'e katu wan ta oho, ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe jande ke

A'e mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu.

⁸ Amō ta rehe tapijar te'e japy'a katu jaxo. Ipy'a katuha upa ym ta.

Amō ma'e ke upa ta. Kuja.

Tupā mujekwa ame'ē ke amō ta pandu pandu. Ame'ē panduha ke upa ta.

Amõ awa ta je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke

Tupã'ã muwyr amõ pe. Ame'ẽ ke upa ta tĩ.

Ma'e ukwa katu te ha ke Tupã'ã muwyr amõ pe. Ame'ẽ ke upa ta tĩ.

Ipy'a katuha anĩ. Upa ym ta ame'ẽ.

⁹ Ma'e ukwa katu te ha ke Tupã'ã muwyr tipe. Upa katu te ukwa ym awa, ukwa we.

Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu pandu.

Upa katu te a'e mujekwa ym. Mujekwa we mi.

¹⁰ Pe, Kirisutu jywyr rahã, upa katu te ngã ukwa katu te ta kÿ. Pyta we ym ta ma'e ukwa ym ha. Upa katu te Tupã mujekwa, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta jande pe tĩ.

¹¹ Kurumĩ rahã, ihẽ je'ẽha riki kurumĩma'e riki. Ihẽ axoha riki kurumĩma'e. Akwaha riki kurumĩma'e.

Apo riki sawa'e ihẽ axo 'y. A'erehe kurumĩ ym axo.

¹² Waruwa xi'a rahã, jesak katu ym ma'e. Aja upa katu te Tupã rehe har jakwa katu ym we apo. Waruwa xi'a, ame'ẽ rehe jasak, ame'ẽja saka.

Yman rahã, huwa koty japu'am rahã, ehe har upa katu te jakwa ta kÿ. Apo ihẽ akwa we riki. Yman rahã, upa katu te ihẽ akwa katu ta kÿ.

Ihẽ rehe har upa katu te Tupã ukwa katu apo. Aja yman rahã, upa katu te ehe har ihẽ akwa katu ta kÿ tĩ.

¹³ Tupã pete'e ixo, ame'ẽ rehe jajurujar katu. Inamõ jaxo ta tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. Amõ ta rehe japy'a katu tĩ.

Ame'ẽ mahapyr riki katu.

Jajurujar katuha ke.

Jaharõha ke tĩ.

Japy'a katuha ke tĩ.

Pesarahã! Amõ ta rehe tapijar te'e we jande japy'a katu rahã, ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha.

14

Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke amõ we Páu mujekwa

¹ Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, i'ar koty te we katuha. A'erehe mã peja amõ ta rehe pepy'a katu pexo. Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ me'ẽ katu, ame'ẽ ke mã peja peputar katu. Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu pandu, ame'ẽ riki katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ ke peputar katu te. ² Amõ awa je'ẽha ke amõ pandu rahã, Tupã namõ jõ a'e pandu katu. Amõ ta namõ pandu ym. Amõ jeje te'e ukwa ym ame'ẽ ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke amõ awa je'ẽha ke pandu. A'erehe amõ ta ukwa ym. ³ Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu rahã, jande je'ẽha rupi a'e pandu tĩ. (A'erehe ukwa katu.) A'erehe mujekwa katu ngã pe ma'e ke. A'erehe Tupã rehe har a'e mujekwa katu ngã pe. A'eta py'a ke a'e mâtã, a'erehe Tupã rehe a'eta jurujar katu te we rĩ. Pyai ame'ẽ ta ke a'e muhury katu tĩ. ⁴ Amõ awa je'ẽha ke amõ pandu rahã, juehe a'e jumuhury. A'e jeje te'e Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu rahã, jande je'ẽha rupi a'e pandu tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. A'erehe Tupã mujekwa ame'ẽ ke pandu rahã, jande je'ẽha rupi pandu. Aja rahã, katu te. Upa ukwa katu ta.

⁵ Upa pehẽ riki amõ awa ta je'ẽha ke pepandu ame'ẽ ke ihẽ aputar we. Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu, ame'ẽ ke ihẽ aputar katu te. Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu rahã, katu te ame'ẽ. Amõ awa je'ẽha ke amõ pandu rahã, katu we ame'ẽ. Ame'ẽ amõ awa je'ẽha ke jande je'ẽha rupi amõ mujekwa rahã, katu tiki. Mujekwa rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahã, hury katu ta. ⁶ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, amõ awa je'ẽha rupi ihẽ apandu rahã, marã ka ym katuha. Je'ẽha pekwa ym ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa ym ta tĩ. Mujekwaha nixói, a'erehe pekwa ym ta. Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ apandu my? Amõ we amõ we Tupã rehe har ihẽ apandu my? Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke apandu my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja amõ awa je'ẽha rupi apandu rahã, marã

ka ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym. Jande je'êha rupi mujekwaha nixói rahã, marã ka ym pehê py'a mâtãha. Katu ym aja.

⁷ Je'êha ukwa ym rahã, kuja saka. Takwar ra'yr aja saka. Peju rahã, tyapu katu ym rahã, awa peju my? Ukwa ym ta amõ. ⁸ Tapi'iruhu 'ak ke peju rahã, tyapu katu ym rahã, marã ka ym jawar henduha. So'o mujan ym ta. ⁹ Ame'êja saka riki. Amõ awa je'êha rupi ma'e ke pepandu rahã, amõ ta ukwa ym ta. Je'êha ukwa ym ta. Hendu tipe. ¹⁰ Kome'ê ywy keruhũ rupi awa ta je'êha heta ihĩ. Amõ koty koty je'êha ke. Amõ awa ta amõ koty je'êha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu riki. Amõ awa ta amõ koty je'êha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu ta tĩ. Aja pame katu te. ¹¹ Pe, amõ pandu rahã, pe, ame'ê je'êha ihê akwa ym rahã, a'e riki amõ awa aja akwa katu. Ihê riki amõ awa aja a'e ukwa tĩ.

¹² Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr ame'ê ke peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahã, ame'ê namõ mã peja Jesu kotyhar ta ke pemu'e katu. Aja rahã, ame'ê ta py'a ke pemãtã katu te we ta rĩ. Aja rahã katu te. (Amõ awa ta je'êha rupi pepandu rahã, amõ ta py'a ke pemãtã ym ta. Ame'ê katu ym.)

¹³ Amõ awa je'êha rupi amõ pandu rahã, mã peja Tupã namõ epandu: "Ame'ê amõ awa je'êha rupi amõ pandu. Ame'ê ke emujekwa katu ihê pe. Aja rahã, amõ ta pe ihê amujekwa katu ta tĩ" aja inamõ epandu. Aja rahã, amõ pandu ame'ê ke jande johu jakwa katu ta. ¹⁴ Pesarahã! Tupã namõ amõ awa je'êha rupi ihê apandu rahã, Tupã'ã pyrãtãha namõ ihê apandu. A'erehe ma'e ihê apandu my, ihê atu ihê akwa ym. (Aja rahã, amõ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja.)

¹⁵ Pesarahã! Myja me'ê ihê axo my? Kuja katu te. Tupã'ã pyrãtãha namõ ihê apandu ta Tupã namõ. Ihê akwa katuha namõ ihê apandu ta inamõ tĩ. Tupã'ã pyrãtãha namõ Tupã rehe har ihê ajyngar ta tĩ. Ihê akwa katuha namõ ehe har ihê ajyngar ta tĩ. ¹⁶ Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ Tupã pe: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja amõ awa je'êha rupi nde erepandu. A'erehe nde rehe hendu ame'ê ta ukwa ym. Je'êha ukwa ym. Aja rahã: "Amen, a'e tỹ" aja marã ka ym panduha. ¹⁷ Katu te ame'ê ke nde erepandu Tupã pe tipe. Hendu ame'ê ta ke ukwa ym. Je'êha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde eremãtã ym riki. Katu ym aja.

¹⁸ Amõ awa ta je'êha rupi pepandu. Ihê riki pehê 'ar koty te we amõ awa je'êha rupi ihê apandu. A'erehe Tupã pe ihê apandu: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja. ¹⁹ Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, anĩ. Amõ awa je'êha rupi apandu ym ta. Jande je'êha ke apandu. Heta ym ihê apandu, ame'ê ke a'eta ukwa katu. Aja rahã, katu tiki. Je'êha ke ukwa katu. Aja Tupã rehe har ihê amu'e rahã, katu tiki. Mãte hũ amõ awa je'êha rupi apandu rahã, marã ka ym ngã ukwaha. Je'êha ukwa ym. Aja rahã, amõ we Tupã rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe amõ awa je'êha rupi apandu ym ta.

²⁰ Ihê mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ta'yn ta aja pexo. (Aja rahã, ta'yr mi pema'e.) Pehê pekwaha anĩ. Tuwete aja pexo. Aja rahã, amõ awa je'êha rupi amõ pandu rahã: "Mã! Katu" aja pepandu ym ta. ²¹ Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu: "Jundéu awa ta! Ihê kotyhar ta ke pehê. Pehê pe amõ sawa'e ta ke ihê amondo ta. Amõ awa je'êha rupi pehê pe a'eta pandu ta.

Pehê namõ ame'ê ta pandu tipe. Anĩ. Ihê rehe pehendu ym riki" aja Tupã pandu.

(Amõ awa ta ke Tupã muwyr. Ame'ê ta amõ awa je'êha rupi pandu. Tupã putar, ame'ê ke ame'ê ta ma'ema'e.) ²² Aja apo tĩ. Amõ awa je'êha rupi amõ ta pandu. Aja rahã, Tupã putar ame'ê ke ma'ema'e. Ame'ê kuja mujekwa. Amõ awa je'êha rupi amõ pandu rahã, jurujar ym ame'ê ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa: "Mã! Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ame'ê ta pandu" aja ukwa. Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta anĩ. Tupã mujekwa ame'ê ke amõ pandu rahã, jande je'êha rupi a'e pandu tĩ. A'erehe kuja ukwa: "Mã! Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ame'ê ta pandu" aja ukwa. Jurujar ym ame'ê ta anĩ. Aja ukwa ym.

²³ Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, upa riki amõ awa je'êha rupi pandu u'am. Arahã ame'ê je'êha ukwa ym ame'ê ta ixu uwyr rahã, pehê riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar ym ame'ê ta ixu uwyr rahã, aja tĩ. Peka'u te'e aja ukwa tĩ. ²⁴ Tupã mujekwa ame'ê ke upa

riki pandu u'am rahā, jurujar ym ame'ē ke ixē uwyr. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ke ixē uwyr tī. Upa ame'ē ke hendu rahā, ukwa ta. Pe, a'e pandu: “Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e, aja ihē akwa. Ihē ke Tupā mupyrara ta, aja ihē akwa tī” aja pandu ta. ²⁵ Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke a'e ukwa ta a'e jupe. Aja rahā, ipy'a ke Tupā koty a'e muruwak ta. Pe, Tupā rehe ipy'a ke moī moī ta. A'e pandu: “Jetehar te ke. Ihē akwa apo 'y. Apo pehē namō Tupā ixo katu” aja riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

²⁶ Ihē mu ta! Pehē pejy'ar rahā, myja me'ē pexo katu my? Ame'ē ke ihē amujukwa ta apo 'y. Pejy'ar rahā, mā peja jurujar katu ame'ē ta py'a ke pemātā katu. Peteī teī epandu katu. Amō riki Tupā rehe har jyngar. Amō riki ehe har mu'e katu. Amō riki ma'e ke Tupā mujekwa ame'ē ke mu'e katu. Amō riki amō awa je'ēha rupi pandu. Ame'ē ke hendu ame'ē ta pe amō riki mujekwa katu. Aja rahā, upa ukwa ta. Pejy'ar rahā, aja peteī teī pandu rahā, katu tiki. ²⁷ Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Ko peteī sawa'e pandu. A'e upa pandu rahā, amō pandu. Aja pema'e. Pe, amō riki ame'ē amō awa je'ēha ke jande je'ēha rupi mujekwa katu ta me'ē te'e. Hendu ame'ē ta pe mujekwa katu. Jande je'ēha rupi mujekwa katu. Aja rahā, johu upa ukwa katu ta. ²⁸ Pe, amō mujekwa ame'ē ke nixōi rahā, amō awa je'ēha rupi pandu tar katu, ame'ē ke mā peja epandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupā namō jō epandu tī. ²⁹ Jande je'ēha rupi Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta jō pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Pe, upa hendu ame'ē ta pandu a'eta jupe: “Tupā mujekwa ame'ē ke a'e mujekwa my” aja riki. ³⁰ Pe, amō pandu u'am rahā, ma'e myrandu ke amō pe Tupā mujekwa. Aja rahā, ame'ē ke pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ē ke mā peja eputu'u. Ewapyk. ³¹ Pehē peputar rahā, upa pehē riki Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu katu. Peteī pandu. Pe, upa pandu rahā, amō riki pandu. A'e upa pandu rahā, amō riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahā upa hendu ame'ē ta ukwa katu ta. Aja Tupā rehe har upa ngā ukwa katu te we ta rī. ³² Tupā mujekwa, ame'ē ke amō pandu rahā, myja rahā pandu my, ame'ē ke mā peja ekwa katu. Myja rahā, putu'u my, ame'ē ke mā peja ekwa katu tī. ³³ A'erehe pejy'ar rahā, johu pepandu rahā, tyapu hū, ame'ē ke Tupā putar ym. Anī. Peteī teī pandu, aja a'e putar katu.

Tupā kotyhar ta jy'ar rahā, ³⁴ kūjā ta ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Jy'ariha renda pe ixo rahā, mā peja pandu ym riki. “Ngā jy'ar rahā, kūjā riki kapitā aja ym ta” aja jundēu awa ta je'ēha mujekwa. ³⁵ Ma'e ke kūjā ta ukwa tar katu rahā: “Myja my?” aja jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jywyr oho rahā, ixawa'e pe pandu: “Jy'ariha renda pe ma'e a'eta pandu my?” aja riki. Jy'ariha renda pe pandu rahā, katu ym ta tiki.

³⁶ Pehē riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehē riki Tupā je'ēha ke pepandu py my? Anī riki. Pehē pe jō Tupā je'ēha ke amō ta pandu my? Anī riki tī. A'erehe: “Katu te jande” aja pekwa pekwa ym pehē jupe. ³⁷ Pehē ngi har amō ta riki Tupā mujekwa ame'ē ke pandu pandu. Amō ta riki pyrātāha namō ma'eha ke Tupā ā muwyr, ame'ē ke namō ixo. Aja rahā, ihē amupinim ame'ē riki jandema'e sawa'e te je'ēha ke, aja ame'ē ta ukwa ta me'ē te'e. ³⁸ “Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi Páu mupinim ym” aja amō pandu rahā, mā peja pete'e ixo.

³⁹ Ihē mu ta! Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu. Mā peja ame'ē ke peputar katu te. Amō ta amō awa ta je'ēha rupi pandu tar katu rahā: “Mā peja epandu ym” aja pepandu ym ipe. ⁴⁰ Pehē pejy'ar rahā, johu upa katu te pepandu pandu rahā, tyapu hū. Aja ym pexo. Anī. Peteī teī epandu katu.

15

Kirisutu kwera katu uhem

¹ Ihē mu ta! Mā peja myrandu katu rehe har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Pe, pejurujar katu ehe. Aja pexo apo rī. ² Ame'ē myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē ke Tupā muhā katu ta. Te'e pejurujar rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta.

³ Myrandu katu ke ihē ahendu, ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē riki amō panduha 'ar koty te we katuha. Kuja riki. Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja a'e ma'e. ⁴ Itakwar keruhū rupi a'e ke amō ta mou raho. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā je'ēha amō mupinim, aja ma'e. ⁵ Upa kwera katu uhem rahā, Petu pe a'e jumujesak. A'engi jumu'eha ta pe a'e jumujesak tī. Awa py mokōi hetaha ta pe. ⁶ A'engi ymaniwe inamō ixo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī. Heta ame'ē ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e jumujesak. Peteī wera rahā, 500 hetaha ta usak ehe. Upa tate ame'ē ta ixo we rī. Amō ta manō riki. ⁷ A'engi Tian pe a'e jumujesak tī. A'engi upa a'e mondo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī.

⁸ A'engi ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē katu ym ihē jupe ihē tipe. Ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē riki a'ejōhar aja saka. ⁹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki ihē 'ar koty te we katuha. Ihē riki iwyr koty te'e we katuha. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo, a'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke aja ihē apandu ym ta tipe ihē juehe har. ¹⁰ Anī. Ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī. Te'e riki aja ym. Amō Jesu mondo ame'ē ta 'ar koty te we ihē aparaky katu. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ē parakyha ke. Ihēma'e pyrātāha namō ame'ē ihē ama'ema'e my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha namō ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu katu. ¹¹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu. Ihē riki apandu pandu tī. Juja katu te riki. Ame'ē rehe pejurujar katu tī.

Kwera katu uhem ame'ē rehe har

¹² Jande japandu: “Kirisutu manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem” aja riki. Aja rahā: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta” aja marā ka ym pepanduha. ¹³ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁴ Pe, Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, Kirisutu rehe har marā ka ym japandu panduha. A'e kwera ym rahā, a'e nixói, a'erehe marā ka ym pejurujariha ehe. ¹⁵ Amō we tī. Tupā rehe har te'e jande japandu tī. Jande japandu: “Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem” aja riki. Pe, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ym ta rahā, te'e japandu ehe har. Aja ngā pe jamujekwa. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁷ Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, pejurujar katu naī. Peka'u te'e riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe pema'rahā, mupyrara renda pe peho ta. ¹⁸ Amō we tī. Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y. ¹⁹ Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā jō riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanō rahā, ixoty jaho ym rahā, jande pe amō ta pandu: “Mā! Te'e pejurujar naī” aja. Upa amō ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

²⁰ Anī. Pesarahā! Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem 'y. Ame'ē riki jetehar te ke. Kirisutu ke a'e mukwera rahā, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ta tī, aja a'e mujekwa katu. ²¹ Peteī riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e. (Anā ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō ta. Aja tī. Peteī Tupā mukwera katu. (Kirisutu ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō rahā, upa katu te jande ke Tupā mukwera katu ta tī. ²² Anā rainō ta ke jande. A'erehe upa katu te jamanō ta. Jande riki Jesu kotyhar ta ke tī. A'erehe jande ke Tupā mukwera katu ta tī. ²³ Ngā ke Tupā mukwera rahā, ka'u te'eha rupi ym ta. Anī. Katu ta. Kirisutu ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jywyrahā, ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu ta tī. ²⁴ A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu ta. Arahā ājā tama'e pyrātāha ke Kirisutu muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u ta tī. Upa rahā, Tupā pe Kirisutu pandu ta: “Papa! Ne jō riki kapitā keruhū te apo 'y” aja riki. ²⁵ Upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta tī. Aja rahā, upa ame'ē ta Kirisutu rehe hendu katu ta. Huwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we Kirisutu riki kapitā keruhū rī. ²⁶ Amō manō rahā, ame'ē manōha riki awa ruwajan aja saka we rī. Ame'ē ke a'ejōhar Tupā mukanim ta. Aja rahā, manō ym te ta awa. ²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu ta. Aja rahā, upa katu te hendu katu ta ehe.” Upa katu te aja pandu rahā,

Tupã jô anĩ. A'e riki upa katu te amõ ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe muhendu katu ta. ²⁸ Aja rahã upa katu te hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu te ngã ke Tupã muhendu katu rahã, Tupã pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihẽ ahendu katu ta tĩ — aja ipe.

Aja rahã, Tupã riki upa katu te ma'e kapitã keruhũ te riki. A'e jô riki kapitã keruhũ te.

²⁹ Pesarahã! Amõ ta ke amõ mujahuk riki. Aja rahã, y ngi uhem rahã, kwera katu uhem, aja mujekwa. Manõ ame'ẽ ta kwera ta, aja panduha saka. Pe, amõ ta pandu naĩ: “Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ym ta” aja naĩ. Ame'ẽ jetehar te rahã, mujahuk ym ta tipe. Anĩ. Tapijar te'e we pemujahuk riki. Aja rahã, ngã ke Tupã mukwera ta, aja pemujekwa. ³⁰ Jande aja tĩ. Mãte we jaxo. Tapijar te'e we aja jaxo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ym rahã, ihẽ ke mukwera ym ta tĩ. A'erehe ihẽ amanõ tar ym.

³¹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Wera rahã pame katu te amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Tapijar te'e we jukwa tar katu. (Anĩ. Akyje ym ingi. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta, aja akwa katu. A'erehe ihẽ akyje ym ingi.) Ame'ẽ riki jete. Kuja jetehar te tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe aja ihẽ rury katu axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³² Ko Ese ok ta pe ihẽ axo. Amõ ta ihẽ rehe parahy riki. So'o jarõ ame'ẽ ta aja saka. Ihẽ ke ame'ẽ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu axo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, marã ka ym katuha. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, amõ mupinĩha aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koĩ jamanõ ta, a'erehe mã peja ja'u te'e jaxo. Jajumuhury katu jande juehe jaxo apo 'y — aja riki yman amõ mupinim.

³³ Anĩ. Aja mã peja ym pexo. “Katu ym ame'ẽ namõ amõ ixo rahã, a'e katu ym wan ta tĩ.” A'erehe mã peja peka'u te'e ym pexo. ³⁴ Pehẽ py'a pemupak! Aja rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta, aja pekwa katu ta kÿ. Pemuka'u te'e ym, aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta, aja pexo ta kÿ. Pehẽ namõ amõ ta ixo. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ ta. Katu ym aja. A'erehe pehẽ ngi ihẽ ruxĩ.

Kwera rahã, awa rete myja me'ẽ ta my

³⁵ Amõ pandu my:

—Myja me'ẽ manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ta my? Hete nixói riki. Myja me'ẽ awa rete my tĩ — aja.

³⁶ Mã! Pekwa ym. Pesarahã! Ma'e ra'ĩ te'e hywõi ym. Pejyтым ym rahã, hywõi ym.

³⁷ Pehẽ pejyтым ame'ẽ ke ma'e ra'ĩ te'e. Ahúi aja me'ẽ ha'ĩ nahã my. Amõ ma'e ra'ĩ nahã my. Pesarahã! Ha'ĩ ke pejyтым. I'y ke anĩ. ³⁸ Ma'e ra'ĩ hywõi rahã, i'y ke uhem. Tupã putar, aja me'ẽ i'y ke. Ma'e ra'ĩ ngi i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ẽja saka jande rete tĩ. Tupã mukwera rahã, amõ koty jande rete uhem ta tĩ.)

³⁹ Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym. Amõ koty riki. Ma'ewyra rukwer amõ koty tĩ. Pira rukwer amõ koty tĩ. Upa juja ym.

⁴⁰ Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ixo tĩ. Ywa pe har ta amõ koty katuha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta amõ koty katuha tĩ. ⁴¹ Warahy hendy katu. Jahy hendyha amõ koty weraha. Jahy rata hendyha amõ koty hendyha a'e tĩ. Heta jahy rata ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ hendyha amõ koty koty hendyha.

⁴² Aja ta tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera rahã, awa rete amõ kotyhar. Awa rete ke amõ jyтым rahã, inem ta oho. Pe, manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera rahã, ame'ẽ inem ym te ta. Uhã te hũ ta ixo. ⁴³ Awa rete ke amõ jyтым rahã, awa rete jaxer. Pitu te'e ame'ẽ ke ame'ẽ. Tupã mukwera rahã, awa rete katu te. Pyrãtã katu te. ⁴⁴ Awa rete ke amõ jyтым rahã, manõ ame'ẽ ke jyтым. Hete riki. Tupã mukwera rahã, amõ kotyhar uhem. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke uhem. Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe awa rete ixo. Ywa pe amõ kotyhar ixo. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke ixo. ⁴⁵ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Anã sawa'e py. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har hete ke Tupã me'ẽ ipe, aja riki.” Amõ Anã ixo. A'ejõhar ame'ẽ ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki awa ke muhã katu. ⁴⁶ Kome'ẽ ywy

keruhũ pe har hete ke uhem py. A'engi amõ kotyhar hete ke Tupã muhem ta. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke uhem ta. ⁴⁷ Anã sawa'e py tĩ. Ywy ke te'e a'e ke Tupã mujã. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ke a'e. Amõ Anã rehe har a'ejõhar ame'ẽ ke aja japandu. Kirisutu a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe har ke a'e. ⁴⁸ Ywy ke te'e Anã Tupã mujã. Anã aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta tĩ. A'erehe manõ ta. Ywa ngi amõ wyjy uwyr. Kirisutu a'e. Kirisutu aja ixotyhar ta tĩ. A'erehe manõ ym te ta tĩ. ⁴⁹ Ywy ke te'e Tupã mujã ame'ẽ ke aja jande jaxo tĩ. Yman rahã, ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke aja jande jaxo ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Tupã ixo ame'ẽ pe manõ ame'ẽ ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ẽ ta marã ka ym Tupã namõ pytaha. (A'erehe jande rete amõ koty uwak ta me'ẽ te'e.)

⁵¹⁻⁵² Ihẽ rehe pehendu katurahã! Yman ukwa ym awa. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Jande ngi har amõ ta manõ ta. Upa jande jamanõ ym ta. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. A'ejõhar tyapu rahã, pahar amõ koty jande rete ke Tupã muruwak ta. Eha ke amõ jupimi, aja pahar te muruwak ta. Jumi'a tyapu rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ta. Pe, manõ ym te ta tĩ. Pe, upa jande rete ke amõ koty Tupã muruwak ta. ⁵³ Awa manõ rahã, inem ta. Ame'ẽ ke Tupã muruwak ta me'ẽ te'e. Aja rahã, inem ym te ta. Manõ ame'ẽ ta ke a'e muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo. ⁵⁴⁻⁵⁵ Upa aja rahã, inem ame'ẽ ke Tupã muruwak ta. Aja rahã, inem ym te ta. Aja rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja uhyk ta.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Uhã te hũ ta awa ixo.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Upa Tupã mukwera katu riki.

Manõ ym te ta awa apo 'y. A'erehe marã ka ym jande ke mupyaiha.

⁵⁶ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. A'erehe a'e manõ riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha riki mujekwa katu ngã pe. ⁵⁷ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manõ. Upa jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe inamõ jaxo rahã, jamanõ ym te ta 'y. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu katu.

⁵⁸ Ihẽ mu ta! Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Mã peja Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Mã peja jandema'e sawa'e te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha ke. Ima'e parakyha rehe pema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ ta, aja pekwa. (Pehẽ ke a'e mukwera katu ta muhem kÿ.)

16

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

¹ Tamatarer matyriha rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ẽ rehe har paper pinim ihẽ pe pemuwyr. Pesarahã! Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe ihẽ apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja. "Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta ima'e ym te ma'e ke. Ame'ẽ ta pe mã peja tamatarer ke pemondo. Pehẽ pematyr, ame'ẽ ke pemondo" aja ihẽ apandu ngara ywy pe har ta pe. ² Nomin pame katu te tamatarer ke pemupyta. Ta'yr mi pehẽ pame katu te pemupyta. Pehẽ peparakyha namõ heta pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja pame katu te. Aja me'ẽ pehẽ rehe ihẽ ahyk ym rahã we, pematyr. ³ Pe, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ame'ẽ tamatarer ke Jerusarẽ ok ta pe ihẽ amondo ta. Pehẽ pepandu ame'ẽ sawa'e ta namõ ihẽ amondo ta. Sawa'e rehe har paper rehe ihẽ amupinim ta tĩ. Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa katu ta a'eta rehe har tĩ. ⁴ Heta tamatarer ke pematyr rahã, sawa'e ta namõ ihẽ araho ta tĩ. Aja rahã, sawa'e ta ihẽ namõ oho ta tĩ.

Páu rehe har

⁵ Masendo ywy rupi ihẽ aho py ta. A'engi pehẽ koty ihẽ aho ta. Masendo ywy rupi ihẽ aho ta me'ẽ te'e. ⁶⁻⁷ Pehẽ koty ihẽ ahyk rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta we ta nahã my. Aman ndy'ar rahã, apyta ta nahã my. Pahar pehẽ ngi ihẽ aho ym ta rĩ. Tupã putar rahã, pehẽ

namō ihē apyta katu we ta rī. Pe, a'ewan asak rahā, pehē ngi ihē aho ta tī. Myp ihē aho ta my? Akwa ym rī. Ihē aho rahā, ihē pe ma'e ke peme'ē ta, aja ihē akwa.

⁸ Se Ese ok ta pe ihē apyta we ta rī. Penteko 'ar upa rahā, sengi ihē aho ta. ⁹ Se Tupā rehe har ihē amu'e mu'e hū axo. Pe, ame'ē ke amō ta putar ym riki. Ihē ruwajan ta aja saka.

¹⁰ Pehē rehe Timo uhyk rahā, pahar ipo ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehē rok pe pemupyta katu. Ihē aja Tupā rehe a'e paraky ixo tī. Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu, ame'ē riki ima'e parakya. ¹¹ A'erehe: “Jaxer a'e” aja ym pekwaaha ehe har. Pehē ngi a'e oho rahā, ma'e ke peme'ē katu ipe. A'e putar ame'ē ke peme'ē ipe. Aja rahā, ihē rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha rehe ihē aharō axo. Imu ta namō a'e uhyk ta. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta.

¹² Apor rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ihē apandu pandu ipe: “Korin ok ta pe har ta rehe esak eho. Jande mu ta namō eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho” aja riki. A'e pandu: “Apo anī ta rī” aja a'e. A'e ukwa rahā, pehē koty a'e oho ta.

Je'ēha a'ejōhar

¹³ Pehē ruwajan ta aja me'ē pewe ixo. Pekwa katu pexo. Aja rahā, pehē ke a'eta muka'u te'e ym ta. Aja rahā, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Pehē ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehē py'a ke pemātā katu. ¹⁴ Upa ma'e ke pema'ema'e rahā, amō ta rehe pepy'a katu pexo.

¹⁵ Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta rehe har aja tī. Pekwa katu tī. Ngere ywy pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ē ta ke a'eta. Pe, Tupā kotyhar ta namō ma'e ke a'eta ma'ema'e katu. Ihē mu ta! Ihē apandu pehē pe. ¹⁶ Ame'ē ta rehe pehendu katu. Ame'ē ta aja amō ta ixo tī. Tupā kotyhar ta namō ma'e ke ma'ema'e katu tī. Ame'ē ta rehe pehendu katu tī.

¹⁷ Se Esete uhyk riki. Potuna aja tī. Akái aja tī. A'eta uhyk, a'erehe ihē rury katu axo. Se ihē namō pexo ym, a'erehe ihē py'a pemātā ym. A'erehe Esete ta riki ihē py'a ke mātā katu. ¹⁸ A'erehe ihē ke a'eta muhury katu. Pehē ke a'eta muhury katu, aja ihē ke muhury katu tī. Katu ame'ē ta ke a'eta, aja ihē apandu.

¹⁹ Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha ke a'eta mondo ixo pehē pe. Ak mondo ixo tī. Piriisi mondo ixo tī. A'eta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta katuha ke mondo ixo tī. ²⁰ Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta katuha ke mondo ixo pehē pe tī.

Pehē pejuman juman pehē juehe. Aja pepy'a katu pehē juehe pexo aja pemujekwa ngā pe.

²¹ Ko ihē po pe te'e ihē riki paper pinim ihē amupinim aī. Ihē Páu. Katuha ke pehē pe ihē amondo axo tī.

²² Jandema'e sawa'e te rehe amō ipy'a ym rahā, mā peja ame'ē ke Tupā mupyrara. Mā peja jandema'e sawa'e te pahar jywyr.

²³ Mā peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehē rehe.

²⁴ Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehē rehe ihē apy'a katu tī.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páú mupinim Mokõihar ke

Páú kome'ẽ paper ke mupinim tĩ. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ẽ rehe: “Pehendu katu” aja Páú mupinim. Amõ ta pandu: “Páú jande ke muka'u te'e” aja pandu naĩ. “Anĩ. Amuka'u te'e ym” aja Páú mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páú pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ẽ ta pe Páú mupinim tĩ

¹⁻² Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ Páú. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Timo ihẽ namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ta pe paper pinim jamondo jaxo tĩ. Tupã putar, a'erehe ihẽ pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu aja tĩ. Muhury katu tĩ.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu

³ Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tĩ. Upa jande py'a ke a'e mātã katu, a'erehe mã peja japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. ⁴ Upa katu te mäte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke a'e mātã katu. Aja rahã, amõ ta riki mäte ukwaha aja ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke jande jamātã katu tĩ. Jande py'a ke Tupã mātã, aja amõ ta py'a ke jamātã katu tĩ. ⁵ Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tĩ. Japyrara jaxo tĩ. Inamõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu. ⁶ Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Pejurujar katu ehe, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe pehẽ pepyrara aja pexo rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu tĩ. Jande py'a ke a'e mātã rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu ta tĩ, aja pekwa katu. Pehẽ pe pyrātãha ke a'e muwyr, a'erehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. ⁷ A'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehẽ py'a ke Tupã mātã katu ta tĩ. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páú ke Tupã muhem

⁸ Jande mu ta aja pehẽ! Pesarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mäte jakwaha. Ame'ẽ ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. A'erehe jajupandu jande jupe: “Jande jamanõ ta” aja jande jupe naĩ. ⁹ Mäte jakwaha, a'erehe: “Páú ta manõ ta me'ẽ te'e” aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ẽ ke a'e. ¹⁰ Jamanõ ta, aja jakwaha. Anĩ. Ame'ẽ ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta kũ tĩ. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta kũ tĩ, ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. (Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ, aja japutar.) ¹¹ Pe, jande namõ ma'e ke pema'ema'e ta tĩ. Kujã. “Pyraraha ngi Páú ta ke emuhem” aja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, jande namõ ma'e ke pema'ema'e katu tĩ, ame'ẽja saka. Heta ngã jande rehe har Tupã namõ pandu pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta jande pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: “Páú ke Tupã mupoir” aja ngã ukwa rahã, Tupã pe ngã pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja riki.

Te'e Páú pandu ym

¹² (Pehē ngi har amō ta pandu: “Páú Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e” aja naī. Anī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja akwa katu.) Kome'ē ywy keruhū pe ihē axo rahā, Tupā mujekwa ame'ē ke namō axo katu. Pehē namō axo rahā, aja axo tī. Mokōi akwaha namō axo ym tī. Ihē atu akwaha namō axo ym. Anī. Ihē rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe pyrātāha ke ihē pe muwyr. Ame'ē namō kome'ē ywy keruhū pe axo katu. Pehē namō axo rahā, aja tī. A'erehe katu ym ame'ē ke ama'ema'e ym, aja akwa. A'erehe ihē rury katu.

¹³⁻¹⁴ Amukwehe we paper pinim ihē amondo pehē pe. Ame'ē ke pepyhyk. Pe, pekwa. Pekwa katu, ame'ē ke jō paper rehe ihē amupinim. Mokōi akwaha ihē amupinim ym. Jetehar te ke amupinim. Ihē amupinim ame'ē rehe har ta'yr mi pekwa rī. (Myrandu katu ke ihē apandu, ame'ē ma'ema'eha rehe ihē ke Jesu Kirisutu mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ē ke ihē aja upa katu te pekwa katu, ame'ē ke ihē aputar. Aja rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahā, jande rehe pesak rahā, pehē rury katu ta. Arahā pehē rehe jasak rahā, jande rury katu ta tī.

¹⁵⁻¹⁶ Ihē amupinim ame'ē rehe har pekwa katu, aja akwa katu. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: “Masendo ywy koty ihē aho rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho” aja ihē jupe. Kuja tī. “Masendo ywy ngi ihē ajywyr rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho tī” aja ihē jupe. Aja rahā, mokōihar pehē rehe ihē asak ta. Aho rahā, asak ta. Ajywyr rahā, aja tī. Asak ta tī. Aja rahā, mokōihar pehē rury katu ta. Pe, pehē ngi ihē aho rahā, ma'e ke ihē pe peme'ē katu ta. Aja rahā, Jundéi ywy pe aho katu ta. ¹⁷ (“Aho ta” aja ihē apandu. Pe, je'ēha ihē pe amō muhyk werur, a'erehe: “Aho ym we ta rī” aja apandu. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta ukwa rahā, kuja ukwaha ngā jupe naī.) “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páú” aja naī. Anī. Aja ym. “Ihē aho ta” aja apandu rahā, ihē atu aputar ame'ē ke apandu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe a'eta pandu: “‘Aho ta’ aja Páú pandu rahā, pahar: ‘Anī. Aho ym ta’ aja pandu” aja pandu pandu. A'erehe: “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páú” aja ukwaha naī. ¹⁸ Anī. Aja ym ihē. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī. A'erehe: “Aho ta” aja ihē apandu rahā, pahar: “Anī, aho ym we ta rī” aja ym ihē apandu. A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa.

¹⁹ Amō we tī. Jesu Kirisutu Tupā ra'yr. Ehe har pehē pe ihē apandu pandu. Sir aja tī. Timo aja tī. Pandu pandu tī. Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e ym te Kirisutu. Anī. A'e pandu ame'ē ke aja te'eha a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī, aja pekwa katu. ²⁰ Pesarahā! Upa katu te Tupā pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Tupā pandu katu ame'ē ke Jesu muhyk katu tī. A'erehe Jesu rehe har jakwa rahā, jetehar te ke ihē apandu, aja jakwa katu. Aja rahā: “Tupā riki katu te ame'ē ke a'e” aja ngā pandu ta. (A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa katu tī.) ²¹ Pe, Tupā riki jande pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu jande pe. Pehē pe aja jande pe a'e mujekwa katu tī. A'e riki jande pe pandu: “Ihēma'e parakyha ke pema'e peho” aja. (A'erehe Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.) ²² (Ihēma'e ke rehe ihē rer ihē amupinim.) Tupā aja tī. “Ko ihēma'e ke” aja Tupā pandu. A'erehe jande py'a rehe l'ā ke muwyr. Aja rahā: “Ko ihēma'e ke” aja a'e mujekwa katu. Jande py'a rehe l'ā ke a'e muwyr. Ame'ē kuja mujekwa. Yman rahā, jande ke a'e muhā katu ta, aja mujekwa. (Jande py'a rehe l'ā ihī katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu aja pekwa katu tī.)

Pehē pe aje'ē je'ē tar ym, a'erehe pehē koty aho ym

²³ Ko jetehar te ke pehē pe ihē apandu, aja Tupā ukwa katu riki. Jetehar te ke ihē apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mahy katu. Ko pehē pe apandu: “Pehē koty ihē aho ta” aja. Pe, ihē aho ym. Ma'erehe my? Ame'ē ke amujekwa ta apo 'y. Kuja. Ihē ajupandu ihē jupe: “Korin ok ta pe ihē aho rahā, a'ep pe har ta pe ihē aje'ē je'ē hū ta. Ame'ē ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ē je'ē hū ta” aja ihē jupe. Anī. Aja aje'ē je'ē tar ym. A'erehe pehē koty ihē aho ym riki. ²⁴ “Aje'ē je'ē ta” aja apandu rahā, pehēma'e kapitā

ihē aja my? Anī. Aja ym ihē. Myja me'ē pejurujar katu my? Ame'ē rehe har ihē apandu ym. Kirisutu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihē akwa katu. “Aje'ē je'ē hū ta” aja apandu rahā, pexoha rehe har jō ihē apandu. Pehē pexoha ke ihē amukatu tar katu. Aja rahā, Tupā koty pehē py'a pejumuruwak ta my tī.

2

¹⁻² Pehē ke jande jamuhury tar katu, a'erehe ihē ajupandu ihē jupe: “Korin ok ta pe ihē aho ym we ta rī. Aja rahā, ame'ē ta ke ihē amupyai ym ta” aja ihē jupe. Pesarahā! Pehē ke ihē amupyai rahā, awa riki ihē ke muhury katu ta my? Nixói awa! Ihē riki amupyai ame'ē ta jō riki ihē ke muhury katu ta. Pehē ke ame'ē ta. A'erehe pehē ke ihē amupyai tar ym. (A'erehe pehē koty aho ym rī.) ³ Paper pinim pehē pe ihē amondo py. Ame'ē pe ihē aje'ē je'ē hū ha pehī. Aja rahā, upa pehē pexoha ke pemukatu my? Aja ym rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta tī. Aja rahā, ihē apyai ta, aja ihē aputar ym. Ihē ke pemupyai, anī. Ihē ke pemuhury katu ta me'ē te'e. Ihē rury katu rahā, pehē rury katu tī, aja ihē akwa katu. ⁴ Amukwehe pehē pe paper pinim ihē amondo rahā, upa ihē py'a rupi ihē apyai te. Ajumupyai tī. Ihē apyai, a'erehe ihē ajixi'u hū tī. (Ihē amupinim aī rahā, ajixi'u aī tī.) Upa pehē rehe ihē apy'a katu te, aja ihē amujekwa tar katu pehē pe, a'erehe ame'ē paper pinim ihē amondo. Pehē ke ihē amupyai, anī. Aja aputar ym.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē sawa'e rehe pehē py'a pemujuwyr katu

⁵ (Pehē koty imāi nungar namō ukwer kwe. Ame'ē rehe har ihē amupinim kwe.) Amō ta ke ame'ē jaxer ai ma'e ame'ē mupyai rahā, ihē ke jō mupyai ym. Pehē ke a'e mupyai tī. A'erehe: “Upa katu te pehē riki ihē ke mupyai” aja apandu tar ym. ⁶⁻⁷ Ame'ē sawa'e pe pehē ngi har hetaha ta je'ē je'ē hū. Ame'ē a'ewan riki. Tupā koty ipy'a ke ame'ē mujuwyr. A'erehe apo pehē py'a pemujuwyr katu ta me'ē te'e ehe. A'e ke pemuhury tī. Aja rahā, ame'ē sawa'e tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. “Māte ihē ke akwaha” aja pandu ym ta. “Ihē ke Tupā putar ym” aja ukwa ukwa ym ta ixo tī. ⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu. Pehē pepy'a katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

⁹⁻¹⁰ Upa ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu my, ame'ē ke ihē akwa tar katu. Aja te'eha ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu my. Ame'ē ke ihē akwa tar katu tī. A'erehe paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē sawa'e ma'e. Ame'ē ke rehe pehē py'a pemujuwyr rahā, ihē rehe pehendu katu, aja akwa katu. Pehē py'a pemujuwyr ehe rahā, ihē py'a ihē amujuwyr ehe tī. Pehē ke ihē amuhury tar katu, a'erehe ame'ē sawa'e rehe ihē py'a ihē amujuwyr tī. (A'e tī. Ihē py'a ihē amujuwyr ehe.) Kirisutu ihē rehe usak, aja ihē axo, a'erehe ihē py'a ame'ē sawa'e rehe ihē amujuwyr tī. ¹¹ Aja rahā, jande ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) A'e putar ame'ē ke jande jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ē ke a'e putar, aja jande jakwa katu.

Toroa ok ta pe Páu ixo rahā, jumupyai a'e

¹² Toroa ok ta rehe ihē ahyk aho rahā, a'ep myrandu katu ke ihē apandu pandu. Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahā Kirisutu rehe ngā ke jandema'e sawa'e te mujurujar katu. A'erehe heta jurujar katu ehe. Ame'ē riki jandema'e sawa'e te ma'ema'eha ke, aja akwa katu. ¹³ Arahā Tit, jande mu ke ihē amahem ym, a'erehe ihē ajumupyai hū. (Ihē rehe pehendu katu my, ame'ē ke Tit pandu ta ihē pe, aja akwaha naī. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe ihē apandu: “Tit ke ihē akekar ta aho” aja. Pe, Masendo ywy pe ihē aho.

Tupā pe ma'e pihe katu ame'ē ke jande

¹⁴ (Amō rahā we, Tit rehe asak. A'erehe pehē pexoha rehe har akwa. Pexoha katu, aja akwa.) A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Pesarahā! Amō ta ke kapitā muputu'u rahā, muputu'u ame'ē ta ke a'e werur. “Ko ihē amuputu'u ame'ē ta ke” aja kapitā mujesak hekoha ta pe. Aja Tupā tī. Kirisutu riki kapitā keruhū a'e. (Jande jajurujar katu ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. (A'erehe a'e muputu'u

ame'ẽ ta aja saka jande tĩ.) A'erehe Kirisutu namõ jande ke Tupã mujesak hekoha ta pe, ame'ẽja saka. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe ihẽ apandu.

Tupã pandu jande pe: “Kirisutu rehe har pepandu pandu peho” aja. A'erehe ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke amõ jyhẽ rahã, upa koropi pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu rahã, upa ngã renda rupi Kirisutu rehe har ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa pihe katu, ame'ẽja saka.) ¹⁵ Tupã pe jande ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe Tupã pe jande riki ma'e pihe katu ame'ẽja saka. Aja rahã Kirisutu rehe har japandu pandu. Tupã muhã katu ame'ẽ ta pe japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta pe japandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har japandu pandu tĩ. ¹⁶ A'erehe ame'ẽ ta hendu rahã, ma'e inem, ame'ẽja saka ngã pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã koty oho ta ame'ẽ ta pe anĩ. Kirisutu rehe har hendu rahã, ma'e pihe katu, ame'ẽja saka. Jurujar katu ehe. A'erehe Tupã namõ ixo ta.

Pesarahã! Kirisutu rehe har mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta pe amõ pandu pandu. Tupã koty oho ta ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Aja rahã, awa riki Kirisutu rehe har pandu pandu katu my? ¹⁷ Jande riki. Amõ ta anĩ. Jande aja a'eta ixo ym. Amõ ta Tupã je'ẽha ke pandu pandu rahã, tamatarer hũ ke pyhyk ta, aja ukwaha naĩ. (Ihẽ aja tĩ, aja pehẽ ngi har amõ ta pandu naĩ. Manambe aja tĩ. Tamatarer hũ japyhyk, aja jande rehe har pandu naĩ tĩ.) Anĩ. Aja ym jande. Jande ke Tupã mondo, a'erehe ima'e je'ẽha ke japandu pandu. Mokõi jakwaha aja ym japandu pandu. Kirisutu miasu ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã usak, aja jaxo. Aja ima'e je'ẽha ke japandu pandu.

3

Tupã je'ẽha pyahu ame'ẽ ke

¹ (Ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja pekwa katu.) Ihẽ rehe har amõ we pehẽ pe apandu ym ta me'ẽ te'e. Pekwa katu, a'erehe apandu ym ta me'ẽ te'e. Paper rehe: “Páu katu ame'ẽ ke a'e” aja amõ mupinim. Aja ihẽ aputar my? Anĩ. Aputar ym. Amõ ta aja putar riki. Ehe har amõ ta ukwa ta: “Katu ame'ẽ ke a'e” aja. A'erehe paper rehe ehe har amõ mupinim. Ihẽ anĩ. Aputar ym. Pe, paper rehe ihẽ rehe har pemupinim, aja rahã amõ ta ihẽ rehe har ukwa ta. Aja aputar ym tĩ. Pesarahã! ² (Myrandu katu ke pehẽ pe japandu pandu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke jande aja ukwa katu.) A'erehe pehẽ rehe usak rahã, pehẽ atu ihẽma'e paper pinim ame'ẽja saka. Manambema'e aja tĩ. Ima'e paper pinim ame'ẽja saka tĩ. Paper pinim rehe amõ usak rahã, upa ma'e ke ukwa katu. Ame'ẽja saka pehẽ rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke jande, aja ukwa katu. A'e tỹ. Pehẽ rehe japy'a katu. A'erehe jande py'a rehe pexo, ame'ẽja saka. ³ Pehẽ atu paper pinim, ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu mupinim, ame'ẽja saka. Pehẽ koty jande ke Kirisutu mondo, a'erehe ehe har japandu pandu. Pejurujar katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ẽja saka. Kirisutu mupinim, ame'ẽja saka rahã, mupihũha namõ mupinim ym. Yman ita rehe je'ẽha ke Tupã mupinim, ame'ẽja saka ym tĩ. Anĩ. Awa py'a rehe mupinim, ame'ẽja saka. Aja rahã, awa py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. (Ame'ẽ riki mupiniha, ame'ẽja saka.) Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke Tupã. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr.

⁴ Myrandu katu japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Ame'ẽ rehe jande ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe jandema'e parakyha rehe Tupã usak, aja rahã, katu aja jakwa katu. ⁵ Jande atu jakwaha namõ myrandu katu ke japandu pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr. ⁶ A'e riki pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ẽha pyahu ame'ẽ ke japandu pandu katu. Ame'ẽ je'ẽha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa jurujar katu rahã, ipy'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke. Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, amõ koty ame'ẽ. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu katu rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Amõ py'a rehe I'ã ihĩ rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

⁷ Yman itape rehe je'ẽha ke Tupã moĩ. Ame'ẽ ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Aja pyrãtãha ke mujesak. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) Pe, Moise ruwa

hendy hũ tĩ. Ame'ẽ uwe wan ixo rahã, hendy we hũ rĩ. A'erehe marã ka ym huwa rehe jundéu awa ta usak usakiha. Ame'ẽ Moise je'ẽha ke amõ pandu pandu rahã, kuja ukwa: “Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Tupã namõ axo ym ta” aja ukwa. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Pyrãtãha ke mujesak tĩ. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) ⁸ Aja rahã ame'ẽ je'ẽha 'ar koty te we Tupã'ã ma'eha. Amõ ke muhã katu rahã, pyrãtã te ha rupi Tupã'ã muhã katu. ⁹ Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe amõ hendu rahã, jupandu jupe: “Mã! Katu ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã mupyrara ta” aja. Ame'ẽ Moise je'ẽha riki katu riki. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. A'erehe Moise je'ẽha 'ar koty te we je'ẽha pyahu katuha. ¹⁰ Apo je'ẽha pyahu ame'ẽ namõ jaxo. Moise je'ẽha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe ymanihar Moise je'ẽha katu ame'ẽ ke upa, aja japandu. ¹¹ Moise je'ẽha i'i ixo, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki katu rahã, upa ym te ame'ẽ ke i'ar koty te hũ katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke upa ym te. A'erehe je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. (Uhã te hũ ha ke ame'ẽ me'ẽ. A'erehe i'ar koty te we katuha.)

Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta ukwa ym

¹² Je'ẽha pyahu riki upa ym te ta, ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namõ Kirisutu rehe har japandu pandu. ¹³ Moise aja jaxo ym tĩ. Tupã je'ẽha wewe ukwa, aja ym jamu'e. Pesarahã! Huwa ke Moise jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahã, huwa hendyha uwe ame'ẽ ke jundéu awa ta usak ym. ¹⁴ Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu awa ta py'a tĩ. Pan pe jupyk ame'ẽja saka apo tĩ. A'erehe yman Moise pe je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ ke jundéu awa ta usak usak tipe rahã, iãkã mujanam rã. (A'erehe ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jõ amõ jumuruwak rahã, ame'ẽ pan kanim. (Aja rahã, upa ukwa katu.) ¹⁵ Apo aja tĩ. Moise je'ẽha ke jundéu awa ta usak usak rahã, ipy'a ke pan jupyk, ame'ẽja saka ixo we rĩ. Usak ame'ẽ ke ukwa ym. ¹⁶ Pe, jandema'e sawa'e te koty jumuruwak rahã, ixotyhar aja ixo. Aja rahã, ame'ẽ pan ke Tupã mukanim. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Jo'ok ame'ẽja saka. Aja rahã, je'ẽha ke ukwa katu. ¹⁷ “Jandema'e sawa'e te” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ã riki jande py'a rehe ihĩ rahã, jande ãkã ke a'e mupirer mi. (Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu te ta.) ¹⁸ Jande ruwa ke pan pirer ame'ẽ ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe ngã usak rahã, katu ame'ẽ ke jande, aja ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo tĩ, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e riki Tupã'ã ke. A'e riki jande ke muruwak ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amõ we amõ we jande ke muruwak ixo. Pe, yman rahã, a'e aja jaxo ta tĩ. Arahã a'e aja nixói te ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

4

Tupã rehe har ngã pe Páu ta mujekwa

¹ Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande pe a'e pandu. “Myrandu katu ke pepandu pandu peho” aja riki. Ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Ame'ẽ ke jande pe a'e riki me'ẽ, a'erehe: “Marã ka ym japanduha” aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. ² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke jahijar. Ma'e ke jande ke muhuxĩ, ame'ẽ jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar tĩ. Tupã je'ẽha ke japandu rahã, amõ ta ke jamuka'u te'e tar ym. (“Páu ta muka'u te'e tar katu” aja amõ ta pandu naĩ.) Anĩ. Jetehar te ke Tupã je'ẽha mujekwa. Aja jande jaxo. Tupã jande rehe usak uĩ, aja jaxo. Aja rahã, jande rehe amõ ta usak rahã, pandu ta: “Páu ta ixoha katu” aja. ³ Myrandu katu ke japandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym rahã, ame'ẽ ta riki mupyraraha renda pe oho ixo ame'ẽ ta ke. A'erehe ukwa ym ixo. ⁴ Kirisutu riki Tupã a'e tĩ. Kirisutu riki katu te me'ẽ ke. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ipe.) Ame'ẽ panduha ke myrandu katu rehe ihĩ. Pe, myrandu katu ke amõ ukwa rahã, ame'ẽ ukwaha riki ma'e weraha aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ixo ame'ẽ ta rehe ame'ẽ weraha hendy ixo tipe, ame'ẽja saka. Kirisutu rehe har mujekwa tipe. Ame'ẽ weraha ke Satana muwe, ame'ẽja saka.

(Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, iākā ke mujanam rāi. (Aja rahā, ukwaha mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe myrandu katu rehe mupyraraha renda pe oho ixo ame'ē ta jurujar ym. Satana riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā keruhū.

⁵ Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande rehe har japandu pandu. Anī. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe har jande japandu pandu. A'e riki jandema'e sawa'e te. Ngā muhāha ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki pehēma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu mondo, a'erehe pehēma'e miasu ta ke jande tī. ⁶ Yman te pytun te'e rahā, Tupā pandu: “Mā peja wera katu” aja. A'e riki weraha mujā. Ame'ē Tupā riki jande py'a pe weraha ke muwyr, ame'ēja saka. (Aja rahā, juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Kirisutu rehe har amō ukwa rahā, Tupā rehe har ukwa tī. A'erehe Tupāma'e pyrātāha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr

⁷ Jande riki pitu te'e. Tujuk pander aja saka. Imembek. Anī. Ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. A'erehe ehe har japandu pandu katu. Ehe har ukwa ame'ē ke katu te me'ē ke. Ehe har japandu rahā, ima'e pyrātāha namō japandu, aja ngā pe Tupā mujekwa. Jandema'e pyrātāha namō anī. ⁸ Amō amō rahā, jande ke amō ta mahy hū tipe. (Jande pe ima'e pyrātāha Tupā muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupā je'ēha ke japandu pandu. Myja me'ē jama'e ta my? Aja amō amō rahā, jakwa jakwa jaxo. Anī. Māte jakwaha aja ym te jaxo. ⁹ Jande ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ē ta pete'e ixo tī. Jande ke amō ta muputu'u tī. Mahy tī. Jande ke jukwa ym we rī. ¹⁰ Jesu ke amō ta mupyrara. Aja jande ke amō ta mupyrara ixo tī. Aja te'e ta jaxo. A'e ke amō ta jukwa. Aja jande ke amō ta jukwa tar katu tī. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha jahijar ym. Aja rahā, Jesu ywa pe ixo, a'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe muwyr, aja jamujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, Jesu ixuwe katu te hū ixo, aja mujekwa katu.) ¹¹ Jande jaxo rahā, jande ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa tar katu. Anī. Japandu pandu we rī. Aja rahā, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe ima'e pyrātāha ke muwyr, aja jamujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, ixuwe katu te hū ixo, aja mujekwa katu tī.) ¹² Pesarahā! Kuja riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke amō ta jukwa tar katu. Māte we me'ē jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehē anī. Jande japandu, ame'ē rehe pejurujar katu, a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja pexo katu.)

¹³ Māte we me'ē jande jaxo (tapijar te'e we myrandu ke japandu.) Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja akwa katu, a'erehe ame'ē ke ihē apandu katu” aja amō pandu.

Aja Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja jakwa katu, a'erehe myrandu katu ke japandu katu tī. ¹⁴ Manōha ngi Jesu, jandema'e sawa'e te ke Tupā mukwera katu muhem. (A'erehe Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Aja jande jamanō rahā, yman rahā, jande ke a'e mukwera katu ta muhem tī, aja jakwa katu. Pe, Jesu namō jaxo ta. Pehē aja tī. Mukwera katu ta muhem tī. Pe, pehē namō jande ke huwa koty a'e mupu'am ta. ¹⁵ Apo upa aja japyrara jaxo rahā, pehē pe katu. Myrandu katu ke pehē pe japandu, a'erehe pehē pe katu. Pe, amō amō ta rehe pyrara Tupā usak te hū rahā, Tupā rehe ame'ē ta jurujar katu ta. “Mā! Ne jō riki katu te hū” aja Tupā pe pandu ta tī. Aja katu Tupā rehe har pandu te hū riki.

Tapijar te'e we Tupā rehe Páu jurujar katu

¹⁶ (Jande ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande rete tamūiha ohoho ixo. Jande py'a anī. Wera rahā pame katu te jande py'a ke Tupā mātā katu. A'erehe tapijar te'e we Tupā rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ē. ¹⁷ Apo jande ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy we ixo rī. Jande ke mupyrara we ixo rī. Ame'ē upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja rahā, yman rahā, Tupā namō jaxo ta. Katu te hū ta. Ame'ē ke upa ym te ta. Pyraraha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar katuha jahijar ym. ¹⁸ A'erehe marā ka ym ma'e ke rehe amō usakiha,

ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke amõ usak ym, ame'ẽ upa ym te ta. Ywa pe Tupã namõ ixo ame'ẽ ke upa ym te ta. Ma'e ke amõ usak, ame'ẽ upa ta. Ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

5

Jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta

¹ (Japyrara jaxo. Anĩ. Jajuru jar katuha jahijar ym. Yman rahã, jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta.) Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande rete riki xipa, ame'ẽja saka. Xipa ijuk, ame'ẽ riki jande jamanõ, ame'ẽja saka. Jamanõ rahã, amõ jande rete ke Tupã mujã ta, ywa pe. A'e riki mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ijuk ym te ta. Uhã te hũ ame'ẽ ke. ² Ywa pe jande rete pyahu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar katu te hũ, a'erehe: “Mã! Ame'ẽ namõ apo jaxo rahã, katu” aja jande jupe. ³ Amõ jande rete pyahu namõ jande jaxo ta rahã, jande'ã jawe te'e, ame'ẽja saka ixo ym ta. ⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, jande pitu te'e riki. Japyrara jaxo, a'erehe: “Ái ái ái” aja japandu, ame'ẽja saka riki. Japyrara jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu riki. Aja jõ ym. Ywa pe har jande rete pyahu ke japutar katu. Aja rahã, jamanõ ym te ta riki. Jande ruhã te hũ ta riki. ⁵ Jande rete pyahu ke Tupã moĩ katu ta. Ame'ẽ ke jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande py'a rehe l'ã ke a'e muwyr. Aja rahã, yman rahã jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e mujekwa katu.

⁶⁻⁸ Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe jande pyrãtã katu te jande. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo ym rĩ, aja jakwa katu. Se jande rete ke jambor, ame'ẽja saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ẽ ke jasad, a'erehe jajuru jar katu ehe. Anĩ. Aja ym. Jasad ym we rĩ. Pe, jande jajuru jar katu ehe. Aja te'e ta jaxo. ⁹ Jandema'e sawa'e te namõ jaxo tar katu. Amõ we tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu. Ame'ẽ ke jõ japutar katu te. Se jaxo rahã, aja japutar katu te. Ywa pe jaxo rahã, aja tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'e tar katu tĩ. ¹⁰ Jande johu Kirisutu ruwa koty japu'am ta kÿ. Upa ixotyhar ta aja tĩ. Huwa koty pu'am ta kÿ tĩ. Pe, jande rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jama'ema'eha rehe har a'e pandu pandu ta. (A'erehe ima'e ma'eha ke aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã: “Nde katu” aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katuha aja ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ ta ipe tĩ. Katu ym rahã: “Nde katu ym” aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katu ym ha aja ma'e ke a'e me'ẽ ta tĩ. Aja pame katu te ta. (A'erehe jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke mã peja pema'ema'e katu.)

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke

¹¹ (Jande jama'eha rehe har jandema'e sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha jama'ema'e tar katu te. A'erehe amõ ta pe japandu: “Pejuru jar katu ehe” aja riki. Jetehar te jamu'e, aja Tupã ukwa katu. Aja ihẽ rehe har pekwa, aja ihẽ aputar tĩ. ¹² Aja rahã: “Katu ame'ẽ ta ke jande” aja japandu ym. Anĩ. “Jetehar te jamu'e” aja japandu rahã, jande rehe har pekwa ta, aja japutar. Aja rahã, amõ ta pe katu jande rehe har pepandu katu ta tĩ. Ame'ẽ panduha pekwa katu ta. Ame'ẽ ta amõ rehe usak te'e rahã: “Mã! Katu ame'ẽ ke” aja ukwaha naĩ. Soroka pe jõ usak, ame'ẽja saka. Ixoha ukwa ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta jande rehe usak te'e, a'erehe: “Katu ym Páu ta” aja ukwaha naĩ. Jande jaxoha ukwa ym, a'erehe: “Katu ym” aja pandu naĩ.

¹³ Jaka'u te'e jande, aja pekwha my? Aja jaxo rahã, Tupãma'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u te'e ym jande, aja pehẽ pekwha my? Aja ym jaxo rahã, pehẽ py'a ke jamãtã tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

¹⁴ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Peteĩ sawa'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja jakwa katu. A'e manõ rahã, upa katu te awa ta manõ inamõ tĩ, ame'ẽja saka. ¹⁵ A'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahã, apo ixo ame'ẽ ta juehe har ma'ema'eha rehe jõ usak usak rahã, katu ym. Kirisutu putar ame'ẽ ke apo

ixo ame'ẽ ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Kirisutu manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe jurujar katu ehe ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ẽ ke apo ixo ame'ẽ ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Aja pehẽ tĩ. Kirisutu putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

¹⁶ Amõ rehe jasak rahã: “Peme'ẽ katu.” Amõ rehe: “Peme'ẽ katu ym” aja japandu ym apo 'y. “Kirisutu katu ym” aja jurujar ym ehe ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Yman ame'ẽ ta aja jakwa naĩ tĩ. ¹⁷ Kirisutu kotyhar aja amõ jumuruwak rahã, a'e pyahu aja ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja ixo. Ixoha pyahu aja ixo apo 'y. ¹⁸ Upa ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e ame'ẽ ke. Jande ke a'e muruwak. Yman huwajan ta ke jande. Apo ehe katu ame'ẽ ke jande. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ehe katu ame'ẽ ke jande aja Tupã muruwak. Pe, jande pe a'e pandu tĩ: “Kirisutu rehe har pepandu peho” aja. A'erehe ngã jurujar katu ehe rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke aja Tupã muruwak tĩ. ¹⁹ Jande japandu ame'ẽ ke kuja riki. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe upa ma'e ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã harái. Kirisutu manõ, ame'ẽ namõ upa awa ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak ixo” aja japandu. Myja me'ẽ ehe katu aja ngã ke Tupã muruwak, ame'ẽ myrandu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke japandu pandu.

²⁰ Ko jande jaxo. Kirisutu je'ẽha rupi japandu pehẽ pe. Jande japandu rahã, Tupã riki pandu pehẽ pe, aja tĩ. Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehẽ pe: “Tupã ruwajan ta ke pehẽ. Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã ehe katu ame'ẽ ta ke aja pehẽ ke Tupã muruwak ta” aja japandu. ²¹ Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupã moĩ, ame'ẽja saka. Arahã upa muhepy. Aja rahã, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo rahã, Tupã pandu ta: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja.

6

¹ Tupã pe japaraky aja jaxo. Myrandu katu japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e parakyha ke. A'erehe pehẽ pe japandu katu: “Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe ixotyhar ta aja pejumuruwak. A'erehe mã peja pexoha pyahu aja pexo” aja japandu.

² Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke kuja Tupã pandu:

“Ngã rehe apyrara ihẽ asak, ame'ẽ angaha rehe uhyk.

Arahã ihẽ pe pepandu, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ahendu.

Ngã ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk.

Ihẽ pe pepandu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja Tupã pandu.

Pesarahã! Apo pehẽ rehe Tupã ipy'a tar katu. Apo pehẽ ke muhã tar katu. Mã peja pejurujar katu ehe tĩ!

³ Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ẽ jandema'e parakyha riki jaxer, aja amõ ta pandu, ame'ẽ ke japutar ym. A'erehe jande katu aja jande jaxo. Aja rahã amõ ta: “Tupã rehe ajurujar tar ym ihẽ” aja pandu ym ta. ⁴ Anĩ. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha namõ jande riki Tupãma'e miasu ta ke aja jamujekwa ngã pe. Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa rahã, jande ke amõ ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu. Japyrara jaxo tĩ. Aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa tĩ. ⁵ Jande ke amõ ta nupã riki. Kyndaha pe jande ke amõ ta kynda raho tĩ. Jande juramã rupi mutyapu tyapu hũ ngã. Japaraky te hũ, a'erehe jande re'õ te hũ. Jaker ym tĩ. Ma'e ke ja'u ym tĩ. Aja japaraky te hũ. ⁶ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahã jande riki Tupãma'e miasu ta ke, aja jamujekwa pehẽ pe. Tupã je'ẽha ke jakwa katu tĩ, aja Tupãma'e miasu ke jande, aja jamujekwa tĩ. I'i amõ ta rehe jahendu te'e tĩ. Pahar japaraky ym amõ rehe. Katu ame'ẽ ke jõ amõ ta pe jama'ema'e tĩ. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa. Jande py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jetehar amõ ta rehe japy'a katu tĩ. ⁷ Jetehar ke jõ amõ ta pe japandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa katu. Tupã pandu jande pe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja jaxo. A'erehe: “Katu ym pehẽ” aja amõ pandu

rahã: “Katu jaxo” aja jakwa katu. Aja jaxo, a'erehe amõ ta pe myrandu katu ke japandu katu. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa katu. ⁸ Amõ we tĩ. Amõ ta: “Páu ta mu'e katu” aja jande rehe har pandu. Amõ ta anĩ. “Katu ym” aja ukwaha naĩ. Jande rehe amõ ta juru ai tĩ. Amõ ta: “Katu ame'ẽ ke peme'ẽ ta” aja jande rehe har pandu tĩ. Amõ ta: “Páu ta te'e je'ẽ” aja ukwaha naĩ. Anĩ. Jetehar te ke japandu pandu. ⁹ “Jaxer ke Páu ta” aja amõ ta ukwaha naĩ, a'erehe jetehar jande rehe har a'eta ukwa tar ym. “Katu Páu ta” aja amõ ta ukwa, a'erehe jetehar jande rehe har ukwa katu. “Páu ta manõ ta” aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Ko jaxo we rĩ. “Páu ta ke Tupã mupyrara” aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ. ¹⁰ Amõ rahã, japyai riki. Anĩ. Jande rury katu te we rĩ. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja jaxo. Pe, amõ ta pe Tupã rehe har japandu. A'erehe ehe har amõ ta ukwa katu. Aja rahã, ame'ẽ riki ima'ehũ aja ixo. Jandema'e nixõi te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar, ame'ẽ ke namõ jaxo. Upa aja jaxo rahã, Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa ngã pe.

¹¹ Korin ok ta pe har ta! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa ma'e ke pehẽ pe jamujekwa katu. Jande py'a rehe ihĩ, ame'ẽ ke upa jamujekwa katu pehẽ pe tĩ. ¹² Aja rahã pehẽ rehe jande japy'a katu, aja jamujekwa katu. Ame'ẽ ke japutu'u ym pehẽ ngi. Jande rehe pehẽ pepy'a katu, ame'ẽ ke pehẽ riki peputu'u, jande ngi. ¹³ Pehẽ riki ihẽ ra'yr ta aja saka. A'erehe ko pehẽ pe ihẽ apandu katu. Pehẽ rehe jande japy'a katu, aja pehẽ tĩ. Jande rehe pepy'a katu tĩ!

Jurujar ym ame'ẽ namõ pejumokõi ym pehẽ pexo

¹⁴ Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo. Marã ka ym paraky katuha. Katu ame'ẽ namõ katu ym ame'ẽ ke marã ka ym juehe katuha. Tupã rehe har ukwa katu ame'ẽ namõ ukwa ym ame'ẽ marã ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.) ¹⁵ Kirisutu namõ Satana marã ka ym juja panduha. (Ãjã ramũĩ a'e.) Aja rahã, Kirisutu kotyhar namõ Satana kotyhar marã ka ym juja panduha. Tupã rehe jõ amõ ipy'a moĩ moĩ katu ame'ẽ namõ Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ marã ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.) ¹⁶ Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu. A'erehe jande riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda aja saka. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym tupãran rehe ipy'a ke moĩha. Jande py'a rehe Tupã ihĩ katu. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.) Yman kuja a'e pandu:

“Ihẽ kotyhar ta namõ ihẽ axo ta. Ame'ẽ ta py'a rehe ihẽ axo katu ta.

Ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ta. Ame'ẽ ta ihẽma'e wan ta” aja riki. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.)

¹⁷ Jandema'e sawa'e te pandu tĩ:

“Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke pehijar peho. Ame'ẽ ta ngi petyryk peho.

Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ke pehijar tĩ. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ aja ihẽ akwa katu.

¹⁸ Pehẽ pái ke ihẽ aja ihẽ axo ta.

Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ aja pexo ta tĩ. Ihẽ rajyr ta ke pehẽ aja pexo ta tĩ” aja yman jandema'e sawa'e te pandu. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Ta'yr ta ke pehẽ, a'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.

7

¹ Yman upa aja pandu katuha ke Tupã moĩ katu jande pe. Aja rahã, jamu'e katu rahã, jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mã peja jahijar katu. Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu pehẽ rehe! Apandu katu pehẽ pe! Mã peja ma'e jaxer ai ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo! Mã peja katu jaxo. Mã peja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu.

Páu hury katu

² (Ihē mu ta! Japandu pehē pe. Jande rehe juru ai ame'ē ta rehe pehendu ym.) Amō ta pe ma'e katu ym ame'ē ke jama'ema'e ym. Jamujaxer ym amō ta ke. Amō ta ke jamuka'u te'e ym tī. Aja japyhyk ym ma'e ke. A'erehe mā peja jande rehe pepy'a katu. ³ Aja apandu rahā: “Ihē rehe pepy'a ym” aja ihē apandu ym. Apandu ramō te: “Pehē rehe japy'a katu” aja riki. Aja rahā, Tupā putar rahā, pehē namō aja te'e ta jaxo. Pe, pehē rekoha pe jamanō ta my tī. Aja pehē rehe ihē apy'a katu aja amujekwa ta. ⁴ Pehē rehe ihē ajurujar katu. Amō ta pe: “Korin ok ta pe har ta katu ame'ē ta ke a'eta” aja jō pehē rehe har ihē apandu pandu. Māte ihē akwaha. Anī. Ihē py'a ihē amātā katu te riki. Ihē rury katu te hū tī.

⁵ Masendo ywy pe jahyk rahā, tapijar te'e we jande ke amō ta mupyrara. Amō amō rekoha rupi jaho rahā, aja tī. Jande ke mupyrara tī. Jande namō amō ta je'ē je'ē hū tī. Pe, pehē pexoha rehe har jajumupyai tī. ⁶ Pyai ame'ē ta ke Tupā muhury katu. A'erehe a'e riki jande ke muhury katu. Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe jande ke Tupā muhury katu. ⁷ A'e uhyk uwyr rahā, jande ke a'e muhury katu. Amō we tī. A'e ke pehē pemuhury katu tī, aja Tit pandu jande pe, a'erehe jande rury katu tī. Kuja jande pe a'e pandu tī:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta usak tar katu. Ne namō ixo ame'ē ta rehe aja tī. Usak tar katu tī. Ame'ē sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ē py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupā rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tī: “Anī. Páu ta katu” aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hū.

⁸ Paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ame'ē rehe pesak rahā, pepyai riki. “Mā! Ihē amondo ym rahā, katu ta tipe” aja ihē akwa ym axo. I'i pehē ke ihē amupyai, ame'ē ke ihē akwa rahā, ihē apyai ta tipe. ⁹ Anī. Apo ihē rury katu riki. Pehē ke ihē amupyai. A'erehe anī. Pehē pepyai, a'erehe pehē py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupā putar, aja pehē pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehē ke jamupyai te, aja ym. ¹⁰ Tupā putar, aja amō pyai rahā, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke hijar. Ame'ē ke Tupā muhā katu. Aja rahā: “Katu tiki” aja amō ukwa. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jupyai a'eta juehe jō rahā, Tupā koty ipy'a muruwak ym. Manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta.

¹¹ Pehē pepyai, a'erehe ixoty pehē py'a ke Tupā muruwak. Mā peja ame'ē ke pekwa pekwa pexo! Pehē py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ē ke pemukatu. “Mā! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ē ke jamukatu ta” aja pepandu. Pe, pemukatu tī. “Mā! Ma'erehe ame'ē sawa'e ixoha jamukatu ym my?” aja pepandu. Pehē pejuparahy pehē juehe tī. Pehē ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ngi pekyje tī. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke Tupā koty muruwak tī, aja peputar katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahā, pahar katu ym ame'ē ke pemukatu tar katu tī, aja pemujekwa katu jande pe tī.

¹² A'erehe ame'ē paper pinim ke ihē amondo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē pe ihē amondo. Ame'ē pe jō ym. Anī. Amō ke ame'ē sawa'e muhuxī. Ame'ē huxī ame'ē pe ihē amondo tī. Ame'ē pe jō ym tī. Anī. Pehē pe ihē amondo tī. Aja rahā, jande rehe pehē pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehē jupe tī. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehē jupe tī.) Ame'ē ke pehē pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ē paper pinim ke ihē amondo. “Ame'ē katu” aja Tupā pandu tī, ame'ēja saka tī.

¹³ Jande rehe pehē pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tī. Jande jō riki jande rury katu my? Anī. Tit ke pemuhury tī. Ame'ē ke jakwa rahā, jande rury katu te riki tī. ¹⁴ Pehē koty Tit oho tate rahā, ihē apandu ipe: “Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta” aja. Pe, ihē apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihē rury katu axo.) Jetehar ke pehē rehe har japandu. Aja te'eha japandu. Tit pe japandu aja pehē pema'ema'e katu ipe. ¹⁵ Tit pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Ame'ē ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehē rok pe a'e ke pemupyta katu. Upa a'e pandu ame'ē ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo.

Upa ame'ë ke Tit ukwa ukwa ixo rahã, i'ar koty te we pehë rehe a'e ipy'a katu. ¹⁶ Ihë apandu ame'ë ke pema'ema'e ta, aja ihë akwa katu. A'erehe ihë rury katu tĩ.

8

Tamatarer ke me'ë ame'ë rehe har

¹Jande mu ta! Pesarahã! Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ë ke japutar. ²A'eta ke amõ ta mupyrara te hũ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta mukanim ta tipe. Anĩ. Mukanim ym. Masendo ywy pe har ta hury katu te hũ, a'erehe tamatarer ke a'eta me'ë me'ë hũ. Heta ym a'etama'e ke. Anĩ. A'eta me'ë me'ë katu riki. ³Ko apandu pehë pe. Ima'e ke namõ a'eta ixo, ame'ë ke a'eta me'ë me'ë. Jete. Ame'ë 'ar koty te we a'eta me'ë me'ë. Aja jumunioxí a'eta juehe, ame'ëja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ë me'ë katu. ⁴A'eta jande pe pandu pandu hũ: “Jundéi ywy rehe Tupã kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mã peja ame'ë ke peraho ngã pe” aja masendo ywy pe har ta pandu hũ jande pe.

⁵Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naĩ. Anĩ. Heta te hũ matyr riki. Amõ we tĩ. Kuja a'eta pandu py: “Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande” aja riki. A'erehe Tupã putar aja jamu'e, ame'ë ke a'eta ma'ema'e tĩ. ⁶Ame'ë jakwa rahã, Tit pe japandu: “Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe, a'eta matyr. Apo ixoty ejywyr eho tĩ. Pe, matyriha ke emumba. Aja rahã, upa matyr ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te, ame'ë ta pe ame'ë ke a'eta mondo tar katu” aja japandu Tit pe. ⁷Pehëma'e ke mâte hũ pehĩ. Kuja. Tapijar te'e we Tupã rehe jõ pejurujar katu te. Amõ ta ke pemu'e katu te pexo tĩ. Tupã je'ëha ke pekwa katu te tĩ. Upa ma'e katu ame'ë ke jõ pema'ema'e tar katu tĩ. Jande rehe pehë pepy'a katu te hũ tĩ. Upa aja pehë. Aja pehëma'e pehũ aja saka. A'erehe apo ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo katu te hũ, aja japutar.

⁸Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë apandu ym ta. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke amõ ta riki mondo tar katu te hũ, aja pehë pe ihë amujekwa tar katu. A'erehe amõ ta aja pehë tĩ. Aja rahã, myja me'ë ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu my, ame'ë ke ihë akwa tar katu. Aja ame'ë ta rehe pepy'a katu, aja pemujekwa ta.

⁹Pesarahã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki awa ta rehe pyrara usak, ame'ë ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e ke pehĩ. Anĩ. Upa hijar. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe uwyr rahã, ima'e ym te aja ixo. Pehë ke a'e muhã tar katu, a'erehe ima'e ym te ixo. Aja rahã, ywa pe pehëma'e ke mâte hũ ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahã, sehar ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu ta me'ë te'e tĩ.)

¹⁰Peteĩ warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo tar katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ë upa ym we rĩ.) Apo ame'ë ke pemumba rahã, katu tiki, aja ihë apandu pehë pe. Pehë riki ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo tar katu py. Pe, pehë riki pematyr py. Upa ym we rĩ. ¹¹A'erehe apo pemumbarahã! Pematyr! Yman pepandu: “Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer jamondo ta” aja. Aja apo pematyriha ke pemumba. Pehëma'e tamatarer pehĩ apo 'y. Ame'ë ngi pematyr. ¹²Tamatarer ke peme'ë tar katu rahã, pehëma'e ngi har peme'ë katu. Ame'ë rehe Tupã pandu: “Katu tiki” aja. Pehëma'e ym rahã, peme'ë ym. Ame'ë rehe Tupã pandu tĩ: “Katu tiki” aja tĩ. Juja katu te.

¹³⁻¹⁴“Pehë jõ riki peme'ë katu. Amõ ta anĩ” aja ym ihë aputar. Apo pehëma'e riki heta. A'erehe ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo katu rahã, katu tiki. Yman rahã, pehëma'e ym te rahã, pe, amõ tama'e heta rahã, pehë pe ame'ë ta riki me'ë me'ë ta tĩ. Aja rahã, juja katu te ngã me'ë me'ë ngã jupe. ¹⁵Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ma'e ke amõ matyr hũ, ame'ë ke pyta hũ ym.

Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ë ke uhyk katu ipe” aja panduha ihĩ.

Tit namõ ehe katu ame'ë ta oho ta

¹⁶Jande aja Tit kuja putar tĩ. “Korin ok ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we rĩ. Ame'ë ke mumba rahã, katu tiki” aja a'e putar tĩ. Ame'ë putariha ke Tupã muwyr ipe.

A'erehe Tupã pe japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. ¹⁷ Japandu ipe: “Korin ok ta pe har ta rehe esak eho” aja Tit pe. A'e pandu: “Hā! Ihē aho tar katu te tī. Ame'ē ta ke amu'e ta aho kŷ” aja jande pe pandu. Japandu ym rahā we, a'e oho tar katu. A'erehe a'e pandu: “Ihē aho ta kŷ” aja. ¹⁸ Tit namō amō jande mu ke jamondo ta jaxo. Ame'ē rehe har se upa Jesu kotyhar ta pandu: “Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu pandu katu riki” aja. Ame'ē ke jamondo ta jaxo, Tit namō. (Ame'ē ta tamatarer matyriha ke mumba ta pehē koty.) ¹⁹ Amō we tī. Jesu kotyhar ta pandu ipe: “Nde ke jande japutar. Páu ta namō eho katu. Amō Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ē ta pe Páu ta namō tamatarer eraho tī. Ame'ē ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ē ke emujekwa eho tī” aja. Aja rahā, tamatarer pyhyk ame'ē ta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupã pe.

²⁰⁻²¹ Mā tamatarer hū pehē peme'ē. “Ame'ē ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk” ame'ē je'ē je'ēha japutar ym. A'erehe jetehar jamuhāi tar katu jamondo. Aja Tupã ukwa ame'ē ke japutar tī. Aja upa ngā ukwa ame'ē ke japutar katu tī.

²² A'erehe Tit ta namō ame'ē jande mu ke jamondo jaxo. Ame'ē mu amō koty koty jamondo kwe. Aja rahā: “Pahar ihē aho ta” aja a'e pandu. Apo pehē rehe a'e jurujar katu te. A'erehe pehē rehe uhyk rahā, pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja rahā, tamatarer matyriha ke pemumba ta. Upa ta pematyr. ²³ Tit rehe har ihē apandu tī. Ihē namō myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Ihē namō pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Pe, amō mu ta Tit namō oho ta ixo. Ame'ē ta ke se Jesu kotyhar ta riki mondo tī. A'eta je'ēha rupi ame'ē mokōi ta oho ixo. Ame'ē ta ke amō ta ukwa rahā, Kirisutu pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. ²⁴ Ame'ē ta pe pemujekwa. Pyrara ixo ame'ē ta rehe pehē pepy'a katu, aja pemujekwa. Tamatarer pemondo rahā, pehē pepy'a katu amō ta rehe, aja pemujekwa. Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta tī. Amō we tī. Jande japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu ta” aja riki jande. Ame'ē riki jetehar te ke aja mā peja pemujekwa katu ngā pe tī. A'erehe tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

9

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ē rehe har

¹ Jundéi ywy pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ē ta pe amō Jesu kotyhar ta tamatarer ke mondo ixo. Ame'ē rehe har pehē pekwa, a'erehe ame'ē rehe har amō we hū ihē amupinim. Anī ta. ² Ame'ē ta pe tamatarer ke pemondo tar katu tī, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe har masendo ywy pe har ta pe ihē apandu katu. “Ngere ywy pe jande mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e ym te ame'ē ta pe a'eta tamatarer ke mondo tar katu” aja ihē apandu. “Jete. Yman amō warahy 'ar rahā, ame'ē ta tamatarer ke mondo ta tipe” aja jande japandu. Ame'ē ke masendo ywy pe har ta ukwa rahā, tamatarer ke ame'ē ta mondo tar katu tī. ³ Amō ta pe japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu riki” aja jande. Pe, tamatarer pematyr ym rahā, amō ta pandu ta: “Páu te'e pandu” aja. A'erehe jande mu ta ke pehē koty jamondo jaxo. Pehē namō ixo rahā, tamatarer ke pematyr katu ta. Upa pehī ta. ⁴ Anī rahā, pehē ngi jande ruxī ta. Ihē namō masendo ywy pe har ta pehē rehe uhyk rahā, tamatarer nixói, aja jakwa. Aja rahā, pehē ngi jande ruxī ta. Pehē rehe jajurujar katu riki a'erehe pehē ngi jande ruxī ta. Pehē ruxī ta pehē ke tī. ⁵ A'erehe jande mu ta pe ihē apandu: “Korin ok ta pe peho py. Pehē raikwer rupi ihē aho ta. Korin ok ta pe har ta pandu: ‘Tamatarer jande jamatyr ta’ aja. Ame'ē ke a'ep pe har ta namō pematyr” aja ihē apandu. Aja rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, tamatarer pehī ta. Aja rahā, pehē ruryha namō tamatarer pematyr, aja pemujekwa ta ngā pe. Peme'ē tar ym ha namō pematyr. Anī. Aja ym riki. Pehē rury katuha namō pematyr.

Huryha namō peme'ē katu

⁶ Heta ym ma'e ra'ī ke amō jyty m rahā, ta'yr mi i'a ke matyr tī, ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Heta te hū ma'e ra'ī ke amō jyty m rahā, heta te hū i'a ke matyr ta tī. (Aja tamatarer me'ēha ke tī. Heta tamatarer peme'ē rahā, heta ma'e ke pehē pe Tupã muwyr ta tī.)

⁷ A'erehe: “Kuja hetaha ihē ame'ē ta” aja amō pandu. Aja rahā, aja a'e me'ē rahā, katu tiki. Huryha namō me'ē, ame'ē ke rehe Tupā hury katu tī. A'erehe me'ē tar ym ha namō amō me'ē rahā, katu ym. “Mā! Ihē ame'ē ta me'ē te'e” aja ukwaha namō me'ē rahā, katu ym tī. ⁸ Pehē pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ē ke Tupā muwyr ta. “Ma'e ke jande pe emuwyr” aja Tupā namō pepandu, ame'ē 'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahā, aja te'eha pehē pexoha rehe ma'e ke pehī. Amō we hū pehēma'e pehī ta. Aja rahā, ame'ē ngi har pyrara ixo ame'ē ta pe peme'ē katu. ⁹ Aja riki Tupā je'ēha mujekwa. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ma'e ima'e ym te ame'ē ta pe Tupā muwyr katu te hū. Aja te'eha pyrara a'e usak katu ixo” aja riki.

¹⁰ Ma'e ra'ī ke amō jyty m rahā, tyarō rahā, i'a pehī tī. Ame'ē ke Tupā muwyr ipe, ame'ēja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu tī. Aja pehē pe tī. Pehē pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ē ke Tupā upa muwyr ta pehē pe tī. Amō we hū muwyr ta pehē pe tī. Aja rahā, pehēma'e pehū ta. Aja rahā, ame'ē ngi har ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē me'ē katu te we hū ta tī. ¹¹ Pehēma'e ke heta hū, aja Tupā muwyr ta pehē pe. Aja te'eha ta. Aja rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehē pematyr, ame'ē ke jamuhāi jamondo. Aja rahā, pyhyk ame'ē ta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe. ¹² Pehē peme'ē, ame'ē riki ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē katu ta. Tupā kotyhar ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta pe peme'ē katu ta. Pe, a'eta pyhyk rahā, Tupā pe pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu hū ta. ¹³ Tamatarer pehē pematyr hū rahā, myrandu katu rehe pehendu katu, aja pemujekwa katu ngā pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ē ke pehendu katu. A'erehe Tupā pe ngā pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Ame'ē myrandu katu pepandu pandu katu tī. Jundéi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer peme'ē katu. Amō ta pe peme'ē katu tī. ¹⁴ A'erehe pehē rehe har Tupā namō a'eta pandu pandu katu. Pehē rehe a'eta ipy'a katu riki. Pyrara ixo ame'ē ta pe peme'ē katu rahā, katu tiki, aja pehē pe Tupā mujekwa. Aja pehē rehe a'e usak katu te hū. ¹⁵ Ma'e katu te ame'ē ke amō te'e me'ē. Marā ka ym hepyha mangaha. Katu te hū. Aja jande pe Ta'yr ke Tupā muwyr tī. A'erehe mā peja jande japandu ipe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki.

10

“Ihē ke Kirisutu mondo” ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁻² Ko ihē Páu. (Ihē rehe juru ai ame'ē ta pe apandu apo 'y.) Ihē rehe har ame'ē ta pandu: “Jande namō Páu ixo rahā, jande ngi a'e kyje, a'erehe hātā ym pandu. Pepaite ixo rahā, mā hātā panduha a'e mupinim jande pe” aja amō ta pandu naī. Pesarahā! Katu ame'ē ke jō Kirisutu ma'ema'e. Wewe katu pandu ngā pe tī. Aja pehē pe ihē apandu tar katu tī. (A'erehe pehē py'a pemuruwak, aja rahā Kirisutu aja wewe katu pehē pe apandu ta tī.) Pehē py'a pemuruwak ym rahā, mā hātā ihē aje'ē je'ē ta pehē pe. Pesarahā! Ihē rehe juru ai ame'ē ta pe hātā ihē aje'ē katu, aja akwa katu. (Tupā je'ēha ke japandu rahā, tamatarer hū japyhyk, aja ame'ē ta pandu naī.) Ame'ē ta pe, hātā ihē aje'ē ta, aja ihē akwa katu. ³ Awa te'e aja jande jaxo tī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta namō kome'ē ywy keruhū pe jaxo. “Myrandu katu riki te'e” aja amō ta pandu naī. Ame'ē ta je'ēha ke jamukanim rahā, jande je'ēha rupi aja ym jamukanim. ⁴ Pesarahā! Tupā je'ēha rupi ame'ē ta je'ēha ke jamukanim. Pyrātāha ke a'e muwyr jande pe. Ame'ē namō myrandu katu ke putar ym ame'ē ta ukwaha ke jamukanim. Ame'ē ta te'e pandu: “Myrandu katu riki te'e” aja riki. Ame'ē ke Tupāma'e pyrātāha rupi jamukanim. ⁵ Juehe har Tupā mujekwa ngā pe. Ame'ē ke amō ta putar ym. Je'ē je'ē hū ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta jupe naī. Upa ame'ē ke Tupā je'ēha rupi jamukanim. Aja rahā, ame'ē ta ukwaha ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu katu. ⁶ Jande rehe pehendu katu, aja upa pemujekwa jande pe. Aja rahā, jande rehe hendu ym ame'ē ta pe jaje'ē je'ē ta. Ame'ē ta pe jaje'ē ta: “Pehē katu ym” aja.

⁷ Pesarahã! “Páu Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja ym a'e” aja amõ ta pandu naĩ. Mã! Ame'ẽ ta awa rehe jõ usak te'e, aja ixo. Soroka pe jõ usak te'e aja ixo. Pehẽ koty amõ Kirisutu mondo ame'ẽ ke ixo. Mã! Ehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'e Kirisutu mondo ame'ẽ ke rahã, ihẽ aja tĩ. ⁸⁻⁹ “Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu pandu. Ihẽ ke a'e mondo” aja pehẽ pe ihẽ apandu. Aja ihẽ apandu hũ riki. Ame'ẽ ngi ihẽ ruxĩ ym. A'e je'ẽha rupi pexoha rehe har hãtã ihẽ aje'ẽ je'ẽ. Anĩ. Aja ym. Paper pinim ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ame'ẽ pe pehẽ ke ihẽ amukyje. Anĩ. Aja ym ihẽ aputar tĩ. Kuja aputar. Kirisutu je'ẽha rupi pehẽ py'a ke ihẽ amãtã. Aja rahã i'ar koty te we Tupã rehe jõ pehẽ py'a pemapyk katu. Ame'ẽ ke aputar katu. (A'erehe ihẽ ke Kirisutu mondo.) ¹⁰ Pesarahã! Kuja amõ pandu ta my. “Paper pinim ke Páu muwyr. Hãtã je'ẽha ke a'e mupinim. Je'ẽ je'ẽ hũ, ame'ẽ panduha ihĩ. Jande namõ a'e ixo rahã, pitu te'e a'e. A'e je'ẽha te reko ym. Je'ẽha hãtã ym te riki” aja pandu my. ¹¹ Ame'ẽ ta kuja ukwa ta me'ẽ te'e. Pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, paper pinim ihẽ amondo. Ame'ẽ pe hãtã je'ẽha ke ihẽ amupinim. Pe, pehẽ koty aho rahã, juja katu te ta. Ihẽ amupinim, aja pehẽ pe hãtã ihẽ aje'ẽ je'ẽ ta kũ. Akyje ym ta ihẽ.

¹² Amõ ta pandu: “Jande riki katu te ame'ẽ ta ke jande” aja a'eta juehe har jupandu. Ame'ẽ ta aja ihẽ my? Anĩ. Aja: “Ihẽ katu te ihẽ” aja ym ihẽ rehe har akwa akwa axo. A'eta aja ihẽ tĩ, aja ym axo. Juja ym. Ame'ẽ ta pandu a'eta jupe: “Pesarahã! Jande jõ riki katu ame'ẽ ke jama'ema'e. Amõ ta aja ym jaxo. Jande jõ katu” aja a'eta jupe ukwaha. Mã! Ukwã ym te ame'ẽ ta ke a'eta. Ka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta. ¹³ Aja ym ihẽ rehe har ihẽ apandu. “Tupãma'e pyrãtãha namõ myrandu katu apandu” aja apandu. Aja ym rahã, aja ihẽ apandu ym ta tipe.

Amõ amõ hekoha pe ihẽ ke Tupã mondo. Manambe amõ. A'ep jõ myrandu katu ke japandu jaho. Ame'ẽ hekoha jandema'e parakyha renda, ame'ẽja saka. Pe, yman pehẽ koty jande ke Tupã mondo. Jandema'e parakyha renda, ame'ẽja saka tĩ. ¹⁴ Pehẽ koty jande ke Tupã mondo. Aja ym rahã: “Tupã je'ẽha rupi jajur” aja japandu ym ta tipe. Yman pehẽ rehe jahyk rahã, myrandu katu ke japandu pandu pehẽ pe. Ame'ẽ myrandu katu japandu rahã, Kirisutu rehe har japandu.

¹⁵ Pesarahã! Ngã pe amõ riki Tupã je'ẽha ke mu'e py. Ame'ẽ raikwer rupi amõ ta oho, pe, pandu: “Jande jõ riki Tupã je'ẽha ke jamu'e katu” aja. Aja ym jaxo. Anĩ. Kuja jaxo. Pehẽ koty jande ke Tupã mondo. A'erehe pehẽ ke jamu'e. Aja rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu te we hũ, aja japutar. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã je'ẽha pehẽ ke jamu'e katu ta. ¹⁶ Aja upa rahã, pehẽ rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amõ pandu ym, ame'ẽ ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahã, amõ ta pandu py, ame'ẽ renda pe haikwer rupi ihẽ aho ym ta. “Ihẽ jõ pehẽ pe Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e” aja ym ihẽ apandu ta tĩ.

¹⁷ Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Ihẽ jõ riki ama'ema'e katu” aja amõ pandu tar katu rahã, kuja a'e pandu ta me'ẽ te'e: “Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ẽ ke ko. Katu te ame'ẽ” aja panduha ihĩ. ¹⁸ Jandema'e sawa'e te riki amõ rehe har pandu ta: “A'e katu” aja. Aja rahã, ame'ẽ ke katu. Juehe har amõ pandu: “Ihẽ katu” aja. Aja rahã, katu aja ym a'e. (A'erehe ihẽ rehe har Tupã pandu: “Nde katu” aja ihẽ aputar. Sawa'e pandu ame'ẽ ke anĩ. Aputar ym ame'ẽ ke.)

11

Mã peja pehẽ ke Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran muka'u te'e ym

¹ (“Katu ame'ẽ ke ihẽ” aja ihẽ apandu rahã) aka'u te'e ame'ẽ ke aja saka ihẽ apandu axo. Mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. ² Pehẽ riki kũjã ixo te'e ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixói te, ame'ẽja saka. Pe, peteĩ sawa'e pe jõ pehẽ ke ihẽ apandu katu, ame'ẽja saka. “Nde pe ihẽ ame'ẽ ta” ame'ẽja saka. Ame'ẽ sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ajyty'ym.) Tupã aja tĩ. Pehẽ rehe jyty'ym tĩ. Aja pehẽ rehe ajyty'ym tĩ. ³ Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Satana riki. (Ãjã ramũĩ a'e.) Pandu katu tipe. Anĩ. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehẽ

ke amō ta muka'u te'e ta my tī. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Muka'u te'e rahā, Kirisutu rehe jō pehē pepy'a katu te, ame'ē ke pehijar ta my. ⁴ Pehē pe Jesu rehe har jande jamu'e. Amō kotyhar Jesu rehe har amō ta mu'e pehē pe. Pe, ame'ē ta rehe pehē ruryha namō pehendu katu. Katu ym aja. Tupā je'ēha ke japandu rahā, Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e, aja jetehar te ke aja jamujekwa. Apo amō kotyhar Tupā'ā rehe har amō ta mu'e. Ame'ē rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu katu ke pehē pe japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu. Apo amō kotyhar myrandu katu ke amō ta pandu pehē pe. Ame'ē rehe pehendu katu tī. Katu ym aja.

⁵ Kirisutu mondo ame'ē ta ke pehē koty ixo apo. “Jande katu te” aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. Anī. Ihē 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ē ta, aja akwa. ⁶ Ma'e pandu katu te hū ame'ē ke aja ym ihē. Anī. Tupā rehe har akwa katu te hū ame'ē ke ihē, aja jō ihē akwa. Ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa katu. Aja te'eha pehē pe ihē amujekwa. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta apo my.)

⁷ Myrandu katu ke jande pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Arahā pehē ngi tamatarer ke ihē apyhyk ym. A'erehe: “Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e” aja pekwaha naī. Anī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē. Pesarahā! Ngāma'e miasu aja ihē axo, a'erehe ihē aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ē pe jō ihēma'e ajo'ok katu. Ngāma'e miasu aja ihē axo, a'erehe katu ym my? Anī. Katu tiki. Aja ihē axo. Aja rahā Tupā rehe har pejumu'e katu. Aja katu pehē pe.

⁸ Pehē pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo rahā, amō ta ngi tamatarer ihē apyhyk. Amō hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ngi tamatarer ihē apyhyk. (Pehē ngi anī.) Ihē pe a'eta te'e me'ē me'ē. A'erehe ame'ē tama'e ke ihē amukanim, ame'ēja saka. (A'erehe ihēma'e ke upa pehī.) A'erehe pehē pe myrandu katu ihē apandu pandu. (Aja pehē namō ma'e ke ihē ama'ema'e.) ⁹ Pe, pehē namō ihē axo rahā, tamatarer ke ihē aputar rahā, pehēma'e ke ihē apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihē pe. Upa ihē aputar ame'ē ke a'eta muwyr. Yman: “Tamatarer ihē aputar” aja apandu ym pehē pe. Aja yman rahā, apandu ym te ta tī. Aja te'eha apandu ym ta.

¹⁰ Kirisutu kotyhar ke ihē. A'erehe jetehar ke apandu. Kuja. “Myrandu katu ke ihē apandu axo rahā, amōma'e tamatarer ke ihē apyhyk ym te ta” aja ihē akwa. Aja te'e ta ihē. Pehēma'e tamatarer apyhyk ym te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e ihē apyhyk ym ta tī. (Ngere ywy pe pexo. Korin ok ta aja tī. Ngere ywy rehe ihī tī.) ¹¹ “Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym, a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym” aja amō ta pandu naī tī. Anī. Aja ym. Pehē rehe ihē apy'a katu, ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

¹² Myrandu katu ihē apandu rahā, amōma'e tamatarer ihē apyhyk ym we ta rī. Aja tapijar te'e we ihē axo ta rī. Aja rahā, amō Kirisutu mondo ame'ē ta kuja: “Páu aja myrandu katu ke japandu” aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta amō tama'e tamatarer ke pyhyk riki. A'erehe ihē aja: “Ihē apyhyk ym” aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja a'eta jupe. ¹³ Ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja ym. Kirisutu mondo ame'ē ta ran ke a'eta. Te'e a'eta pandu. “Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e” aja te'e a'eta. A'eta rehe amō usak rahā, ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke a'eta aja riki. Anī. Muka'u te'e ngā ke ame'ē ta.

¹⁴ Pesarahā! Satana riki jumuruwak. (Ājā ramūi a'e.) Tupā je'ēha rahoha katu te aja a'e jumuruwak. Aja a'e muka'u te'e ngā ke. ¹⁵ A'erehe Satana kotyhar ta jumuruwak riki tī. Kuja. “Katu ame'ē ta ke jande. Jetehar te ke japandu ngā pe” aja ame'ē ta pandu naī. Pandu ame'ē ta ran, aja ame'ē ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngā ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē ta ma'ema'eha, aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo ame'ē ta ran rehe pehendu ym.)

Kirisutu mondo ame'ē ke aja Páu ixo rahā, a'e ke ngā mupyrara hū

¹⁶ Ihē riki aka'u te'e ame'ē ke, aja pehē ngi har amō ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym rahā, katu tiki. Pe, apandu tī. “Ihē aka'u te'e ame'ē ke ihē” aja ihē rehe har apandu we mi rahā,

mã peja: “Páu ke japutar” aja pepandu. Aja rahã, mu'eharan ta aja saka: “Ihẽ katu” aja ihẽ axo ihẽ jupe. ¹⁷ Ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ym ihẽ apandu. Ihẽma'e je'ẽha rupi apandu. “Ihẽ katu” aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja apandu axo. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.) ¹⁸ “Ihẽ katu” aja pandu ame'ẽ ta heta ixo. Awa te'e aja pandu tĩ. A'erehe ihẽ apandu tĩ. “Ihẽ katu” aja ihẽ jupe. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.) ¹⁹ Pehẽ pekwa katu te aja pekwahe pehẽ jupe. Mã! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e ame'ẽ ta katu aja pekwahe. Pe, ame'ẽ ta rehe pehendu katu. (Aja rahã, mã peja ihẽ rehe pehendu katu tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo tĩ.)

²⁰ Pehẽ ke amõ koty koty mondo ame'ẽ ta rehe har pepandu: “Mã peja pexo” aja. Pehẽma'e ke te'e pyhyk raho ame'ẽ ta rehe har: “Mã peja peraho” aja tĩ. Pehẽ ke a'eta muka'u te'e tĩ. “Mã peja” aja pepandu tĩ. “Jaxer ai ame'ẽ ta ke pehẽ” aja a'eta ukwaha pehẽ rehe har. “Mã peja” aja pepandu tĩ. Pehẽ ke a'eta nupã, aja pehẽ jaxer aja a'eta ukwaha. Pe, pepandu: “Mã peja” aja. ²¹ Mã! Ame'ẽ ta ma'ema'eha aja ihẽ ama'e ym. Ihẽ ruxĩ ingi, a'erehe ihẽ ama'e ym riki. A'erehe ihẽ pitu te'e, aja amõ ta ukwaha naĩ. Mã! Je'ẽha te areko ym ihẽ, aja a'eta ukwaha naĩ tĩ.

Ma'e ke rehe har: “Mã! Katu te” aja amõ pandu tar katu rahã, ihẽ aja tĩ. “Katu te” aja ihẽ rehe har apandu. Aja rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe har. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.) ²² Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran jundéu awa ta ke my? Ihẽ aja tĩ. Jundéu awa ke ihẽ tĩ. Ame'ẽ ta Amarã rainõ ta ke my? Ihẽ aja tĩ. Amarã rainõ ke ihẽ tĩ. ²³ Kirisutuma'e parakyha ke ame'ẽ ta my? Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ riki Kirisutuma'e parakyha ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.) Aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe har. Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran 'ar koty te we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ ke amõ ta pirok hũ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we tate ihẽ amanõ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁴ So'o pirer pe ihẽ ke jundéu ta awama'e kapitã ta nupã hũ. Kuja, 39 hetaha ihẽ kupe rupi nupã. Aja kuja hetaha. Awa po wajar peteĩhar upa aja riki. ²⁵ Homa awa ta ihẽ ke nupã tĩ. Myra ra'yr pe nupã. Ame'ẽ kuja hetaha, mahapyr. Peteĩhar ihẽ rehe parahy ame'ẽ ta ita ombor. Ihẽ ke japi tipe. Tate ihẽ ke jukwa. Jarusu keruhũ pe ihẽ aho axo rahã, jarusu keruhũ ke y kotok keruhũ upa mupẽpen. Mahapyrihar aja ihẽ axo. Amõ rahã, y pe ihẽ axo. Aja te'e pytun oho. Aja te'e xu'em oho tĩ. Tate ihẽ ke y jukwa. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁶ Amõ amõ hekoha pe ihẽ awata aho rahã, pyrara ihẽ axo. Y tiha ame'ẽ tate ihẽ ke jukwa. Ma'e mukaniha ta tate ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ ke jundéu awa ta tate jukwa tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tate jukwa ihẽ ke tĩ. Ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ka'a rupi ihẽ awata axo rahã, pyrara ihẽ axo tĩ. Y ramũ aha aho rahã, tate y ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ran ihẽ ke mupyrara tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁷ Ihẽ aparaky te hũ. Ihẽ re'õ te ihẽ axo tĩ. Pyrara ihẽ axo, a'erehe amõ amõ rahã, ihẽ aker ym. Myahy hũ ihẽ axo tĩ. Ma'e ke ihẽ a'u ame'ẽ ke amõ amõ rahã nixói te. Pyrara ihẽ axo tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽ akeriha renda nixói te tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽma'e mundeha nixói tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁸ Amõ we tĩ. Wera rahã pame katu te Jesu kotyhar ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. Amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. (Juruar katuha ke hijar my, ame'ẽ rehe ajumupyai hũ axo.) ²⁹ Jesu kotyhar riki Tupã rehe jõ ipy'a mapyk wan rahã, ihẽ apyai tĩ. Pe, amõ rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ihẽ apyai te hũ tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

³⁰ “Ihẽ katu te” aja ihẽ jupe apandu ta me'ẽ te'e rahã, ihẽ riki pitu te'e aja ihẽ amujekwa ta. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu katu ta. ³¹ Ihẽ te'e apandu ym, aja Tupã ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhũ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e. Pesarahã! Te'e apandu ym ihẽ. ³² Ndama ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke

kapitā pyhyk ta tipe. Arahā Are riki kapitā keruhū. Harōha ta pe kapitā pandu: “Ok ta rukwen keruhū rehe peharō. A'ep Páu ke pepyhyk” aja riki. ³³ Anī. Ihē ke a'eta pyhyk ym. Ok ta kurar ngi ihē ke ihē rehe katu ame'ē ta mujy mondo. Wasākāran keruhū pe mujy mondo. Kurar soroka rupi mujy mondo. (Aja ihē ajan aho ingi. Aja ihē pitu te'e, aja ihē amujekwa ngā pe.)

12

Páu pe ma'e ke Tupā mujekwa

¹ “Ihē katu te” aja apandu ihē jupe rahā, katu ym aja akwa. Anī. (Pehē koty Kirisutu mondo ame'ē ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ē ta usak hū, aja pandu.) A'erehe: “Katu te” aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. A'erehe aja ihē tī. Ihē keraiha aja ihē asak tī. Ame'ē rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e sawa'e te mujekwa ihē pe. Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y. ² Yman ywa pe ihē ke Tupā raho. Ywa te hū, aja akwaha. Yman riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihē ke a'e raho te my? Ihē keraiha aja ihē asak my? Ame'ē ke Tupā jō riki ukwa katu. Ihē akwa ym. ³ Kuja. Pahar Tupā ixo ame'ē pe ihē ke a'e raho. Ame'ē ke jete har te my? Ihē akwa ym. Ihē keraiha aja ihē asak my? Ame'ē ke Tupā jō ukwa katu, aja apandu tī. ⁴ A'ep ma'e ke ihē ahendu. Ame'ē rehe har marā ka ym amō pe ihē apanduha. Je'ēha nixói. Ihē ahendu ame'ē ke amō pe apandu ym ta me'ē te'e. “Emujekwa ym ngā pe” aja ihē pe a'e pandu. ⁵ Ma'e ke ihē ahendu, a'erehe: “Ihē katu te” aja akwa ihē jupe. Ihē rehe har: “Katu te” aja ym apandu. Ihē pitu te'e, ame'ē rehe har jō ihē apandu katu. ⁶ “Ywa pe ihē asak aho” aja ihē apandu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē ke a'e” aja ihē rehe har apandu ta my. Anī. Jete ihē apandu, a'erehe aka'u te'e aja ym ihē. Ywa pe ihē asak aho, ame'ē rehe har ihē apandu ym ta. Pesarahā! Kome'ē wyw keruhū pe ihē ama'ema'eha ke rehe amō usak. Ihē apandu ame'ē ke rehe hendu tī. A'erehe ihē rehe har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja ukwa katu.)

⁷ Māte hū katu ame'ē ke ihē asak, a'erehe: “Ihē katu te” aja ihē axo my? Anī. Aja Tupā putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ē ke ihē pe a'e muwyr. Ame'ē riki Satanama'e je'ēha rahoha, aja saka. (Ājā ramūi a'e.) A'e riki ihē ke mahy, ame'ēja saka. Aja rahā: “Ihē katu te” aja ym ihē akwa akwa axo. ⁸ Ame'ē ahyha rehe har Tupā namō ihē apandu. Mahapyr ihē apandu: “Ihē ngi ahyha ke emukanim” aja apandu ipe. ⁹ A'e pandu:

—Anī. Amukanim ym ta. Nde rehe ihē apy'a katu te. Ame'ē jō riki katu. Ame'ē ke a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahā, ihēma'e pyrātāha ke nde eremujekwa katu ngā pe — aja Tupā ihē pe.

A'erehe: “Ihē pyrātā ym” aja ihē apandu katu ngā pe. Ihē pitu te'e rahā, Kirisutuma'e pyrātāha ihē namō ixo. A'erehe ihē rury katu te. ¹⁰ Ihē pitu te'e rahā, ihē rury katu ihē axo. Ihē rehe amō ta juru ai rahā, ihē rury katu ihē axo tī. Ihē apyrara rahā, aja tī. Ihē rury katu axo tī. Ihē ke amō ta mahy rahā, aja tī. Ihē rury katu axo tī. Māte ihē akwaha aja rahā, aja tī. Ihē rury katu ihē axo tī. Upa ame'ēja rahā, ihē rury katu. Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe ihē rury katu ihē axo. Ihē pitu te'e rahā, Kirisutuma'e pyrātāha ke ihē amujekwa katu ngā pe, a'erehe ihē rury katu ihē axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

¹¹ “Ihē katu te” aja ihē rehe har ihē apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo. Ame'ē ke pehē riki ihē ke pemupandu, ame'ēja saka. “Páu katu te” aja pehē riki pepandu ta me'ē te'e tī. “Ihē katu te” aja ym ihē akwa. Pehē koty Kirisutu mondo ame'ē ta ran ixo. Ame'ē ta riki: “Katu te hū” aja pekwaha naī. Ame'ē ta wyr koty te we ihē katuha aja ym ihē axo. (Jande juja katu te jande tī. A'erehe aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo.) ¹² Pehē namō ihē axo rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Tupāma'e pyrātāha namō ihē ama'ema'e hū. A'erehe ihē riki Kirisutu mondo ame'ē ke aja amujekwa pehē pe. Ihē ke amō ta mahy rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. Aja Tupāma'e pyrātāha namō ihē ama'ema'e hū. Aja rahā, ihē riki Kirisutu mondo ame'ē ke ihē aja amujekwa pehē pe tī. ¹³ Amō ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta wyr koty te we pehē katuha my? Anī. Aja ym riki. Pe,

kuja jō pema'e ym. Pehē pe tamatarer ke ihē apandu ym. Pehē ngi apyhyk ym. Ame'ē jō. A'erehe: “Mā! Páu rehe Korin ok ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ē ym ipe” aja amō ta ukwaha naī. A'erehe pehē ruxī ingi my? Mā! Ame'ē ke ihē ama'eha, aja saka. A'erehe ihē apyai tī. Mā peja ihē rehe pehē py'a pemujywyr katu.

¹⁴ Apo pehē rehe ihē asak tar katu tī. “Ihē asak ta aho” aja apandu ihē jupe. Mahapyrihar ke ame'ē. Ahyk rahā, pehē pe tamatarer ke ihē apandu ym ta tī. Ame'ē ke ihē aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe pehendu katu. Ame'ē ke ihē aputar katu. Pesarahā! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e, aja ym. Ipái ta riki ta'yn ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Ta'yn ta aja pehē. Ihē riki pehē pái aja tī. A'erehe pehē pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe ta'yn ta usak katu, aja ym ta. ¹⁵ Upa katu te ihēma'e ke ihē rury katuha namō pehē pe ihē ame'ē ta riki. Aja pehē py'a amātā ta. Jete! Upa ihēma'e pyrātāha namō ma'e ke ihē ama'ema'e ta. Aja pehē py'a ke amātā ta tī. Mā! Aja pehē rehe ihē apy'a katu te hū. Aja rahā iwyr koty te we ihē rehe pepy'a my?

¹⁶ Ihē aja pepandu apo: “Jete. Jande pe tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym” aja. Pehē ngi har amō ta pandu my: “Anī. Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e ke pyhyk. Amō riki pyhyk ipe” aja naī. ¹⁷ Myja me'ē pehēma'e ke ihē apyhyk my? Myrandu rahoha ke pehē koty ihē amondo. Ame'ē ta riki pehēma'e ke pyhyk my? Anī riki. ¹⁸ Tit pe ihē apandu te hū: “Korin ok ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho” aja. Amō jande mu ke inamō ihē amondo tī. Pehēma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my? Anī. A'e pyhyk ym tī. Ihē aja Tit tī. Pyhyk ym tī. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Ihē aja a'e ixoha katu tī.

¹⁹ “Jande riki katu” aja jande rehe har japandu pandu rahā, katu jande rehe har pekwa, aja japutar my? Anī. Aja ym japutar. Jande rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē rehe japy'a katu. Pesarahā! Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ēha rupi pehē pe japandu katu. Upa jande jama'eha namō pehē py'a ke jamātā katu.

²⁰ Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō kotyhar pexoha aja ihē akwa ta my. Ihē aputar, aja ym pexo, ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pe, peputar, aja ym ihē axo my. Amō kotyhar ihē axoha aja pekwa ta my. Pehē rehe ahyk rahā, peje'ē je'ē hū pehē jupe aja ihē akwa ta my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Ame'ē rehe ihē ajumupyai ta. Amō amō ta rehe pejyty'ym, ame'ē rehe ajumupyai ta tī. Pahar peparahy ngā rehe. Pehē pekyty'ym ngā rehe my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Amō ta rehe pehē juru ai my. Amō ta rehe har katu ym pepandu my. “Katu te jande” aja jō pekwa pehē juehe har my. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar rahā, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ē ihē akwa ta my. Aja rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta pehē pe. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. ²¹ Amō rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, pehē ke ihē amupyrara ta my. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pehē ke amupyrara rahā, ihē ke Tupā muhuxī, ame'ēja saka. Katu pehē rehe har ihē apandu, a'erehe ihē ruxī ta. Yman amō ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Mā! Katu ym! Ame'ē ngi ipy'a ke ame'ē ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ame'ē ta rehe ihē asak rahā, ihē ajixi'u ta.

13

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ē hū

¹ Pehē rehe asak ta aho tī. Mahapyrihar ke apo. (A'erehe peta kŷ.) Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Amō rehe har peteī pandu: ‘Nde riki ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Asak riki’ aja. Peteī usak ehe rahā, pehendu ym ehe. Mokōi riki usak ehe rahā, ame'ē mokōihar ta rehe pehendu katu. Mokōihar ta 'ar koty te we usak ehe rahā, ame'ē ta rehe pehendu katu tī” aja panduha ihī.

A'erehe pehē rehe ahyk rahā, usak ame'ē ta rehe ihē ahendu ta. ² Yman mokōihar pehē namō ihē axo rahā, ihē apandu pehē pe: “Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihē amupyrara ta” aja. Aja yman ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ta pe ihē apandu. Apo pehē namō ihē axo ym. Ihē apandu katu tī. Amō rahā, pehē namō ihē axo rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ma'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ē je'ē hū ta ngā pe tī. ³ Kirisutu

je'êha rupi ihê apandu, aja pekwa tar katu. Ihê ahyk rahã, ame'ê ke upa katu te amujekwa ta. Kirisutu pyrãtã te hũ ame'ê ke a'e. Pehê ke a'e mupyrara rahã, a'e pyrãtã te hũ aja a'e mujekwa ta pehê pe. (Aja ihê tĩ. Kirisutu mondo ame'ê ke ihê, aja amujekwa ta pehê pe.)

⁴ Myra ngã mupia ame'ê ke rehe Kirisutu manõ rahã, a'e pitu te'e aja ngã ukwaha naĩ. A'e ixuwe katu te hũ apo 'y. Ima'e pyrãtãha namõ Tupã mukwera katu muhem. Jande aja tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pitu te'e aja ngã ukwaha naĩ tĩ. Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e pyrãtãha ke jande pe Tupã muwyr. Ame'ê ke pehê pe jamujekwa ta. (Aja rahã, Kirisutu je'êha rupi pehê ke jamupyrara katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ê ta ke jande, aja jamujekwa ta pehê pe tĩ.)

⁵ Jetehar te Tupã rehe pejurujar katu my? Ame'ê rehe har pekwa pekwa pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu my? Pejurujar ym my? Ame'ê ke pehê jõ pekwa katu. Pehê py'a rehe Jesu Kirisutu ihĩ ym rahã, jaxer ame'ê ta ke pehê, aja pekwa katu. ⁶ Jande riki Kirisutu mondo ame'ê ta ke jande, aja pekwa katu ame'ê ke japutar. ⁷ Tupã namõ japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, ma'e jaxer ai ame'ê ke a'eta ma'ema'e ym ta” aja jande inamõ. Aja japandu ipe rahã, jetehar pehê ke jamu'e aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anĩ. Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe Tupã namõ japandu pandu pehê rehe har. “Jetehar ym Páu ta mu'e” aja amõ ta ukwa naĩ. Anĩ. Pexoha katu aja japutar katu rĩ. ⁸ Jetehar te ke Tupã mujekwa, ame'ê ke japandu ta me'ê te'e. Ame'ê ke jõ jamu'e ta me'ê te'e.

⁹ Jande pitu te'e aja jaxo rahã, jande rury katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahã, pehê ke jamupyrara ym ta riki. Pehê pyrãtã, aja pexo rahã, pexoha ke pemukatu ta, a'erehe jande rury katu tĩ. A'erehe Tupã pe japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, upa mukatu ta” aja inamõ japandu. ¹⁰ A'erehe pehê namõ ihê axo ym rahã, kome'ê paper pinim ke ihê amondo pehê pe. (Aja rahã, pehê pexoha ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahã, pehê rehe ihê ahyk rahã, pehê pe ihê aje'ê je'ê ym ta me'ê te'e. Jandema'e sawa'e te je'êha rupi pehê pe hãtã ihê apandu ym ta me'ê te'e. Ihê pe a'e pandu: “Ihê je'êha rupi eandu eho” aja. (A'erehe a'e mondo ame'ê ke ihê.) A'e je'êha rupi pehê py'a ke ihê amãtã tar katu. Aja rahã, pehê py'a ke pemoĩ moĩ katu ta ehe. A'e je'êha rupi hãtã pehê pe ihê apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Páu mondo

¹¹ Ihê mu ta! Pehê rury katu pexo! Pehê pexoha ke pemukatu. Ihê amupinim ame'ê ke rehe pehendu katu. Peteĩhar aja pexo katu pehê juehe. Pejumai ym ha namõ pexo katu. Pehê rehe Tupã ipy'a katu. Pehê py'a ke a'e muhury katu tĩ.

¹² Pehê pejuman juman pehê juehe, aja pepy'a katu pehê juehe pexo, aja pemujekwa katu ngã pe. Se ihê namõ Tupã kotyhar ta ixo. Pehê pe ame'ê ta katuha ke mondo ixo.

¹³⁻¹⁴ Mã peja pehê rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mã peja pehê rehe Tupã ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja Tupã'ã namõ pehê juehe katu pexo tĩ.
Upa.

Ngara ywy pe har ta pe Páú mupinim

Hom ok ta pe Páú ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ě ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahā, kome'ě paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ě ta amō koty ukwa apo 'y. “Jesu rehe jurujar katu, ame'ě a'ewan ym we rī. Moise je'ěha rehe hendu katu ta me'ě te'e tī. A'erehe ipirer ke jupā ta me'ě te'e tī” aja amō ta mu'e nāi.

“Aja ym” aja Páú mujekwa katu. “Jesu rehe jurujar katu rahā, ame'ě ke Tupā muhā katu. Ame'ě jō katu te” aja Páú mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihē mu ta” aja Páú pandu.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'ě ta pe

Paper pinim ke Páú mondo

¹ Ihē Páú. “Myrandu katu epandu eho” aja ihē pe pandu ym awa. Aja ihē ke amō mu'am ym tī. Jesu Kirisutu riki pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja ihē pe. Aja Tupā, jande pái keruhū pandu tī. A'e riki Jesu ke manōha ngi mukwera katu muhem.

² Pehē riki ngara ywy pe har ta ke pehē. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Pehē pe katuha ihē amondo axo tī. Se ihē namō ixo ame'ě ta katuha mondo ixo tī. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihē mu ta aja a'eta.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē rehe a'eta ipy'a katu. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke kome'ě ywy keruhū pe har ta ma'ema'e ixo apo rī. Ame'ě ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: “Ame'ě muhepyha rehe ihē atu amanō ta” aja. Ame'ě ke Tupā, jande pái keruhū putar. A'erehe a'e putar ame'ě ke Kirisutu ma'ema'e katu. ⁵ Mā peja Tupā rehe har katu japandu: “Ne jō riki katu te me'ě ke” aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ě riki: “A'e tỹ” aja.

Myrandu katu te ame'ě rehe har

⁶ (Mā! Amō kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihē apyai! Mā pahar Tupā ke pehijar pexo. Tupā riki pehē pe pandu: “Pehē rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta” aja pehē pe Tupā pandu. Tupā ke pehijar pexo apo tī. Pe, amō kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tī. Katu ym aja. ⁷ Pesarahā! Pehē ke amō ta muka'u te'e ixo. (Aja ihē ahendu. A'erehe: “Amō kotyhar myrandu katu” ame'ě rehe har ihē riki apandu tī, aja amō ta pandu nāi.) “Amō kotyhar myrandu katu” ame'ě ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihē apandu rahā, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ě myrandu katu ke amō koty amō ta muruwak tar katu ixo. (Ihē anī.) ⁸ Myrandu katu ke pehē pe japandu. Apo: “Amō kotyhar myrandu katu ke” pehē pe japandu rahā, mā peja mupyraraha renda pe jande jaho. Jete. “Amō kotyhar myrandu katu ke” ywa pe har Tupā je'ěha rahoha pandu uwyr rahā, mā peja mupyraraha renda pe a'e oho tī. Aja te'e ta ixo. ⁹ Myrandu katu rehe pejurujar katu. Anī. Apo amō kotyhar myrandu katu ke pehē pe amō pandu rahā, mā peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo amō we ihē apandu tī. Amō kotyhar myrandu katu pandu ame'ě ke, mā peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

¹⁰ Aja me'ě ihē apandu rahā: “Páú katu” aja amō ta pandu ame'ě ke ihē aputar my? Anī. Aja ym. Tupā riki pandu: “Páú katu.” Ame'ě ke ihē aputar. Amō ta ke ihē amuhury tar ym axo. Amō ta ke amuhury tar katu axo rahā, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihē.

Jesu riki ihē ke mondo

¹¹ Ihē mu ta! (Pehē ngi har amō ta pandu: “Páu ke Jesu mondo ym” aja pandu naī.) Pehē pe ihē amujekwa katu ta. Kuja. Myrandu katu ke ihē apandu pandu. Ame'ē ke ipy'a rupi amō ukwa ukwa ame'ē ke my? Anī. Aja ym riki. ¹² Myrandu katu ke ihē pe amō mujekwa ym. Ihē ke amō mu'e ym tī. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihē pe mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.)

¹³ Yman ihē axoha ke pehē pe amō ta pandu. Arahā jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a amoī moī. Kuja ihē axoha ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara hū axo rī. Ame'ē ta rehe apyrara ym ihē asak. Ame'ē ta ke ihē amai hū tī. ¹⁴ Jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a ke ihē amoī moī. Amō ta riki ihē aja tamūiha a'eta tī. Juja tamūiha. “Ame'ē ta 'ar koty te we Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu” aja akwa. Jande ramūi ta ukwaha ke rehe amō ta 'ar koty te we ihē ahendu katu.

¹⁵ Anī. (Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara rahā:) “Mā peja ym” aja Tupā pandu ihē pe. Pe, ihē rehe a'e ipy'a katu. Ihē māi pusu ngi ihē a'ar ym rahā we a'e pandu: “Ihēma'e wan ta a'e. Ihēma'e parakyha wan ta” aja riki a'e ukwa. ¹⁶ Tupā kuja ukwa tī: “Páu pe ihē ra'yr rehe har ihē amujekwa ta” aja tī. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.) Ihē pe Tupā mujekwa rahā, amō sawa'e pe ihē apandu ym aho. “Myja me'ē riki myrandu katu ke” aja ihē apandu ym aho. ¹⁷ Jete! Jerusarē ok ta pe ihē aho ym tī. A'ep Jesu mondo py ame'ē ta ixo. A'eta rehe ihē asak ym aho. Kuja ihē axo. Pahar Ara ywy pe ihē aho. (A'ep Jesu rehe har ihē ajumu'e inamō.) A'engi Ndama ok ta pe ihē ajywyr aho. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē aja amujekwa pehē pe.) ¹⁸ Heta jahy kanim, kuja, tirī ta i séi (36) hetaha kanim rahā, Jerusarē ok ta pe ihē aho. Petu rehe ihē asak aho. Inamō ihē apyta. Awa py peteī upa ihē aker a'ep. ¹⁹ Tian rehe ihē asak tī. Jandema'e sawa'e te mu ke a'e. Amō Jesu mondo ame'ē ta rehe ihē asak ym te. Ame'ē mokōihar rehe jō ihē asak, ko Petu. Amō Tian.

²⁰ Upa ihē apandu ramō jetehar te ke. Te'eha ihē apandu ym. Ame'ē ke Tupā ukwa katu a'e tī.

²¹ A'engi amō amō ta renda rupi ihē aho. Si ywy pe amō ta henda ihī. Siri ywy pe aja tī. Henda ihī tī. Ame'ē ta rupi ihē aho. ²² Jundéi ywy rupi ihē aho ym. A'erehe a'ep pe har ta ukwa ym ihē rehe har. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Usak ym te ihē rehe. Kirisutu rehe ihē ajurujar katu ame'ē ke a'ep pe har ta ukwa ym tī. ²³ Amō ta pandu ame'ē ke rehe jō a'ep pe har ta hendu. Kuja ihē rehe har amō ta pandu: “Jande ke sawa'e mupyrara hū. Yman jurujar katuha ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hū tipe. Anī. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y aja a'e pandu pandu ixo riki” aja ihē rehe har amō ta pandu. ²⁴ Apo Kirisutu rehe har ihē apandu pandu axo. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe Tupā rehe har katu a'eta pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har.

2

Amō Jesu mondo ame'ē ta rehe asak aho

¹ Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho rahā, Jerusarē ok ta pe ihē ajywyr aho tī. Manambe namō ihē aho tī. Tit ke ihē araho tī. ² “Jerusarē ok ta pe eho” aja ihē pe Tupā mujekwa, a'erehe a'ep ihē aho. A'ep tamūi ta namō jō ihē apandu pandu. Tamūi ta riki Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Ame'ē ke myja me'ē ihē apandu my. Ame'ē ke tamūi ta pe ihē amujekwa aho. A'erehe a'ep ihē aho. Yman Tupā pe ihē aparaky axo. Apo ihē aparaky we rī. Myrandu katu ihē apandu pandu ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ame'ē ke jaxer, aja tamūi ta ukwa, aja ihē aputar ym. (Ame'ē rehe: “Katu” aja tamūi ta pandu, ame'ē ke ihē aputar katu.) A'erehe tamūi ta pe ihē amujekwa aho.

³ Tit riki ihē namō ixo ame'ē ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e. Ngere awa ke a'e. “Mā peja ehe ihī ame'ē pirer ke jupā” aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupā rahā, jundéu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa katu. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.) ⁴ Pe, amō sawa'e ta ixo. A'eta pandu tipe: “Nde pirer ke ejupā” aja Tit pe.

A'eta te'e pandu a'eta juehe har: “Jesu rehe jajurujar katu. Pehē mu ke jande” aja riki. Pe, jande namō a'eta jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr. Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe ymanihar jundéu awa ta je'ēha rehe jahendu ym apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupā ym.) Ame'ē ke a'eta ukwa uwyr. “Ymanihar jundéu awa ta je'ēha rehe pehendu katu ta me'ē te'e tī” aja pandu tipe. Ame'ē ke a'eta manga tipe. ⁵ A'eta pandu ame'ē ke rehe jahendu ym te 'y. Aja rahā, myrandu katu te ame'ē ke pehē pe japandu katu te we rī. (Ame'ē ke ymanihar jundéu awa je'ēha namō jamupara ym te.)

⁶ A'ep kapitā ta ixo, Jerusarē ok ta pe. (Myja me'ē sawa'e ta my. “Kapitā ta” aja me'ē ihē apandu. Kapitā rahā, katu ihē pe. Kapitā ym rahā, katu ihē pe tī. Ipy'a rehe Tupā usak katu. Aja amō rehe har a'e riki ukwa katu.) Ame'ē kapitā ta amō we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihē pe. “Katu myrandu katu nde erepandu ame'ē ke nde” aja ihē pe a'eta pandu. ⁷ Kuja a'eta ukwa. Ihē riki jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe Tupā me'ē, ame'ēja saka. Aja kapitā ta ukwa. Petu aja tī. A'e riki jundéu awa ta pe myrandu katu ke a'e pandu pandu. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ipe tī. ⁸ Jundéu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahā, pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Petu aja ihē pe tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu axo rahā, pyrātāha ke ihē pe Tupā muwyr tī. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa katu.)

⁹ Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitā a'e. Petu aja tī. Juā aja tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe jō myrandu katu ke ihē riki apandu aho. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ihē pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihē po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihē ngi. Manambe po ke aja tī. (Aja rahā, a'eta aja ihē tī. Manambe namō tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jande tī, aja ngā pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jande. Jande johu japandu jande jupe: “Petu ta jundéu awa ta pe Tupā je'ēha pandu pandu ta. Manambe namō Páu jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pandu pandu ta” aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe. ¹⁰ Kuja jō Petu ta putar katu. Jerusarē ok ta pe ma'e ke ima'e ym te ame'ē ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta tī. Ame'ē ta rehe Manambe namō ihē apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahā, ame'ē ta pe ma'e ke jame'ē katu ta, aja jamujekwa.) Aja me'ē ihē ama'ema'e tar katu te hū ihē tī.

Petu pe ihē aje'ē je'ē hū

¹¹ Antioki ok ta pe Petu uwyr rahā, hetaha ta ruwa koty ihē aje'ē je'ē hū ipe. Katu ym a'e ma'eha. (Amō jundéu awa aja ym ame'ē ta jande mu. Ame'ē ta ke Petu muka'u te'e. Katu ym aja.) A'erehe ihē aje'ē je'ē hū ipe. (Kuja a'e ma'eha.) ¹² Petu ixo, ame'ē ok ta pe sawa'e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame'ē ta uhyk ym rahā we jundéu awa aja ym ame'ē ta namō Petu ma'e ke u'u uī. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Imu ta ke a'eta tī. Ame'ē ta namō Petu u'u uī. Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame'ē ta uhyk rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Petu hijar oho. A'eta namō ma'e ke u'u ym apo 'y. Uhyk ame'ē ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame'ē ta jundéu awa aja ym ame'ē ta pirer ke jupā aja a'eta putar. (Aja rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke a'eta tī, aja mujekwa katu. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu ngā rehe, aja ukwaha naī.) Ame'ē ta ngi Petu kyje, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e hijar. U'u ym ma'e ke apo 'y. ¹³ A'e aja amō ta tī. Kyje tī. Jesu kotyhar ta ke a'eta tī. Ipirer jupā ame'ē ke putar ame'ē ta ngi a'eta kyje tī. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta namō u'u ym 'y. Mā! Jete! Manambe aja tī. Kyje a'e tī. ¹⁴ Pesarahā! Myrandu katu ke ukwa katu rahā, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame'ē ke ihē akwa rahā, hetaha ta ruwa koty Petu pe ihē apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja nde erexo ramō. A'eta namō upa katu te ma'e ke nde ere'u ereī. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma'e ke u'u ym. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe: “Mā peja jundéu awa ta aja pexo katu” aja ym ebandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihē aje'ē je'ē riki.

(Aja rahã, Petu aja Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa katu. A'erehe Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ katu ihẽ.)

Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu

¹⁵ Jete! Jande mãi pusu ngi jande ja'ar rahã, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ym jaxo. Ame'ẽ ta riki: “Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke” aja jundéu awa ta ukwaha. Ame'ẽ ta aja ym jaxo aja jakwa katu. ¹⁶ Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame'ẽ pe Tupã pandu.

Aja jakwa katu. Moise je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu. A'erehe Tupã pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jande pe Tupã pandu.

Jete! Moise je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te ta. ¹⁷ Pesarahã! Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa rahã, kuja pandu my: “Mã! Katu ym. Moise je'ẽha rehe pehendú ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ” aja pandu naĩ. Aja rahã, Kirisutu pandu: “Mã peja peka'u te'eha ke pema'e” aja saka my? Anĩ te riki. Aja Kirisutu pandu ym te. ¹⁸ “Moise je'ẽha rehe ehendu ym” aja ihẽ apandu kwe. Pe, apo: “Ame'ẽ rehe ehendu katu” aja ihẽ apandu rahã, ihẽ je'ẽha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja ihẽ. Katu ym aja. A'erehe: “Moise je'ẽha rehe ehendu katu” aja apandu ym te. ¹⁹ A'erehe Moise je'ẽha rehe ihẽ ahendu ym te. Ihẽ amanõ ame'ẽja saka ihẽ axo. Aja rahã, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupãma'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e katu. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ rahã, inamõ ihẽ ke ngã jukwa, ame'ẽja saka riki. Ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. ²⁰ Aja rahã, apo se ihẽ axo rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e.) Kirisutu riki ihẽ py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe se ihẽ axo rahã, Tupã ra'yr rehe ihẽ tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu axo. Ihẽ rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihẽ ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. ²¹ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe. “Aja ym” aja ihẽ apandu ym te. Pesarahã! Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ta tipe rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu te'e manõ, ame'ẽja saka. Jaxer tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

3

Moise je'ẽha rehe pehendú ym ta me'ẽ te'e

¹ Ngarã ywy pe har ta! Mã! Pehẽ riki peka'u te'e pehẽ! Pehẽ ke amõ muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu manõ. Ame'ẽ ke pehẽ pe jamujekwa katu te riki. Pehẽ ruwa koty jamujekwa katu te pehẽ pe. ² Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Moise je'ẽha rehe pehendú katu rahã, pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendú rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahã riki I'ã ke Tupã muwyr pehẽ py'a rehe. ³ Mã! Peka'u te'e pexo rahã, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, I'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ pexo kwe rĩ. Anĩ. Apo pehẽma'e pyrãtãha namõ jõ pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja. ⁴ Mã! Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara riki. Ame'ẽ ke mupitu te'e

pehẽ ke my? Anĩ. Pehẽ py'a ke mātã riki. ⁵ Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr rahã, pehẽ pyter pe pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Moise je'ẽha rehe pehendu katu, a'erehe aja me'ẽ katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu rehe pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu.

Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu

⁶ Amarã rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupã paper rehe panduha ihĩ. Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe ehe har Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarã rehe har pandu.

⁷ A'erehe Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki Amarã rainõ te, ame'ẽja saka. Aja mã peja pekwa katu pexo. ⁸ Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Ma'e ke uhyk ym rĩ, ame'ẽ ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã pandu ta:

—Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu ta.

Ame'ẽ ke uhyk ym rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mujekwa. A'erehe myrandu katu ke Amarã pe Tupã pandu, ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja Tupã pandu Amarã pe:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta — aja Amarã pe Tupã pandu.

(“Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta” aja pandu rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tĩ. Jundéu awa ta aja tĩ. Upa katu te riki, aja mujekwa katu.) ⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ katu ipe. Amarã aja amõ ta tĩ. Upa Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta tĩ. Amarã aja a'eta rehe Tupã usak katu ta tĩ.

Jandema'e pyrãtãha namõ jaxo rahã, japyrara jaxo

¹⁰ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe aja te'eha amõ hendu ym rahã, mã peja a'e ke Tupã mupyrara” aja panduha ihĩ.

A'erehe Moise je'ẽha rehe amõ ta hendu katu. Aja a'eta ixo. (Marã ka ym upa katu te hendu katuha ehe.) Aja rahã Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta. ¹¹ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, marã ka ym Tupã panduha ehe har: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Aja Tupã je'ẽha rehe panduha mujekwa katu jande pe. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe amõ jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ehe har: ‘A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja ehe har Tupã pandu. Aja rahã, ame'ẽ riki uhã te hũ ta.”

¹² Tupã koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe Moise je'ẽha rehe pehendu katu. Aja rahã, Tupã rehe pejurujar ym ta me'ẽ te'e. Moise je'ẽha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e jõ. Aja rahã, kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Moise je'ẽha mujekwa, aja me'ẽ upa katu te amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu te hũ ta” aja panduha ihĩ. (Anĩ. Upa katu te ma'ema'e ame'ẽ ta nixói te.)

¹³ Pesarahã! Upa katu te Moise je'ẽha rehe amõ hendu ym rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ẽja saka. A'e manõ rahã, upa katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande ke Tupã mupyrara ta tipe rahã, Kirisutu ke a'e mupyrara. A'erehe Tupã mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ẽja saka. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã mupyrara ame'ẽ ke myra rehe emuxiko e'am” aja panduha ihĩ.

¹⁴ Kirisutu ke Tupã mupyrara. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu. Amarã pe Tupã pandu katu. “Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta” aja Amarã pe. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupã

usak katu tĩ. Aja jande tĩ. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Tupã manga katu, aja a'e muwyr.

Tupã manga katu ame'ẽ rehe har

¹⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Apo amõ ta ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Kuja. Ma'e ke rehe mokõi sawa'e ta manga katu a'eta jupe. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke paper rehe mupinim katu rahã, marã ka ym ame'ẽ je'ẽha ke amõ mukanĩha. Amõ we ma'e ke mupinim ym te ehe tĩ. Muruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Juja katu te ixo.

¹⁶ Aja Tupã manga katu ame'ẽ ke tĩ. Muruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu. Hainõ pe aja tĩ. Pesarahã! “Hainõ ta pe” aja ym pandu. “Hainõ ta” aja pandu rahã, heta ame'ẽ ta riki. Anĩ. Kuja pandu: “Ne rainõ pe.” Aja rahã, peteĩhar jõ aja jakwa katu. Ame'ẽ: “Ne rainõ” aja pandu rahã: “Kirisutu ke a'e.”

¹⁷ Kuja ihẽ apandu. Tupã manga katu ame'ẽ ke a'e mupinim, ame'ẽja saka. Pe, manga katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. (Aja rahã, muruwak ym te je'ẽha ke.) Ame'ẽ Amarã pe manga katuha raikwer koty Moise je'ẽha uhyk. Kuja, kwa turu sã tu i tirĩ ta (430) warahy 'ar aha oho rahã, Moise je'ẽha uhyk. Ame'ẽ ke Amarã pe manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha. Tupã manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha. ¹⁸ Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ pe uhãha Tupã me'ẽ rahã, Amarã pe Tupã manga katu, ame'ẽ ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhãha ke Amarã pe Tupã me'ẽ ta, aja a'e manga katu. Tupã manga katu a'erehe me'ẽ ipe. Muruwak ym te je'ẽha ke.

Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa

¹⁹ (Amarã pe manga katu, ame'ẽ ke mukanim ym.) Aja rahã, ma'erehe Moise je'ẽha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa. A'erehe ame'ẽ uhyk. Amarã rainõ uhyk ym rahã we, Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Amarã rainõ uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. Amarã rainõ riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. A'e pe ma'e ke Tupã pandu katu. Je'ẽha ke jundéu awa ta pe Tupã muwyr rahã, Tupã je'ẽha rahoha ta riki muwyr. Pe, amõ riki mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: “Moise je'ẽha” aja japandu. ²⁰ Amarã pe pandu rahã, anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã pandu ipe rahã, a'e jõ riki pandu ipe. Je'ẽha rahoha ta ke muwyr ym. Amõ sawa'e ke muwyr ym tĩ. Tupã jõ je'ẽha muwyr ipe, Amarã pe.

Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jõ Tupã muhã katu

²¹ Amarã pe Tupã manga katu ame'ẽ ke Moise je'ẽha mukanim my? Anĩ. Aja ym te riki. Moise je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ pe: “Nde ke ihẽ amuhã katu ta” aja Tupã pandu ta tipe rahã, Moise je'ẽha rehe upa katu te hendu katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. ²² Aja ym riki. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. “Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marã ka ym hijariha ingi.” Aja rahã, kuja jõ katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta pe uhãha ke Tupã me'ẽ katu. “Jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta” aja Tupã manga katu. Ame'ẽ ke Tupã me'ẽ katu ngã pe.

²³ Kirisutu rehe jajurujar ym rahã we, Moise je'ẽha rehe jahendu katu. (Aja rahã: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu, aja jakwaha naĩ.) Amõ kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ẽja saka. “Kirisutu rehe pejurujar katu” aja jande pe Tupã mujekwa ym rahã we, Moise je'ẽha rehe jahendu katu jaxo. ²⁴ (Arahã ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'ẽha riki jande ke mutiha ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki Kirisutu uwyr ym rahã we, jande mu'eha aja saka tĩ. “Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke” ame'ẽ ke mu'e. (Aja rahã: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym” aja mu'e tĩ.) Pe, Kirisutu uwyr rahã, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha

pema'eha nixói te pehẽ pe” aja pandu. ²⁵ Apo Kirisutu rehe jajurujuar katu 'y. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke mutiha ym ta rĩ. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta peteihar aja ixo

²⁶ Jesu Kirisutu rehe pehẽ johu pejurujuar katu, a'erehe Tupã ra'yr ta ke pehẽ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupã ra'yr ta pehẽ tĩ. ²⁷ Y pe pehẽ ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ aja pemujekwa ngã pe. Aja rahã, Kirisutu aja pehẽ tĩ. Kirisutu katu te aja pehẽ tĩ. ²⁸ A'erehe amõ ta amõ koty koty ym Tupã pe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta upa juja katu te ipe. Amõ jundéu awa ta ke. Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amõ paraky te'e ame'ẽ ke a'e. Amõ awa jar ame'ẽ ke a'e, aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. Amõ sawa'e ke, amõ kūjã ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehẽ riki peteihar aja pexo. ²⁹ Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Amarã rainõ ta ke pehẽ, aja pexo. Aja rahã, yman ma'e ke Tupã manga katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ ta apo 'y. Pehẽ ruhãha ke a'e me'ẽ ta.

4

Moise je'ẽha ke Tupã mukanim

¹ Amõ we ihẽ apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr pyhyk ta. Sawa'e rahã, pyhyk ta. Sawa'e ym rahã we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e ima'e ke tipe. ² Ta'yr sawa'e ym rahã we, amõ sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ẽ ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta usak usak katu. Ta'yr namõ a'eta ma'ema'e katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: “Ihẽ ra'yr sawa'e rahã, ihẽma'e ke pehẽ peme'ẽ katu ipe” aja. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ym rahã we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak usak katu ixo.

³ Aja jande tĩ. Yman sawa'e ym jande tĩ. Aja rahã Tupã rehe har jakwa ym rĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mu'e, ame'ẽ ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande tĩ. ⁴ Pe, Tupã putar, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk katu rahã, Ta'yr ke Tupã muwyr 'y. Sehar kūjã pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ẽha rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo. ⁵ Aja rahã, amõ Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta ke a'e muhem, ame'ẽja saka. Moise je'ẽha hendu katuha ngi muhem. Aja rahã, jande ke ta'yr ta aja Tupã muruwak. (Sawa'e ta aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e apo 'y.)

⁶ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e mujekwa. Pe, jande py'a rehe ihĩ rahã, I'ã pandu: “Papa! Jande pái keruhũ!” aja. ⁷ A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta ke pehẽ. Aja rahã, ta'yr ta pe upa ima'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ katu, aja pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ.

Ngara ywy pe har ta! Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai

⁸ Yman Tupã rehe har pekwa ym te pexo. A'erehe ma'e ke tupã ta aja pekwaaha pehẽ jupe naĩ. Ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã te ym. ⁹ Apo anĩ. Tupã te rehe har pekwa katu 'y. Anĩ. Kuja ihẽ apandu ta my. Pehẽ rehe har Tupã riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa ramũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe pejywyr my? Katu ym aja. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke jaxer riki. Awa ke ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke muhã ym riki. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

¹⁰ Kuja hamũi ta mu'eha rehe pekwa pekwa pexo. Amõ weraha rehe har pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ weraha riki katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ. Ma'e jahy rehe har aja tĩ. Katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Amõ aman ndy'ar rehe har aja tĩ. Amõ warahy 'ar rehe har aja tĩ. I'ar koty te we katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Aja pekwa rahã, Tupã ke pemuhury, aja pekwa pehẽ jupe naĩ. Katu ym aja.

¹¹ Amõ koty pemuruwak ta, aja pehẽ rehe ihẽ ajumupyai axo. Pehẽ ke ihẽ amu'e mu'e hũ. (Jetehar te ke ihẽ amu'e pehẽ pe.) Ame'ẽ ke pemukanim nahã my. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e ym te, ame'ẽja saka. Upa kanim, ame'ẽja saka. Katu ym aja.

¹² Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. Mā peja ihē aja pexo tī. (Ihē aja Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e tī.) Pesarahā! Yman Moise je'ēha rehe pehendu ym te. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē, a'erehe Moise je'ēha rehe pehendu ym te arahā. A'erehe pehē aja ihē axo apo tī. Moise je'ēha rehe ahendu ym aja axo apo tī. Arahā ihē rehe pehē rury katu pexo. (Apo ihē rehe pehē rury my?)

¹³ Pehē rehe ihē ahyk py rahā, ihē ahy axo. A'erehe pehē namō ihē apyta. Arahā, myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē rehe pekwa pekwa pexo. ¹⁴ Ihē ahy axo, a'erehe ihē ke Tupā mupyrara aja pekwha naī. A'erehe ihē ngi pekyje riki. Anī. “Páu jaxer. Japutar ym” aja ym pepandu. Tupā je'ēha rahoha po aja ihē po ke pepyhyk pyhyk katu ihē ngi tī. Aja: “Páu katu” aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihē po ke pepyhyk pyhyk katu ihē ngi tī. Aja: “Páu katu” aja pekwa. Ihē rehe pehē rury katu. ¹⁵ Pehē rury katu te pexo kwe! Arahā pehē reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ē ke ihē pe peme'ē ta tipe. (Aja rahā, pehēma'e katu te hū ame'ē ke ihē pe peme'ē ta tipe.) Mā! Apo amō koty pemuruwak riki. ¹⁶ Jetehar te ke pehē pe ihē apandu pandu. Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e. Ame'ē jetehar te ke apandu pehē pe. A'erehe ihē riki pehē ruwajan aja amō ta ukwa my? Anī. Aja ym ihē.

¹⁷ Ixotyhar ta aja pehē ke amō ta muruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ē ta ke a'eta. Anī. A'eta ma'ema'e ame'ē ke katu ym pehē pe. Jetehar te ihē amu'e, ame'ē ngi pehē ke a'eta muhem aja jō a'eta putar. Aja rahā, ame'ē ta aja pejumu'e ta tī, aja a'eta putar. Katu ym aja. ¹⁸ Pehē rehe a'eta hury katu rahā, katu riki. Pe, jetehar te ke ame'ē ta mu'e tar katu rahā, katu tiki tī. Pe, ame'ē ta rehe pehē rury katu rahā, katu tiki tī. Aja te'e ihē rehe tī. Pehē namō ihē axo rahā, ihē rehe pehē rury katu rahā, katu tiki tī. Pehē namō ihē axo ym rahā, ihē rehe pehē rury katu rahā, katu tiki tī.

¹⁹ Ihē ra'yr ta aja pehē! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē! Imembyr imāi ngi u'ar rahā, ahy ipe. Ame'ēja saka ihē pe tī. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym rahā we, pehē rehe ihē ajumupyai. Ahy ihē pe, ame'ēja saka ihē axo, a'erehe pehē rehe ihē ajumupyai. ²⁰ Mā! Apo pehē namō ihē axo tar katu. Aja rahā amō koty ihē je'ēha ihē amuruwak ta tipe. Apo pehē pe hātā panduha ihē amupinim aī. Pehē namō ihē axo rahā, wewe katu ihē apandu ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amō koty pehē py'a pemuruwak my.) Ame'ē rehe ajumupyai tī.

Paraky te'e ame'ē rehe har. Anga rehe har tī. Sar rehe har tī.

²¹ Mā! Moise je'ēha rehe hendu tar katu me'ē ta! Pesarahā! Pehē pe ihē apandu. Moise je'ēha rehe pehendu tar katu rahā, ame'ē riki mujekwa ta pehē juehe har. “Katu ym pehē” aja mujekwa ta. ²² Kuja panduha ihī:

“Mokōi ta'yr ta Amarā pe. Peteī riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ke. Kūjā paraky te'e ame'ē rer: ‘Anga.’ Amō ta'yr riki hakehar te membyr ke. Hakehar te rer: ‘Sar.’ ”

²³ Kūjā paraky te'e ame'ē ke pe Amarā ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tī. Tupā riki manga katu: “Nde rakehar imembyr ta” aja Tupā manga katu Amarā pe. A'erehe hakehar pe Amarā ta'yr. ²⁴⁻²⁵ Ame'ē mokōi kūjā ta kuja mujekwa ngā pe. Mokōi kūjā ta riki mokōi je'ēha, ame'ēja saka. Peteī je'ēha ywy'ā keruhū ngi uwyr. Ywy'ā keruhū rer Sinái. A'ep Moise pe je'ēha ke Tupā muwyr. “Angama'e ywy'ā keruhū” aja ngā pandu. Ame'ē ke Ara ywy pe ihī. Pe, paraky te'e ame'ē ta aja ixo. Ame'ē ta riki Anga membyr ta aja saka. Moise je'ēha rehe hendu katu, a'erehe paraky te'e me'ē aja saka. Amō we tī. Se Jerusarē ok ta ihī. Ame'ē riki Anga aja saka tī. Pe, ame'ē ok ta pe har ta paraky te'e ame'ē ta aja saka tī. Moise je'ēha rehe hendu katu, a'erehe aja tī. Paraky te'e ame'ē ta aja saka tī.

²⁶ Pe, amō Jerusarē ok ta ihī. Ywa pe har ke ame'ē. Ame'ē pe har ta paraky te'e aja ym te ixo. A'erehe ame'ē ok ta riki jandē māi te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ame'ē ok ta pe har ta aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e aja ym te.

²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kūjā imembyr ym te ame'ē ke mā peja nde rury katu te exo.

Imembyr u'ar rahā, ahy ipe. Aja ukwa ym ame'ē ke mā peja nde rury katuha namō nde ejixi'u exo. Mā peja nde rury katuha namō epukái exo.

Ixawa'e namō ixo, ame'ē 'ar koty te we ixawa'e hijar ame'ē imembyr ta.

A'erehe mā peja nde rury katuha namō epukái exo” aja Isai mupinim. (Aja rahā, ywa pe har Jerusarē ok ta pe heta te hū Tupā kotyhar ta ixo ta. Ywy pe har Jerusarē ok ta 'ar koty te we heta te hū ixo ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta! Pesarahā! Isak u'ariha rehe har Tupā manga katu. A'e je'ēha rupi a'e u'ar. Isak aja pehē tī. Tupā manga katu, a'erehe ta'yr ta ke pehē tī. A'e je'ēha rupi aja saka. ²⁹ Yman kūjā pe Amarā ta'yr. Anga membyr ke. Ame'ē riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke mupyrara. Isak ke Tupā'ā muhem, ame'ēja saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo. Aja apo tī. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta mupyrara ixo tī. Isak ke Anga membyr mupyrara, ame'ēja saka. ³⁰ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk ta. A'e ke aja kūjā paraky te'e ame'ē membyr pyhyk ym ta tī.

A'erehe imembyr namō kūjā paraky te'e ame'ē ke emujan emondo” aja panduha ihī.

³¹ A'erehe pehē pekwa katu pexo apo. Ihē mu ta! Pesarahā! Jande riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahā Moise je'ēha rehe jahendu ym ame'ē ta ke jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja jaxo. (Aja rahā, Kirisutu rehe jajurujar katu ame'ē ta ke jande.)

5

Moise je'ēha rehe hendu katu ha ngi jande ke Kirisutu muhem

¹ Jande riki Kirisutu muhem ame'ē ta ke jande! Moise je'ēha rehe amō hendu katu, ame'ē ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejywyr ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym we tī. Mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym tī.

² Ihē Páu. Pesarahā! Pehē pe ihē apandu katu. Pehē pirer ke amō jupā rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehē, a'erehe pehē rehe Tupā usak katu aja pekwaha naī. Aja rahā, Kirisutu jō riki pehē ke muhā ym ta, aja pekwaha naī. Katu ym aja. A'e jō a'ewan ym aja pekwaha naī tī. Katu ym aja. ³ Ihē apandu we rī. Amō ipirer ke jupā, ame'ē ke amō putar. Apandu katu ipe tī. Ipirer ke jupā rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe a'e hendu katu ta me'ē te'e. ⁴ Pehē ngi har amō ta Moise je'ēha rehe hendu katu. Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. Aja rahā, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ēja saka. A'eta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē ke putar ym, aja pandu. ⁵ Jande riki amō kotyhar. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta jande pe. Ame'ē angaha rehe jaharō katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tī, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā'ā muwy. Ame'ē namō jaharō katu jaxo. ⁶ Kirisutu namō jande juehe katu jande jaxo rahā, amō ipirer jupā ame'ē ke rehe har Kirisutu ukwa ym. Ipirer ke amō jupā rahā, ame'ē rehe a'e usak ym. Ipirer ke amō jupā ym rahā, ame'ē rehe a'e usak ym tī. Juja katu te ipe. Kuja jō katu. Kirisutu rehe amō jurujar katu. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a katu.

⁷⁻⁸ Jetehar rehe pehendu katu pexo kwe! Katu tiki arahā. Mā! Awa ame'ē ke pehē ngi mukanim my? Katu ym aja! Myja jetehar te ngi pehē py'a ke amō koty muruwak my? Tupā riki aja ym. A'e riki pehē pe pandu ame'ē ke a'e: “Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. ⁹ Kuja amō panduha ihī:

“Mbeju ke mupururuk rahā, ta'yr te mi mupururukiha ke amō moī katu” aja.

(Ame'ēja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahā, pehē johu peka'u te'e ta. Katu ym aja.) ¹⁰ Jandema'e sawa'e te namō jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amō koty mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym ta, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe ihē ajurujar katu. Pe, pehē ke muka'u te'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihē. A'e ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō akwa katu.

¹¹ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu aja pehē! Ihē juehe har apandu ta apo 'y. “Pehē pিরer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu rahā, ma'erehe: “Páu katu ym” aja ihē rehe har jundéu awa ta pandu my? (Anī. “Pehē pিরer pejupā” aja apandu ym te riki.) Aja me'ē ihē apandu rahā, Kirisutu rehe har ihē apandu rahā, amuparahy ym ta jundéu awa ta ke. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja ngā ke Tupā muhā katu” ame'ē panduha muparahy ym ta amō ta ke. Pesarahā! “Pehē pিরer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu ym te riki a'erehe: “Páu katu ym” aja ihē rehe har amō ta pandu naī. ¹² Pehē ke muka'u te'e ame'ē ta upa kanim oho rahā, katu tiki. Aja ihē aputar. (Ipirer ke ta'yr mi jupā.) Mā! Wetep mondok rahā, katu tiki. (Aja rahā, pehē ke upa muka'u te'e ame'ē ta hijar ta oho.)

Pehē mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Ihē mu ta! Pehē rehe har ihē apandu ta apo 'y. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu pehē pe. A'erehe ixotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē koty mu'eharan ta ixo. Ame'ē ta putar ame'ē ke pema'ema'e ym apo 'y. A'erehe: “Upa katu te ma'e ke japutar ame'ē ke jama'ema'e katu” aja mā peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anī. Kuja katu tiki. Amō ta rehe pehē pepy'a katu, a'erehe ame'ē ta rehe ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹⁴ Upa katu te Moise je'ēha riki kuja petēhar aja je'ēha riki. Kuja: “Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe nde erepy'a katu tī” aja je'ēha ihī. (Aja jama'e rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe jahendu katu, ame'ēja saka.)

¹⁵ Pesarahā! Amō ta rehe pepy'a ym pexo rahā, so'o jarō aja peparahy pehē juehe pexo. Aja rahā, upa pehē juehe pejumumba ta aja saka. Aja rahā, pehē juehe katuha ke pehijar ta. Pehē juehe pejumahy pehē pexo rahā, aja tī. Pehē juehe katuha ke pehijar ta tī. Katu ym aja.

Ma'e ke Tupā'ā putar ame'ē ke pema'ema'e katu

¹⁶ Kuja pehē pe ihē apandu katu: “Pehē py'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa aja mā peja pema'ema'e katu.” Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tar ym pexo. ¹⁷ Jande atu jama'ema'e tar katu ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e tar ym. Pe, Tupā'ā ma'ema'e tar katu ame'ē ke jande atu jama'ema'e tar ym tī. Aja rahā, Tupā'ā namō jande ruwajan ta aja jaxo, a'erehe a'e putar ame'ē ke jama'ema'e ym. (A'erehe Tupā'ā putar ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e.) ¹⁸ Pehē py'a rehe ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke pema'ema'e rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e.

¹⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ē ke jakwa katu. Kuja riki. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Ka'u te'e hū tī. Aja amō usak rahā, huxī hū. Ame'ē ke ma'ema'e tī. ²⁰ Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī. Ame'ē ke rehe ipy'a ke amō moī moī katu. Katu ym aja. Pajema'e ukwaha ke ma'ema'e tī. Katu ym tī. Ehe katu ame'ē ke te'e huwajan wan uwak oho. Pe, jumai mai tī. Amō rehe jyty'ym tī. Parahy oho tī. “Apo ihē py kī” ame'ē ke jō putar katu tī. Katu ym aja. Amō koty koty jy'ar oho tī. Amō koty koty ukwaha oho tī. ²¹ Ma'e ke amō pyhyk rahā, amō parahy ehe. Katu ym aja. Kawī ngi ka'u ka'u tī. Amō ta 'ar koty te we kawī ke u'u tar katu tī. Upa aja me'ē ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e tī. Katu ym aja. Yman pehē pe ihē pandu. Aja apo ihē apandu pehē pe tī. Upa aja me'ē ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta awa. (A'erehe upa ame'ē ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.)

²² Pesarahā! Kuja pexo. Amō py'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō ma'ema'e. Kuja. Amō ta rehe amō ipy'a katu. Tupā rehe hury katu tī. Amō ta namō juehe katu a'e ixo tī. Ipy'ahu ixo tī. Amō rehe parahy ym tī. Amō ta rehe kyty'y ym tī. Ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Ma'e manga katu ame'ē ke ma'ema'e katu tī. ²³ “Ihē riki sawa'e te” aja juehe har ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu rahā, ame'ē ngi putu'u. Upa aja ma'ema'e rahā: “Nde katu ym” aja je'ēha nixói ta ipe. ²⁴ Jesu Kirisutu kotyhar ta riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu ame'ē ke hijar tī. Aja ma'ema'e tar katu ame'ē ke jukwa, ame'ēja saka. (Aja rahā, jama'ema'e tar ym.) ²⁵ Jande ruhāha ke jande pe Tupā'ā me'ē. Aja rahā, japandu ipe: “Nde eremujekwa

ame'ẽ ke jama'ema'e katu ta" aja. ²⁶ "Ihẽ riki sawa'e te" aja ym jaxo ta me'ẽ te'e. Mã peja jande juehe jajumuparahy ym. Mã peja jande juehe jajyty'ym.

6

Pesak katu pehẽ juehe

¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, amõ ta usak ehe. Aja rahã, pehẽ ngi har amõ ta pandu oho ipe. Pe, mukatu. "Mã peja ym" aja ipe. Kuja ame'ẽ ta pandu oho. Tupã'ã rehe hendu katu ixo, ame'ẽ ta jõ pandu oho ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehẽ atu pesak katu pehẽ juehe tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ ke aja pehẽ atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar ym tĩ.) ² Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. A'erehe a'eta pyai te hũ. Aja rahã, a'eta namõ pehẽ juehe pejupyai pexo tĩ. Ame'ẽ ta ke pemuhury peho tĩ. Ma'e puhí ame'ẽ ke a'eta namõ pehupir katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, Kirisutu pandu: "Amõ ta rehe pepy'a katu" ame'ẽ ke rehe pehendu katu. ³ "Aja ym ta ihẽ. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym ame'ẽ ke ihẽ" aja amõ pandu rahã, juehe har katu te ame'ẽ ke a'e aja ukwaha jupe naĩ. Aja rahã, juehe a'e jumuka'u te'e a'e ixo. Katu ym aja. ⁴ Mã peja ima'e ma'eha pame katu te amõ ta ukwa ukwa ixo. Katu my? Katu ym my? Katu rahã, katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu ta ixo. Aja rahã, amõ ta ma'eha namõ ima'e ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar koty te we katuha my? Aja manga ym ta. ⁵ Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupã pe jõ mujekwa ta me'ẽ te'e.

⁶ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke amõ ta pe amõ mu'e ixo. Aja rahã, mu'e ixo ame'ẽ pe upa ma'e ke jumu'eha ta kyty'y ym rahã, katu tiki. (Aja rahã, mu'eha pe ma'e ke jumu'eha ta me'ẽ katu ta.)

Mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu

⁷ Mã peja pehẽ atu pejumuka'u te'e ym pexo! Tupã ke muka'u te'e ym te awa! (Myja me'ẽ amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym te awa.) Ma'e ra'ĩ amõ jyty m rahã, ame'ẽ ke uhem. ⁸ Aja amõ tĩ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu. Ame'ẽ riki kupixa pe ma'e ke jyty m, ame'ẽja saka. A'engi ame'ẽ uhem rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e a'e. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e.

Amõ ta anĩ. Ipy'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ ke kupixa pe ma'e ke jyty m, ame'ẽja saka tĩ. A'engi ame'ẽ uhem rahã, ma'e katu ame'ẽ ke uhem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu a'e. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ.) Aja rahã, ame'ẽ pe uhãha ke Tupã'ã me'ẽ katu. ⁹ A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahã, yman rahã ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ ta kÿ. ¹⁰ A'erehe amõ amõ rahã, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pe jama'ema'e katu rahã, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu rahã, katu tiki.

A'ejõhar je'ẽha ke

¹¹ Ihẽ Páu. Apo kome'ẽ a'ejõhar je'ẽha ke ihẽ po pe te'e ihẽ amupinim aĩ. (Ihẽma'e akwaha amupinim ym. Anĩ. Tupã je'ẽha amupinim aĩ.) Pesak katurahã! Piniha tiha ame'ẽ namõ ihẽ amupinim aĩ. (Aja rahã, ihẽ amupinim ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e, aja pekwa katu ta.) ¹² Amõ ta pehẽ pe pandu: "Pehẽ pিরer ke pejupã ta me'ẽ te'e" aja. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehẽ. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu pehẽ rehe aja pekwha naĩ.) Aja mu'eharan ta putar. Aja rahã, pehẽ pিরer ke pejupã rahã, a'eta pandu ta: "Jande jama'eha katu te" aja riki naĩ. Pesarahã! "Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe jõ Tupã koty amõ katu" aja pandu tar ym. Pandu rahã, a'eta ke amõ ta mupyrara ta tipe. A'erehe amõ ipিরer jupãha jõ a'eta pandu katu. ¹³ Ipirer ke jupã ame'ẽ ta Moise je'ẽha rehe hendu ym tipe. Pe, pehẽ pিরer ke pejupã ame'ẽ ke jõ a'eta putar katu. Pehẽ pিরer ke pejupã rahã, amõ ta pe a'eta pandu hũ ta: "Ko ipিরer ke jupã ame'ẽ ta ke amõ ta pete'e ixo! Japandu ame'ẽ ke rehe hendu katu ame'ẽ ta

ke a'eta” aja a'eta pandu hũ ta. A'erehe: “Katu te ame'ẽ ta ke jande” aja a'eta pandu ta a'eta jupe nã. Katu ym aja.

¹⁴ Ihẽ anĩ. Jandema'e sawa'e te, Jesu Kirisutu manõ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ. Ame'ẽ namõ jõ ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ rehe har jõ ihẽ apandu pandu. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ ahijar. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. Ame'ẽ ke ihẽ ahijar. Ame'ẽ ke ihẽ ama'e tar ym tĩ. Ame'ẽ ngi ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ihẽ ama'e ym.) ¹⁵ Ipirer ke amõ jupã my. Amõ jupã ym my. Amõ koty koty ym ame'ẽ ta. Juja katu te Tupã ukwa katu. Kuja jõ riki amõ kotyhar katu. Amõ py'a ke Tupã mupyahu. Ame'ẽ riki katu te. ¹⁶ Aja ngã ixo rahã, mã peja a'eta py'a ke Tupã muhury katu. Mã peja a'eta rehe Tupã pyrara usak tĩ. Aja upa Tupã kotyhar ta rehe tĩ. Pyrara usak tĩ. A'eta py'a ke muhury katu tĩ.

¹⁷ Apo har kupe koty mã peja ihẽ ke mupyrara ym awa. (Kirisutu rehe har ihẽ apandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mahy hũ.) A'erehe ihẽ ke rehe pirokiha rape mãte hũ te'e ihĩ. Ame'ẽ ke ma'e mujekwa ngã pe. Kuja. Jesuma'e miasu ke ihẽ, aja mujekwa ngã pe.

¹⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihẽ mu ta pehẽ! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Amen. Ame'ẽ riki: “A'e tỹ” aja.
Upa.

Ese ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ẽ paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahã, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe peteihar aja ixo ta me'ẽ te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e ãkã ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ẽ te'e ehe aja a'e mu'e tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ẽ ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ese ok ta pe har ta riki pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihẽ. Tupã putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihẽ rehe har epandu pandu eho — aja ihẽ pe.

A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ke jande

³ Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ me'ẽ. Ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ẽja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mã peja japandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Tupã pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we a'e pandu:

—Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kÿ. A'erehe a'e manõ ta kÿ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ riki ihẽma'e wan ta kÿ. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽ ruwa koty pepu'am rahã, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehẽ pe. “Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e” aja pehẽ rehe har pandu ym te ta awa tĩ — aja Tupã pandu.

⁵ Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manõha rehe a'eta jurujar katu ta kÿ. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja ihẽ amuruwak ta tĩ. Ihẽ namõ ixo ta kÿ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tĩ. ⁶ Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu tĩ. A'erehe mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã! Jande rehe nde erepy'a katu te hũ — aja Tupã pe.

⁷ Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ẽ rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupã mujwyr katu. Mã! Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. ⁸ Ame'ẽ ke upa ym. Mãte hũ jande rehe a'e ipy'a katu. ⁹⁻¹⁰ A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namõ a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihẽ amujã. Ywa pe ixo ame'ẽ ke amujã. Ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ke aja tĩ. Amujã tĩ. Kirisutu riki upa katu te ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ wan ta kÿ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahã, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kÿ. Yman ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

¹¹ Tupã jupandu jupe: “Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ kotyhar ta aja ihẽ amuruwak ta” aja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we, aja a'e jupandu jupe.

Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ẽ ke ixo katu tĩ. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. “Ihẽ kotyhar ta pehẽ” aja a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ẽja saka. ¹² Aja rahã, mã peja Tupã katuha rehe har jande japandu:

—Mã! Katu te hũ — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahã we, jundéu awa ta harõ py ixo ehe.

¹³ Pehẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehẽ.) Jandeja pehẽ tĩ. Myrandu katu te rehe pehendu rahã, pehendu katu ehe tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu ta aja myrandu katu jamujekwa pehẽ pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu. Pe: “Ko ihẽma'e ke” ame'ẽ ukwa katuha ke Tupã moĩ pehẽ py'a rehe. Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã moĩ. Aja rahã: “Ko ihẽma'e ta ke” aja Tupã pandu. “Ihẽ'ã ke ihẽ amoĩ ta” aja a'e pandu katu yman. Ame'ẽ ke a'e moĩ katu apo 'y. ¹⁴ I'ã ke jande py'a rehe moĩ, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta kÿ, aja jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja jakwa katu. Aja rahã, ixoty jaxo rahã, nixói te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, aja jakwa katu. A'erehe mã peja ima'e katuha rehe har japandu: “Mã! Katu te” aja Tupã pe.

Tupã namõ ihẽ apandu pandu

¹⁵⁻¹⁶ Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, aja ihẽ ahendu. A'erehe Tupã pe tapijar te'e we ihẽ apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe Tupã pe tapijar te'e we ihẽ apandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. ¹⁷ Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Kuja:

—Tupã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke nde. Jande pái keruhũ nde. Nde katu te ame'ẽ ke nde. Ne'ã ke Ese ok ta pe har ta py'a rehe emoĩ katu. Aja rahã, upa ma'e ke a'eta pe Ne'ã mujekwa katu ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu ta tĩ. Aja rahã, nde rehe har Ese ok ta pe har ta ukwa katu te ta. ¹⁸ Ko apandu nde pe. Ese ok ta pe har ta ãkã emupirer mi. Aja rahã, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta ukwa katu ta tĩ. Ne namõ a'eta ixo ta kÿ, aja nde erepandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hũ ame'ẽ ke nde ereme'ẽ katu ta. Mã! Heta te hũ ame'ẽ. Ame'ẽ ke Ese ok ta pe har ta ukwa katu ta tĩ. ¹⁹⁻²⁰ Ne rehe jande jajurujar katu. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke nde eremuhã katu. Mãte hũ nema'e pyrãtãha! Ame'ẽ pyrãtãha namõ Kirisutu ke manõha ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe, nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e aja nde eremujekwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e pyrãtãha namõ Kirisutu ke nde eremukwera katu eremuhem. Ame'ẽ pyrãtãha jande rehe ihĩ tĩ. Juja katu te riki. ²¹ Amõ we pyrãtãha ke emujekwa. Kirisutu riki upa katu te ywa pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ te tĩ. Upa katu te ãjã ta hendu katu ehe tĩ. Kapitã keruhũ ta apo ixo. Kirisutu riki ame'ẽ ta 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha. Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa katu. Yman rahã, kapitã keruhũ ta ixo ta tĩ. Kirisutu riki ame'ẽ ta 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ — aja Tupã namõ ihẽ apandu pandu pehẽ rehe har.

²² Kirisutu pe Tupã pandu:

—Kapitã keruhũ te nde. Upa katu te ma'e ke nde eremondo mondo apo — aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ te a'e tĩ. ²³ (Kirisutu riki ixotyhar ta ãkã, ame'ẽja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ẽja saka jamujã. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu. A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tĩ. Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi ixo. Ywa pe ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo tĩ. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Yman Tupã je'ẽha rehe pehendu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Tupã rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe manõ ame'ẽ ta aja pehẽ. ² Arahã kome'ẽ ywy

keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Arahā Satana rehe pehendū katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'e riki Tupā rehe hendū ym ame'ē tama'e kapitam. (Ājā ramūi a'e.) ³ Jete riki. Yman Tupā rehe hendū ym ame'ē ta aja upa katu te jande tī. Jande japutar ame'ē ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa jaxo tī. Ame'ē ke jama'ema'e. Jaka'u te'e jaxo tī. Upa amō ta aja jande ke Tupā mupyrara ta me'ē te'e.

⁴ Apo anī. Johu jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū tī. ⁵ Yman jahendū ym ehe, a'erehe manō ame'ē ta aja jaxo. Arahā jande rehe a'e katu usak, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Aja rahā, jande ke a'e mukwera katu muhem ame'ēja saka riki. Manōha ngi Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka tī.

⁶ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka riki. Pe, ywa pe Kirisutu namō kapitā keruhū aja jande ke a'e mu'am, ame'ēja saka tī. ⁷ Aja rahā, jande rehe upa katu te a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa ngā pe mujekwa katu. Ame'ē ke aja te'eha mujekwa ta tī. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Aja jande rehe Tupā ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu. ⁸ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. A'erehe jō pehē ke a'e muhā katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym. Pehē ruhāha ke Tupā te'e me'ē. ⁹ A'erehe: “Mā! Jande jama'eha namō jande ke Tupā muhā katu” aja marā ka ym pepanduha. Katu pehē pexoha a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym te tī. ¹⁰ (Jande ke a'e muhā katu.) A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe jande py'a ke mupyahu aja Tupā mujā. Katu jande, aja Tupā mujā. A'erehe ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e. Kome'ē ywy keruhū mujā ym rahā we, Tupā pandu katu: “Ihē kotyhar ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta kŷ” aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngā juehe ixo

¹¹ Ymanihar pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Pehē māi pusu ngi pe'ar rahā, jundéu awa ta aja ym pe'ar. “Pehē pিরer ke pejupā ym ame'ē ta ke” aja pehē rehe har jundéu awa ta pandu. (Aja pehē rehe puka puka hū ngā.) “Jande pিরer ke jajupā ame'ē ta ke jande” aja jundéu awa ta pandu a'eta jupe. (Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu a'eta rehe, aja ukwaha naī.) Ame'ē jupāha japandu rahā, hete ngi ma'e ke jupā. ¹² Tupā rehe har pekwa ym rahā, Kirisutu kotyhar ta aja ym pehē. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehē. Jundéu awa ta pe Tupā pandu: “Pehē rehe ihē asak katu te ta” aja a'e pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke nixói pehē pe kwe. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē ruhāha rehe har pekwa ym te, aja kome'ē ywy keruhū pe pexo. Tupā rehe har pekwa ym te tī.

¹³ Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē 'y. Yman Tupā rehe har pekwa ym te, a'erehe Tupā ngi paite pexo, ame'ēja saka. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē. Ehe har pekwa katu, a'erehe Tupā rake pexo 'y. Pehē ma'e peka'u te'eha pema'ema'e ame'ē muhepyha ke rehe Kirisutu manō, a'erehe Tupā kotyhar ta ke pehē apo 'y.

¹⁴ Mokōi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Amō jundéu awa aja ym ame'ē ta ixo tī. Ame'ē mokōi awa ta huwajan ta aja ixo. Ame'ē mokōi awa ta pyter rupi ita kurar aja me'ē ihī. Pe, Kirisutu manō rahā, ame'ē ita kurar aja me'ē a'e upa ombor, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē mokōi awa ta johu ixo apo 'y. Hury katu ngā juehe ixo apo 'y. Jundéu awa ta namō jundéu awa aja ym ame'ē ta johu ngā ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu ngā ixo.

¹⁵ Myja jundéu awa ta ixo ta me'ē te'e my, ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. Jundéu awa tama'e ke ame'ē je'ēha. Ame'ē ke Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahā, mokōi awa ta riki johu ngā ixo. Mokōi awa ta ixotyhar ta ke, a'erehe johu ngā ixo. Aja a'e mukatu. Johu ixo ame'ē ta ke ixoty mujy'ar. ¹⁶ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja rahā, jande rehe Tupā parahyha ke a'e mukanim tī. Ngā parahyha ke mukanim tī. A'erehe jundéu awa ta namō jundéu awa aja ym ame'ē ta juehe katu ixo. Johu ngā ixo. Pe, Tupā

parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe johu ngã py'a ke Tupã koty Kirisutu muruwak. Aja rahã, Tupã koty mujywyr ame'ëja saka.

¹⁷“Tupã namõ katu” ame'ë myrandu katu ke upa ngã pe Kirisutu pandu pandu uwyr. Pehẽ pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. Jundéu awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. A'eta Tupã rehe har ukwa we ame'ë ta ke. Pehẽ riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke. Yman Tupã rehe har pekwa ym te ame'ë ta ke pehẽ. ¹⁸Kirisutu manõ, a'erehe jande pái keruhũ namõ johu jande japandu pandu katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym ame'ë ta aja tĩ. Pandu pandu inamõ tĩ. Jundéu awa ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. Ame'ë I'ã jundéu awa aja ym ame'ë ta py'a rehe ihĩ katu tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ ame'ë ta pandu pandu katu tĩ.

¹⁹Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Pesarahã! Ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe amõ awa ta ym Tupã pe. Tupã rehe har pekwa ym te ame'ë ta aja ym pehẽ. Jande aja Tupã kotyhar ta aja pexo apo tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehẽ tĩ. Jande aja Tupã ra'yr ta riki pehẽ tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehẽ tĩ.

Tupãma'e ok keruhũ aja jande

²⁰Upa Tupã kotyhar ta riki ok keruhũ aja. Tupã ixo ame'ë ok aja ixotyhar ta ke. Tupã rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Kirisutu mondo ame'ë ta aja tĩ. Pandu pandu tĩ. (Ame'ë ta riki jurujar katu py ame'ë ta ke a'eta.) A'erehe ame'ë ta riki ok keruhũ mu'am py, ame'ëja saka. A'engi ame'ë ta 'ar pe jamujã jaxo tĩ, ame'ëja saka tĩ.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka. ²¹Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki aja tĩ. Amõ amõ awa ta ke johu ngã aja a'e mujy'ar. Peteihar aja ixo. Pe, amõ amõ heta jurujar katu ehe. A'erehe ok keruhũ tiha te hũ oho ame'ëja saka ixo. Ok katu te ame'ë ke aja saka. Ame'ë ke jandema'e sawa'e tema'e ke. ²²Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke. Pehẽ namõ upa katu te amõ jurujar katu ehe ame'ë ta jumuheta hũ ixo. Aja ok keruhũ aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupã ixo katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. A'erehe Tupã riki ixo katu tĩ. (A'erehe upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhũ aja saka.)

3

Jundéu awa ym ame'ë ta pe Tupã je'ëha ke ihẽ apandu pandu

¹Pehẽ riki amõ awa ta ke. Jundéu awa ta ym. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Ihẽ Páu. ²Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pe, ihẽ pe parakyha ke a'e me'ë. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. Ame'ë parakyha ke ihẽ pe a'e me'ë. Ame'ë ke pehendu, aja ihẽ akwa. Pe, pejurujar katu ehe. ³Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë ke yman ngã pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ë ke ihẽ pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ë rehe har a'eramõ ihẽ amupinim we mi. ⁴Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã muhã katu ta kÿ. Ame'ë ke yman Tupã mujekwa ym ngã pe. Apo ihẽ pe mujekwa 'y, a'erehe ihẽ akwa katu. Pe, ame'ë rehe har a'eramõ paper rehe ihẽ amupinim. Ame'ë rehe pesak rahã, pekwa katu ta tĩ.]

⁵Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë ke ymanihar ta pe Tupã mujekwa ym. Apo ame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta pe a'e mujekwa katu. Katu ame'ë ta ke a'eta. A'eta riki Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta ke tĩ. A'eta pe Tupã mujekwa. ⁶Kuja a'e mujekwa. Myrandu katu mujekwa rahã, Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu. A'erehe Tupã katu usak ngã rehe tĩ. Ma'e katu ame'ë ke jundéu awa ta pe Tupã pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu katu tĩ. Pe, jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ë ta Kirisutu rete aja saka tĩ. Tupã jupandu jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke ihẽ amuhã katu ta — aja.

Ame'ë pandu katuha ke jundéu awa tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e ke tĩ. Johu ngãma'e ke. Kirisutu rehe jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu ngãma'e ke tĩ.

⁷Tupã pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amondo ta nde pe — aja ihē pe. Ame'ē parakyha ke a'e me'ē te'e ihē pe. ⁸Upa Tupā kotyhar ta ngi har ihē riki katu ym te aja ihē akwa. Anī. Ihē pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe har, ame'ē myrandu katu epandu eho — aja ihē pe.

Ame'ē parakyha ke ihē pe a'e me'ē. Māte hū Kirisutu katu te ha ke. Marā ka ym upa katu te ehe har amō panduha. Māte hū ehe har ihī. ⁹Pe, ihē pe Tupā pandu tī:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta tī. Yman ame'ē ke amujekwa ym ngā pe. Apo ame'ē ke upa ngā pe emujekwa eho — aja ihē pe.

Upa katu te ma'e ke Tupā mujā. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e muhā katu ta tī. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ē ke a'e mujekwa ym te. ¹⁰Apo anī. Upa mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ame'ē ta rehe Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Mā! Tupā ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupā ukwa katu te ma'e ke. Ame'ē ke amō koty koty Tupā mujekwa. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitā keruhū ta ke a'eta. Ājā ta ukwa katu tī. ¹¹Kome'ē ywy keruhū nixōi te rahā, Tupā jupandu jupe:

—Yman rahā ihē akwa katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe kŷ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ima'e ukwa katuha ke Tupā mujekwa ngā pe. Kirisutu manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu, aja ima'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. ¹²Jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ha namō japandu pandu katu inamō. Tupā ruwa koty japu'am, ame'ēja saka. ¹³Ko apandu pehē pe. Pehē pe myrandu katu ihē apandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara ixo. (Aja pehendū.) A'erehe ihē rehe pejumupyai pexo. Anī. Pejumupyai ym pexo. Kirisutu rehe pehendū katu, a'erehe pehē rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hū

¹⁴Pehē riki jundéu awa ta ym. Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhū namō ihē apandu pandu pehē rehe har. ¹⁵Tupā riki jande pái keruhū. A'erehe upa katu te ixotyhar ta riki peteihar aja ixo. Ywa pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke. Kome'ē ywy keruhū pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke tī. ¹⁶Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Mā! Ne katu te hū! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e pyrātāha emondo. Ne'ā riki mondo ta. Aja rahā, a'eta py'ahu te'e ta. ¹⁷Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe mā peja a'eta py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a rehe hok ihī, ame'ēja saka mā peja Kirisutu ixo katu te. Mā peja amō ta rehe a'eta ipy'a katu. Aja rahā pahar ipy'a katuha ke kanim ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha ke kanim ym ta.) Myra hātā ame'ē hapo aja saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhū pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu ta tī. ¹⁸⁻¹⁹Aja rahā, amō amō Tupā kotyhar ta namō kuja ukwa katu ta. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa katu te ukwa katu rahā, katu tiki. Ame'ē Kirisutu ipy'a katuha ke marā ka ym amō mangaha. Ipe te hū aja saka. Pepaite hū aja saka tī. Ywate te hū aja saka tī. Typy te hū aja saka tī. Mā! Kirisutu ipy'a katu te hū. Ame'ē ke mā peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu. Aja rahā, nde aja a'eta ixo ta tī. Katu te aja ixo ta tī. Jande pái keruhū! Upa nde pe ihē apandu — aja Tupā namō ihē apandu.

²⁰Tupā namō ma'e ke japandu pandu. Ame'ē 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Ima'e pyrātāha jande py'a rehe ihī katu. Ame'ē namō i'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa jaxo. Ame'ē 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta tī.

²¹Jurujar katu ehe ame'ē ta ixo. A'erehe mā peja Tupā pe japandu katu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mā peja Tupā pe japandu katu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. “A'e tŷ” aja ame'ē.

4

Juru jar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka

¹Jandema'e sawa'e te rehe har ihë apandu pandu. (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe ihë ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihë axo. Ko ihë apandu pehë pe. Mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Kirisutu rehe pejuru jar katu rahã, Tupã pandu: —Ihë ra'yr ta pehë — aja.

A'erehe mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Johu katu pexo. ²“Katu te ihë” aja ym pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehë py'a pemahy ym pehë juehe pexo. Pahar peparahy ym pexo tĩ. Pehë py'ahu te'e pehendu tĩ. Aja te'eha pexo. Amõ ta rehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. Aja pehë py'a katuha ke pemujekwa ngã pe. ³Pehë johu aja Tupã'ã mujy'ar. Pehë peparahyha ke a'e mukanim pehë ngi, a'erehe mã peja johu katu aja pehë juehe pexo. ⁴Juru jar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteihar ame'ë. Tupã'ã riki peteihar a'e tĩ. Tupã mujekwa pehë pe:

—Ihë namõ pexo ta kÿ — aja.

Ame'ë rehe peharõ pexo. Ame'ë riki peteihar tĩ. ⁵Jandema'e sawa'e te ixo. Peteihar a'e tĩ. Juru jar katu ame'ë ta ke jõ Tupã muhã katu. Ame'ë pe jõ awa ke uhã te hũ. Juru jar katu ame'ë ta ke amõ mujahuk rahã, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja mujekwa ngã pe. Mujahuk rahã, peteihar ame'ë. Johu ngã ixo. ⁶Tupã peteihar a'e tĩ. Upa juru jar katu ame'ë tama'e pái keruhũ a'e. Peteihar a'e tĩ. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te a'e. Peteihar a'e tĩ. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. Peteihar ame'ë tĩ. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe mã peja peteihar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë

⁷Peteihar aja jaxo. Pe, amõ koty koty ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ë me'ë. A'e putar aja a'e me'ë me'ë. Amõ amõ pe me'ë me'ë hũ tĩ. Amõ amõ pe ta'yr mi me'ë tĩ. A'erehe myja Jesu me'ë me'ë, ame'ë namõ mã peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu. ⁸Ma'e ke me'ëha kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kirisutu rehe har mujekwa.

“Ywa kupe koty a'e jupir oho rahã, heta ngã ke a'e raho inamõ. Ame'ë ta ke a'e muputu'u ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë me'ë.” (“Muputu'u ame'ë ta ke” aja pandu rahã: “Juru jar katu ehe ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

⁹“A'e jupir oho” aja panduha ihĩ. Myja ame'ë my? Kuja. Kome'ë ywy keruhũ pe a'e wyjy py uwyr. ¹⁰Aja rahã, ywate ngi wyjy uwyr ame'ë ke jupir oho tĩ. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahã, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ë ywy keruhũ rupi aja tĩ. A'e ixo tĩ. Ywa pe aja tĩ. A'e ixo tĩ. ¹¹A'e atu ima'e pyrãtãha ke ixotyhar ta pe me'ë me'ë. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amõ ta riki Jesu mondo ame'ë ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amõ ta riki Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta ke tĩ. Amõ ta ukwa ym ame'ë ta pe Tupã rehe har pandu pandu tĩ. Amõ ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tĩ. Ame'ë ta riki Tupã je'ëha ke mu'e tĩ.

¹²Aja rahã, upa Tupã kotyhar ta ukwa katu ta. Tupã je'ëha pandu pandu oho ame'ë ke ukwa katu ta tĩ. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tĩ. Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. ¹³Aja rahã, upa jande peteihar aja jaxo ta. Tupã rehe har peteihar aja jakwa katu ta jaxo. Tupã ra'yr rehe har jakwa katu te ta tĩ. Aja rahã, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahã, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tĩ.)

¹⁴Aja rahã, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahã, jarusu ra'yr aja saka. Amõ koty koty ngi ywytu peju uwyr rahã, amõ koty koty jarusu ra'yr ke y kotok keruhũ raho raho. Ta'yn rahã, ame'ëja saka. Aja rahã te'e mu'e ame'ë ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amõ koty koty Tupã rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ë ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ë namõ muka'u te'e. ¹⁵Aja rahã, katu ym. Kuja katu. Amõ ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jetehar te ke japandu. Aja amõ amõ we Kirisutu aja jande tĩ. Katu te aja jaxo tĩ. A'e riki juru jar katu ame'ë ta ãkã aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa

katu.) ¹⁶ Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngã ixo rahã, awa rete katu ame'ẽja saka. Upa ma'e ke ma'ema'e katu. A'erehe peteĩ ma'e ke ma'ema'e katu rahã, amõ ta py'a ke mâtã katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ipy'a katuha namõ muhury katu te we hũ ta. Tuwete oho, ame'ẽja saka ta. (Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ixotyhar ta py'a ke mâtã katu ta ngã juehe tĩ.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahã, a'e riki pyahu aja saka

¹⁷ Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu pehẽ pe. Hâtã ihẽ apandu pehẽ pe. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym pexo tĩ. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jaxer ai. ¹⁸ Jetehar te ke ukwa ame'ẽ ke Satana mukanim a'eta ngi. (Ãjã ramũĩ a'e.) Tupã rehe har a'eta ukwa ym te. "Anĩ" aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhãha nixói a'eta rehe. Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke nixói te a'eta pe. ¹⁹ A'eta huxĩ ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Amõ kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ a'eta putar. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta.

²⁰ Pehẽ riki aja ym pehẽ. Kirisutu rehe har pejumu'e rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pexo rahã, katu ym, aja pekwa katu. ²¹ Jete! Ehe har pehendu. Ixotyhar ta ke pehẽ, a'erehe jetehar te ke amõ ta mu'e pehẽ pe. Jesu riki jetehar te ke mu'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe amõ ta mu'e tĩ. ²² A'erehe ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo apo 'y. Yman jaxer ame'ẽ ma'ema'eha ke jõ peputar rahã, amõ amõ we hũ pexoha mujaxer aja riki oho. ²³ Pehẽ py'a pyahu aja Tupã mukatu ta me'ẽ te'e. ²⁴ Pehẽ pexoha pyahu aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ riki Tupã katuha aja riki. Aja rahã, pexo katu te ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta riki.

²⁵ (Tupã katuha aja pexo tĩ.) A'erehe mã peja amõ Kirisutu kotyhar ta pe te'e pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa jetehar te ke pepandu ta me'ẽ te'e. ²⁶ Amõ ta rehe peparahy rahã, ame'ẽ namõ ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Peparahyha namõ aja te'e pytun oho. Aja ym pehẽ. (Pahar pehẽ py'a pemujywyr ehe.) ²⁷ Peparahy pexo rahã, Satana pe: "Jaka'u te'eha jama'e jahorahã" aja pepandu, ame'ẽja saka riki. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta my tĩ. Katu ym aja. ²⁸ Yman amõ tama'e ke aja te'e amõ mukanim ixo rahã, mã peja ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha namõ tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ma'e ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ.

²⁹ Amõ rehe juru ai ym pexo. Je'ẽha katu ame'ẽ ke jõ pepandu. Aja rahã, amõ amõ ta ke pemuhury katu ta. Aja rahã, pehẽ rehe hendu ame'ẽ ta hury katu ta tĩ. ³⁰ Tupã'ã ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, Tupã'ã ke pemupyai ta.) A'e riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ riki Tupãma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ã ihĩ katu pehẽ py'a rehe, a'erehe inamõ pexo katu te ta, aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe. ³¹ Amõ rehe ahy te pesak ame'ẽ ke pehẽ py'a ngi pemukanim. Amõ ta namõ peje'ẽ je'ẽ hũ ym. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Upa peparahyha ke pehẽ py'a ngi pemukanim tĩ.

³² Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehẽ py'a katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ py'a pemujywyr pehẽ juehe pexo. Kirisutu manõ. A'erehe pehẽ rehe ipy'a ke Tupã mujywyr. Aja pehẽ py'a pemujywyr pehẽ juehe pexo tĩ.

5

Amõ ta rehe pepy'a katu

¹ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Ta'yr ta ke pehẽ. A'erehe a'e katuha aja mã peja pexo katu ta kũ tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.) ² Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'e manõ. Ame'ẽ pe jande ke a'e muhã katu. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Aja amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Aja pexo katu tĩ. Kirisutu manõ

rahā, ma'e ke Tupā pe a'e me'ē, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu. Ma'e pihe katu ame'ēja saka tī. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu tī.

Tupā kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'ē te'e

³ Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. “Amō kūjā ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. “Amō sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym tī. Upa ka'u te'eha katu ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī rahā, katu ym tī. Aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. Tupā kotyhar ta ke pehē, a'erehe katu ym. ⁴ Pehē je'ēha namō amō ta ke pemuhuxī rahā, katu ym tiki. Je'ēha ka'u te'eha pepandu rahā, katu ym tiki tī. Jaxer ame'ē ke pepandu rahā, katu ym tiki tī.

Kuja katu tiki. Tupā pe kuja pepandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja pepandu rahā, katu tiki.

⁵ Jete. Amō kūjā rehe ka'u te'e rahā, ame'ē ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupā kotyhar aja ym tī. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī hū ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī hū rahā, ma'e'ā rehe ipy'a ke a'e moī moī, ame'ēja saka. Katu ym aja.

⁶ Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta riki amō ta ke muka'u te'e. Je'ēha ka'u te'e ame'ē namō muka'u te'e. Pehē tī. Muka'u te'e tar katu pehē ke tī. A'erehe mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. ⁷ A'erehe ame'ē ta namō pexo ym. Muka'u te'e ame'ē ta namō pexo ym.

Tupā kotyhar ta weraha aja saka ame'ē pe ixo

⁸ Yman pytuniha aja ame'ē pe pexo. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa ym. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. A'erehe weraha aja ame'ē pe pexo katu 'y. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu. A'erehe mā peja weraha aja ame'ē pe pexo katu apo 'y. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. ⁹ Tupā rehe har pekwa katu rahā, weraha aja ame'ē pe pexo katu. Aja rahā, pema'ema'e hū ta. Kuja. Amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī. Jete har te ke jō pepandu pandu ta tī. Aja pexo katu ta. ¹⁰ Weraha aja ame'ē pe pexo rahā, ma'e ke jandema'e sawa'e te ke muhury my. Ame'ē ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ē ke pema'ema'e katu tī. ¹¹ Pytuniha aja ame'ē pe ixo ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e. Ame'ē ta namō mā peja pexo ym. Kuja katu. A'eta ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngā pe. “Mā peja ym” aja pepandu ngā pe. ¹² Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Ame'ē rehe har amō pandu rahā, huxī hū amō. ¹³ Pe, upa ma'e ke weraha pe amō moī rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ngā pe mujekwa. Aja rahā, ame'ē riki katu ym te, aja ngā pe mujekwa katu. (Aja rahā, ipy'a ke muruwak ta my tī. Tupā koty muruwak ta my tī.) ¹⁴ Ma'e ke ngā pe mujekwa katu rahā, ame'ē riki weraha pe moī. A'erehe amō pandu:

“Nde ereker ereju ame'ē ke epak!

Nde eremanō, ame'ēja saka. Epu'am!

Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta, ame'ēja saka.” (Tupā rehe hendu ym ame'ē ta manō, ame'ēja saka ixo. Ukwer aja tī. Pe, Tupā rehe har Kirisutu mujekwa rahā, amō rehe a'e muwera, ame'ēja saka.)

¹⁵ Pehendu katurahā! Pehē pexoha katu aja pexo. Ukwa ym ame'ē ta aja ym pexo. Ukwa ym ame'ē ta Tupā rehe har ukwa ym. Ukwa katu ame'ē ta aja pexo tī. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu. ¹⁶ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta heta ixo apo 'y. A'erehe amō kotyhar pexo. Aja te'eha katu ame'ē ke pema'ema'e. ¹⁷ Weraha aja ame'ē pe pexo, a'erehe peka'u te'e ym pexo. Myja pehē pexo ame'ē ke jandema'e sawa'e te putar my. Ame'ē ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ē ke pema'ema'e katu.

Tupā'ā pehē py'a rehe pemupyta katu

¹⁸ Kawī ngi peka'u ym. Ame'ē pehē ke mujaxer jō. Kuja rahā, katu tiki. Mā peja Tupā'ā ihī katu pehē py'a rehe. ¹⁹ Pehē py'a pejumuhury katu pehē juehe rahā, Ndawi riki jyngariha mupinim, ame'ē ke pepandu pandu pehē jupe. Tupā rehe pejyngar tī. Tupā rehe har pepandu, ame'ē ke pejyngar tī. Pehē pejyngar rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pekwaha namō jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. Pehē ruryha namō: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. ²⁰ Upa katu te ma'e ke rehe aja te'eha: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pepandu. Jande pái keruhū a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

²¹ Kirisutu rehe pehē py'a pemoī moī katu, a'erehe pehendu katu pehē juehe.

²² Ixawa'e katu ame'ē ta te'e! Pehē pe apandu ta apo! Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu. Aja rahā, jandema'e sawa'e te je'ēha rehe pehendu katu tī. ²³ Ixawa'e riki hakeharma'e kapitā aja saka. Aja Kirisutu tī. Jurujar katu ehe ame'ē tama'e kapitā a'e tī. A'e riki jurujar katu ame'ē ta ke muhā katu. Jurujar katu ame'ē ta riki hete aja saka. ²⁴ Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu katu ta me'ē te'e. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe hakehar ta tī. Hendu katu tī.

Ne rakehar rehe epy'a katu

²⁵ Sawa'e ta! Pehē pe apandu tī. Pehē rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'eta uhāha ke rehe a'e muhepy. A'erehe manō. Aja pehē rakehar ta rehe pepy'a katu tī. ²⁶ Pe, jurujar katu ame'ē ta py'a ke Kirisutu juhyk rahā, Tupā pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde kotyhar ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujahuk rahā, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ē ta ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupā je'ēha rehe hendu katu rahā, a'eta py'a juhyk aja a'eta ixo tī. ²⁷ Aja jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'e juhyk rahā, ame'ē ta ke ixoty a'e muhyk ta kŷ. Katu te ta a'eta. Nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke a'eta pe. Jahy ruwy ym te, ame'ēja saka a'eta katu te ta. Ma'e katu ym ame'ē ke nixói te ta a'eta pe. ²⁸ Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu ta me'ē te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu, aja hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahā, a'e juehe ipy'a katu tī. ²⁹ Juehe ipy'a ym ame'ē ke nixói. Aja ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu ma'e ke ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amō juehe juhaihu katu tī. ³⁰ Jande riki Kirisutu rete aja saka. Ixotyhar ta ke jande. A'erehe jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu haihu katu. ³¹ Jumendaruha rehe har kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar namō ixo katu.

Mokōihar riki petēihar aja ixo” aja panduha ihī.

³² Mā! Ame'ē jetehar te ke Tupā je'ēha mujekwa jande pe. Pe, kuja ihē akwa. Jurujar katu ehe ame'ē ta riki Kirisutu namō petēihar aja ixo. ³³ Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke pehē pe katu tī. Sawa'e juehe ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Pe, ixawa'e rehe hakehar hendu katu ta me'ē te'e tī.

6

Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

Tajyr ta aja tī, hendu katu ta me'ē te'e tī

¹ Ta'yn ta! Kurumī ta! Kūjātāi ta! Tiha ame'ē ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē pái ta rehe pehendu katu ta me'ē te'e. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e. ² Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Nde pái rehe ehendu katu. Ne māi rehe aja tī. Ehendu katu tī.” Ame'ē je'ēha namō ma'e manga katuha ke Tupā moī. ³ Kuja moī:

—Nde pái ta rehe nde erehendu katu rahā, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ē ywy keruhū pe yman nde erexo ta — aja Tupā manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Kurumĩ ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Kũjãtãĩ ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

⁴ Ta'yn pái ta! Ta'yn mõi ta tĩ. Ta'yn ta ke pemuparahy ym. Pehẽ ra'yr ta pe aja tĩ. Pehẽ rajyr ta pe aja tĩ. A'eta ke pemuparahy ym tĩ. Kuja katu. A'eta ke pemutiha rahã, a'eta ke pemu'e katu. Aja rahã, pehẽ rehe a'eta hendu katu ta. Wewe katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e katu a'eta ke.

Jjar ta pe miasu ta hendu katu ta me'ẽ te'e

⁵ Miasu ta! Sehar pehẽ jar ixo. A'eta rehe pehendu katu. Pemuparahy ym ta aja pekyjeha namõ pehendu katu a'eta rehe. Mokõi pekwha namõ pexo aja ym peparaky katu. Kirisutu rehe peparaky, ame'ẽja saka pehẽ jar rehe peparaky katu. ⁶ Pehẽ rehe pehẽ jar usak ixo rahã jõ, peparaky katu my? Anĩ. A'eta usak ym rahã, peparaky katu tĩ. Pehẽ rehe a'eta usak ixo rahã jõ, peparaky katu rahã: “Mã! Miasu riki paraky katu te” ame'ẽ panduha ke jõ peputar. Katu ym aja. Kirisutuma'e miasu aja pehẽ. A'erehe sehar pehẽ jar usak ym rahã, peparaky katu tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu te. ⁷ Pehẽ riki miasu ta ke. Peparaky rahã, pehẽ ruryha namõ peparaky katu. Sawa'e ta rehe jõ peparaky, aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peparaky, aja pehẽ rury katuha namõ peparaky katu. ⁸ Pesarahã! Kuja pekwa pekwa pexo tĩ. Se katu aja amõ paraky rahã, ame'ẽ namõ ywa pe ma'e katu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te me'ẽ me'ẽ katu ta. Upa katu te ngã pe a'e me'ẽ me'ẽ katu ta. Miasu ta pe aja tĩ. Me'ẽ katu tĩ. Miasu aja ym ame'ẽ ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ta tĩ. Se katu aja paraky a'erehe me'ẽ me'ẽ katu ywa pe.

Miasuma'e jar ta pe ihẽ apandu apo tĩ

⁹ Miasuma'e jar ta! Pehẽ pe ihẽ apandu tĩ. Pehẽ pe ipy'a katuha namõ miasu ta paraky. Aja pehẽ pepy'a katuha namõ miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ẽ ta pe: “Pahar peparaky ym rahã, nde ke ihẽ anupã ta” aja ym pepandu. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. Kuja pekwa pekwa pexo. Pehẽma'e miasu ame'ẽ ta aja pehẽ riki ixotyhar ta ke tĩ. Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ẽma'e ke pehẽ tĩ. Ngã pe juja katu te a'e ma'e ke me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ. A'e usak rahã: “Ko miasu ta ke” aja ym ipe. “Ko miasuma'e jar ta” aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehẽ pepy'a katuha namõ miasu ta pe pepandu pandu katu.

Tupãma'e mundeha namõ pexo katu

¹⁰ A'ejõhar panduha ke ihẽ apandu ta apo. Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ima'e pyrãtãha namõ pexo katu. Ame'ẽ namõ pehẽ py'a ke pemãtã katu pexo. ¹¹ Ima'e mundeha aja me'ẽ Tupã me'ẽ pehẽ pe. Ame'ẽ namõ pexo katu. Aja rahã, Satana riki pehẽ ke muka'u te'e ym ta. (Ãjã ramũĩ a'e.) ¹² Amõ awa ta namõ jajumai mai jaxo my? Anĩ. Aja ym. Ãjã ta namõ jajumai jaxo, ame'ẽja saka jaxo. A'eta katu ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tĩ. A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ta. ¹³ A'erehe Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo katu. Pe, mupyraraha pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ ke pehẽ ruwajan ta muputu'u ym ta. Ame'ẽ mupyraraha upa rahã, pete'e pexo katu ta rĩ.

¹⁴ A'erehe pepu'am katu, aja pexo. Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Kuja. Sonda ta aja pehẽ ku'a rupi har pepukwar katu. Aja rahã, jetehar te ke namõ pexo katu. Sonda ta aja pehẽ juehe ita kamixa pemunde tĩ. Aja rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja pexo katu. ¹⁵ Sonda ta aja pehẽ py rehe har pemunde tĩ. Aja rahã, pahar myrandu katu ke amõ ta pe pepandu peho. “Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu ta.” Ame'ẽ myrandu katu ke pepandu peho. ¹⁶ Sonda ta aja pehẽ jywa rehe itape ke aja te'e pemujar katu. Aja rahã, Kirisutu rehe pejuruar katu pexo. Aja rahã, ame'ẽ pe upa u'y hany ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Satana ombor ame'ẽja saka tĩ. (Ãjã ramũĩ a'e.) Ombor rahã, pejuruar katuha ke a'e mukanim tar katu. Ame'ẽ u'y hany ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ¹⁷ Sonda ta aja pehẽ ãkã rehe har pehẽ ãkã rehe pemoĩ tĩ. Itasape ke. Aja rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu, aja pekwa

katu. Sonda ta aja ita tamarã namõ pexo katu. Pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ katu, ame'ẽ ke aja saka. Aja rahã, Tupã je'ẽha namõ pexo katu. Ame'ẽ ke pepandu pandu. ¹⁸ Aja Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Amõ we tĩ. Tupã namõ pepandu pandu. Kuja:

—Jande pái keruhũ! Ihẽ pe nema'e pyrãtãha emuwyr — aja ipe.

Pehẽ pe Tupã'ã mujekwa rahã, Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu. A'erehe peta kũ! Peputu'u ym ingi. Upa Tupã kotyhar ta rehe har Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu.

¹⁹ Ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Páu pe nema'e pyrãtãha ke emondo katu. Aja rahã, kyje ym ha namõ nema'e je'ẽha ke a'e pandu pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta ngã pe. Yman ukwa ym ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke mujekwa ta ngã pe apo 'y — aja ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu.

²⁰ Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta. A'erehe ihẽ ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihẽ axo apo. A'erehe kuja Tupã namõ pepandu tĩ:

—Mã peja kyje ym ha namõ myrandu katu ke Páu pandu pandu. Aja rahã katu tiki — aja Tupã namõ pepandu ihẽ rehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

²¹ Pehẽ koty Tik ke ihẽ amondo ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa katu ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe jande japy'a katu ame'ẽ ke a'e. Jande mu a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. ²² Ihẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. A'erehe pehẽ koty a'e ke ihẽ amondo axo. Myja upa jaxo my, ame'ẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e muhury katu ta.

²³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta mâtã katu tĩ. Aja rahã, upa pehẽ mu ta rehe pehẽ pepy'a katu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa pehẽ mu ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ixo. Mã peja ame'ẽ ke a'eta mukanim ym te. Mã peja a'eta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siri ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ẽ paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: “Katu tiki” aja. Tupã pe pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tĩ, aja mupinim tĩ. “Mã peja Jesu ukwa katu aja pehẽ tĩ” aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ẽ ta pe paper pinim ke Páu mupinim

¹ Ihẽ Páu. Timo ihẽ namõ a'e ixo tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke jande. Ehe har japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe paper pinim ihẽ amondo axo tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta pe amondo axo tĩ. Tupã kotyhar ta rehe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu tĩ. Ame'ẽ ta pe paper pinim amondo axo tĩ.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Tupã namõ Siri ok ta pe har ta rehe har ihẽ apandu pandu

³ Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe ihẽ apandu pandu. Aja te'eha ihẽ. ⁴⁻⁵ Jesu rehe pejurujar katu py rahã, tamatarer ihẽ pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rĩ. Aja we apo tĩ. Amõ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu axo rahã, ihẽ pe tamatarer pemuwyr tĩ. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã, ihẽ rury katuha namõ: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe ihẽ apandu katu. ⁶ Pe, kuja ihẽ akwa katu te. Pehẽ pejurujar katu py rahã, l'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã moĩ. Aja rahã Kirisutu katuha aja pehẽ ke Tupã muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rĩ. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahã, ame'ẽ muwakiha ke a'ewan ta. Arahã Tupã pandu ta: “Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehẽ tĩ” aja.

⁷ Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã, ihẽ rury katu. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe ihẽ rury katu. “Myrandu katu ke eandu eho” aja Tupã ihẽ pe. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ ama'ema'e. Aja ihẽ axo rahã, ihẽ pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihẽ axo rahã, aja ihẽ pe pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo ym rahã we, aja tĩ. Pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo ym rahã we, kapitã ruwa koty ihẽ apu'am. “Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke” aja ihẽ apandu. Ngã pe apandu tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ukwa katu te we ngã. ⁸ Pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihẽ apy'a katu tĩ. Jetehar te ke ihẽ apandu. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu.

⁹ Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu:

—Mã peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta jumu'e katu te we ixo tĩ. Aja rahã ukwa katuha namõ ipy'a katu te we ta a'eta juehe. Mã peja katu ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahã, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tĩ. ¹⁰ Upa aja rahã, ma'e riki katu te ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahã, Kirisutu jywyr rahã, a'eta pe nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. “Katu ym ame'ẽ ta” aja amõ ta pandu ym te ta tĩ. ¹¹ Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ame'ẽ namõ katu ame'ẽ ke jõ Siri ok ta pe har ta ma'ema'e ta. Aja rahã, nde pe katu ngã pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja riki — aja Tupã namõ pehẽ rehe har ihẽ apandu pandu.

Tapijar te'e we Tupã je'êha ke ihê apandu pandu katu

¹² Ihê mu ta! Ihê rehe har pekwa katu aja ihê aputar katu. Mâte we ihê axoha kwe. Apyrara hũ axo kwe. (Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amō amō we hũ amō ta ukwa katu te we ixo. ¹³ (Ame'ê ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihê ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihê axo apo. Ame'ê ke se ixo ame'ê ta ukwa. Kirisutu rehe har ihê apandu pandu. Kirisutuma'e parakyha ke ihê. A'erehe kyndaha pe ihê axo apo. Ame'ê ke upa amō ta ukwa. Ame'ê ke kapitã rok harōha ta ukwa katu tĩ. ¹⁴ Kyndaha pe ihê axo. Anĩ. Ihê py'ahu axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupã je'êha ke a'eta pandu pandu katu tĩ. Ngã ngi kyje ym ha namō pandu pandu.

¹⁵⁻¹⁷ Jete! Amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu tĩ. “Jande japandu rahã, jande rehe Páu jyty'ym ta” aja ame'ê ta ukwaha naĩ. A'erehe ame'ê ta pandu pandu. Ihê namō je'ê hãtã tã tar katu tĩ. A'erehe Kirisutu rehe har pandu pandu tĩ. Muka'u te'eha namō a'eta pandu pandu. Kirisutu rehe har pandu pandu rahã: “Peme'ê ta katu” aja panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e ame'ê ke rehe heta ngã hendu. A'erehe kyndaha pe ihê axo rahã, ihê riki ajyty'ym a'eta rehe aja a'eta ukwaha naĩ.

Amō ta anĩ. Amō ta ihê rehe ipy'a katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu pandu. Jete har rupi pandu pandu. Kapitã ruwa koty ihê apu'am rahã: “Jesu rehe har myrandu katu riki jete har te ke” aja ihê apandu. Ame'ê parakyha ke ihê pe Tupã me'ê. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihê rehe a'eta ipy'a katu.

¹⁸ Upa riki katu ihê pe. Ka'u te'eha namō amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu. Jete har rupi amō ta pandu pandu tĩ. Mokōihar ta Kirisutu rehe har pandu pandu. A'erehe ihê rury katu ihê axo.

¹⁹ Ihê rehe har Tupã namō pepandu pandu. “Páu ke kyndaha ngi emuhem” aja. A'erehe kyndaha ngi ihê ke kapitã muhem katu ta, aja akwa. A'erehe ihê rury katu te axo. Tupã'ã ihê rehe usak katu, Jesu Kirisutu muwyr ame'ê ke a'e. A'erehe kyndaha ngi ihê ke kapitã muhem katu ta tĩ. Aja akwa. A'erehe ihê rury katu te axo. ²⁰ Ihê riki Kirisutu rehe har ihê apandu pandu tar katu te. Aja te'eha ihê axo. Ame'ê jō ihê aputar katu. Aja ym rahã, ihê ruxĩ ta. Ihê py'ahu ta me'ê te'e. Aja te'eha ihê axo. Amanō ta nahã my. Aja rahã: “Ne jō riki katu te me'ê ke” aja Kirisutu rehe har amō ta pandu. Aja ihê aputar. Ko axo we nahã my rĩ. Aja rahã: “Ne jō riki katu te me'ê ke” aja Kirisutu rehe har amō ta pandu tĩ. Aja ihê aputar tĩ.

²¹ Ihê atu ko axo we rahã, Kirisutu rehe har: “Ne jō riki katu te me'ê ke” aja ihê apandu axo. Ihê amanō rahã, amō ta Kirisutu pe pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ê ke.” Aja rahã i'ar koty te we katuha. ²² Pe, ko ihê axo rahã we Kirisutu rehe har ihê apandu pandu katu te we axo. Myja ihê aputar katu my? Akwa ym. ²³ Ihê amanōha ke aputar my? Ko axoha we aputar my? Myja my? Akwa ym. Kuja ihê akwa. Ihê amanō tar katu. Aja rahã, Kirisutu namō ihê axo ta kÿ. Ame'ê riki i'ar koty te we katuha. ²⁴ Pehê pe anĩ. Ko axo rahã we, katu tiki pehê pe. (Aja rahã, amō we Kirisutu rehe har pehê pe ihê amu'e ta rĩ.) ²⁵ Aja akwa. A'erehe ihê amanō ym we ta rĩ. Pehê namō ihê axo we ta rĩ. Aja rahã, pehê ke ihê amu'e we ta axo rĩ. Aja rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe pejurujar katu te we rĩ. Aja rahã, pehê rury katu te we ta pexo. ²⁶ Pe, amō we pehê namō ihê axo rahã, Jesu Kirisutu pe: “Ne jō riki katu te me'ê ke” aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihê ke muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

²⁷ Apo amō we apandu ta. Kirisutu rehe har myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ê myrandu ke amō mu'e, aja pexoha katu ta me'ê te'e. Aja rahã, pehê pexoha rehe har ihê ahendu ta. Pehê rehe ihê asak ta aho my. Aho ym ta my. Pehê rehe har ihê ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te we rĩ. Pehijar ym. Aja ihê ahendu ta. Aja rahã, katu te. Myrandu katu rehe amō ta jurujar katu. Ame'ê ke peputar, a'erehe ame'ê ke pehê johu pepandu pandu. Peteihar aja pepandu pandu. Ame'ê rehe ihê ahendu ta tĩ. Aja rahã, katu

te tĩ. ²⁸ Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, a'eta ngi pekyje ym. Pehẽ py'ahu te'e pehendu aja pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, a'eta ma'eha ke pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.) A'erehe mupyraraha renda pe a'eta oho ta ame'ẽ ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehẽ anĩ. Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke pehẽ, aja pemujekwa katu. A'e riki pehẽ ke muhã katu ta. ²⁹ Pehẽ pe Tupã pandu: "Pehẽ rehe katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu. Amõ we tĩ. Ehe har pepandu pandu peho tĩ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ" aja Tupã pandu. ³⁰ Ihẽ aja pehẽ tĩ. Mu'eharan ta namõ peje'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Aja pexo tĩ. Aja rahã ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke pemukanim ta tĩ. A'erehe ihẽ aja pehẽ tĩ. Yman ame'ẽ ta namõ ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ tĩ, aja pekwa. Apo aja ihẽ axo tĩ. Aja pehendu tĩ.

2

Kirisutu rehe har

¹ Kirisutu riki pehẽ py'a ke mātã. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehẽ ke muhury katu. Tupã'ã namõ pehẽ juehe katu pexo. Amõ ta rehe pepy'a katu. Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ. ² Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ aja juja katu te pekwa pekwa pexo tĩ. Jumai ym ha namõ pexo. Pepy'a katu pehẽ juehe. Peteihar aja pexo. Aja rahã, ihẽ ke pemuhury katu te ta. ³ Ma'e ke pema'ema'e rahã, amõ ta pandu my: "Mã! Katu hũ peme'ẽ ta." Ame'ẽ panduha peputar my? Mã peja ym aja. "Mã! Jande jõ katu te" aja ym pekwa pekwa pehẽ juehe har. Amõ ta katuha riki pehẽ 'ar koty te we aja pekwa katu pexo. Amõ ta 'ar koty te we pehẽ katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tĩ. ⁴ Amõ ta pe kuja pepandu katu: "Pehẽ namõ jama'ema'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ta pehẽ pe: "Pehẽ namõ jande jama'ema'e ta tĩ" aja. Juja katu te ma'ema'eha ngã jupe. Aja katu. Pehẽma'e ke rehe jõ pesak ym pexo. ⁵ Jesu Kirisutu ukwa katuha aja mã peja pekwa pekwa katu pexo tĩ. "Mã! Ihẽ katu te ihẽ" aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa katu:

⁶ "Tupã aja a'e tĩ. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e pyrãtãha namõ Tupã aja a'e ixo ta, aja ukwa jupe my? Anĩ. Aja ym riki.

⁷ Kuja a'e ukwa tĩ. Upa katu te ywa pe ixo ame'ẽ ta ke jeje a'e hijar. Tupã aja ame'ẽ ke hijar uwyr tĩ.

Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e paraky ame'ẽ ke aja a'e ixo.

⁸ Katu te a'e jupe, aja ym a'e ukwa.

Tupã rehe a'e hendu katu. A'erehe a'e manõ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ.

⁹ Manõha ngi mukwera katu muhem. A'erehe katu te ame'ẽ ke a'e aja Tupã mu'am.

Pe, ywa kupe koty mujywywyr raho. A'erehe amõ ta 'ar koty te we a'e katuha aja mu'am.

A'e aja me'ẽ amõ nixói te.

¹⁰ Aja rahã: 'Jesu' aja her ke hendu ame'ẽ ta ipynarãi pe wapyk ta. (Ame'ẽja ipy'a ke moĩ moĩ katuha ke mujekwa ta.)

Aja upa katu te ngã wapyk ta. Ywa pe har ta wapyk ta tĩ. Aja ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ. Mupyraraha renda pe ihĩ, ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Upa katu te ngã ipy'a ke moĩ moĩ ta ehe tĩ.

¹¹ Pe: 'Jesu Kirisutu riki sawa'e te' aja upa katu te ngã pandu ta.

Pe, Jesu rehe har katu ma'e pandu rahã, Tupã pe: 'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja pandu ta tĩ. A'e riki jande pái keruhũ te."

Pexoha katu aja ngã pe pemujekwa

¹² Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke. Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Pesarahã! Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe pehendu katu. Apo pehẽ namõ axo ym. Ko amõ we panduha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Kuja. Pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehẽ ke a'e poir, ame'ẽja saka. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Amõ we ame'ẽ ke pema'e ta my, ame'ẽ pekyjeha namõ katu ame'ẽ ke jõ

pema'ema'e. ¹³ Ima'e pyrātāha ke Tupā muwyr pehē pe. A'erehe a'e putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu. Pehendu tar katu ehe tī.

¹⁴ Upa ma'e ke pema'e rahā, pehē ruryha namō pema'e pexo. Peje'ē hātā tā ha namō aja ym pema'e. ¹⁵ Aja rahā: “Pehē katu ym” aja amō ta pandu ym ta. Pehē py'a juhyk, aja Tupā ra'yr ta katu aja pexo tī. Kome'ē ywy keruhū pe pexo. A'ep ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo. Jaxer ame'ē ta aja tī. Ixo tī. Ame'ē ta namō pexo rahā, pehē riki amō kotyhar ta ke aja pemujekwa ta me'ē te'e. Katu ame'ē ta ke pehē aja pemujekwa ta me'ē te'e. ¹⁶ Aja rahā, myja ngā ke Tupā muhā katu, ame'ē rehe har ngā pe pepandu pandu. Ame'ē ke pehē pe ihē amu'e katu, aja pemujekwa ihē pe. Aja rahā: “Pesarahā! Siri ok ta pe har ta katu” aja ihē apandu ta. Kirisutu jywyr rahā, aja ihē apandu ta. Aja ihē rury katu axo.

¹⁷ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe Tupā pe pepandu: “Ko jande riki nema'e ta ke. Jande py'a jamōi mōi katu nde rehe” aja pepandu. Pe, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu katu te we axo rī. A'erehe pehē py'a pemoi mōi katu te we ehe. A'erehe ihē ke amō ta jukwa ta my? (Aja Tupā rehe ihē apy'a katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe.) Aja rahā, ihē rury katu ta axo. Pehē aja ihē rury katu ta axo tī. ¹⁸ Aja pehē tī. Pehē rury katu ta me'ē te'e. Ihē aja pehē rury katu ta pexo tī.

Pehē koty Timo ke ihē amondo ta

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Pe, pehē ngi Timo jywyr rahā, pehē rehe har a'e pandu ta uwyr ihē pe tī. Aja rahā, (katu pexo aja ahendu rahā,) ihē rury katu ta ihē axo. ²⁰ Ihē aja a'e jō pehē rehe a'e jumupyai ixo tī. Myja pexoha apo my, aja pehē rehe har a'e jumupyai ixo. ²¹ Amō ta anī. Juehe har ixoha rehe har jō sehar ta usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu tar ym. Ame'ē parakyha ke ma'ema'e tar ym. ²² Timo riki paraky katu. Aja a'e mujekwa katu pehē pe. Ame'ē rehe har pekwa katu. Ipái aja ta'yr tī. Mokōihar ta paraky katu. Aja ihē namō myrandu katu ke Timo pandu pandu tī. (Ihē ra'yr aja a'e.) ²³ Myja se ihē axo ta my? Kyndaha ngi ihē ahem ta my? Ame'ē ke ihē akwa rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Aja akwa. ²⁴ Pe, Tupā putar rahā, ihē atu pehē rehe asak ta aho. Yman ym rahā ihē asak ta aho.

Pehē koty Eparondi ke ihē amondo ta

²⁵ Eparondi ke pehē koty ihē amondo ta me'ē te'e, aja akwa. Ihē mu aja a'e. Tamatarer ke a'e werur ihē pe. Pehē pemuwyr ame'ē ke a'e werur. Se Hom ok ta pe ihē namō myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Mujekwa katu tī. ²⁶ Ma'e ahyha ke a'e pyhyk, aja pehendu. Pehendu aja a'e ukwa rahā, jumupyai ixo tī. Apo pehē rehe a'e usak tar katu tī. ²⁷ Jete riki. Ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Tate manō. Anī. Tupā pyrara usak ehe. A'e ke rehe jō ym pyrara usak. Ihē rehe pyrara usak tī. A'erehe manō ym. Manō rahā, i'ar koty te we ihē pyai ta tipe tī. ²⁸ Anī. A'e manō ym. A'erehe pahar pehē koty a'e ke ihē amondo tar katu. Pe, pesak ehe rahā, pehē rury katu ta. Aja rahā, ihē apyaiha ke upa kanim ta tī. ²⁹ Pehē koty a'e uhyk rahā, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehē ruryha namō pepyhyk katu ingi. Pesak ehe rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pepandu. Pehē mu aja ipo ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ē sawa'e ta rehe har: “Katu ame'ē ta ke a'eta” aja pekwa pekwa katu tī. ³⁰ Myrandu katu ke a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ē ke a'e tī. Arahā tate a'e manō. Pyraraha ngi kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu. A'erehe Eparondi aja me'ē sawa'e rehe har: “Katu ame'ē ke a'e” aja pekwa pekwa pexo. Se Hom ok ta pe pehē pexo ym. A'erehe marā ka ym ihē py'a ke pemātāha. A'erehe a'e riki ihē py'a ke mātā katu.

3

*“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha
Nixói te nde pe” aja Tupā pandu*

¹ Ihē mu ta! Amō we ihē amupinim ta. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rury katu pexo. Amukwehe pehē pe ihē apandu, ame'ē juja katu te paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ihē py'a jukwa ym riki. Ihē amondo rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. ² Amō mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hū. Muka'u te'e hū amō ta ke tī. Amō pিরer ke jupā ta me'ē te'e, aja riki a'eta mu'e. (Ipirer ke jupā rahā, Tupā kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta ukwaha jupe naī.) ³ Anī. Jande atu Tupā kotyhar ta ke. Ame'ē jakwa katuha ke Tupā moī, jande py'a rehe. I'ā ke jande py'a rehe moī. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu. A'erehe Tupā rehe jande py'a ke jamoī moī katu. Jesu Kirisutu namō jande juehe katu jaxo. A'erehe jande rury katu. Ipirer rehe mangaha ke amō ta moī rahā, Tupā kotyhar ta ke aja a'eta ukwaha naī. Jande anī.

⁴ Ihē atu ihē aputar rahā, ame'ē pিরer jupāha ke rehe ihē ajurujar katu ta tipe. Ima'e ma'eha ke rehe amō jurujar katu rahā, ko ihē riki i'ar koty te we ihē ajurujar katu ta tipe. ⁵ Ihē māi pusu ngi a'ar. Pe, awa po wajar mahapyr aker rahā, ihē pিরer ke amō jupā. Aja rahā, jundēu awa te ke ihē, aja amujekwa. Menjamī rainō ke ihē. Ihē pái ta riki jundēu awa ta ke. Jundēu awa ramūi ta ukwaha rehe ihē ahendu katu tī. Parise ta kotyhar ke ihē. (Ame'ē ta riki Moise je'ēha rehe hendu katu te.) Aja ihē tī. Ahendu katu ehe tī. ⁶ Ame'ē ke rehe amō ta hendu katu te. Aja ihē aputar katu te tī. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo kwe. Amō koty a'eta ukwa, aja ihē akwaha naī, a'erehe ihē amupyrara hū a'eta ke axo. Moise je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, katu ame'ē ke a'e, aja ukwaha jupe naī. Aja ihē tī. Nixói ma'e aka'u te'eha ama'eha ihē pe, aja ihē akwaha ihē jupe naī.

⁷ Pe, ihē axoha riki katu te, aja akwaha naī. Apo ame'ē ymanihar axoha riki jaxer aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihē ajurujar katu, a'erehe aja ihē akwa katu apo 'y. ⁸ Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amō koty ihē akwa. Amō riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihē akwa. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Ehe har ihē akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihē ahijar. Ame'ē jaxer aja akwa. Aja rahā, Kirisutu kotyhar te aja ihē axo. ⁹ Pe, Kirisutu namō ihē juehe katu ihē axo. Moise je'ēha rehe ihē ahendu katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu my? Anī. Aja ym. Ko Kirisutu rehe ihē ajurujar katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta kŷ. ¹⁰ Kuja ihē aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jō ihē akwa tar katu te we hū ihē axo rī. Tupāma'e pyrātāha ke aja tī. Akwa tar katu te we hū ihē axo tī. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahā, pyrātāha namō mukwera katu muhem. Ame'ē ke ihē akwa tar katu te we ihē axo tī. Kirisutu ke amō ta mupyrara. A'e aja ihē ke amō ta mupyrara ta aja ihē aputar axo tī. A'e manō. A'e aja ihē aputar katu tī. ¹¹ Pe, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, ko ihē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Aja ihē aputar tī.

Kirisutu ixoha aja ihē axo tar katu tī

¹² Upa katu te ehe har ihē akwa katu, aja ym ihē apandu. Uhyk ym we rī. Upa katu te akwa ym we rī. A'erehe tapijar te'e we ihē ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihē ke muhā katu. Ixotyhar ke ihē. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihē ajumu'e axo tī. ¹³ Ihē mu ta! Ko pehendu katurahā! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rī. Aja akwa katu. Kuja ihē axo ta apo 'y. Ymanihar ihē axoha rehe har ihē akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihē ruwa koty ihē ame'ē ke rehe ihē akwa akwa ta axo. ¹⁴ Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pandu ta: “Ywa pe ejur” aja. Ame'ē rehe aharō katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihē tapijar te'e we ajumu'e ihē axo.

¹⁵ Jande johu Tupā rehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Yman ehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Aja me'ē ta rahā, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ē te'e. Aja amō ta putar ym rahā, amō koty ukwa rahā, ame'ē ke Tupā mujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tī.) ¹⁶ Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ē te'e. Jamu'e katu te we ta me'ē te'e tī.

Ywa pe har ta aja pehē a'erehe pexoha katu pexo

¹⁷ Ihē mu ta! Mā peja ihē axoha aja pehē johu tī. Myja katu jaxoha my? Ame'ē ke jamujekwa pehē pe. Aja amō ta ixoha katu rahā, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehē tī. Pexoha katu tī. ¹⁸ Amō amō we hū apandu pehē pe. Ihē apyaiha namō apandu we ta amō tī. Kuja. Amō ta heta ixo. A'eta ixoha riki amō koty. Jaxer riki. Ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amō ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rī. ¹⁹ Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jō ipy'a ke a'eta moī moī. Tupā rehe moī ym. Kome'ē wyw keruhū pe ixoha rehe har jō a'eta ukwa ukwa ixo tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahā, katu aja a'eta ukwaha jupe naī. Huxī ym riki.

²⁰ Jande riki amō koty. Ywa pe har ta aja jande. Jande muhāha rehe jaharō hū jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhāha. Jaharō hū jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te. ²¹ Jande rete ke a'e muruwak ta kŷ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ē ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kŷ. Pyrātāha namō jande ke a'e muruwak ta kŷ. A'erehe upa katu te ngā hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

4

Pehē py'a pemujiwyr pehē juehe

¹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē apy'a katu. Pehē rehe ihē asak tar katu tī. Ihē ke pemuhury katu. Pehē ngi ihē ruxī ym. Ko apandu pehē pe. Kirisutu rehe pejurujar katu. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe pexo.

² Ko kūjā ta pe ihē apandu. Ewo pe. Syn pe amō. (Peje'ē je'ē pehē jupe, aja ihē ahendu.) A'erehe mā peja pehē py'a pemujiwyr katu pehē juehe. Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehē anam ta aja pehē.

³ Sa'e! Nde erepandu ame'ē ke nde erema'ema'e katu. Ihē namō myrandu katu ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde pe. Ame'ē kūjā ta pe epandu katu, Ewo pe. Syn pe tī. Aja rahā, a'eta py'a jywyr ta a'eta juehe. Yman ame'ē kūjā ta riki ihē namō myrandu katu ke pandu pandu hū tī. Amō sawa'e aja tī. Keremē ke. Amō ta heta aja tī. Ame'ē ta ihē namō myrandu katu ke pandu pandu tī. Upa ame'ē ta rer ke ima'e paper rehe Tupā mupinim katu. Uhā te hū ame'ē ta rer ke ame'ē paper rehe ihī.

Pehē rury katu aja pexo katu

⁴ Kirisutu namō pehē juehe katu pexo. A'erehe pehē rury katu pexo. Aja te'eha pexo. Ko riki apandu we tī. Mā peja pehē rury katu pexo.

⁵ Mā peja upa amō ta rehe katu ame'ē ta ke pehē, aja pexo katu. Sawa'e te jywyr Tate.

⁶ Upa ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo. Ame'ē rehe har Tupā namō pepandu. Inamō pepandu rahā, ma'e ke nixói te pehē pe ame'ē ke pepandu ipe. “Ne jō riki katu te me'ē ke” ame'ē panduha namō pepandu ipe. ⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē py'a ke Tupā muhury katu ta. Ipy'a muhuryha ke amō ukwa katu. Tupā riki muhury katu rahā, i'ar koty te we katuha.

Ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a rupi pekwa pekwa pexo

⁸ Ihē mu ta! Ko a'ejōhar panduha ke apandu pehē pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. “Mā katu ko” aja amō ta pandu, ame'ē rehe har pehē py'a pe aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Jetehar te ke aja tī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. Ma'e ke muhuxī ym amō ke, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Ma'e jaxer ai ym ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Amō ta rehe ipy'a katu, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. “Peme'ē panduha katu” aja amō ta pandu, ame'ē rehe har aja tī. Pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. Aja rahā, pekwa pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a pe pekwa pekwa katu pexo.) ⁹ Ma'e ke ihē

amu'e pehê pe. Aja pema'ema'e katu tî. Ihê axoha rehe pesak. Aja pexo tî. Pe, pehê namô Tupã ixo katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ê ke a'e.

Ihê pe tamatarer pemuwyr a'erehe pehê pe apandu: “Katu pehê”

¹⁰Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihê. A'erehe ihê rury katu te hũ. Tupã pe ihê apandu tî: “Ne jô riki katu te me'ê ke” aja. Heta te hũ jahy kanim, pe, apo ihê rehe pehaihu katu tî. Ihê pe tamatarer pemuwyr tî. Aja ihê rehe pehê pepy'a katu, aja pemujekwa katu ihê pe. A'erehe ihê rury katu te hũ ihê. Ihê rehe peharái, aja ym apandu. Ihê rehe peharái ym. Tamatarer pemuwryriha pemanga tipe. Ame'ê ke akwa katu. Anî. Marã ka ym tamatarer ihê pe pemuwryriha. Ame'ê ke akwa katu tî. ¹¹Ihê rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihê apyrara ym axo. Upa ma'e ihê axoha rehe ihê rury katu. Aja ihê akwa katu. ¹²Ihêma'e ym te aja ihê axo rahã, ihê rury katu axo. Ihêma'e hũ aja axoha ke ihê akwa katu tî. Aja axo rahã, ihê rury katu tî. Aja ihê ajumu'e katu. A'erehe ihê myahy te rahã, ihê rury katu. Ihê ãpũ rahã, aja tî. Ihê rury katu tî. Ihêma'e ym te rahã, aja tî. Ihê rury katu tî. Ma'e heta rahã, aja tî. Ihê rury katu tî. Aja te'eha ihê. Amô amô renda pe ihê axo rahã, ihê rury katu. ¹³Upa katu te ma'e ke ihê rehe uhyk rahã, ihê rury katu. Pyrãtãha ke ihê pe Kirisutu muwyr, a'erehe ihê rury katu.

¹⁴Pe, ihê apyrara rahã, ihê rehe pehaihu katu. Aja rahã, katu tiki. ¹⁵Siri ok ta pe har ta ke pehê. Masendo ywy pe pexo. A'ep myrandu katu ke ihê apandu pandu py pehê pe. Pe, pehê ngi ihê aho rahã, pehê jô riki ihê pe ma'e ke peme'ê katu. Aja pekwa katu. Pehê jô ma'e ke rehe pekyty'ÿ ym ihê pe. Ihê apyrara rahã, pehê jô pepyai tî. ¹⁶Pe, Tesaron ok ta pe ihê axo rahã, ihêma'e ke nixói te. Arahã ihê pe tamatarer ke pemuwyr. Jete. A'engi mokôihar pemuwyr tî. ¹⁷Ame'ê ke ihê apyhyk rahã, ihê rury katu. Ame'ê rehe jô ym. Tupã koty pehêma'e ke ihî hũ ta, aja saka. Ame'ê pehêma'e hetaha ke ihê aputar katu riki. ¹⁸Jete. Upa katu te ihê pe pemuwyr. Ame'ê ke upa ihê apyhyk. Pemuwyr te hũ. Upa ma'e ihê aputar ame'ê ke kohî apo. Pemuwyr ame'ê ke Eparondi werur. A'erehe i'ar koty te we ihêma'e kohî. Pemuwyr ame'ê ke Tupã koty ma'e pihe katu, ame'êja saka. Tupã hury katu ehe. Ymanihar ta Tupã rehe ipy'a moî moî rahã, ma'e pihe katu ame'ê ke mutakãxî. Hapy, ame'êja mutakãxî. Aja ihê pe pehê pemuwyr ame'ê ke tî. (Tupã ke pemuhury katu ame'ê ke tî.) ¹⁹Pe, pehêma'e ke upa katu te nixói te rahã, ame'ê ke Tupã me'ê me'ê ta, pehê pe. Jande japy'a katu ehe ame'ê ke a'e. Ima'e ma'e ke upa ym te ta. Jesu Kirisutu namô pehê juehe katu pexo, a'erehe pehê pe a'e me'ê me'ê katu. ²⁰Tupã riki jande pái keruhũ. “Ne jô riki katu te me'ê ke” aja japandu pandu katu. Aja te'eha ta. “Amen.” Ame'ê: “A'e tÿ.”

Katuha ke Páu mondo

²¹Pehê koty Tupã kotyhar ta ixo. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tî. A'eta pe katuha ke ihê amondo axo. Se Hom ok ta pe amô ta ixo. Pehê mu ta aja a'eta tî. A'eta mondo ixo tî. Pehê pe katuha ke mondo ixo tî. ²²Se Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ê ta pehê pe katuha ke mondo ixo tî. Kapitã keruhũ rok pe Jesu kotyhar ta amô ta ixo. Kapitã keruhũma'e parakyha ta ke ame'ê ta. Ame'ê ta katuha ke mondo ixo pehê pe tî.

²³Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehê rehe Jesu Kirisutu usak katu. Upa.

Koro ok ta pe har ta pe Páú mupinim

Hom ok ta pe Páú ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe amõ ta amõ koty mu'e ixo. Kuja: “Jesu katu te ame'ë ke a'e. Anĩ. Tupã aja ym a'e” aja mu'e naĩ.

Ame'ë mu'eha ke Páú mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. “Jetehar te ke. Jesu Tupã a'e tĩ” aja mu'e katu. “Mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym” aja Koro ok ta pe har ta pe Páú mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihë mu ta” aja Páú pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páú mondo

¹⁻² Pehë riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupã kotyhar ta ke pehë tĩ. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páú. Ko Timo ihë namõ ixo tĩ. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë. Aja Tupã putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tĩ. A'erehe jande mu ta aja pehë tĩ.

Mã peja pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhũ.

Myrandu katu rehe pehendu rahã, Jesu rehe pejurujar katu

³ Tupã namõ japandu rahã, pehë rehe har japandu. Arahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupã riki Jesu Kirisutu pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ⁴ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe japandu. Tupã kotyhar ta rehe pehë pepy'a katu, aja jahendu tĩ. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe tĩ. ⁵ Myrandu katu rehe pehendu py rahã, Tupã namõ jurujar katu ame'ë ta ixo ta, aja pehendu. Jetehar te ke ame'ë. A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Tupã namõ ixo ta, aja pehendu. A'erehe amõ ta rehe pehë pepy'a katu tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ë ke pekwa katu. Ame'ë ke pehë ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihĩ katu, ame'ëja saka. ⁶ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke rehe pehendu py rahã, jetehar te ke aja pekwa. A'erehe pehë py'a pemuruwak. Pehë pexoha katu aja pemuruwak tĩ. Pe, myrandu katu pehë koty amõ ta pandu pandu oho. A'erehe amõ amõ ta hendu katu tĩ. Aja kome'ë ywy keruhũ rupi tĩ. Myrandu katu pandu pandu oho tĩ. Pe, ngã py'a muruwak tĩ. Ixoha katu aja muruwak tĩ. ⁷ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ë ke Epar riki mu'e katu pehë pe. Jande japy'a katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. Jande aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu, ame'ë riki ima'e parakyha ke. Pehë koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupã je'ëha ke pandu pehë pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ë te'e ehe.) ⁸ Tupã'a riki pehë pepy'a rehe ihĩ katu, a'erehe amõ ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehë rehe har Tupã namõ japandu pandu

⁹ A'erehe pehë rehe har jahendu rahã, Tupã namõ pehë rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamõ japandu:

—Jande pái keruhũ! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ë ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ë ke Ne'ã muwyr. Ame'ë namõ nde ereputar ame'ë ke emujekwa katu ngã pe — aja Tupã namõ japandu.

¹⁰ Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta kÿ. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e ta kÿ tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke jõ pema'ema'e katu ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa katu te we ta tĩ. ¹¹ A'e jõ riki pyrãtã te hũ ame'ë ke. Ame'ë pyrãtãha namõ pehë py'a mã peja a'e mãtã katu. Aja rahã, pehë ke amõ ta mupyrara rahã, pehë py'ahu te'e pehendu ta kÿ.

¹² Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë me'ë ta kÿ. A'e ixo ame'ë renda pe me'ë

me'ē ta kŷ. Ame'ē renda rupi wera te hū. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo, aja mujekwa katu.) “Ihēma'e ta ke” aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke pehē pe a'e me'ē me'ē ta tī. A'erehe jande pái keruhū namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. Pehē rury katuha namō aja pepandu.

¹³ Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ājā ramūi a'e.) Apo Tupā ra'yr koty jande ke Tupā muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ē ke rehe jahendu katu jaxo rahā, jande rehe Tupā usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahā, ymanihar jaxoha namō jaxo. Katu ym aja. ¹⁴ Apo anī. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y, a'erehe Satanama'e pyrātāha ngi jande ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Ta'yr muhepy. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a jywyr katu tī.

Kirisutu rehe har

¹⁵ Tupā rehe usak ym te awa. Kirisutu rehe awa usak, a'erehe Tupā rehe usak, ame'ēja saka tī. Tupā a'e tī. 'Ar nixói te rahā, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke a'e mujā. Ame'ē 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁶ A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa rehe ihī ame'ē ke Tupā mujā. Upa katu te kome'ē wy keruhū pe ixo, ame'ē ta ke mujā tī. Awa usak, ame'ē ke mujā. Usak ym, ame'ē ke mujā tī. Kuja awa usak ym ame'ē ta ke mujā tī. Je'ēha rahoha ta ke mujā. (Ame'ē ta rehe usak ym awa.) Ame'ē tama'e kapitā keruhū ta ke mujā tī. (Ame'ē ta rehe usak ym tī.) Upa katu te ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kirisutu je'ēha rupi upa katu te mujā. Upa katu te mujā, ame'ē kapitā keruhū te Kirisutu. ¹⁷ Kome'ē wy keruhū nixói te rahā, pete'e a'e ixo. A'e ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe katu aja ihī tī. ¹⁸ A'e riki jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū. Pe, jurujar katu ehe ame'ē ta riki hete aja. Iākā aja riki Kirisutu. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e riki jurujar katu ehe ame'ē ta ke muhā katu. Tupā ra'yr ke a'e. A'e riki manōha ngi kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te ma'e ke ihī, ame'ē ta 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁹ Upa katu te Tupā aja Ta'yr a'e tī. Juja katu te a'eta tī. Aja Tupā putar katu. ²⁰ Tupā pandu: —Ihē ra'yr riki upa katu te ma'e ke mukatu ta ihē pe tī — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Ta'yr manō, a'erehe Tupā hury katu ngā rehe tī. Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngā rehe tī. Kome'ē wy keruhū pe ixo, ame'ē ta rehe hury katu. Ywa rehe ma'e mujā, ame'ē ke ihī. Ame'ē mukatu tī. Ame'ē ta rehe hury katu tī.

Tupā rehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y

²¹ Tupā rehe har pehē py'a pe pekwa ym te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan ta aja pexo. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo tī, a'erehe huwajan ta aja pexo tī. ²² Pe, ehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y, aja pehē ke a'e muruwak. Ta'yr manō, a'erehe pehē ke a'e muruwak katu. Aja rahā, a'e ixo ame'ē pe pehē ke a'e muhyk katu ta. Pehē riki katu te ame'ē ta ke aja a'e muhyk katu ta. Pehē py'a juhyk ame'ē ta aja tī. Pehē ke muhyk katu ta tī. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe aja pehē ke a'e muhyk katu ta tī.

²³ Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu pexo rī. Ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Myrandu katu ke pehendu rahā, myja Tupā namō amō ixo katu ta, aja pehendu. Pejurujar katu ehe tī. Tupā namō pexo ta, ame'ē pekwa katuha ke pemukanim ym ta me'ē te'e. Ame'ē myrandu katu ke kome'ē wy keruhū pe har ta pe amō ta pandu pandu oho. Ame'ē ke ihē apandu pandu axo tī. Ame'ē rehe ihē aparaky axo. Ihē Páu.

Tupāma'e miasu ke ihē

²⁴ Jesu rehe har ngā pe ihē apandu pandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara. (A'erehe pehē pe katu tī. Ehe har pehē pe kome'ē paper rehe ihē amujekwa tī.) A'erehe ihē ruryha namō ihē py'ahu te'e ahendu. Kirisutu ke amō ta mahy hū. Ame'ē mahyha a'ewan ym we rī. Jurujar katu me'ē ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ē ta ke amō ta pyrara hū. Ihē ke aja tī. Ihē ke mupyrara hū ngā ixo tī. Aja rahā, Kirisutu pyrara ke ihē riki amumba ta rī. ²⁵ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e katu. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ihē pe. Pehē pe aja tī. Amu'e katu tī. Upa katu te ima'e je'ēha

ke ihē apandu katu ngā pe. ²⁶ Yman ima'e je'ēha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe a'e mujekwa ym rī. Apo ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y. ²⁷ Kuja a'e ukwa. Pehē py'a rehe Kirisutu ihī katu. Ame'ē ke yman a'e mujekwa ym rī. Apo ame'ē ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu. Mā katu te hū ame'ē ke ame'ē. Ima'e katu te ha ke pesak ta tī. Ame'ē ke yman mujekwa ym tī. Apo upa ame'ē ke a'e mujekwa katu tī.

²⁸ Kirisutu rehe har upa ngā pe japandu pandu. Upa jande jakwa katuha namō upa ngā ke jamu'e katu. “Pejurujar katu ehe” aja japandu ngā pe tī. Aja rahā, aja pame katu te Tupā ruwa koty jamuhyk ta, ame'ēja saka. “Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ē ta ke” aja jamuhyk ta. ²⁹ Ame'ē ke rehe ihē aparaky hū. Ima'e je'ēha ke ihē apandu, ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ima'e pyrātā te ha ke Kirisutu muwyr ihē pe. A'erehe ima'e je'ēha ke ihē apandu hū.

2

Ihēma'e aparakyha rehe har apandu ta

¹ Ko pehē pekwa katu aja ihē aputar. Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu te hū. Ihē aparaky hū, ame'ēja saka. Raonisēi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Pehē rekoha juramā rupi upa katu te ihē rehe usak ym ame'ē ta rehe har aja tī. Tupā namō apandu pandu tī. ² Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! A'eta py'a ke emātā katu. Peteihar aja mā peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mā peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahā, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremujekwa, ame'ē ke a'eta ukwa katu te ta tī. Yman ehe har ngā pe nde eremujekwa ym. Apo nde eremujekwa katu 'y — aja ihē apandu inamō.

³ Upa ma'e ke Tupā ukwa katu te a'e. Ame'ē ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amō ukwa katu rahā, Tupā ukwa katuha ke a'e ukwa ta tī.

⁴ Ko pehē pe ihē amupinin ai. Te'e amō ta pandu. Aja je'ē hātā tā pehē namō. Mā peja pehē ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ē ta panduha rehe pehendū rahā: “Mā! Katu” aja pekwaha naī. Anī. Ame'ē je'ēha namō mā peja pehē ke muka'u te'e ym. ⁵ Pehē namō ihē axo ym. Pe, pehē rehe har ihē py'a pe ihē akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehē johu pejurujar katu te. Pehijar ym, aja ihē ahendū, a'erehe ihē rury katu axo.

Kirisutu namō pehē juehe katu pexo

⁶ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu a'erehe pepandu: “A'e riki jandema'e sawa'e te” aja pehē py'a pe pemu'am. A'erehe inamō pehē juehe katu pexo. ⁷ Mā peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo yyp ihon, aja inamō pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Pehē ke Epar mu'e, aja pejurujar katu te we rī. Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe.

⁸ Pesak katurahā! Kirisutu rehe har pehē ke amō muka'u te'e rahā, katu ym tiki. Ngā ukwaha namō muka'u te'e. Jaxer ke ame'ē ukwaha. Ame'ē ke hamūi ta ukwaha ke ngā ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ē. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha ke namō muka'u te'e tī. Ame'ē ke Kirisutu mu'e aja ym tī. ⁹ Kirisutu uwyr rahā, awa te'e a'e aja kome'ē ywy keruhū pe a'e ixo. Tupā a'e tī. Juja katu te a'eta tī. ¹⁰ Inamō pehē juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amō Tupā je'ēha rahoha ta riki kapitā keruhū ta ke. Ame'ē ta 'ar koty te we Kirisutu pyrātā te hū ha.

Pehē ke Tupā muhā katu

¹¹ Pehē py'a rehe Kirisutu ihī, ame'ē riki pehē pirer ke pejupā, ame'ēja saka. (Ame'ē ke ixotyhar ta ke pehē, aja mujekwa.) Ame'ē ke amō mujā ym. Kirisutu mujā ame'ē ke. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pepandu ta: “Anī. Japutu'u ta ingi” aja. (Aja rahā, ame'ē ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehē ke Kirisutu muhem.) ¹² Pe, y pe pehē ke amō mujahuk rahā, Kirisutu namō pehē ke amō ta jytym, ame'ēja saka. Aja rahā, pexo ai te'e, ame'ē ke pehijar aja pemujekwa. Pe, y ngi pehē ke amō muhem rahā, Kirisutu namō pehē ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka tī. Aja rahā, pexoha

pyahu, aja pexo. Pejuruar katu ehe, a'erehe Kirisutu namō pehē ke a'e mukwera katu muhem, ame'ēja saka.

¹³ Yman pemanō ame'ēja saka pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pemanō, ame'ēja saka. Amō awa ta aja pehē. Jundéu awa ta ym. Amō awa ta ke pehē, a'erehe pemanō ame'ē ta ke pehē kwe tī. Apo anī. Kirisutu namō pehē juehe katu pexo 'y. A'erehe pehē ruhā te hū aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ē ke jande py'a ngi Tupā juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujywyr. ¹⁴ Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amō mupinim, ame'ēja saka riki. Pe, ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. Kirisutu manō, ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. (Aja upa katu te mukanim.) ¹⁵ A'erehe amō ta ke ājā ta mukyje, ame'ē ke Kirisutu mukanim 'y. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō rahā, ājā tama'e pyrātāha ke a'e muputu'u. Ame'ē ke a'e mujekwa ngā pe. A'erehe upa ngā ukwa katu apo 'y. (A'erehe ājā ta ngi ngā kyje ym ta me'ē te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendu ym

¹⁶ Pesarahā! Ma'e ke pe'u, ame'ē rehe har katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ē ta rehe pehendu ym. Amō ma'e wera rahā, Tupāma'e ame'ē, a'erehe peparaky ym, aja pandu tī. Jahy pihun te rahā, aja tī. Peparaky ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā aja tī. Peparaky ym tī, aja a'eta mu'e tī. Upa aja mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym. ¹⁷ Upa ame'ē ta riki ma'e mujekwaha jō. Kuja. Yman rahā uwyr ame'ē ke mujekwa. Ame'ē uwyr apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta rehe pehendu ym. ¹⁸ A'eta rehe pehendu ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amō ta pandu naī. Mā peja pemukahem ym. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a moī moī katu, aja a'eta pandu. Pehē aja ym. (Tupā je'ēha rahoha ta rehe pehē py'a pemoī ym.) A'erehe pexoha katu ym aja pandu naī tī. Katu ym a'eta juehe aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē riki te'e. (A'eta katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak, a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naī tī. A'erehe a'eta katu te aja a'eta jupe ukwaha naī. ¹⁹ Ame'ē ta Kirisutu kotyhar ta ym apo. Anī. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) Jurujar katu ame'ē ta hendu katu ehe rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ngā pe. (Jurujar katu ame'ē ta Kirisutu rete aja saka.) Hajy amō ke pyrātā katu. Mutariha aja tī. Pyrātā katu tī. (Aja Kirisutu namō ixotyhar ta juehe katu ixo rahā, Tupā putar aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehendu ym

²⁰ Kirisutu riki manō rahā, inamō pemanō ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ukwaha ngi pehē ke a'e muruwak. A'erehe Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym tiki. ²¹ A'eta pandu:

—Kome'ē mi'u pe'u ym. Pemanga ym tī. Pepyhyk ym te tī — aja.

²² Ame'ē mi'u amō u'u. A'engi pusu ngi uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ē ke awa ta ke te'e pandu ame'ē ke jō. A'etama'e ukwaha ke mu'e, ame'ē jō. (A'erehe upa ame'ē rehe pehendu ym.) ²³ Jete! Huryha namō Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, a'eta ukwa katu te, aja mujekwa naī. A'eta katu ym a'eta juehe aja a'eta jupe naī. Aja rahā, ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Ma'e ke u'u ym te rahā aja tī. Ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Pe, upa ame'ē ta aja ma'ema'e rahā, ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo tī.) Katu ym aja. A'erehe ame'ē mu'eharan ta rehe pehendu ym pehē.

3

Ywa pe har ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo

¹ Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem rahā, pemanōha ngi pehē ke a'e mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka. A'erehe pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa pe pehē pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē rehe

har pekwa pekwa pexo tĩ.) Ame'ẽ ywa pe Tupã rake Kirisutu wapyk uĩ. Ijywa katu koty wapyk. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) ² Ywa pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. (Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.) ³ Aja rahã, pemañ, ame'ẽja saka pexo. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo. Tupã namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja rahã, Kirisutu ixoha te aja pexo katu tĩ. Ame'ẽ ke Tupã mujekwa ym we rĩ. (Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe mujekwa ym we rĩ.) ⁴ Pe, Kirisutu jywyr rahã, inamõ pexo ta tĩ. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. (Arahã upa ngã pe pexoha te ke Tupã mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

⁵ Pesarahã! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e tar katu. Aja pehẽ tĩ. Ame'ẽ ke pemukanim ta me'ẽ te'e. Kuja! Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo ame'ẽ ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amõ tama'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe pehẽ pemoĩ rahã: “Ko tupã” aja ame'ẽ rehe pehẽ pekwa. Katu ym aja. ⁶ Upa aja me'ẽ ke amõ ta ma'ema'e. Aja rahã Tupã je'ẽha rehe hendu ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mahy hũ ta. ⁷ Aja pehẽ kwe tĩ. Pexo ai te'e kwe tĩ.

⁸ Apo upa amõ we ma'e ke pehijar ta me'ẽ te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym tĩ. Amõ ta rehe har katu ym peje'ẽ ym tĩ. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. ⁹ Amõ ta pe te'e ym pehẽ tĩ. Yman aja te'e pexo ame'ẽ ke pehẽ tĩ. Apo ame'ẽ pexoha ke pehijar ta me'ẽ te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

¹⁰ Apo pehẽ py'a pe katu ame'ẽ ke jõ pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a pyahu, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ke Tupã moĩ. A'e riki pyahu aja mujã. Amõ amõ we rahã, ame'ẽ ke a'e mukatu te we ixo rĩ. Aja rahã, a'e katu te ha aja pehẽ tĩ. Aja rahã, juehe har pehẽ pe a'e mujekwa katu te we ta rĩ. ¹¹ Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amõ koty koty awa ta ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke aja a'e ukwa ym tĩ. Ko ipirer jupã ame'ẽ ta ke aja a'e ukwa ym tĩ. Ko ipirer jupã ym ame'ẽ ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko amõ awa ta aja ukwa ym tĩ. Ko ukwa ym te ame'ẽ ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko miasu ym ame'ẽ ta ke aja ukwa ym tĩ. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jõ riki katu te me'ẽ ke. Upa jurujar katu ame'ẽ ta py'a rehe a'e ihĩ katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amõ ta rehe pepy'a katu

¹² Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Pehẽ rehe a'e katu usak tĩ. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amõ ta rehe pepyrara pesak katu ta me'ẽ te'e. Pepy'a katu amõ ta rehe tĩ. Pahar je'ẽha pemujuwyr ym amõ ta pe tĩ. Pahar peparahy ym amõ ta rehe tĩ. “Mã! Katu te me'ẽ ke jandé” aja ym pekwa pekwa pehẽ juehe har. ¹³ Pehẽ pe jaxer amõ ta ma'e rahã, peje'ẽ ym a'eta pe. Pehẽ py'a pemujuwyr katu ehe tĩ. Pehẽ pe amõ je'ẽ je'ẽ hũ rahã, pahar pehẽ py'a pemujuwyr ehe. Pehẽ rehe Kirisutu ipy'a jywyr, aja pehẽ py'a pemujuwyr amõ ta rehe tĩ. ¹⁴ Amõ we tĩ. Kuja riki katu te ame'ẽ ke. Amõ ta rehe pepy'a katu. Aja rahã, pehẽ katu te pehẽ juehe pexo.

¹⁵ “Myja ihẽ axo ta my? Ma'e ihẽ ama'e ta my?” aja pexo rahã, mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahã, pehẽ pema'eha rehe: “A'e tỹ” aja a'e pandu tĩ. (Aja ym rahã, pema'e ym ma'e ke.) “Peteihar aja pexo tĩ. Pehẽ kotyhar ta namõ pehẽ juehe katu pexo” aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe. Aja rahã pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ, aja pekwa ta. Pe, Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pepandu katu.

Tupã rehe har pejyngar katu

¹⁶ Kirisutu je'ẽha ke pehẽ py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ẽ ke pemu'e katu pehẽ jupe. Ukwa katuha ke pehẽ pe Tupã muwyr, ame'ẽ namõ pemu'e katu pehẽ jupe. Tupã

je'ēha ke pejyngar. Tupā rehe har pejyngar tī. Tupā mujekwa ame'ē ke pejyngar tī. Tupā rehe pejyngar rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo ehe har. ¹⁷ Upa katu te pema'ema'e, ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pepandu tī. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejurujar katu ehe, a'erehe Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhū.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ē rehe har

¹⁸ Ixawa'e katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y. Pehē riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehē sawa'e ta rehe pehendū katu ta me'ē te'e.

¹⁹ Hakehar katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y! Pehē rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ē je'ē hū ym a'eta pe.

²⁰ Kurumī ta aja tī. Kūjātāi ta aja tī. Ta'yn ta aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē tī, a'erehe upa katu te nde pái pandu ame'ē ke rehe pehendū katu. Ne māi rehe aja tī. Pehendū katu tī. Aja rahā, katu tiki. Aja rahā, Tupā ke pemuhury katu, ame'ēja saka.

²¹ Ko ipái ta pe ihē apandu katu. Pehē ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehē rajyr ta ke aja tī. Pemuparahy ym tī. Imāi ta pe apandu tī. Pehē membyr ta ke pemuparahy ym tī. Pemuparahy rahā, a'eta jupyai ta ixo. Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.

²² Ko miasu ta pe ihē apandu apo. Sehar pehē jar ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pandu ame'ē ke rehe pehendū katu. Amō ta riki ijar usak u'am rahā jō paraky katu. Aja rahā, ijar pandu ta: “Pehē katu” aja ukwaha jupe. Aja ym pehē. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu, a'erehe peparaky katu. Pemuka'u te'eha aja ym peparaky. ²³ Peparaky rahā, peparaky katu. Tupā pe peparaky pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe peparaky katu. Pehē jar ta rehe jō peparaky pexo, aja ym pekwa pekwa pexo. ²⁴ Tupā riki ma'e ke pehē pe me'ē ta, aja pekwa pekwa pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu. Yman rahā, a'e me'ē ta pehē pe. Pesarahā! Kirisutu riki pehē jar te. Peparaky ipe, aja pekwa pekwa pexo. ²⁵ Katu ym ame'ē ke amō ma'e rahā, aja juja Tupā mujywyr ta ipe. Awa ta rehe juja katu te a'e usak. A'erehe katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e mupyrara ta tī.

4

¹ Ko miasu jar ta pe ihē apandu apo. Penupā ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu rahā, pemuhepy katu a'eta pe tī. Pesarahā! Pehē jar keruhū ywa pe ixo tī, aja pekwa pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu ame'ē ke miasu ta pe pema'ema'e tī.

Tupā namō pepandu katu

² Ma'e ke rehe har Tupā namō pepandu pandu rahā, pahar ame'ē rehe har peputu'u ym. Pepandu katu te we rī. Aja te'eha pehē. Peta ky. Aja rahā, pepyhí ym ta pexo. (Aja rahā, tapijar te'e we Tupā namō pepandu pandu katu ta.) Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe tī. ³ Kirisutu rehe har ihē apandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe ihē ke kyndaha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Pe, Tupā namō pepandu rahā, jande rehe har pepandu tī. Kuja pepandu ipe:

—Páu ta ke emupoir. Aja rahā, ne je'ēha ke a'eta pandu pandu katu ta. Yman Kirisutu rehe har ngā ukwa ym, ame'ē ke a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupā namō pepandu katu.

⁴ Kuja inamō pepandu tī:

—Páu pandu rahā, mā peja Kirisutu rehe har a'e mujekwa katu te. Aja rahā, katu tiki — aja inamō pepandu ihē rehe har.

Amō ta pe Tupā je'ēha pemujekwa katu

⁵ Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Ame'ē ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. Amō amō rahā, ame'ē ta rehe pesak rahā, Tupā je'ēha ke pepandu katu ngā pe. Ame'ē angaha ke pemukanim ym. ⁶ Amō ta namō pepandu rahā, panduha katu ame'ē

ke pepandu. Jaxer aja ym pepandu. Pehē pe amō pandu: “Myja my?” Aja rahā, ame'ē ke pemujekwa katu ipe rahā, katu tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

⁷⁻⁸ Tik ke pehē koty ihē amondo ta. Jande mu aja a'e tī. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e tī. Ihē aja Kirisutu rehe a'e paraky ixo. Ima'e je'ēha ke a'e pandu, ame'ē riki Tikma'e parakyha. Tik pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē koty uhyk rahā, upa ihē rehe har pandu ta pehē pe. A'erehe pehē koty ihē amondo ta kŷ. Myja jande johu jaxo, ame'ē rehe har pehē pe a'e mujekwa ta tī. Aja rahā, pehē ke muhury katu ta. ⁹ Inamō One oho ta tī. Jande mu aja a'e tī. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e tī. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē kotyhar ke a'e. Sehar myrandu ke upa katu te a'eta jumokōi pandu ta pehē pe.

Katuha ke ngā mondo

¹⁰ Arita riki katuha ke mondo ixo pehē pe. Ihē namō kyndaha pe a'e ixo. Katuha ke Mak mondo ixo tī. Manambe anam ke a'e. Ehe har ihē apandu pehē pe kwe. Pehē koty a'e uhyk rahā, pehē rury katuha namō ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihē apandu kwe. ¹¹ Josue amō her Jusu. Katuha ke a'e mondo ixo tī. Ame'ē mahapyr jundéu awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundéu awa ta ngi har a'eta mahapyr jō ihē namō Tupā rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu katu: “Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y. Aputar katu” aja. Ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke ame'ē mahapyr sawa'e ta mujekwa katu ngā pe. Ihē namō mujekwa katu. Ihē ke a'eta mahapyr muhury katu tī.

¹² Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tī. A'e riki pehē kotyhar tī. Jesu Kirisutu rehe a'e paraky tī. Ima'e je'ēha ke pandu, ame'ē riki Eparma'e parakyha ke. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū.

—Mā peja Koro ok ta pe har ta py'a ke emātā katu. Aja rahā, jurujar katuha ke a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar ame'ē ke a'eta ukwa katu te, aja mā peja a'eta ixo tī — aja pehē rehe har Tupā namō Epar pandu pandu hū.

¹³ Jete! Ihē apandu katu. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Iera ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Ame'ē rehe ahendu tī. ¹⁴ Ruk riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī. Nduku ke a'e. Jande japy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Nema riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī.

¹⁵ “Katuha ke jande jamondo jaxo” aja Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raoniséi ok ta pe ixo ame'ē ta pe pepandu tī. Jande mu aja ame'ē ta tī. Amō kūjā pe aja tī, ma'e Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe. Hok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta pe jandema'e katuha ke pepandu tī.

¹⁶ Kome'ē paper pinim rehe upa pesak rahā, Raoniséi ok ta pe har ta koty pemondo tī. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tī. Aja Raoniséi ok ta pe har ta amō paper pinim pehē pe mondo rahā, ame'ē rehe pesak katu tī. ¹⁷ Kuja Aki pe pepandu katu:

—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo. Ame'ē ke ehijar ym — aja pepandu ipe. (Tupā je'ēha ke a'e pandu, ame'ē riki ima'e parakyha ke.)

Ihē atu amupinim aī

¹⁸ Ko ihē po pe te'e ihē amupinim aī. Ihē Páu. Katuha ke pehē pe ihē amondo axo. Ko kyndaha pe ihē axo. Tupā namō pepandu rahā, ihē rehe har pepandu ipe.

Mā peja pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu. Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tĩ. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

Peteĩ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ẽ ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ẽ rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ẽ ta pe amõ we Tupã je'ẽha ke a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ixo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹ Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

² Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu pandu. ³ Tupã riki jande pái keruhũ. Inamõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe japandu tĩ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe tĩ.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

⁴ Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: “Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ” aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. ⁵ Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tĩ. Jande namõ l'ã ma'ema'e katu tĩ. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ẽ ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ẽ ke japutar. ⁶ (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'ẽha rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ẽ pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ. ⁷ Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tĩ. Masendo wyy pe ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara tipe tĩ. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

⁸ Yman Masendo wyy rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Ngere wyy rupi pepandu pandu peho tĩ. Jesu rehe har pepandu pandu peho. Pesarahã! Pehẽ rehe har aja tĩ. Amõ amõ wyy pe har ta pehẽ rehe har ukwa tĩ. Tupã rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ wyy rupi ame'ẽ pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tĩ. (Upa pehẽ rehe har ukwa katu.)

⁹ Amõ we tĩ. Pehẽ namõ jaxo rahã, myja pehẽ rok pe jande ke pemuxe katu, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu. Amõ wyy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tĩ. Yman ma'e'ã riki tupã aja pehẽ pekwa pehẽ jupe naĩ tĩ. Myja ame'ẽ ngi Tupã te koty pehẽ py'a

pemuruwak pemondo. Apo Tupã te rehe pehẽ py'a pemoĩ katu. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu katu tĩ. A'erehe ukwa katu tĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁰ Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharõ pexo. Jesu ke a'e. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Yman rahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ngi jande ke Ta'yr muhem.

2

Tesaron ok ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu

¹ Jande mu ta! Pehẽ namõ jaxo rahã, Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Ame'ẽ ke pekwa katu. ² Pe, pehẽ rehe jahyk ym rahã we, Siri ok ta pe jande ke amõ ta mahy. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy. Myrandu katu ke japandu, (ame'ẽ ke ame'ẽ ta putar ym.) A'erehe jande ke ame'ẽ ta mahy. Jaxer ai ame'ẽ ke jande pe ame'ẽ ta ma'e tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pe, jande py'a ke Tupã mātã. A'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu pandu katu we rĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Amõ ta putar ym tipe. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. ³ “Mã peja pejurujar katu ehe” aja japandu pehẽ pe. Jete har te ke japandu pehẽ pe. Pehẽ ke jamujaxer tar katu, a'erehe pehẽ pe myrandu katu ke japandu my? Anĩ. Aja ym. Pehẽ ke jamuka'u te'e ym te tĩ. ⁴ Jete! Jande rehe Tupã usak katu. Jande pe myrandu katu ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e putar aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu. Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupã putar aja jõ japandu. Myja me'ẽ japandu my, ame'ẽ ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe, ukwa rahã: “Pehẽ katu” aja a'e ukwa katu. ⁵ Kuja pekwa katu. Pehẽ rehe jahyk rahã, katu japandu my? Aja pehẽma'e ke japyhyk my? Anĩ. Aja ym. Tamatarer japutar, a'erehe pehẽ pe japandu my? Anĩ. Aja ym tĩ. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ. ⁶ “Páu ta katu” aja pepandu ame'ẽ ke japutar, a'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu my? Anĩ. Aja ym. Ame'ẽ jande rehe har katu pepandu ame'ẽ ke japutar ym. Amõ ta pandu ame'ẽ ke japutar ym tĩ. ⁷ Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ẽha rupi pehẽ pe japandu ta tipe. “Japutar ame'ẽ ke pemuwyr” aja japandu ta tipe. Anĩ. Aja japandu ym te. (Pehẽ ngi japyhyk ym te ma'e ke.) Pehẽ namõ jaxo rahã, pehẽ pe jande rury katuha namõ japandu pandu. Ta'yn ta pe hury katuha namõ imãï pandu pandu. Aja pehẽ pe japandu pandu tĩ. ⁸ Pehẽ rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu rahã, katu tiki. Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jete! Jande ke amõ ta jukwa ta tipe rahã, myrandu katu ke pehẽ pe japandu we ta rĩ. Jete! Pehẽ riki japy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ. ⁹ Jete! Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym. Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jande japaraky hũ. Pytun rahã, japaraky. Wera rahã aja tĩ. Japaraky tĩ. Aja tamatarer ke japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jajo'ok jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

¹⁰ Pehẽ riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupã ukwa katu tĩ. Kuja. Pehẽ namõ jaxo rahã, Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e tĩ. “Páu ta jaxer ai” aja jande rehe har pepandu ym tĩ. ¹¹ Ta'yr ta rehe ipái usak katu, aja pehẽ rehe jasad katu tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ. ¹² Kuja. Pehẽ ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu rĩ. Pehẽ py'a ke jamātã tĩ. Tupã riki kuja mujekwa. Yman rahã inamõ pexo ta kÿ. “Ko ihẽ axo ame'ẽ pe pejur. Ihẽ katuha ke pesak ta pejur” aja mujekwa. A'erehe Tupã putar, aja mã peja pexo katu rĩ. Aja pehẽ pe japandu pandu katu jaxo rĩ.

Tupã je'ẽha rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta putar ym

¹³ Kuja tĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ẽ myrandu ke pehẽ pe japandu rahã, pehendu katu ehe. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar katu. Jete riki! Tupã muwyr, aja pekwa katu. Sawa'e muwyr ym, aja pekwa katu tĩ. Ame'ẽ myrandu katu rehe pehendu katu. A'erehe Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ. Jesu rehe pejurujar katu

ame'ẽ ta ke pehẽ. ¹⁴Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ẽ ta aja pehẽ ke tĩ. Pehẽ ke pehẽ rekoha pe har ta mahy tĩ.

¹⁵Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ẽ ta jukwa tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo jande ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Tupã ke ame'ẽ ta muhury ym. Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ẽ ke a'eta putar ym tĩ. A'erehe upa sawa'e ta ruwajan ta riki ame'ẽ ta. ¹⁶Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ ta jurujar katu ehe, a'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Pe, ame'ẽ myrandu katu japandu ame'ẽ ke jundéu awa ta mukanim ta tipe. Mukaniha ke manga tipe. Upa ame'ẽ riki a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ẽ ta ke Tupã putar ym apo. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta apo.

Tesaron ok ta pe har ta rehe ihẽ asak tar katu tĩ

¹⁷Jande mu ta! Pehẽ ngi jaho. Pe, pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker rahã, pehẽ koty jaywyr tar katu tĩ. ¹⁸Pehẽ koty jaho ta tipe. Jahoha ke jamanga tipe jaxo. Pehẽ koty jaywyr tar katu. Ihẽ Páu. Pehẽ koty ihẽ aho tar katu. Ihẽ amanga hũ tipe axo. Anĩ. Jande ke Satana mupyta riki. (A'erehe arahã pehẽ koty ihẽ ajywyr ym we aho.)

¹⁹Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahã, huwa koty jaxo ta. Arahã pexo ta a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pemuhury katu ta tĩ. Myrandu katu japandu pehẽ pe rahã, ame'ẽ ke rehe pejurujar katu. A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ẽ ke jama'ema'e katu” aja japandu ta, ame'ẽja saka. ²⁰Jete riki. A'ep pexo ta tĩ. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ẽ ke jama'ema'e katu” aja japandu ta, ame'ẽja saka. Jande ke pemuhury katu ta tĩ.

3

Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai a'erehe Timo ke ihẽ amondo

¹Pehẽ rehe jajumupyaiha ke marã ka ym amõ ta muputu'uha. A'erehe: “Ate ok ta pe jande jõ japyta” aja japandu. ²Pe, pehẽ koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr rahã, pehẽ rehe har mujekwa ta jande pe. A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e riki jande mu aja. Tupãma'e miasu ke a'e tĩ. Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehẽ koty jamondo. Pehẽ py'a ke a'e mātã we oho rĩ. Aja Tupã rehe har pehẽ pe a'e mujekwa katu te we rĩ. Pehẽ ke a'e mu'e katu tĩ. Aja rahã Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ. ³Aja rahã, jurujar katuha ke pehẽ ngi har amõ ta hijar ym ta. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ame'ẽ ke Tupã putar katu, aja pekwa katu. ⁴Jande ke amõ ta mupyrara ta, aja pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ jaxo rahã, pehẽ pe japandu katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu pehẽ pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe pejumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ẽ ke pekwa katu. ⁵A'erehe pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo. Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai hũ, a'erehe a'e ke ihẽ amondo. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta oho. Pehẽ ke Satana muka'u te'e my? (Ãjã ramüi a'e.) Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ta my? Ame'ẽ ke pehijar rahã, myrandu katu japandu, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe pehẽ rehe jajumupyai.)

Timo jywyr uwyr rahã pehẽ rehe har upa a'e mujekwa jande pe

⁶Apo pehẽ ngi Timo jywyr uwyr. Jande rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ẽ myrandu katu ke jande pe Timo muwyr. Pehẽ namõ ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke a'e pandu jande pe tĩ. Jande rehe har aja te'eha katu pekwa pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu tĩ. Pehẽ rehe jande jasad tar katu. Aja jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ẽ ke jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

⁷Jande mu ta! Upa pehẽ rehe har Timo pandu, a'erehe pehẽ rehe jande rury katu. Jande ke amõ ta mupyrara. Mäte te'e jaxoha tĩ. Anĩ. Pehẽ rehe jande rury katu rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande ke pemuhury katu. ⁸Jesu rehe tapijar

te'e we pejurujuhar katu. A'erehe jande rury katu te apo tĩ. ⁹ Apo pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxo rahã, jande rury katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ. ¹⁰ Pytun rahã, Tupã namõ japandu pandu. Wera rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamõ tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasak tar katu. Mã peja jande ke a'eta koty emondo. Nde rehe har a'eta pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

¹¹ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamõ tĩ:

—Mã peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo. ¹² Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amõ ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mã peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mã peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

¹³ Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehẽma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te ta pehẽ pe. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu jywyw rahã, upa inamõ ixo ame'ẽ ta jywyw ta tĩ. Arahã Tupã ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

4

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Myja katu pexo rahã, pehẽ rehe Tupã hury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu te. Mã peja katu pexo rĩ. A'e je'ẽha rupi pehẽ ke jamu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu. ³ Tupã putar katu ame'ẽ ke kuja pehẽ pe katu. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke, aja a'e putar. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. ⁴ Sawa'e ta! Peteĩhar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ẽ nde rakehar epyhyk. ⁵ Kũjã rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e ke nde erepyhyk. Epandu katuha rupi epyhyk. Kũjã namõ jumusarái ha jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar. A'erehe kũjã ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehẽ tĩ. ⁶ Aja jumusarái ha namõ kũjã ke pepyhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ẽ ta pe katu ym ame'ẽ ke ema'ema'e ym tĩ. Aja ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã mahy ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe japandu katu. Pehẽ pe jaje'ẽ hũ tĩ. ⁷ Tupã mujekwa:

—Mã peja katu te ame'ẽ ke pema'ema'e. Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ — aja a'e pandu.

⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym rahã, Tupã rehe pehendu ym tĩ. Ame'ẽ je'ẽha riki sawa'e je'ẽha aja ym. Tupã je'ẽha ke. A'e riki I'ã ke pehẽ py'a rehe muwyw.

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu te we rĩ

⁹ Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã riki mu'e tĩ. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo ta me'ẽ te'e” aja riki. ¹⁰ Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu te we rĩ. Amõ we ma'e ke pema'ema'e katu te we rĩ. ¹¹ Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo. Aja pexo katu. Amõ ta ixoha rehe har peje'ẽ ym. Pemujaxer ym. Pehẽ pexoha rehe jõ pekwa pekwa katu pexo. Pehẽ peparakyha namõ pehẽma'e ke pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehẽ pe japandu katu. ¹² Aja rahã: “Peme'ẽ ta katu” aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa ta ixo. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahã, ma'e ke peputar ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym ta. “Jande pe pemuwyr!” aja pepandu ym ta. Pehẽma'e ke pehẽ jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahã Jesu kotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta muhem

¹³ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ rehe har japandu ta pehẽ pe apo 'y. Ame'ẽ rehe har jetehar te ke pekwa katu ame'ẽ ke japutar. Aja rahã,

pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta manõ. Ianam ta pyai te hũ. Manõ ame'ë ke Jesu namõ ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hũ. Ame'ë ta aja ym pehẽ tĩ.

¹⁴ Jesu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Ame'ë ke rehe jajurujar katu. A'erehe manõ ame'ë ta ke Jesu namõ Tupã muwyr ta kÿ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ë ta ke Tupã muwyr ta kÿ. Ame'ë ke rehe jajurujar katu tĩ.

¹⁵ Jesu mu'e ame'ë ke pehẽ pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ë ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ë ta hundutar koty jaho ym ta. ¹⁶ Tupã je'ëha rahoha keruhũ pandu ta kÿ. Pukái ta kÿ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Ixotyhar ta manõ. Ame'ë ta ke Tupã mukwera katu py ta muhem. ¹⁷ A'engi jande jaxuwe katu ame'ë ta ke a'e mujy'ar ta kÿ. Mukwera ame'ë ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kÿ. Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk ta kÿ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta jaxo. ¹⁸ A'erehe: "Ixotyhar ta kwera katu ta uhem" ame'ë je'ëha namõ Jesu kotyhar ta ke pemuhury katu. Pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo tĩ.

5

Jesu jywyriha rehe peharõ katu pexo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu jywyr ta kÿ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my? Myja me'ë jahy rahã, uhyk ta my? Jande jakwa ym. A'erehe ame'ë rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu jywyr ta. Ame'ë ke pekwa katu. ³ Kuja amõ ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja pandu ta jupe naĩ.

Aja rahã, pahar ame'ë ta rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi. Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahy ipe. Ahyha ngi uhem ym ta. Aja ahyha keruhũ ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta uhem ym te ta oho tĩ. ⁴ Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym pehẽ. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym pehẽ tĩ. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk ta uwyr. Ukwa ym awa. Aja peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe Jesu jywyriha angaha ke rehe peharõ katu pexo.

⁵ Pehẽ johu riki weraha kotyhar ta aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym jande tĩ. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande tĩ. ⁶ Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu jywyriha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ë ta aja ym jaxo tĩ. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi jaka'u ym jaxo tĩ. Aja rahã jaharõ katu jaxo ehe, Jesu rehe. ⁷ Pytun rahã amõ ukwer katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja rahã, harõ ym ixo ehe. ⁸ Pe, jande riki weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we jajurujar katu rahã, ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ëja saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta. Tupã rehe jande japy'a katu rahã, aja tĩ. Ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ëja saka. Pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tĩ. Iãkã rehe itasape ke sonda ta moĩ tĩ. A'eta aja pemoĩ tĩ. Aja rahã, pahar amõ tama'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo rahã, itasape ke jande ãkã rehe jamoĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, pahar jajurujar katuha ke jahijar ym ta.

⁹ Tupãma'e parahyha keruhũ japyhyk ame'ë ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Pe, Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu. A'erehe jande ke a'e muhã katu ame'ë ke a'e putar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁰ A'e manõ. A'erehe inamõ jaxo ta. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu jaxo my? Upa jamanõ nahã my? Ukwa ym awa. (Kuja jõ jakwa katu.) Inamõ jaxo ta kÿ. ¹¹ A'erehe mã peja pemuhury katu pehẽ juehe pexo. Mã peja pehẽ py'a ke pemãtã katu te we pehẽ juehe pexo tĩ. Aja Tupã rehe har pemujekwa katu te we pehẽ jupe pexo tĩ. Aja pema'ema'e pexo pehẽ jupe apo.

Tupã je'êha pandu ame'ẽ ta rehe pehaihu katu

¹² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ Tupã je'êha pandu pandu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu.) Pehẽma'e kapitã ta ke a'eta. Pehẽ ke a'eta mu'e katu. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ. ¹³ Tupã je'êha ke ame'ẽ ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ẽ ta rehe har katu pekwa katu. Ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe.

Katu ame'ẽ ke Páu mujekwa

¹⁴ Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu. Kuja. Tupã rehe jurujar katu we mi ame'ẽ ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ẽ ta pe pepandu katu. “Mã peja peparaky katu peho” aja. Aja rahã, paraky katu ta. Jumupyai te'e ixo ame'ẽ ta ke pemuhury katu. Pahar ym upa ngã pe peje'ẽ je'ẽ. Pemu'e katu te we rĩ. ¹⁵ Katu ym ma'ema'e ame'ẽ pe juja katu te amõ mujywyr ipe. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Anĩ. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu pehẽ jupe. Aja te'eha pehẽ. Jete. Upa amõ ta rehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

¹⁶ Aja te'eha pehẽ rury katu pexo. ¹⁷ Aja te'eha Tupã namõ pepandu pandu katu pexo. ¹⁸ Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ rury katu te we rĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ rehe uhyk ta my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk ta my? Pehẽ rury katu te we pexo rĩ. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe pepandu. Aja me'ẽ Tupã putar katu pehẽ pe.

¹⁹ Ma'e ke amõ pe Tupã'ã mujekwa rahã, pehendu katu ehe: ²⁰⁻²¹ “Tupã je'êha rupi ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu” aja amõ pandu rahã, ame'ẽ panduha ke pemanga manga katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ẽ pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Aja pemanga manga katu py pexo. Pe, je'êha katu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu katu. ²² Upa ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'ema'e ym.

²³ Jande py'a ke Tupã muhury katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu: “Mã peja Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja emu'am. Aja rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ta a'eta pe. Aja rahã, a'eta py'a rehe ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ukwa ukwa ym ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. Jesu Kirisutu jywyr rahã, mã peja aja me'ẽ a'eta ixo ta tĩ. Mã peja ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ta a'eta pe” aja Tupã namõ japandu. ²⁴ “Tesaron ok ta pe har ta ihẽma'e ta ke” aja Tupã pandu katu. A'erehe pehẽ riki katu te aja me'ẽ a'e mu'am ta tĩ. A'e pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

²⁵ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu.

²⁶ Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta rehe pejuman juman katu pehẽ juehe. (Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa.)

²⁷ Tupã je'êha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Kuja. Mã peja kome'ẽ paper pinim ke upa Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja rahã, upa ukwa katu ta.)

²⁸ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te. Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim tĩ Mokõihar ke

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ẽ ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe. Páu pe amõ pandu:

—Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ — aja amõ mu'e naĩ.

A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ẽ rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Tesaron ok ta pe har ta ke pehẽ. Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujar katu

A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym

³ Jande mu ta! Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Jete! I'ar koty te we pejurujar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ.

⁴ A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehẽ rehe har japandu pandu ngã pe. “Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ẽ ta hendu” aja pehẽ rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym.

⁵ Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ame'ẽ ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehẽ ke a'e muhyk ta raho. Inamõ pexo katu ta kũ. Aja jakwa katu. ⁶ (A'erehe kuja ihẽ apandu.) Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e katu. (A'erehe juja katu te a'e mujywyngã pe.) A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ta ke a'e riki mupyrara hũ ta tĩ. ⁷ Pehẽ pepyrara hũ pexo. Pe, pehẽ ke a'e muhem ta ingi. Jande aja tĩ. A'e muhem ta ingi tĩ. Ywa ngi Jesu, jandema'e sawa'e te jywyngã, jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupã je'ẽha rahoha ta namõ Jesu jywyngã ta. A'eta riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta. ⁸ Tata keruhũ weraha aja me'ẽ namõ a'e jywyngã ta uwyr. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mahy hũ ta. Mupyrara hũ ta. Myrandu katu amõ ta pandu rahã, Jesu rehe har pandu. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. ⁹ Mupyraraha renda pe ame'ẽ ta ke a'e mahy ta. Aja te'e ta ame'ẽ ta ixo a'ep. Jandema'e sawa'e te namõ ixo ym te ta. Ima'e pyrãtã katu te ha ke ame'ẽ ta usak ym te ta tĩ. Jesu jywyngã, aja ta. ¹⁰ A'e riki jywyngã, upa ixotyhar ta pandu ta. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu ta. Aja upa katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu ta tĩ. Aja pandu ame'ẽ ta namõ pexo ta tĩ. Myrandu ke pehẽ pe japandu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, a'erehe a'eta namõ pexo ta tĩ.

¹¹ A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu. Aja te'eha japandu. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe mã peja pexoha katu, aja pemujekwa. Aja japandu ipe. Mã peja ima'e pyrãtãha ke muwyngã pehẽ pe. Aja rahã, a'e putar aja katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.

Tupã rehe pejuruar katu, a'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. ¹² Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Jesu rehe har pepandu ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, pehẽ rehe har a'e pandu ta tĩ. “Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke” aja a'e pandu ta tĩ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu ta. Pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu ta tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

2

Sawa'e katu ym te ame'ẽ rehe har

¹ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu Kirisutu jywyriha rehe har pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y. A'e riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta tĩ. ²⁻³ “Jesu jywyriha upa asa oho apo 'y” aja pehẽ pe amõ ta pandu naĩ. Aja me'ẽ Tupã je'ẽha rupi pandu naĩ. Aja me'ẽ Tupã je'ẽha mu'eha pandu naĩ. Aja me'ẽ paper rehe jande jamupinim, aja amõ ta pandu naĩ. Mã pahar aja me'ẽ ke rehe peka'u te'e ym. Pejumupyai ym ehe tĩ.

Pehendu katurahã! Kuja ym rahã we, Jesu jywyriha uhyk ym ta rĩ. Kuja. Tupã rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar hũ ta. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta tĩ. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e. ⁴ (Upa ngã ipy'a moĩ moĩ ehe ame'ẽ ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe, ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. (A'e ke rehe jõ ngã ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu.) “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ngã panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e wapyk ta oho tĩ. “Ihẽ riki tupã” aja sawa'e katu ym te ame'ẽ ke pandu ta naĩ tĩ. (A'e uhyk ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyr ym we rĩ, aja jakwa katu.)

⁵ Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. Jesu jywyriha rehe har ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa katu pexo. ⁶ Pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ uhykiha ke ma'e ke mupyta we rĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahã, sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. ⁷ Amõ ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ẽ ke a'e ma'ema'e we apo ixo rĩ. Pe, a'e uhyk ym te ta rĩ. A'e mupytaha ke Tupã mutyryk ym rahã, a'e uhyk ym te ta rĩ. ⁸ A'e mupytaha ke Tupã mutyryk rahã, pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Pe, je'ẽha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahã, pyrãtãha namõ a'e jywyr ta kũ. Ame'ẽ namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke a'e jukwa ta. (Ame'ẽ sawa'e katu ym te ame'ẽ uwyr ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyr ym we rĩ, aja jakwa katu.)

⁹ Satanama'e pyrãtãha namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrãtãha namõ a'e ma'ema'e hũ ta. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, pandu ta: “Mã! Katu hũ” aja pandu ta. Amõ amõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e hũ ta. Aja ngã ke a'e muka'u te'e hũ ta. ¹⁰ Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta ke a'e muka'u hũ ta. Tupã rehe har jetehar te amõ pandu. Ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tĩ, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã rehe har jetehar te ke amõ pandu, ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a katu rahã, putar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã ta tipe. Anĩ. Putar ym. ¹¹ A'erehe te'eha namõ ma'e ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ẽ ta jurujar katu. ¹² Pe, upa katu te jetehar rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Jetehar rehe jurujar ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke putar katu te. Ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

¹³ Jande mu ta! Pehẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pehẽ rehe har a'e pandu: “Ame'ẽ ta ke ihẽ aputar. Ihẽma'e wan ta” aja. A'erehe pehẽ ke a'e muhã katu. A'erehe I'ãma'e pyrãtãha namõ a'e mu'am: “Ko Tupã kotyhar ta ke” aja. Tupã rehe har jetehar japandu. Ame'ẽ rehe

pejurujar katu. A'erehe ixotyhar ta ke pehë, aja a'e mu'am. ¹⁴ Myrandu katu pehë pe japandu. Ame'ë rehe pejurujar katu, a'erehe pehë ke Tupã muhã katu. Tupã namõ Jesu Kirisutu ixo. Inamõ pexo ta tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e katuha namõ pexo katu ta. ¹⁵ A'erehe pehë py'a ke pemãtã katu. Jete har te ke pehë pe jande jamu'e. Ame'ë ke namõ pexo katu rĩ. Jete har te ke japandu pehë pe. Ame'ë rehe har paper rehe jamupinim tĩ. Ame'ë ke jamondo pehë pe tĩ.

¹⁶⁻¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Jande rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe jande ke a'e muhury katu. Upa ym ame'ë ke. Jesu namõ jaxo ta, ame'ë ke jande pe a'e mujekwa tĩ. Katu ame'ë ke. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Tupã riki jande pái keruhũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa katu te ma'e katu ame'ë ke jõ pepandu ta. Katu ta pexoha tĩ.

3

Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu

¹ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu apo. Jande pe je'ëha ke Tupã muwyr. Ame'ë ke japandu. Mã peja ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu pandu. “Mã peja pahar ame'ë ke amõ ta pandu pandu raho. Mã peja ame'ë ke rehe amõ ta jurujar katu” aja pepandu ipe. Aja yman pehë rehe uhyk tĩ. ² “Sawa'e katu ym ame'ë ta ngi Páu ta ke emuhem” aja Tupã pe pepandu tĩ. Myrandu katu rehe upa amõ ta jurujar ym, a'erehe sawa'e katu ym ame'ë ta ixo.

³ Jete riki. Jandema'e sawa'e te pandu katu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë py'a ke a'e mãtã ta. Aja rahã, Satana pehë ke manga rahã, pehë py'a ke jandema'e sawa'e mãtã ta. Aja rahã, pehë py'ahu aja pexo ta. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.) ⁴ Jandema'e sawa'e te namõ pehë juehe katu pehë pexo. A'erehe pehë pe ma'e ke japandu ame'ë ke rehe pehendu katu ta. Aja jakwa katu. Jete. Tapijar te'e we pehendu katu ehe.

⁵ Tupã rehe pepy'a katu. Mã peja pehë py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara rahã, mã peja pehë py'ahu te'e pehendu. Mã peja pehë py'a ke Kirisutu muhury katu tĩ. Aja rahã, amõ we pehë py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehë peparaky katu

⁶ Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi pehë pe japandu katu. Pehë koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ ta jyty'ym. Paraky ym. Jande jamu'e ame'ë ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Mã peja ame'ë ta namõ pexo ym. ⁷ Pehë namõ jande jaxo rahã, jande riki japyty'ÿ ym. Japaraky katu. Jande aja pema'ema'e rahã, katu tiki tĩ, aja pekwa katu tĩ. ⁸ Amõ tama'e japyhyk rahã, ame'ë ke rehe jamuhepy katu. Jete riki. Japaraky hũ. Wera rahã, japaraky hũ. Pytun rahã, aja tĩ. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ë pe jandema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym. Jamukanim ym. ⁹ Aja jande jaxo. Pehë py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehẽma'e ke jande je'ëha rupi japyhyk rahã, katu tiki. Aja ym jande. Jande japaraky hũ. Aja rahã, jande aja mã peja peparaky katu tĩ. ¹⁰ Pehë namõ jaxo rahã, kuja pehë pe japandu:

— Amõ paraky tar ym rahã, ma'e ke u'u ym ta tĩ — aja.

¹¹ Aja me'ë japandu katu. Pehë koty jyty'ym ame'ë ta ixo, aja jahendu. Te'e ame'ë ta ixo. Paraky ym. Amõ ta ixoha rehe har ame'ë ta je'ë je'ë ixo. Katu ym aja. ¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi ame'ë ta pe japandu. Kuja.

— Mã peja peparaky katu — aja jyty'ym ame'ë ta pe japandu.

Aja rahã ame'ë ta paraky katu ta my. Aja tamatarer pyhyk. Pe, ame'ë pe ima'e ke jo'ok jo'ok rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Jande mu ta! Katu ame'ë ke pema'ema'e pexo rĩ. Mã peja aja me'ë tapijar te'e we pexo. ¹⁴ Ko paper rehe pehë pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo. Ame'ë ke rehe amõ amõ hendu ym rahã, pexo ym inamõ. Aja rahã, a'e ke pemuhuxĩ ta. Aja rahã, a'e

hendu katu ta nahã my. ¹⁵ Mã peja pehẽ ruwajan aja ym pekwa pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehẽ mu aja pepandu ipe. Aja rahã, hendu katu ta.

A'ejõhar je'ẽha

¹⁶ Jande py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi muhury katu. Mã peja aja te'eha pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, aja tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. Mã peja johu pehẽ namõ tapijar te'e we Jesu ixo.

¹⁷ Ihẽ po pe te'e kome'ẽ paper ihẽ amupinim. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Aja ihẽma'e mangaha ke. Aja ihẽ amupinim katu.

¹⁸ Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te. Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo Peteĩhar ke

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ẽ rehe har Timo pe Páu mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ẽ sawa'e katu my? Ame'ẽ rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mātã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ipe. Peteĩhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Tupã je'ẽha rupi myrandu katu ihẽ apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jywyriha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujuar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Te'e mu'e ame'ẽ ta rehe ehendu ym

³ Timo! Nde pe ihẽ apandu kwe. Masendo ywy pe ihẽ aho tate rahã, kuja nde pe ihẽ apandu. “Ese ok ta pe epyta rĩ” aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihẽ aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. “Mã peja pemu'e ym” aja ebandu a'eta pe. ⁴ Kuja ebandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramüi ta ukwaha ke pemu'e ym. Ame'ẽ ta hamüi ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamüi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke Tupã putar ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ukwa katu — aja me'ẽ te'e mu'eha ta pe ebandu katu.

⁵ Aja me'ẽ nde erebandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jetehar Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

⁶ Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ẽ pe muruwak mondo. Je'ẽha te'e reko. Ame'ẽ pe muruwak mondo. ⁷ Tupã je'ẽha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym. “Tupã je'ẽha rehe har japandu pandu katu te” aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwai ai te'e.

⁸ Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ namõ juehe har jumujekwa rahã, katu tiki, aja jakwa. ⁹ Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe je'ẽha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe ame'ẽ ta pe amõ je'ẽha ke amõ mupinim ym. Je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Imãi ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ.

¹⁰ Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Kũjã ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e amõ ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ẽ ke muruwak. Ame'ẽ mukanim raho ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Je'ẽ te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta rehe har te'e pandu. Ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Upa mu'e katu ame'ẽ ke rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. ¹¹ Ame'ẽ mu'e katuha jamujekwa. Myrandu katu ke japandu rahã, ame'ẽ ke jamujekwa. Myrandu katu ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke ngã pe ihẽ apandu pandu. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e pe jõ japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja.

Ihē rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha ke amō ta pe ihē apandu pandu. A'erehe pyrātāha ke ihē pe a'e muwyr. Aja rahā, a'e je'ēha ke ihē apandu katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe. A'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe tī. Pe, a'e pandu: “Myrandu katu ebandu eho” aja ihē pe, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe tī.

¹³ Yman riki katu ym ihē aje'ē je'ē ehe har. Anī. “Myrandu katu ke ebandu eho” aja ihē pe a'e pandu. Ihē aparahy ehe tī. Juru jar katu ehe ame'ē ta ke ihē amupyrara hū tī. Ihē ajuru jar ym we ehe rī, a'erehe ihē akwa ym ha rupi upa aja me'ē Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara. Ihē akwa ym ha rupi ihē amupyrara, a'erehe ihē rehe a'e pyrara usak.

¹⁴ Jete! I'ar koty te we hū ihē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hū. A'erehe ihē ajuru jar katu ehe. A'erehe inamō ihē juehe katu ihē axo. A'erehe ihē apy'a katu ehe.

¹⁵ Apo nde pe ihē apandu. Ame'ē ke jetehar te ke. Upa ngā juru jar katu ehe rahā, katu tiki. Kuja. Kome'ē ywy keruhū rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e muhā katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi har ihē riki katu ym te ame'ē ke. ¹⁶ A'erehe ihē rehe Tupā pyrara usak. Katu ym te riki ihē. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ma'ema'e. Anī. A'e je'ē ym. Ihē rehe tapijar te'e we a'e pyrara usak. Aja ngā pe Tupā mujekwa rahā, ihē aja upa amō ta rehe a'e pyrara usak ta katu tī. Aja ngā ukwa katu ta. Ihē raikwer rupi Jesu rehe juru jar katu ame'ē ta rehe a'e pyrara ta usak tī. A'eta ke a'e muhā katu ta tī. ¹⁷ Mā peja Tupā rehe har katu japandu apo. “A'e jō riki katu te ame'ē ke a'e” aja. Mā peja aja te'eha japandu.

A'e riki kapitā keruhū te! Aja te'eha a'e.

Uhā te hū ame'ē ke a'e.

Usak ym te awa ehe.

A'e jō riki Tupā te! A'erehe: “A'e jō riki katu te me'ē ke a'e.”

Mā peja aja te'eha japandu. Amen. Ame'ē je'ēha: “A'e tī” aja.

Timo! Tupā je'ēha ke ebandu katu

¹⁸ Timo! Ihē ra'yr aja nde. Yman nde rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke mujekwa. Kuja:

—Nde rehe Tupā usak katu, a'erehe a'e je'ēha ke nde erepandu ta ereho — aja.

Ame'ē panduha rehe ekwa ekwa exo apo. Ame'ē panduha namō nde py'a emātā. Aja rahā, ngā pe Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu katu ta tī. ¹⁹ Nde erejuru jar katuha ke ehijar ym. Nde py'a ke Tupā juhyk, aja nde erekwaha namō exo katu. Amō ta aja ym ixo tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rī. A'erehe Tupā rehe juru jar katuha ke hijar oho. ²⁰ Imenēu hijar oho a'e tī. Amō Arexan hijar oho tī. Tupā rehe juru jar ym, ame'ē ta koty a'eta ke ihē amondo. Satana riki juru jar ym ame'ē tama'e kapitam. (Ājā ramūi a'e.) Pe, Imenēu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahā Tupā rehe Imenēu ta juru ai ym ta. (Mā peja Imenēu ta aja ym nde tī.)

2

Tupā rehe ipy'a ke moī moī ame'ē rehe har

¹ Pe, ma'e ke nde pe ihē apandu ta. Ko apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja ebandu:

—Upa katu te amō ta rehe har Tupā namō pepandu pandu. “Amō ta rehe pehaihu katu” aja Tupā pe pepandu. Pe, amō ta rehe a'eta haihu katu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. ² Kapitā keruhū ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te kapitā ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te je'ēha te reko ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Aja rahā, johu jande amō ywy pe har ta namō jajumai ym ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu ta. Katu jaxoha aja amō ta ukwa ta tī. Aja jaxo ta tī — aja Jesu kotyhar ta pe ebandu.

³ Aja me'ē upa amō ta rehe har Tupā namō amō pandu rahā, katu tiki. Aja pexo rahā, ame'ē ke Tupā putar katu. A'e riki jande muhāha. ⁴ Upa katu te awa ta ke a'e muhā

tar katu. Je'êha jetehar te ke upa katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar katu tĩ.
⁵ Tupã peteihar a'e. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupã parahy ngã rehe. A'erehe ame'ê ke amõ mukatu uwyr. Mukatuha peteihar a'e tĩ. Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tĩ. Kirisutu mukatu, a'erehe Tupã namõ awa ta juehe katu ixo. ⁶ A'e manõ. Aja upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhã katu. Aja Tupã mujekwa rahã, upa katu te awa ta ke a'e muhã tar katu, aja a'e mujekwa katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu. ⁷ Upa katu te awa ta ke Tupã muhã tar katu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ê ta pe ihê ke a'e mondo. Te'e ym ihê. Jetehar te ke ihê apandu. A'e mondo ame'ê ke ihê. Mu'eha ke ihê tĩ. “Jesu rehe pejurujar katu” aja jundéu awa aja ym ame'ê ta pe ihê apandu. “Je'êha jetehar te ke rehe pejurujar katu” aja ihê apandu ngã pe tĩ.

⁸ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahã, sawa'e ta riki Tupã namõ pandu pandu. Aja ihê aputar. Tupã rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ê ke ihê aputar. Amõ ta rehe parahyha nixói, aja Tupã namõ pandu pandu, aja ihê aputar tĩ. Je'ê hãtã tã amõ ta jupe aja ym ha namõ Tupã namõ pandu pandu, aja ihê aputar tĩ.

⁹ Sawa'e ta aja kũjã ta tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã rehe ipy'a ke kũjã ta moĩ moĩ oho rahã, kuja ihê aputar. Ima'e mundeha namõ amõ ta ke muhuxĩ ym rahã, katu tiki. Upa ukwa katuha namõ ima'e ke munde. Kuja rahã katu ym. I'a ke mukatu jõ. Aja: “Mã! Katukwer” aja amõ ta pandu. Ame'ê ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ê ke namõ wata. Ko mãte hũ pu'yr namõ wata. Ko ima'e mundeha hepy hũ ame'ê namõ jõ wata tĩ. Aja: “Mã! Katukwer” aja amõ ta pandu. Ame'ê ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Upa aja me'ê rahã, juehe har katuha mujesak tar katu ngã pe. A'erehe katu ym.

¹⁰ Kuja katu. Amõ ta rehe katu ame'ê ke kũjã ta ma'ema'e rahã, katu tiki. Aja: “Tupã rehe ihê apy'a katu” aja pandu ixo. ¹¹ Tupã je'êha ke amõ mu'e rahã, pandu ym ha namõ kũjã ta jumu'e. Aja rahã, katu tiki. Ixawa'e ta rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ.

¹² Kũjã ta pe ihê apandu:

—Sawa'e ta pe Tupã je'êha ke pemu'e ym. Pehendu te'e pehẽ pexo. Mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym pehẽ — aja kũjã ta pe ihê apandu.

¹³ Yman Anã ke Tupã mujã py. A'engi Ewa ke a'e mujã tĩ. (A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.) ¹⁴ Amõ we tĩ. Anã ke Satana muka'u te'e ym. (Ãjã ramũi a'e.) Kũjã ke a'e muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'e. (Tupã rehe a'e hendu ym. A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.) ¹⁵ Pe, Tupã pandu: “Kũjã ta imembyr rahã, mã peja ahy ngã pe” aja. (Ame'ê imembyriha riki kũjãma'e ma'ema'eha. Sawa'e ke mu'eha anĩ.) Pe, kũjã ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa ukwa katuha namõ katu ixo rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ.

3

Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har

¹ Apo ihê apandu ame'ê ke jetehar te riki. Amõ sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitã wan ta rahã, katu tiki. Aja rahã, parakyha katu ame'ê ke a'e putar katu. ² Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. A'erehe nixói ma'e je'êha ipe aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ko hakehar peteihar namõ jõ ixo. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ê ke a'e tĩ. Ko upa ukwa katuha namõ ixo ame'ê ke a'e tĩ. “Sawa'e katu” aja ehe har amõ ta ukwa ame'ê ke a'e tĩ. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ te tĩ. Ame'ê ta ke hok pe mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Ko Tupã je'êha ke mu'e katu ame'ê ke rahã, katu tiki tĩ. ³ Ko kawĩ ke u'u hũ ym ame'ê ke a'e tĩ. Ko sawa'e parahy war ym ame'ê ke a'e tĩ. Ko sawa'e hury katu ame'ê ke a'e tĩ. Ko jumai tar ym ame'ê ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym ame'ê ke a'e tĩ. ⁴ Ko hok wyr pe har ta rehe usak usak katu ame'ê ke a'e tĩ. Pe, ta'yr ta ke muhendu katu juehe

ame'ē ke a'e tī. Tajyr ta ke aja tī. Aja rahā pahar parahy ym ha namō ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja tī. Hendu katu ehe tī.

⁵ Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak katu my? Ame'ē ke ukwa ym rahā, marā ka ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak katu ym ta ngā rehe tī. Aja me'ē sawa'e ke emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitā, aja emu'am ym.) ⁶ Kuja katu tiki tī. Ko Jesu rehe jurujar katu ramō te, aja ym ame'ē ke a'e. A'e riki kapitā rahā, katu te ame'ē ke a'e jupe, aja ukwa ta nahā my? Aja rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Yman Satana aja, apo a'e ke Tupā mupyrara ta tī. Yman katu te ame'ē ke a'e aja Satana ukwa jupe rahā, Tupā pandu: “Nde katu ym.” Pe, mupyrara. (Ājā ramūi a'e.)

⁷ Kuja katu tiki tī. “Sawa'e katu ame'ē ke ko” aja Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ukwa. Aja rahā: “Mā ihē ke amō ta putar ym” aja pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahā, ame'ē sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta nahā my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak ixo, ame'ē riki ame'ē sawa'ema'e parakyha. (A'erehe sawa'e katu ame'ē ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitā aja emu'am.)

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ē ta rehe har

⁸ Jesu kotyhar ta rehe amō ta haihu katu. Ame'ē ta riki sawa'e katu ame'ē ke rahā, katu tiki. Mokōi ukwaha namō ixo ym rahā, katu tiki tī. Kuja katu tiki tī. Ko kawī u'u hū ym ame'ē ke a'e tī. Ko tamatarer rehe jō ipy'a moī moī ym ame'ē ke a'e tī. ⁹ Ko Jesu rehe har jande pe Tupā mujekwa, ame'ē rehe jajurujar katu. Ame'ē rehe tapijar te'e we a'e jurujar katu ame'ē ke a'e tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Aja ukwa katuha namō tapijar te'e we jurujar katu ehe tī. ¹⁰ Ehe har Jesu kotyhar ta ukwa py ta me'ē te'e. “Sawa'e katu ame'ē ke ko” aja ehe har a'eta ukwa katu rahā, Jesu kotyhar ta rehe ame'ē sawa'e haihu katu ta.

¹¹ Pesarahā! Ame'ē ta aja hakehar ta tī. Haihu katu ame'ē ta rakehar ta ke. “Hakehar katu” aja amō ta pandu rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ko ma'e ke amō amō rok pe pandu ym oho ame'ē ke a'e tī. Ko kawī ngi ka'u ym ame'ē ke a'e tī. Ko ma'e mukanīha nixói ipe tī. Aja ame'ē hakehar rahā, katu tiki tī. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

¹² Pesarahā! Jesu kotyhar ta rehe amō haihu katu rahā, hakehar peteīhar namō jō ixo. Aja rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ta'yr ta ke mu'e katu tī. Aja rahā, a'eta hendu katu ehe tī. Tajyr ta ke aja tī. Mu'e katu tī. Aja rahā, ame'ē ta hendu katu ta ehe tī. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak usak katu ixo tī. ¹³ Pe, haihu katu ame'ē ta paraky katu rahā: “A'eta riki katu” aja amō ta pandu ta. Aja rahā: “Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande” aja ame'ē ta ngā pe pandu katu tī. Kyje ym ha namō ngā pe pandu katu ta. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupā mujekwa katu ngā pe

¹⁴ Timo! Esarahā! Ko paper pinim nde pe ihē amondo axo. Pahar nde koty ihē asak ta aho. Aja ihē akwa. ¹⁵ Kowe ihē axo rahā, ma'e ke kome'ē paper pinim mujekwa ta nde pe. A'erehe nde pe ihē amupinim aī. Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupā kotyhar ta ixo katu ta my? (Ame'ē ke amujekwa katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aī.) Tupā ixuwe katu ixo ame'ē ke a'e. Jurujar katu ehe, ame'ē ta ixotyhar ta ke. A'eta namō Tupā je'ēha pyta katu. Ame'ē ke a'eta pandu katu tī. ¹⁶ Ame'ē je'ēha rehe jajurujar katu ame'ē ke katu te ame'ē ke. Yman ame'ē ke mujekwa ym rī. Ame'ē ke jande pe Tupā mujekwa apo 'y. Kuja: “Awa aja imāi pusu ngi Jesu u'ar.

Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja Tupā'ā mujekwa ngā pe.

Tupā je'ēha rahoha ta usak ehe tī.

Amō amō ta renda rupi ehe har ngā pandu pandu oho.

Heta kome'ē wyy keruhū pe har ta jurujar katu ehe.

Pe, ywa pe a'e ke Tupā mujywyr raho.”

¹ Kuja Tupã'ã mujekwa katu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, Jesu rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar ta oho. Æjã ta mujekwa ame'ẽ ke rehe a'eta hendu katu ta. A'eta jumu'e ta oho tĩ — aja mujekwa.

² Æjã ta mujekwa ame'ẽ ke mu'eharan ta mu'e. Te'e pandu ame'ẽ ta ke a'eta. Te'eha mu'e. Aja ngã ke a'eta muka'u te'e. Aja rahã, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anĩ. Huxĩ ym. Anĩ. A'eta mu'e we rĩ. ³ A'eta pandu naĩ:

—Pejumendar ym. Kũjã ke pepyhyk ym tĩ. Amõ amõ ma'e pehẽ mi'u ke pe'u ym tĩ — aja pandu naĩ.

Anĩ. Ame'ẽ mi'u ke awa u'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jumendar rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa katu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu. A'erehe ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja Tupã pe Jesu kotyhar ta pandu.

Pe, u'u katu. Jetehar te ke ukwa katu tĩ. A'erehe u'u katu. ⁴ Upa katu te ngã mi'u awa u'u katu aja Tupã mujã katu jande pe. Ame'ẽ rehe: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ẽ rehe: “Ja'u ym” aja mã peja japandu ym.

Jumendar rahã, katu tĩ. Kũjã ke pyhyk rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa tĩ. ⁵ Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Jande ja'u rahã: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu tĩ. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jajumendar rahã, katu tiki tĩ. Kũjã pyhyk rahã, katu tiki tĩ.

Jesuma'e miasu ke

⁶ Ame'ẽ mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremujekwa rahã, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupã rehe har amõ ta pandu pandu nde pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahã, nde erekwa katu ta. Jetehar te ke nde pe amõ ta mu'e mu'e tĩ. Nde erejurar katu ehe tĩ. Ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tĩ. Upa aja me'ẽ rahã, miasu katu riki nde. ⁷ Ymanihar jundéu awa ramũi ta panduha ke emu'e ym. Ame'ẽ riki Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. Jupe te'e je'ẽ je'ẽ ixo ame'ẽ ke ame'ẽ. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emãtã katu exo rĩ. Aja rahã, Tupã rehe har nde erekwa katu te we rĩ.

⁸ Awa jumuwewi wewi katu rahã, pyrãtã katu jupe. Ame'ẽ riki katu we. Amõ katu te. Kuja. Tupã rehe har amõ ukwa katu te we rahã, ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha. Aja rahã, Tupã usak katu ehe apo. Pe, yman rahã, inamõ a'e ixo ta. ⁹ Ame'ẽ je'ẽha riki jetehar te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki. ¹⁰ A'erehe japaraky hũ. A'e je'ẽha ke ngã pe japandu pandu hũ. Ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Tupã rehe jajurujar katu, a'erehe je'ẽha ke japandu pandu we rĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Upa ngã ke a'e muhã katu. Jete riki. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

¹¹ Timo! Nde pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ngã pe ebandu katu. Emu'e katu tĩ. ¹² Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namõ awa ixo katu my? Ame'ẽ ke emujekwa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahã, nde aja a'eta tĩ. Nde aja jetehar te ke jõ a'eta pandu ta tĩ. Nde aja a'eta katu ixo ta tĩ. Nde aja amõ ta rehe a'eta ipy'a katu ta tĩ. Nde aja Tupã rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta tĩ. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tĩ. Upa aja rahã: “Mã! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym” aja ym pandu.

¹³ Nde rehe ihẽ ahyk ym we oho rĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, Tupã je'ẽha ke ebandu pandu ngã pe rĩ. Emujekwa katu ngã pe tĩ. Emu'e katu ngã pe tĩ. ¹⁴ Nema'e parakyha ke nde pe Tupã mujekwa. A'e je'ẽha ke nde erepandu pandu. Ame'ẽ riki nema'e parakyha. Ne ãkã rehe ipo ke tamũi ta mujar rahã, nema'e parakyha ke nde pe me'ẽ. Arahã ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu tĩ. Ame'ẽ parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke.) ¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Upa nde erekwa katuha namõ ema'ema'e katu tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu te we rĩ, aja ngã pe nde eremujekwa ta. ¹⁶ Myja katu nde erexoha my? Ame'ẽ rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ẽ ke emuka'u te'e ym. Amõ koty emu'e ym. Aja rahã,

Tupã namõ nde erexo katu ta. Nde rehe hendu ame'ẽ ta muka'u te'e ym ta tĩ. A'erehe Tupã namõ ixo katu ta tĩ.

5

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

¹ Ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja ebandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamũiha rahã, hãtã ym ebandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi ebandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahã, nde mu aja ebandu katu ipe. ² Nde 'ar koty te we a'iha rahã, ne mõi aja ebandu katu ipe. Kũjãtãi rahã, nde rendyr aja ebandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu ebandu katu ipe.

³ Ixawa'e manõ ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ẽha ke ipe rahã, Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ ipe. Jeje te ixo ame'ẽ ke pe me'ẽ me'ẽ. Aja rahã, katu tiki. ⁴ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ta ixo rahã, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainõ ta ixo rahã, a'eta usak usak katu ehe tĩ. Imembyr ta tiha oho ixo rahã, imõi usak usak katu ehe tĩ. Hainõ ta rehe aja tĩ. A'erehe apo imõi riki ixawa'e ym rahã, a'eta usak usak katu ehe rahã, katu tiki. Iari rehe hainõ ta usak usak katu tĩ. Aja Tupã putar katu. Imõi rehe imembyr usak usak katu rahã, Tupã rehe a'eta hendu katu. Hainõ ta aja tĩ. Tupã rehe hendu katu tĩ. ⁵ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke jeje te ixo rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ katu ipe. Ma'e me'ẽha ke nixói te, a'erehe Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ katu ipe. Tupã rehe ixawa'e manõ ame'ẽ ke jurujar katu. Inamõ ma'e pandu pandu ixo tĩ. Aja te'eha a'e. “Ihẽ rehe esak katu” aja a'e pandu pandu ipe, Tupã pe.

⁶ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke jumuhury katu jõ juehe rahã, Tupã ke a'e putar ym te apo. Aja rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ẽ ym ipe. ⁷ Aja ixawa'e manõ membyr ta pe ebandu katu. Hainõ ta pe ebandu katu tĩ. Pe, ihẽ apandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e rahã: “Katu ym pehẽ” aja ym amõ ta pandu a'eta rehe har. ⁸ Pe, ianam ta rehe Jesu kotyhar ta haihu ym rahã, Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta rehe haihu ym rahã, aja tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu ym tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Jete. I'ar koty te we katu ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ẽ ta haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar katu ame'ẽ ta tĩ. Haihu katu ta tĩ.)

⁹ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ixawa'e manõ ame'ẽ paraky tar katu rahã, a'i ta jõ katu. A'i te rahã, katu tiki. Kuja, 60 warahy 'ar i'ar koty te we rahã, ame'ẽ ke katu. Ixawa'e peteihar jõ namõ ixo ame'ẽ ke rahã, katu tiki. Aja rahã, paper rehe her ke emapyk. Amõ parakyha ta rer namõ emapyk. (Aja rahã, jy'ariha renda pe paraky ta, aja mujekwa katu.) ¹⁰ Kuja ehe har ngã ukwa ame'ẽ ke rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e. Imembyr ta ke mutiha rahã, a'eta ke a'e mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ, ame'ẽ ta ke hok pe a'e mupyta katu. “Ihẽ katu te” aja ym ukwa ame'ẽ ke. Pyrara ixo ame'ẽ ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e tar katu. Upa aja rahã, katu tiki.

¹¹⁻¹² Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke a'i te ym rahã, paraky ym ta. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym rĩ. A'erehe amõ sawa'e rehe usak rahã, pyhyk tar katu nahã my tĩ. Aja rahã, Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ẽ ke hijar ta. (Ixawa'e manõ ramõ rahã, a'e pandu: “Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihẽ aparaky ta” aja ixawa'e manõ ame'ẽ ke manga katu.) Ame'ẽ manga katuha ke a'e hijar. ¹³ Aja rahã, a'e paraky ym ta. Amõ amõ ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my. Amõ we tĩ. Amõ ta rehe har katu ym pandu pandu ta my. Amõ ta ixoha ke mujaxer te'e ta my tĩ. Ma'e ke pandu ym rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ẽ ke a'e pandu. ¹⁴ A'erehe ixawa'e manõ ame'ẽ ke a'i te ym rahã, mã peja amõ sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihẽ aputar.

Kuja ihẽ aputar tĩ. Ko imembyr mujã. Ko hok rehe usak usak katu. Aja rahã: “Jesu kotyhar ta katu ym” aja Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta pandu ym ta.

¹⁵ Jete riki. Amõ ixawa'e manõ, ame'ẽ ta amõ koty ipy'a ke muruwak mondo. Satanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak mondo. (Ãjã ramõi a'e.) ¹⁶ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ko sawa'e. Kũjã amõ tĩ. Pe, ame'ẽ ta riki ixawa'e manõ ame'ẽ

anam rahã, ame'ẽ ta riki haihu katu ehe. Aja rahã, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ pyhyk ym ta. Aja rahã, amõ ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo. Nixói te ma'e ke me'ẽha ipe. Ame'ẽ ke rehe jõ Jesu kotyhar ta haihu katu ta.

¹⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, mã peja pemuhepy katu ipe. Jete. Tupã je'ẽha ke pandu pandu katu rahã, i'ar koty te we pemuhepy katu ipe. Tupã je'ẽha ke mu'e katu rahã, aja tĩ. Muhepy katu tĩ. ¹⁸ Tupã je'ẽha rehe kuja amõ mupinim:

“Hymba paraky rahã, iãpũi ke epukwar ym. (U'u we ta ixo rĩ.)

Ahúi aja me'ẽ ke pyrũ pyrũ rahã, iãpũi ke epukwar ym.”

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, pemuhepy katu ipe. Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim tĩ:

“Amõ paraky rahã, muhepy katu awa ipe” aja.

¹⁹ “Katu ym a'e ma'e” aja Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har amõ pandu pandu. Aja me'ẽ peteĩ sawa'e jõ pandu rahã, ame'ẽ panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ẽ mokõi sawa'e ta juja katu te pandu rahã, ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahã, ejurujar ym.

²⁰ Ame'ẽ kapitã riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, upa Jesu kotyhar ta ruwa koty epandu ipe. “Mã peja ym aja” aja epandu ipe, kapitã pe. Aja rahã, upa usak ame'ẽ ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ.)

²¹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke Tupã hendu. Jesu Kirisutu hendu tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta hendu tĩ. Katu te ame'ẽ ta ke a'eta. Upa a'eta hendu. A'erehe nde pe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã: “Mã peja ym aja” aja epandu ipe. Aja me'ẽ nde rehe katu ame'ẽ ta pe epandu. Aja me'ẽ nde rehe katu aja ym ame'ẽ ta pe epandu tĩ.

²² Jesu kotyhar tama'e kapitã ke nde eremu'am rahã, pahar emu'am ym. Eharõ we rĩ. Katu ixoha namõ a'e ixo katu my. Ame'ẽ ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ke nde eremu'am rahã, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ẽja saka tĩ. Katu ym aja. A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ẽ ke nde aja ngã pe emujekwa.

²³ Timo! Ehendu katurahã! Y ke te'e nde ere'u erexo apo. Pe, amõ amõ rahã, nde pusu ahy nde pe. A'erehe kawĩ pirã e'u we. (Mukatu ta. Anĩ. Eka'u ym ingi.)

²⁴ Amõ tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ ukwa katu. “Katu ym nde” aja pandu ym ta me'ẽ te'e. Amõ ta usak ehe, a'erehe pahar ukwa katu ehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amõ ta ukwa ym. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ẽ ke mu'am ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ekwa katu py exo.)

²⁵ Aja me'ẽ katu ame'ẽ ke amõ ta ma'e rahã, aja tĩ. Katu amõ ta ma'e rahã, amõ ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu ame'ẽ ta rehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi katu ame'ẽ ke amõ ta ma'e. A'erehe pahar ym ukwa. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ẽ ke emu'am ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ekwa katu py.)

6

Miasu ta ke emu'e katu

¹ Timo! Miasu ta rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ẽ ta Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu rahã, katu tiki. Aja me'ẽ jamu'e. A'erehe ijar rehe hendu katu rahã: “Páu ta mu'e ame'ẽ ke katu ym” aja amõ ta pandu ym ta. “Tupã katu ym” aja ym pandu ta tĩ. ² Pe, ijar riki Jesu rehe jurujar katu rahã, imu aja a'e. A'erehe ijar rehe hendu ym rahã, katu ym tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tĩ, a'erehe imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e paraky paraky katuha rahã, katu tiki. Ijar riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu ehe tĩ. A'erehe paraky katu ipe rahã, katu tiki. Timo! Aja miasu ta pe epandu katu. Emu'e katu a'eta pe tĩ.

Amō koty mu'e ame'ē ta pe epandu: “Mā peja ym”

³ Ihē apandu ame'ē ke ngā pe epandu katu. Emu'e katu tī. Pandu katuha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mu'e. Ame'ē mu'e ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha mu'e, aja katuha namō amō ixo. Pe, aja amō mu'e ym rahā, amō koty a'e mu'e rahā, ⁴ a'e ukwa katu te, aja ukwaha jupe naī. Anī. Ukwa ym ma'e. Panduha rehe har je'ē hātā tā hū. Ame'ē rehe ka'u te'e. Pe, ame'ē ke muparahy ngā ke. Jumai tī. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe epandu.) Amō ta namō ame'ē ta je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Katu ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo. ⁵ Jaxer ame'ē ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo. A'erehe je'ē hātā tā hū. Aja te'eha a'eta. Jetehar ke a'eta ukwa ym apo. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe epandu.) Jesu rehe a'eta jurujar katu rahā, ma'e ke heta hū ta, aja a'eta ukwaha jupe naī.

Tamatarer rehe jō nde py'a emoī moī ym

⁶ Jete. Jesu rehe amō jurujar katu rahā, hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hū, ame'ēja saka. Ima'e ma'e ke heta hū rahā, hury katu ixo. Ima'e ym te rahā, hury katu ixo tī. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury katu ixo. ⁷ Kome'ē ywy keruhū pe jande māi ngi ja'ar rahā, ma'e ke namō ym ja'ar. Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanō rahā, upa katu te jahijar ta jaho tī. ⁸ A'erehe jande mi'u namō jō jande jaxo rahā, jande rury katu jaxo. Jandema'e mundeha namō jō jaxo rahā, aja tī. Jande rury katu jaxo tī.

⁹ Ma'ewyra myahy rahā, matapi pe ixo katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tī. Upa ma'e ke amō heta hū ta jupe rahā, pahar ka'u te'e ehe. Amō we putar. A'erehe ma'e jaxer ma'eha rupi amō we ma'e ke muheta hū ta my. Ka'u te'eha namō muheta hū my. Muheta hū rahā, katu ym, aja ukwa ym. (Matapi pyhyk, ame'ēja saka.) A'engi a'e pyai. A'e ke Tupā mupyrara ta. ¹⁰ Jete. Tamatarer rehe jō amō ipy'a katu ixo rahā, tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e ta my. Tamatarer ke amō ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi a'eta pyai te hū. Marā ka ym jumuhuryha juehe.

Timo ke Páu mu'e

¹¹ Timo! Nde riki Tupā kotyhar ke. Tamatarer rehe jō ipy'a katu ame'ē rehe har ihē amupinim ramō. Ame'ē ta aja ym nde tī. Anī. Katu ame'ē ke ema'ema'e. Tupā je'ēha mujekwa, aja katuha namō exo. Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Mā peja amō ta rehe epy'a katu. Nde ke amō ta mahy rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Amō ta pe nde erepandu pandu rahā, wewe katu epandu. ¹² Upa nema'e pyrātāha namō eparaky katu. Tupā je'ēha ke nde eremu'e, ame'ē riki nema'e parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupā muhyk ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ē ke amō ta pe nde erepandu pandu rahā, ixoty nde ke a'e muhyk ta raho, aja a'e mujekwa nde pe. ¹³ Upa katu te ma'e ke pe ixuwaha Tupā muwyr ixo. Pon Pirat ruwa koty juehe har Jesu Kirisutu pandu pandu katu. Ihē apandu ame'ē ke a'e hendu. Tupā aja tī. Hendu tī. A'erehe mā peja ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu tī. ¹⁴ Upa katu te nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ehendu katu. Emupyta we ym. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jwyriha angaha ke rehe Tupā mujekwa. Ame'ē angaha ke uhyk ym rahā we, Tupā je'ēha rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupā pandu ame'ē ke rehe nde erehendu katu rahā: “Katu ym nde erema'e” aja amō ta pandu ym ta. ¹⁵ Angaha ke rehe uhyk katu te rahā, Ta'yr ke Tupā mujwyr ta. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī. Upa katu te sehar kapitā keruhū ta ke Tupā mu'am. A'e putar ame'ē ke jō ame'ē ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitā keruhū te.

¹⁶ “A'e jō riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Weraha rupi a'e ixo. Marā ka ym awa uhykiha ehe, weraha rehe.

Usak ym te awa ehe tī.

Awa usak ym ta ehe tī.

‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja mā peja ngā pandu ipe.

A'e pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Aja te'eha a'e. Amen.” Ame'ē riki: “A'e ty” aja.

¹⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'ehũ ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe epandu katu. Kuja epandu ipe:

—Pehẽma'e hũ, a'erehe pehẽ jõ riki katu te ame'ẽ ke pehẽ jupe, aja ym pekwa. Pahar pehẽma'e kanim ta my, a'erehe ame'ẽ ke rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ ym. Pe, Tupã rehe pejurujar katu pexo. A'e riki upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke jande pe muwyr katu. Ame'ẽ namõ jande ke a'e muhury katu. ¹⁸ Katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Jete. I'ar koty te we katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pekyty'ỹ ym — aja ima'ehũ ame'ẽ ta pe epandu katu.

¹⁹ Aja ima'ehũ ame'ẽ ta ma'ema'e rahã, ywa pe a'etama'e heta hũ ta. Yman rahã, ywa pe ma'e Tupã me'ẽ me'ẽ katu ta a'eta pe. A'eta uhãha namõ ixo katu ta. Hury katu ta ixo tĩ.

²⁰ Timo! Ehendu katurahã! Ima'e je'ẽha ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke jõ emu'e katu. Amõma'e panduha jaxer ame'ẽ ke rehe ehendu ym. Ame'ẽ riki Tupã ngi har ym. Amõ ta pandu: “Upa katu te jakwa katu te” aja pandu naĩ. Anĩ. Ukwa katuha rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym tĩ. ²¹ Ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe ame'ẽ ke rehe ehendu ym. (Aja rahã, nde erejurujar katuha ke nde erehijar ym ta tĩ.)

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ Mokõihar ke

Hom ok ta pe Páu ixo. Kyndaha pe a'e ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym, a'erehe kyndaha pe a'e ke amõ kynda raho. A'ep ixo rahã, Timo pe paper pinim a'e mondo. A'e mupinim:

—Timo! Tapijar te'e we eparaky katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke — aja Páu mupinim.

Timo ke Páu muhury tar katu. A'erehe paper pinim ke a'e mondo ipe. Mokõihar ke kome'ẽ paper pinim.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Tupã mujekwa: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ katu. Ame'ẽ rehe har epandu eho ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar ta uhãha namõ ixo” aja Tupã ihẽ pe. A'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo. Tupã putar, a'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ, a'erehe ihẽ ra'yr aja nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu.

Timo! Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo

³ Tupã rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu. Ihẽ ramũi ta aja ihẽ tĩ. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, aja akwa katuha namõ ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã namõ ihẽ apandu rahã, nde rehe har ihẽ akwa akwa aĩ. “Timo namõ ma'e ke nde erema'ema'e katu, a'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. Wera rahã aja. Pytun rahã aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ.

⁴ Nengi ihẽ aho rahã, nde erejixi'u ihẽ rehe. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. A'erehe nde rehe ihẽ asak tar katu te apo tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta. ⁵ Jete. Jesu rehe nde erejurujar katu te. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. Aja me'ẽ, Rói, nde ari jurujar katu te ehe tĩ. Aja me'ẽ Euni, ne mãi jurujar katu te ehe tĩ. A'eta aja nde tĩ, aja ihẽ akwa katu. ⁶ A'erehe ihẽ apandu nde pe. Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke. Ne ãkã rehe ihẽ po ihẽ amujar rahã: “Ihẽ je'ẽha ke epandu eho” aja Tupã mujekwa nde pe. ⁷ Jete. Jande py'a rehe l'ã ke Tupã muwyr. A'erehe jakyje ym ngã ngi. Anĩ. Jande py'a ke a'e riki mãtã katu. A'erehe Tupã je'ẽha ke japandu pandu katu. Amõ we tĩ. Pyrãtãha ke jande pe l'ã muwyr tĩ. A'erehe amõ ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ẽ ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

⁸ Jande py'a rehe l'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahã, ne ruxĩ ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Mã peja ihẽ ngi ne ruxĩ ym tĩ. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ihẽ aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe. A'erehe nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. ⁹ Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hũ my? Anĩ. Aja ym. A'e jõ riki putar katu. Ipy'a katu te hũ tĩ. A'erehe jande pe a'e pandu: “Ihẽ ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ kotyhar ta aja pexo apo 'y” aja Tupã pandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. (Jande nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.) ¹⁰ Jande rehe

a'e ipy'a katu te hũ, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu Kirisutu, jande muhãha uwyr, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katuha ke jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manõ. A'erehe jajurujar katu ehe rahã, jamanõha ngi jakyje ym. Jamanõ rahã, Tupã namõ jaxo ta. A'erehe jamanõha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahã, myja amõ uhã katu ta ixo my, ame'ẽ ke a'e mujekwa jande pe.

Je'ẽha jetehar te ke emu'e katu

¹¹ Ihẽ pe Tupã mujekwa:

—Myrandu katu ke ngã pe ependu eho — aja ihẽ pe.

A'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ ke. A'erehe myrandu katu ke ihẽ amu'e tĩ. ¹² A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Ihẽ akyje ym a'eta ngi tĩ. Tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu ehe. Ehe har ihẽ akwa katu, a'erehe akyje ym ngã ngi. Myrandu katu ke ihẽ pe a'e muwyr. Ihẽ ajurujar katu ehe, a'erehe ixotyhar ke ihẽ. Ihẽ ke a'e mai ym te ta. Jesu jywyr ym rahã we, ihẽ rehe a'e usak katu ta ixo. Aja ihẽ akwa katu. ¹³ Je'ẽha jetehar te ke ihẽ amu'e nde pe. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Nde ke ihẽ amu'e, aja amõ ta ke nde tĩ. Emu'e tĩ. Jesu Kirisutu namõ nde juehe katu exo. A'erehe Tupã rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Amõ ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo tĩ. ¹⁴ Myrandu katu ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu. Ame'ẽ ke emu'e katu. Jande rehe Tupã'ã ihĩ katu. Jande rehe pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ myrandu katu ke emu'e katu.

Yman Onesi ihẽ ke muhury katu

¹⁵ Ihẽ ke asia ywy pe har ta hijar oho. Ihẽ namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Jete. Sije aja tĩ. Emo aja tĩ. Ihẽ ke a'eta hijar oho tĩ. ¹⁶⁻¹⁸ (Onesi aja tĩ. Hok wyr pe har ta aja tĩ. Hijar oho tĩ.) Mã peja ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak.

Pesarahã! Yman Ese ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke Onesi muhury katu. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk rahã, pahar ihẽ ke a'e kekar ixo. Pe, ihẽ ke mahem rahã, ihẽ ke a'e muhury katu tĩ. Amõ ku'ẽ rahã ha pewe ihẽ rehe a'e usak uwyr. Pe, ihẽ ke muhury katu tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo tipe. Ihẽ ngi a'e huxĩ ym tĩ. (Apo Sije ta aja Onesi ihẽ ke hijar oho tĩ.) A'erehe mã peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa katu. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta rahã, mã peja a'e riki pyrara usak katu Onesi ta rehe tĩ.

2

Tupãma'e parakyha ke

¹ Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Ehendu katurahã! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Inamõ nde juehe katu nde erexo. A'erehe nde py'a ke emãtã katu. ² Tupã rehe har ngã pe ihẽ apandu. Ame'ẽ riki: “Jetehar te ke” aja amõ ta pandu tĩ. Nde erehendu tĩ. Ame'ẽ ke amõ sawa'e ta pe emu'e katu tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ta pe emu'e. Pe, a'eta riki amõ ta pe mu'e katu ta tĩ.

³ Nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ẽ ke aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Tupã je'ẽha nde erepandu pandu, a'erehe Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tĩ.

⁴ Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda a'e. Jumai ta oho rahã, ima'e sondama'e kapitã pandu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e katu. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jõ ehendu katu nde tĩ.

⁵ Ujaniha jumusaráiha rehe amõ ujan rahã, kapitã rehe a'e hendu katu. Ujan te'e ym ta. Kapitã rehe hendu katu. Aja ym rahã, uhyk py ame'ẽ ke pyhyk ym. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tĩ. (Ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke nde erepyhyk ym ta tĩ.)

⁶ Kupixa rehe ijar paraky hũ rahã, a'e riki ma'eywa ke u'u py. Aja rahã, katu tiki. Nde aja tĩ. Tupã je'ẽha ke ependu pandu katu. Aja nema'e parakyha rehe amõ ta muhepy ta

tī. (Nde rehe haihu katu ta tī.) ⁷ Ihē apandu ame'ē ke rehe ekwa ekwa exo. Pe, upa ihē apandu ame'ē ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta nde pe.

Tupā je'ēha mukanim ym te ta awa

⁸ Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo. A'e riki Ndawi rainō ke a'e. (A'erehe awa te'e a'e tī.) A'e manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja me'ē myrandu katu rehe panduha ihī. Ame'ē ke ihē apandu pandu. ⁹ A'erehe ihē ke amō ta mupyrara. Ma'e mukaniha aja ihē ke amō ta pukwar tī. Ita tupaham pe ihē ke pukwar. Anī. Tupā je'ēha ke pukwar ym awa. (Aja rahā, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu we rī. Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ēja saka.) ¹⁰ A'erehe amō ta ihē ke mupyrara rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu manō, a'erehe a'e muhā katu ngā ke. Muhā katu ame'ē ta pe ima'e katuha ke a'e mujekwa ta tī. Ame'ē katuha riki upa ym te ta. ¹¹ Apo ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke. Kuja:

“Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke amō ta jukwa rahā, inamō jande jaxo ta.

¹² Jande ke amō ta mupyrara rahā, mā peja jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahā, inamō jande riki kapitā keruhū wan ta.

'A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym' aja japandu rahā, a'e pandu ta: 'Pehē riki ihē kotyhar aja ym' aja Kirisutu pandu ta jande rehe har.

¹³ A'e je'ēha rehe jajurujar ym my. Anī. A'e pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Marā ka ym pandu te'eha a'e.”

Jaxer panduha rehe ehendu ym

¹⁴ Timo! Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo. Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. A'erehe kuja ebandu katu ngā pe:

—Jundéu awa ramūi ta panduha rehe peje'ē hātā tā ym. Pehendu ym ehe — aja nde kotyhar ta pe ebandu.

Tamūi ta panduha rehe hendu ame'ē ta muka'u te'e jō. A'erehe jurujar katuha ke a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.) ¹⁵ Tupā je'ēha riki jetehar te ke. Ame'ē ke emu'e katu. Aja rahā, ne ruxī ym ta. Nde eremu'e katu rahā, nde pe Tupā pandu ta:

—Ihē je'ēha ke nde eremu'e katu ngā ke. A'erehe ihē rury katu — aja ta.

Ame'ē panduha ke eputar katu exo. ¹⁶ Amō ta jaxer pandu ame'ē ke rehe ehendu ym exo tī. Muka'u te'e ame'ē ke amō ta je'ē hātā tā ta. Ame'ē ke rehe ehendu ym exo tī. Upa ame'ē ke Tupā rehe har mujekwa ym ngā pe. ¹⁷ Ame'ē ke ngā mu'e rahā, amō amō ta ke muka'u te'e hū ta. Tupā rehe jurujar ym ta. Aja mu'e ame'ē ta heta ixo. Ko mokōi sawa'e ta ixo tī. Her Imenéu. Amō Sire tī. ¹⁸ Jetehar panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y. Amō koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu muhem. Ame'ē angaha upa asa oho apo. A'erehe amō ta kwera katu ym te ta uhem apo 'y — aja mu'e naī.

A'erehe amō amō Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ngā ke Tupā mukwera katu ta muhem, ame'ē ke rehe amō amō ta jurujar ym apo 'y. Katu ym aja. ¹⁹ Jetehar te ke Tupā mujekwa jande pe. Ame'ē rehe tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ē ke kuja a'e mujekwa. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Ixotyhar ta ke Tupā ukwa katu.”

Kuja tī:

“Tupā kotyhar ke ihē' aja amō pandu. Aja rahā, mā peja ma'e ka'u te'eha ke ema'e ym.”

Tupā je'ēha ke emu'e katu

²⁰ Ima'ehū ame'ē rok pe heta paratupe ihī. Ita rekúi aja tī. Amō amō itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke ihī. Amō amō itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ihī tī. Myra ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Tujuk ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Katu te ame'ē ke ihī. Katu we ame'ē ke ihī tī. Pe, katu te ame'ē ke a'eta mi'u matyr rahā jō amō moī. Huryha mujā rahā, moī katu. Katu we ame'ē ke wera rahā pame katu te amō moī. ²¹ Jesu kotyhar ta aja tī. Katu te ame'ē ta ixo. Katu we ame'ē ta ixo tī. Mu'eharan ta jaxer ame'ē ke mu'e. Aja ym rahā,

katu te ame'ẽ ke a'e. Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te pandu ta ipe:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Katu te ame'ẽ ke nde. Nde riki ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e mu'e ta. Ame'ẽ parakyha ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta — aja ta.

²² Ta'ynuhu putar ame'ẽ ke jō a'eta ma'ema'e. Aja ym nde tĩ. Anĩ. Katu te ame'ẽ ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu katu rahã, ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Te'e aja ym nde. Amō ta rehe epy'a katu. Amō Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tĩ. Ipy'a ke Tupã juhyk ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namō ma'e ke ema'ema'e katu — aja.

²³ Jaxer ame'ẽ ke amō ta pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ẽ rehe har pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi tĩ. A'eta namō nde erepandu rahã, pehẽ peje'ẽ hãtã tã jō pehẽ jupe. Aja nde erekwa katu. A'erehe a'eta namō ebandu ym, eho a'eta ngi.

²⁴ Amō ta namō sawa'e tema'e miasu je'ẽ hãtã tã rahã, katu ym. Upa amō ta rehe a'e katu rahã, katu ta tiki. Mu'eha katu ame'ẽ ke rahã, katu ta tiki tĩ. A'e mu'e rahã, pahar parahy ym rahã, katu ta tiki tĩ. Wewe katu emu'e. ²⁵ Mu'eharan ta ke a'e mu'e rahã, wewe katu ebandu a'eta pe tĩ. Aja rahã, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke Tupã muruwak ta my. Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa ta my. ²⁶ Aja rahã, ka'u te'eha ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahã, Satana je'ẽha ke rehe a'eta hendu ym we ta tĩ. (Ājã ramūi a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e kwe. Apo anĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu katu apo 'y.

3

'Ar rehe angaha uhyk tate ame'ẽ rehe har

¹ Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, pyrara hũ ta ngã ixo. ² Arahã kyty'ym te ta amō ta juehe. Arahã tamatarer rehe jō ipy'a ke moĩ moĩ ta tĩ. Arahã: “Jande jō riki katu te me'ẽ ke” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã: “Upa amō ta riki jaxer ai” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã ipái rehe hendu ym te ta tĩ. Imãĩ rehe aja tĩ. Hendu ym te ta tĩ. Arahã amō ta ngi ma'e pyhyk rahã: “Pete tiki” aja pandu ym te ta tĩ. Arahã Tupã rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tĩ. ³ Arahã amō ta rehe ipy'a ym te ta tĩ. Arahã amō ta rehe parahy rahã, ipy'a jywyr ym te ta a'eta rehe tĩ. Arahã amō ta rehe juru ai pame katu te ta tĩ. Arahã pahar ipy'a pihun te ta oho tĩ. Pahar parahy ta tĩ. Arahã katu ame'ẽ ke amō ma'ema'e, ame'ẽ ke putar ym te ta tĩ. ⁴ Arahã ehe katu ame'ẽ ke te'e huwajan wan uwak ta oho tĩ. Arahã upa ma'e ka'u te'eha namō ma'ema'e ta tĩ. A'eta jō ukwa katu te ame'ẽ ta ke a'eta aja ukwa ta tĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ta. Anĩ. Ima'e jumuhuryha rehe jō a'eta ipy'a katu ta tĩ. ⁵ “Tupã rehe jande japy'a katu” aja a'eta pandu ta naĩ. Anĩ. Panduha aja a'eta ixoha ym ta tĩ. Tupãma'e pyrãtãha namō ma'e ke amō ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahã! A'eta ngi eho. ⁶ A'eta ngi har amō ta ixo oho. Amō rok pe ixo oho. Pe, kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'eta muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ẽ ke kũjã ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe a'eta jupyai. Anĩ. Putu'u ym ingi. ⁷ Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e tar katu ixo tĩ. Aja te'eha a'eta. Anĩ. Jetehar te ke marã ka ym a'eta ukwa katuha.

⁸ Yman Moise ke Jan putar ym. Jã aja tĩ. Moise ke putar ym tĩ. (“Te'e Moise pandu” aja a'eta naĩ.) Ame'ẽ mokõihar ta aja apo mu'eharan ta jetehar te ke putar ym tĩ. (“Ame'ẽ ke te'e” aja a'eta pandu naĩ tĩ.) Ima'e ukwaha ke a'eta muka'u te'e. “Jetehar te ke jamu'e” aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Jurujar ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Tupã ukwa katu. ⁹ Anĩ. Upa ngã ke a'eta muka'u te'e ym ta. A'eta riki te'e aja pahar amō ta ukwa ta. A'erehe upa ngã ke muka'u te'e ym ta. Aja Jan ta rehe har tĩ. Ka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta aja ymanihar ta ukwa tĩ.

Tapijar te'e we jetehar te ke rehe ejurujar katu

¹⁰ Timo! Ihẽ rehe har nde erekwa katu. Kuja. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe har nde erekwa katu. Katu ihẽ axoha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ma'e ke ihẽ ama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Tupã rehe tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu. Ame'ẽ rehe har nde

erekwa katu tĩ. Ihẽ apy'a katu te we ngã rehe axo rĩ, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Amõ ta rehe ihẽ apy'a katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. (Tapijar te'e we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu.) Ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. ¹¹ Ihẽ apyraraha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ rehe har upa katu te nde erekwa katu tĩ. Antioki ok ta pe aja tĩ. Iko ok ta pe aja tĩ. Rit ok ta pe aja tĩ. Mupyrara ihẽ ke tĩ. Anĩ. Ame'ẽ mupyraraha ngi ihẽ ke Tupã muhem. ¹² Jete. Tupã je'ẽha mu'e, aja amõ ixo tar katu rahã, a'e ke amõ ta mupyrara ta tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a'erehe amõ ta mupyrara ta tĩ.

¹³ Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta. Jete! I'ar koty te we ma'ema'e we ta rĩ. Muka'u te'eha aja tĩ. Amõ ta ke a'eta muka'u te'e ta tĩ. Pe, a'eta juehe amõ ta jumuka'u te'e ta tĩ. ¹⁴ Ame'ẽ ta aja ym nde tĩ. Jetehar te ke nde ke amõ ta mu'e. Ame'ẽ ke nde erekwa katu te. Tapijar te'e we ejurujar katu ehe tĩ. Nema'e mu'eha ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe nde ke mu'e, ame'ẽ riki jetehar te ke aja nde erekwa katu tĩ.

¹⁵ Amõ we tĩ. Kurumĩ rahã har Tupã je'ẽha ke nde erekwa katu. Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, Jesu Kirisutu rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu.

¹⁶ Jete! Upa Tupã je'ẽha ke amõ ta mupinim. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke a'eta mupinim. Tupã je'ẽha riki ma'e ke rehe katu tiki. Kuja. Jetehar te ke mu'e, ame'ẽ ke mujekwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa katu ipe tĩ. Amõ ixoha katu ym rahã, myja mukatu ta my? Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa katu tĩ. Myja amõ ixoha katu my, ame'ẽ ke mu'e katu tĩ. ¹⁷ Aja rahã, Tupã rehe har mu'e ame'ẽ ke ixo katu ta. Ma'e ukwa katu ta tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ.

4

Tapijar te'e we Tupã je'ẽha ke ebandu pandu katu

¹⁻² Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupã je'ẽha ke ebandu pandu katu ngã pe. Nde rehe Tupã usak uĩ. Jesu Kirisutu aja tĩ. Usak uĩ tĩ. A'erehe nde pe apandu katu: “Tupã je'ẽha ke ebandu pandu katu te we rĩ” aja ihẽ apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahã, ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Anĩ rahã, katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta tĩ. Aja ixuwe katu ixo ame'ẽ ta rehe har ukwa ta. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem, pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa ta tĩ. (Katu te aja nde erema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e me'ẽ ta.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ te aja a'e jywyr rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ta nde pe. Amõ ta Tupã je'ẽha rehe hendu tar ym nahã my? Hendu tar katu nahã my? Tapijar te'e we ebandu katu ngã pe. Nde erebandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja ngã pe emujekwa katu. Katu ym ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ebandu katu ipe: “Mã peja ym” aja ebandu ipe. Emuhury ngã ke tĩ. Nde eremu'e rahã, wewe katu ebandu ipe.

³ Yman rahã, jetehar te ke mu'e ame'ẽ ke rehe ngã hendu ym ta. Juehe jumuhury ame'ẽ ke rehe jõ hendu tar katu. Aja mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tĩ. ⁴ Jetehar te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar je'ẽha rehe jõ hendu ta. ⁵ Timo! Aja ym nde tĩ. Ka'u te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha exo nde. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke ebandu pandu katu te we rĩ. Tupãma'e miasu ke nde, a'erehe upa Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu.

⁶ Ihẽ ke rahã, ihẽma'e angaha ke rehe uhyk tate oho. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta, aja akwa. (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a katu, aja amujekwa ta.) Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate oho. Kome'ẽ ywy keruhũ ngi ihẽ aho ta kũ. ⁷ Ihẽ ke Jesu mondo, a'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu katu. Ame'ẽ parakyha ke upa ima'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihẽ apandu katu te we rĩ. Jesu rehe ihẽ ajurujar katu te we rĩ. ⁸ Jumusaráiha rehe ujan rahã, uhyk py ame'ẽ ke ma'e pyhyk. Aja ihẽ pe ma'e ke Jesu me'ẽ ta. Kuja. Ihẽ pe a'e pandu ta:

—Nde katu te — aja ihẽ pe.

A'e jywyr rahã, aja ihẽ pe a'e pandu ta. Ihẽ pe jõ ym. Upa katu te hury katuha rupi a'e jywyrriha rehe harõ, ame'ẽ ta pe aja me'ẽ a'e pandu ta tĩ. A'e riki: “Ne katu te me'ẽ ke” aja pandu ta.

Timo! Pahar ihẽ koty ejur

⁹⁻¹⁰ Timo! Ihẽ jeje tate axo. A'erehe pahar ihẽ koty ejur. Ko Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ Nema ixo tar katu. A'erehe ihẽ ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e oho. Ngara ywy pe Kesen oho. Nauma ywy pe Tit oho. ¹¹ Ruk jõ riki ihẽ namõ ixo. Nde erejur rahã, Mak ke eho piam. Inamõ ejur. Ihẽ namõ a'e paraky ta. Tupã je'ẽha ke japandu ta, ame'ẽ riki jandema'e parakyha ke. ¹² Ese ok ta pe Tik ke ihẽ amondo. ¹³ Toroa ok ta pe Kapo ixo. Ihẽma'e mundeha ihẽ amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde erejur rahã, ame'ẽ ke erur tĩ. Paper ke erur tĩ. So'o pিরer ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke erur tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu te.

¹⁴ Itapytã namõ ma'eha ke Arexan. (Ame'ẽ ke te'e ma'e'ã mujã ame'ẽ ke a'e.) A'erehe ihẽ rehe har katu ym a'e je'ẽ je'ẽ hũ. Ihẽ ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ. ¹⁵ Jande japandu ame'ẽ ke a'e putar ym te. Mujaxer hũ japanduha ke tĩ. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahã, ne je'ẽha ke a'e mujaxer ym ta tĩ.)

Ihẽ rehe amõ ta juru ai

¹⁶ Yman kapitã keruhũ ruwa koty ihẽ apu'am a'am. Ihẽ rehe har amõ ta jaxer pandu naĩ, ame'ẽ ke ihẽ amukatu a'am. “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym” aja ihẽ apandu pandu. Arahã: “Jetel! Ma'e ka'u te'eha ke Páu ma'e ym” aja me'ẽ ihẽ rehe har pandu ym te awa. Upa ihẽ ke hijar oho. Mã peja Tupã ipy'a jywyr ame'ẽ ta rehe. ¹⁷ Upa ihẽ ke hijar oho. Anĩ. Upa ym. Ihẽ namõ Tupã riki ixo katu. Ihẽ py'a ke a'e mātã katu tĩ. A'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu katu te. Pe, ame'ẽ ke rehe heta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu. Arahã ihẽ ke jangwateran juru ngi Tupã muhem, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ihẽ ke kapitã keruhũ jukwa ta tipe. Ame'ẽ ngi Tupã muhem.) ¹⁸ Ihẽ pe jaxer ai ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ngi ihẽ ke a'e muhem ta tĩ. Pe, ywa pe inamõ ihẽ ke a'e raho ta. A'ep inamõ ihẽ axo ta kÿ. (Aja rahã, amõ ta ihẽ ke mahy ym te ta tĩ.) “A'e riki katu te me'ẽ ke” aja mã peja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ẽ riki: “A'e tÿ” aja.

Katuha ke ihẽ amondo axo

¹⁹ Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Onesi rok wyr pe har ta pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. ²⁰ Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke ihẽ ahijar. ²¹ Pahar ihẽ koty ejur. Aman ndy'ar ym rahã, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko Eu. Purutẽ aja tĩ. Karáu aja tĩ. Upa jande mu ta mondo ixo tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jande mu ta aja a'eta.

²² Mã peja nde py'a ke Jesu mātã katu. Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Upa.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páu mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'êha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ê rehe har Páu mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ê paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻⁴ Tit! Ko nde pe paper pinim ihê amondo axo. Ihê Páu. Tupãma'e miasu ke ihê. Jesu Kirisutu mondo ame'ê ke ihê tĩ. Ihê pe Tupã pandu:

—Ihê kotyhar ke nde. Ihê asak katu ame'ê ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihê rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jetehar te ke emujekwa tĩ. Ihê rehe ihê kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jetehar te ke a'eta ukwa katu. Ame'ê ke emujekwa ngã pe — aja ihê pe pandu.

Jetehar te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ê rehe har Tupã pandu katu. Kome'ê ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ê namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa. “Ame'ê myrandu ke nde pe ihê amujekwa. Ame'ê ke epandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihê amondo” aja Tupã pandu ihê pe. A'erehe ame'ê myrandu ke ihê apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihê aja Jesu rehe nde erejurar katu tĩ. A'erehe ihê ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Myja me'ê Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

⁵ Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihê amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihê apandu ame'ê ke ekwa ekwa katu exo. ⁶ Kuja kapitã ke emu'am. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteĩhar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ê ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ê ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ê ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ê sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ê tama'e usakiha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amõ ta pandu ym rahã, katu tiki. A'e jõ sawa'e katu te ame'ê ke aja ukwa ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar ipy'a pihun ym rahã, katu tiki tĩ. Kawĩ ngi ka'u ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar jumai ym rahã, katu tiki tĩ. Tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym rahã, katu tiki tĩ. ⁸ Pe, hok pe uhyk, ame'ê ta ke muxe katu rahã, katu tiki tĩ. Katu ame'ê ke putar rahã, katu tiki tĩ. Upa ma'ema'e, ame'ê ke ukwa katuha namõ ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe katu ame'ê ke ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu rahã, katu tiki tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e tate rahã, muputu'u ingi. (Aja rahã, ma'e ym ta.) Aja rahã, katu tiki tĩ. ⁹ Je'êha jetehar te ke jamu'e ngã pe. Ame'ê ke ipy'a pe kapitã mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, panduha jetehar namõ amõ ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupã rehe har ngã pe mujekwa katu ta. Pe, amõ koty mu'e ame'ê ta pe pandu: “Mã peja ym” aja pandu. Aja rahã, jetehar te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ê sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

Muka'u te'e ame'ê ta pe: “Mã peja pemu'e ym” aja epandu

¹⁰ Tit! Ehendu katurahã! Jesu kotyhar tama'e kapitã ta rehe hendu ym ame'ê ta heta ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rĩ:

—Moise je'êha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naĩ.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hũ ixo. Te'e je'êha namõ muka'u ka'u te'e ixo. ¹¹Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tĩ. Jetehar ym ame'ẽ ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jõ a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxĩ ym riki ingi. A'erehe ame'ẽ ta je'êha ke amõ mukanim ta me'ẽ te'e. (A'erehe: “Mã peja pemu'e ym” aja epandu a'eta pe.) ¹²Kere y rapa'ũ pe har ta ngi har amõ ixo. Upa katu te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe har pandu:

—Kere y rapa'ũ pe har ta riki te'e pandu ame'ẽ ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarõ ame'ẽja saka. Amõ ta ke a'eta mupyrara tĩ. Ma'e u'uha ke jõ putar katu. Jyty'ym tĩ, a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ũ pe har ta rehe har a'e pandu.

¹³A'e pandu ame'ẽ ke jetehar te ke. A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ẽ ta pe hãtã epandu: “Mã peja pemu'e ym” aja. (Nde rehe hendu rahã,) jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu te ta my. ¹⁴Jundéu awa ramũi ta pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ. Jetehar te ke hijar ame'ẽ ta je'êha rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ. ¹⁵Amõ amõ jundéu awa ta pandu:

—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'êha rehe panduha ihĩ. Pe'u rahã, Tupã rehe pepy'a ym — aja pandu naĩ.

Sawa'e katu ame'ẽ pe upa katu te ma'e ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ẽ pe upa katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ pe aja tĩ. Ma'e ukwa ukwa ixo ame'ẽ ke katu ym, a'erehe upa katu te katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe upa katu te katu ym ipe. ¹⁶“Tupã rehe har jakwa katu” aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Ima'e ma'ema'eha ke amõ koty. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa ym, aja ngã pe a'eta mujekwa. Tupã rehe a'eta hendu ym. Pe, a'eta ke Tupã putar ym tĩ. Marã ka ym a'eta katu ame'ẽ ke ma'ema'eha.

2

Jetehar te ke emu'e katu

¹⁻²Nde riki aja ym tĩ. Jetehar te ke emu'e. Tamũi ta pe epandu katu. Kuja epandu katu: —Kawĩ ngi peka'u ym. Katu pexoha namõ pexo tĩ. Pekwa katuha namõ pexo katu tĩ. Jetehar te ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Aja pexo katu. Amõ ta rehe pepy'a katu tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu — aja tamũi ta pe epandu katu.

³A'i ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:

—Tupã rehe har pekwa katu pexo, aja pexo katu. (Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta.) Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Kawĩ ngi peka'u ym tĩ. Katu ame'ẽ ke pemu'e — aja a'i ta pe epandu katu.

⁴Aja rahã, kũjã pyahu ta ke a'i ta mu'e katu ta. Kuja mu'e katu ta: “Pehẽ sawa'e ta rehe pepy'a katu. Pehẽ membyr ta rehe pepy'a katu tĩ” aja. ⁵Amõ we a'i ta pe epandu tĩ:

—Pekwa katuha namõ pexo katu. Ma'e jaxer ame'ẽ ke pehẽ py'a rupi pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ rok wyr pe har ta rehe pesak pesak katu pexo. Pejyty'y ym tĩ. Peparaky katu tĩ. Pehẽ sawa'e rehe pehendu katu tĩ. Aja rahã, amõ ta pandu ta: “Jesu kotyhar ta riki katu ixo. A'erehe Tupã je'êha riki katu” aja pandu ta. Aja kũjã pyahu ta ke pemu'e katu — aja a'i ta pe epandu katu.

⁶Ta'ynuhu ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:

—Pekwa katuha namõ pexo katu — aja epandu katu ipe.

⁷Tit! Nde aja tĩ. Katu ame'ẽ ke ema'ema'e tĩ. Aja rahã, nde aja amõ ta katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ. Ngã ke nde eremu'e rahã, jetehar te ke emu'e. Nde eremu'e rahã, ejumusarái ym tĩ. ⁸Panduha katu ame'ẽ ke epandu. Aja rahã: “Tit pandu ame'ẽ ke katu ym” aja amõ ta pandu ym ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta rehe har marã ka ym katu ym ame'ẽ ke a'eta je'êha. A'erehe nde rehe parahy ame'ẽ ta huxĩ ta.

⁹Miasu ta pe epandu katu tĩ. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Kuja epandu:

—Pehẽ jar ta rehe pehendu katu. Upa katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke namõ pehẽ jar ta ke pemuhury katu. Pehẽ jar ta pe je'êha ke pemujywyr ym tĩ. ¹⁰Pehẽ jarma'e pemukanim

ym. Pepandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu, aja pemujekwa katu pehẽ jar pe. Aja te'eha pehẽ — aja miasu ta pe epandu katu.

Aja miasu ta upa katu te katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, amõ ta pandu ta:

—Tupã rehe har Jesu kotyhar ta mu'emu'e. Ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke katu — aja pandu ta.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ a'erehe katu aja jaxo ta me'ẽ te'e

¹¹ Upa awa ta ke Tupã muhã tar katu. A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke ngã pe a'e mujekwa. ¹² Awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jande ke a'e mu'e tĩ. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym ame'ẽ ke jahijar. Katu ym ma'ema'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta putar. Ame'ẽ ke jahijar tĩ. Pe, jakwa katuha namõ jaxo katu rahã, katu tiki. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Aja apo jama'ema'e jaxo rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Aja jaxo rahã, jande rury katuha namõ Jesu Kirisutu jywyriha rehe jaharõ jaxo. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. A'e riki Tupã a'e tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki jande muhãha tĩ. ¹⁴ A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Upa jandema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim, ame'ẽja saka. A'erehe jande py'a ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahã ixotyhar ta ke jande. Ima'e ke jõ jande. A'erehe katu ame'ẽ ke jama'ema'e tar katu tĩ.

¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke emu'e katu. Nde erepandu katuha namõ emu'e katu. Nde rehe hendu ame'ẽ ta ke emuhury katu. Aja rahã, Jesu rehe ame'ẽ ta ipy'a katu te we rĩ. Katu ym amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Nde rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe epandu:

—Tupã je'ẽha rupi ma'e ihẽ apandu pandu. A'erehe mã peja ihẽ rehe pehendu katu — aja epandu.

3

Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu

¹ Nde koty ixo ame'ẽ ta pe kuja epandu katu:

—Kapitã ta rehe pehendu katu. Kapitã keruhũ ta rehe pehendu katu tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pandu rahã, pahar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta rehe. ² Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ ta namõ peje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. Upa awa ta rehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha pehẽ — aja nde koty ixo ame'ẽ ta pe epandu katu.

³ Amukwehe te we jetehar te ke jakwa ym jaxo tĩ. Tupã rehe jahendu ym tĩ. Jande ke amõ ta muka'u ka'u te'e hũ tĩ. Upa ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke te'e jama'ema'e hũ jaxo. Amõ ta rehe jakyty'ym tĩ. Amõ ta rehe japy'a ym tĩ. Jande rehe amõ ta ipy'a ym tĩ.

⁴ Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ ke a'e mujekwa tĩ. A'e riki jande muhãha. ⁵ Jande ke a'e muhã katu. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Jande rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe jande py'a ke amõ koty Tupãã muruwak mondo. Mupyahu ame'ẽja saka. Jaxoha pyahu aja muruwak tĩ. ⁶ Jesu Kirisutu manõ. A'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'e me'ẽ te'e riki. Jesu riki jande muhãha. ⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo. Pe, jande ruhãha rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ.

⁸ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke.

Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym

Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke emu'e mu'e katu te we rĩ. Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e tar katu. Kome'ẽ je'ẽha riki katu ame'ẽ ke. Myja ixoha katu my, ame'ẽ ke mujekwa katu ngã pe tĩ. ⁹ Jundéu awa ramõi ta rer rehe har amõ ta pandu pandu. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamõi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har pandu pandu ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym. Moise je'ẽha rehe har amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ta

namõ eje'ẽ hãtã tã ym tĩ. Je'ẽha hãtã tã ha riki katu ym. Jaxer riki tĩ. ¹⁰ Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amõ koty koty amõ muruwak. Aja rahã: “Mã peja ym” aja muka'u te'eha ta pe epandu. Aja mokõihar epandu ipe tĩ. Pe, nde rehe hendu ym rahã, eho ingi. ¹¹ Ame'ẽ ta riki sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta ke, aja nde erekwa. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amõ ta rehe ehaihu katu

¹² Nde koty sawa'e ke ihẽ amondo ta. Her Ar. A'e ke amondo ym rahã, Tik ke ihẽ amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahã, pahar Niko ok ta pe ejur. A'ep ihẽ axo ta tĩ. Aman ndy'ar rahã, a'ep ihẽ apyta we ta, aja ihẽ akwa tĩ. ¹³ Amõ sawa'e rehe ehaihu katu. Her Sena. Je'ẽha hãtã tã ame'ẽ mukatuha ke a'e. Apor ke ehaihu katu tĩ. A'etama'e ym te rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ katu a'eta pe. Aja rahã, ame'ẽ namõ a'eta oho katu ta. ¹⁴ Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. “Katu ame'ẽ ke pema'ema'e” aja emujekwa katu ngã pe. “Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pehaihu katu” aja emujekwa ngã pe tĩ. Aja rahã, ma'e ke me'ẽ katu ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta jyty'ỹ ym ta. Paraky katu ta.

¹⁵ Upa ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Jande rehe a'eta ipy'a katu. Katuha ke ame'ẽ ta pe jamondo jaxo tĩ, aja ame'ẽ ta pe epandu tĩ.

Mã peja upa nde kotyhar ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siremŏ pe paper pinim ke Páú mondo

Siremŏ riki ima'ehũ namŏ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tĩ. Pe, kyndaha pe Páú ixo rahã, One ke sonda ta muhyk raho tĩ. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupã rehe har Páú mujekwa rahã, Jesu rehe One jurujar katu tĩ. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremŏ pe One ke Páú mujywyr tar katu. A'erehe ame'ẽ rehe har Siremŏ pe Páú mupinim. “Ihẽ aja One ke nde rok pe emupyta katu tĩ” aja Siremŏ pe Páú mupinim.

Siremŏ pe paper pinim ke Páú mondo

¹ Siremŏ! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Timo ihẽ namŏ ixo tĩ. Jande mu ke a'e.

Ko nde riki jande rehe katu ame'ẽ ke nde. Jande aja Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu erexo tĩ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amŏ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke amŏ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. ² Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rendyr pe, Asi pe, katuha ihẽ amondo axo tĩ. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: “Ihẽ rendyr” aja ihẽ apandu.) Aki pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu oho ngã pe tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Siremŏ! Johu jande py'a ke nde eremãtã katu

⁴⁻⁵ Upa Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihẽ ahendu. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe Tupã namŏ ihẽ apandu pandu rahã, kuja ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Siremŏ rehe nde eresak katu. A'erehe ne jŏ riki katu te me'ẽ ke — aja apandu ipe.

⁶ Tupã namŏ ihẽ apandu:

—Jesu rehe Siremŏ jurujar katu. Mã peja ame'ẽ rehe har ngã pe a'e pandu pandu katu te we rĩ. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta jurujar katu ta ehe tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ jande pe. Ame'ẽ ke mã peja jurujar katu ame'ẽ ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihẽ apandu Tupã namŏ.

⁷ Siremŏ! Ihẽ mu aja nde. Tupã kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihẽ rury katu. Ihẽ ke nde eremuhury katu, a'erehe ihẽ py'a ke nde eremãtã katu. Upa Tupã kotyhar ta ke nde eremuhury katu tĩ, a'erehe ihẽ aja a'eta tĩ. A'eta py'a ke nde eremãtã katu tĩ.

One rehe har ihẽ apandu nde pe

⁸ Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ẽha rupi nde pe ihẽ apandu tar katu. ⁹ Anĩ. Aja ym ta ihẽ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta. (Wewe katu apandu ta. Ihẽ je'ẽha rupi apandu ta.) Ihẽ Páú. Ihẽ tamũi te ihẽ. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo.

¹⁰ Apo One rehe har nde pe ihẽ apandu. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, myrandu katu ihẽ apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihẽ.

¹¹ Yman nde pe One paraky ixo. Arahã a'e jaxer nde pe. Apo ihẽ pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tĩ.

¹² Apo nde koty a'e ke ihẽ amujywyr ta. Ihẽ apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihẽ amujywyr rahã, ihẽ apyai te ta. ¹³ Myrandu katu ihẽ apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Se ihẽ axo rahã, One ke ihẽ amupyta tar katu. Aja rahã, One riki ihẽ rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marã ka ym ihẽ rehe nde erehaihuha. (A'erehe One riki ihẽ rehe haihu katu ta.) ¹⁴ Nde erema'e ta me'ẽ te'e, a'erehe ihẽ rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anĩ. Aja ym ihẽ aputar. Nde ereputar katu, a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páu rehe ehaihu katu — aja.

Anĩ we rĩ. “Ere” aja nde erepandu rahã jō, a'e ke ihẽ amupyta ta.

¹⁵ Siremō! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahã, ne namō aja te'e a'e ixo ta my. ¹⁶ Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tĩ. A'erehe nde koty jywyr rahã, i'ar koty te we miasu katu ame'ẽ ke a'e apo 'y, aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe a'e jurujar katu tĩ, a'erehe ne mu aja a'e tĩ. A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ pe katu a'e tĩ.

¹⁷ Nde aja Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One ke nde rok pe emupyta katu. Ihẽ aja a'e ke emupyta katu tĩ. ¹⁸ Yman ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e mujywyr ta me'ẽ te'e my. Ame'ẽ ke paper rehe emapyk. (Anĩ. Onema'e nixói te ma'e ke.) A'erehe ihẽ riki ame'ẽ ke amujywyr ta nde pe. ¹⁹ Ko paper rehe ihẽ amupinim katu:

—Ihẽ Páu. Ihẽ ame'ẽ ta nde pe — aja.

Pe, kuja ekwa ekwa exo tĩ. (Myja nde ke Tupã muhã katu ta my, ame'ẽ rehe har nde pe ihẽ riki apandu. A'erehe ihẽ pe ma'e ke nde ereme'ẽ ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka.)

²⁰ Siremō! Ihẽ mu aja nde! Jandema'e sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'e katu. One ke nde rok pe emupyta katu tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta.

²¹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'e katu ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe paper pinim ke nde pe ihẽ amondo axo. Jete riki. Ihẽ apandu ame'ẽ 'ar koty te we katu ame'ẽ ke nde erema'e katu ta, aja akwa katu. ²² Nde koty ihẽ ahyk ta aho my, aja ihẽ akwa. Ame'ẽ rehe har Tupã namō pepandu katu, a'erehe aja ihẽ akwa. A'erehe ihẽ akeriha renda ke epeir katu apo tĩ.

Katuha ke Páu mondo

²³ Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu pandu. (Ame'ẽ ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ namō a'e ixo. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo. ²⁴ Mak aja tĩ. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tĩ. Arita aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Nema aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Ruk aja tĩ. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tĩ. Ihẽ namō myrandu katu ke a'eta pandu pandu ixo.

²⁵ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Upa.

Emberéu awa ta pe mupinim me'ë ke

Awa kome'ë paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amō amō ta Jesu rehe jurujar katu. “Emberéu awa ta ke” aja amō jundéu awa ta her tī. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke amō mupinim. A'erehe kome'ë paper pinim: “Emberéu” aja jakwa.

Amō ta amō koty mu'e tar katu. “Ymanihar ta aja Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu tī. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe hymba ke hapu tī” aja mu'e naī.

“Anī. Mā peja ym” aja kome'ë paper rehe panduha ihī. “Jesu Kirisutu rehe jō pehē py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amō ta 'ar koty te we katu te ha” aja panduha ihī tī.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihē mu ta” aja pandu.

Tupā je'ëha ke Ta'yr pandu

¹ Yman Ta'yr uwyr ym rahā we, ima'e je'ëha ke Tupā mujekwa. Amō amō rahā, mujekwa. Amō koty koty mujekwa. Je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jande ramūi ta pe Tupā je'ëha ke pandu pandu hū. ² Apo anī. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ëha ke Ta'yr riki pandu pandu jande pe. Yman te Tupā pandu ipe: “Nde riki upa ma'e ke emujā” aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujā. Kome'ë wvy keruhū mujā. Ywa ke mujā tī. Pe, Tupā pandu ipe tī:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihē ame'ë ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

³ Tupā katu te ha aja Ta'yr tī. Aja ngā pe Ta'yr mujekwa. Tupā aja Ta'yr tī. Upa katu te a'e mujā ame'ë ke henda pe te'e ihī katu. Ywa rehe ihī ame'ë ke. Ywy rehe ihī ame'ë ke tī. Ihī katu tī. Ywa rehe wata ame'ë ke hape rupi wata katu tī. Pyrātāha namō a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihī katu. Wata katu tī. A'e manō rahā, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe awa ta py'a ke Tupā juhyk katu. A'e manō, pe, kwera katu uhem tī. Pe, ywa pe Tupā rake a'e wapyk oho. Aja rahā, a'e riki je'ëha te reko, aja mujekwa katu. Tupā riki pyrātā te hū ame'ë ke a'e.

Ta'yr riki Tupā je'ëha rahoha ta 'ar koty te we katuha

⁴ Tupā rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupā je'ëha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. “Ihē ra'yr” aja Ta'yr pe Tupā pandu, a'erehe ame'ë ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tī.

⁵ Ta'yr pe jō a'e pandu:

“Apo ngā pe ihē amujekwa ta. Nde riki ihē ra'yr. Nde pái ihē” aja.

Aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe pandu. Amō we Ta'yr pe a'e pandu:

“Ko nde pái ihē axo. Ihē ra'yr nde tī” aja.

Aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

⁶ Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ë ke a'e. Kome'ë wvy keruhū pe Ta'yr ke a'e muwyr Tate rahā, upa katu te ima'e je'ëha rahoha ta pe a'e pandu:

“Ihē ra'yr rehe pehē py'a pemoī moī katu” aja.

⁷ Ima'e je'ëha rahoha ta rehe har a'e pandu rahā, kuja a'e pandu:

“Ywytu aja pahar ihēma'e je'ëha rahoha ta ke ihē amondo.

Tata aja pyrātāha namō ihēma'e je'ëha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tī. Ihē apandu ame'ë ke ma'ema'e ta” aja.

(Aja rahā, je'ëha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.) ⁸ Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja:

“Ihē aja nde tī. (A'erehe: ‘Tupā’ aja nde pe amō ta pandu ta tī.) Nde riki kapitā keruhū te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahā, katuha namō nde eremondo mondo ta.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ë rehe nde ereparahy. Katu amō ma'ema'e, ame'ë ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihē apandu: ‘Ihēma'e ke nde’ aja. Ihē Tupā.

Pe, nde rehe katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu: 'Pehẽ katu' aja.
I'ar koty te we nde pe ihẽ apandu: 'Nde katu te' aja. A'erehe nde rury katu nde erexo"
aja Ta'yr rehe har Tupã pandu. Yman ame'ẽ panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰ Tupã pandu tĩ:

"Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahã, kome'ẽ ywy keruhũ nde eremujã.

Nema'e pyrãtãha namõ ywa ke nde eremujã tĩ.

¹¹⁻¹² Upa ame'ẽ ta ke nixói te ta tĩ. Awama'e mundeha aja ame'ẽ ke ymanihar wan ta oho.
Kanim ta.

Mundeha ke amõ pukek. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde erepukek ta tĩ. Ywa ke aja tĩ.
Nde erepukek ta tĩ. (Pe, nde erembor ta tĩ.)

Mundeha ymanihar ke amõ ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde
eremukanim ta tĩ.

Pe, pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ.

Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhã te hũ ame'ẽ ke nde" aja Ta'yr rehe har
Tupã pandu.

¹³ Ta'yr pe Tupã pandu:

"Se ihẽ rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u katu ta. Upa ame'ẽ ta nde
rehe hendu katu ta" aja ipe. ("Tupã rake wapyk" aja pandu rahã: "A'e je'ẽha te
reko" aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jõ pandu. (A'erehe i'ar koty te
we Ta'yr katuha.)

¹⁴ Ma'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Awa'ã ta
aja te'e ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta, ame'ẽ ta koty a'e mondo.
Pe, ame'ẽ ta namõ a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Ta'yr katuha riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jetehar te ke
jahendu ame'ẽ ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharái ym ta.

² Jande ramüi ta pe myrandu ke Tupã je'ẽha rahoha ta pandu pandu. Ame'ẽ riki: "Moise
je'ẽha ke" aja jakwa katu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ je'ẽha
mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ẽ ke rehe hendu ym
rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ. ³ Tupã je'ẽha rahoha ta pandu, ame'ẽ ke rehe awa hendu
ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ẽ myrandu rehe awa
hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemihã. Moise je'ẽha rehe hendu
ym, ame'ẽ ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ẽ ke rehe i'ar koty
te we hendu katu ta me'ẽ te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe,
ame'ẽ ta jande pe mujekwa tĩ. Jetehar te ke aja a'eta mujekwa jande pe. ⁴ Tupã aja tĩ.
Mujekwa a'e tĩ. Jetehar te ke aja hendu ehe, ame'ẽ ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa
tĩ. Kuja. Marã ka ym amõ ma'ehã, ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: "Mã!
Katu te hũ!" aja. Aja pandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amõ
we tĩ. A'e putar aja l'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ
ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ẽ ta
pandu ame'ẽ ke riki jetehar te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ẽ rehe har

⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ rehe har japandu. Ame'ẽ ke Tupã mujã ta. "Ame'ẽ
pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde" aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. ⁶ Anĩ.
Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

"Nde Tupã. Awa ke rehe nde ereharái ym.

Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

⁷ A'e ke nema'e je'ẽha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: 'Nde katu' aja.

Kapitã keruhũ aja: 'Nde katu' aja nde erepandu.

⁸ Pe, nde erepandu tĩ: 'Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde' aja nde erepandu tĩ.' Aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.

Pesarahã! Ame'ẽ je'ẽha rehe Tupã mujekwa: "Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde" aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ. ⁹ Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manõ. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manõ. A'erehe apo Tupã pandu ipe: "Nde riki katu te me'ẽ ke" aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã pandu: "Mã peja" aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyraraha upa rahã, a'e pandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamõ raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ẽja saka. Pe, Tupã muhã katu ame'ẽ ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

¹¹ Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ẽ tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ẽ ta pe Jesu pandu: "Ihẽ mu ta" aja. Huxĩ ym ha namõ a'e pandu: "Ihẽ mu ta" aja. (Ame'ẽ ke amõ mujekwa.) Kujã. ¹² Tupã pe a'e pandu:

"Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ mu ta pe ihẽ apandu ta.

A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihẽ apandu ta: 'Katu te me'ẽ ke a'e' aja."

¹³ A'e pandu tĩ:

"Tupã rehe ihẽ ajurujar katu ta" aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amõ we tĩ:

"Se nde eremuhã katu, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo. Nde ra'yr ta aja a'eta. Ihẽ pe a'eta ke nde ereme'ẽ, ame'ẽja saka" aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

¹⁴ "Ta'yr ta" aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki awa ta te'e a'eta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manõ rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manõha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramũĩ a'e.) Ame'ẽ ke a'e mukanim tĩ. ¹⁵ Manõha ngi awa kyje. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ẽ kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶ Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amõ ta py'a ke muhury uwyr. Kujã. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: "Amarã rainõ ta py'a ke a'e muhury uwyr" aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.) ¹⁷ Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ẽ te'e tĩ. Jande riki imu ta aja tĩ. Aja rahã, jande aja a'e tĩ. Awa te'e rahã, pa'i keruhũ aja a'e ixo tĩ. (Jesu riki pa'i keruhũ aja tĩ.) Tupãma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhũ aja ixo rahã, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe pa'i keruhũ muhepy. (Jesu riki pa'i keruhũ.) A'erehe ngã rehe Tupã ipy'a jwyr katu. ¹⁸ Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Anĩ. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ãjã ramũĩ a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupã kotyhar ta ke ãjã ramũĩ manga manga rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mātã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. A'e pyrara tĩ. A'erehe Tupã kotyhar ta pyrara ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mātã katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ.

3

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

¹ Ihē mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihē mu ta aja pehē. Pehē pe Tupā pandu: —Ihē koty pehē py'a pemuruwak — aja.

Pesarahā! Mā peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupā muwyr. Pa'i keruhū aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja.

² Tupā pandu ipe:

—Pa'i keruhūma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tī. Juja katu te ma'eha tī. Tupā pandu ipe:

—Ihē kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ē ma'eha ke nde pe ihē ame'ē — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Moise ma'ema'e katu. ³ Ok mujāha pe amō ta pandu: “Mā! Katu nde eremujā!” aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujāha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tī. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tī. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ē te'e.) ⁴ Ok pame katu te awa mujā. Tupā riki upa katu te ma'e ke mujā. ⁵⁻⁶ Tupāma'e miasu ke Moise. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Tupā kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupā mujekwa ta, ame'ē ke ngā pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā keruhū ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahā, ma'e hok wyr pe har ta aja jande jaxo. Kirisutu jwyriha ke rehe jaharō katu. Jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Jajurujar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahā, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupā muhury katu

⁷ (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mā peja Tupā rehe pehendu katu.) Aja yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

“Apo Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu katurahā!

⁸ Anī. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Mā pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ē pe pehē ramūi ixo rahā, a'eta pandu: ‘Tupā ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta' aja pandu naī.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ē ta aja mā peja ym pexo tī. (A'erehe pahar pehendu katu ehe.)

⁹ Pe, Tupā pandu: ‘Yman ihē ama'ema'eha ke a'eta usak tipe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tipe.

Kuja, 40 warahy 'ar rahā, a'eta usak tipe. Anī. Ihē ke a'eta putar ym. A'eta ke ihē amupyrara ym ta' aja a'eta ukwaha naī. A'erehe ihē ke a'eta manga manga hū tipe. Katu ym aja.

¹⁰ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: ‘Ihē rehe a'eta hendu ym.

Ihē ngi amō rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta. Ihē amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja riki.

¹¹ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. Pe, ihē apandu: ‘Ihē apandu katu ame'ē ke ama'e katu ta kŷ.

Amō henda amukatu. Ame'ē pe a'eta ixo ym ta. (Kanaā ywy ke ame'ē.)

A'ep a'eta oho rahā, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihē ame'ē ta tipe' aja Tupā pandu.”

Aja Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim.

¹² Ihē mu ta! Pesak katu pehē juehe pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo. Ame'ē ke jō peputar rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ta. Katu ym aja. Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. ¹³ Pesarahā! “Apo” aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Aja rahā, apo riki werā rahā pame katu te pehē py'a pemātā katu pehē juehe

pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. Aja rahã: “Anĩ. Jahendu ym ta ehe” aja ym pepandu. A'erehe angaha pewe ihĩ rahã, pehendu katu ehe. ¹⁴ Kirisutu rehe jajurujuar katu py rahã, ixotyhar ta ke jande, aja jakwa katu te. Aja tapijar te'e we jaxo rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo ame'ẽ ta ke jande. ¹⁵ Pesarahã! Amõ we ihẽ apandu. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã! ‘Anĩ. Jahendu ym ta ehe’ aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ẽ pe pehẽ ramüi ixo rahã, a'eta pandu: ‘Tupã ke jande japutar ym. Jahendu ym ta ehe’ aja yman amõ mupinim.” A'eta aja pexo ym pehẽ tĩ.

¹⁶ Awa riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym my? Awa riki pandu my: “Tupã ke japutar ym” aja? Pesarahã! Jande ramüi ta ke ame'ẽ ta. A'eta riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu: “Tupã ke japutar ym” aja. A'eta ke Eji ywy ngi Moise muhem raho. ¹⁷ Awa rehe Tupã parahy my? Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'e parahy. Pesarahã! Jande ramüi ta ke ame'ẽ ta. A'eta rehe Tupã parahy. A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe upa katu te a'eta manõ. ¹⁸ Tupã pandu: “Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu ame'ẽ pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe” aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my? Pesarahã! Jande ramüi ta pe a'e pandu. A'eta riki pandu: “Tupã ke japutar ym” aja. ¹⁹ A'erehe Tupã pandu: “Ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym” aja pandu ame'ẽ ke jande jakwa. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujuar ym, a'erehe ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Pahar pehendu katu ehe.)

4

¹ Tupã pandu jande pe:

—Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu. A'ep ihẽ namõ peputu'u ta kÿ — aja.

(Aja pandu rahã, ima'e henda pe inamõ jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehẽ juehe! Aja rahã, tapijar te'e we pejurujuar katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ renda pe peho ta kÿ. A'erehe pesak katu pehẽ juehe pexo. ² Myrandu katu rehe jande ramüi ta hendu tipe. “Putu'uha” ame'ẽ myrandu katu rehe hendu tipe. A'eta aja jahendu tĩ. A'eta hendu tipe. Hendu rahã, a'eta jurujuar ym. A'erehe mã peja a'eta aja ym jande tĩ. A'erehe mã peja jahendu katu ehe. ³ Jande riki jajurujuar katu ehe ame'ẽ ta ke. A'erehe Tupã ixo, ame'ẽ putu'uha renda pe jaho ta kÿ. Yman Tupã pandu:

“Ihẽ aparahy, a'erehe a'eta pe ihẽ apandu:

‘Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'ema'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta oho ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe.

Ihẽ ame'ẽ ta tipe’ aja Tupã.”

Upa kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã rahã, a'e putu'u. Ame'ẽ ngi har a'e ma'ema'eha riki upa. Upa tipe. Anĩ. A'e pandu: “Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta” aja. ⁴ Awa po wajar mokõihar rehe har amõ mupinim. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Awa po wajar peteĩ rahã Tupã paraky rahã, a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e putu'u” aja amõ mupinim. ⁵ Pe, amõ rahã, kuja mupinim. Tupã pandu: “Ihẽ apandu, ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe” aja. (Ame'ẽ ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihĩ tipe. Anĩ. Oho ym ame'ẽ ta.) ⁶ Ame'ẽ myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ẽ ta jurujuar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha ke ukwa ta. ⁷ Pesarahã! Amõ weraha ke Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: “Apo” aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe, Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ẽ ke apandu ramõ. Kuja:

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã!

‘Anĩ. Jahendu ym ta ehe’ aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe” aja Tupã je'êha rehe amõ mupinim.

⁸ Kanaã ywy pe jande ramüi ta ke Josue raho tipe. Anĩ. “Putu'u” aja ym ngã ixo. “Putu'uha ihẽ ame'ẽ ta” aja Tupã pandu. Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta tipe:

—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihẽ ame'ẽ ta — aja.

⁹ Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ẽ ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ. ¹⁰ “Putu'uha ke ihẽ ame'ẽ ta” aja Tupã pandu. Pe, ame'ẽ ke amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. “Putu'u katu” aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ẽ ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tĩ. ¹¹ Ame'ẽ putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ jaxo katu ta.) Jande ramüi ta aja ym jande tĩ. A'eta Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹² A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pesarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã je'êha tĩ. A'erehe Tupã je'êha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupã je'êha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'ẽja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke mujekwa juehe har. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ẽ ke mujekwa jupe tĩ. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã je'êha mujekwa. A'erehe Tupã rehe jahendu ta me'ẽ te'e.) ¹³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi mukanĩha awa. Upa a'e mujã ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tĩ. Yman rahã, upa jama'ema'e ame'ẽ ke japandu ta ipe tĩ. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹⁴ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. Tupã ra'yr a'e tĩ. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo. ¹⁵ Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke Satana putar katu. (Ãjã ramüi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhũ tĩ. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhũ ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mãtã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhũ a'e tĩ. ¹⁶ A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ a'e wapyk ame'ẽ ndutar koty jahyk katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tĩ. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ.

5

¹ Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhũ ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke henda ke pe pa'i keruhũ ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke pa'i keruhũ riki me'ẽ me'ẽ Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ẽ ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhũ pe. Pe, ame'ẽ ke pa'i keruhũ hany. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke. ² Pa'i keruhũ awa te'e a'e tĩ. A'erehe pitu te'e a'e tĩ. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namõ ixo ame'ẽ ta ke tĩ. Ame'ẽ ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu. ³ A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ. Aja Tupã pe pandu: “Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y” aja. Ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ.

⁴ “Ihē riki pa'i keruhū wan ta” aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anĩ. Tupã putar, aja amō mu'am: “Pa'i keruhū wan ta nde” aja. Arã riki aja. Yman amō pandu ipe: “Nde riki pa'i keruhū apo 'y” aja.

⁵⁻⁶ Kirisutu aja tĩ. “Ihē riki pa'i keruhū wan ta” aja jeje jumu'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amō riki Tupã je'ēha rehe mupinim.

“Ihē ra'yr nde. Nde pái ihē tĩ” aja ngã pe ihē apandu apo 'y.

Amō mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ē ke mupinim.

“Pa'i keruhū nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhū tĩ” aja pandu.

⁷ Kome'ē wy keruhū pe Jesu ixo rahã, Tupã namō a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhū ma'eha aja a'e tĩ.) “Mā! Ihē ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihē ke kŷ” aja pandu pandu. Hãtã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhū aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) “Ihē jō riki katu te me'ē ke” aja ym Ta'yr pandu. Amō we tĩ. Ipái keruhū rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ē ke rehe Tupã hendu katu. ⁸ Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amō ta mupyrara hũ. Ame'ē ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amō ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: “Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo” aja. Aja hendu katuha ke a'e jumu'e. (Sehar pa'i keruhū aja Tupã rehe hendu katu tĩ.) ⁹ Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: “Katu te ame'ē ke nde” aja. Pe, ywa pe mujwyr raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa hendu katu ame'ē ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamō a'eta ixo. ¹⁰ Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhū. Mekisende aja nde riki pa'i keruhū tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

¹¹ Kirisutu riki pa'i keruhū ame'ē rehe har amō we ihē apandu tar katu tipe. Anĩ. Pehē ākā ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehē pe. ¹² Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupã je'ēha ke amō ta pe pemu'e ta me'ē te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehē pe amō ta Tupã je'ēha ke mu'e we rĩ. Pejurujuar katu py rahã, pejumu'e. Ame'ē ke pejumu'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ēja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'ēha ke pekwa.) Tiha ame'ē ta aja pexo rahã, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahã, Tupã je'ēha ke pekwa katu, aja pexo. ¹³ Kamby te'e u'u ame'ē ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ē ke my? Ma'e riki katu ym ame'ē ke my? Ame'ē ke ukwa ym. ¹⁴ So'o pupur ke u'u, ame'ē ke tiha ame'ē ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ē ke ukwa katu. Pe, ame'ē ke ma'ema'e katu. Ma'e katu ym ame'ē ke ukwa katu tĩ. Pe, ame'ē ke ma'e ym tĩ.

6

Mã peja Tupã rehe har pejumu'e we rĩ

¹ Mã peja katu ame'ē ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupã je'ēha ke mã peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja tiha ame'ē ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajurujuar katu py rahã, ehe har jō jajumu'e. Ame'ē ke rehe jō mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ē te'e, aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujuar katu ta me'ē te'e, aja jajumu'e tĩ. ² Jande ke amō ta mujahuk ta me'ē te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujekwa.) Jande ākā rehe ipo ke amō mujar rahã, pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Aja jajumu'e tĩ. Manō ame'ē ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ē ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ē ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. ³ Mã peja i'ar koty te we Tupã je'ēha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amō we ame'ē ke jajumu'e katu ta kŷ.

Mã peja pejurujuar katuha ke pehijar ym

⁴ Tupã rehe jurujuar katuha ke amō ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta jumu'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ē me'ē, ame'ē ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ. ⁵ Tupã

pandu ame'ë ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pyahu ame'ë ke pyrãtãha namõ Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ë pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.) ⁶ Pe, Tupã rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ë ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

⁷ Ywy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ë ke ijar u'u katu. Ame'ë ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe. Aja awa tĩ. Je'ëha ke Tupã mujekwa ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury katu, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu tĩ. ⁸ Pe, ywy ngi juruwe jõ uhem rahã, ame'ë kupixa jaxer riki. Kupi'i jõ uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amõ ta tĩ. Je'ëha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ë ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ. Ma'e katu ame'ë ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'ëja saka ame'ë. Aja rahã, Tupã pandu tate my: “Pehẽ katu ym. Aputar ym pehẽ” aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hapu. Upa ukwái. Aja hijar ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

⁹ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe hãtã ihẽ aje'ë pehẽ pe. Pejurujuhar katuha ke pehijar ym, aja ihẽ akwa. Kupixa jaxer aja ym pehẽ tĩ, aja akwa tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe a'e muwyr ta tĩ. Kupixa katu, aja me'ë pehẽ tĩ, aja ihẽ akwa tĩ. ¹⁰ Tupã riki katu te ame'ë ke a'e. Pehẽ pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu. Ame'ë ke Tupã harái ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rĩ. Aja Tupã rehe pepy'a katu, aja pemujekwa. ¹¹ Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehẽ pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahã we, mã peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehẽ rury katu ta pexo. Jesu jywyrriha rehe peharõ katu pexo. Pe, a'e jywyr rahã, pehẽ rury katu ta. ¹² Amõ ta pe Tupã pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta kÿ. Kuja: “Ihẽ namõ pexo ta” aja. Ame'ë rehe a'eta jurujar katu. Ame'ë rehe ipy'ahu we harõ ixo rĩ. Ame'ë ke hijar ym rĩ. A'erehe Tupã pandu katu, ame'ë ke a'eta pyhyk katu. Ame'ë ta aja pexo tĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi aja ym pexo.

Tupã pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu

¹³⁻¹⁴ Amarã pe Tupã manga katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta. Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja Tupã. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarã pe mujekwa. Tupã 'ar koty te we katu te ame'ë ke nixói te. A'erehe ima'e je'ëha namõ manga katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu. ¹⁵ Ame'ë rehe ipy'ahu te'e we ixo rĩ. A'erehe Tupã manga katu ame'ë ke Amarã pe a'e muwyr katu. ¹⁶ Sehar sawa'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahã, i'ar koty te we pyrãtã katu ame'ë je'ëha rupi a'e pandu. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, sawa'e ta je'ë je'ëha putu'u ta riki. “A'e ma'ema'e ym ta” aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

¹⁷ Amõ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ ke ihẽ amuhã ta” aja. “Ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ amukanim ym te ta” aja a'eta pe Tupã mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tĩ: “Ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu ta” aja. ¹⁸ A'e pandu ame'ë ke Tupã mukanim ym te ta. “Ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e ta” aja Tupã pandu. Ame'ë ke a'e muruwak ym te ta tĩ. Marã ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupã kotyhar ta aja jaxo rahã, a'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ. A'erehe Tupã namõ jaxo ta, ame'ë ke rehe jaharõ katu jaxo. Ame'ë panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹ Tupã namõ jande jaxo ta, ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. A'erehe jajurujuhar katuha ke jahijar ym ta. Tupã namõ jaxo ta, ame'ë riki jetehar te ke. Marã ka ym awa mukaniha. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep ihĩ. Ame'ë rupi sehar pa'i keruhũ asa oho. Tupã namõ pandu rahã, ame'ë rupi asa oho. Aja

ywa pe Jesu oho tĩ. Tupã namõ a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ëja saka. Pe, Tupã namõ ixo apo 'y. ²⁰ A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kÿ tĩ. Jande rehe har Tupã pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhũ. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhũ tĩ.

7

Mekisende rehe har

¹ Apo Mekisende rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki sehar kapitã keruhũ tĩ. Sarẽ ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ. Sehar pa'i keruhũ a'e tĩ. Tupã pe a'e paraky ixo. Tupã riki ywatehar ke a'e. Sehar amõ kapitã keruhũ ta namõ Amarã jumai mai. Pe, ame'ë ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahã, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja Amarã pe. ² Pe, ma'e ke Amarã me'ë ipe. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u rahã, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ë ke Amarã mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ë jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. Mekisende mokõi her namõ ixo: “Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ë ke jõ ma'ema'e ame'ë ke a'e” aja her. Amõ her: “Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ë ke a'e” aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitã keruhũ a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.) ³ Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãi rer jakwa ym tĩ. Hamüi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ëja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴ Mekisende riki katu te ame'ë ke, aja pekwa. Amarã jande ramüi ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ë ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

⁵ Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ëha mujekwa: “Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok” aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ. ⁶ Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Amarã pe Tupã pandu: “Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja. Ame'ë Amarã pe katu ame'ë ke Mekisende pandu.

⁷ Amõ pe amõ pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Ame'ë pandu ame'ë ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.) ⁸ Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “A'e ixo” aja. (Aja rahã, a'e manõ, aja Tupã je'ëha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹ Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ë rahã, Rewi riki me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ. ¹⁰ Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamüi rehe ihĩ, ame'ëja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ë tĩ, ame'ëja saka. Amarã me'ë rahã, Rewi me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹ Tupã je'ëha ke jundéu awa ta pe Moise me'ë rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ë pa'i ta Tupã mujekwa ame'ë ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ë riki ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ë te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹²⁻¹⁴ Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ëha

kuja mujekwa: “Rewi rainō ta jō pa'i ta” aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainō ym. Junda rainō ke a'e aja jakwa katu. Junda rainō ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ēha ke muruwak ta me'ē te'e. “Junda rainō ta ngi har amō riki pa'i keruhū wan ta” aja Moise pandu ym te. Aja rahā jandema'e sawa'e te pa'i keruhū ym ta tipe. Anī. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhū a'e tī. A'erehe Moise je'ēha ke muruwak ta me'ē te'e tī.

Mekisende aja amō pa'i keruhū pu'am tī

¹⁵ Ame'ē rehe har jakwa katu te we rī. Amō kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tī. (Kirisutu a'e.) ¹⁶ Pa'i aja a'e ke amō mu'am. Rewi rainō ke a'e a'erehe pa'i aja a'e ke amō mu'am my? Anī. Aja ym. Uhā te hū ame'ē ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am. ¹⁷ Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tī” aja panduha ihī. ¹⁸ Rewi rainō ta riki pa'i ta. Ame'ē panduha ke Tupā mukanim. A'eta riki pa'i ta rahā, muhā ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tī. ¹⁹ Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym te. Apo amō kotyhar pa'i ke Tupā mu'am, a'erehe Tupā namō jaxo ta kŷ. Ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Katu te ame'ē.

²⁰⁻²¹ Amō we tī. Jesu ke pa'i aja Tupā mu'am rahā, a'e pandu: “Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta” aja. Aja Rewi rainō ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahā, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ē ke Ndawi mupinim. Kuja:

“Jandema'e sawa'e te manga katu: ‘Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta’ aja.

Kuja a'e pandu tī: ‘Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo’ aja.” (Ame'ē panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²² “Jesu riki pa'i” aja Tupā pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhū a'e tī.)

²³ Amō we tī. Pa'i ta heta riki. Rewi rainō manō ta ame'ē ta ke a'eta, a'erehe marā ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Peteī manō rahā, amō riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴ Jesu anī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amō pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i ke Jesu. ²⁵ “Jesu rehe ihē ajurujar katu. A'erehe ihē ke emuhā katu” aja Tupā pe amō pandu. Ame'ē ta ke Jesu muhā katu apo 'y. Aja te'e ta muhā katu ixo tī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupā namō a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ē ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ē ta ke a'e muhā katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū katu te ame'ē ke

²⁶ Jesu riki jandema'e pa'i keruhū. A'e jō riki a'ewan, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ē ta aja ym te a'e ixoha tī. Pe, ywa pe a'e ke Tupā raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahā: “Katu te ame'ē ke ko” aja mujekwa katu.)

²⁷ Sehar pa'i keruhū ta aja ym Jesu tī. Sehar pa'i keruhū ta arapuharan ta ke hany. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ē ke hany. Aja wera rahā pame katu te hany. Jesu aja ym. Pe, amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhū muhepy. Ame'ē ke sehar pa'i keruhū hany tī. Aja wera rahā pame katu te hany. Jesu aja ym tī. Peteīhar a'e manō. A'e jō. A'ewan ame'ē. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manō. ²⁸ Sawa'e ta ke pa'i keruhū wan ta aja Moise je'ēha mu'am. Ame'ē sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anī. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ēha muwyr. A'engi: “Jete atu te ihē apandu” aja Tupā pandu. “Ihē ra'yr ke pa'i keruhū aja ihē amu'am ta” aja. Ta'yr riki katu te ame'ē ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

8

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹ Pesarahã! Pa'i keruhũ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja me'ẽ pa'i keruhũ Jesu. Ywa pe Tupã rake a'e wapyk uĩ. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. ² Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha renda te ke Tupã mujã, ame'ẽja saka. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke mujã. A'erehe ame'ẽ ke sawa'e ta mujã ym. Ame'ẽ rehe kapy ihĩ, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. A'ep Tupã ixo. A'ep pa'i keruhũma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³ Yman sehar pa'i keruhũ ta pame katu te amõ mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moĩ moĩ. “Tupãma'e ke ko” aja a'eta pandu. Ame'ẽ ke ywa ngi Tupã usak, ame'ẽja saka. Arapuharan ta ke a'eta hapy hapy tĩ. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupã pe Jesu me'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Pa'i keruhũ a'e, a'erehe ma'e ke me'ẽ ta me'ẽ te'e. Arapuharan anĩ. Kuja. Tupã pe a'e pandu: “Ko ihẽ axo. Nde pe ihẽ ajume'ẽ” aja. ⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e ixo ta tipe rahã, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. A'erehe Jesu anĩ. Pa'i aja ym ta a'e. Tupã pe ma'e ke sehar ta me'ẽ me'ẽ. Moise je'ẽha mujekwa, aja a'eta me'ẽ me'ẽ. ⁵ Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tĩ. Yman Moise mujãha ke aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ke a'e mujã. So'o pirer ok ke te'e ame'ẽ. Ame'ẽ ke a'e mujã tate rahã, Tupã pandu ipe:

—So'o pirer ok mujãha ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ywy'ã keruhũ pe nde erexo rahã, ihẽ amujekwa ta nde pe. Ywa pe amõ ihĩ, aja me'ẽ amujekwa ta. Aja me'ẽ emujã katu te tĩ — aja Moise pe.

⁶ Jesu riki amõ kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Kuja: “Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngã rehe nde py'a emujywyr” aja ipe. Ame'ẽ panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ẽha me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tĩ. Kuja. “Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. A'erehe panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Ame'ẽ ke Moise pe me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷ Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke rahã, amõ je'ẽha ke Tupã muwyr ym ta tipe. ⁸ Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupã ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amõ je'ẽha ke a'e muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

“Yman rahã jundéu awa ta pe ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ta.

Pyahu ame'ẽ ke. Junda rainõ ta pe ihẽ amondo ta tĩ.

⁹ Pehẽ ramũ ta ke Eji ywy ngi ihẽ amuhem rahã, ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ngã pe.

Ihẽ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. Je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihẽ ahijar tĩ.

Ame'ẽ je'ẽha ke hainõ ta pe ihẽ amondo ym ta tĩ. Amõ kotyhar je'ẽha ke amondo ta.

¹⁰ Apo amõ kotyhar je'ẽha ke jundéu awa ta pe ihẽ amondo ta.

Yman rahã, ihẽ je'ẽha ke a'eta pe ihẽ amujekwa ta.

Ngã py'a rehe ihẽ amoĩ ta. A'erehe upa katu te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihẽ rehe har.)

Ihẽ kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupã ihẽ. A'eta rehe ihẽ asak katu ta” aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹¹ Amõ we a'e pandu tĩ:

“Upa katu te ihẽ rehe har ngã ukwa ta. Upa katu te kapitã keruhũ ta ukwa ta tĩ. Upa katu te miasu ta ukwa katu ta tĩ.

A'erehe ianam ta ke a'eta mu'e ym ta: ‘Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e’ aja pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ẽ ywy pe har ta ke aja ym a'eta mu'e ta tĩ. ‘Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e’ aja mu'e ym ta tĩ.

Upa katu te ngã ukwa katu, a'erehe aja pandu ym ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tipe. Ihē py'a jywyr ta ngā rehe.

Upa ngāma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ihē aharái ta” aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ Je'ēha pyahu ke Tupā muwyr, aja a'e pandu. Aja rahā muwyr py ame'ē ke mukwehehar. Pe, kwehehar rahā, ombor. Katu ym rahā, ombor tī. A'erehe muwyr py ame'ē ke Tupā mukanim. (Moise je'ēha ke mukanim.)

9

Tupā rehe ipy'a ke moī moī ha rehe har

¹ Yman Tupā pandu jande ramūi ta pe. Panduha py ke ame'ē, aja jakwa. “Ihē Tupā. Ihē je'ēha rehe pehendū katu rahā, pehē rehe ihē asak katu ta” aja. Pe, so'o pīrer ke te'e ok ke a'eta mujā. A'ep Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī. Myja me'ē Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī my? Ame'ē ke Tupā mujekwa katu. ² Pe, sehar so'o pīrer ke te'e ok keruhū ke a'eta mujā. Jupyka riki so'o pīrer tī. Mokōi kapy ihī. Peteī kapy hukwen koty ihī. Ame'ē pe ma'e weraha tymā i'āi. Myrape ihī tī. Ame'ē 'ar pe mbeju ke pa'i mou. Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī ngā. Ame'ē kapy: “Katu” aja ngā panduha. ³ Ame'ē kupe koty amō kapy ihī. Ame'ē riki: “Katu te me'ē ke” aja jande ramūi ta pandu. A'ep Tupā ixo, ame'ēja saka. Pan rukwen kupe koty ihī. A'ep Tupā ixo, ame'ēja saka. ⁴ Ame'ē kapy pe kaixā ihī. Myra ke te'e mujā ame'ē ke. Upa katu te itatawa pe pukek. Ame'ē kaixā 'ar pe ma'e pihe katu ame'ē ke ukwāi. Amō kaixā a'ep ihī tī. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ē pe pa'i pukek tī. Ame'ē kaixā jywī pe parasuku ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe: “Mana” ihī. (Yman ame'ē ke jundéu awa ta pe Tupā me'ē.) Ame'ē kaixā pe myra ihī tī. Arāma'e ke. Yman xirik rahā, ame'ē ngi hokyr uhem. Ame'ē kaixā pe mokōi itape ihī tī. Ame'ē rehe je'ēha ke Tupā mupinim. Jande popa (10) je'ēha ame'ē ke. Ame'ē rehe jundéu awa ta hendu katu ta me'ē te'e. ⁵ Ame'ē kaixā 'ar pe ma'e'ā i'āi. “Xerumī” aja riki. Ipyyo namō ixo. Tupā je'ēha rahoha ta aja ame'ē ta tī. Ipyyo pīrar, aja i'āi. Ame'ē i'āi rahā, Tupā riki a'ep ixo tī, aja ame'ē mujekwa ngā pe. Ma'e renda 'ar pe ipyyo pīrar aja i'āi. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe Tupā ipy'a jywyr tī, aja mujekwa tī. Ipyyo pīrar aja i'āi rahā, aja mujekwa katu. Apo upa katu te ame'ē kapy rehe ihī ame'ē ke ihē amujekwa ym ta rī. Ta'yr mi jō amujekwa.

⁶ Upa moī katu rahā, kuja pa'i ma'ema'eha ke. Sehar so'o pīrer ok keruhū kapy katu ame'ē pe ma'e ke ma'ema'e ixo. Wera rahā pame katu te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo. ⁷ Jywī pe pa'i keruhū jō ixo katu. Kapy katu te ame'ē pe ixo. Peteī warahy 'ar aha oho rahā, peteīhar jō ixo oho. Amō ta rymba ruwy ke namō ixo oho. Ame'ē ke Tupā pe mujesak, ame'ēja saka. Pe, pandu: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ko ihē rymba ruwy ihī. Ame'ē arur. A'erehe ihē rehe nde py'a emujywyr katu” aja Tupā pe. Amō we tī. Kuja pandu tī: “Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ko amō ta rymba ruwy arur tī. A'erehe ngā rehe nde py'a emujywyr katu tī” aja Tupā pe tī. ⁸ So'o pīrer ok keruhū pewehī rahā, marā ka ym kapy rehe johu ngā ixeha, aja Tupā'ā mujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, Tupā ixo, ame'ē pe oho ym awa, aja mujekwa.)

⁹ Aja apo tī. Marā ka ym kapy katu te ame'ē pe ngā ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar ta ma'e ke Tupā pe werur. Ipy'a ke ngā moī moī ehe rahā, ma'e ke ngā werur. Pe, ame'ē hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hapy hapy rī. Upa ukwāi. Aja rahā, upa ame'ē ke a'eta py'a ke juhyk ym we rī, aja jakwa katu. ¹⁰ Pesarahā! (Ymanihar ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym we rī.) Ame'ē ymanihar je'ēha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my. Y aja me'ē ke ja'u katu my. Myja Tupā koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ē ke ma'ema'e tī. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jō. (Anī. Ngā py'a juhyk ym.) Apo anī. Amō kotyhar Tupā mujekwa, a'erehe ame'ē ymanihar ke upa. (Apo Tupā mujekwa ame'ē ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹ Pe, Kirisutu uwyr rahā, pa'i keruhū aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ē ke ixotyhar ta pe a'e me'ē me'ē. Pa'i keruhū ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ē wyy keruhū pe ihī ym. Sawa'e mujā ym tī. Ywa pe Tupā rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ē ke ame'ē renda. Kome'ē wyy keruhū renda 'ar koty te we ame'ē katuha.

¹² Kapy katu te ame'ë pe sehar pa'i keruhũ ixé oho. Aja Kirisutu ixé oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixé oho tĩ. Peteĩhar jō ixé oho. Amō amō we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamō jaxo katu. ¹³ Jundéu awa ta ukwaha aja amō ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namō aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixé katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ë tatimbuk ke y namō mupara. Pe, ame'ë ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixé katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha. ¹⁴ Ame'ë riki jetehar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupã'ã riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namō Tupã pe Kirisutu pandu: “Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ë rehe ihẽ amanõ ta” aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te ame'ë ke. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: “Mã katu ym jande” aja jakwa. Anĩ. Ame'ë jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ë ke Tupã namō Kirisutu pandu. A'erehe: “Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak” aja Tupã pandu ame'ë ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Kirisutu ruwy namō ngã py'a juhyk katu. Ame'ë pandu katuha aja, uhãha namō ixo ta. Pyhyk ta, ame'ëja saka ame'ë. Panduha ymanihar namō ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi poir, ame'ëja saka.

¹⁶⁻¹⁷ Amō mupinim: “Ihẽ amanõ rahã, upa katu te ihẽma'e ke nema'e wan ta” aja. A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amō pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha. Manõ rahã, ima'e ke ngã muhã. ¹⁸ Aja saka ymanihar panduha ke. Tupã pandu: “Ihẽ je'eha rehe nde erehendu katu rahã, nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ë riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahã jō ame'ë panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ë te'e, aja mujekwa. Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhã, ame'ëja saka.) ¹⁹ Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã je'eha ke Moise mujekwa. Ame'ë mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tĩ. Huwy ke jo'ok tĩ. Ame'ë ke y namō mupara. Pe, ame'ë ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'yr rãkã pe mupipi. Myra ra'yr rer: “Iso.” Arapuharan ra ke mupirã. Ame'ë pe mupipi tĩ. Tupã je'eha rehe mupipi tĩ. ²⁰ A'e pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: “Ihẽ je'eha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ë rehe pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihẽ amupipi pehẽ rehe rahã, pehendu katu ta aja ihẽ amujekwa. Arapuhame ruwy ihẽ amupipi rahã, aja tĩ. Pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa tĩ — aja Moise pandu.

²¹ Aja so'o pিরer ok keruhũ rehe huwy ke Moise mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ë ke rehe mupipi tĩ. Myrape rehe mupipi tĩ. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tĩ. Mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ë ke rehe mupipi. ²² Jete riki. Tupã je'eha ke amō mupinim: “Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã, ame'ë riki xi'aha ke kutuk” ame'ëja saka. Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahã, pe, amō manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã jō Tupã ipy'a jywyr katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

²³ Kome'ë ywy keruhũ pe so'o pিরer ok keruhũ ihĩ. Ame'ë riki ywa pe ihĩ, ame'ëja saka. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ame'ë rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ë ke aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Huwy pe mupipi tĩ, ame'ëja saka. A'eta rymba

ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã putar. Ame'ë Kirisutu ruwy ke. ²⁴ Ywa pe ihĩ, aja kapy katu te ame'ë ke amõ mujã, kome'ë ywy keruhũ pe. Ame'ë pe Kirisutu ixeye ym oho. Awa ta mujã ame'ë pe ixeye ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ. ²⁵ Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ë pe sehar pa'i keruhũ ixeye oho. A'eta rymba ruwy namõ ixeye oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e jume'ë rahã, heta ym manõ a'e. Peteihar manõ. Peteihar huwy uhem tĩ. ²⁶ Heta manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã rahã har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe tĩ. Aja ym riki. (Peteihar manõ.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr. Tupã pe a'e jume'ë. Pe, manõ. A'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. ²⁷ Upa awa ta manõ ta me'ë te'e. Peteihar manõ. A'engi Tupã pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ë ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahã, ame'ë ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ëja saka. ²⁸ Kirisutu anĩ. Peteihar a'e manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ë. Pe, manõ. Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Petei awama'e ke rehe muhepy my? Anĩ. Aja ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokõihar a'e uwyr ta tĩ. Arahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tĩ. Anĩ. A'e uwyriha rehe harõ ame'ë ta ke a'e muhã katu ta uwyr.

10

¹ Moise je'ëha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jetehar te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã muwyr ta, aja mujekwa. Jetehar te ke ame'ë. Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa we mi tĩ. Pesarahã! Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke sehar pa'i keruhũ jukwa. Ame'ë ruwy ke Tupã pe mujesak tipe, ame'ëja saka. Ngã py'a ke juhyk ym ame'ë. Hymba werur ame'ë ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. Ame'ë ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ym Tupã pandu. (A'erehe amõ jetehar te ke Tupã mujekwa ta me'ë te'e.) ² Hymba ke hany ame'ë ta py'a ke huwy juhyk rahã, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngã jupe: "Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namõ jaxo" aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tĩ. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tĩ. Upa ame'ë ke muputu'u ta tipe. ³ Aja ym riki. Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namõ ixo, aja ame'ë mujekwa. ⁴ Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy ke juhyk ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵ A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe Kirisutu uwyr tate rahã, Tupã pe a'e pandu: "Nde rehe ngã ipy'a moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke hany hany. Ame'ë ke nde ereputar ym riki. Amõma'e ke nde pe ngã me'ë ame'ë ke nde ereputar ym tĩ. (Ame'ë ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihẽ ke nde erepondo ta. (Aja rahã, nde ereputar ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu ta.)

⁶ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba ke hany. Ame'ë rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke upa katu te hany. Ame'ë rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ë ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

⁷ A'erehe ihẽ apandu: 'Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu ta.

Ihẽ rehe har Moise je'ëha rehe panduha ihĩ. Aja nde erepandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu ta' " aja Kirisutu pandu.

⁸ A'e pandu py: "Nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke upa hany. Ame'ë ke nde ereputar ym. Ame'ë rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ë ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngã werur rahã, aja tĩ. Ngã rymba upa katu te hany rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba hany rahã, aja tĩ. Ame'ë ta ke nde ereputar ym tĩ. Ame'ë ta rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ë ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tĩ)" aja Kirisutu pandu. Aja me'ë a'e pandu

riki. Moise je'ēha mujekwa, aja ma'e hymba hany tipe. Moise je'ēha mujekwa aja ma'e ke Tupā pe ngā werur tipe tī. ⁹ Kirisutu pandu tī:

—Papa! Nde riki Tupā! Ko ihē axo. Nde erepandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahā, ngā rymba hany ame'ē ke Tupā mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim, ame'ēja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manō. A'erehe ngā rymba ke hany ym ta me'ē te'e apo 'y. ¹⁰ Tupā putar ame'ē ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manō. Peteihar a'e manō. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupā juhyk katu.

¹¹ A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu. Wera rahā pame katu te ma'ema'e. Amō amō rahā, ngā rymba hany hany. Heta hany tipe. Ame'ē hany rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te. ¹² Kirisutu manō rahā, anī. Peteihar a'e manō. Ngā ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhapy. Aja te'e ta ame'ē katu. Aja rahā, awa ta py'a ke Tupā juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahā, Tupā rake a'e wapyk oho. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

¹³ A'ep pewe ihī rī. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we, a'ep pewe ihī rī. ¹⁴ Peteihar a'e manō. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā py'a ngi Tupā juhyk katu. Ame'ē ta pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe” aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

¹⁵ Ame'ē ke jande pe Tupā'ā mujekwa katu tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e mujekwa py.

¹⁶ Ame'ē ke amō mupinim. Kuja:

“Tupā panduha ke Tupā'ā mujekwa: ‘Yman rahā, amō panduha ke ihē kotyhar ta pe ihē amondo ta. Kuja riki.

Ihē je'ēha ke ipy'a pe ihē amoī katu ta. Iākā ke ihē amujanam ym ta. Aja rahā, harái ym te ta' aja riki.” Aja Tupā panduha ke amō mupinim.

¹⁷ A'engi Tupā pandu: “A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihē aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ē ma'ema'eha ke ihē aharái ta tī” aja. ¹⁸ Aja rahā Tupā ipy'a jywyr ngā rehe. Upa ame'ē ke Tupā harái katu te. Ipy'a jywyr ngā rehe. A'erehe amō we ngā rymba hany ym ta me'ē te'e.

Mā peja Tupā rehe jahyk katu

¹⁹ Ihē mu ta! Pesarahā! Jesu manō rahā, huwy ke uhem. A'erehe Tupā ixo ame'ē pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ē pe jaxe katu te, ame'ēja saka. Ywa pe har ame'ē pe jaxe katu te, ame'ēja saka. ²⁰ Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ē ke musorok, ame'ēja saka. A'e manō, a'erehe musorok, ame'ēja saka. A'erehe Tupā ixo ame'ē pe jahyk katu. Jesu riki uhā te hū ame'ē ke a'e, a'erehe Tupā rehe aja te'e ta jahyk katu. ²¹ Jesu riki pa'i keruhū. A'e riki ixotyhar tama'e kapitā keruhū. ²² A'erehe mā peja Tupā ixo ame'ē pe jahyk katu. (Aja pandu rahā, Tupā namō japandu pandu katu.) Te'eha namō aja ym japandu pandu inamō. A'e riki Tupā, ame'ē rehe jajurujar katu. Ame'ē jakwa katuha namō mā peja inamō japandu pandu. Jande py'a ke Tupā juhyk, a'erehe mā peja: “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namō jaxo” aja ym japandu. Jande py'a ke Tupā upa juhyk. Y namō jande upa jajukutuk, ame'ēja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahā, japandu pandu inamō. ²³ Inamō jaxo ta kŷ. Ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Aja amō ta pe japandu. Mā peja ame'ē ke jahijar ym. Tupā pandu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ē ke jakwa katu, a'erehe mā peja jaharō katuha ke jahijar ym.

²⁴ Amō Jesu kotyhar ta rehe har mā peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahā, a'eta namō ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mā peja amō ta rehe japy'a katu tī. Mā peja amō ta pe ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e tī. ²⁵ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe amō ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mā peja ame'ē ta aja ym jande. Mā peja jande johu jay'ar katu jaxo. Mā peja jande py'a ke jamātā katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mā peja i'ar koty te we jande py'a jamātā katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahā, pyrara ixo ta

²⁶ Jetehar te ke jande pe Tupã mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ẽ ke jamukanĩha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ẽ ke mukanim, ame'ẽja saka. ²⁷ Aja rahã, Tupã mupyraraha rehe jõ jaharõ jaxo. Jakyjeha namõ jaharõ jaxo. Amõ we tĩ. Tupã ke putar ym, ame'ẽ ta riki tata keruhũ pe oho ta. A'ep pyrara hũ ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahã, japyrara hũ jaxo tĩ.

²⁸ Moise je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ.) Ame'ẽ ke mokõi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahã: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja a'eta pandu. Aja rahã, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke ngã jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tĩ. ²⁹ Aja rahã: “Tupã ra'yr ihẽ aputar ym” aja pandu ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke ihẽ ajuhyk ta” aja. “Mã ame'ẽ Jesu ruwy riki jaxer” aja pandu ame'ẽ ke aja tĩ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. Tupã'ã rehe juru ai tĩ. Tupã'ã ipy'a katu ame'ẽ ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ẽ juru ai ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. ³⁰ Tupã pandu: “Katu ym ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ame'ẽ ta rehe juja katu te ihẽ amujywyr ta” aja riki. Tupã pandu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amõ we tĩ. “Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta” aja Tupã ukwa. Ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. ³¹ Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e mupyrara rahã, mâte hũ pyraraha.

³² Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jetehar te ke pehẽ pe Tupã upa mujekwa. Pe, pehẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta mupyrara tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. ³³ Hetaha ta ruwa koty pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Pehẽ ke a'eta mupyrara tĩ. Aja pyrara ixo ame'ẽ ta namõ pejy'ar peho. Pkyje ym ha namõ a'eta namõ pepu'am. ³⁴ Kyndaha pe amõ Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehẽma'e ke jurujar ym ame'ẽ ta pyhyk raho rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Pehẽ rury katuha namõ pexo we rĩ. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pehẽma'e ihĩ, aja pekwa, a'erehe pehẽ rury katuha namõ pexo. Aja te'e ta pehẽma'e ke. Marã ka ym ame'ẽ ke awa mukaniha. ³⁵ A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Aja rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta. ³⁶ Pehẽ py'ahu te'e pexo rĩ. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr katu ta tĩ, aja pekwa katu. ³⁷ Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Peharõ we rĩ. Aja rahã, jywyr ame'ẽ ke jywyr ta. I'i we ym ta.

³⁸ Ihẽ kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. ‘Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe’ aja ihẽ apandu ta. Ihẽ namõ a'eta ixo katu ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahã, a'eta rehe ihẽ rury ym ta tĩ” aja amõ mupinim. (“Jywyr ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kirisutu ke a'e” aja mujekwa katu.)

³⁹ Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym ta ame'ẽ ta ke jande. Mupyraraha renda pe jaho ym te ta ame'ẽ ta ke jande tĩ. Pesarahã! Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupã rehe. Jande ke a'e muhã katu ta ame'ẽ ta ke jande.

11

Jurujar katuha ke

¹ Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu rahã, jaharõ ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamõ jaxo ta ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Ma'e jasak ym te ame'ẽ ke pehĩ, aja jakwa katu te tĩ. ² Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu: “Pehẽ katu” aja.

³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã, aja jakwa katu. A'e je'ẽha rupi a'e mujã, aja jakwa katu te. Aja rahã ma'e jasak ame'ẽ ke a'e mujã. Ma'e jasak ym te ame'ẽ ke a'e mujã tĩ, aja jakwa katu te tĩ.

⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ rahã, arapuharan ke a'e hany. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu,

aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hapyha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu” aja. A'e pandu tĩ: “Nde rymba nde erehapy. Ame'ẽ katu” aja riki tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe jande pe a'e mujekwa rĩ: “Myja me'ẽ Tupã rehe jurujar katu my” aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe mujekwa rĩ.

⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke Tupã raho, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Ywa pe Eno ke Tupã raho ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu” aja. ⁶ Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e. (Nixói rahã, ipy'a ke moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ipe.

⁷ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ ajukwa ta y pe” aja. Aman keruhũ uhyk ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta riki hendu ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupã pandu: “Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu” aja.

⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta” aja. A'erehe hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki. ⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ. Nema'e ta” aja. Pe, ame'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, ame'ẽ ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ẽ ke a'e aja ixo. So'ok pirer ok namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu tĩ: “Nde pe kome'ẽ ywy ke ihẽ ame'ẽ ta” aja. ¹⁰ Amõ ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ẽ rehe a'e harõ ixo. Tupã mujã ta ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe a'e harõ. Ame'ẽ ok ta mujãha ke Tupã ukwa katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ẽ ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke ame'ẽ.

¹¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã je'ẽha rupi ta'yr u'ar. Amarã tamũi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta, ame'ẽ rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. ¹² Ta'yr ym. Tamũi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainõ uhem. Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ. Y ramũi rymy'y rehe marã ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ.

¹³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manõ. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta” aja. Ame'ẽ ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã, hainõ ta riki ame'ẽ ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amõ ta pe a'e pandu: “Kome'ẽ ywy pe asak te'e aja ihẽ axo. Apaxia aja ihẽ axo se” aja riki. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. ¹⁴ Aja pandu, a'erehe amõ hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã pe. ¹⁵ Hekoha ke hijar uwyr, ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã, a'ep a'eta jywyr ta tipe. ¹⁶ Jywyr ym te riki. Amõ hekoha katu te ame'ẽ ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe: “Tupã! Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu” aja pandu. Ame'ẽ ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.

¹⁷⁻¹⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr ke Amarã hapy ta tipe. Yman Tupã pandu ipe: “Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainõ heta hũ ta” aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupã jupandu jupe: “Ihẽ rehe Amarã hendu katu my? Ihẽ amanga ta” aja. A'erehe Amarã pe a'e pandu: “Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ” aja. Arahã ta'yr peteihar Amarã jukwa ta tipe. Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa

ipe. ¹⁹ Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manõha ngi Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahã! Manõha ngi muhem, ame'ẽja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namõ Amarã hok pe jywyr oho.

²⁰ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Yman rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta” aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tĩ.

²¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: “Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta” aja. Myra rehe tamüi wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uĩ rahã, Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ.

²² Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, a'e pandu: “Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho” aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Sengi peho rahã, ihẽ rete ke pehẽ namõ peraho tĩ” aja riki.

²³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahã, eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ngi Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahã, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitã keruhũ je'ẽha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitã keruhũ pandu: “Sawa'e ra'yr u'ar rahã, pejukwa” aja jundéu awa ta pe. Ame'ẽ rehe Moise pái ta hendu ym.

²⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahã, a'e pandu: “‘Nde riki Parao rajyr membyr’ aja ym ihẽ rehe har pepandu. Aja ym ihẽ” aja Moise pandu.

²⁵ Jundéu awa ta Tupã kotyhar ta ke. Ame'ẽ ta namõ pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, Tupã ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, a'e jumuhury katu juehe. Anĩ. Aja a'e putar ym te. ²⁶ A'erehe jundéu awa ta namõ pyrara ixo rahã, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ẽ ke heta ihĩ. Ame'ẽ namõ ixo rahã, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anĩ. Ame'ẽ ke putar ym. Tupã kotyhar ta namõ pyrara ixo rahã, katu tiki, aja a'e ukwa. Ame'ẽ i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tĩ. Yman rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe ianam ta namõ a'e pyrara ixo.

²⁷ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitã keruhũ parahyha ngi kyje ym ha namõ uhem oho. Tupã rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: “Parao rekoha pe ihẽ ajywyr ym ta” aja.

²⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu: —Arapuharan ruwy ke hukwen rehe pemupipi. Aja rahã, sawa'e u'ar py ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha jukwa ym ta — aja pandu.

Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha rer: “Ngã jukwaha ke a'e.” “Ame'ẽ arapuharan ruwy namõ mupipiha aja te'eha pekwa pekwa pexo. Amõ amõ warahy 'ar rahã, pekwa pekwa pexo” aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ẽ riki: “Pasuko” aja japandu.

²⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytä. Y aha oho rahã, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa katu te y jukwa.

³⁰ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe. ³¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã, ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa jukwa rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke. Hambe kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³² Amõ we ihẽ apandu ta my? Amõ heta ymanihar ta ixo rĩ. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ym ta apo. Pesarahã! Jineã ixo. Mbara amõ tĩ. Ixo tĩ. Sãsã amõ tĩ. Ixo tĩ. Jesete amõ tĩ. Ixo tĩ. Ndawi amõ tĩ. Ixo tĩ. Samue amõ tĩ. Ixo tĩ. Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ. ³³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amõ ywy pe har ta namõ jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupã pandu

ame'ë ke a'eta pe a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwateran juru ke Tupã kynda. A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke. ³⁴Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amõ ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amõ ta jukwa tate rahã, ame'ë ta ngi Tupã muhem, a'erehe a'eta manõ ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã, a'eta py'a ke Tupã mâtã. Amõ awa ta namõ jumai mai rahã, ame'ë ta ke a'eta muputu'u tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr, a'erehe muputu'u. ³⁵Tupã pandu ame'ë ke rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manõ rahã, ame'ë ta ke Tupã mukwera katu.

(Amõ ta anĩ. Ame'ë ta ke ngã jukwa.) Amõ ta pandu: “Tupã rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ë ke japutar ym” aja. A'erehe ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy hũ. A'erehe jukwa. Manõ ta ame'ë ta kuja ukwa: “Ihẽ amanõ rahã, Tupã namõ ihẽ axo ta kÿ. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ë pe oho ta kÿ, aja ukwa katu, a'erehe manõha ngi kyje ym. ³⁶Amõ jurujar katu ame'ë ta rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta puka puka hũ riki. Amõ ta ke so'o pিরer pe a'eta pirok hũ. Amõ ta ke ita tupaham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho. ³⁷Amõ ta ke ita pe a'eta jukwa. Amõ ta ke sehói pe kytyk mondok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amõ ta ke kyse puku pe jukwa. Amõ ta pyrara ixo. Arapuharan pিরer kamixa namõ ixo. Arapuhame pিরer kamixa namõ aja tĩ. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amõ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ. Amõ ta rehe mujaxeriha ke a'eta mondo. ³⁸Kome'ë wyw keruhũ pe a'eta ixo rahã marã ka ym katuha, aja Tupã ukwa katu. Anĩ. (Ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixói te ame'ë rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amõ ta tĩ. Itakwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ. Ywykwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ.

³⁹Tupã pandu ame'ë ke rehe upa ame'ë ta jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ riki katu ame'ë ta ke pehẽ” aja riki. Kome'ë wyw keruhũ pe a'eta ixo rahã, Tupã pandu ame'ë ke a'e muwyr ym we ngã pe rĩ. ⁴⁰Yman Tupã pandu: “Yman rahã ihẽ kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ë ke ihẽ ame'ë ta” aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namõ jõ ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. “Katu te ame'ë ke pehẽ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ë ke a'e muwyr ym yman. Apo jõ jande namõ ame'ë panduha muwyr katu a'e.

12

Tupã riki jande pái keruhũ

¹Pesarahã! Tupã pandu ame'ë ke rehe heta hũ ymanihar ta jurujar katu. Ame'ë ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ëja saka. Jande py'a ke a'eta mâtã u'am, ame'ëja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ë ke mã peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ë ta ombor tĩ. Upa ma'e puhýi ame'ë ke ombor. Aja rahã, pahar ujan katu ta. Jande aja tĩ. Ujan te'e ame'ë ta aja jaxo tĩ. A'erehe ma'e puhýi ame'ë ke mã peja jambor. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mã peja jahijar katu. Aja rahã Tupã putar ame'ë ke upa ima'e pyrãtãha namõ mã peja jama'ema'e katu. ²Mã peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu ta me'ë te'e tĩ. Jande ke a'e mu'e katu. (A'erehe jajurujar katu ehe.) Ma'e ke upa rahã, inamõ aja te'e ta jaxo. Hury katuha namõ ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: “Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihẽ amanõ ta. Ihẽ ruxĩ ym ingi” aja. Pe, ame'ë rehe a'e manõ. Apo Tupã rake a'e wapyk uĩ. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja jakwa.) Inamõ kapitã keruhũ te a'e.

³Yman Jesu pyrara ixo, ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ë ta parahy te hũ ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rĩ. A'erehe mãte pekwaaha aja ym pexo. Pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. ⁴Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe pepandu: “Mã peja ym pexo” aja. A'erehe pehẽ rehe a'eta parahy. Pehẽ ke mupyrara tipe tĩ. Pehẽ ke a'eta jukwa ym we rĩ.

⁵ Ta'yr ta namō ipái pandu katu. Aja pehē namō Tupā pandu pandu katu. A'e pandu ame'ē ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu. Kuja riki:

“Ihē ra'yr! ‘Ema'e ym’ aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahā, ehendu katu ehe.

‘Katu ym ame'ē ke nde erema'e’ aja a'e pandu rahā, eparahy ym ehe tī.

⁶ ‘Ema'e ym’ aja upa ipy'a katu ame'ē ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

‘Ihē ra'yr’ aja me'ē ke a'e nupā. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu” aja Tupā pandu.

⁷ Pehē pepyrara pexo rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupā, aja pehē py'ahu te'e pehendu. Pesarahā! Ta'yr ke ipái nupā ym ame'ē ke nixói. Upa katu te nupā. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahā, pehē riki ta'yr ta ke aja Tupā mujekwa. ⁸ Upa ta'yr ta ke Tupā mupyrara. A'erehe pehē pepyrara ym pexo rahā, Tupā ra'yr ta aja ym pehē. Ta'yr ta te aja ym pehē. Amō riki pehē pái aja pexo.

⁹ Kome'ē wyy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupā rahā, jahendu katu ehe. Aja rahā i'ar koty te we jande pái keruhū rehe jahendu katu ta me'ē te'e tī. Pe, inamō aja te'e ta jaxo. ¹⁰ Kome'ē wyy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupā. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tī. A'erehe nupā. Jande ke Tupā mupyrara rahā, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahā, a'e katu te aja jaxo ta tī, aja me'ē a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara. ¹¹ Jande ke a'e mupyrara rahā, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anī. I'i atu ym ame'ē. Kuja. Tupā mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tī. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahā, hury katuha namō ixo katu ta tī. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupā mupyrara.

Katu ixoha ame'ē ke mujekwa

¹² Mā peja pyai ame'ē ta ke pemuhury katu. Mā peja kyje ame'ē ta py'a ke pemātā katu tī. Aja rahā, pehē ke amō ta mahy rahā, aja te'eha pehē py'ahu te'e pehendu katu.

¹³ Jetehar te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahā, jurujar katuha ke hijar Tate, ame'ē ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahā, a'eta hijar ym ta. Aja rahā, Tupā namō a'eta juehe katu ixo tī.

¹⁴ Pejumai ym ha namō amō ta namō pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahā, jandema'e sawa'e te namō pexo ym te ta. ¹⁵ Pesak katu pexo. Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē ke mā peja pehijar ym. Pesarahā! Juruwe'y tiha oho rahā, upa pyta rake rupi i'āi ame'ē ke jukwa. Ame'ē riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahā, amō ta riki Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahā, katu ym. (Pyta rake rupi i'āi ame'ē ke jukwa, ame'ēja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶ Esau aja ym pehē tī. Kūjā rehe a'e ka'u te'e. Tupā ke a'e putar ym te tī. A'e riki u'ar py ame'ē ke tipe. Aja rahā, ipái manō rahā, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ē ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahā, a'e pandu imu pe: “Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahā, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihē pe papa muwyr ame'ē ke nema'e wan ta” aja riki. ¹⁷ I'i katu rahā we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ē ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: “Tupā pe epandu: ‘Mā peja u'ar py ame'ē ke rehe esak katu’ aja ihē rehe har epandu ipe” aja ipái pe. Ipái pandu: “Anī. Marā ka ym ihē apanduha. Tupā pe ne mu rehe har upa ihē apandu” aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: “Tupā pe ihē rehe har epandu tī. Ihē koty pandu katuha ke emuruwak” aja tipe. Marā ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: “Tupā ke japutar ym” aja ym pexo tī.

¹⁸ Ywy'ā keruhū pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihī. Aman pihun te aja ywa takāxīha ihī tī. Ywytu keruhū peju hū tī. (Tupā pyrātā te hū aja mujekwa.) ¹⁹ Jumi'a aja tyapu hū tī. Tupā pandu tī. Ame'ē ke jundéu awa ta hendu rahā, a'eta pandu: “Epandu ym apo” aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu. ²⁰ A'eta hendu: “Ywy'ā rehe pepyrū rahā, ame'ē ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehē rymba ta aja tī. Pejukwa tī” aja riki. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo. Jaxer ame'ē ke nixói te ipe, ame'ē ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amō we Tupā pandu ame'ē ke hendu tar ym. Kyje. ²¹ Upa Moise usak, ame'ē ke mäte we ame'ē te a'eta my. (Tupā pyrātā te hū aja

ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe, ame'ë ke a'ep ixo, aja ukwa tĩ.) A'erehe: "Ihë akyje hũ. Ihë ryrí riki" aja Moise pandu.

²² Pehë anĩ. Tupã ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ, ame'ë renda riki amō koty. Amō ywy'ã keruhũ ke ame'ë. "Siã" aja riki her. Tupã ixo, ame'ë ok ta ke ame'ë. A'e riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ame'ë ok ta riki ywa pe har ke. Amō Jerusarë ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ë. A'ep heta te hũ Tupã je'ëha rahoha ta ixo.

²³ A'ep Tupã kotyhar ta jy'ar u'am. Hury katuha namō ngã ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ë ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amō mupinim. Ywa pe ame'ë ihĩ. A'ep Tupã ixo tĩ. Pehë py'a pemoĩ moĩ ehe. A'e riki upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu katu ehe, ame'ë ta inamō ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë ta pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehë pe" aja. ²⁴ A'ep Jesu ixo tĩ. A'e riki ipái pe pandu: "Ihë amanō, a'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ke emuhã katu" aja. Ame'ë riki panduha pyahu ame'ë ke. Huwy ke uhem tĩ. A'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manō. Huwy rehe har jakwa jaxo rahã: "Ambéu jukwa ame'ë ke ejukwa tĩ" aja Tupã pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã: "Jande py'a ke ejuhyk" aja Tupã pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje ym ha namō jahyk katu ehe.

²⁵ Pesak katu pexo. "Tupã rehe ihë ahendu ym ta" aja ym pepandu. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ëha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ë rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'ëha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ë ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã mupyrara ta. ²⁶ Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu tĩ: "Amō we ywy ke ihë amukatak ta tĩ. Ywa ke ihë amukatak ta tĩ" aja riki. ²⁷ "Amō we" aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ë ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ë ke jō pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jō pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸ Pesarahã! Sawa'e te namō jaxo ta kÿ. Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukaniha. (Aja rahã inamō ixo, ame'ë ta jō pyta ta.) Inamō jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja. Myja me'ë Tupã ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. Aja rahã: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja japandu ipe. "Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e" aja jakwa katuha namō mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. ²⁹ Hendu ym ehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja Tupã mahy ta tĩ. A'erehe: "Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e" aja jakwa katuha namō mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe.

13

Myja me'ë Tupã ke jamuhury my

¹ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo. ² Pesak ramō ame'ë ta ke pehë rok pe pemuxe katu. Ame'ë ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Amō ta usak ramō ame'ë ta ke hok pe muxe katu. Amō hekoha pe har ta ke aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ukwa ym ha rupi Tupã je'ëha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki. ³ Kyndaha pe ixo ame'ë ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta rehe pesak peho. Pehë atu kyndaha pe pexo, ame'ëja saka pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ë ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehë atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemãtã katu peho.

⁴ Jumendar ame'ë ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ë te'e. Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ë te'e tĩ. Amō kũjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Amō sawa'e rehe kũjã ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ.

⁵ Tamatarer rehe aja te'eha pehë py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Pehëma'e ke namō pexo, ame'ë namō pehë rury katu pexo. Pesarahã! Tupã pandu: "Pehë namō aja te'e ta ihë axo.

Marã ka ym pehẽ ke ihẽ ahijariha” aja riki. A'erehe pehẽma'e ke namõ pehẽ rury katu pexo. ⁶ Mã peja jakyje ym ha namõ jaxo. Kuja mã peja japandu:

“Jandema'e sawa'e te ihẽ namõ ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihẽ akyje ym axo. Marã ka ym kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'eha ihẽ pe. A'erehe ihẽ akyje ym axo” aja riki.

⁷ Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Myja me'ẽ a'eta manõ my? Pekwa pekwa pexo tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ẽ ta aja pexo katu tĩ. ⁸ Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tĩ. Aja te'e ta a'e ixo tĩ. ⁹ Jetehar te ke pekwa katu. Amõ koty amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ẽ koty pehẽ py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe jajurujar katu te we ehe. Amõ ta pandu: “Ma'e mi'u e'u ym. Amõ ke e'u katu” aja riki. Aja jundéu awa ta je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta kuja ukwaha naĩ: “Ma'e ke ja'u ym rahã, jande rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu” aja naĩ. Jande anĩ. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a katu, ame'ẽ rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e ke ja'u ym rahã: “I'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu” aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manõ

¹⁰ Kirisutu manõ, pe, jajurujar katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amõma'e hymba ke a'eta hany hany ixo. Upa ukwái. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk katu, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ koty a'eta ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym. ¹¹ Pesarahã! Kapy katu te ame'ẽ pe ma'e hymba ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe mujesak, ame'ẽja saka. Aja rahã, ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ma'e hymba rukwer ke amõ riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ẽ rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany. ¹² A'erehe Jesu aja tĩ. Ok ta kurar kupe koty a'e manõ tĩ. Huwy pe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk. ¹³ Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tĩ. Aja jande tĩ. Jundéu awa ramũ ta ukwaha ke jahijar. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara hũ tipe tĩ. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe mupyrara hũ tipe tĩ. Muhuxĩ hũ tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we jajurujar katu ehe. ¹⁴ Pe, pepyrara pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande rekoha te nixói te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ẽ pe jahoha rehe jaharõ jaxo. ¹⁵ Jande ke Jesu muhã katu, a'erehe mã peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja riki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba ke hany, ame'ẽja saka tĩ. Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. ¹⁶ Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'ema'e, ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo. Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

¹⁷ Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu. (Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ẽ ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ẽ te'e. A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo. A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta rehe.

Tupã namõ panduha

¹⁸ Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu ame'ẽ ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã, jande rehe

je'ēha nixói ta, aja jakwa katu.) ¹⁹ Pe, ihē apandu katu te pehē pe. Tupā namō ihē rehe har pepandu katu te we rī. “Pahar jande koty a'e ke emuwyr” aja pepandu Tupā pe.

Arapuharan usakiha aja Jesu riki jandema'e usakiha keruhū tī

²⁰⁻²¹ Arapuharan ta rehe amō usak usak katu ixo, aja Jesu tī. Jandema'e sawa'e te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhū. A'e manō, pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'e manō, pe, huwy uhem, a'erehe Tupā pe a'e pandu: “Ihē amanō, a'erehe ngā ke amuhā katu ta” aja riki. Aja te'eha ta. Pehē py'a ke Tupā muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mā peja ame'ēja pehē ke a'e mu'e katu. (Aja rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ē ke mā peja jande ke a'e mu'e katu tī. (Aja rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta tī.) Mā peja Kirisutu rehe har japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki. Mā peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejō panduha

²² Ihē mu ta! Kome'ē paper ke pehē pe ihē amupinim aī. Ta'yr mi ihē amupinim. Kome'ē myrandu namō pehē py'a ke ihē amātā tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihē apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym. ²³ Kyndaha ngi Timo, jande mu riki uhem oho. Ame'ē ke pekwa, aja ihē aputar. Pahar se ihē rehe a'e uhyk uwyr rahā, ihē namō a'e oho ta tī. Pehē rehe ihē asak ta aho rahā, ihē namō a'e oho ta tī.

²⁴ Pehēma'e kapitā ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupā kotyhar tama'e kapitā ta ke ame'ē ta. Upa Tupā kotyhar ta pe pepandu tī. Itar ywy pe amō jande mu ta ixo. Pehē pe katuha ke ame'ē ta mondo ixo tī.

²⁵ Mā peja johu pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Tian mupinim me'ë ke

Tian kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. Amõ Jesu mu a'e tĩ.

Amõ amõ jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ amõ ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke Tian mondo.

Tupã kotyhar ta pe: “Ihë mu ta” aja Tian pandu.

¹ Ihë Tian. Tupã rehe ihë aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihë aparaky axo tĩ. Myrandu katu ke ihë apandu pandu, ame'ë riki ihëma'e parakyha.

Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehë. Pehë riki kome'ë ywy keruhũ rupi pehãi peho ame'ë ta ke pehë. Upa pehë pe katuha ke ihë amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

² Ihë mu ta! Pehë rehe upa pyraraha uhyk rahã, pehë rury katu pexo. ³ Pyraraha upa asa oho rahã, Tupã rehe pejurujar katu te we pexo. Aja rahã, amõ pyraraha uhyk rahã, pehë py'ahu te'e pehendu katu te ta tĩ. Aja pekwa katu. A'erehe pehë rury katu pexo. ⁴ Pesak katu te'e pehë juehe pexo. Pehë rehe pyraraha uhyk rahã, aja te'e Tupã rehe pejurujar katu pexo. Aja rahã, Tupã pandu ta: “Pehë katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe” aja. Pe, Tupã putar, aja pexo katu ta.

⁵ Pehë ngi har ma'e ke amõ ukwa ym te rahã, Tupã pe a'e pandu pandu katu ta me'ë te'e. Aja rahã ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Ame'ë ke a'e me'ë ta. Me'ë katu ame'ë ke a'e. “Mã! Pandu hũ. Ihë ame'ë ym ta. Eho” aja a'e pandu ym te. A'e me'ë katu ta ngã pe. ⁶⁻⁸ Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta, aja pejurujar katu te pexo. “Muwyr ta nahã my?” aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahã, y ramüi pe har y kotok keruhũ aja saka ta. Ame'ë ke amõ koty koty ywytu peju peju raho. Aja: “Muwyr ta nahã my?” “Anĩ, muwyr ym ta nahã my?” aja amõ koty koty pejurujariha ke. Katu ym aja. Aja ta amõ ixo rahã, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mã peja hury katu ixo rĩ

⁹ “Mã nde erekwa ym te ame'ë ke nde” aja nde rehe har kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwaha naĩ. Aja rahã, jumupyai ym. Mã peja hury katu a'e ixo. Tupã riki ma'e ukwa katu te ame'ë ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mã peja hury katu ixo. ¹⁰ Amõ imu ima'ehũ namõ ixo rahã, hury katu ixo tĩ. Ame'ë ma'e ke amõ mukanim ingi rahã, mã peja a'e hury katu ixo rĩ. Ima'ehũ ame'ë ta kupi'i'a aja saka. Yman rahã ixo ym ta. Kupi'i'a manõ ta. Aja amõ ta aja ima'ehũ ame'ë ta manõ ta tĩ. ¹¹ Warahy opok rahã, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukúi. I'a katuha upa manõ. Aja ta ima'ehũ ame'ë ta ke tĩ. Ima'e ixoha rehe har jö a'e ukwa ukwa ixo rahã, a'e kanim ta tĩ. Kupi'i'a aja kanim ta tĩ. Manõ ta tĩ.

Pyraraha rehe har

¹² Pyraraha amõ imu rehe uhyk rahã, katu aja ixo we rĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahã, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rĩ. Aja rahã, uhãha ke Tupã me'ë ta ipe. Inamõ aja te'e ta ixo. Ame'ë ke upa ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë ta tĩ. “Ihë rehe ipy'a katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë ta” aja Tupã pandu katu. ¹³ Pyraraha uhyk ehe rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e. Aja rahã: “Ma'e pyraraha Tupã muwyr ihë pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e.” Aja mã peja epandu ym. Anĩ. Marã ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupã ma'eha. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e” aja jurujar katu ehe ame'ë ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: “Tupã riki pyraraha muwyr ihë pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e” aja mã peja epandu ym te.

¹⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ë riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ë rape rupi oho, ame'ëja saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. ¹⁵ Pe, ame'ë ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ë ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ma'e

ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka.) Pe, a'e ma'e rahã, manõ ta. Ame'ẽ riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

¹⁶ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ py'a katu. Pehendu katurahã! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mã peja ame'ẽ ke muka'u te'e ym pehẽ! ¹⁷ Upa ma'e katu ame'ẽ ke japyhyk, ame'ẽ riki ywa ngi tur. Upa katu te ma'e ke aja tĩ. Upa katu te ame'ẽ ke Tupã muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ẽ ta ke a'e mujã. Warahy hendy rahã, rysãha pehĩ. Jahy hendy rahã, pytuniha pehĩ tĩ. Tupã aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka. Rysãha nixói te, aja tĩ. (A'erehe a'e me'ẽ me'ẽ ame'ẽ ke aja te'eha katu te ame'ẽ ke.) ¹⁸ A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande ke a'e mu'am. Je'ẽha jetehar te rupi a'e mu'am. Aja rahã, jande riki jepy te ame'ẽ ta ke, ame'ēja saka. A'engi amõ Tupã ra'yr ta aja ta tĩ. Ta'yr ta aja mu'am ta tĩ.

Ma'e katu ame'ẽ ke mujekwa ame'ẽ ta rehe jahendu katu ta me'ẽ te'e

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Kuja pekwa pekwa pexo! “Mã! Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar” aja pehẽ pe amõ ta pandu rahã, pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym je'ẽha pemujywywyr a'eta pe. Pahar pehẽ py'a pemahy ym tĩ. ²⁰ Awa ta katu aja Tupã putar. Amõ parahy rahã, katu aja ym ta. A'erehe pahar pehẽ py'a pemahy ym. ²¹ Upa ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Pehijar tĩ. Tupã rehe pehendu katu. Ima'e je'ẽha ke pehẽ py'a pe a'e mupyta. Ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke a'e muhã katu ta.

²² Ima'e je'ẽha rehe pehendu katu. Pehendu jõ rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu ta, aja pekwaha naĩ. Mã peja peka'u te'e ym pexo. Kuja katu te. A'e je'ẽha mujekwa, aja pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e. ²³ Je'ẽha rehe amõ hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e ym rahã, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ã ke a'e usak. Aja te'e ixo. ²⁴ I'ã rehe a'e usak te'e. Pe, oho ingi. Pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. Myja i'ã ixoha my, ame'ẽ ke pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. ²⁵ Ima'e je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe amõ usak usak katu. Ame'ẽ rehe hendu katu rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'ẽha rehe a'e hendu katu tĩ. A'e hendu te'e ehe, pe, pahar harái. Anĩ. Aja ym. Je'ẽha mujekwa aja a'e ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ẽ ke rehe Tupã muhury katu.

²⁶ Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu, aja a'e ukwa. Aja rahã, je'ẽha ke mutambyk rahã, katu tiki. Je'ẽha ke mutambyk ym rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha ke te'e aja. Jumuka'u te'e a'e juehe. ²⁷ Kuja Tupã, jande pái keruhũ putar katu tĩ. Ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu te ehe. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Aja rahã, kuja katu ipe. Ipái ym te ame'ẽ ta pyrara ixo. Imãĩ nixói te tĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ rahã, ame'ẽ riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu, ame'ēja saka. Ixawa'e ym ame'ẽ ta pyrara ixo tĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ rahã, ame'ẽ riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ, ame'ēja saka tĩ. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta aja ym rahã, katu tiki tĩ.

2

Amõ ta rehe juja katu te usak rahã, katu tiki

¹ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki Tupãma'e weraha pe ixo ame'ẽ ke a'e. Pejurujar katu ehe, a'erehe amõ ta rehe pesak rahã, pesak aja pema'e katu. “Kome'ẽ sawa'e amõ ta 'ar koty te we katuha.” “Peme'ẽ anĩ” aja ym pekwa pekwa pexo. “Kome'ẽ sawa'e amõ ta wyr koty te we katuha.” “Peme'ẽ anĩ” aja ym pekwa pekwa pexo tĩ. (Juja katu te pesak a'eta rehe.) Aja rahã, katu tiki. ² Pesarahã! Pehẽma'e jy'ariha renda pe ima'ehũ ame'ẽ ke ixo uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujã ame'ẽ ke namõ ixo. Heta ipo rehe har namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ẽ ke namõ ixo. Amõ sawa'e ima'e ym te ame'ẽ ke ixo uwyr tĩ. Ima'e jaxer ai ame'ẽ ke namõ ixo uwyr. ³ Pe, ima'e mundeha katukwer namõ ixo ame'ẽ pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja rahã, ame'ẽ sawa'e katu, aja pekwaha.)

Amõ sawa'e pe anĩ. Ima'e ym te ame'ẽ pe pepandu:

—Anĩ, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk eho — aja ipe. (Aja rahã, ame'ẽ sawa'e katu ym, aja pekwhaha.)

⁴ Aja rahã, amõ koty koty sawa'e ta rehe pesak. Katu ym aja. Katu ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe amõ riki katu. Amõ katu ym. Aja pekwa pekwa pexo. Katu ym aja. (A'erehe juja katu te amõ ta rehe pesak rahã, katu tiki.)

⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Amõ amõ rehe Tupã katu usak. Pe, a'eta riki jurujar katu ehe. Ame'ẽ ta riki hury katu. Mãte hũ ima'e ke aja saka ame'ẽ. Pe, Tupã pandu: “Ihẽma'e ta ke pehẽ. Ihẽ renda pe peho katu ta” aja ima'e ym te ame'ẽ ta pe pandu. Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ:

—Ihẽ renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ.

⁶ Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe Tupã katu usak. Pehẽ anĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ riki. Katu ym aja. Pesarahã! Ima'ehũ ame'ẽ ta riki pehẽ ke mupyrara riki. A'eta riki pehẽ ke kapitã ruwa koty hykýi raho. ⁷ A'eta riki her katu te ame'ẽ rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” ame'ẽ her rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” aja pehẽ pe Tupã pandu. Pehẽ rehe ame'ẽ her a'e moĩ, ame'ẽja saka.

⁸ Je'ẽha ke kapitã keruhũ mondo, ame'ẽ rehe pehendũ katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ je'ẽha Tupã je'ẽha rehe ihĩ. Kuja: “Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mã peja nde namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ.” ⁹ Pe, amõ ta rehe pesak. Pe, amõ amõ pehẽ 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahã, ma'e katu ym ame'ẽ ke pema'e. Soroka pe jõ pesak, ame'ẽja saka. Katu ym aja. Aja rahã: “Pehẽ katu ym. Tupã je'ẽha rehe pehendũ ym” aja pehẽ rehe har ame'ẽ je'ẽha mujekwa. ¹⁰ Tupã je'ẽha rehe amõ hendũ. (Heta pehĩ.) Pe, peteĩ je'ẽha rehe hendũ ym rahã, upa katu te je'ẽha rehe hendũ ym tĩ. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tĩ. ¹¹ Pesarahã! Juja katu te Tupã je'ẽha ke. Kuja tĩ. Tupã pandu: “Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ” aja pandu. (Ame'ẽ rehe pehendũ katu ta me'ẽ te'e.)

Amõ we tĩ:

“Amõ ta ke ejukwa ym” aja Tupã pandu tĩ.

(Ame'ẽ rehe pehendũ katu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa katu te je'ẽha rehe pehendũ katu ta me'ẽ te'e. Upa juja katu te.) Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tĩ. Anĩ. Te'e amõ ke nde erejukwa rahã, je'ẽha rehe nde erehendũ ym. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nde erema'e. (Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe upa katu te Tupã je'ẽha rehe nde erehendũ ym tĩ. ¹² Kirisutu je'ẽha rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem katu, ame'ẽja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'ẽha rupi amõ ta ke Tupã mupyrara ta. Pehẽ rehe har ukwa ta tĩ. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'ẽha ke pemutambyk, aja pexo katu. Pexoha aja tĩ. Pemukatu tĩ. ¹³ Aja ym rahã, pehẽ rehe Tupã pyrara ym usak ta tĩ. Mupyrara rahã, pyrara ym usak ta tĩ. Amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, kyje ym ta a'e. Tupã mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupã pyrara usak ta ehe tĩ, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta

¹⁴ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Amõ pandu:

—Tupã rehe ihẽ ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupã putar aja a'e ma'ema'e ym rahã, katu ym. Aja jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã ym ta. ¹⁵ Kuja saka ame'ẽ. Ko amõ imu ta ixo my. Hendyr amõ ta ixo nahã my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tĩ. ¹⁶ Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ẽ ym te rahã, kuja katu ym pepandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja nema'e mundeha Tupã muwyr katu. Mã peja pehẽ mi'u ke Tupã muwyr katu — aja pepandu.

Anĩ. Peme'ẽ ym te rahã, ame'ẽ panduha katu ym. Me'ẽ ym te ma'e ke, a'erehe katu ym.
¹⁷ Aja amõ jurujar katuha tĩ. Tupã rehe amõ jurujar katu jõ. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym rahã, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

¹⁸ Pe, amõ pandu ta my:

—Tupã rehe nde erejurujar katu. Ame'ẽ jõ katu. Ihẽ anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ẽ jõ katu tĩ — aja a'e pandu.

Aja rahã, ihẽ apandu ta ipe:

—Anĩ. Tupã rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tĩ. Aja ihẽ ajurujar katuha ke ihẽ amujekwa ta. Myja nde erejurujar katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahã, marã ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihẽ Tian.)

¹⁹ Peteĩhar jõ Tupã, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupã muhã katu ta, aja nde erekwaha naĩ. Anĩ. Esarahã! Aja ãjã ta ukwa katu tĩ. “Peteĩhar jõ Tupã” aja ukwa katu tĩ. A'erehe a'eta kyje hũ ingi. Ryrýi riki tĩ. (Anĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym te.) ²⁰ Mã! Nde ereka'u te'e nde ke! Ma'e ke nde erekwa tar katu my? Esarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym rahã, a'e jurujar katuha riki katu ym tĩ.

²¹ Esarahã! Amujekwa ta. Yman te Amarã ixo. Jande ramũi ke a'e. Myja katu te a'e my, aja Tupã ukwa. Kuja. A'e ma'eha namõ Amarã mujekwa. Ita matyr, ame'ẽ 'ar pe ta'yr ke a'e mou rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupã pe. (Ta'yr rer Isak.) ²² Pesarahã! Tupã rehe a'e jurujar katu, a'erehe a'e ma'eha katu tĩ. Mokõi pehĩ. Jurujar katuha pehĩ. Amarã ma'eha pehĩ tĩ. A'e ma'eha katu ame'ẽ ke mujekwa katu. Kuja. Jetehar te ke Tupã rehe a'e jurujar katu, aja mujekwa katu ipe. ²³ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha aja uhyk katu. Kuja:

“Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu.

A'erehe Tupã pandu: ‘A'e katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja Amarã rehe har.” Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

Pe, Amarã pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde — aja ipe.

²⁴ Pesarahã! Pekwa katu apo! Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katu ehe rahã jõ, aja ym Tupã pandu.

²⁵ Aja Hambe a'e tĩ. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ẽ ke ma'e. Jundéu awa tama'e je'ẽha rahoha ta uhyk ehe rahã, hok pe a'eta ke kũjã muxe katu. (Pe, mukanim. A'erehe ame'ẽ ta ke Hambe rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho rahã, amõ awa rape rupi mujywyr mondo. ²⁶ Amõ we ihẽ amujekwa ta. Awa'ã awa rehe ihĩ ym rahã, awa ke manõ te'e. Aja Tupã rehe amõ jurujar katu tipe. Pe, ma'eha katu ym rahã, manõ te'e, ame'ẽja saka. Jurujar katuha riki te'e aja saka.

3

Amõ pandu ame'ẽ rehe har

¹ Ihẽ mu ta! Tupã je'ẽha ke pehẽ johu pemu'e tar katu. Pehẽ johu mu'eha ta aja ym rahã, katu tiki. Ma'erehe my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e my. Jama'ema'e ym rahã, jande ke Tupã mupyrara ta. Mu'e ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa katu. A'erehe pehẽ johu pemu'e ym rahã, katu tiki. ² Jande jamu'e rahã, upa jande jajawy we. Ame'ẽ riki ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke. Amõ pandu rahã, jawy ym te rahã, katu te ame'ẽ ke a'e. Juehe har a'e ukwa katu. ³ Pesarahã! Amujekwa ta. Tupaham pe kahwa ãpũi ke jande japukwar. Ta'yr mi tupaham. Ame'ẽ pe amõ amõ koty jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe, jande jaho tar katu, ame'ẽ rupi jande ke raho.

⁴ Amō we amujekwa ta. Jarusu keruhū rehe har pekwa pekwa pexo tī. Tiha te hū ame'ē ke. Ywytu keruhū mujan katu tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ē pe amō muruwak katu raho. Pe, oho tar katu, ame'ē rupi sawa'e muruwak raho. ⁵ Aja awa rembe tī. Jarusu keruhū ruwakiha ta'yr te mi, ame'ēja saka. Awa rembe ta'yr te mi tipe tī. Pe, ame'ē pe ma'e rehe har pandu pandu te hū.

Kupixa keruhū xirik hū oho oup, ame'ē ke rehe pekwa pekwa pexo tī. Tata ta'yr te mi ame'ē pe te'e amō upa katu te hapy indo. Upa katu te ukwái. Ame'ēja saka jande rembe tī. Ta'yr te mi. Ame'ē pe ma'e ke japandu pandu hū. ⁶ Amō pandu ame'ē ke tata aja saka. Amō juru pe hembe ihī. Ame'ē pe je'ēha ke mutambyk ym riki. Tata aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa mujaxer. Mupyraraha renda ngi tata uhem, ame'ēja saka. Ame'ē namō jande jaxoha ke upa mujaxer.

⁷ Pesarahā! Upa ka'a rupi ixo ame'ē ke amō muhymba. Yman upa ame'ē ta ke mujarō ym. Ka'a rupi wata ame'ē ke muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tī. Muhymba tī. Ipusu pe te'e wata ame'ē ke aja tī. Muhymba tī. Y rupi ixo ame'ē ta aja tī. Muhymba tī. Mujarō ym tī. ⁸ Amō pandu ame'ē ke anī. Marā ka ym mujarō ym ha, aja saka. Upa je'ēha ngā mutambyk ym. Marā ka ym kanīha ingi. Henem ahyha aja saka. Ahyha jukwa ta me'ē te'e, ame'ēja saka. Aja riki amō pandu ame'ē ke tī. ⁹ Jande pái keruhū riki jandema'e sawa'e te. Japandu ipe:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja japandu ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai hū. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupā mujā tī. Tupā aja mujā tī. A'erehe ame'ē ta rehe juru ai hū rahā, (Tupā rehe juru ai tī, aja tī.) Katu ym aja. ¹⁰ Je'ēha katu ame'ē ke amō pandu katu. A'e riki panduha katu ym ame'ē ke pandu tī. Katu ym aja. Ihē mu ta! Aja me'ē mā peja ym pepandu. ¹¹ Pesarahā! Amō we amujekwa ta. Y te ke mundu ngi muhem. Marā ka ym y he'ē ame'ē ke muhemiha ingi tī. Mokōihar muhem ym ta. ¹² Ihē mu ta! Pesarahā! Narāi'y ngi irimā uhem ym. Murukuja rymbo ngi narāi uhem ym tī. Y he'ē ame'ē ke mundu ngi muhem rahā, y te ke muhem ym tī. (Aja amō pandu me'ē ke tī. Katu ame'ē ke pandu rahā, mā peja katu ym ame'ē ke pandu ym tī.)

Ma'e ukwa katuha ke Tupā muwyr, ame'ē rehe har

¹³ (Pehē ngi har mu'eha ta ixo my?) Ame'ē ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ē ke ixo my? Ixo rahā, ame'ē ke emujekwa katu amō ta pe. Ixoha katu rahā, ukwa katu ame'ē ke a'e, aja emujekwa katu. Ma'ema'eha katu rahā, ukwa katu ame'ē ke a'e, aja emujekwa tī. “Katu ihē jupe” aja ym ha namō emujekwa tī. Ma'ema'e katuha namō aja tī. Ukwa katuha ke emujekwa tī. ¹⁴ Pe, amō rehe pejyty'ym rahā, pehē riki pekwa katu ame'ē ta ke aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Amō rehe parahy rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ē ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ē ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pekwa katu ame'ē ke aja pexo rahā, katu pehē jupe, aja ym pexo. Pekwa katu ame'ē ta ke aja pexo rahā, jete har te ke te'e aja ym pepandu tī. ¹⁵ Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupā muwyr ym. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ē ke ngi uhem. Ājā ta ukwa aja ame'ē. ¹⁶ Amō rehe amō jyty'ym rahā, amō ta namō je'ē je'ē hū a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta tī. Juehe har jō ukwa ukwa ixo rahā, aja tī. Je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'e ta tī.

¹⁷ Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahā, ame'ē amō koty. Tupā muwyr ame'ē ke rahā, amō koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer ame'ē ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwa katu, a'erehe amō namō jumai ym aja a'e ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo tī. Amō namō juehe katu a'e ixo tī. Amō ta rehe pyrara hū usak tī. Katu ame'ē ke jō ma'ema'e hū tī. Ima'ehū ame'ē ta rehe jō ipy'a ym tī. Juja katu te ngā rehe usak katu riki. Mokōi ukwaha aja ym a'e ixo tī. ¹⁸ Aja ukwa katuha namō amō ixo rahā, jumaiha ke mukatu oho. Aja rahā, hury katu a'eta juehe ixo.

4

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki katu aja pepandu ym

¹ Apo amõ koty apandu ta. Pejumai mai pehẽ juehe pexo. Peje'ẽ je'ẽ hũ pehẽ jupe pexo tĩ. My ngi uhem my? Pehẽ py'a ngi uhem, ame'ẽja saka. A'ep upa ma'e peputar ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. ² Ma'e ke peputar hũ tipe. Marã ka ym pepyhykiha. A'erehe amõ ta ke pejukwa tar katu. Aja me'ẽ pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke rehe katu pesak tipe. Marã ka ym pehẽma'e wan ta. A'erehe amõ ta namõ pejumai mai. Peje'ẽ je'ẽ hũ inamõ tĩ. Aja pepyhyk ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ẽ ke Tupã namõ pepandu ym. A'erehe ame'ẽ ke nixói pehẽ pe. ³ Tupã namõ pepandu rahã, pehẽ juehe har jõ pekwa pekwa pexo. Kuja. Pejumuhuryha jõ Tupã namõ pepandu tipe. A'erehe muwyr ym pehẽ pe.

⁴ Pehẽ riki Tupã ke pehijar peho ame'ẽ ta aja saka! “Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu rahã, Tupã ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. “Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu tar katu rahã, Tupã ruwajan wan ta a'e tĩ. Aja huwajan ta rahã, Tupã ke hijar ame'ẽ ta ke. Katu ym aja. ⁵ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja pekwa katu. Kuja ihĩ:

“I'ã ke jande py'a rehe Tupã moĩ. Tupã kotyhar ta ke jande aja a'e putar katu te. A'erehe Tupã ke jahijar rahã, jande rehe Tupã'ã jyty'ym a'e” aja panduha ihĩ.

⁶ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Katu ame'ẽ ke ihẽ. Tupã ke aputar ym' aja pandu ame'ẽ ke Tupã putar ym tĩ.

'Katu ame'ẽ ke ihẽ' aja ym ixo ame'ẽ ke rehe Tupã hury katu tĩ” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, i'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu.

“Katu ame'ẽ ke jande” aja ym pexo

⁷ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe Tupã rehe pehendu katu. Satana rehe anĩ. (Ãjã ramũ i a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahã, a'e atu oho ta pehẽ ngi, ame'ẽja saka. ⁸ Ka'u te'e me'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehẽ py'a pe mokõi pekwaaha namõ pexo ame'ẽ ta! Pehẽ pe apandu katu tĩ! Mã peja pehẽ py'a ke Tupã juhyk katu. (Aja mokõi pekwaaha aja ym pexo.) Aja rahã, Tupã rake pehyk peho, ame'ẽja saka pexo. Aja rahã, pehẽ rake a'e riki uhyk ta uwyr tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ⁹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pepyai pexo. Pejixi'u tĩ. Pepuka puka hũ ame'ẽ ke pehijar tĩ. Pe, pejixi'u pexo. Pehẽ ruryha ke pehijar tĩ. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak tĩ, aja pemujekwa.) ¹⁰ “Katu ame'ẽ ke jande” aja ym pexo. Aja Tupã ruwa koty pexo katu, ame'ẽja saka. Aja rahã: “Pehẽ katu” aja a'e pandu ta. (Pehẽ py'a upa juhyk rahã, aja me'ẽ pehẽ rehe har a'e pandu ta.)

Pehẽ mu rehe pehẽ juru ai ym

¹¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu ym pehẽ jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu rahã, Tupã je'ẽha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupã je'ẽha riki jaxer aja a'e ukwa tĩ. (Ma'erehe my? “Amõ rehe juru ai ym” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. A'erehe amõ rehe juru ai rahã, Tupã je'ẽha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naĩ. A'erehe Tupã je'ẽha jaxer aja ukwaha naĩ.) Tupã je'ẽha riki jaxer aja nde erekwa rahã, je'ẽha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahã Tupã je'ẽha riki jaxer aja nde erekwa ame'ẽ ke nde. Katu ym aja. ¹² Myja awa ixo katu my, ame'ẽ je'ẽha ke Tupã jõ me'ẽ katu. A'e riki awa ke mupyrara katu tĩ. A'e jõ riki awa ke muhã katu tĩ. A'e jõ riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tĩ. Tupã aja nde tĩ, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: “Ihẽ mu riki jaxer” aja epandu ym.

Tupã putar ame'ẽ ke ema'ema'e katu

¹³ Yman rahã pexo ame'ẽ ke rehe har pandu me'ẽ ta! Ko pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Koĩ amõ ok ta pe jaho ta. Koĩ har pewe nahã my? Ukwa ym awa. A'ep jahyk rahã, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hũ japyhyk ta — aja pepandu.

¹⁴ Koĩ se pexo ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takãxiha ta'yr mi, ame'ẽja saka. Takãxiha ta'yr mi ihĩ. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tĩ. Ko pexo. Pe, pahar pemaõ ta my. ¹⁵ A'erehe kuja pepandu rahã, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anĩ rahã, a'e putar rahã, amõ koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahã, katu tiki.

¹⁶ “Jandema'e sawa'e te putar rahã” aja ym pepandu rahã, kuja pepanduha. “Jande katu te jande” aja pehẽ juehe har pekwha pehẽ jupe. Katu ym aja. “Jande atu jama'ema'e katu ta” aja pepandu. Ame'ẽ katu ym tĩ. ¹⁷ (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ ke a'e.

5

Ima'ehũ ame'ẽ ta rehe har

¹ Ima'ehũ ame'ẽ ta! Apo pehẽ pe ihẽ apandu ta! Pehendu katurahã! Pyraraha ke pehẽ rehe uhyk ta. A'erehe pejixi'u hũ pexo. Pehẽ peahem hũ pexo tĩ. ² Awa mi'u pyta rahã, inem ta oho ipe. Ame'ẽja saka pema'e tĩ. Kanim ta tĩ. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahã, tarawe upa u'u. Ame'ẽja saka pehẽma'e mundeha ke tĩ. Pehẽ pemou hũ, ame'ẽ ke upa jaxer ta oho tĩ. ³ Tamatarer itatawa ke te'e mujã, ame'ẽ ke pematyr hũ tĩ. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ẽ ke aja tĩ. Pematyr hũ tĩ. Pete'e pemou hũ. A'erehe ipuxi hũ, ame'ẽja saka. Jaxer riki. Ipuxi hũ, a'erehe kuja mujekwa ngã pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pekyty'ym, aja pemujekwa. Katu ym aja.) Pematyr tar katu te hũ. Ame'ẽ ke pehẽ ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehẽ ke mujaxer ta tĩ. Pyrara hũ pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta pehẽ.

⁴ Pehẽma'e kupixa pe amõ ta paraky ixo. Ame'ẽ ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Mã peja pehendurahã! Pehẽma'e kupixa pe har ke amõ ta matyr. Ame'ẽ ta pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ẽ hũ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã, jandema'e sawa'e te hendu. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki kupixa jar ke mupyrara ta.

⁵ Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, upa katu te ma'e ke namõ pexo. Nixói ha aja ym pehẽ pe. Pehẽ ruryha namõ jõ pexo. U'u ta ame'ẽ wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ẽ ke jukwa. Aja pehẽ tĩ. Pehẽ ruryha namõ jõ pexo rahã, pehẽ ka peho pexo, ame'ẽja saka. Arahã pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Jukwa ta pehẽ ke, ame'ẽja saka tĩ. ⁶ Ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ma'ema'e ym. Pe, ehe har pepandu te'e. Ngãma'e kapitã pe pepandu: “Katu ym ame'ẽ ke” aja pepandu te'e. Pe, a'e ke ngã jukwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe je'ẽha mujywyr ym. Hendu te'e. Aja te'e jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwyrriha rehe peharõ katu pexo

⁷ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. (Ima'ehũ ame'ẽ ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta kũ.) A'erehe a'e uwyrriha rehe peharõ katu pexo. Kupixa pe har tyarõ, ame'ẽ ke kupixa jar harõ hũ ixo. Ma'eywa katu ame'ẽ ke rehe harõ hũ ixo. Upa ma'e ke jytyy rahã, aman ke a'e harõ ixo. Aman muhury ta ipe. Ame'ẽ ke harõ hũ ixo. ⁸ Aja pehẽ tĩ. Peharõ katu pexo. Jandema'e sawa'e te uwyr Tate. Ame'ẽ rehe peharõ katu te pexo rĩ.

⁹ Ihẽ mu ta! Mã peja peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ jupe pexo! Aja pexo rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ẽ ke kotete ixo, ame'ẽja saka. Pahar a'e uwyr ta, aja a'e ixo. Mupyrara ta ngã ke a'e. ¹⁰ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Ymanihar je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke. A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta ke amõ mupyrara rahã, a'eta py'ahu te'e hendu. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym. Ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. ¹¹ A'eta py'ahu te'e hendu, aja Tupã pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa a'eta pe. Ipy'a katu ehe tĩ, aja mujekwa ipe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta hury katu ame'ẽ ta ke, aja japandu. Ymanihar

Jo pyraraha rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu a'e tĩ. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym a'e tĩ. Pe, upa rahã, pyrara Tupã usak ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tĩ, aja mujekwa ipe tĩ. A'erehe upa ma'e ke jandema'e sawa'e te me'ẽ me'ẽ ipe.

¹² Ihẽ mu ta! “Jande jama'e katu ta” aja pemanga katu rahã, ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Amõ we pepandu ym:

“Jete atu te ihẽ apandu aja Tupã ukwa tĩ” aja pepandu ym pehẽ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym.)

“Ywa ke mujã ame'ẽ ke ukwa katu” aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

“Kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke ukwa katu” aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu tĩ. “Anĩ” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym. “Jete” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym tĩ. Je'ẽha pemutambyk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta.

Tupã namõ pepandu pandu

¹³ Pehẽ ngi har amõ pyrara ixo rahã, mã peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu katu. Amõ hury katu ixo my? Mã peja Tupã rehe har a'e jyngar katu.

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja jyngar jyngar.

¹⁴ Ahy ixo ame'ẽ ke pehĩ my? Tamũi ta ke a'e mujy'ar rahã, katu tiki. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke tamũi ta. Pe, ahy ixo ame'ẽ ke rehe har Tupã namõ tamũi ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk ehe. Ipykã pyter pe kytyk. ¹⁵ Aja Tupã namõ a'eta pandu pandu. Pe, Tupã mukatu ta, ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke manõ ym ta. A'e ke Tupã mukatu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ahy ixo ame'ẽ ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke ipy'a ngi Tupã juhyk ta. Ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁶ Tupã namõ pepandu pandu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke a'e mukatu ta. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ ke pepandu pandu katu pehẽ jupe. Pemukatu pehẽ juehe. Tupã namõ pepandu pandu katu pehẽ juehe har. Aja rahã, pehẽ ahy pexo rahã, pehẽ ke Tupã mukatu ta. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. A'e riki Tupã namõ pandu pandu rahã, ame'ẽ panduha aja Tupã ma'e katu ta kũ.

¹⁷ Jande aja Eri tĩ. Awa te'e a'e tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã namõ a'e pandu hũ:

—Aman ke emungyr ym — aja ipe.

Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hũ jahy kanim rahã, aman ukyr ym te. Kuja, kwaren ta i ndói (42) jahy hetaha kanim rahã, aman ukyr ym te. ¹⁸ Pe, Tupã namõ a'e pandu tĩ. “Aman emungyr” aja pandu. Pe, aman ukyr tĩ. Pe, upa ma'eywa hury tĩ. (A'erehe Eri aja pehẽ tĩ. Tupã namõ pepandu pandu tĩ.)

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ ngi har amõ ixo. Tupã je'ẽha jete har te rehe hendu ym. Anĩ. Hijar oho. Pe, hendu ym ame'ẽ pe amõ pandu: “Tupã koty nde py'a emuruwak tĩ” aja ipe. A'erehe, Tupã koty ipy'a ke muruwak tĩ. ²⁰ Aja rahã, manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Mãte hũ ame'ẽ. Tupã ipy'a jywyr ehe. A'erehe manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka.

Upa.

Petu mupinim me'ë ke Peteihar ke

Petu kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ.

Jesu rehe amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ awa tama'e wyy pe ame'ë ok ta ihĩ. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke mondo. Ame'ë ta pyrara hũ ixo. Hok ngi ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ wyy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hũ ixo.

Ame'ë ta py'a ke Petu mātã tar katu. “Pepyrara hũ pexo rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemapyk katu te we rĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar katu te we rĩ” aja Petu mu'e.

Pepyrara hũ pexo tipe, anĩ, pehẽ rury katu te we pexo rĩ

¹ Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Petu. Jesu Kirisutu pandu ihẽ pe:
—Myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe. Ame'ë ihẽ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rok ngi pehẽ ke amõ ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ wyy pe pehãi peho ame'ë ta ke pehẽ. A'erehe põ wyy pe har ta ke pehẽ. Amõ ngara wyy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ kapando wyy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ asia wyy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ mbiti wyy pe har ta ke pehẽ tĩ. Upa pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Kome'ë wyy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ ke a'e jo'ok. “Ihẽma'e ke pehẽ” aja a'e putar. Aja rahã l'ã pandu:

—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupã pe.

Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwy pe pehẽ py'a ke Tupã juhyk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhyk.

Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te tĩ.

Tupã namõ jande jaxo ta

³ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupã. Mã peja japandu ipe:
—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja ipe.

Jande rehe a'e pyrara te hũ usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ë. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ë ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ë. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y. ⁴ A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ë ke rehe jaharõ katu jaxo tĩ. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupã me'ë hũ ta. Ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. Ywa pe ame'ë ke a'e moĩ katu rĩ. Pehẽma'e a'e moĩ katu rĩ. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tĩ. Kanim ym te ta tĩ. ⁵ Pehẽma'e ke ame'ë. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe pyrãtãha namõ pehẽ rehe a'e usak usak katu. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, pehẽ rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, pehẽ ruhãha ke a'e me'ë ta. 'Ar rehe angaha uhyk, ame'ë ke rehe jõ a'e harõ ixo. Uhyk rahã, a'e me'ë ta pehẽ pe.

⁶ Pehẽ ruhãha angaha uhyk ta kũ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pepyai we rĩ. Pepyrara we pexo, a'erehe pepyai we rĩ. ⁷ Pehẽ pepyrara rahã, Tupã pandu: “Mã peja” aja. Aja rahã, kuja a'e ukwa katu ta. Pejurujar katu ehe, ame'ë riki jetehar te ke my? Ame'ë ke a'e manga ta. Ukwa ta tĩ. Itatawa aja tĩ. Tata pe amõ moĩ. Aja katu te my? Ame'ë ke amõ manga ta. Ukwa ta. Aja Tupã rehe pejurujar katuha tĩ. A'e manga ta tĩ. Ame'ë riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejurujar katuha riki jetehar te ke my, ame'ë ke Tupã ukwa ta me'ë te'e. Jetehar rahã, pejurujar katu te ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu jywyr rahã: “Pehẽ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pandu ta. ⁸ Pehẽ pesak ym ehe rĩ. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rĩ. Pejurujar katu ehe. Pe, pehẽ rury katu te pehẽ. Marã ka ym pehẽ rury katuha rehe har amõ panduha. Ywa pe har ta hury

katuha aja pehē tī. ⁹Pejurujuar katu ehe, a'erehe ma'e ke Tupā me'ē pehē pe. Pehē ruhāha ke me'ē pehē pe. A'erehe pehē rury katu te pehē.

¹⁰Ame'ē pehē ruhāha rehe har ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ukwa tar katu. Tupā je'ēha rehe a'eta usak usak hū tipe. Pe, pehē rehe Tupā usak katu ta, ame'ē rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahā we a'eta pandu katu. ¹¹Myja rahā ame'ē uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe tī. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihī katu. A'e riki ma'e ke mujekwa ngā pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta. Uhyk ym rahā we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahā, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ē ke Tupā'ā mujekwa tī. ¹²Jetehar te ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ke pehendu apo 'y. Yman ame'ē jetehar te ke a'eta pandu rahā, kuja ame'ē ta pe Tupā mujekwa. A'eta pandu ame'ē ke a'eta ixo rahā, uhyk ym we rī. Pehē pe ame'ē uhyk katu apo 'y. Ame'ē jetehar te ke myrandu katu pandu ame'ē ta pandu pehē pe apo 'y. I'ā ke ywa ngi Tupā muwyr. Ima'e pyrātāha namō myrandu katu pandu ame'ē ta pandu katu. Ame'ē myrandu katu ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa tar katu tipe.

Tupā aja katu te pexo tī

¹³Peta kŷ, aja pexo. Aja rahā, Tupā rehe pehendu katu ta. Pehē pepyhŷi ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahā, ma'e ke pehē pe Tupā me'ē ta. Ame'ē rehe peharō katu te pexo. Pemukanim ym ame'ē ke. ¹⁴Tupā rehe pehendu katu. Ehe har pekwa ym rahā, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. ¹⁵Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupā pe. Aja pexo tī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehē pe pandu:

—Mā peja Kirisutu rehe pejurujuar katu. Aja rahā, ihēma'e wan ta — aja.

¹⁶Tupā je'ēha rehe ima'e panduha ihī tī:

—Ihē riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihī.

Aja rahā, Tupā aja pehē tī. Katu te pehē tī.

¹⁷Tupā namō pepandu pandu rahā: “Papa, jande pái keruhū” aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta. Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ē ngā ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Katu te aja ma'ema'e rahā, ma'e ke Tupā me'ē hū ta ipe. Ta'yr mi amō ma'ema'e rahā, ta'yr mi Tupā me'ē ta ipe tī. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe pexo rahā, tapijar te'e we pehē py'a pemoī moī katu ehe, Tupā rehe. ¹⁸Pehē ramūi ta ixoha ke pehē pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ē ke ame'ē. Ame'ē ngi pehē ke Tupā muruwak. Ame'ē ke rehe a'e muhepy, ame'ēja saka. Myja a'e muhepy, ame'ē ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ē pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki. Itatuwyr aja tī. Kanim tī. Ame'ē ita aja ame'ē pe a'e muhepy ym riki.

¹⁹Kuja a'e muhepy. Kirisutu manō rahā, huwy ke uhem. Muhepy hū ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ē ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ē ke aja saka tī. (Aja rahā, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ē ke a'e aja mujekwa.) ²⁰Yman kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Kirisutu pe Tupā pandu:

—Ngā ruhāha muhepyha ke rehe nde eremanō ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahā, a'e ke Tupā mujesak ta ngā pe. Arahā, pehē ke a'e muhā katu te ta. ²¹A'e uwyr, a'erehe Tupā rehe pejurujuar katu. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tī. (Aja rahā: “Katu te ame'ē ke a'e” aja mujekwa.) A'erehe Tupā rehe pejurujuar katu. Inamō pexo ta, ame'ē ke rehe peharō pexo.

²²Jetehar te ke rehe pehendu katu, a'erehe pehē py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amō jurujuar katu, ame'ē ta rehe pepy'a katu tī. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mā peja pepy'a katu te pehē juehe pexo. ²³Tupā je'ēha riki aja te'e ta ixo. Uhāha ke pehē pe me'ē, ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē ke rehe pejurujuar katu, a'erehe pexoha pyahu

ame'ē ke namō pexo katu. Ta'yr ta riki pehē tī. Pehē pái uhā te hū ame'ē ke a'e. Ame'ē ra'yr ta pehē. Manō ym te ta a'e. ²⁴ Pehē anī. Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim:

“Upa awa ta kupi'i aja saka.

A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka. Kupi'i manō te'e a'e.

I'a aja tī. Ijuk tī. (Aja pahar awa ta manō ta tī.)

²⁵ Tupā je'ēha anī. Jandema'e sawa'e te je'ēha aja te'e ta ixo” aja amō mupinim.

Ame'ē je'ēha ke pehē pe amō muwyr. Myrandu katu ke pehē pe pandu rahā, ame'ē ke muwyr.

2

Tupā kotyhar ta riki ok ke aja saka

¹ Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehē mokōi pekwha aja ym pexo. Amō ta rehe pejyty'y'ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym. ² Ta'yn ta u'ar ramō, ame'ēja pexo katu. A'eta kamby te'e juhéi. Aja mā peja Tupā je'ēha ke peputar katu tī. (Kamby juhéi, ame'ēja saka tī.) Aja rahā, pahar tiha oho. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu te ta. Aja rahā, Tupā putar aja pexo katu ta. ³ Jete. Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Pehē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ē ke pekwa katu” aja panduha ihī. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

⁴ Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhā te hū ame'ē ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ē ita jaxer ke te'e, aja ngā ukwaha naī. Anī. “Katu te ame'ē ke a'e” aja Tupā pandu. “Ihē aputar ame'ē ke a'e” aja a'e pandu tī. ⁵ Pehē riki ita ta aja saka tī. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tī. Pejur. Pehē ke te'e ok ke Tupā mujā ame'ēja saka. Ame'ē rehe I'ā ihī katu ta. A'ep Tupāma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ēja saka. Jesu kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e ke Tupā pe peme'ē te'e. Ame'ē rehe Tupā hury katu. Pehē pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke peme'ē te'e ipe. ⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Tupā pandu:

“Ita katu te ame'ē ke ihē ajo'ok. Ame'ē ke Siā ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta. Amō jurujar katu ehe rahā, a'e huxī ym te ta” aja Tupā pandu. Aja amō mupinim.

(Kirisutu riki ame'ē ita katu te ame'ēja saka. “Siā” aja pandu rahā: “Ywa pe har Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Jetehar te. Pejurujar katu ehe ame'ē ta ke pehē. A'erehe ame'ē ita riki katu te aja pekwa katu. Jurujar ym ehe ame'ē ta amō koty ukwaha. Kuja ta:

“Ita ok mujāha pandu: ‘Kome'ē ita jaxer. Japutar ym’ aja riki.

Anī. Ame'ē ke ita ok pyter ke amō mupu'am. Katu te ame'ē ita ke” aja amō mu'am.

(Kirisutu riki ame'ē ita ame'ēja saka.)

⁸ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Kome'ē ita rehe amō ta tukwa tukwa ta.

Ita rehe amō ta tukwa, a'erehe u'ar ta” aja panduha ihī tī.

Tupā je'ēha rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupā putar. (Aja rahā, Kirisutu ke a'eta putar ym. Jurujar ym rahā, u'ar u'ar, aja saka. Aja rahā, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē pe Tupā pandu:

—Ihē koty pejur. Ihēma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehē tī. Jesuma'e ke. Awa ta katu te ame'ē ta ke pehē tī. Ixotyhar ta ke pehē tī. Aja rahā, Tupā ma'ema'eha katu te ame'ē rehe har pepandu katu ta me'ē te'e. Pe, pytuniha aja me'ē pe pexo rahā, a'e pandu:

—Ihēma'e weraha pe pejur. Hendy hū. Katu te riki — aja pehē pe.

(Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ngi pehē ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixotyhar ta ke pehē apo 'y.) ¹⁰ Yman ixotyhar ta ke aja ym pehē. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. Awa ta rehe Tupā pyrara usak, ame'ē ke yman pekwa ym. Apo pehē rehe a'e pyrara usak ame'ē ta ke pehē 'y.

Tupāma'e miasu ta riki pehē, a'erehe katu pexoha aja pexo

¹¹ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pehē riki kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ym pehē. (Ywa pe har ta ke pehē, aja pexo.) A'erehe kome'ē ywy keruhū pe pesak te'e pexo ame'ē ta ke pehē. A'erehe pehē pe ihē apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo 'y. Ame'ē mokōi pekwaha namō pexo rahā, katu ym. ¹² Tupā rehe hendu ym ame'ē ta namō pexo rahā, mā peja pexo katu. Pe, pehē rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hū — aja Tupā rehe hendu ym ame'ē ta pandu naī.

Aja pandu naī. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak rahā, a'eta pandu ta:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja Tupā pe a'eta pandu ta.

¹³ Kome'ē ywy pe kapitā keruhū ta ixo. Upa ame'ē ta rehe pehendu katu. Jandema'e sawa'e te aja pehē tī. Sehar kapitā keruhū rehe pehendu katu tī. A'e riki kome'ē ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ēha te reko. ¹⁴ Kapitā ta rehe pehendu katu tī. A'eta ke sehar kapitā keruhū mu'am. Katu ym ma'ema'e, ame'ē ta ke a'eta mahy ta, aja rahā ma'e ym ta. A'erehe kapitā ta ke sehar kapitā keruhū mu'am. Pe, katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta pe kapitā ta pandu tī:

—Pehē katu — aja pandu ta.

¹⁵ Kuja Tupā putar katu. Katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, ka'u te'e ame'ē ta je'ēha ke pemukanim ta a'eta ngi. Ukwa ym ame'ē ta pandu. “Jesu kotyhar ta katu ym” aja naī. Anī. Katu pexoha rahā, ame'ē je'ēha ke pemukanim ta a'eta ngi. ¹⁶ Pehē peputar, aja pexo katu. Anī. Kuja ym pepandu:

—Japutar ame'ē ke jama'e katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym pepandu.

Aja ym pexo. Tupāma'e miasu ta riki pehē. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹⁷ Upa awa ta rehe pehendu katu. Pehē mu ta rehe pehē pepy'a katu tī. A'eta riki Tupā rehe jurujar katu, a'erehe pehē mu ta riki. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu tī. Hom ok ta pe har tama'e kapitā keruhū rehe pehendu katu tī. (Sesa a'e.)

Kirisutu ke amō ta mupyrara, ame'ēja pehē ke tī

¹⁸ Miasu ta! Pehē pe ihē apandu apo. Pehē jar rehe pehendu katu. Pehē peje'ē ym te ipe. Aja pehē jar katu ame'ē ta rehe pehē nixói te. A'e riki hury katu ame'ē ke tī. Hātā je'ē ame'ē ta rehe aja tī. Pehē peje'ē ym te ipe tī. Pehendu katu ehe tī. ¹⁹ Katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe. Pe, pehē jar pehē ke te'e pirok. Aja rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Aja Tupā putar, aja pekwaha namō pepyraraha ke pehē py'ahu te'e pehendu. A'erehe: “Pehē katu” aja Tupā pandu ta.

²⁰ Katu ym ame'ē ke pema'ema'e, a'erehe pehē ke pehē jar pirok. Ame'ē ke rehe pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā: “Pehē riki katu” aja Tupā pandu ym ta. Pe, katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe rahā, pehē ke pehē jar pirok. Ame'ē ke rehe pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā: “Pehē katu” aja Tupā pandu ta.

²¹ Pehē ke Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwa rahā, pehē ke A'eta mupyrara ta. Kirisutu aja pehē ke tī. Pehē ruhāha muhepyha ke rehe a'e manō rahā, a'e ke amō ta mupyrara hū. Aja rahā, a'e aja pehē ke tī. Mupyrara ta pehē ke tī. ²² Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e pandu ym te tī. Ingi te'e panduha hendu ym te awa. ²³ Amō ta je'ē hātā tā hū ipe rahā, aja hātā Kirisutu mujywy ym a'eta pe. A'e ke amō ta mupyrara rahā: “Pehē ke Tupā mupyrara ta” aja ym mupyrara ame'ē ta pe a'e pandu tī. A'e ke amō ta mupyrara rahā, Tupā riki usak katu ta ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e riki katu te ame'ē ke a'e. ²⁴ Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu pyrara hū u'am. Aja rahā, ma'e jaka'u

te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupãha rape rehe jande ke a'e mukatu.

²⁵ Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka pehẽ tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja ym pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty pejywyr peho, ame'ẽja saka. Pehẽ rehe a'e usak usak katu ixo tĩ. A'e riki pehẽ ngi pehẽ ruwajan ke mujan mondo, ame'ẽja saka tĩ. (A'erehe pehẽ rehe a'e riki usak usak katu ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja a'e.)

3

Ok wyr pe har ta rehe har

¹⁻² Ixawa'e katu ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y! Pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amõ ta Tupã je'ẽha rehe hendu ym my? A'eta rehe pehendu katu rĩ. Aja rahã, katu pexoha rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemuruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe a'eta jurujar katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak. Katu te ame'ẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu, ame'ẽ ke a'eta ukwa ta. A'erehe pepandu ym ha rupi Tupã rehe a'eta jurujar katu ta.

³ Pehẽ rehe ma'e katuha ke pemoĩ ym pehẽ juehe. Pehẽ'a pororok hũ ame'ẽ namõ pewata ym. Pu'yr ke heta hũ ame'ẽ namõ pewata ym tĩ. Pehẽma'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ jõ pewata ym. Ame'ẽ ta riki pehẽ ke mukatukwer ym ta.

⁴ Kuja katu tiki. Pehẽ py'a katu, aja rahã, katuha ke pemoĩ, ame'ẽja saka. Ipy'a ke pitu te'e rahã, katu te, aja Tupã ukwa. Ame'ẽ kũjã katuha ke jaxer ym ta. Hury katu rahã, katu te, aja Tupã ukwa tĩ. Ame'ẽ kũjã katuha ke jaxer ym ta tĩ. ⁵ Aja yman kũjã ta ixo tĩ. Aja ma'e katuha ke a'eta moĩ, ame'ẽja saka. A'eta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ẽ ta ke. Tupã pandu katu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu tĩ. Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta rehe aja te'eha a'eta hendu katu. ⁶ Aja Sar tĩ. Amarã rehe a'e hendu katu, ixawa'e rehe. Kuja a'e pandu ipe: "Ihẽma'e kapitã ke nde" aja ixawa'e pe. Pehẽ sawa'e ngi pekyje ym rahã, katu pexoha rahã: "Sar membyr ta ke" aja pehẽ pe amõ ta pandu ta tĩ. (A'erehe Sar aja pehẽ tĩ. Pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu tĩ.)

⁷ Hakehar katu ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu tĩ! Pehẽ rakehar ta namõ pexo rahã, pekwa katuha namõ pexo katu. A'eta pyrãtãha pehẽ wyr koty te we, aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. A'erehe a'eta pe hãtã ym peje'ẽ. Pehẽ aja a'eta pe uhãha ke Tupã me'ẽ ta tĩ. Hãtã ym peje'ẽ pehẽ jupe. Aja rahã, Tupã namõ pepandu pandu rahã, pehẽ rehe Tupã hendu katu ta. Pehẽ pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

Katu ame'ẽ ke ma'e tipe, pe, a'e ke amõ ta mupyrara

⁸ Ihẽ apandu, aja apandu ta tĩ. Pesarahã! Peteihar aja upa pekwa pekwa pexo. Pyai ame'ẽ ta ke peteihar aja pemuhury peho. Jurujar katu ame'ẽ ta riki pehẽ mu aja. A'eta namõ pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ rury pehẽ juehe pexo tĩ. "Jande katu te ame'ẽ ta ke jande" aja ym pepandu pehẽ jupe tĩ. ⁹ Pehẽ pe jaxer ai ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽja pemujywyr ym a'eta pe tĩ. Pehẽ rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ẽja a'eta pe pemujywyr ym tĩ. Kuja katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja juru ai ame'ẽ ta pe pepandu.

Aja pehẽ pe Tupã pandu katu tĩ. Pehẽ ke a'e muhã katu rahã, pehẽ pe a'e pandu katu:

—Pehẽ rehe ihẽ asak katu ta — aja pehẽ pe.

A'erehe aja juru ai ame'ẽ ta pe pepandu tĩ. ¹⁰ Aja juja katu te Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Yman rahã pete'e amõ ixo tar katu rahã, mã peja amõ ta rehe juru ai ym.

Mã peja te'e ma'e nde erepandu ame'ẽ ke emukanim nengi.

Hury katuha namõ ixo tar katu rahã, mã peja amõ ta rehe juru ai ym tĩ.

¹¹ Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar. Pe, katu ame'ẽ ke ema'ema'e.

Mã peja amõ ta namõ nde rury katu nde juehe nde erexo. Aja mã peja exo katu.

¹² Katu te ame'ẽ ta rehe har jandema'e sawa'e te ukwa katu.

Inamõ a'eta pandu pandu rahã, aja te'eha Tupã hendu katu a'eta rehe.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta rehe a'e parahy riki." Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

¹³ Katu te ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, awa pehẽ ke mahy ta my? Mahy ym ta awa. ¹⁴ Anĩ. Katu te ame'ẽ ke pema'ema'e tipe. Pe, pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, mã pehẽ rury katu pexo. A'eta ngi pekyje ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã riki pandu ta: "Pehẽ katu" aja. ¹⁵ Kirisutu rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. "Jandema'e sawa'e te" aja pehẽ py'a pe Kirisutu rehe har pekwa pekwa pexo. Tupã rehe pejurujar katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe amõ ta pandu rahã, pahar pemujekwa katu. Aja te'eha pehẽ. ¹⁶ Pehẽ pe pandu ame'ẽ ta pe pepandu rahã, wewe katu pepandu. Tupã rehe pehẽ pepy'a katu, ajaha namõ a'eta pe pepandu. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e ame'ẽ ke pekwa. Aja pexo rahã, pehẽ rehe amõ ta juru ai. Pejumupyai ym ehe. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ame'ẽ rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhuxĩ ta. Te'e ame'ẽ ke pandu, a'erehe Tupã muhuxĩ ta. ¹⁷ Katu ym ame'ẽ ke pema'ema'e. Pe, pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja katu ym ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, katu ym tiki. Kuja katu. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e tipe rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja Tupã putar rahã, katu tiki.

¹⁸ Aja Kirisutu tĩ. Sawa'e katu te ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e ke amõ ta jukwa. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ma'erehe manõ my? Kuja. Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ muhepyha ke rehe Kirisutu manõ. Peteihar a'e manõ. Sawa'e katu te ame'ẽ ke manõ. Aja rahã, sawa'e ta katu ym ame'ẽ ta manõ ym ta me'ẽ te'e. Kirisutu manõ, a'erehe Tupã koty pehẽ ke a'e muhyk raho, ame'ẽja saka.

¹⁹ Kirisutu'ã pandu oho. Awa'ã ta pe pandu oho. Ame'ẽ awa'ã ta kyndaha pe ixo, ame'ẽja saka. ²⁰ A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke. A'eta rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak, ame'ẽ rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Jarusu keruhũ Noe mujã ixo rahã, a'e harõ hũ ixo tipe. Anĩ. Muruwak ym. Kuja jõ katu uhem. Jarusu keruhũ pe heta ym te awa ta ixo. Kuja jõ, awa po wajar mahapyr hetaha. A'eta jõ y ngi uhem. Y jukwa ym. ²¹ Noe ta y ngi uhem, ame'ẽja saka, a'erehe ame'ẽ riki apo mujahuk ame'ẽja saka tĩ. Awa ki'aha ke kutuk, a'erehe my? Anĩ. Awa py'a ke Tupã juhyk, a'erehe ame'ẽ pandu: "Ihẽ py'a juhyk aja ihẽ axo" aja. Pandu tĩ: "Tapijar te'e we nde rehe ihẽ apy'a katu" aja Tupã pe pandu. A'erehe ame'ẽ ke Tupã muhã katu. Manõha ngi Jesu Kirisutu kwera katu uhem. A'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. Pehẽ ke amõ mujahuk, pe, y ngi pehem rahã, Kirisutu aja manõha ngi pekwa katu pehem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. ²² A'e riki ywa pe oho. Pe, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja upa ngã ukwa katu.) Upa Tupã je'ẽha rahoha tama'e kapitã keruhũ a'e. Ywa pe kapitã ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ke Jesu tĩ.

4

Pexoha pyahu aja pexo apo 'y

¹ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu ixo rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Arahã ipy'ahu te'e hendu. Aja rahã, a'e aja pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Apo a'e ke awa ta katu ym ame'ẽ ta mupyrara ym te ta tĩ. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. ² Apo har kupe koty Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke peputar ame'ẽ ke pema'ema'e ym pexo.

³ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar katu. Yman ame'ẽ ta aja pema'ema'e hũ pexo tĩ. Kuja pexo. Peka'u te'e pexo. Kawĩ ngi peka'u hũ pexo tĩ. Amõ kũjã ta rehe peka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e ta rehe peka'u te'e tĩ. Awa mi'u matyriha ke jõ peputar tĩ. Katu ym aja. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke pe'u tar katu. Aja rahã: "Jande janepyrãtã" aja pepandu. Katu ym aja. Ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwa jupe. Ame'ẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tĩ. Katu ym te ame'ẽ. ⁴ Upa aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo rĩ. Ka'u te'e hũ ixo rĩ. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe a'eta jupandu:

—Mā! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehē rehe a'eta juru ai. ⁵ Pe, myja kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo my, ame'ē ke Tupā pe a'eta mujekwa ta. Apo ixo ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta. Manō ame'ē ta ke a'e mukwera katu ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tī. Ame'ē rehe a'e harō ixo. ⁶ Manō ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu. Yman se pewe ixo rahā, myrandu katu ke amō ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa amō ta aja a'eta manō tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe amō ta aja a'eta manō tī. Ame'ē ta'ā pewe ixo rī. Tupā uhā te hū ame'ē ke a'e. Aja ame'ē ta'ā tī. Uhā tī. (A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta tī.)

Ma'e ke Tupā me'ē, ame'ē ke namō pema'e katu

⁷ Kome'ē 'ar rehe angaha uhyk tate. Pahar peparahy ym pexo. Pekwa katuha namō pexo katu. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu katu ta. ⁸ Kuja rahā, i'ar koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hū pehē juehe pexo. Aja rahā, pehē pe māte hū ma'e jaxer ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ta rehe pehē py'a pemujywyr katu ta. ⁹ Pehē rok pe amō ta ke pemupyta katu. Pehē rok wyr pe har ta je'ē je'ē ym ha namō pemupyta katu. ¹⁰ Pehē pe pame katu te amō amō ma'e ke Tupā me'ē me'ē. A'e muwyr ame'ē ke pemuhāi katu. Pekyty'ŷ ym amō ta rehe. Aja amō ta ke pemuhury katu. ¹¹ Ma'e ke amō pandu pandu rahā, mā peja Tupā je'ēha ke pandu pandu. Jesu kotyhar ta namō ma'e ke ma'ema'e rahā, pyrātāha ke Tupā muwyr, ame'ē namō mā peja ma'ema'e katu. Aja rahā, upa katu te katu ame'ē ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupā pe pandu ta:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe aja me'ē Tupā pe pandu ta.

A'e riki katu te me'ē ke a'e.

A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī.

Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ē riki: “A'e tŷ.”)

Kirisutu kotyhar ta ke amō ta mupyrara

¹² Pehē riki ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pejuruar katuha ke amō ta mukanim tar katu, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū. Mahy hū tī. “Jande ke mupyrara ym ta awa” aja ym pekwa pekwa pexo. (Pehē pejuruar katuha ke jetehar te my. Ame'ē ke manga.) A'erehe pepyraraha ngi pemukahem ym. ¹³ Kirisutu ke amō ta mupyrara hū. Aja pehē ke tī. Mupyrara ta pehē ke tī. Aja rahā, pehē rury pexo. Aja rahā, Kirisutu pyrātāha ke Tupā mujesak rahā, pehē rury katu te ta.

¹⁴ Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē rehe amō ta juru ai. Anī. Pehē rury katu pexo rī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē rehe amō ta juru ai rahā, Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, aja pekwa. Tupā ngi a'e uwyr. Pehē ke muhury katu uwyr. ¹⁵ Pepyrara hū pexo. Amō ke pehē pejukwa, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Amōma'e ke pemukanim, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ē ke pema'e, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Amō ta ixoha ke pemujaxer a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. ¹⁶ Kuja katu. Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara. Aja rahā, pehē ruxī ym ingi. “Kirisutu kotyhar ta ke jande” aja pepandu. A'erehe Tupā pe pepandu tī:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja.

¹⁷ Awa ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta. (Aja rahā, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahā, myrandu katu rehe jurujar ym ame'ē ta rehe māte hū pyraraha ke ihī ta. Myrandu katu ke Tupā muwyr, ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe mupyrara ta. ¹⁸ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Awa ta katu te ame'ē rehe pyraraha uhyk. A'engi ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.

Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe myja ta my? Marā ka ym a'eta ke muhāha.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe myja ta my tĩ? Marã ka ym a'eta ke muhãha tĩ.”

¹⁹ A'erehe amõ ta pyrara hũ ixo. Tupã putar, a'erehe pyrara hũ ixo. Aja se ixo rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu rĩ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke mujekwa. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke a'e. A'e pandu katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu tĩ. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

5

Tupã kotyhar ta rehe har

¹ Pehẽ namõ tamüi ta ixo. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke a'eta. A'eta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ Petu. Ihẽ tamüi tĩ. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ke ihẽ tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ rahã, ihẽ asak te'e ehe. Yman rahã, a'e ke Tupã mujesak rahã, inamõ ihẽ axo ta tĩ. Ko tamüi ta pe ihẽ apandu. ² Arapuharan ta rehe usakiha ta usak usak katu ixo. Aja Tupã kotyhar ta rehe pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ koty Tupã muwyr, ame'ẽja saka. “Jasak tar ym” aja ym pepandu. Anĩ. Tupã putar, aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo. Pehẽ atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk ta, a'erehe ame'ẽ parakyha ke pema'ema'e, aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pemuhury tar katu, a'erehe pesak tar katu pexo, aja rahã, katu tiki. ³ Pehẽ koty Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, pehẽ aja a'eta tĩ. Katu a'eta ixoha tĩ. ⁴ Pe, usakiha keruhũ uwyr rahã, iãkã rehe har katu te ame'ẽ ke ame'ẽja saka pehẽ pe a'e me'ẽ ta. Ame'ẽ katu te ha kanim ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha keruhũ a'e.)

⁵ Sawa'e wan ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu. Tamüi ta rehe pehendu katu. “Katu te ame'ẽ ke jande” aja pehẽ pekwa pekwa ym pexo. Pe, pehẽ mu ta namõ pema'ema'e katu pehẽ juehe pexo. Jete. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduhda ihĩ:

“‘Katu te ihẽ’ aja ukwa jupe ame'ẽ ke Tupã putar ym.

Pe: ‘Katu te ihẽ’ aja ym ukwa ukwa ixo, ame'ẽ rehe a'e ipy'a katu.” Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

⁶ A'erehe: “Katu te jande” aja ym pekwa pekwa pexo. Aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e putar rahã, pehẽ rehe har a'e pandu ta:

—Pehẽ katu — aja.

⁷ Pehẽ pejumupyaiha ke upa katu te Tupã namõ pepandu. Aja rahã, pehẽ rehe pyrara a'e usak katu ta. (Pehẽ ke muhury katu ta.)

⁸ Satana, pehẽ ruwajan, a'e riki jangwate ahem hũ ame'ẽja saka. (Ãjã ramüi a'e.) U'u ta, ame'ẽ ke a'e kekar kekar ixo, ame'ẽja saka ixo. (Aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu.) A'erehe pepyhyi ym, aja pexo katu. Pema'ã ma'ã katu pexo, aja pexo katu tĩ. ⁹ Pejan ym ingi. Pete'e ta pepu'am pe'am, aja pexo. (Aja rahã pejurujar katuha ke pehijar ym ta.) Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Pehẽ jõ ym, aja pekwa. Aja upa amõ Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Aja pekwa katu. ¹⁰ Pepyraraha upa rahã, pehẽ ke Tupã muhury katu ta. Mukatu ta. Pehẽ pe pyrãtãha ke a'e muwyr ta tĩ. Aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. A'e riki awa ta rehe ipy'a katu te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ihẽ renda pe ihẽ namõ aja te'e ta pexo — aja pehẽ pe pandu.

¹¹ A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo. Amen. Ame'ẽ: “A'e tỹ” aja.

Katuha ke Petu mondo

¹² Pehẽ pe paper pinim ta'yr mi ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke Sir mupinim a'e. Ihẽ mu ke a'e. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ihẽ mu a'e.) A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury tar katu. A'erehe kome'ẽ paper pinim ihẽ

amondo axo. Tupã namõ pexo ta kÿ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu katu. Mã peja Tupã rehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

¹³ Mambiro ok ta pe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Yman a'ep pe har ta pe Tupã pandu tĩ. —Ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽma'e wan ta pehẽ — aja ngã pe.

A'eta riki pehẽ pe katuha ke mondo ixo. Mak mondo ixo a'e tĩ. Ihẽ ra'yr aja a'e. ¹⁴ Pehẽ ruryha namõ pehẽ po pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngi.

Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Mã peja upa pehẽ py'a ke Tupã muhury katu.

Upa.

Petu mupinim me'ě ke Mokōihar ke

Petu kome'ě paper ke mupinim. Mokōihar ke. A'e ke amō ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ě paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahā, amō ta uwyr ta. Ame'ě ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupā je'ěha pandu ame'ě ta ran ke a'eta tī. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: “Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rī” aja Petu mupinim.

¹ Ihē Simā Petu. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. A'e pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihē pe.

Ame'ě apandu pandu ame'ě ke ihē.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ě ke a'e. Jande ke a'e muhā katu. Jandema'e Tupā a'e tī. A'e riki katu te ame'ě ke, a'erehe jande aja pejurujar katu ehe tī. Katu te me'ě ke ame'ě. Pejurujar katuha ke Tupā me'ě pehē pe, ame'ēja saka.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Pehē riki pejurujar katu ame'ě ta ke pehē.

² Tupā rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tī. Pekwa katu tī. A'erehe mā peja amō we pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja amō amō we pehē py'a ke a'eta muhury katu tī.

Pexoha katu aja pexo

³ Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohī. Ame'ě namō Tupā aja katu te jande tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar jaxo. Aja rahā, a'e aja jaxo katu tī. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ě ke jō jama'ema'e katu jaxo tī. A'e riki jande pe pandu:

—Ihē axo ame'ě pe pexo ta tī. Wera hū ame'ě pe pexo ta tī. Ihēma'e katu te ha ke pekwa ta tī — aja Tupā pandu.

⁴ Aja ame'ě jande pe a'e pandu katu. Katu te hū ame'ě pandu katuha ke. “Ihē axo ame'ě pe pexo ta tī” aja jande pe Tupā pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ě ta ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupā riki katu te aja jaxo ta tī. ⁵ A'erehe mā peja amō we pehēma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupā rehe pejurujar katu. A'engi amō we Tupā putar ame'ě ke pema'ema'e tī. Mā peja katu ame'ě ke pema'ema'e. A'engi amō we tī. Mā peja Tupā rehe har pekwa katu te we pexo. ⁶ A'engi amō we tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ě ke mā peja pema'e ym pexo. A'engi amō we tī. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendū. A'engi amō we tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupā pe, aja mā peja pexo tī. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ⁷ A'engi amō we tī. Mā peja pehē mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amō we tī. Mā peja upa amō ta rehe pepy'a katu tī. ⁸ Upa katu te aja rahā, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahā, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rī. Aja rahā amō we Tupā putar ame'ě ke pema'ema'e ta tī. Ame'ě ke peputar katu te we pexo tī. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁹ Upa aja ym rahā, kuja kotete ma'e usakiha, ame'ēja saka. Eha ym te ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym amō we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupā juhyk. Ame'ě ke harái tī. (A'erehe upa apandu ramō ame'ě ta ke a'e ma'ema'e ym.)

¹⁰ Ihē mu ta! Apandu ramō, aja pexo. Amō we tī. Tupā pandu pehē pe:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Kome'ě ywy keruhū pe har ta ngi har pehē ke ihē kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupā.

Ame'ě ke pekwa katu. Mā peja ame'ě ke pehē py'a pe pemupyta katu te hū. Aja rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym te ta. ¹¹ Aja rahā, Tupā pandu ta:

—Pehē katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namō pexo katu ta. Aja te'e ta pexo k̄y — aja Tupā pehē pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhā katu.

¹² Ihē amupinim ramō ame'ē ke pehē pe aja te'eha ihē amujekwa ta. Aja rahā, peharái ym ta. Ihē amupinim ame'ē ke pekwa katu 'y. Jetehar te ke pehē pe amō ta mu'e. Ame'ē ke pekwa katu te. Pehijar ym ta. Pehē pe ihē amujekwa we ta rī. ¹³ Ko te'e ihē axo rahā, ihē amupinim ramō, ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa ta. Aja rahā, pekwa pekwa katu ta pexo. Aja rahā, katu tiki, aja ihē akwa. ¹⁴ Yman atu ym rahā, ihē amanō ta, aja ihē akwa. Ame'ē ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihē pe. ¹⁵ A'erehe upa ma'e ke ihē ama'ema'e katu ta. Ihē amupinim hū ta. Aja rahā, ihē amanō rahā, ihē raikwer koty aja te'e ta pekwa pekwa katu pexo tī. Ihē amupinim ame'ē ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihē nixói rahā, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

¹⁶ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr ta, aja jamujekwa pehē pe. Pyrātāha namō jywyr ta, aja jamujekwa. Aja jamujekwa rahā, jande atu jande py'a pe jakwa ame'ē ke japandu my? Anī. Aja ym. A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasad. (A'erehe a'e jywyr ta tī, aja jakwa katu.) ¹⁷ Katu ehe har Tupā, jande pái keruhū pandu rahā, a'ep jaxo tī. Ywa pe har weraha muwyr ehe rahā, aja tī. A'ep jaxo tī. Arahā, ywa pe har weraha katu te ame'ē ngi je'ēha muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde. Ihē ke nde eremuhury katu — aja pandu.

¹⁸ Ywy'ā keruhū katu te ame'ē ke pe inamō jaxo rahā, ywa ngi ame'ē je'ēha uwyr ame'ē ke rehe jande atu jahendu. (Arahā ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak jande pe.)

¹⁹ Pe, myrandu ke ymanihar Tupā je'ēha pandu, ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē riki jetehar te ke aja jakwa katu te tī. Ame'ē rehe pehendu katu rahā, katu tiki. Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ē riki araparin aja saka. Pytuniha ke muwera katu, ame'ēja saka. Aja te'e xu'em oho. (Aja rahā, Tupā rehe har mujekwa we.) Pe, pytuniwe te jahy rata a'ejōhar wera katu. Pesak ehe. (Ame'ē riki Jesu Kirisutu, aja saka.) Pehē pe wera katu, ame'ēja saka. (Aja rahā, upa katu te juehe har Kirisutu mujekwa pehē pe.) ²⁰ Amō we tī. Kuja pekwa pekwa katu pexo. Tupā je'ēha rehe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ke awa ke te'e mujekwa ym. Amō pandu ym rahā, marā ka ym mujekwaha. (Tupā'ā mujekwa ta me'ē te'e.) ²¹ Pesarahā! Myrandu ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu rahā, a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu pandu. Anī. Aja ym. A'eta pe Tupā'ā mujekwa. Myrandu ke Tupā muwyr. Ame'ē ke a'eta pandu pandu rahā, a'eta pe Tupā'ā mujekwa katu.

2

Mu'eharan ta rehe har (Jun 1.3-16)

¹ Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo rahā, amō ta ixo tī. A'eta Tupā je'ēha ke te'e pandu pandu. Apo aja pehē namō mu'eharan ta mu'e mu'e ta tī. Te'e a'eta mu'e ta. A'erehe amō koty koty amō ta ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e te muhā katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhā ym — aja mu'eharan ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahā, pahar a'eta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. ² Te'e a'eta mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e ta tī. A'erehe amō ta juru ai ta. Jetehar rehe hendu katu ame'ē ta rehe juru ai ta. ³ Mu'eharan ta ima'ehū tar katu. Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ē ke a'eta pandu pandu ta pehē pe. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk hū ta. A'eta ke mupyrara ame'ē ke yman pete'e harō uī. (Tupā a'e.) A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor ta.

⁴ Jete. A'eta ke jukwa ta. Pesarahā! Yman Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'eta. Pyraraha ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda

pe a'eta ke Tupã ombor 'y. A'ep pytun ame'ẽ pe ixo. Ita tupaham pe pukwar aja ixo. Aja a'eta harõ u'am. Ngã ke Tupã mupyrara hũ ta. Ame'ẽ angaha ke rehe a'eta harõ u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja jakwa katu.)

⁵ Amõ we tĩ. Yman kome'ẽ ywy keruhũ ke y keruhũ pe Tupã upa mukanim. Arahã kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ke y keruhũ pe Tupã upa jukwa. (Aja mu'eharan ta tĩ. Tupã jukwa ta tĩ.) Yman kuja jõ manõ ym. Noe a'e. Amõ awa po wajar mokõi hetaha ta manõ ym tĩ. (A'erehe ixotyhar ta ke a'e muhem katu. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu aja mujekwa katu.) “Tupã katu te ame'ẽ ke a'e. Pehendu katu ehe” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Noe pandu pandu tipe.

⁶ Amõ we tĩ. “Sondo ok ta pe har ta katu ym te” aja Tupã pandu. “Ngomo ok ta pe har ta katu ym te tĩ” aja a'e pandu tĩ. Pe, ame'ẽ mokõi ok ta pe har ta ke tata pe Tupã mumba. Aja rahã ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mumba ta tĩ, aja amõ ta ukwa ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta jukwa ta tĩ. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja a'eta ukwa ta me'ẽ te'e.)

⁷ Ame'ẽ ok ta ngi Ro ke Tupã muhem. Ro riki sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Sawa'e jaxer ame'ẽ ta katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e hũ. Ame'ẽ ke rehe Ro usak rahã, a'e pyai te hũ. ⁸ Ame'ẽ ta namõ Ro ixo rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ma'eha ke rehe a'e usak usak. Ngã juru ai ha rehe hendu tĩ. Wera rahã pame katu te aja a'e usak usak tĩ. Hendu tĩ. A'erehe a'e pyai te hũ. A'e sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. ⁹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ngi Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta, ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ.) Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara ta tĩ.) Yman atu rahã, upa ngã ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha rehe a'e harõ uĩ. Mupyraraha weraha angaha ke rehe Tupã harõ uĩ. ¹⁰ Jete! Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta putar hũ. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ke Tupã mu'am. A'e je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ.

Mu'eharan ta riki amõ ta ngi kyje ym. “Katu te jande” aja a'eta juehe har ukwa jupe naĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta rehe har: “Ame'ẽ ta katu te” aja a'eta pandu ym te. Anĩ. Juru ai riki. ¹¹ Pesarahã! Mu'eharan ta 'ar koty te we Tupã je'ẽha rahoha tama'e pyrãtãha. Pe, a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ẽ ta rehe juru ai ym riki. ãjã tama'e kapitã rehe juru ai ym. Ame'ẽ rehe jandema'e sawa'e te ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta anĩ. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)

¹² So'o ka'a rupi ixo ame'ẽ ra'yr ke u'ar. Pe, ame'ẽ ke amõ ta pyhyk. Pe, jukwa. Mu'eharan ta riki ame'ẽja saka. Ipy'a pe te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ixo tĩ. So'o aja ma'e ke ukwa ym aja te'e a'eta ixo. Ame'ẽ rehe a'eta juru ai. So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupã jukwa ta tĩ.

¹³ Amõ ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ẽ ke wera rahã riki a'eta ma'ema'e. Huxĩ ym riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu manõ ame'ẽ ke pekwa pekwa peĩ rahã, ma'e ke pe'u. Pehẽ namõ mu'eharan ta u'u rahã, a'eta ngi amõ ta huxĩ. A'eta katu ym. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha namõ a'eta ixo rĩ. Ipy'a juhyk aja ym ixo.

¹⁴ Kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta rehe a'eta usak tar katu jõ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ẽ ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer pyhyk hũ ame'ẽ ke rehe jõ mu'eharan ta ukwa ukwa ixo. Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta. ¹⁵ Pe, katu te ame'ẽ ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ẽja saka a'eta ixo. (Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa, ame'ẽ ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraã Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ẽ ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer rehe ipy'a ke Maraã moĩ, a'erehe ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e. (Ame'ẽ ta aja mu'eharan ta tĩ.) ¹⁶ Pe, amõ pandu Maraã pe:

—Mā peja katu ym ame'ẽ ke ema'e ym — aja pandu ipe.

Aja me'ẽ riki jumen pandu ipe. Awa aja jumen pandu ipe. Pe, Maraã ka'u te'eha ke a'e muhijar. Maraã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. (Aja mu'eharan ta tĩ. Ame'ẽ ta ka'u te'eha ke Tupã jō riki muhijar ta tĩ, aja jakwa katu.)

¹⁷ Mu'eharan ta riki ywykwar upa te'e y typa ame'ẽja saka. (Aja rahã jaxer ame'ẽ ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takãxiha ke amō koty koty ywytu peju raho, ame'ẽja saka riki mu'eharan ta tĩ. (Aja rahã, pahar amō koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.) Pytun te hũ ame'ẽ renda ke Tupã mukatu. A'ep a'eta ke Tupã ombor ta indo.

¹⁸ “Katu te jande” aja me'ẽ upa mu'eharan ta pandu pandu nã. Ka'u te'eha rupi te'e a'eta pandu pandu tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amō ta hijar Tate. Ame'ẽ ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ẽ ta ke mu'eharan ta muka'u te'e tĩ. Aja ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe mujywyr ta mondo, ame'ẽja saka.

¹⁹ “Peputar ame'ẽ ke pema'ema'e katu” aja mu'eharan ta pandu nã. Anĩ. A'eta te'e marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. Pesarahã! Katu ym ame'ẽ ke amō ma'ema'e. Ame'ẽ ke marã ka ym hijariha rahã, ame'ẽ riki aja te'e ta ixo. Katu ym aja.

²⁰ Ma'e katu ym ame'ẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e hũ. Ame'ẽ ke amō ta hijar katu. Jesu riki jande muhãha. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. A'engi ame'ẽ pe a'eta jywyr tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jywyr tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja rahã, ixo py 'ar koty te we katu ym ha aja a'eta ixo. ²¹ Aja rahã kuja katu ta tipe. Myja rahã, amō pe Tupã pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe — aja Tupã pandu my.

Ame'ẽ ukwa ym rahã, katu ta tipe. Ame'ẽ ukwa rahã, pe, panduha katu te ame'ẽ ke hijar rahã, ame'ẽ riki i'ar koty te we jaxeriha. Panduha katu te ame'ẽ ke amō pandu ipe, ame'ẽ ke hijar rahã, i'ar koty te we jaxeriha. ²² A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e ukwa katu ame'ẽ ke paper rehe mupinim. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja mujekwa. Kuja mupinim:

“Jawar we'en rahã, ame'ẽ pe te'e a'e jywyr u'u indo.”

Kuja amō we tĩ:

“Kure ke y pe amō mujahuk rahã, pahar tu'um ame'ẽ pe kure jere jahuk oho” aja amō mupinim.

Aja rahã, jaxeriha rehe jywyr oho, aja mujekwa. (Ame'ẽja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe har ukwa katuha ke hijar rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jywyr. Katu ym te riki.)

3

Jandema'e sawa'e te jywyr ta

¹ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ko mokõihar paper rehe ihẽ amupinim aĩ. Mā peja pehẽ py'a pe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo. Aja mokõihar paper rehe ihẽ amupinim. Aja rahã, peharái ym ta pexo. ² Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu. Katu te ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ẽ ke mā peja pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo ame'ẽ ta pe je'ẽha ke jandema'e sawa'e te mujekwa. Ame'ẽ je'ẽha ke pehẽ pe Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo tĩ. Jesu riki jande muhãha ke. ³ Kuja pekwa pekwa py pexo. 'Ar rehe angaha uhyk Tate rahã, amō sawa'e ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namō a'eta ixo ta. Pehẽ rehe a'eta puka puka hũ ta. Ahem hũ ta tĩ. ⁴ Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywyr ta. Aja a'e manga katu riki. Mā! My mamy? Nixói riki. (Jande ramüi ta harō hũ ixo ehe.) A'eta upa manō. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Aja te'e kome'ẽ ywy keruhũ ihĩ rĩ. A'erehe a'e jywyr ym ta, aja jakwa — aja a'eta pandu ta nã.

⁵ Kuja puka puka hũ ame'ẽ ta harái riki. Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupã pandu. Aja kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã. Ywa ke mujã tĩ. Y ngi kome'ẽ ywy uhem. Y ramüi pyter pe ihĩ. ⁶ Y pe ymanihar kome'ẽ ywy keruhũ ke Tupã jupyk. Upa katu te ma'e ke jukwa. Y

keruhū pe jupyk. (A'erehe Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ē ke puka puka hū ame'ē ta harái.)

⁷ Apo kome'ē ywy keruhū kohī. Ywa rehe ihī ame'ē ta pehī tī. Upa ame'ē ta rehe har Tupā pandu: “Mā peja ixo rī.” A'erehe yman pandu aja apo ixo rī. Anī. Aja te'eha ihī ym ta. Yman rahā, kome'ē ywy keruhū ke tata pe Tupā mai ta. Ywa rehe ihī ame'ē ke aja tī. Mai ta tī. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ym rahā we, pewe ixo we rī. Ma'e katu ym ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Pe, uwyriha anga rehe har ukwa ym rahā, mupyraraha renda pe mondo ta tī. Aja ym rahā, kome'ē ywy keruhū ixo rī. Ywa rehe ixo ame'ē ta aja tī. Ixo rī. “Mā peja ixo rī” aja Tupā pandu. (A'erehe Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.)

⁸ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē riki apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī. Kuja peharái ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupā pe anī.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha oho rahā, ame'ē riki peteī weraha aha oho, aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Peteī weraha aha oho rahā, ame'ē riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

⁹ A'e pandu katu ame'ē ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kŷ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amō ta ukwaha naī. Anī. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kŷ. Pesarahā! Mupyraraha renda pe amō oho ta, ame'ē ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngā hijar, ame'ē ke a'e putar katu. A'erehe ngā py'a ixoty muruwak, ame'ē rehe a'e harō katu uī.

¹⁰ Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ē weraha angaha rehe uhyk ta kŷ. Ma'e mukaniha uwyr, ame'ēja saka harō ym ehe rahā, jandema'e sawa'e te uwyr ta kŷ. Arahā ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hū ha namō kanim ta oho. Ywa rehe ihī ame'ē ke ukwái ta tī. Upa ta kanim. Kome'ē ywy keruhū kanim ta tī. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ta ke kanim ta tī. ¹¹⁻¹² Aja ame'ē upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahā, myja me'ē pexoha katu my? Pesarahā! Katu ym ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha angaha ke rehe peharō pexo rahā, mā peja katu pexo. Aja rahā, katu tiki. Tupā rehe pehē py'a tapijar te'e we pemoī moī katu tī. Aja rahā, katu tiki. Ame'ē weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ē weraha uhyk rahā, ywa upa ukwái ta. Upa ta kanim. Ywa rehe ihī ame'ē ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo. ¹³ “Ywa pyahu ame'ē ke ihē amujā ta. Ywy keruhū pyahu ame'ē ke aja tī. Amujā ta tī” aja Tupā manga katu. A'ep katu te ame'ē ta jō ixo ta. Mā peja ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

¹⁴ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Ame'ē weraha rehe peharō pexo rahā, Tupā ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uī, aja saka a'erehe mā peja pexoha katu aja pexo. Mā peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē py'a a'e juhyk, aja pexo. Mā peja Tupā namō pehē rury katu pehē pexo. ¹⁵ (A'e uwyr ym we rī, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tī.) A'e harō we rī. Aja rahā, amō we pehē ngi har amō ta jurujar katu ta. Aja rahā, amō we Tupā muhā katu ta. A'erehe a'e harō we rī. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehē pe tī. Ukwa katuha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē namō pehē pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ē ke a'e. ¹⁶ Kirisutu jywyr ta. Ame'ē rehe har Páu mujekwa rahā, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ē paper rehe ame'ē rehe har a'e mupinim. Amō amō ma'e ke a'e mupinim ame'ē ke amō ta ukwa katu ym. Pe, ame'ē ke amō koty muka'u te'e ame'ē ta mujekwa. Ukwa ym ame'ē ta aja tī. Amō koty mujekwa tī. Aja amō Tupā je'ēha rehe ihī, ame'ē ke amō koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupā mupyrara ame'ē ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

¹⁷ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Amō ta amō koty Tupā je'ēha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhī ym, aja pexo! Aja rahā, amō koty sawa'e katu ym ame'ē ta mu'e, ame'ē koty pejumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa, ame'ē ke pehijar ym ta tī. ¹⁸ Jesu riki jande muhāha ke! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Ame'ē rehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Mā peja japandu ipe:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke.

Aja apo mã peja japandu ipe. Mã peja aja te'e ta japandu ipe. Amen. Ame'ẽ riki: "A'e tỹ" aja.
Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Peteĩhar ke

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondo. Amõ ta amõ koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ẽ ke Juã mukatu tar katu, a'erehe kome'ẽ paper ke mupinim.

Kuja Juã mujekwa. Jesu Tupã ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr tĩ. Jesu rehe har amõ ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ẽ te'e, aja Juã mupinim. Tupã rehe har ukwa rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ẽ te'e tĩ. Jesu kotyhar aja rahã, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ, aja Juã mujekwa.

“Imu ta” aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

“Ta'yn ta” aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke tĩ, aja jakwa tĩ.

Jesu rehe har

¹ Ihẽ Juã. Jesu rehe har ihẽ amupinim aĩ. A'e riki jande ke muhã katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ixo me'ẽ te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tĩ, Jesu rehe. Jama'ã katu ehe tĩ. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tĩ. ² Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr rahã, jasak ehe. Ame'ẽ rehe har japandu pandu ngã pe. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ipái namõ a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa. ³ Ma'e jasak ame'ẽ ke japandu pandu pehẽ pe. Ma'e jahendu ame'ẽ ke japandu pandu tĩ. A'erehe pehẽ namõ jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhũ namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Ta'yr namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ, Jesu Kirisutu namõ. ⁴ Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim. Aja rahã jande rury katu te jaxo apo 'y.

Tupã rehe har

⁵ Ta'yr mu'e ame'ẽ ke jahendu. Ame'ẽ ke pehẽ pe japandu pandu tĩ. Kuja:

—Tupã riki weraha aja saka. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ke ipe) — aja japandu.

⁶ A'erehe pytuniha aja ame'ẽ pe jaxo rahã: “Inamõ jande juehe katu jande jaxo” ame'ẽ panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ẽ pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rĩ. Katu ym aja. ⁷ Tupã riki weraha aja ame'ẽ pe ixo. Aja rahã, nixói te ma'e jaxer ame'ẽ ke ipe. A'e aja jande jaxo rahã, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhũ ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã,

Ame'ẽ ke Tupã namõ japandu ta me'ẽ te'e

⁸ “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahã, jande jaka'u te'e. Te'e japandu.

⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, mã peja Tupã pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mã peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mã peja jande rehe nde py'a emujywyr — aja ipe.

Aja me'ẽ japandu rahã, jande rehe ipy'a jywyr te ta. A'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywyr ta jande rehe. ¹⁰ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ta ke jande, aja Tupã je'ẽha mujekwa. “Anĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahã, Tupã te'e pandu, aja japandu naĩ. (Anĩ. Tupã te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tĩ. Aja rahã, katu ym.

2

Jesu jandema'e mukatuha ke

¹⁻² Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Tupã pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahã, katu tiki. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e rahã, jande pái keruhũ namõ Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihẽ kotyhar ta ma'e. Ame'ẽ ke rehe ihẽ amuhepy. Ihẽ amanõha pe ihẽ amuhepy. A'erehe mã peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ẽ ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amõ we tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tĩ. A'erehe Tupã ipy'a jywyr ngã rehe tĩ.

³Tupã je'ẽha rehe jahendu katu rahã, ehe har jakwa katu, aja jakwa katu. ⁴Amõ pandu: —Ehe har akwa katu — aja.

(Aja rahã, ima'e je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e.) Je'ẽha rehe hendu ym rahã: “Ehe har akwa katu” ame'ẽ panduha riki te'e aja. Jetehar te ke ukwa ym. ⁵⁻⁶Je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, Tupã rehe a'e ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rĩ. Kuja jakwa katu. Amõ pandu:

—Tupã namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo — aja.

Aja rahã, mã peja Jesu Kirisutu aja katu a'e ixo tĩ. (A'e aja katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e ma'ema'e. A'e aja amõ tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo, aja jande jakwa katu te tĩ.

“Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo” ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke

⁷Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Pehendu katurahã! Ko Jesu je'ẽha ke ihẽ amupinim aĩ. (“Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo” aja a'e pandu.) Ame'ẽ ke pyahu ym. Ymanihar je'ẽha ke ame'ẽ. Jesu rehe pejurujar katu py rahã, (“pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo”) ame'ẽ je'ẽha rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke namõ pexo katu apo 'y. Ame'ẽ panduha ke pehẽ pe ko ihẽ amupinim aĩ tĩ. ⁸Pyahu aja apo tĩ. Amõ ta rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ẽ ke rehe jasad. A'erehe ame'ẽ panduha jetehar te ke, aja jakwa katu. Pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ, a'erehe (“pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo”) ame'ẽ panduha jetehar te ke aja jakwa tĩ. Pytuniha aja asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo 'y. (Aja rahã, Ta'yr rehe har Tupã mujekwa katu ngã pe apo 'y. A'erehe upa ngã ipy'a katu ngã juehe ixo apo 'y. A'erehe mã peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo.)

⁹Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo. Amõ pandu:

—Weraha aja ame'ẽ pe ihẽ axo — aja.

(Aja rahã, imu rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahã, pytuniha aja ame'ẽ pe a'e ixo we rĩ. (Aja rahã, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym tĩ. Kuja a'e pandu:

—Pepy'a katu pehẽ juehe pexo — aja Jesu.

Ame'ẽ rehe amõ hendu ym. Weraha aja ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Jesu pandu ame'ẽ rehe hendu katu.) ¹⁰Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, weraha aja ame'ẽ pe tapijar te'e we a'e ixo katu. (Aja rahã, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu katu.) Aja amõ ta ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta. ¹¹Pe, imu rehe amõ ipy'a ym rahã, pytuniha aja ame'ẽ pe a'e ixo we rĩ. Aja rahã, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahã, jasad ym ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe marã ka ym katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'eha.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ta'yn ta aja saka.

Amõ ta tamõi ta aja saka tĩ. Amõ ta ta'ynuhu ta aja saka tĩ.

¹²“Ta'yn ta” aja ihẽ apandu pehẽ pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramõ, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehẽ pe.) Pehendu katurahã! Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Jesu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr. A'erehe pehẽ pe ko ihẽ amupinim aĩ. ¹³“Tamõi ta” aja apandu pehẽ pe tĩ. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: “Tamõi ta” aja apandu tĩ.) Pehendu katurahã! Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Jesu riki pete'e ixo ame'ẽ te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehẽ pe ko ihẽ amupinim aĩ. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe har pekwa katu ame'ẽ ta ke pehẽ.) Pehendu

katurahā! Satana mujekwaha rehe pejurujar ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī tī.

¹⁴ “Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramō, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Jande pái keruhū rehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Tamūi ta” aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Pehē py'a pe Tupā je'ēha ke pekwa katu pexo, a'erehe pehē pyrātā katu. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. Satana mujekwa ame'ē ke rehe pehendu ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe ko ihē amupinim aī tī.

¹⁵ Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke pemanga tar ym pehē. Upa ame'ē tama'e ke rehe pehē py'a pemoī ym tī. Ame'ē ke rehe pepy'a katu rahā, jande pái keruhū rehe pepy'a ym. ¹⁶ Kome'ē ywy keruhū pe mâte hū te'e ma'e katu ym ame'ē ke ihī. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e tar katu. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym.) Ma'e ke rehe usak, ame'ē ke katu usak. A'erehe ame'ē ke putar katu, aja ukwa. Aja rahā, katu ym. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym tī.) Kuja ukwaha naī tī. Ima'e ma'e ke jō katu te ame'ē ke, aja amō ukwaha naī. (Upa ame'ē ta ke jande pái keruhū putar ym tī.) Upa ame'ē ta ke Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja. ¹⁷ Ame'ē ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e tar katu. Upa katu te ame'ē ke kanim ta tī. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

¹⁸ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē! 'Ar rehe angaha uhyk tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pehendu. (“Kirisutu ihē” aja pandu naī.) Aja Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk tate, aja jakwa katu. ¹⁹ Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym, a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi har rahā, jande namō pyta ta tipe. Jande ngi uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja jakwa katu.

²⁰ Pehē anī. Pehē py'a rehe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehē pe.) A'erehe jetehar te ke upa pekwa katu apo 'y. ²¹ “Jetehar te ke pekwa ym” aja ym ihē apandu. Jetehar te ke pekwa katu, a'erehe ko ihē amupinim aī. Jetehar te ke aja ym amō pandu rahā, te'e ame'ē pandu.

²² Awa pandu te'e my? J Sarahā! Jesu riki Kirisutu ym. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ym a'e, aja pandu ame'ē ke te'e pandu. Jesu riki Tupā ra'yr ym, aja pandu ame'ē ke Kirisutu ruwajan tī. A'e riki jande pái keruhū rehe jurujar ym tī. ²³ “Jesu riki Tupā ra'yr ym” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar ym tī. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar katu.

²⁴ Tupā ra'yr rehe har pehendu. Arahā pejurujar katu ehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja rahā, Ta'yr namō pehē juehe katu pehē pexo. Jande pái keruhū namō pehē juehe katu pehē pexo tī. ²⁵ Kuja riki jande pe Jesu pandu katu. “Pehē ke ihē amuhā katu ta” aja a'e pandu katu jande pe. ²⁶ Kome'ē paper rehe amujekwa ta pehē pe. Aja rahā pehē ke muka'u te'e tar katu ame'ē ta muka'u te'e ym ta pehē ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u te'e ym ta pehē ke.) ²⁷ Pehē anī. Pehē pe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. Pehē py'a rehe a'e ihī katu. Upa katu te pehē ke a'e mu'e ta. A'e mu'e ame'ē ke jetehar te ke. Te'e aja ym. A'e mu'e katu. A'erehe amō mu'eha nixói ta pehē pe. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo, aja Tupā'ā mujekwa katu. Mā peja ame'ē rehe pehendu katu.

²⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahā! Jete riki. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo. Aja pexo rahā, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr rahā, pekyje ym ta ingi. Pehē ruxī ym ta tī. ²⁹ Jesu riki katu te ame'ē ke a'e, aja pekwa katu. Kuja pekwa katu tī. Katu te ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki Tupā ra'yr ta tī.

3

Tupã ra'yr ta rehe har

¹ Pehendu katurahã! Jande rehe jande pái keruhũ ipy'a katu te. A'erehe jande rehe har a'e pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupã rehe har amõ ta ukwa ym, a'erehe jande riki ta'yr ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. ² Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman rahã myja jaxo ta my? Ame'ẽ rehe har jakwa katu ym we rĩ. Kuja jõ jakwa katu apo 'y. Jesu jywyr rahã, a'e ixo aja jaxo ta tĩ. A'e katu te, aja jasad katu ta ehe, a'erehe a'e aja jaxo ta tĩ. Jande katu te aja jaxo ta tĩ. ³ Ame'ẽ ke rehe amõ harõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e aja amõ ixo tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ hijar katu.)

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã je'ẽha rehe hendu ym. Tupã je'ẽha rehe hendu ym rahã, ame'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. ⁵ Kuja pekwa katu. Ma'e jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. ⁶ A'erehe Jesu namõ juehe katu amõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ehe har a'e ukwa ym. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe, ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym tĩ.

⁷ Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehendu katurahã! Mã peja pehẽ ke amõ muka'u te'e ym. A'erehe pehendu katurahã! Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jesu aja katu te ame'ẽ ke a'e tĩ. ⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e ixo rahã, Satana kotyhar ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Satana riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'e. (Ãjã ramũi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ ixo rĩ. “Ma'e ka'u te'eha ke ema'e” aja ngã pe a'e pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã ra'yr mukanim uwyr.

⁹ Amõ riki Tupã ra'yr rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupã riki katu te me'ẽ ke a'e. Tupã aja a'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar ym ixo tĩ. Tupã riki ipái keruhũ, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tĩ. ¹⁰ Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e tar ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym. Imu rehe ipy'a ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym tĩ. A'erehe a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y. Aja ym Tupã ra'yr ta, aja jakwa tĩ.

Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, katu tiki

¹¹ Myrandu rehe pehendu py rahã, kuja pehendu: “Mã peja jande japy'a katu jande juehe” aja pehendu. ¹² Amõ rehe ipy'a ym ame'ẽ ke Kaĩ. Mã peja a'e aja ym jaxo tĩ. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewã jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu ym. Imuma'e anĩ. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ. (A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e ehe.

¹³ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! (Jesu kotyhar ta ke pehẽ.) A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pehẽ rehe parahy rahã, pemukahem ym ame'ẽ ta ngi. ¹⁴ Jande anĩ. Japy'a katu ame'ẽ ta ke jande. Jande mu rehe japy'a katu tĩ, a'erehe manõha ngi jahem, ame'ẽja saka. Aja jakwa katu. Pe, ixuweha koty jatyryk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jande mu rehe japy'a katu.) Amõ rehe amõ ipy'a ym rahã, manõha ngi uhem ym we rĩ, ame'ẽja saka. ¹⁵ Imu rehe amõ parahy te rahã, a'e ke jukwa ame'ẽja saka. Amõ ke jukwa rahã, Tupã muhã ym ame'ẽ ke a'e, aja pekwa. ¹⁶ Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe a'e manõ. A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja jande ke a'e haihu katu. Jesu aja jande tĩ. Jande mu ta rehe japy'a katu, a'erehe mã peja a'eta rehe jahaihu katu tĩ. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe jamanõ ta nahã my. ¹⁷ Jandema'e ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ta ipe nahã my. Ima'ehũ namõ ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anĩ. Imu pe ma'e ke a'e me'ẽ ym te. Aja rahã, ima'e panduha te'e aja. “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” ame'ẽ panduha te'e aja. ¹⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! “Jande mu ta rehe

japy'a katu" aja jô japandu rahã, katu ym. Jande mu ta rehe japy'a katu rahã, mã peja ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ipe. Aja rahã, japy'a katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngã pe.

Tupã namõ jande japandu

¹⁹ Jande japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã kotyhar ta riki jande, aja jakwa katu. Tupã riki jetehar te ke pandu katu ame'ẽ ke a'e. Japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã namõ japandu rahã, jakyje ym ingi. ²⁰ Jande katu ym jande jupe, aja jakwa jakwa jaxo rahã, jakyje ym ingi. Jande katu ym aja a'e ukwa tĩ. Upa katu te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a katu rĩ. ²¹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Jete riki! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja jakwa rahã, jakyje ym ingi. Aja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tĩ. ²² Aja rahã ma'e ke japandu ipe rahã, ame'ẽ ke jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke jande pe a'e muwyr tĩ. A'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke a'e muwyr tĩ. ²³ Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mã peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu. Mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ — aja jande pe Tupã pandu.

"Pepy'a katu pehẽ juehe pexo" aja Kirisutu pandu tĩ. A'e riki Tupã ra'yr. ²⁴ Tupã je'ẽha rehe amõ hendu tar katu rahã, Tupã namõ juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ juehe katu Tupã ixo tĩ. Jande pe I'ã ke a'e muwyr, a'erehe inamõ jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

4

Jetehar pandu ame'ẽ ke. Te'e pandu ame'ẽ ke tĩ.

¹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehendu katurahã! Ma'e je'ẽha ke amõ ta pandu uwyr. Ame'ẽ ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a'eta pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Myja my? Mã peja pekwa katu. Tupã je'ẽha rupi a'eta pandu uwyr nahã my? Sawa'e je'ẽha rupi pandu uwyr nahã my? Myja my? Pekwa katu tĩ. Tupã je'ẽha mu'eharan ta heta ixo. Amõ amõ ok ta rupi pandu pandu hũ oho. ² Tupã je'ẽha rupi amõ pandu rahã, kuja ame'ẽ rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a'e pandu ta uwyr:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te'e a'e uwyr — aja pandu uwyr.

Aja me'ẽ pandu uwyr ame'ẽ ke Tupã kotyhar te ke. ³ Aja me'ẽ pandu ym rahã, a'e riki Tupã kotyhar ym. Tupã je'ẽha rupi ym a'e pandu. Kirisutu ruwajan je'ẽha rupi a'e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe uhyk apo 'y. (Pehĩ.)

⁴ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehendu katurahã! Tupã kotyhar ta riki pehẽ, a'erehe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe pehendu ym. Mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pyrãtã. Anĩ. Tupã'ã riki i'ar koty te we pyrãtã te ha ke. Pe, Tupã'ã pehẽ py'a rehe ihĩ. A'erehe pehẽ ke mu'eharan ta muka'u te'e ym ta. (Aja rahã, pehendu ym a'eta rehe.) ⁵ A'eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A'erehe Kirisutu ruwajan je'ẽha rupi a'eta pandu. A'eta rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta hendu katu. ⁶ Jande anĩ. Tupã kotyhar ta ke jande. Jande jamu'e, ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe har ukwa katu ame'ẽ ta hendu katu. Jande jamu'e ame'ẽ ke rehe Tupã kotyhar ta ym ame'ẽ ta hendu ym. A'erehe kuja jakwa. Tupã'ã je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ke tĩ. Kirisutu ruwajan je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta ym.

Tupã riki ipy'a katu te ame'ẽ ke a'e

⁷ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehendu katurahã! Mã peja jande japy'a katu jande juehe jaxo! Jande japy'a katuha ke jande pe Tupã muwyr. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, Tupã ra'yr ke a'e. Tupã rehe har a'e ukwa katu tĩ. ⁸ Tupã riki ipy'a katu te ame'ẽ ke a'e. A'erehe amõ ta rehe amõ ipy'a ym rahã, ehe har a'e ukwa ym. ⁹ Kuja jande pe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ta'yr peteihar ke kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e muwyr. A'e riki jande ke muhã katu. ¹⁰ Yman Tupã rehe japy'a ym tipe. Anĩ. Jande rehe Tupã ipy'a katu.

A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe ta'yr muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a jywyr. Aja jande rehe a'e ipy'a katu te ha ke a'e mujekwa.

¹¹ Ihē rehe katu ame'ē ta! Pehendu katurahā! Aja jande rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe mā peja japy'a katu jande juehe jaxo tī. ¹² Tupā rehe usak ym te awa. Pe, japy'a katu jande juehe jaxo rahā, Tupā namō jande juehe katu jande jaxo tī. Aja rahā, jande rehe Tupā ipy'a katu te aja amō ta rehe jande japy'a katu tī.

¹³ Jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr, a'erehe Tupā namō jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namō a'e juehe katu a'e ixo tī. ¹⁴ Yman kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Awa ta ke a'e muhā katu uwyr. Ame'ē rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasad, a'erehe ehe har japandu pandu tī. ¹⁵ “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo. Pe, inamō Tupā juehe katu a'e ixo tī. ¹⁶ Pe, jande rehe Tupā ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ē riki jetehar te ke, aja jakwa katu tī. Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e. Amō ta rehe amō ipy'a katu ixo rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, inamō Tupā juehe katu a'e ixo tī. ¹⁷ Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo tī. Aja rahā, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahā, amō ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, amō ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahā, yman rahā Tupā pandu ta: “Pehē katu” aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahā, jakyje ym ta ingi. ¹⁸ Tupā rehe japy'a katu rahā, a'e mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa jakyjeha ke a'e mukanim. A'e mupyraraha ngi jakyje rahā, jande japy'a ym ehe, aja jamujekwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa, a'erehe jakyje ingi.

¹⁹ Jande rehe Tupā ipy'a katu py, a'erehe japy'a katu ehe tī. ²⁰ “Tupā rehe ihē apy'a katu” aja amō pandu rahā, mā peja imu rehe a'e ipy'a katu tī. Pe, imu rehe a'e ipy'a ym rahā, a'e te'e pandu. “Tupā rehe ihē apy'a katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Imu rehe amō usak katu. A'e ke rehe amō ipy'a ym rahā, usak ym ame'ē ke rehe marā ka ym a'e ipy'a katuha. Tupā rehe amō usak ym, a'erehe marā ka ym amō ipy'a katuha Tupā rehe tī. (Usak ame'ē ke rehe ipy'a ym rahā, usak ym ame'ē ke rehe ipy'a ym tī.) ²¹ Kuja Kirisutu pandu:

—Tupā rehe pepy'a katu rahā, mā peja pehē mu rehe pepy'a katu tī — aja pandu.

5

Ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande jahijar

¹ Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta riki Tupā ra'yr ta. Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, ta'yr ta rehe a'e ipy'a katu tī. ² Tupā rehe japy'a katu. Je'ēha rehe jahendu katu tī. A'erehe Tupā ra'yr ta rehe japy'a katu tī, aja jakwa katu tī. ³⁻⁴ A'erehe Tupā rehe japy'a katu rahā, ima'e je'ēha rehe jahendu katu tī. Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu. Tupā ra'yr ta riki jande, a'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. A'erehe kuja: “Tupā je'ēha rehe jahendu ym ta” aja japandu ym ta. Jete. Pahar Tupā je'ēha rehe jahendu katu. ⁵ Kome'ē ywy keruhū pe ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ē ke amō hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupā ra'yr, ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu. (Pyrātāha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

Jesu Kirisutu rehe har pandu ame'ē ke. Mahapyr pehī.

⁶ Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke amō mujahuk rahā, a'e riki Tupā ra'yr aja a'eta ukwa katu. A'e manō rahā, huwy ke uhem. Aja rahā, a'e riki Tupā ra'yr, aja a'eta ukwa katu tī. A'e ke amō mujahuk. A'e manō tī. Ame'ē mokōi riki Tupā ra'yr ke a'e aja

mujekwa. Amō we tī. Ehe har Tupā'ā mujekwa: “Tupā ra'yr a'e” aja. Jetehar te ke a'e mujekwa.

⁷Jesu riki Tupā ra'yr, aja mujekwa katu ame'ē ta mahapyr ixo. ⁸Jesu riki Tupā ra'yr, aja Tupā'ā mujekwa katu. (Peteihar ame'ē.) Jesu ke amō mujahuk rahā: “A'e riki ihē ra'yr” aja Tupā pandu katu. (Mokōihar ame'ē.) Jesu mujekwa tī. A'e manō rahā, juehe har mujekwa katu tī. “Ihē riki Tupā ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har tī. (Mahapyrihar ame'ē.) Upa ame'ē ta panduha ke juja katu te. (Tupā ra'yr a'e, aja mujekwa katu.) ⁹Sehar ma'e ke pandu katu rahā, jahendu katu ehe. Aja rahā Tupā pandu katu rahā, i'ar koty te we katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ē te'e ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupā pandu katu. (Ame'ē rehe mā peja jahendu katu.) ¹⁰Tupā ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, jurujar katu ame'ē ke jetehar te ke, aja a'e ukwa katu. Amō anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naī:

—Tupā te'e pandu — aja ukwaha jupe naī.

“Jesu ihē ra'yr” aja Tupā pandu ame'ē rehe jurujar ym, a'erehe aja amō ukwaha jupe naī. ¹¹Kuja riki Tupā pandu katu:

—Ihē ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta — aja jande pe pandu katu.

Jesu ke amō mujahuk rahā: “A'e riki ihē ra'yr” aja Tupā pandu katu tī. Jesu mujekwa tī. A'e manō rahā, juehe har mujekwa katu tī. “Ihē riki Tupā ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har. Upa ame'ē ta panduha ke juja katu te. ¹²Amō py'a rehe Ta'yr ihī rahā, a'e uhā te hū ta ixo. Ipy'a rehe Tupā ra'yr ihī ym rahā, a'e uhā ym te ta. Tupā namō ixo ym te ta.

Awa ruhāha rehe har

¹³Tupā ra'yr rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. Ko riki pehē pe ihē amupinim aī. Aja rahā Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe pehē pe ihē amupinim aī. ¹⁴Pe, Tupā namō ma'e japandu pandu rahā, jakyje ym ta ingi. “Jande rehe a'e hendu katu ta” aja jakwa katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e ke a'e me'ē tar katu, ame'ē ke japandu ipe. Aja rahā, japanduha rehe a'e hendu katu ta. ¹⁵Ma'e japandu ipe rahā, japanduha rehe a'e hendu katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e japandu ipe ame'ē ke jande pe a'e me'ē ta, aja jakwa katu te tī.

¹⁶Amō riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ma'e. Ame'ē ke rehe amō usak rahā, ame'ē rehe har Tupā namō mā peja epandu. Aja rahā, ame'ē mu rehe Tupā ipy'a jywyr ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, manō ta. Ame'ē pehī. Ame'ē ke amō ma'e rahā, Tupā namō epandu ym. Ipy'a jywyr ym ta ehe. Ame'ē ym rahā, Tupā namō epandu katu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁷Upa katu te ma'e jaxer ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. Pe, amō ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, manō ym ta. Ame'ē pehī.

¹⁸Sehar amō ta riki Tupā ra'yr ta ke. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta.

¹⁹Jande riki Tupā kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta riki Satana ukwaha namō a'eta ixo, aja jakwa katu tī. (Ājā ramūi a'e.)

²⁰Kuja jakwa katu. Yman kome'ē ywy keruhū pe Tupā ra'yr uwyr. Upa uwyr rahā, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. A'erehe Tupā te rehe har jakwa katu. Tupā te namō jande juehe katu jande jaxo. Ta'yr namō jande juehe katu jande jaxo tī. Jesu Kirisutu namō tī. A'e riki Tupā te. A'e riki awa ke muhā katu. ²¹Ta'yn ta! Pehendu katurahā! Ma'e'ā ta riki tupā ta aja amō ta ukwaha a'eta jupe naī. Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī ym te.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Mokõihar ke

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Kũjã ke a'e.

Kuja Juã mupinim. “Jesu mu'e aja exo katu” aja mupinim. Aja rahã, imu rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. “Imu” aja pandu rahã, amõ Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juã mupinim tĩ. “Jesu rehe har mu'e ame'ẽ ta ran ixo. Ame'ẽ ta rehe ehendu ym te” aja Juã mujekwa katu.

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo

¹ Ihẽ riki tamũi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ne membyr ta pe ihẽ amondo axo tĩ. Jesu rehe nde erejuruar katu, a'erehe ihẽ rendyr aja nde. Nde rehe Tupã usak katu tĩ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Ihẽ jõ ym. Amõ ta aja tĩ. Nde rehe ipy'a katu tĩ. Upa katu te Jesu je'ẽha ke ukwa katu ame'ẽ ta nde rehe ipy'a katu tĩ. ² Jetehar te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ẽ jetehar te ke jande namõ aja te'e ta ixo.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki Ta'yr. Mã peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hũ! Mã peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mã peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahã, Jesu kotyhar ta namõ jande juehe katu jande jaxo. Aja rahã, japy'a katu te amõ ta rehe tĩ.

Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo

⁴ Jande pái keruhũ pandu:

—Mã peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ — aja.

Ame'ẽ ke rehe amõ amõ ne membyr ta hendu katu te. Aja ihẽ ahendu, a'erehe ihẽ rury katu te axo tĩ. ⁵ Ihẽ rendyr! Ehendu katurahã! Ko nde pe ihẽ apandu:

—Mã peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tĩ!

Ame'ẽ je'ẽha ke nde pe ihẽ amupinim aĩ. Ame'ẽ riki pyahu ym. ⁶ Ame'ẽ je'ẽha ke Jesu rehe nde erejuruar katu py rahã, nde erehendu. Ame'ẽ pandu katuha aja jama'ema'e rahã, Tupã je'ẽha rehe jahendu katu te. Ame'ẽ je'ẽha ke Jesu rehe nde erejuruar katu py rahã, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo!

Ame'ẽ je'ẽha rehe nde erehendu.

“Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr” aja mu'eharan ta pandu naĩ

⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe mu'eharan ta heta ixo. “Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr” aja a'eta pandu naĩ. Ame'ẽ ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ẽ ta Kirisutu ruwajan ta ke tĩ. ⁸ Ame'ẽ ta rehe pehendu ym. Ame'ẽ ta rehe pehendu rahã, peka'u te'e ta. Aja rahã, pejuruar katuha ke pehijar ta my. Ame'ẽ ke pehijar ym rahã, Tupã koty peho rahã, pehẽ pe a'e pandu ta:

—Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke — aja.

⁹ Kirisutu mu'e ame'ẽ ke amõ mu'e tar ym. Anĩ. Amõ koty mu'e tar katu rahã, Tupã ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ẽ ke amõ mu'e rahã, jande pái keruhũ namõ a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

¹⁰ Nde rok pe amõ uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ẽ ke a'e mu'e ym rahã, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym. ¹¹ “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja epandu ym ipe tĩ. Aja me'ẽ nde erepandu rahã, mu'eharan ta namõ nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihẽ amondo axo

¹² Kohũ je'ẽha ihẽ areko, ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tar katu. Anĩ. Paper rehe ihẽ amupinim ym ta rĩ. Ame'ẽ ke nde rehe ihẽ ahyk aho rahã, ne namõ ihẽ apandu pandu ta. Aja rahã, jande mokõi jande rury katu ta.

¹³ Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe tĩ. Ne anam rehe Tupã usak katu, ame'ẽ ta nde pe katuha mondo ixo.
Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Mahapyrihar ke

Ehe katu me'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Ngái pe a'e mondo. Amõ ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ẽ ta uhyk rahã, hok pe Ngái mupyta katu. “Katu tiki” aja Juã mupinim.

Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amõ koty a'e pandu. A'e aja: “Mã peja ym” aja Juã mupinim. Mu'eharan aja: “Mã peja ym” aja mujekwa.

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo

¹ Ihẽ riki tamüi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu te.

² Ngái! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde! Kuja Tupã namõ nde rehe har ihẽ apandu:

—Mã peja upa katu te Ngái katu ixo. Mã peja a'e ahy ym te ixo. Amõ we tĩ. Mã peja ne namõ a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihẽ apandu nde rehe har.

³ Nde koty ngi amõ amõ jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihẽ rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurujar katu, aja ihẽ pe a'eta pandu. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erehendu katu, aja pandu tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ rury katu te. ⁴ Je'ẽha jetehar te ke rehe ihẽ ra'yr ta hendu katu. Ame'ẽ riki ihẽ ke muhury katu. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu rahã, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ.

Ngái rehe har

⁵ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Jande mu ta rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramõ, ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e erexo. ⁶ Jande rehe ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jajy'ar rahã, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty a'eta jywyr ta oho tĩ. Uhyk oho rahã, mã peja ehaihu katu te we ta tĩ. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupã kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe. ⁷ Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahã, jurujar ym ame'ẽ tama'e ke a'eta pyhyk ym. ⁸ A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahã, katu tiki. Aja rahã, jande mu ta aja je'ẽha jetehar te ke jamuhãi ame'ẽja saka tĩ.

Ndio aja ema'e ym tĩ

⁹ Amukwehe te we pehẽ kotyhar ta pe paper pinim ke ihẽ amondo. Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ amupinim. Anĩ. Ihẽ rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitã jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja. ¹⁰ Ihẽ rehe har katu ym a'e pandu tĩ. Ihẽ rehe har je'ẽ te'e tĩ. Nde rehe ihẽ ahyk aho rahã, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihẽ apandu ta.

Pewe amõ a'e ma'eha pehĩ tĩ. Jande mu ta uhyk oho ehe rahã, ame'ẽ ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amõ ta haihu tar katu tipe. Ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

¹¹ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ riki Tupã kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ẽ ke ema'e katu.)

Neme katu ame'ẽ ke a'e

¹² Neme rehe har upa amõ ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tĩ. Jetehar te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jetehar rehe a'e hendu katu, a'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta pe a'e mujekwa juehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

¹³ Kohũ je'ẽha ihẽ areko. Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke paper rehe ihẽ amupinim ym ta rĩ. ¹⁴ Nde koty ihẽ aho tate, a'erehe amupinim ym ta rĩ. Pe, nde rehe ihẽ ahyk rahã, upa ne namõ ihẽ apandu pandu ta.

¹⁵ Mã peja nde ke Tupã muhury katu!

Ko nde rehe katu ame'ẽ ta ixo. Upa ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty jande rehe katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe jandema'e katuha ke eandu tĩ.
Upa.

Jun mupinim me'ē ke

Jun kome'ē paper ke mupinim. Amō Jesu mu a'e tī. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ē paper pinim ke a'e mondo.

Ame'ē ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amō Jesu kotyhar ta amō koty mu'e. “Amō kūjā rehe ka'u rahā katu” aja mu'e naī. “Amō sawa'e rehe ka'u rahā katu” aja mu'e naī tī. “ ‘Anī. Mā peja ym' aja ame'ē ta pe pepandu” aja Jun pandu katu.

Yman rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta muka'u te'e hū ta ngā ke aja Jun mujekwa katu tī.

¹ Ihē Jun. Tian mu ke ihē. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. Pehē pe Tupā pandu:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē — aja pehē pe.

Pehē rehe Tupā, jande pái keruhū ipy'a katu. Pehē py'a ke Jesu Kirisutu mātā katu, a'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. ² Mā peja amō amō we pehē rehe Tupā pyrara usak. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu te we ixo tī. Mā peja pehē rehe a'e ipy'a katu te we ixo tī.

Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har. Mu'eharan ta rehe har tī.

(2 Petu 2.1-17)

³ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Upa jande ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē rehe har pehē pe paper rehe ihē amupinim aī rahā, kuja amō koty katu, aja ihē akwa. Pehē pe ihē apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupā rehe har jetehar te ke jakwa katu. Mā peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jetehar te ke ixotyhar ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke amō koty pemuruwak ym.

⁴ Pesarahā! Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jande namō ixo. Jakwa ym rahā, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngā rehe Tupā ipy'a katu. Ngā rehe ipy'a a'e mujywyr katu. A'erehe kūjā rehe ka'u te'e aja ngā ixo katu. Sawa'e rehe aja tī. Ka'u te'e rahā, katu tī. Aja ixo rahā, ngā rehe Tupā ipy'a jywyr katu — aja a'eta pandu naī. (Katu ym ame'ē panduha.)

Amō we pandu tī:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu tī.

Jesu jō riki jande jar keruhū. Jandema'e sawa'e te a'e tī. Yman Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har amō mupinim. Tupā je'ēha rehe mupinim. A'eta ke Tupā mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta.

⁵ Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amō we ihē apandu we ta pehē pe rī. Kuja. Yman Eji ywy ngi jundéu awa ta ke jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ē ke rehe hendu ym tī. Ame'ē ta ke a'e mumba riki. (A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mumba ta kŷ tī, aja jakwa katu.)

⁶ Amō we tī. Tupā je'ēha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. Yman Tupā je'ēha rehe heta amō ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupā ixo ame'ē renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ē pe a'eta ke Tupā kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha rehe uhyk ym rahā we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta kŷ tī, aja jakwa katu.)

⁷ Amō we tī. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tī. Ame'ē mokōi ok ta rake amō heta ok ta ihī. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tī. Kūjā rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tī. Ka'u te'e tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ē ta ke tata

pe aja te'eha Tupā mupyrara. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta kŷ tī. Aja mujekwa katu ngā pe.)

⁸ Ame'ē ok ta pe har ta aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta, aja mu'eharan ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rī. Ixeraiha pe ma'e ke Tupā mujekwa, aja a'eta pandu nāi. A'erehe ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupā je'ēha rupi amō pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta rehe a'eta juru ai tī. ⁹ Aja me'ē rehe Minge je'ē ym tī. Minge riki Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ājā ramūi a'e.) “Awa Moise rete ke jyty m raho ta my?” Ame'ē rehe har Satana namō Minge je'ē je'ē hū. Arahā Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jō Minge pandu ipe:

—Mā peja Tupā nde ke emupyrara — aja Satana pe.

¹⁰ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta anī. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ē ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Ajaha namō a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amō amō we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hū oho.)

¹¹ Mā! A'eta ke Tupā mupyrara hū ta! Kaī aja Tupā pandu ame'ē rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Maraā aja a'eta te'eha mu'e tī. Ame'ē rehe jō a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta. Kore aja Tupā je'ēha rupi pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī.

¹² Pehē ruryha pemujā rahā, pehē mi'u pematyr. Aja pehē juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amō ta pe. Arahā mu'eharan ta pehē namō u'u tī. U'u hū te ha ke jō a'eta putar katu. Huxī ym riki. A'eta jō u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anī. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahā, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta tī. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ē ke pete'e manō oup. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta katu ym aja amō ta ukwa tī. (Ixoha ai te'e aja ixo.)

¹³ Y ramūi katak hū, ame'ēja saka Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta panduha. Tyapu hū jō ame'ēja saka. Anī. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramūi katak hū rahā, mutyjūi hū. Ame'ē ke amō usak. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha. Amō usak ehe rahā, jaxer ai aja ukwa. A'erehe huxī awa ke. Aja jō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ē ta ke ma'e renda pe Tupā mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihī, ame'ē pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

¹⁴ Yman Eno ixo. Anā ngi awa po wajar mokōihar ke a'e. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahā! Heta te hū je'ēha rahoha ta namō jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ē ta ke je'ēha rahoha ta. ¹⁵ Pe, upa hendu ym ehe ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta: “Pehē katu ym te” aja. Tupā rehe a'eta juru ai hū tī, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta tī: “Pehē katu ym te” aja Tupā pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

¹⁶ Sehar kapitā ta namō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta je'ē je'ē hū. Katu ym aja. “Ihē anī. Amō riki ma'e” aja pame a'eta je'ē je'ē. Ma'e katu ym ame'ē ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. “Jande katu te jande” aja jō a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amō ta pe: “Mā! Pehē katu” aja a'eta muhury amō ta ke. Pe, aja ame'ē tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amō tama'e pyhyk rahā, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ē ke Jun mujekwa

¹⁷ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ē ta pandu ame'ē ke peharái ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁸ Kuja yman Jesu mondo ame'ē ta pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, amō ta uwyr ta. “Kirisutu jywyr ym te ta” aja a'eta puka puka hū ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramō tī. Juja katu te ame'ē ta rehe har.)

¹⁹ Ame'ē ta Jesu kotyhar ta ke amō koty koty mujy'ar. Peteihar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke jō a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupā'ā ihī ym.

²⁰ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo ym tī. Tupā rehe har pehē pe amō ta pandu. Amō we ame'ē rehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Aja rahā, ame'ē riki katu te ame'ē ke. Tupā'āma'e pyrātāha rupi Tupā pe ma'e ke pepandu pandu tī. ²¹ Mā peja katu pexoha aja pexo katu tī. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a katu, aja pehē pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahā, pehē ruhāha rehe peharō pexo. Ame'ē ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ē katu ta pehē pe. Pehē rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehē pe a'e me'ē katu pehē pe.

²² Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ē ta rehe pepyrara pesak. ²³ Tata ngi myra ukwāi ame'ē ke pejo'ok. Aja Tupā mupyraraha ngi ukwa katu ym ame'ē ta ke pemuhem tī. (Ame'ē ta py'a ke Tupā koty pemuruwak rahā, Tupā mupyraraha ngi pemuhem ta.) Amō ta rehe pepyrara pesak tī. Pekiyeja namō pepyrara pesak. Aja rahā, amō ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta tī. Ima'e mundeha jaxer te ame'ē ke amō putar ym. Aja amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke peputar ym tī.

Tupā rehe har katu pandu

²⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi pehē ke Tupā muhem katu. Ame'ē ke a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ē ke a'e. Huwa koty pehē ke a'e muhyk katu ta kŷ. Ame'ē ke a'e ukwa katu tī. Arahā nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehē pe. Aja rahā, pehē rury katu te ta. ²⁵ Tupā riki peteihar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. A'erehe jande ke Tupā muhā katu. Mā peja ehe har ukwa katu ixo. Kuja:

A'e riki katu te ame'ē ke a'e.

A'e riki kapitā keruhū tī.

A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī.

Upa katu te ngāma'e kapitā keruhū te a'e tī.

Upa aja me'ē yman a'e ixo.

Apo aja te'e ta ixo tī.

Aja te'e ta ixo ame'ē te'e a'e tī.

Amen. Ame'ē: “A'e tŷ” aja.

Upa.

Apokarip Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ rehe har

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ẽ ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ẽ rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ẽ ke a'e mupinim tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ẽ rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ẽ rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ẽ katuha renda ixo my, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

¹ I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke ihẽ pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e miasu ta pe ihẽ amujekwa tĩ. Ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Ihẽ Juã. Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ẽ je'ẽha rahoha ihẽ pe upa mujekwa. ² Pe, upa katu te ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim. Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Jetehar te ke Jesu Kirisutu mujekwa, ame'ẽ ke kohĩ tĩ.

³ Kome'ẽ paper rehe amõ usak usak rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ uhykiha angaha uhyk Tate. A'erehe amõ hendu ehe rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe Juã mupinim

⁴ Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Juã.

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu. A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Yman ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ẽ ruwa koty I'ã ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ẽã riki pehẽ rehe usak katu ixo tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. ⁵ Jesu Kirisutu pehẽ rehe usak katu tĩ. Pehẽ ke muhury katu tĩ. A'e riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ẽ ke a'e.

A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar koty te we je'ẽha te reko. A'e riki kapitã keruhũ te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ, a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk. ⁶ Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.) Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha exo" aja japandu. Amen! A'e tỹ.

⁷ Pesarahã! Ywa takãxiha 'ar pe a'e jywyr ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta ehe. A'e ke putar ym ame'ẽ ta usak ta ehe tĩ. Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ẽ ta usak ta ehe tĩ. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jixi'u ta tĩ. (A'e mupyrara ta, aja ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta riki. Amen. ⁸ Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu:

—Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

Ihẽ axo py te ame'ẽ ke ihẽ.

A'ejōhar rahā, tapijar te'e we ihē axo ta tī.
 Yman axo.
 Apo kote'e axo.
 Yman rahā, aja te'e ta axo tī — aja riki Tupā pandu.

Kirisutu rehe Juā usak

⁹ Ihē Juā. Pehē mu ke ihē. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihē tī. Ixotyhar ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Pehē aja ihē ke ame'ē ta mupyrara riki. Pehē aja ihē py'ahu te'e ahendu axo tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. Ihē pe jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ē ke ihē amujekwa tī. (Ame'ē ke amō ta putar ym.) A'erehe ihē ke kome'ē ypa'ū rehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mondo. (Kyndaha aja saka se.) Ypa'ū rer Pat. ¹⁰ Tupā rehe ipy'a ke ngā moī moī, ame'ē wera rahā, ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu te. Pe, amō pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ihē kupe koty ngi panduha uwyr. Tyapu hū panduha. Jumi'a aja panduha. ¹¹ Kuja panduha ihē ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ē ke paper rehe emupinim. Ame'ē paper ke amō amō ok ta pe emondo. Ame'ē ta ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta pe emondo. Awa po wajar mokōi hetaha ihī. Kuja ok ta rer. Ese ok ta. Amō Esimi ok ta. Amō Per ok ta. Amō Tiati ok ta. Amō Sandi ok ta. Amō Sirande ok ta. Amō Raoniséi ok ta — aja ahendu.

¹² Awa pandu my? Ame'ē asak tar katu, a'erehe ihē awak. Aja rahā, ma'e weraha tymā ke ihē asak. Itatawa ke te'e mujā ame'ē rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokōi hetaha. ¹³ Ame'ē pyter pe awa aja ame'ē rehe ihē asak. Kamixa puku namō ixo. Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja ame'ē riki ipixi'a rupi ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke a'e tī. ¹⁴ I'a riki ituwyr te hū. Ame'ē tuwryiha aja se nixói te. Ituwyr te hū. Eha riki tata aja hendy hū. ¹⁵ Ipy hendy hū tī. Itatawaran ke kytyk katu aja hendy hū. Tata pe maku rī, aja hendy hū tī. A'e pandu rahā, itapupur keruhū aja tyapuha ahendu. (Jesu ame'ē. Ywa pe har aja katu te hū ame'ē ke a'e.) ¹⁶ Ipo pe jahy rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokōi jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahā, kyse upa te'e haimbe ame'ē ke uhem, ame'ēja saka. Warahy jandar rahā, warahy hendy hū, ame'ēja saka huwa ke hendy te hū. ¹⁷ Ihē asak ehe rahā, huwa koty ihē a'ar ajup. Manō ame'ē ke aja ihē aju. Ipo pe ihē ke a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihē ke mupu'am. Pe, ihē pe pandu:

—Ihē ngi ekyje ym.
 Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē.
 Ma'e nixói te rahā, pete'e ihē axo.
 Yman te rahā, pete'e ta ihē axo tī.
¹⁸ Ihē axuwe katu ame'ē ke ihē.
 Yman ihē amanō.
 Apo ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē.
 Aja te'e ta ihē axo.

—Ihē apandu katu: “Nde eremanō ta” aja. Aja ihē je'ēha rupi a'e manō ta. Ihē riki apandu katu: “Nde erekwera katu erehem” aja. Aja ihē je'ēha rupi a'e kwera katu ta uhem tī. ¹⁹ Apo nde eresak ame'ē ke emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ē rehe nde eresak. Ame'ē ke emupinim. I'i atu rahā we, ma'e ke uhyk ta, ame'ē ke emupinim tī. ²⁰ I'i nde eresak ame'ē rehe nde erekwa ym. Ame'ē ke ihē amujekwa nde pe apo 'y. Ihē jywa katu kotyhar ame'ē ihē po rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar mokōi nde eresak. Ame'ē riki kapitā ta ke. Ihē kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e kapitā ta ke. Awa po wajar mokōi jy'ariha renda ihī. Ame'ē kapitā ta ke. Ma'e weraha tymā rehe nde eresak. Awa po wajar mokōi hetaha rehe nde eresak. Ame'ē riki ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihē pe Jesu pandu.

2

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹ Ihē pe a'e pandu:

—Ese ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē riki ihē po pe jahy rata apyhyk ame'ē ke ihē. Ihē jywa katu kotyhar ame'ē pe awa po wajar mokōi hetaha ihē apyhyk. Ma'e weraha tymā rupi awata axo ame'ē ke ihē tī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Awa po wajar mokōi hetaha ihī. Ame'ē rupi ihē awata axo.

² —Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tar katu te hū. Ame'ē rehe har pepandu pandu hū. Aja pemukanim. Ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihē akwa katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē ke ihē akwa katu tī. Amō ta pandu: ‘Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande’ aja naī. Jete my? Ame'ē ke pemanga katu. Aja rahā, Kirisutu mondo ym ame'ē ta ke a'eta aja pekwa. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta aja pekwa tī. Aja pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu tī. ³ Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū. Pehē py'ahu te'e pehendu pexo. Ihē rehe pehē pejurujar katuha ke pehijar ym tī. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.)

⁴ —(Pe, kuja jō ihē rury ym.) Ihē rehe pejurujar katu py rahā, ihē rehe pepy'a katu te hū. Aja ihē rehe pepy'a katu ym pexo apo 'y. ⁵ Myja me'ē pehē pepy'a katuha kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e pehē peka'u te'eha ke pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pema'e py, ame'ē ke pema'ema'e tī. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tī. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym rahā, pehē rehe ihē ahyk ta. Amupyrara ta pehē ke. Ma'e weraha tymā ke ihē amukanim ta. (Aja rahā, jy'ariha renda nixōi ta.)

⁶ —Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ē ke peputar ym tī. Jetehar ym ame'ē ta mu'e. Ihē aja ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē pema'eha riki katu” — aja Jesu pandu.

⁷ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu! Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ihē apandu ta: “Tupāma'e kupixa pe exo katu. A'ep ma'eywa heta i'āi. E'u. Aja rahā, nde rury katuha namō nde ruhā te hū nde erexo ta” — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

⁸ Ihē pe Jesu pandu tī:

—Esimi ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Ihē riki ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ma'e nixōi te rahā, pete'e ihē axo. Yman te rahā, pete'e ta ihē axo tī. Ihē amanō. Pe, ihē akwera katu ahem tī.

⁹ —Pesarahā! Pehē ke amō ta mupyrara hū ame'ē ke ihē akwa katu. Mupyrara hū, a'erehe pehēma'e ym te ame'ē ke ihē akwa katu tī. Pesarahā! Tupā ukwa katu ame'ē ke anī. Pehēma'e ke heta hū aja a'e ukwa. Amō ta pandu: ‘Jundéu awa ta ke jande, a'erehe pehē namō Tupā rehe jande py'a jamōi moī ta' aja pandu naī. Anī. Ihē ke ame'ē ta putar ym. A'erehe pehē rehe ame'ē ta juru ai. A'erehe ame'ē ta riki Satana kotyhar ta ke. ¹⁰ Pehē pepyrara hū tate. Ame'ē ngi pekyje ym.

—Pesarahā! Pehē ngi har amō amō ke kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta raho. Aja ihē rehe pejurujar katuha ke Satana manga ta. (Ājā ramūi a'e.) Pepyrara heta ym ta wera. Ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Pehē ke amō ta jukwa ta my? Pehijar ym pejurujar katuha ke tī. Aja rahā ma'e katu ame'ē ke pehē pe ihē ame'ē ta. Pehijar ym, a'erehe pehē ruhāha ke ihē ame'ē ta pehē pe” — aja Jesu pandu.

¹¹ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu! Tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu rahā, marā ka ym mupyraraha renda pe pehoha. Mupyraraha renda pe amō oho ta rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka riki — aja Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹² Ihē pe a'e pandu tī:

—Per ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē apandu rahā, kyse upa te'e haimbe ame'ē ke uhem, ame'ēja saka.

¹³ —Pesarahā! Per ok ta pe har ta katu ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ok ta pe pexo, aja ihē akwa katu. Ihē kotyhar ta ke pehē. Ihē rehe har Anti pandu pandu katu. Ihē rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe, a'e ke ngā jukwa. (Aja pehē ke ngā mukyje ta tipe.) Anī. Arahā ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym riki tī. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.) Ame'ē ok ta pe Satana ixo, ame'ēja saka.

¹⁴ —Pe riki pehē rehe har ihē aje'ē we ta. Kuja ihē rury ym. Pehē ngi har amō ta Maraā mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraā mu'e. Kuja yman Maraā mu'e. ‘Tupāran ruwa koty ma'e mi'u ke ngā moī. Ame'ē ke pe'u katu. Kūjā rehe peka'u te'e tī. Sawa'e rehe peka'u te'e tī, aja jundéu awa ta pe epandu katu' aja Mbara pe Maraā mu'e naī. Ame'ē mu'eha rehe amō ta hendu katu. Ame'ē ta pehē namō ixo apo. Katu ym aja. ¹⁵ Aja pehē ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta ixo tī. Katu ym tī. ¹⁶ Ame'ē ta ke pehē ngi pemuhem ym we pemondo rī. Mā peja pemuhem katu pemondo. Aja ym rahā, pahar pehē rehe ihē ahyk ta. Pe, ame'ē katu ym ame'ē ke mu'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Ihē apandu ta. Aja rahā, kyse aja saka ihē juru ngi uhem ta. Aja ame'ē pe ihē amupyrara ta ngā ke” — aja Jesu pandu.

¹⁷ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! “Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē ta ipe. Yman mana riki jundéu awa tama'e mi'u. Amō mupyta ame'ē ke pehī. Ywa pe har ke ame'ē. A'erehe ame'ē ke rehe kome'ē ywy keruhū pe har ta usak ym. Ame'ē mana aja pehē pe ihē ame'ē katu ta. (Aja rahā aja te'eha pehē āpū ta.) Pe, upa katu te ame'ē ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihē ame'ē ta tī. (Aja rahā, ame'ē namō huryha mujāha rehe oho katu ta. Ywa pe har huryha ke ame'ē.) Ame'ē ita ra'yr rehe awa rer pyahu ame'ē ke ihī. Ame'ē rer ukwa ym te awa. Ita ra'yr pyhyk ame'ē ke jō ame'ē rer ukwa ta” — aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹⁸ Ihē pe Jesu pandu tī:

—Tiati ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Tupā ra'yr ke ihē. Ihē reha tata aja hendy hū riki. Ihē py hendy hū tī. Itatawaran kytyk aja hendy hū.

¹⁹ —Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Pepy'a katu pehē juehe pexo. Ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Ima'e ym te ame'ē ta pe ma'e ke peme'ē me'ē katu. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Upa ame'ē pema'ema'eha ke ihē akwa katu. Pehē pejurujar katu py rahā, aja pema'ema'e. Apo ame'ē 'ar koty te we pema'ema'e katuha. Aja rahā katu hū. Ame'ē ke ihē akwa katu. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.)

²⁰ —Pe, kuja pehē rehe har ihē aje'ē ta. Kuja ihē rury ym. Amō kūjā pehē namō ixo. Ymanihar Jesambe aja a'e. ‘Katu a'e' aja pepandu ehe har. Anī. Katu ym aja. Ame'ē kūjā pandu: ‘Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ke ihē' aja pandu naī. Te'e riki. Ihē je'ēha ke pandu ame'ē ta ke kūjā muka'u te'e riki. A'e mu'e ame'ē ke namō muka'u te'e riki. A'erehe ihē je'ēha pandu ame'ē ta amō kūjā ta rehe ka'u te'e. Tupāran ruwa koty ma'e mi'u ke amō ta moī, ame'ē ke a'eta u'u tī. Katu ym aja. ²¹ Ihē aharō riki. ‘Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Ame'ē ngi emuruwak. Ihē koty nde py'a emuruwak' aja amō pandu ipe. Anī riki. Muruwak tar ym. Sawa'e rehe ka'u te'e we rī. ²² A'erehe a'e ke ihē amupyrara te hū ta. Upa katu te kūjā mu'e ame'ē ke rehe hendu katu ame'ē ta ke ihē amupyrara te hū ta tī. Ame'ē ta kūjā rehe hendu katu, a'erehe ame'ē ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ta py'a ke ihē koty muruwak ym rahā, pahar ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. ²³ Upa kūjā kotyhar ta ke ihē ajukwa ta tī. Aja rahā, upa katu te ihē kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe har ipy'a rehe amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke ihē akwa katu te. Ma'e ke amō putar ame'ē

ke ihē akwa katu te tī. Ame'ē ke upa katu te ihē kotyhar ta ukwa ta. Pehē pame katu te ihē ame'ē me'ē ta. Nde erema'ema'e, aja ihē ame'ē me'ē ta tī.

²⁴ —Pe, pehē ngi har amō ta aja ym. Ame'ē ma'e jaxer ai ame'ē mu'eha rehe pehendū ym. Mu'e ame'ē ke aja pema'e ym tī. Pehē riki Tiati ok ta pe har ta ke pehē. Amō ta pandu: 'Yman Satana rehe har ukwa ym awa. (Ājā ramūi a'e.) Apo ehe har jetehar te ke jakwa katu' aja a'eta jupe. Ame'ē rehe pehendū ym tī. Pejumu'e ym tī. Katu aja. Ko apandu pehē pe: 'Mu'eharan ta ke pemujan pemondo pehē ngi' aja. Ame'ē jō apandu. Amō we ma'e ke pema'ema'e, aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja tapijar te'e we pema'ema'e. ²⁵ Pehē koty ihē azywyr ta. Aja ym rahā we tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo tī. Tapijar te'e we ihē rehe pejuruar katu pexo. Ima'e ym te ame'ē ta pe tapijar te'e we peme'ē me'ē katu pexo tī. Upa aja tapijar te'e we pema'ema'e ta me'ē te'e.

²⁶⁻²⁸ —Ihē rehe tapijar te'e we amō ta jurujar katu. Pe, ihē aputar ame'ē ke tapijar te'e we ma'ema'e katu tī. Ajahap manō. Aja rahā, ihē pe Papa pandu, aja ihē apandu ta a'eta pe tī: 'Kapitā ta aja pehē. Ihē je'ēha rupi awa ta ke pemondo mondo ta. Pyrātā te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehē rehe hendu ym ame'ē ta ke pahar pemuputu'u ta tī. Ywy pander nupā rahā, pahar uhāi. Aja hendu ym ame'ē ta ke pahar pemuputu'u ta tī' aja apandu ta.

—Pe, wera uwyr rahā, jahy rata pete'e amō usak. Ame'ē riki myrī myrī myrī aja hendyha. Ame'ē myrī myrī myrī aja ma'e katukwer ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta a'eta pe tī" — aja Jesu pandu.

²⁹ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendū katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendū katu! — aja Jesu pandu.

3

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹ Ihē pe Jesu pandu tī:

—Sandi ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: "Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Tupā'ā ihē namō ixo. Amō koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokōi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa po wajar mokōi hetaha jahy rata ihē po pe ihē apyhyk areko tī. Aja rahā, jy'ariha renda kapitā tama'e kapitā keruhū te ihē tī. (Aja rahā, ihē rehe a'eta hendu katu ta me'ē te'e.)

—Pesarahā! Pehē pe myrandu amondo axo. Pehē pema'ema'e pexo ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo aja amō ta pandu naī. Tupā rehe jō pehē py'a pemoī moī katu, aja pandu naī tī. Anī. Ame'ē ta aja ym pehē. ² A'erehe pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihē ke pehijar ym rahā we, pehē py'a pemuruwak. Pehē py'a pejumātā. Aja Tupā rehe jō pehē py'a pemoī moī katu te we rī. Pehē pema'ema'e ame'ē ke katu ym we rī, aja ihē akwa katu. Tupā aja ihē akwa katu tī.

³ —Myrandu katu ke pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Pehē ke ame'ē ta mu'e katu tī. Ame'ē rehe pehendū ym apo. Mā peja ame'ē rehe pehendū katu tī. Ma'e jaxer ai ame'ē pema'ema'eha ngi pemuruwak. Tupā koty pehē py'a pemuruwak tī. Aja ym rahā, peharō ym rahā, ihē ahyk ta pehē rehe. Pe, pehē ke amupyrara hū ta. Ma'e mukanīha uhykiha aja peharō ym rahā, ihē ahyk ta. Ihē ahykiha angaha pekwa ym ta.

⁴ —Pep Sandi ok ta pe amō ta ixo. Heta ym ame'ē ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym riki. Ywa pe ihē namō ame'ē ta wata ta. Ipy'a juhyk te hū, aja ixo ta. Apandu ta: 'Ko pehē pexo. Katu aja' aja ame'ē ta pe apandu ta. ⁵ Ihē rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ta py'a riki juhyk te hū, aja ixo ta. Pe, ame'ē ta rer ke ihē amukanim ym te ta. Paper rehe uhā te hū ame'ē ta rer ihī. Ame'ē ngi ihē amukanim ym te ta. 'Peme'ē ta riki ihē kotyhar ta ke' aja Papa pe ihē apandu ta tī. Ima'e je'ēha rahoha ta pe aja ihē apandu ta tī" — aja Jesu pandu.

⁶ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendū katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendū katu! — aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁷ Ihê pe a'e pandu tî:

—Sirande ok ta pe ihê kotyhar tama'e jy'ariha renda ihî. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehê pe myrandu ke ihê amondo axo. Ihê apandu ame'ë ke ihê ama'ema'e katu. Ihê riki katu te ame'ë ke ihê. Nixói te ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihê pe. Yman Ndawi rok kyndaha mopokiha namõ amõ ixo. Aja ihê Papa rok kyndaha mopokiha namõ ihê axo tî. Kyndaha ke ihê apirar rahã, marã ka ym amõ kyndaha. (Ihê kotyhar ta ixo katu ta.) Ihê akynda rahã, marã ka ym amõ pirariha. (Ihê kotyhar ta aja ym ame'ë ta ixo ym te ta.) Ihê riki je'ëha te areko. Aja rahã: ‘Nde erexe katu’ aja ihê apandu ta. Amõ pe: ‘Anî. Nde erexe ym ta’ aja ihê apandu ta tî.

⁸ —Pesarahã! Pehê pema'ema'e ame'ë ke ihê akwa katu. Pehêma'e pyrãtãha ta'yr mi, ame'ë ke ihê akwa katu. Ihê rehe har amõ ta mu'e ame'ë rehe pehendu katu. Ihê rehe pejurujar katuha ke pehijar ym tî. Pe, kyndaha ke ihê apirar pehê pe. Marã ka ym ame'ë ke amõ kyndaha. (Aja rahã, amõ ta pe myrandu katu ke pepandu pandu katu ta.)

⁹ —Pesarahã! Satana kotyhar ta pehê koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ë ta tî. ‘Jundéu awa ta aja Tupã rehe jande py'a jamoï moï katu tî’ aja pandu a'eta jupe. Anî. Te'e riki. ‘Pehê riki je'ëha te pereko’ aja ame'ë ta pandu ta pehê pe. Pehê rehe ihê apy'a katu, aja upa ame'ë ta ukwa ta tî. ¹⁰ Pehê pe ihê apandu: ‘Pehê ke amõ ta mupyrara rahã, pehê py'ahu te'e pehendu’ aja riki. Ame'ë rehe pehendu katu. Pehê py'ahu te'e pehendu riki. A'erehe kome'ë wyw keruhû pe har ta ke ihê amupyrara rahã, ame'ë ngi pehê ke ihê amuhem ta. Ihê rehe jetehar ke ngã jurujar katu my? Ame'ë ke ihê amanga ta, a'erehe kome'ë wyw keruhû pe har ta ke ihê amupyrara ta.

¹¹ —Pahar ihê ajywyr ta. Tupã rehe jõ pehê py'a ke pemapyk katu, aja tapijar te'e we pexo. Aja rahã, pehêma'e ke amõ mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ë ke pehê pe Tupã me'ë ta, ame'ë ke mukanim ym te ta awa. ¹² Ihê rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, Tupã namõ ixo katu te ta. Ihê aja ixo katu te ta tî. A'engi marã ka ym uhemihã.

—(Mahapyr her ihê amoï ta ehe.) Tupã rer ihê amoï ta ehe. (Aja rahã, ixotyhar ke a'e aja ngã ukwa.) Ihê rer pyahu ame'ë ke ihê amoï ta ehe tî. (Aja rahã, ihê kotyhar ke a'e aja ngã ukwa tî.) (Tupã rekoha pe har ke a'e, aja ukwa tî.) A'erehe Tupã rekoha rer ihê amoï ta ehe tî. Jerusarê ok ta ame'ë rer ke. Pyahu te ame'ë ok ta ke. Tupã koty ngi ame'ë ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy ta uwyr” — aja Jesu pandu.

¹³ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihê kotyhar ta pe Tupãã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu.

Raoniséi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁴ Ihê pe Jesu pandu tî:

—Raoniséi ok ta pe ihê kotyhar tama'e jy'ariha renda ihî. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehê pe myrandu ke ihê amondo axo. Jetehar te ke apandu ame'ë ke ihê. Ihê apandu ame'ë ke ihê ama'ema'e katu te. Jetehar namõ Tupã rehe har ihê apandu pandu. Upa katu te Tupã mujã, ame'ëma'e kapitã keruhû ke ihê.

¹⁵ —Pesarahã! Pehê pema'ema'e ame'ë ke ihê akwa katu. Y haku te aja ym pehê. (Y haku ame'ë pe jahuk rahã, amõ ma'e ahyha ke mukatu riki. Aja amõ ta ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehê. Y rysã te aja ym pehê tî. (Y rysã te ame'ë ke amõ u'u rahã, rysã katu ta. Aja pyai ame'ë ta py'a ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehê. Mã! Y haku te aja pexo rahã, katu tiki. Aja ym rahã, y rysã te, aja pexo rahã, katu tiki tî. ¹⁶ Y aku pitu, aja pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysã te aja ym pexo tî. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym aja. Ihê juru ngi tymû ihê ambor ta, aja ihê ama'e ta. (Aja rahã, pehê pema'ema'e ym te ma'e ke, aja amujekwa ta.)

¹⁷ —(Ma'erehe aja ihê apandu my? Pesarahã!) Pepandu: ‘Jandema'e heta te hû. Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ë ke namõ jaxo’ aja pehê jupe. Anî riki. Pepyrara pexo. Pehê jaxer aja pexo. Ame'ë ke pekwa ym pehê. Jetehar namõ Tupã rehe pehê pepy'a ym

pexo. Pehē juehe pejesak ym. Pehē reha ym te aja pehē. (Aja rahā, Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk ym pexo.) Ame'ē ke pesak ym. Pekwa ym tī. Pehē jawe te'e pexo.

¹⁸ —A'erehe pehē pe ihē apandu katu. Ihē pe itatawa katu te ame'ē ke pepandu. Aja rahā, ihē koty pehē py'a pemuruwak ta. Aja rahā, Tupā rehe pehē pepy'a katu te hū ta tī. Pan tuwyr katu te ame'ē ke pepandu ihē pe tī. Ame'ē pe pehē jawe te'eha ke pejupyk. Pehē ruxīha pejupyk. (Pan tuwyr aja rahā, pehē py'a juhyk aja pexo.) Eha puhā ke pepandu ihē pe tī. Ame'ē ke pehē reha rehe pemoī. Aja rahā, pesak katu ta. (Aja rahā, pehē juehe pesak katu ta. Aja rahā, Tupā putar, aja pexo katu ta.) ¹⁹ Ihē apy'a katu ame'ē ta ke ihē amupyrara riki. Aja rahā, ihē rehe hendu katu ta. Ihē rehe hendu ym rahā, amupyrara ta. Ihē apandu ta ipe tī: 'Mā peja ym' aja. A'erehe mā pahar ma'e pehē jaxer ai ame'ē pema'ema'eha ngi pemuruwak. Ihē koty pemuruwak. Aja rahā, ihē amupyrara ym ta.

²⁰ —Pesarahā! Ok rukwen rake ihē apu'am a'am, aja ihē axo. Ihē apukái pukái a'am. Ihē apukái ame'ē ke rehe amō hendu rahā, pe, hukwen ke pirar rahā, hok pe ihē axe ta. Inamō ma'e ke ihē a'u ta. Ihē namō a'e ma'e ke u'u ta tī. (Aja rahā, ame'ē py'a rehe ihē axe tar katu aja amujekwa. Pe, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī.) ²¹ Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ihē apandu ta ipe: 'Ihēma'e wapyka rehe ihē rake ewapyk. Ihē namō nde erexo ta' aja. Ihē aja a'e tī. Ihē ruwajan ta ke ihē amuputu'u. A'erehe Papama'e wapyka rehe Papa rake ihē awapyk aī tī" — aja Jesu pandu.

²² —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā amujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

4

Ywa pe har ta Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu

¹ Ajame'ē ke ihē ama'ā tī. Ihē Juā. Kuja ihē asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ē ke ihē asak. I'i we ihē pe pandu, ame'ē pandu ihē pe tī. Pandu rahā, jumi'a aja panduha ke. Kuja pandu apo:

—Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta me'ē te'e, ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta — aja ihē pe.

² Pahar ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'ep ywa pe amō riki wapyk ame'ē rehe ihē asak. (Tupā a'e.) Wapyka rehe wapyk uī. Wapyka kapitā keruhūma'e aja saka. ³ Huwa ke hendy hū. Ma'e ita hepy hū aja huwa hendy hū. Itawa hū. Ita rer jase. Itawa ame'ē. Sando ita amō tī. Ipirangwer ame'ē. Aja huwa hendy hū. Pe, ame'ē wapyka juramā rupi maju'ā aja hendy hū. Howy te ame'ē ke. Ita hepy hū aja saka. Ita rer emeráu. ⁴ Wapyka juramā rupi amō heta wapyka ihī. Kuja, 24 hetaha. Ame'ē pe tamūi ta wapyk uī. Kuja, 24 tamūi ta ke. Ima'e mundeha tuwyr te hū. Iākā rehe har namō ihī. Itatawa ke te'e mujā, ame'ē iākā rehe har namō ihī. ⁵ Wapyka pyter ngi Tupā pirā pirā hū. Tupā tyapuha tyapu tyapu hū. Wapyka ndutar koty ma'e weraha hendy hendy. Kandéi i'y rehe moī, ame'ēja saka. Awa po wajar mokōi ma'e weraha ihī. Ame'ē riki Tupā'ā aja me'ē. Ima'e ma'ema'eha ke awa po wajar mokōi hetaha aja. ⁶ Wapyka ndutar koty y ramūi aja ihē asak tī. Waruwa ke te'e mujā, ame'ēja saka. Kisatáu aja hendy pu.

Wapyka juramā rupi kuja tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta i'āi. Hundutar koty amō. Xupe koty amō tī. Ijywa katu koty amō tī. Ijywa'i koty amō tī. Ame'ē ixuwe katu hū ame'ē ta eha namō i'āi. Huwa koty eha ihī. Xupe koty eha ihī tī. (Aja rahā, upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te ukwa katu tī.) ⁷ Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har petēihar kuja saka. Jangwateran aja ihē asak. Mokōihar tapi'iruhu aja ihē asak tī. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihē asak tī. Tumemehar wyraturan keruhū aja ihē asak tī. Wewe ixo aja ihē asak. ⁸ Ame'ē ixuwe katu hū ame'ē ta ipypo namō ixo. Ame'ē ta pame katu te awa po wajar petēi hetaha ipypo namō ixo. Aja rahā, pahar Tupā je'ēha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi upa te'e eha ihī. Soroka ngi amō usak rahā, eha heta hū amō usak tī. Jywī ngi amō usak ehe rahā, eha heta hū usak tī. Wera rahā, ame'ē ta pandu pandu. Pytun rahā, pandu pandu tī. Putu'u ym riki. Kuja pandu:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe tĩ.

A'e te'e ixo ame'ẽ te'e a'e.

Yman a'e ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã aja te'e ta ixo” aja riki pandu.

⁹ Wapyka rehe wapyk uĩ. A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ehe har tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu pandu: “Mã! Katu te hũ nde! Nde jõ riki je'ẽha te nde erereko!” aja riki.

¹⁰ Aja pandu rahã, tamũi ta u'ar oup. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ndutar koty u'ar oup. Aja ame'ẽ ta py'a ke moĩ moĩ katu ehe. Iãkã rehe har ke wapyka ndutar koty a'eta ombor tĩ. (Aja rahã, a'e riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ha ke a'e, aja mujekwa ipe.) Pe, a'eta pandu:

¹¹ “Tupã nde. Jandema'e sawa'e te nde.

Upa katu te ma'e ke nde eremujã. Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixo.

Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixuwe katu ixo. Upa katu te ma'e ke nde eremujã.

A'erehe kuja nde pe japandu rahã, katu tiki.

Ne jõ riki katu te hũ ame'ẽ ke nde.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko.

Ne jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde”

Aja tamũi ta pandu.

5

Paper mamã ame'ẽ rehe har

¹ Wapyka rehe amõ wapyk ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ipo pe paper mamã ame'ẽ ke rehe asak. Ijywa katu kotyhar ame'ẽ ipo pe ihĩ. Paper rehe pinĩha ihĩ. Xupe rehe ihĩ tĩ. Pe, paper mamã ame'ẽ ke rehe kyndaha ihĩ. Yraity aja ame'ẽ pe kynda. Awa po wajar mokõi hetaha pe kynda. ² Pe, Tupã je'ẽha rahoha ke rehe ihẽ asak. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Hãtã a'e pandu: “Awa riki katu te ame'ẽ ke my? Pe, awa peme'ẽ paper kyndaha ke mopok ta my?” aja. ³ Mopok ta ame'ẽ ke nixói riki. Ywa pe har ta marã ka ym mopokiha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Manõ ame'ẽ ta'ã aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Paper mamã, ame'ẽ jywĩ pe marã ka ym amõ ta usakiha. Mopok ta ame'ẽ ke nixói te. ⁴ Katu te ame'ẽ ke mahem ym awa. A'erehe marã ka ym paper kyndaha ke amõ mopokiha. A'erehe marã ka ym paper jywĩ rehe usak usak awa. A'erehe ajixi'u hũ ihẽ. ⁵ Pe, tamũi ta ngi har peteĩ pandu ihẽ pe:

—Ejixi'u ym. Esarahã! Junda ta ngi har kapitã keruhũ pehĩ. Jangwateran aja pyrãtã te hũ a'e. Ndawi rainõ ke a'e tĩ. Huwajan ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki paper mamã ame'ẽ kyndaha ke mopok ta. (Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke mopok ta. Pe, paper ke pirar ta — aja ihẽ pe.

⁶ Pe, wapyk ame'ẽ ta pyter pe Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta juramã rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamũi ta ixo tĩ. Juramã u'am. Yman ame'ẽ Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Jukwaha rape namõ ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mokõi hetaha i'ak namõ ixo tĩ. (Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar mokõi hetaha eha namõ ixo tĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã ke. Awa po wajar mokõi hetaha riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi Tupã mondo. Tupã rehe har a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak, a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa tĩ.

⁷ Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ẽ wapyka rehe amõ wapyk uĩ. Ipo ngi paper mamã ame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu kotyhar ipo

ke ngi pyhyk. ⁸ Pyhyk rahã, Kirisutu ruwa koty tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Kuja, 24 tamũi ta aja tĩ. U'ar oup tĩ. Ame'ẽ ta pame katu te araraperan namõ ipo pe ixo. Itatawa rekúi ipo pe reko tĩ. Ame'ẽ tyryhem riki. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ẽ. Ame'ẽ riki itatawa rekúi pe ihĩ, ame'ẽja saka. ⁹ Pe, a'eta jyngar. Panduha pyahu ame'ẽ namõ a'eta jyngar. Kuja riki:

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke, a'erehe paper mamã ame'ẽ ke nde erepyhyk katu. Kyndaha ke nde riki eremopok katu tĩ.

Yman nde ke amõ ta jukwa. Nde eremanõ, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe nde eremuhepy. A'erehe Tupã rehe ngã ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ awa ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ke nde eremuhyk katu tĩ.

¹⁰ Upa ame'ẽ ta ke pa'i ta aja nde eremu'am. Aja rahã ame'ẽ ta riki Tupãma'e miasu ta ke tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke aja nde eremu'am tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta tĩ. Kapitã keruhũ aja mondo mondo ta” aja a'eta jyngar.

¹¹ Pe, ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Heta te hũ ixo! Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ ixo! Wapyka juramã rupi ixo. Tamũi ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta pandu ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. ¹² Kirisutu rehe har hãtã a'eta jyngar:

“Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke amõ ta jukwa.

Katu te ame'ẽ ke nde. A'erehe ne jõ riki ngã ke nde eremondo mondo, aja Tupã mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke a'e me'ẽ nde pe tĩ.

A'erehe nema'e heta te hũ. Ukwa katu te ha ke a'e me'ẽ nde pe tĩ. Pyrãtã te hũ ha ke me'ẽ nde pe tĩ.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã je'ẽha rahoha ta jyngar.

¹³ Pe, upa katu te Tupã mujã, ame'ẽ ta jyngar. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. Ywa pe har ta ke Tupã mujã ame'ẽ ta jyngar. Ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Jyngar tĩ. Manõ ame'ẽ ta'ã jyngar tĩ. Y ramũi pe har ta aja tĩ. Upa katu te ixuwe katu ame'ẽ ta jyngar tĩ. Pyta we ym te. Upa katu te riki. Pe, kuja jyngar:

“Mã peja wapyka rehe wapyk ame'ẽ pe pepandu.

Mã peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tĩ.

Pehẽ jõ riki katu te me'ẽ ke.

Pehẽ jõ riki je'ẽha te pereko.

Pehẽ jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke pehẽ.

Mã peja aja te'e ta pehẽ jõ pexo” aja riki upa katu te jyngar.

¹⁴ Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu: “A'e tỹ” aja. Tamũi ta u'ar oup tĩ. Aja a'eta rehe ipy'a ke tamũi ta moĩ moĩ katu tĩ.

6

Paper mamã ame'ẽ kyndaha ke Kirisutu mopok

¹ Ajame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamã ame'ẽ kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke ihĩ. Ame'ẽ ngi peteĩhar ke a'e mopok. Aja rahã, tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩ pandu. Pandu rahã, Tupã tyapuha aja ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Ejur! — aja riki.

² Ihẽ ama'ã rahã, kahwa tuwyr ame'ẽ ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar namõ oho. (Aja rahã, huwajan ta namõ jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iãkã rehe har amõ me'ẽ

ipe. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. (Huwajan ta ke muputu'u ta, aja ame'ē mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u ta oho.

³ A'engi paper kyndaha mokōihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe, ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mokōihar pandu:

—Ejur! — aja.

⁴ Aja rahā, amō kahwa uhem. Pirā ame'ē ke ame'ē. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē namō kome'ē ywy keruhū pe har ta ke sawa'e muka'u te'e. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta jumai mai ngā juehe. Aja ngā jukwa jukwa ngā juehe. A'erehe ame'ē sawa'e pe kyse keruhū ke Tupā muwyr.

⁵ A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mahapyrihar pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

Ihē ama'ā rahā, kahwa pihun ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e puhýiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk reko. (Ame'ē pe ngā mi'u ke manga ta.) ⁶ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har amō pandu, aja ihē ahendu. Kuja pandu riki:

—Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe peteī mangaha jō ahúí aja me'ē ke amō jo'ok katu. Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr te mi ame'ē. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe mahapyr mangaha jō u'i aja me'ē amō jo'ok katu. (Awa mi'u ame'ē tí.) Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Kupixa pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwéi'y emondok ym. Uwa'y aja tí. Emondok ym tí — aja panduha ihē ahendu. (Aja rahā, ta'yr te mi awa mi'u ke arahā ngā jo'ok aja mujekwa. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.)

⁷ A'engi paper kyndaha tumemehar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har tumemehar pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

⁸ Ihē ama'ā rahā, kahwa tawa ke rehe ihē asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e uwyr rahā, manō te hū ngā. A'erehe her: “Manō ame'ē ke” aja riki. Haikwer rupi manō ame'ē ta oho inamō, ame'ēja saka. Pe, ame'ē ta pe Tupā pandu: “Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo rahā, ame'ē ngi har peteī pejukwa. Aja pame katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta ke pejukwa. Ngā jumai mai ixo rahā, tumemehar ngi har peteī pejukwa. Ngā mi'u nixói te aja ixo rahā, tumemehar ngi har peteī pejukwa tí. Tumeme ma'e ahy ixo ame'ē ta ngi har peteī pejukwa tí. Ka'a rupi so'o jarō ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ke ngā koty pemondo. Ame'ē ta riki ngā ke jukwa ta tí. Tumeme har ngi har peteī jukwa ta” aja Tupā pandu.

⁹ A'engi paper kyndaha awa po wajar peteīhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ihē ama'ā rahā, myrape keruhū rehe ihē asak. Kome'ē ywy keruhū pe Tupā rehe amō ipy'a moī moī rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hany. Ame'ē myrape aja asak. Ame'ē myrape keruhū wyr pe amō ta'ā rehe ihē asak. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha ke kome'ē ywy keruhū rupi pandu pandu ame'ē ta ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa. Ame'ē ta ke ngā mupyrara rahā, tapijar te'e we Kirisutu rehe har pandu pandu. Hijar ym. ¹⁰ Ame'ē ta hātā pandu:

—Sawa'e! Pyrātā te hū ame'ē ke nde. Katu te ame'ē ke nde. Nde erepandu ame'ē ke nde erema'ema'e katu. Peme'ē ywy keruhū pe nde rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe nde erepandu ta: “Pehē katu ym” aja. Myja rahā, ame'ē ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahā ame'ē ta ke nde eremupyrara ta my tí? — aja Tupā pe pandu.

¹¹ Ame'ē ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ē ke amō me'ē me'ē. (Aja rahā, ipy'a juhyk ame'ē ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Peharō we rī. Pehē aja Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu tí. Pehē mu ta aja ame'ē ta tí. Ame'ē ta ke pehē aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa ta kŷ tí. A'ewan ym we rī. A'ewan jukwa rahā, ihē amupyrara ta” aja Tupā pandu.

¹² A'engi paper kyndaha awa po wajar peteihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahã, ywy ke katak te hũ. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rã, ame'ēja saka warahy pihun oho. (Aja rahã, kome'ě ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta aja mujekwa.) Jahy aja tĩ. Awa ruwy aja pirã oho. (Pyrara te hũ ta ngã aja mujekwa tĩ.) ¹³ Jahy rata ta u'ar tĩ. Kome'ě ywy keruhũ pe u'ar. Ywytu keruhũ peju rahã, ma'eywa jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tĩ. (Aja rahã, kapitã ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ywa kanim oho tĩ. Paper ke amõ mamã. Aja ywa kanim oho. (Aja rahã, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, ywy'ã keruhũ henda ngi tyryk tĩ. Ypa'ũ aja tĩ. Henda ngi tyryk tĩ. (Aja rahã, uwakiha uhyk ta, aja mujekwa.) ¹⁵ Pe, kapitã keruhũ ta kanim oho. Kome'ě ywy keruhũ pe ixo ame'ě ta ke ame'ě ta. Kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa ima'ehũ ame'ě ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ě ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te amõ ta aja tĩ. Amõ pe paraky te'e ame'ě ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ě ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ě wyr pe kanim oho tĩ. ¹⁶⁻¹⁷ Upa ame'ě ta pukái hũ. Ywy'ã keruhũ pe pukái hũ. Ita keruhũ pe pukái hũ tĩ. Kuja riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tĩ. Wapyka rehe wapyk ame'ě ke ngi jande ke pemukanim, Tupã ngi. Aja rahã, a'e usak ym ta jande rehe. Arapuharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tĩ, Kirisutu ngi. Aja rahã, jande rehe usak ym ta a'e tĩ. Ame'ě tama'e parahyha ngi jande ke pemukanim. Ame'ě ta mokõi riki parahy jande rehe. Ame'ě angaha uhyk riki. Marã ka ym ame'ě ngi uhemihã awa — aja pukái hũ ngã.

'Ar rehe anga uhyk rahã, aja ta kÿ.

7

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

¹ Upa ame'ě rehe ihẽ asak. A'engi amõ ma'e ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Kuja. Tumeme Tupã je'ěha rahoha ta rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ě Tupã je'ěha rahoha ta amõ koty koty pu'am u'am. Warahy uhemihã koty peteĩ. Warahy u'ariha koty amõ pu'am u'am tĩ. Warahy jurukwã koty amõ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty amõ tĩ. Ame'ě ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ě ywy keruhũ rupi ywytu peju ym te. Y ramõi 'ar rupi peju ym te tĩ. Myra rehe peju ym te tĩ. ² Pe, amõ Tupã je'ěha rahoha rehe ihẽ asak. Warahy uhemihã koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namõ ixo. Awa riki Tupã kotyhar ke aja ukwaha ke namõ ixo. Ame'ě mangaha riki Tupãma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hũ ame'ě ke a'e. Pe, ame'ě Tupã je'ěha rahoha pandu. Tumeme Tupã je'ěha rahoha ta pe pandu. Ame'ě ta pe Tupã pandu: "Ihẽ je'ěha rupi kome'ě ywy keruhũ ke pema peho. Y ramõi aja tĩ. Pema tĩ." Ame'ě Tupã je'ěha rahoha ta pe amõ Tupã je'ěha rahoha pandu. ³ Kuja pandu:

—Tupãma'e miasu ta rehe ukwaha pemoĩ ym rahã we, kome'ě ywy keruhũ ke pemujaxer ym we rĩ. Y ramõi aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Myra aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Ipykã rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoĩ ym rahã we, ma'e ke pemujaxer ym we rĩ — aja riki pandu.

⁴ Pe, ngã hetaha mangaha ke ihẽ pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ě ta pykã rehe ukwaha ke moĩ. Tupã kotyhar ta ke peme'ě ta, ame'ě ukwaha ke moĩ. Jundéu awa ta riki amõ koty koty jy'ar. Awa py mokõi hetaha ta jy'ariha. Ame'ě ta ngi amõ amõ ta jo'ok rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

⁵⁻⁸ A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho.

Humẽ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Nga kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Ase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Natari kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Manase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Simeã kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Rewi kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Isakar kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.
 Semurõ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.
 Jose kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.
 Menjamĩ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.
 A'erehe johu upa ngã jy'ar rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi

⁹ A'engi ihẽ ama'ã rahã, heta te hũ ame'ẽ ta ixo. Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ riki. Ka'a pe har ta ngi har pete'e ixo. Amõ amõ awa ta ngi har ta ixo tĩ. Amõ amõ wpy pe har ta ixo tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ. Wapyka ndutar koty ame'ẽ ta pu'am u'am. Arapuharan Ra'yr ndutar koty pu'am u'am tĩ. (Kirisutu a'e.) Ame'ẽ heta te hũ ame'ẽ ta mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te ixo. Aja rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja ngã pe. Ngã po rehe pindo ro aja me'ẽ namõ ixo. (Aja rahã, ame'ẽ ta ke huwajan ta muputu'u ym aja mujekwa. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym, aja mujekwa tĩ.) ¹⁰ Ame'ẽ ta pukái:

—Tupã riki ngã ke muhã katu. A'e riki wapyka rehe wapyk uĩ. Kirisutu riki ngã ke muhã katu tĩ. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e — aja.

¹¹ Wapyka juramã rupi upa katu te Tupã je'ẽha rahoha ta pu'am u'am. Tamüi ta aja tĩ. Pu'am u'am tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Wapyka juramã rupi pu'am u'am tĩ. Pe, wapyka ndutar koty ame'ẽ ta u'ar oup. Upa katu te ame'ẽ ta huwa koty u'ar oup. Aja Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. ¹² Pe, ngã pandu:

—Amen! A'e tỹ!

Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde!

Nde riki erekwa katu te ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki je'ẽha te nde erereko ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki upa katu te nde eremujã, ame'ẽ ke nde eremondo mondo tĩ.

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Upa aja te'e ta nde erexo. A'e tỹ! — aja Tupã pe ngã pandu.

¹³ Pe, tamüi ta ngi har pete'i ihẽ pe pandu:

—Peme'ẽ mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te munde. Awa riki peme'ẽ ta my? My ngi uhyk my? — aja ihẽ pe.

¹⁴ —Sa'e! Ihẽ akwa ym. Nde atu erekwa katu — aja ihẽ apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhũ ngi peme'ẽ ta uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy namõ ngãma'e mundeha kutuk, ame'ẽja saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahã, ngã py'a ke Tupã upa katu te juhyk, aja mujekwa.) Kirisutu riki ame'ẽ Arapuharan Ra'yr aja a'e. ¹⁵ Ame'ẽ ruwy pe ngã py'a juhyk, a'erehe Tupãma'e wapyka ndutar koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ẽ renda riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu Tupã pe. Putu'u ym panduha. A'ep Tupã ixo, a'erehe marã ka ym ngã ke amõ mahyha. Katu ixo. ¹⁶⁻¹⁷ Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke, a'erehe johu pyter pe ixo. Ngã py'a juhyk ame'ẽ ta rehe a'e usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja ame'ẽ ta rehe a'e usak katu tĩ. Mundu pe ame'ẽ ta ke a'e raho ta tĩ. Ame'ẽ ngi y ke ame'ẽ ta u'u ta. Ame'ẽ y muxuwe katu hũ ta. (Aja rahã, aja te'e ta hury katu te ixo, aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ẽ ta myahy ym te ta tĩ. Hyngwéi ym te ta tĩ. Warahy hakuha pyhyk ym te ta tĩ. Haku ym te ta tĩ. Pe, ngã reha ngi upa katu te eha rykwer ke Tupã mukanim ta. (Aja rahã, pyai ym te ta ngã. Jixi'u ym te ta tĩ.) Aja te'e ta hury katu te ixo — aja ihẽ pe tamüi pandu.

8

Paper kyndaha awa po wajar mokõi har ke mopok

¹ Paper kyndaha awa po wajar mokõihar ke Arapuharan Ra'yr mopok rahã, ywa pe ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am. Aja i'i u'am.

Mejaor aja u'am. (Upa katu te ngā mukahem hū, a'erehe hendu te'e u'am. Mupyrara hū ame'ē ke uhyk ta aja ukwa katu, a'erehe ame'ē ngi mukahem hū.) ² A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ēha rahoha ta rehe ihē asak. Tupā ruwa koty pu'am ame'ē ta ke a'eta. Jumi'a pame katu te Tupā me'ē a'eta pe.

³ Kome'ē ywy keruhū pe Tupā rehe ipy'a ke jundéu awa ta moī moī rahā, myrape 'ar pe ma'e pihe katu ame'ē ke hany. Ame'ē myrape aja ywa pe ihī tī. Ame'ē rehe amō Tupā je'ēha rahoha uhyk oho u'am. Ipo pe ma'e ryrū raho. Itatawa rekūi ke raho. Ma'e pihe katu ame'ē ke ame'ē hyru pe ihī. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu. Ame'ē panduha namō ma'e pihe katu ame'ē ke mupara. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha pe amō me'ē. A'e riki ame'ē ke myrape 'ar pe moī. Tupā namō panduha ke moī tī. Ma'e pihe katu ame'ē ke namō. Myrape itatawa ke te'e mujā, ame'ē 'ar pe moī. Ame'ē myrape wapyka ndutar koty ihī. ⁴ Tupā ruwa koty ima'e je'ēha rahoha pu'am u'am. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu, ame'ē panduha ipo ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ke takāxīha namō mupara pu'am oho. Ma'e pihe katu ame'ē ke ukwāi. Ame'ē takāxīha namō pu'am oho. ⁵ A'engi ma'e pihe katu ame'ē ryrū ke a'e raho. Pe, amō myrape keruhū ngi tata jo'ok. Ame'ē ke hyru pe moī. Ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe a'e ombor. Aja rahā, Tupā tyapu tyapu hū. Tupā pirā pirā hū tī. Kome'ē ywy keruhū katak katak tī.

Jumi'a rehe har

⁶ A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ēha rahoha ta peju Tate. Aja pame katu te jumi'a peju Tate. Awa po wajar mokōi hetaha jumi'a ke.

⁷ Jumi'a ke Tupā je'ēha rahoha peteihar peju. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe tata u'ar. Y rātā ame'ē ke aman aja u'ar tī. Awa ruwy namō mupara aja u'ar. Upa katu te kāpī ke ukwāi. Upa katu te kupi'i ukwāi tī. Xirik ym ame'ē ke upa katu te ukwāi. Myra mahapyrihar ngi har peteī ukwāi tī. Aja pame katu te. Ywy ke aja tī. Mahapyrihar ngi har peteī ukwāi tī. Aja pame katu te tī.

⁸ Tupā je'ēha rahoha mokōihar jumi'a peju tī. Ywy'ā keruhū aja ihē asak. Upa ukwāi ixo, ame'ēja asak. Ame'ē ke y ramūi pe ombor. Aja rahā, mahapyrihar ngi har peteī awa ruwy aja uwak. Y ramūi ke awa ruwy aja uwak. ⁹ Aja rahā y ramūi rupi ixo ame'ē ta ke manō. Mahapyrihar ngi har peteī manō. Y ramūi 'ar rupi jarusu keruhū wata. Mahapyrihar ngi har peteī upa katu te mujaxer. Aja pame katu te.

¹⁰ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar jumi'a ke peju. Aja rahā, jahy rata keruhū aja u'ar. Kandēi hany ame'ē ke aja ywa ngi u'ar. Ame'ē riki y pe u'ar. Y mahapyrihar ngi har peteī pe u'ar. Mundu aja tī. Mahapyrihar ngi har peteī pe u'ar. ¹¹ Y mahapyrihar ngi har peteī iro aja uwak. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō riki. Iro riki a'erehe heta ngā manō. [Ame'ē jahy rata keruhū rer: "Iro ame'ē ke" aja riki.]

¹² A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar jumi'a ke peju. Aja rahā, warahy ke a'e nupā. Mahapyr aja mowok rahā, peteihar ke nupā. Aja rahā, peteihar uwe. Jahy rata ta aja tī. Mahapyr hetaha ngi har peteī nupā. Peteihar uwe tī. Jahy aja tī. Mahapyr aja mowok rahā, peteihar ke nupā. Peteihar uwe tī. Wera rahā, pytun oho tī. Mahapyr mowok rahā, peteihar pytun oho. Pytun rahā, aja tī. Wera ym jahy. Wera ym jahy rata ta tī. Mahapyr mowok rahā, peteihar pytun rahā, pytun te. Upa aja rahā, ma'e mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.

¹³ A'engi ihē ama'ā. Ywate te hū wyrahuran keruhū wewe ixo. Ame'ē rehe ihē asak. Ame'ē pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja riki:

—Māte hū! Pyrara te hū ta! Amō mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta jumi'a ke peju ta. Ame'ē tyapu rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta pyrara te hū ta — aja ihē ahendu.

9

¹ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteihar upa har jumi'a ke peju tī. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe jahy rata u'ar aja ihē asak. Kapitā aja a'e. Ame'ē pe mupyraraha renda kyndaha mopokiha ke amō me'ē. ² Ame'ē kapitā riki kyndaha mopok. Jahy rata aja ame'ē kapitā. Mupyraraha renda ke pirar. Aja rahā, mupyraraha renda ngi tata takāxīha

pu'am hũ. Tata keruhũ ngi aja takãxĩha pu'am te hũ. Tate warahy ke muwe. Pytun oho riki. ³ Tata takãxĩha ngi tukur ta u'ar hũ. Ywy keruhũ pe u'ar. Jawajyr pyairo aja me'ẽ tukur rehe jawajyr ruwái ke Tupã moĩ. Ame'ẽ pe awa ke tukur ta jupi katu. ⁴ Tukur ta pe a'e pandu:

—Kãpĩ ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Myra ro aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Ma'e ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Awa pykã rehe ukwaha nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy katu. Awa riki Tupã kotyhar ta ke my, ame'ẽ ukwaha nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy. ⁵ Ame'ẽ ta ke jõ pemahy. Pejukwa ym. Heta jahy rahã, pemahy. Awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, pemahy — aja riki tukur ta pe Tupã pandu.

Tukur ta ngã ke mahy rahã, jawajyr jupi aja ahyha. ⁶ Ame'ẽ awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, ngã jupandu ta ngã jupe: “Mã! Ihẽ pe ahy hũ ma'e. Ihẽ amanõ rahã, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my” aja ngã jupe. A'eta manõ tar katu te hũ. Marã ka ym manõha awa. Tapijar te'e we ahyha.

⁷ Tukur ta kahwa ta aja ihẽ asak. Kahwa 'ar pe kapitã jumai oho, ame'ẽ kahwa aja saka. Iãkã rehe iãkã rehe har aja ihẽ asak tĩ. Kapitã keruhũ iãkã rehe har aja saka. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Huwa riki sawa'ema'e aja saka tĩ. ⁸ I'a riki kũjã ta'a aja pukuha. Hãi riki jangwaterãma'e aja saka. Jarõ riki. ⁹ Itape ke ipixi'a rehe mujar. Pe, wewe oho rahã, ngã pypo riki tyapu hũ. Jumaiha pe myra ujan ame'ẽ ke kahwa hykýi raho, ame'ẽja saka tyapu hũ ngã pypo ke. ¹⁰ Huwái namõ tukur ta ixo. Jawajyr ruwái aja ame'ẽ. Ame'ẽ ipyairo pe ngã ke a'eta mahy te hũ. Awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, mahy te hũ ngã ke. ¹¹ Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ pehĩ tĩ. A'e riki ame'ẽ ta ke mondo mondo. Ame'ẽ kapitã keruhũ Tupã je'ẽha rahoha. A'e riki mupyraraha rendama'e kapitã ke tĩ. Jundéu awa ta je'ẽha rahã, kuja her riki: “Amandom” aja. Ngere awa ta je'ẽha rahã: “Aporiã” aja her. [Ame'ẽ riki: “Upa mujaxer ame'ẽ ke a'e” aja riki.]

¹² Pyraraha peteĩhar ke upa. Amõ mokõi pyraraha uhyk ta rĩ.

¹³ A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupã ruwa koty myrape keruhũ ihĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ rahã, tapi'iruhu ke hapy, ame'ẽ myrape keruhũ aja ywa pe myrape keruhũ ihĩ tĩ. Ame'ẽ myrape keruhũ ngi amõ pandu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. ¹⁴ Kuja Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar pe pandu:

—Y keruhũ rake Tupã je'ẽha rahoha ke amõ kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura. Ame'ẽ ta ke emuhem apo 'y — aja ihẽ ahendu.

¹⁵ Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta ke a'e muhem. Arahã jõ muhem. Aja ym rahã, muhem ym ta rĩ. Arahã jõ muhem. Ame'ẽ wera rahã, ame'ẽ jahy rahã, ame'ẽ warahy 'ar rahã jõ muhem. Arahã, mahapyr hetaha ta ngi har peteĩ a'eta jukwa. Aja pame katu te. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har peteĩ a'eta jukwa katu te. ¹⁶ Kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta hetaha mangaha ke ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu. Heta te hũ riki. Marã ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000 hetaha ta riki.

¹⁷ Pe, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. Kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Itape ke ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirãha aja pirã ame'ẽ ke mujar tĩ. Pirã namõ howy mupara tĩ. Sasi ita aja howyha. Amõ itawa mupara tĩ. Enxo aja itawaha. Kahwa ãkã riki jangwateran ãkã aja saka. Juru ngi tata aja uhem. Tata takãxĩha aja uhem tĩ. Enxo aja inẽha uhem tĩ. ¹⁸ Ame'ẽ kahwa juru ngi uhem ame'ẽ pe heta te hũ kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke jukwa. Ame'ẽ mahapyr mahyha pe jukwa. Tata pe jukwa. Tata takãxĩha pe aja tĩ. Jukwa tĩ. Enxo pe aja tĩ. Jukwa tĩ. Upa ame'ẽ ta pe jukwa. Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke jukwa. ¹⁹ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa. Huwái pe mahy tĩ. Huwái riki mbói ãkã aja saka. Ame'ẽ pe ngã ke su'u. Aja mahy hũ.

²⁰ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa te hũ ngã ke. Amõ heta te hũ pyta we rĩ. Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa ym ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Heta te hũ pyta we rĩ. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ẽ ta muruwak ym rĩ. Tupã koty muruwak ym rĩ. Ipo pe te'e mujã ame'ẽ ke rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ we rĩ. Kuja, ãjã ta rehe ipy'a ke tapijar te'e

we moĩ moĩ we rĩ. Itatawa ke te'e ma'e'ã mujã ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Ita ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Upa ame'ẽ ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tĩ. Wata ym tĩ. Ame'ẽ ke rehe ipy'a ke tapijar te'e we ngã moĩ moĩ. Katu ym aja. ²¹Tupã koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amõ ke jukwa. Ame'ẽ ngi muruwak ym. Amõma'e ke mukanim raho. Ame'ẽ ngi muruwak ym tĩ. Kũjã rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rĩ.

10

Paper ra'yr mamã ame'ẽ ke

¹ A'engi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy uwyr. Ywa takãxĩha juramã rupi ihĩ. Iãkã rehe har riki maju'ã aja saka. Huwa hendy hũ. Warahy aja hendy te hũ. Itymã riki tata pirãha aja hendy. ² Ipo pe paper ra'yr mamã ame'ẽ ke reko. Pirar aja ihĩ. Ipy iyywa katu kotyhar y ramũi pe pyrũ. Ipy iyywa'i kotyhar ywy rehe pyrũ tĩ. ³ Pe, a'e pukái. Ame'ẽ riki jangwateran je'ẽha aja tyapuha. Upa pukái rahã, Tupã tyapuha tyapu hũ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mujywyr. Awa po wajar mokõi hetaha tyapu te hũ. Je'ẽha mujywyr. ⁴ Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ahendu ame'ẽ ke amupinim ta tipe. Ywa ngi ihẽ pe amõ pandu:

—Anĩ. Tupã tyapuha awa po wajar mokõi hetaha pandu ame'ẽ ke emupinim ym. Emujekwa ym tĩ — aja ihẽ pe.

⁵ A'engi iyywa ke Tupã je'ẽha rahoha ywa koty mupuku. Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki iyywa katu kotyhar ke mupuku. ⁶ A'e pandu:

—Tupã riki ixuwe katute hũ ame'ẽ ke a'e. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ywa ke a'e mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã tĩ. Y ramũi mujã tĩ. Upa katu te ame'ẽ pe ixo ame'ẽ ta ke mujã tĩ. A'e je'ẽha rupi jetehar te ke ihẽ apandu. Harõ ym te ta apo 'y. (Upa ame'ẽ ta ke a'e mukanim ta.) ⁷ Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõihar jumi'a ke peju rahã, ma'e ke Tupã ma'e ta. Yman mujekwa ym ngã pe ma'e ke rĩ. Ame'ẽ ke mujekwa ta apo 'y. Yman ima'e je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Mujekwa ta kÿ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁸ A'engi ywa ngi ihẽ pe pandu, a'e riki ihẽ pe pandu tĩ:

—Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha po pe paper mamã ame'ẽ ke ihĩ. Pirar aja ihĩ. Ame'ẽ ke epyhyk eho — aja ihẽ pe.

⁹ Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha koty ihẽ aho. Apandu ipe:

—Ihẽ pe paper mamã ame'ẽ ke emuwyr — aja ipe.

—Hã! Epyhyk rahã! E'u tĩ. Nde juru pe eir aja he'ẽ ta. Nde pusu pe ihon rahã, hái ta — aja a'e pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ipo ngi ame'ẽ paper ra'yr mamã ame'ẽ ke ihẽ apyhyk. Pe, ame'ẽ ke ihẽ a'u. Ihẽ juru pe he'ẽ riki. Pe, upa ihẽ a'u rahã, ihẽ pusu pe hái aja uwak oho. (He'ẽ aja rahã, ma'e ke Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe ihẽ rury katu. Háí aja rahã, amõ we pyrarahe uhyk ta, aja ihẽ akwa, a'erehe ihẽ apyai.)

¹¹ Pe, ihẽ pe pandu:

—Amõ we Tupãma'e myrandu ke nde erepandu ta tĩ. Amõ ywy pe har ta rehe har nde erepandu ta tĩ. Amõ amõ awa ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ kapitã keruhũ ta rehe har aja tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe har nde erepandu ta tĩ — aja ihẽ pe pandu.

11

Mokõi Tupãma'e myrandu ke pandu ame'ẽ ta ke

¹ Myra ra'yr mangaha ke ihẽ pe Tupã muwyr. Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ywa pe har ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke emanga eho. Myja tihaha my? Emanga eho. A'ep ihē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta ixo. Heta ngā ixo. Ame'ē hetaha ke emanga tī. A'ep myrape keruhū ihī tī. Ame'ē tihaha emanga tī. Ame'ē riki kome'ē ywy keruhū pe ihī, ame'ēja saka. Tapi'iruhu ke ame'ē 'ar pe hapy, ame'ē ke ame'ē. ² Ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū soroka ke emanga ym. Ame'ē renda ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ame'ē, a'erehe emanga ym. Ihē kotyhar aja ym ame'ē ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ē ke a'eta mai ta, Jerusarē ok ta ke. Heta jahy rahā, aja te'e ta. Kuja, 42 jahy rahā, mai ta. (Aja rahā, ihē kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

³ —Ihē rehe har pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Mokōi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rāi ame'ē ke ta. (Aja rahā, pyai aja mujekwa. Ngā py'a Tupā koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahā, ihēma'e myrandu ke ame'ē ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahā, pandu ta. Ame'ē 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihē pe Tupā pandu.

⁴ Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke Tupā. Huwa koty mokōi ma'e weraha tymā i'āi. Ame'ē riki Tupāma'e myrandu pandu pandu ame'ē ta ke. Mokōi i'āi. Myra Tupā ruwa koty i'āi tī. Mokōi i'āi. Oriwéi'y ke. Ame'ē riki myrandu pandu pandu ame'ē ta ke aja tī. Mokōi i'āi tī. ⁵ Ame'ē mokōi myrandu pandu pandu ame'ē ta ke amō ta mahy ta tipe rahā, tata ke juru ngi uhem. Mokōihar ta juru ngi uhem. Ame'ē riki huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ē mokōihar ta ke mahy tar katu ame'ē ta ke upa jukwa ta. ⁶ Heta jahy rahā, Tupāma'e myrandu ke ame'ē mokōihar ta pandu pandu rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahā aman pe pandu ta: “Epyta” aja. Aja rahā, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahā, ukyr ym te ta. Tupā je'ēha rupi mundu pe pandu ta tī: “Awa ruwy aja ewak!” aja. Aja rahā y riki awa ruwy aja uwak ta oho. A'eta putar rahā pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe mondo mondo ta katu. Tupā je'ēha rupi mondo mondo ta katu.

⁷ Myrandu ke upa pandu pandu rahā, mupyraraha renda ngi so'o jarō aja me'ē uhem ta. Ame'ē riki mokōihar ta namō jumai mai ta. Pe, ame'ē mokōihar ta ke so'o jarō aja me'ē riki muputu'u ta. Jukwa ta tī. ⁸ Ame'ē mokōihar ta rete riki awa rape rupi pete'e túi. (Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwaha naī, a'erehe jyty m ym awa.) Ok ta katu te ame'ē rape rupi pete'e túi. Jerusarē ok ta rape ame'ē. Yman ame'ē ok ta pe ima'e kapitā keruhū ke ngā jukwa tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Ame'ē Jerusarē ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa tī. ⁹ Hete rehe amō amō ywy pe har ta usak ta. Amō amō ka'a pe har ta aja tī. Usak ta tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Usak ta tī. Amō amō awa ta aja tī. Hete rehe usak ta tī. Mahapyr wera rahā, amō ixu'a rupi aja te'e usak ta. “Hete ke pejyty m ym” aja ngā pandu. Pete'e túi.

¹⁰ Ame'ē mokōihar ta manō, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta hury katu. Ahyha namō kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ame'ē mokōi Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupyrara hū. Apo manō, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta huryha mujā. Pe, ma'e katu ame'ē ke a'eta me'ē me'ē ngā jupe. ¹¹ Ajame'ē ke mahapyrihar weraha asa oho, amō ixu'a rupi asa oho rahā, ame'ē ta'ā ke Tupā mujywy muwyr tī. Ywytu aja peju muwyr. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ē ta upa mukahem hū. ¹² Pe, ame'ē mokōi Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pe Tupā pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ē ta ruwajan ta usak u'am rahā, ywa pe ame'ē mokōihar ta jupir oho. Ywa takāxīha 'ar pe jupir oho. ¹³ Arahā ywy riki katak hū. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har peteī mujaxer. Ywy katak hū ame'ē ke ngā ke jukwa tī. Kuja, 7.000 hetaha ngā ke jukwa. Amō pyta ame'ē ta mukahem hū. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ywa pe har ke nde” aja riki.

¹⁴ Pyraraha mokōihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tī.

Jumi'a awa po wajar mokōihar ke

¹⁵ Ajame'ë ke jumi'a ke Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar peju. Ywa pe pukái pukái hũ, ame'ë rehe ihë ahendu. Kuja pukái:

—Tupã riki kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ. Tupã mondo ame'ë ke aja tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Aja te'eha kapitã keruhũ ke a'e. Upa ym te ta ame'ë — aja pukái.

¹⁶ Aja rahã, tamüi ta huwa koty u'ar oup. Kuja, 24 tamüi hetaha ta u'ar oup. Tupã ndutar koty ame'ë ta wapyk uĩ. Myrape 'ar kapitã keruhũma'e saka, ame'ë pe wapyk uĩ. Ame'ë ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ.) ¹⁷ A'eta pandu: “Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te hũ ame'ë ke nde.

Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tĩ. Uhã te hũ ame'ë ke nde.

Nema'e pyrãtã te ha namõ ngã ke nde eremondo mondo apo, a'erehe: ‘Ne jõ riki katu te me'ë ke' aja japandu nde pe.

¹⁸ Nema'e mupyraraha angaha uhyk, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta parahy nde rehe. Manõ ame'ë ta ke nde eremukwera katu ta, pe, ame'ë ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Ame'ë angaha uhyk tĩ. A'erehe ngã parahy nde rehe tĩ.

Kome'ë ywy keruhũ ke mujaxer ame'ë ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Mupyraraha renda pe nde eremondo ta tĩ. Ame'ë angaha uhyk tĩ.

Nde kotyhar ta anĩ. Upa nde kotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta. Ame'ë angaha uhyk tĩ.

Ne je'ëha pandu ame'ë ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ. Ame'ë ta nema'e miasu ta ke.

Upa katu te nde rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke. Je'ëha reko ym te aja jupe, ame'ë ta ke tĩ. Upa ame'ë ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ. Ame'ë angaha rehe uhyk tĩ” aja tamüi ta pandu.

¹⁹ Ywa pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja ihĩ. Ame'ë ke pirar. Aja rahã, kaixã rehe usak awa. Ame'ë kaixã pe ymanihar Tupã je'ëha ihĩ. Moise pe Tupã mujekwa, ame'ë je'ëha ke. Pe, Tupã pirã pirã. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Ywy ke katak hũ tĩ. Johu ngã pandu pandu hũ, aja tyapu tyapu hũ tĩ. Aman aja y rãtã ukyr hũ tĩ.

12

Küjã ke. Mbóí keruhũ ke tĩ.

¹ Ajame'ë ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ë rehe ihë asak rahã: “Mã!” aja ihë akwa. A'ep küjã i'ãi. Ima'e mundeha warahy hendyha aja saka. Jahy rehe pyrũ u'am, aja i'ãi. Iãkã rehe har namõ i'ãi. Ame'ë rehe jahy rata aja hendyha ihĩ tĩ. Kuja awa py mokõí hetaha jahy rata ta ke ihĩ. ² Imembyr u'ar Tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy, a'erehe küjã ahem riki.

³ Pe, amõ ma'e ke ywa pe uhem tĩ. “Mã!” aja ihë akwa tĩ. Mbóí keruhũ petüi. Pirã riki. Heta iãkã ke. Kuja awa po wajar mokõí hetaha aja iãkã. I'ak namõ ixo tĩ. Kuja jande popa hetaha aja i'ak ke. Iãkã rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. ⁴ Ywa ngi jahy rata ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ pyhyk. Aja pame katu te. Pe, pyhyk rahã, kome'ë ywy keruhũ pe ombor. Pe, küjã ruwa koty a'e harõ u'am. Imembyr u'ar rahã, pahar a'e u'u ta, a'erehe a'e harõ u'am.

⁵ Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar. A'e riki kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ wan ta. Ngã ke a'e mondo mondo katu te ta. Pe, ta'yn ke amõ pyhyk raho. Tupã rake pyhyk raho. Tupãma'e wapyka katu te ame'ë rake pyhyk raho. ⁶ Awa nixóí te ame'ë pe küjã ujan oho. Amõ renda ke Tupã moĩ katu. A'ep küjã oho. A'ep küjã ke amõ ta mahy ym ta, ame'ë renda ke. A'ep heta wera rahã, 1.260 wera rahã, usak katu ta ehe. Küjã rehe Tupã usak katu ta.

⁷ Ajame'ë ke ywa pe jumai maiha uhyk. Minge, a'e riki Tupã je'ëha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Inamõ amõ heta Tupã je'ëha rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namõ mbóí keruhũ jumai mai riki. Mbóí keruhũ namõ ixo ame'ë ta jumai mai tĩ. Amõ Tupã je'ëha rahoha ta ke ame'ë ta tĩ. ⁸ Pe, mbóí keruhũ ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem

mondo. Ywa pe mbóí keruhū pyta ym ta tī. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Pyta ym ta tī. ⁹ Ywa ngi mbóí keruhū ke Minge ta muhem mondo. Ame'ē riki ymanihar mbóí ke. Her Satana. Amō her ājā ramūi. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke muka'u te'e hū. Kome'ē ywy keruhū pe mbóí ke Minge ta ombor mondo. Mbóí kotyhar ta ke ombor mondo tī. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta ke tī. Ame'ē ta ke Minge ta ombor mondo tī.

¹⁰ Ajame'ē ke ywa pe amō pukái, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrātāha ngi ngā ke Tupā jo'ok. Kapitā keruhū te aja pyrātāha ke a'e mujekwa. Tupā mondo ame'ē ke je'ēha te reko, ame'ē ke mujekwa tī. (Kirisutu ke a'e.) Tupā ruwa koty pu'am ame'ē ke jande mu ta rehe har je'ē je'ē hū. Ame'ē riki Satana ke. (Ājā ramūi a'e.) Juru ai riki. Wera rahā aja te'e ixo. Pytun rahā aja tī. Aja te'e ixo tī. Ame'ē ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. (Mā! Katu tiki.) ¹¹ Tupā rehe jurujar katuha ke jande mu ta hijar ym. Satana ke a'eta muputu'u aja riki. (Ājā ramūi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja ixo tī. Jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu, ame'ē ke pandu pandu, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u, aja ixo tī. A'eta ke amō ta jukwa tate rahā, tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu. Ajahap manō.

¹² —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. A'erehe pehē rury katu pexo. Upa ywa pe har ta! Pehē rury katu pexo. Tupā je'ēha rahoha ta! Pehē rury katu pexo tī. Ywy keruhū pe har ta anī. Mā! Pyrara hū ta. Y ramūi 'ar rupi wata ame'ē ta aja tī. Pyrara hū ta tī. Pehē koty Satana wyjy uwyr. (Ājā ramūi a'e.) Parahy hū a'e. Weraha heta ym te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te hū a'e — aja riki amō pandu.

¹³ “Mā! Ihē ke ywy keruhū pe a'eta ombor muwyr” aja mbóí keruhū ukwa rahā, kūjā ke a'e mahem oho. Sawa'e ra'yr muhem, ame'ē kūjā ke mahem oho. ¹⁴ Mokōi wyrahuran keruhū pypo aja Tupā me'ē ipe, kūjā pe. Ame'ē pe awa nixói te ame'ē pe a'e wewe oho. Ame'ē renda ke Tupā moī katu. A'ep 1.260 wera rahā, Tupā usak katu ehe. A'erehe mbóí keruhū mahy ym kūjā ke. ¹⁵ Pe, juru ngi y keruhū ke mbóí keruhū muhem. Aja y keruhū pe kūjā ke munde ta raho tipe. ¹⁶ Anī. Ywy riki owok. Y keruhū mbóí keruhū juru ngi muhem, ame'ē ke upa owokiha pe u'ar oho. (A'erehe kūjā ke y jukwa ym.) Ywy owok ame'ē pe upa y u'ar oho. ¹⁷ A'erehe kūjā rehe mbóí keruhū parahy hū we rī. A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hū oho. Imembyr pyta ame'ē ta ke mupyrara hū oho. Ame'ē imembyr ta riki Tupā je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ke a'eta. Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ē ke a'eta pandu pandu tī. Hijar ym riki. Ame'ē ta riki kūjā membyr ta tī. Ame'ē ta ke mbóí keruhū mupyrara hū oho. ¹⁸ Pe, y ramūi rymy'y rehe mbóí keruhū pu'am u'am.

13

So'o jarō aja me'ē ke

¹ Ajame'ē ke y ramūi ngi so'o jarō aja me'ē uhem. Ame'ē ke rehe ihē asak. Ihē Juā. Heta iākā ihī. Kuja awa po wajar mokōi hetaha ihī. I'ak heta tī. Kuja jande popa hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te iākā rehe har ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. Iākā rehe pame katu te ma'e her ke amō mupinim. Ame'ē ta rer Tupā rehe juru ai ame'ē ke. ² So'o jarō aja me'ē jangwate aja ihē asak. Hāi riki jangwateran aja saka. Ipy riki usu aja pyrātā te hū ame'ē ke ame'ē. Mbóí keruhū riki ima'e pyrātāha ke mondo ipe, so'o jarō aja me'ē pe. Mbóí keruhū je'ēha te reko, ame'ē ke a'e me'ē ipe tī, so'o jarō aja me'ē pe tī. Mbóí keruhū pandu ipe: “Ihēma'e wapyka rehe ewapyk” aja. (Aja rahā, ngā ke so'o jarō aja me'ē mondo mondo ta tī.) ³ Heta iākā ngi har peteī riki kyse mungáiha rape ihī. Manō ta tipe. Ame'ē ka'ē oho, a'erehe manō ym. “Mā!” aja upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa. Pe, ixotyhar ta aja ame'ē ta uwak. ⁴ Mbóí keruhū je'ēha te reko, ame'ē ke so'o jarō aja me'ē pe a'e me'ē, a'erehe mbóí keruhū rehe ipy'a ke ngā moī moī katu. So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke ngā moī moī katu tī. Ngā pandu:

—So'o jarō aja me'ē pyrātā te hū. A'e aja nixói amō. Marā ka ym a'e ke muputu'u awa — aja riki naī.

⁵ Pyrātāha ke so'o jarō aja me'ē pe mbói keruhū mondo, a'erehe Tupā rehe juru ai. So'o jarō aja me'ē juru ai Tupā rehe tī. Tupā aja a'e jupe tī. Pe, heta jahy, 42 jahy rahā, ame'ē riki je'ēha te reko. Ngā ke mondo mondo hū. ⁶ A'e pandu pandu:

—Tupā jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tī. Hekoha katu ym tī. Ywa pe har ta katu ym tī. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarō aja me'ē pandu naī.

⁷ Mbói keruhū pandu ipe: “Tupā kotyhar ta namō ejumai eho” aja. Pe, a'e jumai mai oho. Tupā kotyhar ta ke a'e muputu'u ta tī. Mbói keruhū pandu ipe tī: “Nde riki upa ka'a pe har tama'e kapitā keruhū ke. Amō amō ywy pe har tama'e kapitā keruhū ke tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē tama'e kapitā keruhū ke nde tī. Amō amō awa tama'e kapitā keruhū ke nde tī” aja so'o jarō aja me'ē pe. ⁸ Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ngā py'a ke moī moī ehe, so'o jarō aja me'ē rehe. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā ym rahā we, paper rehe uhā te hū ame'ē ta rer a'e mupinim. Ame'ē rehe her nixói ame'ē ta riki so'o jarō aja me'ē rehe ngā py'a moī moī. Ame'ē paper riki Kirisutuma'e ke. A'e ke amō ta jukwa. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.

⁹ “Myrandu rehe pehendū katu! ¹⁰ Amō ke huwajan pyhyk ta raho aja me'ē rahā, aja oho ta a'e. Amō ke kyse pe huwajan jukwa ta aja me'ē rahā, aja kyse pe jukwa ta ame'ē ke. Aja rahā, Tupā kotyhar ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ē te'e. Tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu ta me'ē te'e tī” aja riki pandu.

¹¹ Ajame'ē ke amō so'o jarō aja me'ē ihē asak. (Mokōihar ke ame'ē.) Ywy ngi a'e uhem aja saka. I'ak mokōi namō ixo. Arapuhame ra'yr aja saka ame'ē. Pe, mbói keruhū aja a'e pandu tī. ¹² So'o jarō aja me'ē uhem py. Ame'ē je'ēha rupi ma'e ke mokōihar ma'ema'e katu. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe a'e pandu: “So'o jarō aja me'ē uhem py. Pehē py'a pemoī moī katu ehe. Mungáiha rape ka'ē ame'ē ke namō a'e ixo. Pehē py'a pemoī moī ehe” aja so'o jarō aja me'ē mokōihar pandu. ¹³ Ma'e ke so'o jarō aja me'ē ma'ema'e katu. Mokōihar ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Upa ngā usak u'am rahā, ywa ngi tata ke a'e mujy muwyr. Kome'ē ywy keruhū pe mujy muwyr. ¹⁴ Uhem py so'o jarō aja me'ē huwa koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe, so'o jarō aja me'ē mokōihar pe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja upa kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ta ke a'e muka'u te'e. Ame'ē ta pe a'e pandu:

—I'ā ke pemujā. So'o jarō aja me'ē'ā ke pemujā. Iākā ke kyse puku pe amō mungái. Manō ym a'e. Ame'ē ma'e'ā ke pemujā — aja riki ngā pe.

¹⁵ Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe. A'erehe ame'ē'ā ke so'o jarō aja me'ē mokōihar peju. So'o jarō aja me'ē uhem py, ame'ē'ā ke peju. Aja rahā, ixuwe katu pu'am. Aja rahā, je'ēha uhem ipe. Pe, ame'ē pandu: “Ihē rehe ipy'a ke ngā moī moī ym rahā, ame'ē ta ke pejukwa” aja kwera ramō ame'ē pandu. ¹⁶ Upa awa ta pe so'o jarō aja me'ē pandu. Mokōihar ke a'e. Kuja pandu. “Ma'e ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī. Upa ngā pe aja pepandu. Kapitā keruhū aja ixo ame'ē ta pe pepandu tī. Je'ēha reko ym te ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'e ym te ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Amō ta te'e paraky ame'ē ta pe aja tī. Aja me'ē ijar aja ixo ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Upa ngā pe aja me'ē pepandu. (‘Ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī’ aja pepandu)” aja so'o jarō aja me'ē pandu. ¹⁷ Ame'ē ngā ukwaha nixói rahā, marā ka ym ma'e ke muhepyha. Marā ka ym ma'e ke jo'okiha amō ngi tī. Ame'ē ngā ukwaha riki so'o jarō aja me'ē rer ke. Her moī ym rahā, ukwaha mangaha ke moī ta.

¹⁸ Mā! Ukwa katu ta me'ē te'e awa. Ukwa katu ame'ē ke, aja amō ixo rahā, mā peja ngā ukwaha ke emanga. So'o jarō aja me'ē ukwaha mangaha ke emangarahā! Ame'ē ukwaha mangaha sawa'e rer aja ame'ē. Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

14

Kirisutu namō ixotyhar ta ixo

¹ Ajame'ē ke ihē ama'ā rahā, ywy'ā keruhū rehe Arapuharan Ra'yr pu'am u'am, ame'ē ke rehe ihē asak. (Kirisutu a'e.) Ywy'ā keruhū rer Siā. (Ame'ē Jerusarē ok ta pyahu, aja ngā ukwa.) Inamō heta te hū ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha ta ixo. Ame'ē ta pykā rehe Kirisutu rer pame katu te amō mupinim. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer mupinim tī. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa tī.) ² Pe, ywa ngi panduha uwyr. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ita pupur keruhū aja ahendu. Tupā tyapuha keruhū aja tī. Araraperan ke nupāha ta hykýi, aja panduha tyapuha uwyr. Ame'ē ke rehe ahendu tī. ³ Pe, wapyka ndutar koty 144.000 hetaha ta pu'am u'am tī. Jyngariha pyahu ame'ē ke a'eta jyngar u'am. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta huwa koty aja tī. Jyngar u'am tī. Tamūi ta ruwa koty aja tī. Jyngar u'am tī. Ame'ē 144.000 hetahama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi jo'ok riki. Ame'ē ta jō riki ame'ē jyngariha pyahu ame'ē ke jumu'e katu. Amō ta anī. ⁴ Ame'ē ta riki kūjā rehe pyta ym te. Sawa'e jeje te'e ixo ame'ē ta ke, aja ame'ē ta ixo. Arapuharan Ra'yr oho. (Kirisutu a'e.) Haikwer rupi ame'ē ta oho tī. Ame'ē tama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har ame'ē ta ke Tupā pe me'ē py, ame'ēja saka. Arapuharan Ra'yr pe me'ē py, ame'ēja saka tī. ⁵ Te'e pandu ym te ame'ē ta, aja ukwa katu awa. Anī te ame'ē ta. Katu ame'ē ta ke ame'ē ta.

Mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta ke

⁶ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta pe myrandu katu ke a'e pandu raho. Ame'ē myrandu upa ym te ta. Uhā te hū, aja saka. Ame'ē ke upa amō amō awa ta pe pandu raho. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Pandu raho tī. Upa amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta pe aja tī. Pandu raho tī. Upa amō amō ywy pe har ta pe aja tī. Myrandu katu pandu raho tī. ⁷ Hātā a'e pandu:

—Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā mutyryk tyryk ta. A'e riki ngā pe pandu ta: “Nde katu.” Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Ame'ē angaha uhyk apo 'y. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. Pehē py'a ke pemoī moī katu ehe tī. A'e riki ywa ke mujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mujā tī. Y ramūi aja tī. Mujā tī. Upa mundu aja tī. A'e riki mujā tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ Peteihar upa rahā, Tupā je'ēha rahoha mokōihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhū ke Tupā mai! Upa katu te mai! Upa ngā ke a'e muka'u te'e hū, a'erehe Tupā aja ym ame'ē ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Kawī ngi ka'u ame'ēja saka riki — aja pandu.

⁹ Mokōihar upa pandu rahā, Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, (ame'ē ke rehe Tupā parahy te hū ta.) So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) Ipykā rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) Ipo rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) ¹⁰ Kawī iro te ame'ē ke amō u'u, aja Tupā parahy te ha ke pyhyk ta. Ame'ē ke kawī ryrū pe Tupā moī, ame'ēja saka. Ame'ē ta ke tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwái ixo ame'ē pe mupyrara ta tī. Ahy hū ta. Ame'ē mupyraraha ke Tupā je'ēha rahoha ta katu te ame'ē ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak ta tī. (Kirisutu a'e.) ¹¹ Tata pe mupyrara riki. Ame'ē tata takāxiha aja te'eha pu'am u'am. Upa ym te ta. Ahy te hū. Putu'u ym te riki. Wera rahā, putu'u ym. Pytun rahā, aja tī. Putu'u ym tī. So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta pyrara te hū. Putu'u ym te. So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta pyrara te hū tī. Her ukwaha ke moī ame'ē ta aja tī. Ahyha putu'u ym te ta tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu. Mahapyrihar ke ame'ē.

¹² Tupã je'êha rehe hendu katu ame'ê ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ê te'e. Jesu rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym ame'ê ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ê te'e tĩ. Tupã kotyhar ta aja ixo ta me'ê te'e tĩ.

¹³ Ajame'ê ke ywa ngi panduha uwyr. Ame'ê ke rehe ihê ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jandema'e kapitã keruhũma'e parakyha ke amõ ta ma'ema'e ixo. Tupã je'êha ke pandu pandu ame'ê ke ima'e parakyha ke. Aja ixo rahã, ame'ê ta ke amõ ta jukwa. Aja rahã, mã hury katu ame'ê ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupã'ã pandu:

—A'e tỹ! Ame'ê ta paraky te hũ. Apo putu'u katu te ta. Paraky te hũ, a'erehe ma'e katu ame'ê ke Tupã me'ê ta. Ame'ê namõ ixo, a'erehe hury katu te ta — aja riki.

Ngã ke Tupã je'êha rahoha ta mujy'ar

¹⁴ A'engi ihê asak rahã, ywa takãxĩha ituwyr ame'ê rehe ihê asak. Ame'ê 'ar pe awa aja wapyk uĩ. (Kirisutu a'e.) Iãkã rehe har namõ ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ê. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u, aja mujekwa katu.) Itatawa ke te'e mujã ame'ê ke iãkã rehe har. Kyse apar haimbe ame'ê ke ipo pe pyhyk reko. ¹⁵ Pe, amõ Tupã je'êha rahoha uhem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem. Tupã koty ngi uhem. Ywa takãxĩha 'ar pe wapyk uĩ ame'ê pe hãtã a'e pandu:

—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e tyarõ ame'ê ke emondok. Ematyr. Kome'ê ywy keruhũma'e ke tyarõ riki — aja ipe.

¹⁶ Pe, takãxĩha 'ar pe wapyk ame'ê ke kyse apar pe mondok. Kome'ê ywy keruhũma'e tyarõ ame'ê ke mondok. Ame'ê ke matyr. (Aja rahã, kome'ê ywy keruhũ pe har ta ke mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar, aja mujekwa.)

¹⁷ A'engi ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi amõ Tupã je'êha rahoha rehe ihê asak. Kyse apar haimbe ame'ê ke a'e pyhyk reko tĩ.

¹⁸ Ajame'ê ke amõ Tupã je'êha rahoha rehe ihê asak. Ame'ê riki tata harõha ke. Tata usakiha ke a'e tĩ. Myrape keruhũ rake ngi a'e uwyr. Kome'ê ywy keruhũ pe rahã, tapi'iruhu ke hapy, ame'ê myrape keruhũ aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'ê ke pyhyk reko. Ame'ê pe pandu.

—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok. Uwa ame'ê ma'eywa ke. Peme'ê ywy keruhũ pe uwa ty tui. Tyarõ riki, a'erehe a'ep emondok eho — aja pandu.

¹⁹ A'erehe kome'ê ywy keruhũ pe Tupã je'êha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi uwa ke mondok. Ame'ê ke tykwer jamiha renda pe ombor. Ame'ê jamiha renda Tupã parahy te ha aja saka. ²⁰ Ok ta kurar sorokap jamiha renda ihĩ. Ame'ê pe uwa ke jami. Awa ruwy aja tykwer uhem hũ ingi. Y tihã aja uhem. Manga rahã, typyha riki peteĩ met, amõ met ixu'ap typyha. Pukuha manga rahã, 300 kiro met pukuha. (Upa aja rahã, kome'ê ywy keruhũ pe har ta ke Tupã je'êha rahoha ta mujy'ar ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta ke a'eta. Pe, ame'ê ta ke Tupã mupyrara te hũ ta. Awa ruwy uhemihã aja ahy te hũ ta ngã ke, aja mujekwa.)

15

Ma'e ahyha a'ejõhar ke

¹ Ajame'ê ke ywa rehe amõ ma'e rehe ihê asak tĩ. Ame'ê ke ihê asak rahã: “Mãte we ame'ê te a'e my!” aja ihê akwa. Kuja ihê asak. Tupã je'êha rahoha ta awa po wajar mokõi hetaha rehe ihê asak tĩ. Kuja ame'ê ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ê riki a'ejõhar ke. Ame'ê ke Tupãma'e parahy te ha ke. A'ejõhar ke ame'ê.

² Pe, y ramũi aja ihê asak. Waruwa aja ame'ê. Tata namõ mupara aja riki. Pe, so'o jarõ aja me'ê koty ipy'a ke muruwak ym ame'ê ta rehe ihê asak. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ame'ê ta ke a'eta. Ame'ê so'o jarõ aja me'ê'ã koty ipy'a ke muruwak ym tĩ. Ame'êma'e ukwaha ke moĩ ym tĩ, ipykã rehe. Ame'ê ta rehe ihê asak. Y ramũi aja ame'ê rake pu'am u'am. Ame'ê ta pe pame katu te araraperan ke Tupã me'ê me'ê. Ame'ê ke

ngā jywa rehe ngā pyhyk u'am. ³ Moise mu'e, ame'ē jyngariha ke ame'ē ta jyngar u'am. A'e riki Tupāma'e miasu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'ē ta jyngar u'am tī. (Kirisutu ke a'e.) Kuja jyngar:

“Tupā! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Mā! Nde erema'ema'eha riki katu te ame'ē ke.

Jetehar rupi ma'e ke nde erema'ema'e katu. Katu te ha rupi nde erema'ema'e katu tī.

Upa amō amō ywy pe har tama'e kapitā keruhū te nde.

⁴ Sawa'e! Nde rehe upa ngā hendu katu ta.

Upa ngā pandu ta: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja.

Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te.

Jetehar rupi nde erema'ema'e, ame'ē ke rehe upa ngā usak, a'erehe nde rehe upa katu te amō amō ywy pe har ta ngā py'a ke moī moī ta uwyr” aja riki jyngar.

⁵ Ajame'ē ke ywa pe har Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe ihē asak. Hukwen pirar aja asak. A'ep so'o pirer ke te'e mujā aja ihī. Ame'ē so'o pirer ok keruhū: “Ko Tupā ixo” aja ame'ē mujekwa. ⁶ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Tupā je'ēha rahoha ta uhem. Awa po wajar mokōi hetaha ke. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha namō ixo ame'ē ta ke a'eta. Ima'e mundeha hendy hū ame'ē ke namō ixo. Katu te ame'ē ke. Ipixi'a rupi ma'e pukwariha ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. ⁷ Ame'ē ta pe ma'e ke amō me'ē. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteī me'ē ma'e ke. Kuja, ita rekūi awa po wajar mokōi hetaha. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe Tupā parahyha tyryhem ihī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta pe me'ē. Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. ⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe tata takāxīha pu'am hū u'am. Tupā katu te ha ke ame'ē mujekwa. Ima'e pyrātā te ha ke mujekwa tī. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ke Tupā je'ēha rahoha ta jyhē ta. Ame'ē upa ym rahā we, marā ka ym Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixeha awa. Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta ma'e ahyha ke jyhē ta.

16

Tupāma'e parahyha ke

¹ Ywa pe har Tupāma'e ngā jumu'eha renda keruhū ngi amō hātā pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta pe hātā pandu: “Peho! Ita rekūi pe ihī ame'ē ke pejyhē peho. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Ame'ē pe Tupāma'e parahyha ke ihī. Ywy keruhū pe pejyhē peho” aja ahendu.

² Tupā je'ēha rahoha peteīhar jyhē oho. Kome'ē ywy keruhū pe ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē oho. Aja rahā pere ahy te hū ame'ē ke awa ta rehe uhem. So'o jarō aja me'ē ukwaha reko ame'ē ta rehe uhem. Ipykā rehe ukwaha ihī. Ipo rehe aja tī. Ihī tī. Upa ame'ē ta rehe pere uhem. So'o jarō aja me'ēā rehe ipy'a ke amō ta moī moī, ame'ē ta rehe pere ahy te hū ame'ē ke uhem tī.

³ A'engi Tupā je'ēha rahoha mokōihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y ramūi pe jyhē. Aja rahā, y riki awa ruwy aja uwak. Manō ame'ē ruwy aja ame'ē. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke manō. Pyta we ym te.

⁴ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe ombor. Mundu pe aja tī. Ombor tī. Upa y riki awa ruwy aja uwak tī. ⁵ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. A'e riki y harōha ke. Y usakiha ke tī. Kuja pandu:

—Tupā! Katu te ame'ē ke nde. Ngā ke nde eremupyrara. Ame'ē ke katu. Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Nde ruhā te hū ame'ē ke nde. ⁶ Nde kotyhar ta ke ngā jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ēha pandu ame'ē ta ke aja tī. Jukwa tī. A'erehe ngā pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ē ke a'eta u'u, ame'ēja saka. (Aja rahā, huwy muhem, aja ame'ē ta ke Tupā jukwa tī, aja mujekwa.) Aja katu a'eta pe — aja pandu.

⁷ Pe, myrape keruhū koty ngi amō pandu, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kome'ē ywy keruhū pe rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hapu. Ame'ē myrape keruhū aja ame'ē. Kuja pandu: “Tupā! Jandema'e sawa'e te ke nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Jetehar rupi ngā ke nde eremupyrara ta. Nde eremupyrara ta rahā, katu tiki ame'ē tī” aja ahendu.

⁸ A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar ita rekúí pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Warahy rehe jyhē. Aja rahā, warahy haku te hū oho. A'erehe ngā pírer ke hany, aja riki. ⁹ Warahy haku te hū. Ngā pírer ke hany. A'erehe Tupā pe a'eta pandu: “Nde katu ym” aja ipe naī. (Tupā riki ma'e ahyha ke muwyr, aja ngā ukwa a'erehe Tupā rehe juru ai.) Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak ym. Tupā koty muruwak ym. “Katu te ame'ē ke nde” aja Tupā pe pandu ym ngā.

¹⁰ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar upa har ita rekúí pe ihī ame'ē ke jyhē tī. So'o jarō aja me'ē ma'e wapyka rehe jyhē. Aja rahā, hekoha rupi pytun te oho. A'e riki ngāma'e kapitā keruhū aja ixo. Upa ame'ē renda rupi pytun te oho. Hembe ke a'eta su'u su'u rāi u'am. Ahy te hū ngā, a'erehe hembe ke su'u su'u u'am. ¹¹ Pe, a'eta pandu: “Tupā! Ywa pe har ke nde! Katu ym te nde” aja riki naī. Ahy te ngā ixo. Pere hū tī. Ahy riki a'erehe Tupā rehe juru ai. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngā muruwak ym. Tupā koty muruwak ym.

¹² A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar ita rekúí pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe jyhē. Y rer Eura. Aja rahā, y riki upa katu te typa oho. A'erehe ame'ē y renda rupi kapitā keruhū uwyr ta. Warahy uhemīha kotyhar kapitā keruhū ame'ē. Y rapyrer rupi uwyr ta.

¹³ A'engi ājā ta rehe ihē asak. Mahapyr asak. Jaxer ai te ame'ē ta ke a'eta. Kururu aja ame'ē ta rehe asak. Mbóí keruhū juru ngi peteī uhem. Amō riki so'o jarō aja me'ē juru ngi uhem tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ran juru ngi amō uhem tī. Aja asak tī. ¹⁴ Ājā ta ke ame'ē ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ē mahapyr ājā ta riki upa katu te kapitā keruhū ta ke mujy'ar. Kome'ē ywy keruhū rupi ixo ame'ē ta kapitā keruhū ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupā namō jumai ta. A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

¹⁵ —Pesarahā! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanīha uhyk uwyr. Aja amō harō ym rahā, ihē ajur ta. Amō ukwer ym, aja ixo rahā, hury katu ame'ē ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amō usak katu. Peta kŷ, aja ixo. Aja rahā, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahā, huxī ta. Peta kŷ, aja amō ixo rahā, huxī ym ta — aja riki Kirisutu pandu.

¹⁶ Pe, ma'e renda pe kapitā keruhū ta ke ājā ta mujy'ar. Ame'ē renda rer: “Amangenō.” Aja riki jundéu awa ta je'ēha ipe.

¹⁷ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōihar ita rekúí pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Ywate ngi jyhē. Ywa pe har Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ihī. Ame'ē pe wapyka ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. Ame'ē ngi Tupā hātā pandu. Kuja. “Upa katu te riki” aja pandu. ¹⁸ Pe, Tupā pirā pirā hū. Tupā tyapuha tyapu hū tī. Kome'ē ywy keruhū katak te hū tī. Sawa'e ke Tupā mujā, ame'ē ngi har aja ywy ke katak ym. Māte hū katak hū. Ywy katak hū, ame'ē 'ar koty te we hū ame'ē katakiha. ¹⁹ Ame'ē ok ta keruhū owo. Mahapyr pyngwer aja owo. Upa amō amō ywy pe ok ta ihī, ame'ē ta ke upa mujaxer tī. Mambiro ok ta ke Tupā harái ym. Ame'ē pe har ta ke a'e mupyrara te hū. Ame'ē ta pe pandu: “Ihēma'e ita rekúí ngi kawī pe'u” aja pandu. (Aja rahā, Tupāma'e parahy te ha ke ame'ē ta pyhyk.) ²⁰ Upa ypa'ū riki kanim oho. Upa ywy'ā keruhū kanim oho tī. ²¹ Ywa ngi aman aja y rātā ukyr tī. Y rātā keruhū riki. Puhýi ame'ē. Kuja, 40 kir puhýiha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ē ta Tupā rehe juru ai. “Katu ym nde” aja pandu naī. Y rātā keruhū ukyr rahā, ahy te hū. A'erehe Tupā rehe juru ai.

17

Kūjā katu ym ame'ē rehe har

¹ Ajame'ē ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ngi har peteī uwyr ihē koty. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ita rekúí pyhyk reko ame'ē ke. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekúí ke. Pe, ihē rehe uhyk rahā, ihē pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ë ok ta keruhũ ngã mujã. Myja me'ë ame'ë ke Tupã mai ta my? Ame'ë ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ame'ë ok ta keruhũ riki kũjã ka'u te'e aja saka. ² Ame'ë kũjã rehe kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ka'u te'e. (Aja rahã, ame'ë ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ. Ipy'a moĩ ehe, a'erehe kũjã ka'u te'e aja ame'ë.) Ame'ë kũjãma'e kawĩ ke kome'ë ywy pe har ta u'u tĩ. Ame'ë kawĩ ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahã, ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e tĩ, aja mujekwa) — aja ihẽ pe pandu.

³ Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Ihẽ Juã. Pe, ihẽ ke Tupã je'ẽha rahoha pyhyk raho. Awa nixói te ame'ë pe pyhyk raho. A'ep kũjã rehe ihẽ asak. So'o jarõ aja me'ë pirã ame'ë ke rehe asak tĩ. Ame'ë kupe 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Hete rupi her ihĩ. Tupã rehe juru ai, ame'ë rer riki heta ihĩ. Pe, ame'ë so'o jarõ aja me'ë heta iãkã namõ ixo. Awa po wajar mokõi hetaha iãkã. I'ak heta tĩ. Jande popa hetaha i'ak ke. ⁴ Kũjãma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujã ame'ë ke te'e ame'ë mundeha. Pan pirã amõ tĩ. Itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ë ke mundeha rupi moĩ moĩ tĩ. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hũ ame'ë ke moĩ moĩ tĩ. Pero moĩ tĩ. Pu'yr aja ame'ë. Aja mukatuha tĩ. Ipo pe ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë ke ihĩ ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ë ke ihĩ ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekúi ra'yr pe ihĩ. ⁵ Ipykã rehe her ke amõ mupinim. Myja me'ë ame'ë rer my? Yman ame'ë ke ukwa ym awa rĩ. Kuja her. “Mambiro ok ta keruhũ ke. Upa kũjã ka'u te'e ame'ë tama'e kapitã keruhũ aja ame'ë. Kome'ë ywy keruhũ pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke a'e tĩ. Kũjã ke a'e” aja riki. ⁶ Tupã kotyhar ta ruwy ngi kũjã ka'u, aja ihẽ asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Ame'ë ta ruwy ngi ka'u tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke kũjã jukwa, aja mujekwa ngã pe. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ta ke jukwa tĩ, aja mujekwa tĩ.)

Ame'ë kũjã rehe ihẽ asak rahã: “Mã!” aja ihẽ akwa. ⁷ Aja rahã, ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahã, katu ym. Myja me'ë ame'ë kũjã my? Yman ame'ë ke amõ ukwa ym rĩ. Ame'ë ke nde pe ihẽ amujekwa ta apo 'y. So'o jarõ aja me'ë rehe har ihẽ amujekwa ta tĩ. Ame'ë kupe 'ar pe kũjã wapyk. Iãkã kuja hetaha, awa po wajar mokõi. I'ak kuja hetaha tĩ, jande popa. ⁸ Ame'ë so'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo anĩ. Nixói apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta. Ame'ë so'o jarõ aja me'ë rehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta usak rahã: “Mã!” aja ukwa. Ame'ë ta rer ke paper rehe nixói. Uhã te hũ ame'ë ta rer aja ym. Kome'ë ywy keruhũ ke Tupã mujã ym rahã we, uhã te hũ ame'ë ta rer ke paper rehe a'e mupinim. Ame'ë rehe nixói te ame'ë ta rer. Ame'ë so'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo nixói 'y. Manõ riki. Uwyr ta tĩ.

⁹ —Apo ukwa katu ame'ë ke ukwa ukwa ta me'ë te'e. Iãkã awa po wajar mokõi hetaha riki ywy'ã awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ë 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Aja rahã, ok ta riki ywy'ã awa po wajar mokõi ihĩ, aja mujekwa. Ame'ë ok tama'e kapitã keruhũ awa po wajar mokõi hetaha ixo tĩ. ¹⁰ Awa po wajar peteĩhar upa hetaha upa 'y. Nixói apo 'y. Awa po wajar peteĩhar riki kapitã keruhũ kote'e ixo apo 'y. Amõ riki awa po wajar mokõihar uhyk ym we uwyr rĩ. Ame'ë uhyk uwyr rahã, jahy heta ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ. ¹¹ So'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo nixói 'y. Ame'ë riki awa po wajar mahapyrihar ke a'e. Ame'ë riki awa po wajar mokõi ngi har peteĩ a'e. Jumai oho. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta.

¹² —I'ak jande popa rehe nde eresak. Ame'ë riki kapitã keruhũ jande popa hetaha ta. Ame'ë ta kapitã keruhũ aja ixo ym we rĩ. Uhyk ta kÿ. So'o jarõ aja me'ë namõ ame'ë ta ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am ta. I'i atu we ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ. ¹³ Ame'ë kapitã keruhũ jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ë ke peteĩhar aja ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ë pe ame'ë ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ẽha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ë pe pandu. ¹⁴ Arapuharan Ra'yr namõ so'o jarõ aja me'ë jumai ta oho. (Kirisutu ke a'e.) Kapitã keruhũ jande popa hetaha

aja tī. Jumai ta oho tī. Pe, ame'ē ta ke Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki kapitā keruhū te. “Ihēma'e ke pehē” aja Kirisutu pandu ame'ē ta jumai oho inamō tī. “Ihē koty ejur” aja Kirisutu pandu ame'ē ta jumai oho inamō tī. Ixotyhar ta jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ta jumai oho inamō tī. So'o jarō aja me'ē ke a'eta muputu'u ta oho tī. Kapitā keruhū ta ke muputu'u ta tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹⁵ Ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu tī:

—Y rehe nde eresak. Ame'ē 'ar pe kūjā ka'u te'e pyrū. Ame'ē y riki amō amō ywy pe har ta ke. Amō amō awa ta ke tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta ke tī. Amō amō ka'a pe har ta ke tī. ¹⁶ Kūjā ka'u te'e ame'ē ke i'ak jande popa hetaha putar ym ta. So'o jarō aja me'ē aja tī. Putar ym ta kūjā ke tī. Upa katu te kūjāma'e ke jo'ok ta ingi. Jawe te'e aja a'e ke ame'ē ta mupyta ta ixo. (Aja rahā, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.) Kūjā rukwer ke u'u ta, ame'ēja saka ta. Kūjā ke tata pe hapy ta, ame'ēja saka upa katu te mujaxer ta tī. (Aja rahā, kūjā riki kapitā keruhū aja putar ym aja mujekwa.) ¹⁷ Tupā pandu: “Ihē aputar ame'ē ke kapitā keruhū ta ma'ema'e ta. Ihē aputariha ke ipy'a rehe ihē amoī ta, a'erehe ihē aputar ame'ē ke a'e ma'ema'e ta” aja a'e pandu. A'erehe kapitā keruhū ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitā keruhū ke apo 'y. Jande je'ēha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarō aja me'ē pe pandu. A'erehe so'o jarō aja me'ē riki kapitā keruhū aja ixo. Tupā pandu ame'ē ke upa uhyk ym rahā we, aja ixo ta ame'ē.

¹⁸ —Kūjā rehe nde eresak, ame'ē riki ok ta keruhū ke. Ame'ē ok ta keruhū ngi je'ēha uhem, ame'ēja saka. Upa kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke mondo mondo. A'erehe ame'ē ok ta keruhū je'ēha te reko, ame'ēja saka — aja ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu.

18

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

¹ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ihē Juā. Ywa ngi wyjy uwyr a'e. Je'ēha te reko. Katu te ame'ē ke a'e. Hendy hū. Ima'e hendyha namō kome'ē ywy keruhū ke muwera hū. ² A'e hātā pandu:

—Mambiro ok ta upa katu te mujaxer. Ma'e jaxer ai ame'ē rekoha ke apo 'y. A'ep ājā ta ixoha renda ke apo 'y. Ājā jaxer ai ame'ē ta pehī riki. A'ep ma'ewyra jaxer ame'ē ke ixo tī. Ma'ewyra amō u'u ym ame'ē ke pehī tī. ³ (Ame'ē ok ta mujaxer ym rahā, pewe ihī rahā,) ma'e ka'u te'eha riki kawī aja saka. Ame'ē ngi upa amō amō ywy pe har ta ka'u. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ke amō amō ywy pe har ta ma'ema'e tī. Ame'ē ok ta pe har ta aja kome'ē ywy keruhūma'e kapitā keruhū ta ma'ema'e tī. Pe, upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ok ta rehe mâte hū ma'e ke ihī. Ma'e ke muhepy ame'ē ta muhepy hepy hū. Aja matyr hū tamatarer ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hū. Katu ym aja — aja riki Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁴ Pe, ywa ngi amō pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu.

“Ihē kotyhar ta! Ame'ē ok ta ngi pehem peho!

Ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha pema'ema'e ym pexo tī.

Ame'ē ok ta pe har ta ke ihē amupyrara ta. Pehem peho ingi. (Aja rahā, ame'ē ta aja pehē ke ihē amupyrara ym ta tī.)

⁵ Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har ta ma'ema'e hū. Mâte hū te'e ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ēja saka hetaha.

Ma'e katu ym te ame'ē ma'ema'eha ke ihē aharái ym. (A'erehe amupyrara ta)” aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ē ke rehe ahendu tī. Tupā je'ēha rahoha ta pe pandu:

⁶ “Ihē kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara hū.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke pemupyrara tī.

Jetehar te! Mokōihar aja pemupyrara. Amō ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokōihar aja a'ep pe har ta ke pemuka'u te'e tī. Aja pemahy katu tī.

⁷ Ma'e katu ame'ẽ ke jõ a'ep pe har ta me'ẽ me'ẽ ngã jupe. Ma'e hepy hũ ame'ẽ ke aja tĩ.
Me'ẽ me'ẽ ngã jupe tĩ.

Aja jumuhury ngã juehe. A'erehe a'ep pe har ta ke pemahy apo. Pemupyrara tĩ.
Ame'ẽ ok ta riki kũjã aja saka.

Jupandu jupe: 'Kapitã keruhũ ihẽ. Aja ko axo. Ihẽ sawa'e manõ ame'ẽ ke ym ihẽ axo.
A'erehe apyaiha ihẽ akwa ym te ta' aja jupe.

⁸ Aja pandu jupe, a'erehe peteĩ wera rahã, ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tĩ. Myahy te ha uhyk ta tĩ. Mahyha uhyk ta tĩ. Tata pe hapy ta tĩ.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrãtã te hũ. A'erehe tata pe hapy ta. Upa ukwái ta.
Mujaxer ta. A'e riki mupyrara ta" aja ywa ngi pandu ame'ẽ ke rehe ahendu.

⁹ Kome'ẽ ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta pyai ta. Ame'ẽ ok ta pe har ta aja ma'e
ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ok ta riki ukwái hũ. Tata takãxĩha pu'am hũ tĩ. Ame'ẽ
rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ. Jixi'u hũ tĩ. ¹⁰ Ame'ẽ ok ta aja pyrara tar ym
kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mã! Mãte hũ puki! Katu ym! Mambiro ok ta upa riki. Katu te ame'ẽ ke kwe. A'ep
pe har kapitã ta pyrãtã te. Mã! Pahar mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja kapitã
keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tĩ.

¹¹ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e muhepy ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta jixi'u hũ tĩ. Apo ame'ẽ
ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa. Muhepy ym ta tĩ. A'erehe tamatarer ke muheta ym
te ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe: "Mã! Katu ym" aja ma'e muhepy ame'ẽ ta jixi'u hũ.

¹² Itatawa ke amõ jo'ok ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itara'yr muhepy
ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pero aja tĩ. (Pu'yr aja ame'ẽ.) Pan katu te ame'ẽ ke aja
tĩ. Jo'ok ym tĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Pan pirã aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pan sen ame'ẽ aja
tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Arapuharan ra ke te'e mujã ame'ẽ ke tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Upa
ma'e myra katu te ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Masin ke te'e mujã me'ẽ ke aja tĩ.
Jo'ok ym ta awa tĩ. (Masin riki i'ak aja saka. Tuwyr ame'ẽ.) Ma'e myra hepy hũ ke te'e
mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ita, ser
ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ma ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹³ Kane
aja tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Insen aja. Miha amõ tĩ. Ma'e
pihe katu ame'ẽ ke amõ tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Kawĩ aja tĩ. Ma'e ka aja tĩ. U'i aja tĩ. Ahúi
aja me'ẽ ku'i aja tĩ. Ahúi aja me'ẽ aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Tapi'iruhu aja tĩ. Arapuharan
aja tĩ. Kahwa aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Myra ujan ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Te'e
paraky ame'ẽ ta aja tĩ. Awa ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹⁴ Ame'ẽ ok ta rehe har muhepy
ame'ẽ ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ẽ ke ok ta pe har ta putar katu. Ame'ẽ ke upa kanim. Upa
tamatarer kanim tĩ. Amõ usak rahã, katu te, ame'ẽ riki nixói te apo 'y. Upa ame'ẽ ta ke
mujywy ym te ta tĩ — aja pandu.

¹⁵ Ame'ẽ ok ta rehe ixo rahã, ma'e muhepy ame'ẽ ta muhepy hepy. Aja tamatarer
pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta hũ tĩ. Ame'ẽ ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e muhepy
ame'ẽ ta ke jukwa ta tĩ, aja a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ngi kyje a'erehe paite pu'am u'am.
Jixi'u u'am. Kuja pandu:

¹⁶ —Mãte hũ puki! Mã! Ame'ẽ ok ta keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ẽ ok ta ixo. Pan
katu te ame'ẽ ke ihĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Ihĩ tĩ. Pan pirã aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e
mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itara'yr hepy ame'ẽ ke aja tĩ. Pero aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ
ta ke ok ta ke mukatu. ¹⁷ Mã! Pahar ame'ẽ ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa — aja riki
pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite pu'am u'am tĩ. Jarusu keruhũ pe y rupi wata,
ame'ẽ ta aja tĩ. Jarusu keruhũ rehe paraky ixo, ame'ẽ ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. Amõ
heta y rupi paraky, ame'ẽ ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. ¹⁸ Ok ta ke tata upa ukwái. Ame'ẽ
tata takãxĩha rehe a'eta usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ẽ ok ta jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja riki.

¹⁹ Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tĩ. Kuja pandu:

—Mā! Katu ym tiki! Ame'ē ok ta keruhū upa riki. Ame'ē ok ta pe har ta tamatarer hū namō ixo. Ame'ē ta namō y rupi jarusu keruhū raho ame'ē ta muhepy hepy. Ame'ēja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk katu. Pahar ame'ē ok ta upa riki. I'i we ym aja pahar upa riki — aja pandu ngā. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hū ngā.)

²⁰ Ywa pe har ta! Pehē anī. Ame'ē ok ta ke upa mumba riki a'erehe pehē rury katu pexo. Tupā kotyhar ta! Pehē rury katu pexo tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta! Pehē rury katu pexo tī. Kirisutu mondo ame'ē ta! Pehē rury katu pexo tī. Upa pehē ke ame'ē ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ē pe har ta ke Tupā mupyrara tī. Ok ta ke mujaxer tī. A'erehe pehē rury katu pexo.

²¹ Pe, ita keruhū ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Ahúi aja me'ē ke ita pe kytyk, aja ita keruhū ke. Ame'ē ke y ramūi pe ombor. Arahā kuja pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhū ke Tupā ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai. Ame'ē ok ta ke usak ym te ta awa tī. ²² Ngā huryha nixói te ta tī. Araraperan ke nupā ym te ta awa a'ep tī. Jyngar ym te ta awa tī. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tī. Jumi'a ke peju ym te ta tī. Upa aja me'ē namō muhury ym te ta awa tī. Paraky ym te ta awa a'ep tī. Ahúi aja me'ē ke muku'i ym te ta tī. (Aja rahā, ngā mi'u nixói te ta a'ep, aja mujekwa.) ²³ Ma'e weraha ke hapy ym te ta tī. Weraha ke usak ym te ta awa tī. A'ep jumendar ym te ta awa tī. Aja huryha tyapuha ke hendu ym te ta awa tī. Ame'ē ok ta pe har muhepy ame'ē ta tamatarer hū namō ixo. Kome'ē ywy keruhū rupi kapitā ta aja ame'ē ta ixo. Paje aja ngā ke muka'u te'e tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke muka'u te'e. Aja tamatarer hū pyhyk. Katu ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

²⁴ Mambiro ok ta pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke ame'ē pe har ta jukwa. Tupā kotyhar ta ke jukwa tī. Jete. Heta hū jukwa. Upa kome'ē ywy keruhū rehe amō ke ngā jukwa tī, aja ame'ē ok ta pe ngā jukwa. A'erehe ame'ē pe har ta ke Tupā mupyrara. Ame'ē ok ta ke Tupā upa katu te mujaxer.

19

¹ Ajame'ē ke ywa pe heta te hū ngā pandu pandu, aja ihē ahendu. Tyapu hū. Kuja pandu:

—Mā peja Tupā pe pepandu:

“Ne jō riki katu te me'ē ke nde” aja pepandu.

A'e riki ngā ke muhā katu.

A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī.

A'e riki katu te hū ame'ē ke a'e tī.

² —Jetehar rupi ngā pe a'e pandu: “Nde katu.” Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Aja ngā ke a'e mondo mondo rahā, katu tiki. Mambiro ok ta riki kūjā ka'u te'e aja saka. Ngā ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. A'erehe ame'ē ok ta rehe har Tupā pandu: “Upa katu te ihē amujaxer ta” aja. Ima'e miasu ta ke ame'ē ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ē ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngā pandu.

³ Pe, amō we a'eta pandu tī:

—Mā peja Tupā pe pepandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Ame'ē ok ta keruhū ke tata upa katu te ukwái. Ame'ē tata takāxīha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahā, aja te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.

⁴ Tamūi ta, 24 hetaha ta ipynarāi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupā rehe a'eta py'a ke a'eta moī moī.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ē ke a'e. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta aja tī. A'eta pynarāi rehe wapyk u'ar oup tī. (Tupā rehe a'eta py'a ke a'eta moī moī tī.) Upa ame'ē ta pandu:

—A'e tŷ! Tupā! Ne jō riki katu te me'ē ke — aja pandu.

Arapuهران Ra'yr jumendarīha ke

⁵ A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Upa katu te Tupāma'e miasu ta! Upa Tupā rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ẽ ta! Kapitā keruhũ aja ixo ame'ẽ ta! Je'ẽha reko ym te ame'ẽ ta amõ. Upa katu te pehẽ johu! Mā peja Tupā pe pepandu katu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” — aja riki.

⁶Pe, heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Ita pupur keruhũ tyapuha aja ahendu. Tupā tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ẽ ta pandu, ame'ẽ ke rehe ahendu:

—Tupā! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke.

Tupā jandema'e kapitā keruhũ!

Nde riki pyrātã te hũ ame'ẽ ke nde.

Nde riki kapitā keruhũ te tĩ.

⁷—Mā peja jande rury katu te aja jaxo! Mā peja Tupāma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendariha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo. Kũjã jumendar tate aja pete'e ixo. ⁸Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke Tupā me'ẽ ipe. Pan katu te ame'ẽ ke. Xi'a ym te ame'ẽ ke — aja riki ahendu.

[Ame'ẽ pan katu te ame'ẽ ke Tupā kotyhar ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e.] (Kirisutu namõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo aja pandu rahã, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. “Jumendar” aja pandu rahã: “Kirisutu namõ aja te'e ta ixo” aja mujekwa.)

⁹Pe, ihẽ pe Tupā je'ẽha rahoha pandu:

—Kuja emupinim: “Arapuharan Ra'yr jumendariha huryha rehe pejur, aja hendu ame'ẽ ta mã hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta” — aja pandu.

Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupā je'ẽha rahoha pandu tĩ:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke Tupāma'e panduha ke. Jetehar te ke ame'ẽ — aja ihẽ pe pandu.

¹⁰Ihẽ pynarãi pe awapyk a'ar aĩ. Ihẽ Juã. (Aja ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ ta ehe.) Tupā je'ẽha rahoha pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupā rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihẽ tĩ. Nde mu ta aja Tupāma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa ame'ẽ ke pandu ame'ẽ ta aja Tupāma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emoĩ ym — aja ihẽ pe.

Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ myrandu ke Tupā je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amõ oho ame'ẽ ke

¹¹Ajame'ẽ ke ywa owok, aja ihẽ asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ẽ ke rehe asak. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ixo. (Mokõi her ipe.) Her: “Jetehar te ke.” (Kirisutu a'e.) “A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu” aja her tĩ. Katuha rupi ngã ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namõ a'e jumai mai tĩ. ¹²Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iãkã rehe har iãkã rehe ihĩ. (Kapitã keruhũ te aja mujekwa ame'ẽ.) Her ke a'e mupinim tĩ. Iãkã rehe har rehe her moĩ. Myja me'ẽ ame'ẽ her my? Ukwã ym awa. A'e jõ ukwã katu.

¹³Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ẽja saka ame'ẽ ke. Her riki: “Tupā je'ẽha” aja. (Ame'ẽ ke ngã pe mujekwa, a'erehe ame'ẽ riki ima'e her.) ¹⁴Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ẽ ta oho ixo tĩ. Ame'ẽ tama'e mundeha riki pan katu te ame'ẽ ke tĩ. Ituwyr katu te ame'ẽ ke. Xi'a ym te ame'ẽ ke tĩ. ¹⁵Pe: “Tupā je'ẽha ke” aja her, ame'ẽ juru ngi kyse puku haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ pe amõ amõ ywy pe har ta ke a'e muputu'u. Pyrātã te ha namõ kapitã keruhũ te aja a'e ixo ta. Marã ka ym a'e ke muputu'uha awa. Uwa ma'eywa ke ipy pe amõ jami jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e mupyrara ta. Tupā riki pyrātã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ima'e parahyha namõ huwajan ta ke Kirisutu mupyrara ta. ¹⁶Ima'e mundeha rehe her a'e moĩ. I'u rehe moĩ tĩ. Kuja riki: “A'e jõ riki kapitã keruhũ te. Amõ kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha a'e” aja.

¹⁷Ajame'ẽ ke warahy rehe Tupā je'ẽha rahoha pyrũ, aja ihẽ asak. Ywate rupi ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ẽ ta pe a'e pukái:

—Pejy'ar pejur! Tupāma'e mi'u matyriha keruhū pehī. Ame'ē rehe pejy'ar pejur!
¹⁸ Kapitā keruhū ta rukwer pe'u pejur. Kapitā ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Sonda ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Kahwa rukwer aja tī. Pe'u pejur. Xupe 'ar pe oho ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Upa awa ta rukwer aja tī. Te'e paraky ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Ijar ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Je'ēha te reko ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Je'ēha reko ym te ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur tī — aja Tupā je'ēha rahoha pukái. (Aja rahā, upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta. Jukwa ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ajame'ē ke so'o jarō aja me'ē rehe ihē asak. Inamō kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ta ixo. Sehar ixotyhar tama'e sonda ta ixo tī. Upa katu te jy'ar uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ē ta namō ame'ē ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.) Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namō ame'ē ta jumai uwyr tī. ²⁰ So'o jarō me'ē ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamō Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke a'eta pyhyk raho tī. Ame'ē Tupā je'ēha pandu ame'ē ran riki marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e. So'o jarō aja me'ē ruwa koty a'e ma'ema'e. [Ame'ē ma'ema'eha namō ngā ke a'e muka'u te'e. So'o jarō aja me'ē ukwaha ke namō ixo, ame'ē ta ke a'e muka'u te'e. So'o jarō aja me'ēā rehe ipy'a ke amō moī moī. Ame'ē ta ke a'e muka'u te'e tī. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupā je'ēha pandu ame'ē ran muka'u te'e riki.] So'o jarō aja me'ē ke tata pe Tupā je'ēha rahoha ombor. Ixuwe katu rahā, ombor. Ypa aja tata. Enxo ukwái, aja ame'ē tata. A'ep Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke ombor tī. ²¹ Ame'ē tama'e sonda ta ke kyse puku pe jukwa, ame'ēja saka tī. Ame'ē kyse puku juru ngi uhem, ame'ēja saka. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ē juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.) (Aja rahā, a'e pandu, aja jō. Pe, upa huwajan ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahā, pete'e manō ou aja mujekwa. Jytym ym ngā.)

20

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

¹ Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u rahā, ywa ngi Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr. Ame'ē ke rehe ihē asak. Ipo pe kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ywykwar tpy te hū ame'ē ke. Ywy ke nixói te. Ame'ē ywykwar kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ita tupaham ke pyhyk reko tī. ² Mbói keruhū ke a'e pyhyk. Ame'ē riki ymanihar mbói ke. Satana ke a'e. Ājā ramūi aja amō her tī. A'e ke ita tupaham pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahā, pukwar. ³ Pe, ywykwar tpy te hū ame'ē pe a'e ke Tupā je'ēha rahoha ombor mondo. Ame'ē ke kynda tī. Pe, hukwen rehe yraity aja moī. (Ngā ukwaha ke ame'ē. Hukwen pirar rahā, ukwa ta awa.) Ywykwar tpy te hū ame'ē renda pe ombor mondo, a'erehe amō amō ywy pe har ta ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) Kuja, 1.000 warahy 'ar rahā, aja te'e ixo rī. Muka'u te'e ym ta ngā ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahā, Satana ke Tupā muhem ta tī. Jahy heta ym rahā, poir aja ixo ta.

⁴⁻⁵ Ajame'ē ke heta wapyka rehe ihē asak. Ihē Juā. Kapitā keruhūma'e aja saka. Ame'ē pe wapyk ame'ē ta pe Tupā pandu: “Ngā ke pehē pemondo mondo. Je'ēha te pereko” aja. Pe, amō ta rehe asak tī. Jetehar te ke Jesu mujekwa. Ame'ē ke pandu pandu ame'ē ta ke amō ta jukwa. Ame'ē ta rehe ihē asak. Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ta ke amō ta jukwa tī. Ame'ē ta rehe asak tī. Upa ame'ē ta riki so'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke moī moī ym te. Ame'ēā rehe ipy'a moī moī ym te tī. Ipykā rehe so'o jarō aja me'ē ukwaha ke amō mupinim ym te tī. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tī. Nixói ukwaha tī. Upa ame'ē ta riki kwera katu uhem tī. Ame'ē riki kwera katu py uhem ame'ē ke ame'ē. Pe, Kirisutu namō kapitā keruhū aja ame'ē ta ixo tī. Kuja, 1.000 warahy 'ar rahā, kapitā keruhū aja ame'ē ta ixo. [Amō manō, ame'ē ta kwera ym. Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahā jō, kwera katu ta uhem.] ⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera py ta. Ame'ē ta riki mā hury katu ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Pehē riki katu ame'ē ta ke” aja. Ame'ē ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda pe oho rahā, mokōihar manō ame'ēja saka.

Tupāma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamō pandu pandu katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja ixo ta tī. (A'erehe inamō pandu pandu ta tī.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahā, inamō kapitā keruhū aja ame'ē ta ixo ta tī.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

⁷ Kujā, 1.000 warahy 'ar upa rahā, Satana ke Tupā muhem ta. Kyndaha ngi muhem ta, ywykwar typy te hū ame'ē ke ngi. ⁸ Upa katu te kome'ē ywy keruhū rupi amō amō ywy pe har ta ixo. Ame'ē ta ke Satana muka'u te'e ta oho. (Ājā ramūi a'e.) Aja ame'ē ta ke a'e mujy'ar ta. Tupā kotyhar ta namō jumai ta, a'erehe ngā ke a'e mujy'ar ta. Heta te hū mujy'ar ta. Y ramūi rymy'y rehe ywy ku'i ihī. Aja saka marā ka ym awa mangaha. Heta te hū ngā ke. Aja ngo ywy pe har ta ke mujy'ar. (Tupā ruwajan ta ke ame'ē ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar tī. (Huwajan ta ke tī.) Pe, Tupā kotyhar ta namō upa ame'ē ta jumai ta oho. ⁹ Ywy rupi ame'ē ta uhāi oho. Pe, Tupā kotyhar ta ixo, ame'ē renda rupi juramā uhāi oho. Ok ta ke Tupā putar katu, ame'ē rupi juramā uhāi oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa katu te huwajan ta ke jukwa. ¹⁰ Pe, Satana ke tata renda pe Tupā ombor mondo tī. Ngā ke Satana muka'u te'e. Ame'ē ta ke tata pe Tupā ombor mondo tī. Ame'ē tata renda ypa aja saka. Enxo riki ukwāi a'ep. A'ep so'o jarō aja me'ē Tupā ombor mondo kwe. A'ep Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke ombor mondo kwe tī. Upa ame'ē ta ke Tupā mahy te hū ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngā ke Tupā mondo mondo ta, a'ejōhar ke

¹¹ Ajame'ē ke ywa rehe wapyka keruhū rehe ihē asak. Ihē Juā. Ituwyr ame'ē ke. Ame'ē pe wapyk uī ame'ē ke rehe asak tī. Kirisutu a'e. (Amō ngi awa kyje rahā, ujan oho ingi.) Aja katu te hū ame'ē ke wapyk uī. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki kanim ujan oho, ame'ēja saka. Myp oho ta my? Kaniha renda nixói. (Aja rahā, upa mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ē ywy keruhū aja tī. Kanim ujan oho, ame'ēja saka tī. Kaniha renda nixói te tī. (Aja rahā, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa tī.) A'erehe ame'ē ta ke usak ym te awa tī. ¹²⁻¹³ Pe, manō ame'ē ta kwera katu uhem. Y ramūi pe manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem. Y jukwa ame'ē ta ke. Upa katu te manō ame'ē ta ke a'e mukwera katu muhem tī. Manō, pe, amō ta jytym ame'ē ta ke mukwera muhem tī. Upa katu te. Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ē ta wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ē rehe asak. Tamūi ta rehe asak. Ta'yn ta rehe asak tī. Upa katu te ngā rehe asak. Pe, paper ke amō pirar. Pe, amō paper ke pirar tī. Uhā te hū ame'ē ta rer ame'ē rehe ihī. Ame'ē ta ma'ema'eha ke paper rehe amō mupinim. Pe, ame'ē ta ma'ema'eha ke Kirisutu ukwa. Katu my? Anī rahā, katu ym my? Pe, ame'ē ta ma'ema'eha aja a'e ma'ema'e ngā pe tī. ¹⁴⁻¹⁵ Uhā te hū ame'ē ta rer paper rehe amō mupinim. Ame'ē paper rehe her nixói rahā, ame'ē ta ke tata renda pe Tupā ombor mondo. Ame'ē renda ypa aja saka. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ē ta ke ame'ē tata renda pe a'e ombor mondo. [Ame'ē renda pe oho rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka. A'engi uhem ym te ta.]

21

Ywa pyahu ame'ē ke Tupā mujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī.

¹ Ajame'ē ke ywa pyahu ame'ē ke rehe ihē asak. Kome'ē ywy keruhū pyahu ame'ē ke rehe asak tī. Ywa Tupā mujā py ame'ē ke kanim oho. Kome'ē ywy keruhū mujā py ame'ē ke aja tī. Kanim oho tī. Y ramūi aja tī. Kanim oho tī. (Aja rahā, upa katu te ymanihar ke Tupā mai ta, aja mujekwa.) ² Pe, ok ta katu te ame'ē ke rehe asak tī. Ame'ē riki Jerusarē ok ta pyahu ame'ē ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupā koty ngi wyjy uwyr. Sawa'e namō kūjā jumendar rahā, ima'e mundeha katu te ame'ē ke kūjā munde. Ame'ēja saka Jerusarē ok ta katu te ame'ē ke rehe asak. Upa Tupā mukatukwer. Sawa'e koty raho, ame'ēja saka. (Ame'ē ok ta katu te ame'ē ke apandu rahā, Jesu kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amujekwa. Jesu namō aja te'e ta ixo. Ame'ē riki jumendaraha aja saka.) ³ Pe, wapyka koty ngi amō hātā pandu. Ame'ē rehe ihē ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupã ixo ta tĩ. Ame'ẽ ta namõ a'e ixo katu ta. Pe, ame'ẽ ta riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ẽ tama'e Tupã aja a'e ixo ta tĩ. ⁴Eha rykwer ke upa katu te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahã, awa jixi'u ym te ta.) Manõ ym te ta awa tĩ. A'erehe pyai ym te ta tĩ. Ahyha nixói te ta tĩ. Upa ymanihar ame'ẽ ke kanim oho — aja pandu.

⁵Pe, wapyka rehe wapyk uĩ ame'ẽ pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihẽ amujã ta — aja riki.

Pe, ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Upa nde erehendu ame'ẽ ke paper rehe emupinim. Jetehar te ke ame'ẽ. Ame'ẽ rehe amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e — aja pandu.

⁶Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki axo py te ame'ẽ ke ihẽ. Yman rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ. Ihẽ riki ma'e ke amujã py. Ihẽ riki upa ma'e ke amumba ta tĩ. Upa hyngwéi ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: “Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy ym te ta ame'ẽ” aja ihẽ apandu ta. Ame'ẽ y ke u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. ⁷Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, kuja ihẽ apandu ta ipe: “A'e riki ihẽ ra'yr aja ixo ta. Ihẽ riki ima'e Tupã aja axo ta tĩ.” ⁸Amõ ta anĩ. “Tupã kotyhar ihẽ” aja pandu tar ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda ke. Ypa aja ame'ẽ renda ke. Enxo ukwái a'ep. Ame'ẽ renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka. A'engi uhem ym te ta. Ihẽ rehe jurujar ym ame'ẽ ta aja tĩ. Ima'e henda tata renda ke tĩ. Jaxer ai ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Paje aja ma'ema'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Ma'e'ã riki tupã aja jupe, ame'ẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Te'e pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Upa ame'ẽ tama'e henda riki tata renda ke tĩ — aja riki Tupã pandu.

Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ ke

⁹Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ ihẽ rehe uhyk. Ihẽ Juã. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ita rekúi awa po wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Ita rekúi pe ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ ta ngi har peteĩ uhyk ihẽ rehe rahã, pandu ihẽ pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe ihẽ amujesak ta. Kũjã jumendar ta, ame'ẽja saka ame'ẽ — aja ihẽ pe. (Kirisutu riki arapuharan Ra'yr aja a'e. “Hakehar” aja pandu rahã: “Upa katu te ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

¹⁰Ihẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, ywy'ã keruhũ ywate te hũ ihĩ. Ame'ẽ 'ar pe ihẽ ke Tupã je'ẽha rahoha pyhyk raho. Jerusarẽ ok ta ke ihẽ pe a'e mujesak. Ok ta katu te ame'ẽ ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ẽja saka. Tupã mujy mondo. ¹¹Tupãma'e hendyha aja hendy katu te hũ. Ita hepy hũ, aja ame'ẽ ok ta hendy hendy hũ. Ita jase aja hendy hũ. Ame'ẽ ke ita kisatáu aja hendy hendy hũ. Hendyphu te hũ. (Aja rahã, Tupã aja ixotyhar ta katu te hũ aja mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ixotyhar ta pe, aja mujekwa.)

¹²Ok ta kurar keruhũ ywate hũ ame'ẽ ke tĩ. Hukwen awa py mokõi hetaha ihĩ tĩ. Hukwen harõha ta Tupã je'ẽha rahoha ta ke. Awa py mokõi hetaha. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo ym te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu awa ta rer ihĩ. Jundéu awa ta amõ koty koty jy'ar. Ame'ẽ jy'ariha riki awa py mokõi. Ame'ẽ awa py mokõi hetaha ta rer hukwen awa py mokõi hetaha ihĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta ngi har upa katu te Tupã kotyhar ta ixo, aja mujekwa. Ame'ẽ ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)

¹³Ok ta mukurar kurar aja. A'erehe warahy uhemihã koty mahapyr hukwen ihĩ. Warahy u'ariha koty mahapyr ihĩ tĩ. Warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ. ¹⁴Ok ta kurar ke ita keruhũ 'ar pe moĩ, aja ixo. Ita katu moĩ py, aja rahã, kurar u'ar ym ta. Awa py mokõi hetaha ita keruhũ ke. Ame'ẽ rehe Arapuharan Ra'yr mondo ame'ẽ ta rer ihĩ. Awa py mokõi hetaha ke a'e mondo ame'ẽ ta ke. (Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahã, upa katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)

¹⁵ Ihē namō Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke ipo rehe myra mangaha pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga ta tī. Ok ta kurar ke manga ta tī. ¹⁶ Ok ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja katute ipeha namō tī. Myra mangaha pe ok ta ke Tupā je'ēha rahoha manga. (Ok ta te hū aja akwa.) Pukuha riki 2.200 kiro met. Ipeha juja katu te tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. Ywatehar aja tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. (Tiha te hū, a'erehe heta te hū ngā ixo ta a'ep.) ¹⁷ Ok ta kurar ke a'e manga tī. Ipeha 64 met ke. A'e manga rahā, sehar awa mangaha aja a'e manga. ¹⁸ Ok ta kurar ita jase ke te'e mujā ame'ē ke. Ok ta itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Waruwa aja hendypu te hū. ¹⁹ Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ē ke moī. Ame'ē ita ke itara'yr hepy hū ame'ē ke. Awa py mokōi hetaha moī. Katukwer. Amō koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirā. Aja pame katu te. A'erehe katukwer.

A'erehe jase ita ke moī py. Howy ame'ē.

Mokōihar sasi ita ke. Howy ame'ē tī.

Mahapyrihar ang ita ke. Ituwyr ame'ē. Amō amō namō mupara tī.

Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ē.

²⁰ Awa po wajar peteihar upa har sando ita ke. Ituwyr ame'ē tī. Pirā namō mupara.

Awa po wajar peteihar sa ita ke. Pirā ame'ē.

Awa po wajar mokōihar kiso ita ke. Itawa ame'ē tī.

Awa po wajar mahapyrihar mberi ita ke. Howy te ame'ē tī.

Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa ame'ē tī.

Jande popa har kiriso ita ke. Howyngwer ame'ē.

Awa py peteihar jasin ita ke. Howyngwer ame'ē tī.

Pe, awa py mokōihar ameti ita ke. Pirangwer ame'ē. (Aja amō koty koty hendyha.

A'erehe katukwer te riki.)

²¹ Hukwen riki awa py mokōi hetaha ihī. Pero riki hukwen ke. Pero riki pu'yr tuwyr aja saka. Hukwen pame katu te pero ke. Aja awa py mokōi hetaha pero. Ok ta rupi awa rape ihī. Ame'ē riki itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Waruwa aja hendypu.

²² Ok ta pe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe ihē asak ym. Nixói te. Tupā, jandema'e sawa'e te riki jumu'eha renda keruhū, ame'ēja saka. Arapuharan Ra'yr ame'ēja saka tī. (Kirisutu a'e.) A'eta pete'e ixo. A'erehe a'eta rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu, a'erehe jumu'eha renda keruhū nixói te. Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

²³ Ok ta rupi Tupā hendy hendy, aja ixo. Arapuharan Ra'yr aja tī. (Kirisutu a'e.) Hendy hendy aja ixo tī. A'erehe ame'ē rupi warahy hendyha nixói te. Jahy hendyha aja tī. Nixói te tī. ²⁴ Ame'ē tama'e weraha rupi a'ep pe har ta wata ta. Kome'ē ywy keruhū pe har kapitā keruhū ta ma'e katu te ame'ē ke raho ta a'ep. ²⁵ Wera rahā, ok ta hukwen ke kynda ym te ta awa. Pirar aja ixo ta. Pytun nixói te ta a'ep. A'erehe hukwen ke kynda ym te ta. ²⁶ Ame'ē ok ta pe ma'e katu te ame'ē ke amō amō ywy pe har ta werur ta. Upa ma'e hepy te hū ame'ē ke werur ta tī.

²⁷ Amō ta anī. Ame'ē ok ta pe ma'e jaxer ai ame'ē ta ixē ym te ta. Ma'e ke amō ma'ema'e, aja rahā, huxī awa. Ame'ē ma'ema'e ame'ē ta ixē ym te ta tī. Arapuharan Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu a'e.) Ima'e paper rehe uhā te hū ame'ē ta rer ihī. Ame'ē ta jō ame'ē ok ta pe ixē katu ta.

22

¹ Pe, y ke ihē pe Tupā je'ēha rahoha mujesak tī. Y pyrātā ame'ē ke. Y riki hendypu te. Kisatáu aja hendypu te. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Tupāma'e wapyka koty ngi y uhem. Arapuharan Ra'yr koty ngi uhem tī. (Kirisutu a'e.) ² Ok ta pyter rupi y pyrātā oho. Y rymy'yp pe ma'e myra i'āi. Se koty peteī i'āi. Wajar koty peteī tī. Jahy wahu rahā pame katu te i'a tyarō. Aja awa py mokōi jahy rahā pame katu te i'a tyarō. Ame'ē i'a ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe har tama'e ahyha mukatuha ke ame'ē. (Upa aja rahā, a'ep pehar ta rehe Tupā haihu katu te ta, aja mujekwa.) ³ "Peme'ē katu ym" aja Tupā pandu ame'ē ke nixói te ame'ē ok ta pe. A'ep

Tupāma'e wapyka ihĩ. Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa. Arapuharan Ra'yrma'e wapyka a'ep ihĩ tĩ. (Kirisutu a'e.) Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa tĩ. Ima'e miasu ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe. ⁴ Tupã ruwa ke ame'ẽ ta usak katu ta. Ipykã rehe her ke amõ moĩ. Ima'e ke aja mujekwa ame'ẽ. ⁵ Pytun nixói te ta a'ep. Tupã, jandema'e sawa'e te riki hendy hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep nixói te. Warahy hendyha nixói te tĩ. Pe, ame'ẽ ta riki kapitã keruhũ aja ixo ta. Aja te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

⁶ Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Peme'ẽ je'ẽha jetehar te ke. Upa katu te nde eresak ame'ẽ ke jetehar te ke. Ame'ẽ rehe amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ima'e je'ẽha pandu ame'ẽ ta py'a rehe I'ã ke Tupã, jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki ima'e je'ẽha rahoha pe pandu: “Eho! Pahar ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ ke ihẽma'e miasu ta pe emujekwa eho” aja Tupã pandu — aja ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁷ Jesu pandu:

—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyr ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha peme'ẽ paper rehe ihĩ. Ame'ẽ rehe amõ hendu katu rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e — aja riki.

⁸ Ihẽ Juã. Upa ihẽ amupinim ame'ẽ ke ahendu riki. Asak tĩ. Pe, upa asak rahã, upa ahendu rahã, Tupã je'ẽha rahoha py koty ihẽ pynarãi rehe a'ar aĩ. (Aja ihẽ py'a ke tate amoĩ moĩ ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihẽ pe mujekwa ame'ẽ ke a'e. ⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta riki nde mu aja tĩ. Ame'ẽ ta aja Tupāma'e miasu ke ihẽ tĩ. Peme'ẽ paper rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta aja Tupāma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emoĩ ym. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu — aja pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ihẽ pe pandu tĩ:

—Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha peme'ẽ paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke emukanim ym. Mã peja amõ usak katu ehe. Upa ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ angaha uhyk tate riki, a'erehe emukanim ym. Mã peja usak katu ehe tĩ. ¹¹ Katu ym ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo. Ipy'a ke Tupã koty marã ka ym muruwakiha. Jaxer ai ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo tĩ. Ipy'a ke Tupã koty muruwak katu ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo tĩ. Ipy'a juhyk aja ixo, mã peja aja te'e ixo tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹² Jesu pandu:

—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyr ta! Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Ame'ẽ ke ihẽ ajywyr rahã, araho ta. Ma'e ke awa ma'ema'e, aja ame'ẽ pe ihẽ ame'ẽ ta tĩ. ¹³ Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ axo py te ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Yman rahã, aja te'e ta ihẽ axo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ihẽ axo ame'ẽ te'e ihẽ. Kome'ẽ ywy keruhũ kanim rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁴ Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e. (Aja rahã, ipy'a ke Tupã juhyk katu, aja mujekwa.) Ipy'a juhyk ame'ẽ ke a'e, a'erehe Tupã pandu ipe: “Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahã, ne ruhã te hũ ta nde erexo” aja. Aja rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e. Ipy'a juhyk ame'ẽ ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe ixo katu. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixo katu. Aja rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e.

¹⁵ Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ta ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ẽ ta ixo tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ẽ ta ixo tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'e'ã riki tupã aja ukwa jupe, ame'ẽ rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Te'e pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'ema'eha namõ muka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ.

¹⁶ —Ihẽ Jesu. Ihẽma'e je'ẽha rahoha ke ihẽ amondo pehẽ koty. Amõ amõ ok ta pe Tupã kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehẽ pe ma'e uhyk ta ame'ẽ ke mujekwa ta. Ihẽ amondo ame'ẽ mujekwa ta pehẽ pe. Ndawi rainõ ke ihẽ. (Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ te, aja Tupã mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe te jahy rata hendy hũ ame'ẽ ke amõ usak. Aja ihẽ tĩ.

(Aja rahã, ihẽ riki awa ruhãha ke amuhyk ta pehẽ pe. Weraha uwyr, aja amuhyk ta tĩ) — aja Jesu pandu.

¹⁷ Hyngwéi ame'ẽ ke: “Ejur!” Amõ putar rahã, y ke Tupã te'e me'ẽ katu. Ame'ẽ ke pyhyk katu. U'u tĩ. U'u rahã, uhã te hũ aja ixo. A'erehe Tupã'ã pandu:

—Ejur!

Hakehar wan ta, ame'ẽ ke pandu tĩ:

—Ejur!

(“Hakehar wan ta” aja pandu rahã: “Jesu kotyhar ta ke” aja mujekwa.) Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e tĩ:

—Ejur! — aja.

A'ejõhar panduha ke

¹⁸ Ihẽ Juã. Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu ame'ẽ pe ihẽ apandu katu. Ame'ẽ panduha pe amõ we mi panduha ke amõ mupinim rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. Kome'ẽ paper rehe ma'e ahyha rehe har ihẽ amupinim tĩ, ame'ẽ namõ Tupã mupyrara ta tĩ. ¹⁹ Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha ta'yr mi mukanim my? Aja rahã, ame'ẽ mukaniha pe Tupã pandu ta: “Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ẽ ma'eywa amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo. U'u ym rahã, ok ta katu te ame'ẽ pe ixo ym ta tĩ. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixo ym ta” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ tĩ.

²⁰ Upa ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tĩ:

—Jetehar te ke! Pahar ihẽ ajywyr ta! — aja.

—A'e tỹ! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihẽ apandu. Ihẽ Juã.

²¹ Mã peja upa ngã rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ!
Upa.